

Kalbėdami apie gimdymą turime prisiminti, kad nei vienoje kultūroje, nei vienoje visuomenėje gimdymas nebuvo suprantamas tik kaip fizinis/fiziologinis aktas. Taip gimdymas traktuojamas tik pastaruosius 200 metų, išsigalėjus materialistinei pasaulėžiūrai ir ja grįstai mokslinei sistemai.

Gimdymas yra didžiulis perėjimas, keičiantis ne tik moters fizinį, socialinį statusą, bet ir dvasinį jos būvį. Tai – galimybė gimti pačiai.

Medicinos akademinio elito atstovai ilgaamžėje gyvenimiškoje pribuvėjystės patirtyje nesugebėjo išvelgti nieko daugiau kaip tiktai prietarus. Jie nesuvokė, kad tos „primityvios ir tamsios“ moterys nusimanė apie moters kūną, gimdymo eigą, žoles bei pagalbą ir turėjo savitą pakankamai sudėtingą ir gerai pagrįstą savo artimo gydymo sistemą.

Perkeltas į ligoninę, gimdymas buvo apsuptas daugybe naujų ritualinių veiksmų, kurie vadinami „standartinėmis procedūromis“, tam, kad naujai motinai, naujai šeimai ir gimstančiam kūdikiui efektyviai perduotų esmines pramoninės-technokratinės visuomenės vertybes. Kito paaiškinimo beprasmiškoms ir dažnai žalojančioms akušerinėms procedūroms nėra. Jos kyla iš fundamentalaus technokratinės visuomenės įsitikinimo, kad technologijos yra viršesnės už gamtą.

Fikimės, kad patirtys, kuriomis pasidalyta šioje knygoje, suteiks atsakymus į klausimus, nuramins perdėtas baimes ir dvejones, padrąsins sukurti motinai ir vaikui geriausias galimybes išgyventi gimimą kaip sąmoningą, dvasingą procesą, paliekantį prasmingiausią ir giliausią išpaudą visam gyvenimui, ir leis gydytojams bei kitiems gimdymo dalyviams ir pagalbininkams patirti ne tik profesinį, bet ir žmogišką pasitenkinimą sklandžiai ir harmoningai vykstančiu gimties virsmu. Tam įgyvendinti reikia ne kažkokios superprofesionalios medicininės įrangos ar ypatingų žinių, o meilės, švelnumo ir harmonijos pojūčio.

Laimė Kiškūnė

Gimdymas ir gimimas

Laimė Kiškūnė Rima Pociūtė

G i m d y m a s

i r

G i m i m a s

Laimė Kiškūnė
Rima Pociūtė

Žinojau, kad kiekvienas gimdymas yra skirtingas, todėl su kažkokiu nenusakomu pasimėgavimu visą nėštumą laukiau šio – antrojo. Žinojau, kad jis bus visiškai kitoks nei pirmasis, nežinojau, koks. Ir iš tiesų pirmasis gimdymas labiau panašėjo į lengvą flirtą su Lėtumo Angelu, kai gali iki galo išragauti kiekvieno sąrėmio, judesio, žvilgsnio, prisilietimo skonį, o šis užgriuvo tarsi cunamio banga...

Senelį su anūke išlydėjau jau nebepriskausydama šiam pasauliui, bet, aišku, su šypsena. Vyras tvarkė baseinuką, o aš bandžiau susigaudyti, reguliarius tie sąrėmiai ar ne. Tik jie, bjaurybės, ritosi tarsi bangos kas 1–2 minutes, neduodami jokio atokvėpio. Nebesusigaudžiau, ar čia jau reguliaru, nebeprisiminiau, kaip juos skaičiuoti, vis laukiau ir laukiau, kol jie bus kas 7 minutes, atrodė, tam laukimui nebus galo. Bet koks judesys, bet koks pozos pakeitimas iššaukdavo naują sąrėmį. Besiveržiančio į šį pasaulį vaikelio judesiukai – taip pat, o jis spardėsi kaip pašėlęs. Vyras kategoriškai pasipriešino šitokiam laukimui ir išvažiavo parsivežti pribuvėjos, o aš plaukiojau kažkur Ne Čia, kalbėjau su savo vaikeliu ir kartais, oi kaip gėda prisipažinti, sugaudavau save besigailinčią, kad kelio atgal nebėra. Baseino vanduo ramino, tačiau sąrėmiai neretėjo ir nesilpnėjo. Kažkodėl labiausiai bijojau nuosprendžio – 3 cm. Nuo sąrėmių pradžios buvo praėjusios vos 2 valandos.

Atvažiavusi pribuvėja – mano angelas sargas!!! – pravėrė dangaus vartus: 9 cm, tuoj eisime į stangas. Negalėjau patikėti savo ausimis. Tikra atgaiva buvo karštas vanduo ties nugara (reikėdavo pašildyti baseiną, ir vyras karts nuo karto įpildavo puodą karšto vandens). Dar pusvalandukas jau visai linksmo pasibuvimo ir pajutau žemyn riedančią galvutę. Baisia norėjosi stumti, buvau kupina jėgų ir ko jau ko, o labiausiai nenorėjau girdėti: nestumk, nestumk, iškvėpuok. Turbūt tai ir buvo sunkiausia akimirka – susiimti, nedaryti nieko, tik iškvėpuoti, neliesti, atsitraukti, susilaikyti, tik kvėpuoti... Ir galvelė išriedėjo pati... Liečiau ją rankomis ir buvo nepaprastai gera. Mažas plaukuotas kamuoliukas tarp mano kojų. Suvaldyta stanga apsaugojo nuo plyšimo. Dar viena stanga ir išriedėjo visas mažas pūkuotukas. Sugavau ją vandeny ir prisitraukiau arčiau. Dar iš vandens, iš plyšio tarp dviejų pasaulių, į mane žvelgė dvi protingos juodos akys. Mažylė apsidairė ir įsmeigė savo žvilgsnį į mamą. Negaliu apsaakyti, ką tuomet jaučiau. Tai buvo gražu. Tai buvo dviejų sielų pokalbis. Sielų, kurios jau ne kartą buvo susitikę ir išsiskyrę. Sielų, kurios turi viena kitai ką pasakyti. Sielų, kurios pasiilgo viena kitos. Jos žvilgsnis traukė tarsi magnetas, negalėjau atplėšti akių. O rankos po vandeniui nuglostė visą mažytį kūnelį...

Iškėliau iš vandens mažąjį žmogų ir prisiglaudžiau prie krūtinės. 17.30 – pirmas įkvėpimas. Po 5 minučių mažylė pati pradėjo žįsti krūtį (oho, kokia jėga!!), po 10 minučių nupulsavo virkštelė, po 20 minučių užgimė placenta. Graži, pilna, su nuostabiu, tarsi maurai išsikerojusiu gyvybės medžio piešiniu.

Vienintelis dalykas buvo toks pat, kaip ir pirmąjį kartą – po kurio laiko tyliai atsėlinantis Mirties Pojūtis. Šikart tai atsitiko šeštąją dieną. Akimirka pasirodė, kad panirau į tamsius pirmąpradžius vandenį, kur yra visa ko pabaiga ir visa ko pradžia. Prieš akis praplaukė visas nėštumas, pilnėjantis ir bliūkstantis pilvas, dosni, atiduodanti ir tyliai besitraukianti gimda, didėjantis ir nykstantis mėnulis, gimimas ir mirtis. Potyris buvo nepaprastai stiprus. Kažkur Ten, į Tamsą, į klampus Vandenį, tokius nežemiškai juodus, kad net švytinčius nuo savo juodumo, aš sugrižau numirti, kad galėčiau atgimti iš naujo.

Į šį pasaulį parplaukiau su nauja gyvybe širdyje, su labai aiškiu žinojimu, kad bus dar vienas vaikas, kad noriu, sutinku ir priimu, kad jau laukiu, kol jis bus pasiruošęs ateiti į šį pasaulį.

mama Gerda

Laimė Kiškūnė
Rima Pociūtė

Gimdymas ir gimimas

šiandieninės patirtys pribuvėjystės istorijos kontekste

*Laimė Kiškūnė
Rima Pociūtė*

Gimdymas ir gimimas

šiandieninės patirtys pribuvėjystės istorijos kontekste

Knygos leidimą remia *Frederic Petit*

Knygoje panaudotos
Laimės Kiškūnės ir *Rimo Kavaliausko* vaizdo archyvo nuotraukos

Dailininkė *Rūta Paberžienė*

© Laimė Kiškūnė, Rima Pociūtė, 2005
© Dialogo kultūros institutas, 2005
ISBN 9955-545-24-0

...Buvau gal aštuntame mėnesyje, lėtai keliauau gatve su savo nešuliu. Buvo pavasaris. Pilna žmonių. Nejučia mano pavargusi, įtampos, nerimo nukamuotą protą užtvindė viena vienintelė mintis, net ne mintis, o žinojimas, kad visi šitie žmonės ir visi viso pasaulio žmonės, esantys dabar ir kada nors buvę, pagimdyti moterų...

...Niekada nemėgau per daug galvoti apie savo gimimą. Mat į šiapus aš atvykau ne savo jėgomis, mane kažkieno geležinės žnyplės sučiupo už galvos ir ištempė į Žemės paviršių. Iki tos akimirkos aš jau buvau supratusi, kad net ir mirtinos mano pastangos nebūtinai duoda teigiamą rezultatą. Kad labai ramiai galiu ir neišsikapstyti.

Paskui buvo tarpas, kur nieko neprisimenu, prisimenu tik nuo tos akimirkos, kai sąmonė pradėjo grįžti karščio ir šalčio bangomis. Jie mane kišo tai į plikinantį, tai į stingdantį vandenį. Aš pasibaisėjusi išsižiojau ir prarijau kažką, kas aštriai nuėjo gilyn mano kūnu ir tada išgirdau savo balsą. Kas man priminė, kad jį turiu? Tam be galo ačiū! Aš buvau išgelbėta, jie nustojo mane kankinti. Netoliese buvo mano mama, labai silpna, vos vos gyva. Aš maniau, kad tuoj ją apkabinsiu, mano širdis taip stipriai plakė, aš žinojau, kad jos širdis pagaus tą ritmą ir jai bematant pasidarys geriau. Aš ją jau taip mylėjau, buvau pasiruošusi laikyti ją apkabinusi tiek, kiek reikės, kad tik jai būtų geriau...

Bet tada jie mane tvirtai suvyniojo ir išnešė. Aš šaukiau, kad noriu pas mamą. Nežinau, gal aš labai tyliai šaukiau, nes jie arba negirdėjo, arba visiškai nesuprato, ką aš sakau. Aš visai nebežinojau, kur mano mama, kas su ja atsitiko... Aš taip norėjau ją apkabinti, prisiglausti visų kūnu ir pasakyti: nurimk, aš gyva, aš čia, mes su tavim būsim kartu dar daug laiko ir tau nėra ko jaudintis. Bet jie nenešė manęs pas ją labai labai ilgai. Aš iš viso nežinojau, ar ją dar kada pamatysiu. Aš vis šaukiau, tarpais, kai labai pailsdavau, nugrimzdavau į saldų miegą, kai atsi-
busdavau, vis buvo tas pats, kažkoks kietas keistai kvėpiantis ar dvokiantis daiktas (aš dar nežinojau, kad kvapas vadinamas geru ir blogu), kuriuo buvau tvirtai susukta, neleido pajudinti nei rankų, nei kojų, į akis švietė nepakeliama balta šviesa, kurios nuo to laiko iki šiol nekenčiu, kaip nekenčiu virintų drabužių kvapo, o šalia girdėjau visokiausius balsus šaukiančius: noriu pas mamą, kur mano mama, leiskite mane pas mamą.

Aišku, kai aš visai nusikamavau, tada pagaliau jie manęs pasigailėjo ir nunešė pas ją. Ji buvo gyva! Valgyti aš nenorėjau, įsikniaubiau į mamos krūtinę ir tyliai inkščiau, skundžiausi ir pasakojau jai, kur aš buvau ir ką man teko iškęsti. Mano mama! Liečiau jos kūną savo rankomis, jaučiau jos odą, šilumą, užuodčiau jos kvapą, vienintelį tokį visame pasaulyje, stengiausi labai gerai įsidėmėti, kad jeigu kas, galėčiau atskirti. Paskui vėl mane išnešė, bet aš jau turėjau viltį, kad kada nors vėl mane nuneš pas mamą. Taip ir nešiojo mane pirmyn atgal. Tuo tarpu aš nieko daugiau neveikiau, tik laukiau ir laukiau, kada vėl susitiksiu su mama...

Pratarmė

Laimė: Prieš pradėdama rašyti padėkas visoms moterims, vyrams, vaikams, kurie mane mokė, lydėjo savo patarimais, pagalba, meile, draugiškumu ir kritika, daugelio temų bendraautorystė per visą šitą mano gyvenimą ir pastaruosius 13 tyrinėjimo metų, noriu paaiškinti, kodėl aš taip atkakliai gilinausi į šį reiškinį. Svarbiausias tyrinėjimo objektas man – tai ne nežinomos žemės ar galaktikos, tai erdvė mano viduje, kuri apribota mano kūno membranomis. Nauji horizontai atsiveria būtent toje vidinėje erdvėje. Keleto pastarųjų šimtmečių tyrinėjimai Vakaruose, nukreipti tik į išorę, nusuko mūsų susidomėjimą ir žvilgsnius nuo didžiosios vidinės teritorijos. Domėjimasis vidine erdve dažnai slepiamas, nes, vyraujančios visuomenės dalies požiūriu, yra kvailas, nemoksliškas ir subjektyvus. Psichiatrijoje neįprasta vidinė individo patirtis vadinama netgi patologija ir bandoma ją gydyti. Nieko nuostabaus, kad mes iš vaikystės atsinešėme tabu nekalbėti apie savo vidines būsenas, vizijas, nuojautas, patirtis, nes rizikavome būti išvadinti kvailiais arba ligoniais. Aš tikiu, kad mano pačios, knygos bendraautorės Rimos istorijos bei interpretacijos ir visų tų mamų bei tėčių istorijos, kurias jie patikėjo popieriui, padrąsins leisti į tikras vidines keliones ir tyrinėjimus naujų horizontų, kurių mūsų gyvenime yra begalės.

...Man buvo 15 metų. Iki mano vaikų gimimo dar buvo likęs ilgas laiko tarpas. Grįžusi iš mokyklos varčiau naują žurnalo „Mokslas ir gyvenimas“ numerį. Tuo metu mėgau pati sau atrodyti protinga, ir iš tikrųjų buvau smalsi paauglė, besidominti aplinkiniu pasauliu ir jo paslaptimis. Paprastai pirmiausiai perskaitydavau ilgus mokslinius straipsnius, o tąkart pradėjau iš kito galo – atsiverčiau įdomybių skyrelį. Jame buvo mažutis straipsnelis su neryškia nuogos moters iš nugaros nuotrauka, po kuria buvo parašyta: „pagimdžiusi ji išlipo iš jūros“ ir trumputis straipsnelis: „Juodojoje jūroje sėkmingai gimė mergaitė“. Ši žinia buvo tarsi ryškus blyksnis, apšvietęs dar vaikišką mano sąmonę. Aš skaičiau ir skaičiau tuos kelis sakinius, o mano paaugliškoje galvoje girgždėdami stumdėsi ir traukėsi minčių karkasai, užleisdami vietą tai didelei ir naujai idėjai, suvokimui, kad žmogaus kelias į šį pasaulį gali būti visiškai kitoks. Ta nepažįstama moteris, vardu Nataša, ir jos maža dukrelė tada man perdavė labai svarbią žinią apie gimimo kelių įvairovę.

...O dar po penkiolikos metų visai natūraliai, tarsi savaime tapau liudytoja ir dalyve to reiškinio, kuris mūsų visuomenėje laikomas paslaptingu, netyrinėtinu, nutylimu, kuriame nubrėžiamos ribos – pagarbios, atsargios, neleistinos peržengti liudininkui.

Pati savęs daugelį kartų klausiau: ar yra gyvenimo akimirkos, kurios neturėtų būti užrašytos, nufilmuotos? Kas nustato tokias ribas? Kur yra riba tarp vidinio, nuoširdžiai kuklaus noro paliudyti pasauliui ypatingą žmogaus atėjimo ar išėjimo akimirką, perduodant tai kaip žinią, ir godaus žurnalistinio sensacijų troškulio...?

Tai, ką aš norėjau liudyti ir kame dalyvauti, buvo susiję su bauginančiu atvirumu – gimdanti moteris atsiveria visai kitiems, jai pačiai labai svarbiems dalykams ir nebesistengia kontroliuoti aplinkinių požiūrio į ją, atvirą ir pažeidžiamą, bijančią ir laukiančią, atsidavusią ir panirusią, šaukiančią ir verkiančią... visi tabu ir saugantys elgsenos modeliai peržengti, prieš svetimas akis nuogas atsivėręs kūnas pačiam intymiausiam įvykiui – gimimui...

Kas esu aš, stebėtoja, stovinti su dūzgiančia kamera mistinę atėjimo akimirka, kai nutyla net angelai...? Bejėgiškumo ir nereikalingumo jausmas, noras išnykti, nekvėpuoti, nevaldomos ašaros ir begalinis vidinis džiaugsmas – tokią daugiaprasmę savo būseną prisimenu iš tų ypatingų, likimo dovanotų akimirkų patirčių. O po to ilgas, sunkus kaptymasis atmintyje, norint kuo ilgiau ir kuo detaliau išsaugoti ir atkurti tai, kas ką tik įvyko. Amžinas klausimas: tai, kas matyta mano akimis, – kiek tai sutampa su tikroju, unikaliu išgyvenimu, kuris jau niekada nepasikartos?

Per visą žmonijos gyvavimo istoriją du įvykiai žmogaus gyvenime atskleidžiami tik liudininkų pasakojimuose: gimimas ir mirtis, nes savo gimimo dažniausiai neprisimename, o po mirties nebegalime praverti lūpų. Tai, kas vadinama mokslinė analize, objektyvumu, šių reiškinių akivaizdoje lieka antrame plane, parašėje... Jeigu mes, kaip tyrinėtojos, nejausime to, ką tiriamo, neturėsime žymių ir randų savo patirtyje, kas galės mumis patikėti? Ar mes galime išleisti į knygos puslapius savo herojes vienišas? Jausdamos, kad ne, įeiname kartu. Tampame taip pat pažeidžiamos ir atviros.

Galime nujausti, jog čia slypi ir didelis pavojus. Kaip ir tuomet, kai moteris, jos šeima, pribuvėja patikėjo mūsų padorumu ir įsileido į intymiausią savo gyvenimo įvykį. Nepažeidžiamas tekstas blogiausiu atveju bus nuobodus. Kai autorius padaro save pažeidžiamą, rizika yra dar didesnė, nuobodus savęs atskleidimas, nesugebėjimas sudominti ir sujaudinti skaitytoją labiau negu erzina, tai žemina.¹ Tačiau apžvelgiant antropologijos vystymąsi nuo objektyvaus iki subjektyvaus, darosi aišku, kad labiausiai pažeidžiamas yra tiriamasis.

Ši knyga, kaip ir daugelis moterų knygų, gimė iš pokalbių prie virtuvės stalo. Mudvi su Rima prasėdėdavome iki paryčių, kol suvalgydavome jos atsineštą vištą arba dešreles ir mano ištroškintas daržoves su indiškais prieskoniais, kurie į mano virtuvę atkeliauja iš artimos mano draugės Vienoje virtuvės, ir klasifikuodavome pasaulį. Kalbėdavome apie mūsų vaikus ir maistą, gimdymus ir mirtį, apie drauges ir jų gimdymus, apie politiką ir antropologiją, apie pribuvėjas ir ligoninę, apie savo motinas ir vaikystę, apie vyrus ir santuoką, neištikimybę ir meilę, apie ezoteriką ir poeziją... Paskui kiekviena keliauda-

¹ Ruth Behar, *The Vulnerable Observer: Anthropology That Breaks Your Heart*, Boston, 1996, 13 p.

vome atgal į savo „biurą“ – Rima į vertėjų biurą Rygoje, aš su pižama ir arbatos puodeliu į savo darbo kambarį prie kompiuterio. Ji – rašyti tėvo institucijos analizės, dvasinės pribuvėjos fenomeno aptarimo, komentarų ir interpretacijų moterų ir vyrų patirtims, aš – gilintis į pribuvėjų biografijas, gimties kelio ritualus, analizuoti savo patirties. Kai pritrūkdavau įkvėpimo, traukdavau iš dėžių vaizdajuostes, kad dar kartą pajusčiau savo pašnekovių virtuvės kvapą, prisiminčiau, kokios spalvos klijuote buvo užtiestas stalas ir kokią arbatą gėrėme, kai kalbėjomės tada, kai jos dar buvo gyvos...

Ankstyvajame feminizme buvo aštriai kritikuojamas pasaulio suskirstymas į privačią ir viešą sferas, kur tradiciškai moteriai priskiriama virtuvės erdvė buvo laikoma kaip žemesnio jos statuso, uždarumo, priklausomybės ir bejėgiškumo patvirtinimas. Tačiau šiandieninės feministės pakeitė virtuvės vertę. Atrodo, moterims neišvengiamai reikia namų ruošos, kad jos galėtų kurti, rašyti. Virtuvė man yra saugi ir garbinga vieta, į kurią aš galiu pasikviesti savo drauges bei draugus ir sėkmingai su jais diskutuoti apie išorinio ir vidinio pasaulio tvarką, ją kritikuoti bei klasifikuoti ir čia pat kurti ir rašyti.

Rima: su Laime pažįstamos pusę mūsų nugyvento gyvenimo. Ji man yra tas žmogus, kurią įsivaizduočiau kaip potencialią mano biografinės istorijos rašytoją (panašiai turbūt ir ji įsivaizduotų mane): yra pabuvojusi visose mano darbovietėse ir mano namuose, pažįsta mano kitas drauges. Savaimė suprantama, kad turėjome ir bendrų reikalų, darbų. Įdomu, kad tie darbai, kurių ėmėmės kartu, – aš esu buvusi Laimės filmų kūrybinės grupės narė, – vertusi tekstus į anglų kalbą arba rašiusi, redagavusi lietuviškus, būdavo užbaigiami. Pakankamai sėkmingai, ypač mąstant apie tai, koks ne sutelkiantis, o išblaškantis buvo XX a. pabaigos laikas. Tie dalykai tapdavo pakopėle kitiems reikalams ir, kaip dabar patogu pasakyti, projektams. Visi jie buvo vienaip ar kitaip susiję su moterimis, ir jeigu mes pakliūdavome į nefeministinių nuostatų renginius ar bendruomenę, tai pačios tokių nuotaikų atnešdavome. Man dirbant Maironio muziejuje Kaune, ji sukūrė vieną itin įspūdingą spektaklį, tiesiog ir gimusį rūsyje, ir iš ten sunkiai kur nors perkeliama; man dirbant Vytauto Didžiojo universitete, ji filmavo pokalbius su studentėmis apie patirtą sekso smurtą. Mes atskirai arba kartu sukaupėme tokios patirties, kuri atvedė ir prie šios knygos. Laimė būtų parašiusi šią knygą be manęs, o aš nieko panašaus nebūčiau nė sugalvojusi. Tačiau... mes abi skaitėme I. M. Gaskin knygą ir džiaugsmingai juokėmės iš jos potekstę persmelkusios nuostatos, kuri vienaip ar kitaip atsiverdavo kas kelis puslapius: ji atėjo pas mane su savo energija ir taip „pakėlė“ mano energiją, kad ta dar labiau „pakėlė“ mano energiją... Pasidarė tiek energijos... Aš mėginu paskaičiuoti, ar daug moterų Lietuvoje žino tą energijos pasidauginimo dėsni. Ne itin. O mes su Laime esame juo tiek kartų pasinaudojusios kaip pačia didžiausia lengvata.

Padėkos

Jurgai Švedienei – įkvėpėjai, pradininkei daugelio gimties dalykų, drąsiausiai mano gyvenime sutiktai moteriai, iš kurios išmokau, ką reiškia būti motina; Bangai Kulikauskaitei – savo asmenybe darniai sujungusiai pribuvėjos ir medikės talentus, nuoširdžiai pasidalijusiai savo patyrimais ir išvalgomis; Lilijai Vasiliauskienei – pirmajai moteriškosios savimonės ugdytojai, talkininkei pokalbiuose su pribuvėjomis; pribuvėjos Marijos dukrai Onai – suvokusiai savo mamytės Marijos išmintį ir jos darbų vertę; dr. Daivai Račiūnaitei, mokytojai Rūtai Karvelytei, Vytautui Musteikiui – „užrodžiusiems“ senąsias pribuvėjas; dr. Daliai Marcinkevičienei – nurodžiusiai vertingus istorinius šaltinius; vertėjoms Rasai Kabailaitei ir Rasai Bačiulienei – jautriai ir poetiškai išvertusioms svarbiausiais šios knygos citatas; Žydrei Bakutytei – šios knygos atsiradimo iniciatorei; redaktorei Dainai Parulskienei – su dideliu susidomėjimu ir jautrumu skaičiusiai rankraščių daugybę kartų ir davusiai begalę vertingų patarimų; savo vyrui Rimui Kavaliauskui – dideliame gimdymų namuose judėjimo rėmėjui ir entuziastui, kartu rinkusiam medžiagą, dviejų mūsų vaikų, atėjusių per vandenį ir namus, tėveliui; savo dvylikametei dukrai Algei-Julijai, kurios atsiradimo dėka pradėjau šiuos savo tyrinėjimus ir kuri, man sėdint prie rankraščio, gamino pietus, rūpinosi broliu, tvarkė namus, kartais maloniai prablaškydama mane savo išmintingais ir žaismingais pokalbiais bei puikia fortepijonine muzika; šešiamečiam sūnui Gabrieliiui – mano tikrajam mokytojui; visoms visoms mamoms, visiems tėčiams, visiems gimusiems vaikeliams, įsileidusiems, patikėjusiems, atskleidusiems didžiausias savo paslaptis...

Laimė

Norėčiau išreikšti padėką savo magistro darbo Centriniam Europos Universitete vadovei Jasminai Lukič iš Belgrado, padėjusiai įrodinėti, kad lietuvių moterų autobiografiniai tekstai gali būti kuo rimčiausių, net pretenduojančių į vakarietiškoji akademiškumą studijų objektas; taip pat a.a. Vytautui Kavoliui, kurio moterų ir vyrų kultūrinės raiškos analizė man iki šiol yra palikusiu su niekuo nepalyginamą įspūdį; Lietuvos C. G. Jungo psichoanalitikų draugijai, kuri kaip lektorius buvo pasikvietusi žymiausių pasaulio Jungo tradicijos analitikus, atvėrusius gelminę moters psichikos perspektyvą; savo giminės moterims, patyrusioms ir tai, kas motinystėje tragiškiausia; dukrai Ievai, kurios vienintelės – bet laiminga – mama esu...

Rima

Pastaba: *knygoje kalbame apie realias moteris ir vyrus, apie tikrus įvykius, tačiau daugumos knygos veikėjų vardai pakeisti. Dalis jų, būdami labai atviri ir pasakodami labai asmeniškus ir intymius dalykus, nenorėjo būti atpažinti, kitos dalies mes pačios nenorėjome padaryti atpažįstamų.*

Įvadas

Kaip gyvenimas virsta kokio nors pasakojimo tekstu

Mes tikimės tiesos ir prisipažinimų klydus iš kitų, bet patys visai nenorime prisipažinti klydę ar pasakyti tiesą. Mes lengvai pažeidžiame kitus, bet patys norime likti saugūs.

Antropologas Stanas Goochas knygoje *Totalinis žmogus: asmenybės evoliucionistinė teorija* išskiria dvi tuo pat metu egzistuojančias asmenybės mąstymo sistemas: vieną, A – pagrįstą veikla, kuriančia produktą, objektyvumu, beasmene logika, kai mintys nešališkos, disocijuotos, paremtą empiriniais ir moksliniais įrodymais; ir kitą, B, kuri apima būtį, subjektyvumą, asmeninius jausmus, emocijas, magiją, išjautimą, asociacijomis grįstą pažinimą, tikėjimą ir netradicinį žinojimą.² Vakarų pasaulyje aiškiai dominuoja pirmoji vertybių sistema, o antroji – nuvertinta. Filosofė June Boyce-Tillman tai, kas priskiriama sistemai B, vadina pavergtais žinojimo keliais. Vienas iš postmodernybės bruožų yra kaip tik suvokimas, kad šitie žinojimo keliai yra be galo svarbūs. June Boyce-Tillman nurodo, kad jie atsiranda pačiose įvairiausiose gyvenimo srityse, kvantinėje fizikoje ir kibernetikoje, feministinėse teorijose, psichologijoje ir psichoanalizėje. Tai susiję su vis didėjančiu intuicijos vertinimu.

Rašydamos šią knygą, mes nesivadovavome dominuojančia „A“ logika ir, formuodamos jos tekstus bei ryškindamos vidines nuostatas, stengėmės elgtis bent šiek tiek „kitaip“. Dukters, žmonos, motinos, profesinės karjeros siekėjos ar bendruomenės, visuomenės veikėjos bei dvasinės misijos įgyvendintojos vaidmuo gali būti vertinamas suvokiant, kad moterys, laikytos vien tik „paraščių“, marginalinių idėjų teikėjomis, gali virsti mąstytojomis, antropologėmis, gydytojomis ar pribuvėjomis, filosofėmis, kuriančiomis naujus pasaulio ir elgesio modelius, filmų – nuo sumanymo iki baigiamųjų titrų sukūrimo – autorėmis, jau visiškai emancipuotai mąstančiomis apie moters vaidmenį visuomenėje, skirtingai nei tai buvo įprasta patriarchalinėje santvarkoje arba nuo jos dar ne visiškai atsiplėšusioje modernybėje.

Mes nesusimąstome, ar turime antiseksistinę (vienodai palankią abiem lytims) mediciną. Atrodytų, kad tikrai taip. Deja, tai labai toli nuo tiesos. Kol moterys gydytojos dirba patriarchalinės ortodoksinės medicinos rėmuose ir besąlygiškai priima patriarchato suformuotą arba, tiesiog sakykime, – vyriškąjį požiūrį į žmogaus kūną ir sielą, tol jos yra vienos iš daugelio. Tos, kurios išreiškia kritiškesnį ar labiau dvasingą požiūrį, arba atmėta visuotinai priimtus technokratinis gydymo, gimdymo priežiūros, ligonių profilaktikos modelius, bemat lieka vienišoje opozicijoje ir ne visada išlieka medicinos srityje. Akivaizdu, kad tebeišlikusios pamatinės patriarchalinės visuomenės nuostatos, tebeatsiliepiantys draudimai moterims tobulinti pribuvėjystę net ir modernėjančioje tautinėje valstybėje, kokia buvo tarpukario Lietuva, sustingusios šiandieninių institucijų

² Stan Gooch, *Total Man: Towards an Evolutionary Theory of Personality*. London, 1972, p. 522.

struktūros užkerta kelius moterims. Talentingos, bet norinčios daryti kažką kita, o ne vien plėtoti nustatytų vertybių modelius moterys jokiū būdu nėra skatinamos. Moterų istorija dar iš dalies klostosi komunikacinėje plotmėje, paprastai tariant, jų pasakojimai įgyja poveikį pasakojami iš lūpų į lūpas.

Tačiau labai greitai keičiantis vertybių sistemoms, pasakojimais išsklaidyta istorija paprasčiausiai išsitrina iš atminties, jie tampa nebeįdomūs ir nevertingi. Vakarietiška orientuota visuomenė turi požymį neigti, atmesti kitoniškumą, dvasingumą, transcendentalumą. Pasekmė – individualios kūrybos, veiklos susiaurinimas iki paklausaus arba nepaklausaus objekto. Nesunku suvokti, kad kitas žingsnis – tuos žmones, kurie veikia intuityviai ir kaip jiems parankesnius renkasi „pavergtus kelius“, priskirti „nenormaliems“. Visuomenėje, kurioje individo žinojimo kelias privalo „derėti“ su visuomenės žinojimo keliu, neprisitaikiusieji prie vyraujančių visuomenės sistemų vienaip ar kitaip kenčia dėl tokio neatitikimo.

Daugelis jaunų mamų, pagimdžiusių namuose, t.y. pasirinkusių netradicinį, nevyraujančią kelią ateiti savo kūdikiui, nelabai nori apie savo patirtį plačiau kalbėti visuomenėi. Pernelyg dažnai išreiškiamas priešiškas arba ironiškas nusistebėjimas. Aš pati savo filmus rodau tik su didžiausiais apsidraudimais, išlygom: drąsiau bendradarbiaudama su masinės komunikacijos priemonėmis, rizikuočiau smarkiai pakenkti oficialiosios medicinos kaip opozicija pristatomam judėjimui. Pakankamai sunku paskatinti priimti teisingą informaciją apie „gimdymus vandenyje“ ar „gimdymus namuose“ mažai težinančią, bet turinčią savų interesų visuomenės dalį. Taip vėl atsinaujina neįlemta konfrontacija su medikais, kurių didžioji dalis iki šiol yra priešiška nusiteikusi gimdymo alternatyvoms. Taip skleidžiami gandai apie gimdyvių mirtis, namuose gimdantieji išvadinami sektantais, nestabilių psichikos žmonėmis, geriausiu atveju – savojo komforto tepaisančiais egoistais.

Bet kuri ir bet kuris, „pasinėręs“ į gimdymų namuose ar vandenyje dvasingumo vienokią ar kitokią analizę, žvelgiant aplinkinių akimis, tarsi pakliūna į kažkokio raganavimo sritį (nors koks atributas gali būti tolimesnis raganavimui nei balta pribuvėjos prijuostė?). Kai manęs koks nors mažai pažįstamas žmogus paklausia, ką aš veikiu, arba potencialus darbdavys susidomi mano darbais ir išreiškia norą kuri nors iš jų pamatyti, man iškyla problema. Aš negaliu žurnalistei ar kokiam nors verslininkui taip paprastai pateikti kai kurių savo darbų. Dažniausiai imu kažką mykti apie antropologiją, moteris, vaikus, motinas... Galiu patvirtinti, kad tai nedaro reikiamo įspūdzio: nei moteris – ypač motina, nei vaikai mūsų visuomenėje nėra vertybė. Jei aš imu nuoširdžiai pasakoti, kad antropologiškai tyrinėju gimdymus namuose, mano pašnekovai dažnai dar daugiau nustemba, nes būna girdėję kokią nors neaiškios kilmės istoriją apie vonioje nukraujavusias gimdyves arba nuskendusius kūdikius.

Žurnalistams aš taip pat negaliu atvirai pasakoti apie pribuvėjų, gimdymus vandenyje, – tai gali būti paversta žurnalistine sensacija, bulvariniu skaitalu, iškyla grėsmė, kad laužant susitarimą bus išviešinti privačiausi išgyvenimai. Man skambina didžiausių šalies dienraščių žurnalistės reikalaujamos tai placentos, tai nuogų nėščių moterų nuotraukų straipsniams iliustruoti. Pastaruoju metu ir vos ne visi moterims skirti žurnalai skuba rašyti apie gimdymus namuose, vonioje... Sukami šokiruojantys filmai Lietuvai ir užsieniui, nes gimdymai vandenyje vizualiai atrodo tikrai įspūdingai. Taigi – tai visuotinai darosi madinga tema, nes šioje pievoje žolė dar nėra visiškai nugrauzta.

Tačiau visa tai kaip tik ir nėra skirta vis banalėjančioms masinės informacijos priemonėms. Gimdymas – tai turbūt pats slėpiningiausias ir intymiausias moters gyvenimo įvykis, galbūt net intymesnis nei aktas, kurio metu užsimezga vaisius. Per tas kelias valandas, kol moteris pagimdo, savaip į paviršių vėl iškyla visi kertiniai jos gyvenimo įvykiai. Taip atvirai, kad daug kas lieka nebepaslepšta, – santykiai su tėvais, vyrais, požiūris į savo pačios kūną. Viskas, kas buvo, – abortai, patirtas smurtas – viskas „išlenda“. Moteriai tuo metu skirta iš naujo „peržiūrėti“, išgyventi savo istoriją tam, kad ji galėtų gyventi toliau, įgijusi didesnę sąmoningumą. Tai atsiveria skirtingais būdais: kartais atokvėpio valandėlė moteris pati pradeda pasakoti, kartais išsiverkia. Analizuodama tai galėtum parašyti tiesiog psichologines studijas. Niekada filmuojant gimdymus nebuvau paprašyta „išjungti kamerą“, nes pati ją išjungiu tada, kai reikia. Tačiau esu nufilmavusi tokių gimdymų, kurių turbūt niekada neišdrįsiu parodyti netgi pačiai palankiausiai visuomenei...

Gimdanti moteris – ne laboratorija, apšviesta šalto, vertinančio proto šviesos, kurioje stebimi vykstantys sąmonės perkeitimai, atsiveriančios mistinės būsenos ir visokie skausmingi dalykai, verti profesionalių stebėjimų ir rimtų tyrinėjimų. Kiekvienos moters gimdymas – tai ir jos pačios gimimas, jos gyvenimo istorija, nesvarbu, kur ji gimdo: sterilioje gimdykloje ant ceratinio stalo ar puikiame angliškame baseine savo namuose. Kiekviena gimdanti moteris išgyvena perkeistos sąmonės būsenas, kiekviena atsiveria Realybės, kiekviena – pagal savo galimybes ir supratimą. Net ir purvina patvoryje besiglauzdžianti pasileidėlė... Tie išgyvenimai – neaptartini pagal racionalių moters sielos „žinovų“ kriterijus.

Sąmoningai išgyvendama gimties procesą, motinystę, tyrinėdama šitą nuostabų dvasinį reiškinį įgyji įspūdingą pajautimą, atsiveria dar viena moteriškojo prado perspektyva. Tačiau prarandi save kaip sėkmingai prisitaikiusią prie visuomenės, nes, išdrįsusi atmesti pačius visuomenės sambūvio principus, perduodamus kiekvienam žmogui per tradicinį gimdymą, tampi „kitokia“, autsaidere, taigi „grėsminga“ ir „pavojinga.“

I PRIBUVĖJYSTĖS FENOMENAS

Žmogus negali būti visiškai sąmoninga, „užbaigta“ būtybė (individuali moteris ar vyras), nepriimdamas savo prigimtyje esančių moteriškųjų ar vyriškųjų savybių. Jos abi – esminiai žmogiškumo elementai. Protu pagrįstam, dominuojančiam vyriškajam pasauliui stinga moteriškosios dalies; kad ir kaip šią prarastąją dimensiją vadintume – Jausmu, Erosu ar Siela – tai ir yra tai, ką vyrai karštai garbino per amžius: tai kažkas, ko jie nėra įsisąmoninę, kas trukdo kitus laikyti objektais, kas neleidžia išžudyti daugybės žmonių dėl politinių priežasčių. Atskirtas nuo moteriškojo, vyriškasis pradas galop pavirsta grynu racionalumu, egocentriškumu, narcisizmu, leidžiančiu suvokti žmogiškąją patirtį tik kaip manipuliavimą išorės objektais.

Barbara Warren, *The Feminine Image in Literature*

Pribuvėjystės istorijos aspektai

Mums artimiausioje – graikų kultūroje – yra mitas apie šimtakrūtę deivę Artemidę („deivę Mešką“). Iš mokyklinio senosios literatūros vadovėlio žinome, kad Artemidė – medžiotoja – su lanku, strėlėmis ir auksaragiu elniu, lydima mergelių nimfų, klajoja žmogaus nelytėtose giriose. Laukinių žvėrių globėja – tai tik vienas iš daugelio Deivės aspektų.

Dievų Letojės ir Dzeuso dukra Artemidė yra vyresnė dvynė Apolono sesuo. Letojė pirmiausiai pagimdė mergaitę Artemidę, kuri padėjo mamai pagimdyti sūnų Apoloną. Mitas pasakoja, kad Letojė, lengvai pagimdžiusi mergaitę, labai sunkiai ir ilgai gimdė antrąjį vaiką, o dukra Artemidė ją globojo ir priėmė gimdymą. Taip šimtakrūtė Artemidė tapo pribuvėju, gimdančių motinų ir ką tik gimusių kūdikių globėja. Ji ir lengvos, greitos mirties nešėja... O deivės Meškos, išminties simbolio, aspektas ateina iš dar ankstesnių senosios Europos vaisingumo kultų.

Kai visuomenei modernizuojantis gimdymas tapo nebe privačiu tradicinės šeimos ir bendruomenės reikalu, o viešu reiškiniu, pagrindinė figūra jame, savaime suprantama, tapo vyriškoji, – tiek, kiek ji dominavo toje viešumoje. Visuomenė, priešingai nei bendruomenė, yra hierarchiška. Po to, kai pavyko sumenkinti pribuvėjų vaidmenį, aukštojo visuomenės sluoksnio moterys labiau pasitikėjo savojo sluoksnio vyrais, menką medicininę nuovoką teturėjusiais barzdaskučiais-chirurgais, o ne savosios lyties atstovėmis, pribuvėjomis.

Pribuvėjystės diskreditavimo istorija feminisčių istorikų, sociologų analizuojama kaip moterų istorijos dalis, atspindinti siekimą kontroliuoti moters kūną. Raganų persekiojimu bei liaudies medicinos išjuokimu sunaikinus moterų žiniuonių, gydovių tradiciją, pribuvėjystė liko paskutinis tradicinės pagalbos artimajam atšvaitas. Kadangi nuo senovės gimdymas buvo suvokiamas kaip paslaptingas, susijęs su anapusiniu pasauliu vyksmas, viduramžių Europoje pribuvėjos turėdavo gauti vyskupo leidimą dirbti su pasižadėjimu nenaudoti burtų: degintos už tai, kad naudojo nuskausminamąsias priemones.

Anglijoje 1512 m. išėjo įstatymas, nurodantis, kad visos pribuvėjos turi gauti Vyskupų Teismo licenziją. Pagal 1584 m. dekretą pribuvėjos turėjo duoti priesaiką, kad nenaudos jokių kerų, apžavų, burtų, nesišauks jokių šventųjų pagalbos gimdymo metu.³

Pirmiausia raganų medžioklė pasibaigė Nyderlanduose ir daugelio Europos kraštų pribuvėjos keliavo ten, kad gautų pribuvėjų sertifikatus, kurie jas apgintų, jei jos vėliau būtų apkaltintos raganavimu.

Prie gimdyvės vyras gydytojas su replėmis priėjo XVII a. ir pamažu tai tapo pelninga vyrų profesija. Kad gydytojui būtų patogiau, gimdyvė buvo paguldyta ant nugaros ir tapo pasyvi. Prancūzų ir anglų kalbose atsirado naujas terminas – „man midwife“ – vyras pribuvėja. Gydytojų profesionalizacija Europoje prasidėjo viduramžiais, kai susi-

³ Edward Shorter, *Women's bodies*, New Jersey, 1991, p. 42.

formavo pirmieji koledžai ir gildijos. Visur, išskyrus Italiją, moterys buvo išstumtos iš universitetų ir negalėjo įgyti formalios patirties ir kvalifikacijos.

Istorikai mano, kad mada gimdyti su vyrais gydytojais prasidėjo Prancūzijoje, kai 1663 metais į karaliaus Luji XIV dvarą buvo pakviestas chirurgas, kad padėtų paslapti pagimdyti vienai iš karaliaus meilužių. Prancūzų istorikas Jacques'as Gelisas rašo: „Po to įvykio labai greitai išplito vyro pribuvėjos socialinė mada tarp aristokratų ir aukštosios buržuazijos atstovų“.⁴

Europos istorijoje gydytojais „karą prieš pribuvėjas“ laimėjo XVII a. viduryje. Tai jiems buvo nesunku padaryti, nes karaliaus dvaras ir įstatymų leidėjai visuomet buvo jų pusėje. „Gydytojai, prisiskyrę sau atstovavimą tuomet labai gerbiamai, vos ne dieviškai mokslo sferai, pasiekė, kad būtų išleisti specialūs įstatymai, garantuojantys jiems pribuvėjų darbo „ekspertų“, globėjų ir egzaminuotojų statusą.“⁵

Nuo XVII a. pribuvėjos, kad ir kokios išsilavinusios būtų, turėjo nusileisti gydytojams, klausyti jų patarimų ir vykdyti instrukcijas vyrų, kurie „nors ir neturėjo praktinių įgūdžių ir kartais labai mažai atitinkamų teorinių žinių, bet turėjo didesnę prestižą savo profesijos ir lyties dėka“.⁶ Nepaisant šito, medicina ir chirurgija vis dar buvo namų ūkio amatai. Anglijoje 1700 m. namų ūkio priežiūros knygoje nurodoma, kad moterys privalo „turėti pakankamą žinių apie mediciną bei chirurgiją ir sugebėti padėti savo suluošintiems, sergantiems ir reikalingiems pagalbos kaimynams, kadangi daugeliui gerų ir geraširdiškų ponų šis mokslas yra jų namų ūkio dalis“.⁷

XVIII a. Europos aukštuomenėje ir viduriniojoje klasėje tapo labai madingi vyrai pribuvėjos. Jie pasivadino chirurgais akušeriais. Sentimentalizmo išplitimo kultūroje „jausmingos“ ponios gimdydamos norėjo vidurinėsios klasės gydytojų, iš kurių jos galėjo tikėtis tokio pat kiekio „jausmingumo“ ir kad jie su savo instrumentais kaip galima sutrumpintų jų kančias. Iš to moterų poreikio keisti požiūrį į emocinę gyvenimo kokybę didžia dalimi kilo ir tai, kas moderniaisiais laikais buvo pradėta vadinti „gimdymo patirtimi.“ Tuo tarpu moterys, gyvenusios kaimo vietovėse ir priklausiusios neturtingajam sluoksniui Europos miestuose iki pat XIX a. vengė vyrų gydytojų, o pasakojimai apie gimdymo patirtį buvo natūrali tos grupės moterų žodinės gyvenimo istorijos dalis.

Tuo laikotarpiu, kai vyrai medikai Vokietijoje, Prancūzijoje, Anglijoje jungėsi į tokias draugijas kaip „Gydytojų koledžas“ ar „Chirurgų draugija“, pribuvėjos dažniausiai buvo neturtingos ir prastai išsilavinusios, ir net jeigu jos turėjo turto ir žinių, buvo blogai organizuotos, kad gautų bent formalų savo profesijos pripažinimą. Vyrai medikai vadindavo pribuvėjas „kudakuojančiomis poniomis“, galinčiomis prirašyti tik „virtuvės vaistus“. Vartoti instrumentus buvo leidžiama tik vyrams akušeriams ir netgi jie smarkiai konkuravo vieni su kitais. Kai Peteris Chamberlenas išrado reples, jos buvo griežtai saugoma paslaptis ir perduodama tik Chamberlenų šeimos nariams išties šimtą metų.

Gydytojai priimdavo vis daugiau ir daugiau gimdymų, bet saugesni jie nepasidarė.

⁴ Jacques Gelis, *Sage-femmes et accoucheurs: l'obstétrique populaire aux XVIIe et XVIIIe siècles*, Annales ESC, 32, 1977, p. 947.

⁵ Edward Shorter, *Women's bodies*, p. 41.

⁶ Jean Towler and Joan Bramall, *Midwives in History and Society*, London, 1986, p. 125.

⁷ Sheila Kitzinger, *The Midwife Challenge*, London, 1989, p. 5. Vertė Rasa Kabailaitė.

Daug moterų gimdymo metu vis dar neišgyvendavo net pirmojoje XX a. pusėje. 1903 m. mirė beveik tiek pat gimdyvių, kaip ir prieš 50 metų. „Anglijoje motinų mirtingumo lygis 1847 m. buvo 6 iš 1000, o 1903 m. – 4 iš 1000.“⁸ Faktiškai šis rodiklis nenukrito žemiau 1 iki 1944 m. Pribuvėjų priimtų gimdymų mirtingumo procentas buvo daug mažesnis, palyginti su gimdymais specialiose ligoninėse, kur „neadekvačiomis antiseptinėmis sąlygomis buvo atliekamas milžiniškas kiekis nereikalingų įsikišimų į normalų gimdymą“.⁹ Visi gimdymą tyrinėję istorikai vienbalsiai nurodo, kad gimdymo namuose metu kryžminės infekcijos galimybė buvo nedidelė ir pogimdyminė karštinė – pagrindinė to meto gimdyvių mirties priežastis – buvo daug retesnė.

Antropologė Sheila Kitzinger, daugelį metų tyrinėjusi pasaulio pribuvėjų istoriją, rašo: „Pribuvėjų istorija yra vyriškojo medicinos istebliškumo kovos ir išvirtinimo visuomenėje metraštis, jų siekimo sukonstruoti neabejotiną mokslinių faktų sistemą, kuri galėtų pagrįsti vadovavimą gimdymui, kuri galėtų nuslopinti neįprastas moters emocijas, sumenkinti jų „senas raganų pasakas“ ir troškimą duoti gyvybę. Tikslas yra transformuoti gimdymą į efektyviai organizuotą medicininį procesą be psichoseksualiųjų elementų įsibrovimo, kurie galėtų sutrikdyti sklandų medicininės sistemos funkcionavimą. Žinoma, teoriškai tie psichologiniai elementai yra pripažįstami, bet tik kaip ant-raeiliniai faktoriai, ir išreiškiami vartotojiška kalba.“¹⁰ Gydytojai aktyviai palaiko nuomonę, kad moteris pati savarankiškai pagimdyti negali.

Pribuvėjos ir intervencijos

Pažangūs medikai, pribuvėjos, antropologai ir pačios moterys kovoja su daugybe neleistinių intervencijų gimdymo metu, kurios yra tapusios medicinos rutina. Tačiau Europos pribuvėjų istorikų traktatuose pribuvėjos kaltinamos dariusios daug nepamatuotų, medicinos požiūriu nereikalingų intervencijų gimdymo metu.

XVIII a. Vokietijoje, Anglijoje buvo kovojama su tokiomis pribuvėjomis intervencionistėmis, nes gydytojai pradėjo suvokti, kad natūralus gimimas nereikalauja jokių intervencijų, tereikia sugauti vaikelį ir nukirpti virkštelę. Tačiau šio fakto esmė glūdi kur kas giliau. Intervencijas, deja, inicijavo ir pateisinimus joms sugalvojo tie patys gydytojai. „Romėnas akušeris Soranus įtikinėjo, kad pribuvėja turi pirštais skėsti moters vaginą. Kai kaklelis visai atsivėręs pribuvėja privalo traukti vaiko galvutę tarpuose tarp stangų. Tuo pat metu jos padėjėja turi spausti moters pilvą, kad greičiau išstumtų kūdikį.“¹¹

XVI a. medicinos traktatuose pribuvėjoms gydytojai jas įtikinėjo intervencijų būtinumu. „Jakobas Rueffas iš Ciuricho ragino pribuvėjas išsitepti rankas rožių aliejumi prieš atliekant kaklelio apžiūrą, o jeigu moters pilvo raumenys atrodo kieti, tai rankomis išplėsti vaginą ir kaklelį.“¹² Prancūzas gydytojas rašė, kad pribuvėja turi išspausti kūdikį

⁸ Sheila Kitzinger, *The Midwife Challenge*, London, 1989, p. 6.

⁹ Ten pat, p. 6.

¹⁰ Ten pat, p. 15.

¹¹ Edward Shorter, *Women's bodies*, p. 62.

¹² Ten pat, p. 63.

iš gimdos spausdama pilvo viršų ir „atidaryti moterį su pirštais“. Jis ramiai įrodinėjo, „kad būtina praplėsti vandenų maišą su nagu“.¹³

Europos pribuvėjos smerkiamos už kišimąsi kur nereikia, pradžioje to kišimosi priverstinai buvo mokomos. Kai gydytojai pakeitė savo nuomonę ir ėmė reikalauti nesikišti į „ponios Gamtos“ darbą, nebuvo lengva pakeisti šimtmečiais susiklosčiusias tradicijas, kurias jie ir pradėjo.

Kas užkrėsdavo gimdyves?

Gydytojai tvirtina, kad gimdyves užkrėsdavusios nešvarios, infekuotos „bobutės“ – pribuvėjos. Kai kurie dabartiniai medicinos istorijos tyrinėtojai teigia, kad „labai mėgė intervencijas vyrai gydytojai užkrėsdavo gimdyves įsiskverbdami į natūralų gimdymo procesą su savo replėmis ir nešvariomis rankomis“.¹⁴ Šis atsakymas nėra vienareikšmis, tačiau pagrindiniais galimais infekcijos šaltiniais buvo laikomi keturi.

Autoinfekcija. Moterys galėjo pačios apkrėsti save tyrinėdamos savo vaginą, kaklelio atsivėrimą pirštais arba mikrobai, esantys bet kurioje jos kūno dalyje, per kraują galėjo patekti į gimdą ir sukelti infekciją. Ypač šia galimybe motinų mirtis mėgo aiškinti gydytojai – siekdami pateisinti savo nesėkmingai pritaikytus metodus. Tačiau autoinfekcijos teorija neišlaiko kritikos, nes yra nemažai istorinių faktų apie labai ilgą laiką praktikavusias pribuvėjas, kurios nė karto nesusidūrė su šia problema. Istorikas Edwardas Shorteris aprašo Laplandijos pribuvėją Inger Solheim, mirusią 1880 m., sulaukusią lygiai šimto metų amžiaus. Ji pribuvėjavo 60 metų ir per tą laiką nemirė nė viena jos prižiūrėta moteris.¹⁵

Kiti trys motinų mirčių priežasčių šaltiniai yra labai rimti ir verti dėmesio.

Akušerinių operacijų traumas. Ilgą laiką akušerinės operacijos buvo brutalus įvykis, kurio metu gimdymo kanalas buvo suplėšomas replėmis ar supjaustomas išimant sutrupintos kūdikio kaukolės kaulus. Visi šie nebegyvi moters vaginos audiniai tapdavo puikia terpe mikroorganizmams veistis. Statistika rodo, kad kuo dažnesni buvo gimdymai su instrumentais, tuo daugiau infekcijų.

Škotijoje 1929-1933 m. 40% gimdyvių mirčių nuo sepsio įvyko po instrumentinio gimdymo. Paryžiaus Lariboisierė ligoninėje 1884-1886 m. 33% gimdyvių sirgo karštine po instrumentinio gimdymo ir tik 2% po natūralaus gimdymo.¹⁶

Antras didžiulis užkrato židinytis buvo **gydytojo ar pribuvėjos rankos**. Gydytojai prie gimdyvės lovos atėdavo nuo skrodimų bei infekcinių lignonų ir neplautomis rankomis puldavo tikrinti kaklelio atsivėrimo, kūdikio padėties, vandenų pūslės ir pan.

Tuo tarpu su pribuvėjomis gimdė vargingiausioji moterų dalis. Tačiau tarp namuose gimdžiusių moterų mirtingumas liko nedidelis, nes pribuvėjos neateidavo nuo užkrato

¹³ Ten pat, p. 63.

¹⁴ Jean Donnison, *Midwives and Medical Men: A History of Inter-Professional Rivalries and Women's Rights*, New York, 1977, p. 190.

¹⁵ Edward Shorter, *Women's bodies*, New Jersey, 1991, p. 124.

¹⁶ Ten pat, p. 125.

židinių. Kryžminės infekcijos galimybė buvo maža. Pribuvėjos nebuvo analfabetės. Jos turėjo pakankamai anatominių žinių apie moters kūną. Kai kurios pribuvėjos apskritai nebuvo mačiosios gimdyvės mirties. Ir nė karto jų praktikoje nepasitaikė rimtų infekcijų. Skeptiški gydytojai, netikėdami pribuvėjomis, tikrino bažnyčių knygas, tačiau knygoje nebuvo užfiksuota motinų mirčių netgi praeityje. Ar tas neypatingai pasiturinčias motinas, gimdžiusias su pribuvėjomis namuose, lydėjo nepaprasta laimė, tuo tarpu kai Vakarų Europoje nuo karštinės po gimdymo masiškai mirdavo pasiturinčios moterys, gimdžiusios ligoninėje?

Trečias didelis infekcijos šaltinis – **užkrėsta (septinė) aplinka**. Motinai pavyko išvengti vaginalinio tikrinimo, instrumentinio gimdymo, neplyšo tarpvietė – ir vis tiek ji užsikrėtė. Kodėl? Vakarų Europoje XVIII–XIX a. motinų mirtingumas pasiekė viršūnę. Paryžiaus „Hotel Dieu“ ligoninėje apie 1790 m. mirdavo viena gimdyvė iš dešimties. Iš jų tik 7% motinų mirė nuo akušerinių intervencijų. Kitos pagimdė pačios ir buvo užkrėstos nuo neįmanomai nešvarios aplinkos. Ligoninėje sveikos moterys buvo laikomos kartu su nesveikosiomis. Dvokianti, neskalbta patalynė, dulkės, kraujas, pūliai, nepakeliama smarvė. Taip šios ligoninės aplinką aprašo gydytojas Jacques-Rene Tenonas.¹⁷ Skaitydami apie gydytojo Ignaco Semmelweiso darbus sužinome, kokia baisi padėtis XIX a. viduryje buvo Vienos ligoninėse.

Kodėl nesumažėjo motinų mirčių 1847 m., kai Semmelweisas paskelbė garsųjį atradimą, kad plaunant rankas kokiame nors dezinfekuojančiame tirpale ryškiai sumažėja pogimdyminio sepsio atvejų? Gydytojai jo neklausė. Jie negalėjo sutikti su mintimi, kad ši „slaptą marą“ patys ir sukelia. Netgi po 1847 m., kai šis gydytojas nustatė motinų mirtingumo ir neplautų rankų ryšį bei pareikalavo, kad visi jo studentai plautųsi rankas, kitose Europos ligoninėse gimdyvės mirdavo masiškai. Tarp 1850 ir 1860 m. pogimdyminės karštinės atvejų dar padaugėjo, nes išaugo ligoninės. Jos buvo prigrūstos ligonių su įvairiausiomis infekcijomis, tokiu būdu tapdamos kryžminės infekcijos šaltiniais.¹⁸

Remdamiesi gydytojo Semmelweiso darbais, mokslininkai nurodo dvi pagrindines mikroorganizmų rūšis, kurios nužudydavo gimdyves ligoninėse netgi XIX a. pabaigoje:

1) išmatų bakterijos, kurioms žmogus gali būti atsparus ilgą laiką gyvendamas su jomis kartu, bet jos tapdavo nepaprastai patogeniškos gimdyvėms, kurios pirmą kartą susidurdavo su joms „svetimais“ mikroorganizmais;

2) labai virulentiški mikroorganizmai, kuriems niekas neturėjo imuniteto, nes jie egzistuoja daugybe variantų.

Gydytojai labai vangiai priėmė naujoves gimdyvės priežiūroje. Tik maždaug nuo 1874 m. ligoninėse įsitvirtino antiseptikų, guminių pirštinių, marlinių kaukių, instrumentų virinimo taisyklės. Tvirtinama, kad dalis pribuvėjų irgi sunkiai atsisakė amžių senumo rutinos ir perėjo prie aseptinio gimdymo.

Iki mūsų dienų netyla ginčai: kas buvo pavojingiau – gydytojas ar pribuvėja? Kas dažniau užkrėsdavo gimdyves – gydytojas ar pribuvėja? Gydytojai keikė pribuvėjas, va-

dindami purvinomis apsilaidėlėmis. Pribuvėjų užtarėjai kaltino gydytojus, kurie prie gimdyvės lovos ateidavo neplautomis rankomis tiesiai nuo skrodimo.

Medicinos istorikai įrodinėja, kad tiek gydytojai, tiek pribuvėjos galėjo beveik lygiai užkrėsti gimdyvę. Gydytojai lankė ir prižiūrėjo daug infekcinių ligonių, kurių pūliai ir užkrėstas kraujas įsigerdavo į jų surdutus. Atokiuose užkampiuose pribuvėjas irgi dažnai kviesdavo pas įvairius ligonius, nes čia jos buvo vienintelės turinčios medicininių žinių.

Nebuvo ypatingai švari aplinka ir namuose, tačiau čia mirtingumas buvo daug kartų mažesnis negu ligoninėje. Virulentinių mikroorganizmų kiekis čia buvo daug mažesnis, nes niekas tos moters namuose nelaistė pūlių ir kraujo ant virtuvės grindų. Antra svarbi priežastis ta, kad daugelis motinų, kaip ir kitų šeimos narių, turėjo imunitetą nuosavam purviui. Gustavas Zinke, Cincinačio gydytojas, 1918 m. apie motinų mirtis rašė: „Žmonės, kurie gyvena antisanitarinėmis sąlygomis, kurių žmonos gimdydamos valgo prastą maistą, geria nešvarų vandenį ir kvėpuoja užterštu oru, įgyja tam tikrą imunitetą ligoms, nuo kurių miršta tos, kurios gyvena puikiose sąlygose, valgo pilnavertį maistą ir geria švarų vandenį“.¹⁹

Dėl užkrato šaltinių nesutaria ir XX a. pirmosios pusės Lietuvos gydytojai. Laikraštyje „Sveika šeima“ 1940 metais rašoma: „Iki gydytojai nesužinojo, kad karščiai po gimdymo daugiausiai atsiranda dėl nešvarios gimdančios moters priežiūros, kad tie susirgimai yra tam tikrų mikrobu padarai, tai labai daug gimdyvių pasimirdavo nuo karščiavimų po gimdymo. Ir dabar pas mus dar 75% moterų gimdo nešvariuose guoliuose ir pagalbą joms teikia nešvarios nemokšos – bobutės. Dėl to karščiai pas mus ne naujiena ir kasmet jie nuvaro į kapus apie 300 moterų“. Toliau autorė klausia: „Kas dar gali apkrėsti gimdyves piktaisiais mikrobais ir karščiais? Paprastai tą kaltę meta ant bobučių, kurios aptarnauja gimdančias moteris. Bet ne vienos bobutės tą daro. Ir išmokslintos akušerės gali prie to prisidėti... Kai kurie amerikiečiai gydytojai mano, kad pusė sergančių po gimdymo karščiais moterų tą ligą gauna nuo triūsiančių prie gimdymo akušerių ir gydytojų.“²⁰

Gydytoja Dalia Kesiūnaitė, kaip ir Gustavas Zinke, rašo: „visa laimė, kad kaime piktybinio antkryčio maža, ir moterys labai atsparios...“, kad ir tokiose antihigieniškose sąlygose kraujo užkrėtimas neįvyksta“.²¹

Gydytojų teiginiais apie pribuvėjų keliamą baisią infekcijų grėsmę prieštarauja ir lietuvių etnokultūros šaltiniai, kuriuose nuolat pažymima, kad pribuvėjos laikėsi higienos reikalavimų: švariai nusiplaudavo rankas ir nuplaudavo savo „įrankius“: žirkutes ar peiliuką virkštelei nupjauti. Daugelis naudojo baktericidinį poveikį turinčias žoles, ypač ramunėlių ir medetkų nuovirus. Prie gimdymo ateidavo švariai apsirengusios, ryšėdavo švarią prijuostę, o iš gimdyvės reikalaujavo apsivilkti švariais marškiniais ir pasikloti švarią paklodę. Dar pabrėžiama, kad vaikelį sugaudavo su švaria drobule.

¹⁷ Jaque-Rene Tenon, *Memoires sur les Hopitaux de Paris*, Paris, 1788, p. 222.

¹⁸ K. Codell Carter, Barbara R. Carter, *Childbed Fever: A Scientific Biography of Ignaz Semmelweis*, Portland, 1994, p. 23–25.

¹⁹ Edward Shorter, *Women's bodies*, p. 128.

²⁰ D. Kesiūnaitė, *Karščiai po gimdymo*, Sveika šeima, Nr. 2–3, 1940, p. 37.

²¹ Dalia Kesiūnaitė, *Akušerių pašaukimas kaime sąlygose*, Sveika šeima, Nr. 1, 1939, p. 8.

Kodėl? Jos juk nežinojo apie mikrobus, infekcijų kilmę? Bet suvokė dvasinę gimimo reikšmę. Nepaisant gimdančiosios skausmo, riksmų, kraujo, prakaito, jautė jo ypatingą švarumą, kūdikio atėjimo skaistumą. Nieku gyvu nešvariomis nemokšomis negalėčiau pavadinti 1991 m. mirusios 300 kūdikių „bobutės“ E. Mirijauskienės iš Jukneliškių km, Vilniaus rajono, nei garsios Varėnos apylinkių pribuvėjos Marijos, sugavusios virš 100 „anūkėlių“. Šios pribuvėjos nepatyrė nė vienos gimdyvės mirties.

Tomis „bobutėmis“, kurios nelabai paisė švaros, pasikliaujama buvo tik pačiu blogiausiu atveju.

Gimdymo virtimas bedvasiu gamybos procesu

Apie 1930-uosius metus Vakaruose mirtingumo rodikliai gimdant ir namuose, ir ligoninėje praktiškai susivienodino. Nuskausminamieji vaistai leido motinoms nebekęsti gimdymo skausmų prieš savo valią. Jos galėjo nuspręsti, kiek laiko truks gimdymas. Pagaliau, jei motina pasijusdavo išsekusi, ji galėjo prašyti, kad jos kūdikis gimtų chirurginiu būdu. Kitaip tariant, 3-iojo dešimtmečio technologinė mintis tarnavo tam, kad leistų moteriai kontroliuoti kiekvieną gimdymo dalį.

Tačiau „moters kontroliuojamam“ gimdymui nebuvo lemta įvykti.

30-aisiais XX a. metais įvyko kardinalus lūžis esmingiausios moters patirties išgyvenime – gimdyme. Tais metais gydytojai staiga pasuko nuo motinos prie kūdikio. Rūpestį motinos gyvybe ir sveikata pakeitė susirūpinimas „pateikti“ sveiką kūdikį.

Nuo XVI iki XX a. gimdymo pagalbininkai rūpinosi moters palaikymu ir išsaugojimu, vykstant ilgam ir komplikuotam gimdymui. Po 1880-ųjų saugojo ją nuo infekcijų. Pirmoje XX a. pusėje sunkius komplikuotus gimdymus pasidarė įprasta užbaigti cezario pjūviu. Gydytojai pradėjo aktyvias intervencijas į gimdančios moters kūną, nes įsivyravo nuomonė, kad „natūralus“ gimdymo procesas kenkia naujagimiui. Teisingai ar klaidingai mažindami šią riziką, gydytojai įtvirtino savo medicininį nuosprendį prieš moters norą pačiai kontroliuoti gimdymą. Iš motinos buvo atimta reikšminga autonomija gimdymo metu. Pribuvėjos privalėjo apsišarvuoti medicininėmis taisyklėmis ir ištikimai jų laikytis. Gydytojai nebematė prasmės kalbėti apie motinos autonomiją tuo metu, kai jai galbūt gresia kokia nors atsitiktinė infekcija, gimdymo komplikacijos ir nesibaigianti nepageidaujamų nėštumų eilė.

Ironiška, bet 1980-aisiais moteris, kaip asmuo, gimdyme nebedalyvavo, jame kaip medicininės veiklos objektas dalyvavo tik jos kūnas. Kiekviena gimdymo minutė buvo sureguliuota protokolų ir medicininių normatyvų.

Atsiduodama medicinai, moteris gauna gyvą, judantį kūdikį. Svarbiausia – ir pakankama, kad niekas nemirtų. Tokia „gimdymo patirtis“ vadinama pagrindine moters gyvenimo patirtimi. Visais kitais gyvenimo atvejais, o gyvenime neįmanoma išvengti neįgalumo ir mirties, apskritai nebuvo jokios medicininės „programos“. Šiandieną tai mums atsiveria kaip didžiulė nežmoniška tuštuma.

10 dešimtmečio viduryje vienoje didelėje besilaukiančių ir jau susilaukusių šeimų vasaros stovykloje sužinojau, kad vienos mamos pirmas vaikelis gimė lygiai prieš metus

ligoninėje ir pagyvenęs keletą dienų – mirė. Tarp stovyklos dalyvių buvo keletas kitų mamų, kurios patyrė savo kūdikių mirtis. Ta proga susirinkome saugioje žalioje pievelėje pasikalbėti apie išėjusius vaikelius. Tas berniukas gimė su sunkia negale, bet ne tai buvo svarbiausia. Mama skaudžiausiai išgyveno tai, kad jai neleido net paliesti savo mirštančio kūdikio. Ji negalėjo su juo deramai atsisveikinti. Ją įleido į kūdikių reanimacijos skyrių tik iš tolo pažiūrėti į stiklinį bokšą, kuriame gulėjo jos vaikelis. Ji klausė: „Juk buvo aišku, kad jis mirs, tad kodėl aš neturėjau teisės jo paliesti bent paskutinėmis jo gyvenimo minutėmis ir atsisveikinti su juo?“ Ji buvo įsitikinusi, kad šitas bejėgiškumo prieš visuomenės institucijų (šiuo atveju ligoninės) taisykles jausmas lydės ją visą likusį gyvenimą. „Aš nesugebėjau būti su savo vaiku net tada, kai jam galbūt buvo sunkiausia. Jis turėjo mirti vienišas“. Iš tiesų modernioji medicina atskyrė motiną nuo kūdikio.

Mes matome, kaip technologijų vystymasis pastūmėjo ir moteris, ir gydytojus prie požiūrio, kad maloniausi gimdymai gali vykti tiktai ligoninėje. Pagaliau mes turime gimdymo scenarijų sutelktą į „vaisiaus išstūmimą“. Gimdymas tapo sistemingai valdomu procesu, tokiu panašiu į kitus bedvasius gamybos procesus. Jame, pavyzdžiui, programiškai buvo pradėtos naudoti pagrindinio proceso „atliekos“ – placentos – kosmetikos ir farmacijos pramonėje, nesiekiant, kad moterys būtų apie tai informuotos. Panašiai jokio individo sąmoningumo nebuvo kituose mechanizuotuose moderniosios visuomenės procesuose.

Šiandien medicina iš pat pradžių ignoruoja nėščios moters problemas ir rūpinasi tik vaisiaus ir naujagimio reikalais. Gydytojai reikalauja iš moters, kad ji nuo pirmos pastojimo minutės pertvarkytų savo gyvenimą pagal menamus „vaisiaus poreikius“. Realiam gyvenime daugeliui moterų neįmanoma elgtis pagal gydytojų patarimus: daug ilsėtis, gerai maitintis, nesijaudinti ir pan., ypač jei jos netekėjusios arba yra materialiai ir socialiai izoliuotos, jau turi kelis vaikus ir, pvz., girtuoklį vyrą...

Nepasiteisino moterų skirstymas pagal „rizikos faktorius“. Moteris nėra nekintanti išstisus devynis mėnesius kokių nors faktorių nešiojoja. Šiandien tie faktoriai yra, rytoj jų gali nebebūti ir atvirkščiai. Visos: dvasinės, psichologinės, socialinės ir fizinės moters problemos yra lemtingos jos nėštumui ir gimdymui. Ir dėl to medicininė priežiūra dažnai neduoda laukiamo rezultato, nes nesuvokia kiekvienos individualios moters problemų ir sąlygų, iš kur tos problemos kyla. Šiandien vis dar vykdoma perdėta kiekvieno gimdymo medikalizacija, jau pačių gydytojų žodžiais, tėra lėšų švaistymas. Belieka tikėtis, kad ir į nepamatuotą kiekvieno gimdymo hospitalizaciją bus pažvelgta kritiškai.

Lietuviškos pribuvėjystės bruožai

Kalbant apie pribuvėjystę Lietuvoje, reikia atkreipti dėmesį, kad Lietuvoje aukštuo-
menė buvo negausi, todėl ir moterų, gimdančių su vyrais gydytojais, skaičius taip pat buvo nedidelis, o tarp valstietiškos Lietuvos gyventojų dalies **tradicinės pribuvėjos, arba „bobutės“**, išliko net iki XX a. antrosios pusės, tai yra beveik pusantro šimtmečio ilgiau, palyginti su Prancūzija ir kitomis išsivysčiusiomis Europos šalimis. Galbūt jos palaipsniui būtų tapusios kvalifikuotomis pribuvėjomis, priiminėjančiomis gimdymus namuose, kaip tai atsitiko Olandijoje, jei nepriklausomos Lietuvos laikais būtų buvę pa-

sirūpinta jų mokymu, o sovietmečiu nebūtų imtasi griežtų draudimų.

Lietuvos medicinos istorikai kruopščiai išnagrinėjo vidurinėsios klasės medicinos atstovų veiklą: barzdaskučių ir pirtininkų chirurgų cechų susikūrimą bei jų tarpusavio vaidus. Tačiau nepavyko aptikti žinių apie pagalbą gimdyvėms. Ar tai reiškia, kad ji nebuvo laikoma medicinine veikla? Apie Lietuvos gydytojų tapimą gimdymo „ekspertais“ žinome tik iš XX a. pirmosios pusės spaudos ir dokumentų.

„Mokykloje akušerės išmoksta vesti normalų gimdymą klinikos sąlygomis su padėjėjais. Kiek blogiau su nenormaliu (gimdymu) – patologiniu. Apie gimdyvei reikalingą tokiu atveju pagalbą sprendžia gydytojai, per mažai kreipdami dėmesio į mokines – akušeres. Niekam nerūpi, kad ji neužilgo atsidurs kaime vienui viena prie gimdyvės lovos“²² – apie pirmąsias Nepriklausomos Lietuvos akušerių laidas 1939 m. rašė gydytoja Dalia Kesiūnaitė.

Akušerių veikla ir intervencijos buvo griežtai ribojamos. Jos negalėjo turėti netgi švirkšto, o tokia medicininė veikla, kaip placentos išėmimas, kūdikio apvertimas, replių naudojimas ar plyšimo susiuvimas, buvo laikoma jų kompetencijos ribų peržengimu ir, atsitikus nelaimei, grėsi kalėjimu. Tokius veiksmus galėjo atlikti tik gydytojas. Esant komplikacijai, akušerė privalėjo gabenti gimdyvę į ligoninę. Gabenimas atrodė maždaug taip: vežimu arba rogėmis, dažnai vidury nakties, duobėtu keliu. Neretai nepasiekusi ligoninės gimdyvė užgesdavo nuo gimdos plyšimo arba nukraujuodavo...

Iš to meto spaudos aiškėja, kad akušerės neišvengdavo grubių klaidų, pavyzdžiui, placentos pirmeigos atveju: „Joks kitas susirgimas, tik placenta praevia duoda charakteringą kraujavimą, tačiau kai kurios akušerės tai įvertina klaidingai. Tokiu tyrimu akušerė atidalina placentą, dar labiau padidina kraujavimą, tiesiai į atvirą žaizdą įneša infekciją bei atima iš motinos ir kūdikio paskutinę ir tiksliausią gelbėjimo priemonę: cezario pjūvį.“²³

Pogimdyminės karštinės atveju akušerės darbas – nesugaišti per daug laiko, nepražiopsoti gimdoj užsilikusią plėvių arba placentos dalių ir pasistengti tokias ligas gydyti pavesti prityrusiam gydytojui. Akušerių veiklos susiaurinimas iki gydytojo ginekologo pagalbininkės gimdymo metu ir slaugės – pogimdyminėse palatose Lietuvos ligoninėse tapo norma.

Europoje viduriniaisiais ir vėlesniais amžiais pribuvėjos skirstėsi į 2 grupes:

1) „miesto“ pribuvėjos, aukštos kvalifikacijos ir vadovaujamos savo luomo vyresniųjų;

2) „tradicinės“ pribuvėjos, dirbusios mažuose miesteliuose ar kaimuose, be specialaus pasiruošimo ir priežiūros.

Ilgainiui tarp to meto „mokslinės medicinos“ praktikuotojų atsirado nuomonė, kad tos „kaimo“, arba „tradicinės“, pribuvėjos, besiremiančios tikta savo asmenine patirtimi ir tradicinėmis žiniomis „perduodamomis iš kartos į kartą“, yra nemokytos, tamsios. Žinodami šiuos pribuvėjų „trūkumus“ kai kurie Europos valdovai, pradėdant XIII a.,

²² Dalia Kesiūnaitė, *Sveika šeima*, 1939, Nr. 1, p. 7.

²³ Dalia Kesiūnaitė, *Sveika šeima*, 1940, Nr. 4, p. 32–33.

tomis pribuvėjomis, kurios nepriklausė pribuvėjų organizacijai, pareikalavo priskirti tam tikrą globą. Šis įstatymas daugeliui amžių stipriai suvaržė gimdyti padedančias moteris.

Kai kalbame apie pribuvėjų „tamsumą“, reikia turėti omenyje, kad tai buvo to meto „mokslinės“ medicinos atstovų požiūris. Jie šventai tikėjo, kad jų įgytas „mokslas“ yra absoliučiai veiksmingas, o tais atvejais, kai jo nepakanka išgelbėti motinos ar kūdikio gyvybei, buvo laikoma, kad tokia Dievo valia.

„Pribuvėjos, kurios įgijo žinias iš savo motinų ir senelių, – piktinosi XIX a. vokiečių gydytojas, – retai įstoja į mūsų akušerių mokyklą. Jos įsitikinusios, kad jų žinios nereikalauja pagerinimo. Jos viską daro „mechaniškai“, kaip darė jų proprosenelės prieš du šimtus metų.“²⁴

Vakarų Europoje įvykiai, susiję su pribuvėjyste, klostėsi trimis etapais:

XIV ir XVI a. buvo išleisti pirmieji bažnytinės ir municipalinės teisės įstatymai, reguliuojantys moralinę ir religinę pribuvėjystės pusę;

XVII a. atsirado įstatymai, suteikiantys gydytojams pribuvėjų egzaminuotojų ir prižiūrėtojų statusą;

XVIII a. pradėjo kurtis gydytojų vadovaujamos pribuvėjų gydytojų padėjėjų mokyklos.

Apie pribuvėjų pasiskirstymą Lietuvoje turime duomenų iš XIX a. carinės Rusijos leidinių.

„Miesto“ pribuvėjos Vilniaus ir Kauno gubernijose. Imperatoriškosios geografų draugijos duomenimis 1859 m. Vilniaus gubernijoje buvo:

etatinių pribuvėjų (povivalnych babok štatnych) Vilniaus mieste: 6,

apylinkėse: 13;

laisvai praktikuojančių (volnopraktikujuščych) Vilniaus mieste: 22,

apylinkėse: 12.²⁵

Toliau amžininkas rašo štai ką: „Mokytos pribuvėjos (učionyje povivalnyje babki) yra tik miestuose; mažesniuose miesteliuose ir kaimuose kūdikius priima prityrusios bobutės (opytnye baby), tačiau mirties atvejai nuo nelaimingų gimdymų labai reti; juolab kad gimdyvė į trečią dieną jau pakyla iš patalo ir geria degtinę (trojanka) su ypatinga tam atvejui skirta žole.

Kai gimsta vaikas, pribuvėja nuprausia jį šaltu vandeniu. Tai vadinama prausimu Laumės prakaitu. Labiau įsigilinus į vietinių valstiečių higieną ir gyvenimo būdą, negalima nesistebėti šitos liaudies gyvybingumu. Tiesa, kad iš naujagimių kasmet miršta labai daug, tačiau tie, kuriems pavyksta išgyventi iki 10 metų, gali tikėtis ilgo gyvenimo ir pasveiksta gydomi netgi įvairių savamokslių ir žiniuonių.“²⁶

Rusijos geografijos ir statistikos ataskaitoje 1861 m. pateikiami duomenys apie Kauno guberniją. Kauno gydytojų valdybai (upravoj) priklauso:

²⁴ Edward Shorter, *Women's bodies*, New Jersey, 1991, p. 40.

²⁵ *Материалы для географии и статистики России: Виленская губерния*, СПб, 1861, ст. 695.

²⁶ *Материалы*, Виленская губерния, p. 695.

18 pribuvėjų (povivalnych babok), iš jų:

8 etatinės, 10 laisvai praktikuojančių.²⁷

Metraštyje „Kovenskaja gubernija za 1843-1893“ aprašyta kaimo gydytojų veiklos reorganizacija: 1869 m. vietoje specialių medicinos įstaigų valstybiniam baudžiauninkams buvo įsteigtos naujos medicinos įstaigos visiems kaimo žmonėms. „Kiekvienam valsčiui (uezd) buvo paskirta po 1 gydytoją. Be to, visą guberniją aptarnavo 46 kaimo felčeriai ir 21 pribuvėja.

Šie pasikeitimai buvo patvirtinti Vidaus reikalų ministro įsakymu 1889 07 13 dieną. Šios kaimo medicinos personalo dalies išlaikymui (gydytojų – 15, felčerių – 99 ir pribuvėjų – 21) iš uždo (zemskavo sobra) skirti 37.985 rubliai.²⁸

XVIII a. pradeda formotis buržuazijos klasė, todėl neišvengiamas ir valstybinės sveikatos priežiūros atsiradimas. XVIII a. antroje pusėje Lietuvos valstybėje įkuriama valstybinė medicininė administracija. (1775 m. Lietuvos-Lenkijos seime).

Po 1795 m., Lietuvai įėjus į Rusijos imperijos sudėtį, nedelsiant buvo įkurta Vilniaus gydytojų valdyba, kuri administravo bendrą medicininę veiklą ir medicininės įstaigas.²⁹

Carinėje Rusijoje buvo mėgstama tvarka. Netrukus Vilniaus gydytojai susivienijo į Vilniaus medicinos draugiją (Vilenskoje medicinskoje obščestvo). Neabejotinai pažangus jos veiklos kūrinys buvo Vilniaus motinystės institutas, įkurtas 1809 m.³⁰

Instituto tikslas – medicininė ir socialinė pagalba gimdyvėms ir naujagimiams iš neturtingiausių miesto visuomenės sluoksnių. Moteris, globojama instituto, gimdymo metu ir pogimdyminiu laikotarpiu gaudavo nemokamą pribuvėjos, o esant reikalui – ir gydytojo pagalbą. Be to, institutas gimdyvei teikė socialinę pagalbą: pogimdyminiu laikotarpiu moteris nemokamai gaudavo mėsos, bandelių ir malkų. Naujagimiui išduodavo „kraitelį“. Tais atvejais, kai motina pati negalėjo žindyti kūdikio, institutas samdė žindytę. O gimdyvės mirties atveju institutas prisiimdavo visus kūdikio auginimo rūpesčius ir išlaidas.

Motinystės institutas greitai įgijo pripažinimą ir tapo populiarius. Tačiau jo finansavimo pagrindas – labdara – nulėmė jo neilgaamžiškumą. Po 1812 m. karo instituto veikla nutrūko.³¹

Lietuvoje labai ilgai išsilaikė moterų bendruomenė. Vakarų Europoje branduolinė šeima pradėjo formotis XVI a. ir išstius šimtmečius vyko slinktis nuo moterų bendruomenės prie uždaro šeimos rato. Kartu su šeimos struktūros kitimu, keitėsi moterų emocinio prisirišimo objektas, pakito jų požiūris į vaikus. Moterys ilgainiui ėmė vis labiau pasitikėti vyrais, kurie priklausė tam pačiam kultūriniam sluoksniui, negu savo lyties atstovėms.

Lietuvoje šeimos pokyčiai prasidėjo XIX a. Gimdymų sritis Lietuvoje moterims pri-

²⁷ Материалы для географии и статистики России: Ковенская губерния, СПб, 1861. p. 627.

²⁸ Ковенская губерния за время 1843–1893 г. Ковно, 1893, p. 46.

²⁹ В. Г. Мицельмахерис, Очерки по истории медицины в Литве, Ленинград, 1967, p. 80.

³⁰ Ten pat, p. 130.

³¹ Ten pat, p. 149.

klaušė maždaug iki XX a. 2 dešimtmečio. Moterų bendruomenės solidarumas ypač pasireiškė nėštumo ir gimdymo metu. Antropologo Jacques'o Geliso žodžiais, nėštumas joje buvo „kolektyvinė patirtis“³², kurioje moteris niekada nebuvo palikta viena. Buvo normalu, kad gimdančiąją supo artimų moterų: giminaičių, kaimynių, draugių ratas. Šimtmečiais kaimo moterims buvo svetima mintis kviesti išorinę pagalbą.

Moterų tarpusavio santykiai, kaip dėsningas konservatyvios, homogenizuotos, kur vyrai pasitikėjo vyrais, moterys – moterimis, visuomenės padarinys, išsilaikė iki XX a. pirmosios pusės. Etnografai kraštotyrininkai dar apie 1940 m. aprašo nemažai specifiskai moterims būdingų archainių papročių: vakaronės, sudėtinio audeklo audimas, pirties suėjimai, bobystės arba pribuvėjų apgėlai, duonos, rūgštis ir kitokio maisto paragavimai, ugnies skolinimas ir pan. Šitame moterų bendravime vyrai nedalyvauja, tiktai dažnai paniekinamai ar pašiepiamai juos vadina „bobų pramislais, išsimanymais...“

Moterų bendruomenė galutinai buvo suardyta per kelis pokario metus. Pribuvėjų veiklai užgesinti prireikė maždaug trijų dešimtmečių. Šiuos pokyčius skatino modernūs tarpkario gydytojai, tačiau galutinai „įveikė“ – sovietinis režimas.

Skirtingai nuo Vakarų Europos kraštų, Lietuvoje pribuvėjų veiklą reguliavo paprotinė teisė. Valstybė ar Bažnyčia šios veiklos oficialiai nereguliavo.

Moderniosios akušerijos atsiradimas Lietuvoje po I-ojo Pasaulinio karo

Nepriklausomoje Lietuvoje prie gimdymo padedančios moterys, gavusios išsilavinimą medicinos mokyklose, griežtai atsiribojo nuo „tradicinių“ pribuvėjų. Moterys, baigusios dviejų metų kursus medicinos mokykloje ir gavusios diplomą, vadinosi akušerėmis. Pribuvėjomis Lietuvoje įprasta laikyti tas moteris, kurios neturėjo tradicinio medicininio akušerinio išsilavinimo ir kūdikius priiminėjo tik namuose. XX a. 6 dešimtmetyje sovietų valdžiai galutinai uždraudus moterims gimdyti namuose ir pribuvėjomis priiminti gimdymus, pribuvėjos sąvoka taip pat išnyko.

Pribuvėjos vardas vėl buvo atgaivintas XX a. 9 dešimtmetyje, kai Lietuvoje atsirado dvasinių akušerių / pribuvėjų – jaunų moterų, pripažįstančių visuminę (holistinę) pasaulėžiūrą ir tos pasaulėžiūros šviesoje traktuojančių gimdymą.

Pateiksiu 78 metų moters liudijimą, užrašytą 1994 m. Dzūkijoje, apie akušerę ir pribuvėją, dalyvavusias jos gimdyje:

„Vaikus priimdavo bobutės. Aš ir pati 4 turėjau. Jau tadu už lenkų vyriausių turėjau, 1938 metais. Linus roviau už 3 kilometrų nuo namų ir apsirgau, jau nebegaliu, visur skauda. Priroviau dar vežimą linų. Buvom su vyru nuvažiavę su arkliu. Sudėjom linus vežiman ir parvežėm. Šeštadienis buvo, kai apsirgau. Per naktį sirgau ir kitą dieną – ir vis nieko nėra. Pakvietė bobutę. O lenkų jau valdžios buvo įsakyta, kad jau reikia iš Varėnos vežt akušerę.“

³² Jacques Gelis, Sage-femmes et accoucheurs: l'obstétrique populaire aux XVIIe et XVIIIe siècles, Annales ESC, 32, 1977, p. 947.

„Nebeleido bobutėms?“

„Nebeleido. Ale su arkliau nutarabanyk 12 kilometrų Varėnon. Ne teip kaip dabar, tadu nei mašinu, nei nieko.“

„Reikėtų vežt gimdyvę? Jus būtų reikėję vežt su arkliau 12 kilometrų?“

„Ir kaip daryt? Tai tadu vyras liko namie ir pakvietė tą bobutę. Ir toji bobutė sako, kad jei parvežtų akušerę, tai nesakykit, kad aš priimdau vaikus, bo jau bausdavo. Sako, aš tik pastebėsiu, pažiūrėsiu, kaip akušerė viską daro, ir aš geriau viską pasimokysiu. Ir tadu senelio čia tokio paprašė mano vyras, arklį pakinkė. Tas diedukas nuvažiavo Varėnon, parvežė akušerę. Jau temo, vakaras buvo. Žinau, buvo Žolinė. Ką ji padarys, kad dar ne laikas. Tai apžiūro, apžiūro. Dar paglosto, paglosto, pačiuopoja, sako, o lenkiškai kalbėjo, „Ach, ladno bolit“ – „Ai, kaip gražiai skauda“. Nežinojau, nei ką daryt, nei ką sakt. Tas vaikas gimė. Ir toji bobutė buvo prie visko. Ir ta akušerė aptvarkė mane.“

Bet mūs bobutės taip nedarydavo kaip toji akušerė. Va taip suslinko, suglostė, suglostė po gimdymo, kad vieta išeitų – placenta. Senovėj vadinom vaiko patalu. Suglostė, suglostė ir va čia ties bamba, gale krūtinės, kulokais užrėmė ir visa net užsirėmė, ir visa išlėkė. Bet jau kaip užrėkiau – aršiau kaip gimdymas. Tai ji tik juokėsi. Sako, viskas gerai. Bet mūsų bobutės nedarydavo šitaip. Jei jau neišaina vaikučio patalas, jos, būdavo, duoda butelį ir liepia pūsti, kad jėga imtų. Spaudžiasi ir išaina. Tai švelniau, be tokio skausmo jau. O šitoji be nieko – užrėmė ir jėga išvarė viską. Taip atskaudėta, visą kūną skauda...“

„Ar negalima pasakyti, kad tos bobutės natūraliau įsiklausydavo? Buvo arčiau gamtiškosios moters prigimties?“

„Aišku, jos mokėjo. Senos. Buvo kokių 80 ar 70 metų. Ir jos jau daugelį metų priimdinėjo vaikus. Pas many dvi buvo. Viena priėmė 3 vaikus, o kai ketvirtų gimdžiau, aš nežinau, gal toji susirgus buvo ar ką, tai pakvietė kitą pas mane.“

Nepriklausomos Lietuvos pribuvėjų ir oficialiosios medicinos santykį bene geriausiai nušviečia 1939-1940 m. ejęs Lietuvos akušerių draugijos laikraštis „Sveika šeima“. Pačiame pirmajame numeryje, pirmame puslapyje „mokytos“ akušerės skelbia kovą „nemokytoms“ bobutėms – pribuvėjoms. Šio laikraščio redakcija kaip argumentą, kodėl Lietuvoje yra taip įsiviešpatavusios nemokytos „bobutės“, pateikia faktą, kad „mūsų valstybei nepritenka apie 400 akušerių“ ir „kad normalaus jų skaičiaus bus galima sulaukti tik po 20 metų“.

Apie akušerių „mokytumą“ vaizdžiai rašo minėto laikraščio redaktorė daktarė Dalia Kesiūnaitė: „Dalis akušerių yra baigusią gimnaziją, kita dalis, jos nebaigusi, perėjo į savo profesinę mokyklą; vadinasi, akušerių bendras išsilavinimas apima gimnazijos kursą, kurios programos yra nutolusios nuo kaimo gyvenimo reikalavimų.“

Akušerių profesinė mokykla rengia jas jau specialiam darbui. Per dvejus metus akušerės supažindinamos su pagrindiniais medicinos mokslais: anatomija, fiziologija, patologija, bakteriologija, higiena, farmakologija, infekcinėmis ligomis ir be to, mokyklos mokinės praktiškai išmoka klinikos sąlygose su padėjėjais vesti normalų gimdymą, slaugyti gimdyvę ir kūdikį. Akušerė, pripratusi dirbti klinikos sąlygose, pradžioje sun-

čiai susivokia, nuo ko pradėti... Bet greitai ji užmiršta pasibjaurėjimą... išvalo puodus, užkaičia vandenį, surikiuoja ant stalo savo reikmenis, apmazgoja gimdyvę, sutvarko lovą. Ji pavirsta namo šeimininke... ir nelaukia, pakol jai ką nors paduos, o pati energingai imasi vadovauti. Pradedančiai greit pritrūksta ir vandens, ir skudurų, jai nepavyksta taip greit sudaryti nors pakenčiamų sąlygų.“³³

Pribuvėjos ir akušerės tuo metu buvo tarsi konkurentės. Nepaisydamos ar nesuvokdamos savo paradoksalių padėties, jaunosios akušerės, vadindamos save specialistėmis, kategoriškai atsiribojo nuo „tradicinių“ pribuvėjų. Ko gero, jaunos akušerės jautėsi neįaukiai „bobučių“ autoriteto ir moterų pasitikėjimo jomis akivaizdoje, o be to, trūko ir žinių, ir patirties.

Pirmajame Lietuvos akušerių suvažiavime 1938 m. buvo pasiūlyta „patiekti vyriausybei įstatymo projektą, varžantį bobučių darbą ir visų tikybių dvasiškius įpareigojantį krikštyti kūdikius tik su akušerių liudijimais, kaip buvo daroma Klaipėdos krašte“.³⁴

Šiuos faktus sužinojau vėliau, keletą metų praleidusi Mokslų akademijos bibliotekoje, Tautosakos instituto rankraštyne. Pirmieji klausimai kilo tada, kai studijuodama farmaciją Kauno medicinos institute, dirbau Klinikose, neišnešiotų naujagimių skyriuje. Ten iš arti pamačiau sovietinį gimdymo fabriką. Gal kokie 3 procentai iš tikrųjų buvo neišnešiotų, keli – su įgimta negale, likusieji – su įvairaus sunkumo gimdymo traumom. Prie tų nelaimingų mažylių jų mamų nė iš tolo neprileido. Tos, kurios buvo sąmoningesnės, nešdavo savo pieną ir paduodavo pro dideles baltas skyriaus duris. Mamų pienelį pagal instrukciją mes supildavome į vieną katilą ir virindavome!

Apie gimdymą toje ligoninėje sunku pasakoti todėl, kad taip nežmoniškai gimdė mano mama ir daugelis to meto moterų, nors tame „gimdymo fabrike“ dirbo daug mielų ir talentingų akušerių, kurios negalėjo vykdyti savo pašaukimo, nes buvo nužemintos iki tylios gydytojo asistentės ar net sanitarės. Šiandien jos jau senelės, bet ne kartą teko pajusti, kad apie savo darbą ir gimdymų patirtį dauguma jų nenori kalbėti...

Senosios pribuvėjų sąulėlydis Lietuvoje

Pradžioje buvo noras, smalsumas sužinoti kažką, ko neišgirdau iš savo mirusių senelių. Kaip tos moterys gimdė, gaudė ir augino vaikelius, kai dar nebuvo ligoninių?

Todėl pirmajai 1992 m. sutiktai 93 metų dzūkei pribuvėjai Marijai, 100 „anūku“ bobutei, uždavėme pačius tiesiausius ir naiviausius klausimus:

„Ar vaikus gaudėt, močiute?“

„Oi, vaikeliai, gal šimtą, gal devyniasdešimt. Po du, po tris vienam namy priėmiau. Aš ne tik čia, ir Sibire priimdinėjau. Ateina moterėlė, šlapumas iki klupsčių. Mariula, sesula, gelbėk, mano dukrela labai serga. Kaip aš susiedkos negelbėsiu. Tai dar aš apsi-rengiau, guminius čebatais apsiaviau. Nuvėjom. Dievuliau, kad ji susiėmus tik už šiaudų rėkia. Akušerė pašaukta in jų, pasirėmus ant stalo. Aš priešau ir klausiu rusiškai: kaip

³³ Dalia Kesiūnaitė, *Sveika šeima*, 1939, Nr. 1, p. 7–8.

³⁴ Lietuvos Akušerių valdybos pranešimas, *Sveika šeima*, 1939, Nr. 1, p. 27.

šitoji moterėlė jaučiasi? Akušerė sako: bus reikalas, tai bus viskas.

Aš priėjau, pažiūrėjau. Ne, mano širdis neiškentė. Sakau, palauk, aš pasižiūrėsiu, vaikelį. Nusiprausiau, rankas apsitėpiau su sviestu šviežiu, ba dar aliejų nebuvo. Aš pareinu in tų moterėlių, kad ji jau gatava, rėkia: tetula, motula, jau mirštu, mirštu. Palauk, sakau, slūgela, nemirsi. Kad aš ti, vaikelį, pažiūriu, kad vartuosna insimušus galvelė ir jau moteriškė nei į ten, nei į ten. Tai aš po truputį paėmiau, dviem pirštais tiktai pakėliau – šmurkšt bernukas.

Žiūriu, toji ruskė pribėgo in many, stvėrė už vaiko. Sakau, palauk, spėsi. Da man reikia sutvarkyt moterėlių, a ne tu jau stvarstais. Tai aš ją sutvarkiau, bambutę atpjoviau, viską kaip reikiant, sakau, imk, neškis. O aš jau priėjau in jų, moterėlių. Paskui jau aš sakau jai, tai akušerei, tai ar tu žinai, kad priimdinėji? Tai aš iš „učiošos“, iš mokslo priimdinėju. O aš, sakau, nesimokinau ir aš geriau priimu kaip tu. Tai ji rusiškai man sako: učioba učioboj, a praktika praktikoj. Va kaip ji man pasakė. Sakau, tai ir tau reikia žinot. Apie žmones eini.

Dabartės jau parvažiavę Lietuvon, tai vis dar man linkėjimus parsiuočia nuog to bernaičio... šiteip ir priimdinėju.“

Lietuviškos akušerijos modernėjimas XX a. vyko anksčiau egzistavusių, „tradicinių“, „ortodoksinių“ sąmoningumo formų fone. Tačiau, kaip tai būdinga daugeliui modernistinių judėjimų, medikų sąjūdis ankstyvesniųjų pribuvėjų formų beveik nenagrinėjo. Jos buvo paprasčiausiai atmestos, paneigtos, nepripažįstamos, su jomis buvo aršiai kovojama. Šią darbą po Antrojo pasaulinio karo pratęsė sovietinė medicina, pripažinusi tik vieną tiesą: sovietinio mokslo laimėjimus. Pribuvėjų buvo paprasčiausiai uždrausta. Tai tapo kriminaliniu nusikaltimu, už kurį buvo baudžiama pagal įstatymus.

Gydytoja A. Ragaišienė 1930 m. žurnale „Motina ir vaikas“ apie gimdymo pagalbą rašo: „Dauguma, gimdančių kaimuose, turi pasitenkinti vadinamųjų bobučių pagalba... Dabar pas mus yra akušerės tiktai apskričių miestuose, ir tegali aptarnauti nedidelį gimdymų skaičių.“³⁵

Dėl dviejų priežasčių, kurias nurodo patys medikai: brangus gydymas ir akušerių trūkumas, tenka klausti, kodėl, esant tokiai būklei, gydytojai nesistengė mokyti tų pribuvėjų, kurios sėkmingai praktikavo, buvo gabios, talentingos ir turėjo didžiulį moterų pasitikėjimą, sykiu ir toliau palikdami likimo valiai neturtingas valstietes ir miestietes?

Emilija Mirijauskienė (1891-1993) – garsi ne tik gimtosiose Jukneliškėse, bet ir apylinkėse „bobutė“ per savo gyvenimą „pagavo“ daugiau kaip 300 „anūku“ (taip pribuvėjos vadina priimtus vaikelius). Jaunystėje buvo gabi ir labai norėjo mokytis, turėjo puikią atmintį, tačiau tėvai tradiciškai į mokslus leido sūnų. Jos brolis tapo gydytoju ir jai padovanojo „daktarišką knygą“, kurioje buvo surašytos būsimo darbo paslaptys.

Istorikė Vaiva Gričiūtė, bendravusi su Emilija, rašo: „Vien knygų neužtenka. Nedi dukė, smulkutė, žilais į standų kuodą susuktai plaukais senutė žino tokių paslapčių, kokių jokiose pasaulio enciklopedijose neperskaitysi, nes jos žinios sukauptos iš gyvenimi-

³⁵ Ragaišienė A., *Gimdymas ir užlaikymas po jo*, Motina ir vaikas, Nr.11, 1930, p. 11–12.

mo ir darbo patirties. Nė viena gimdyvė jos prižiūrima nemirė. „Visas Jukneliškių kaimas mano priimtas ir marčios vaikus dar priėmiau“, – didžiuojasi senutė. Daktarė atvažiavusi iš miesto, ir ta patarė toliau dirbti, dar abi patirtim pasidalino.“³⁶

Retai pribuvėjos pasitobulindavo, kai sunkaus ir komplikauto gimdymo atveju buvo pakviečiama akušerė ar gydytojas. Dar rečiau XX a. pr., specialiai sukvietęs, pribuvėjas pamokydavo gydytojas profesionalas. Tokių atvejų yra žinoma gal tik du ar trys. Istorikė R. Paukštytė nurodo, „Taip Rietave per Pirmąjį pasaulinį karą apylinkės pribuvėjas mokė atvažiavęs gydytojas vokiečiai. Šimonių valsčiuje 1934–1935 m. sukviestas apylinkės pribuvėjas bandė mokyti akušerė S. Glemžaitė.“³⁷ Keletas moterų emigravusių į JAV XIX a. pab. – XX a. pr. dirbo gydytojų asistentėmis. Grįžusios į Lietuvą darbavosi pribuvėjomis. Viena iš jų – garsioji Lembo baba. Kraštotyrininkė M. Čilvinaitė 1940 m. aprašo garsiosios pribuvėjos iš Žemaitijos istoriją.

„Emilija Jogaudaitė-Palubinskienė gimė 1860 m. Lembo sodžiuje. Jos tėvai turėjo 17 vaikų, iš kurių išgyveno 8. Emilija buvo labai sveika, iš jos daktarai maža naudos teturėję. Susirgusi gelbėjosi žolėmis. Būdama jau 40 metų išvyko į Ameriką pas savo vyrą ir abu ten išbuvo apie 10 metų.

Amerikoje E. Palubinskienė dirbo patarnautoja ir matydavo kaip daktarai gelbsti gimdančioms moterims. Grįžusi į Lietuvą, ji nuėjusi pas vieną, pas kitą kaimynę pagelbėti gimdant ir juo toliau, tuo geriau jai sekėsi. Nejučiom pasidarė garsi „baba“. Atvažiuodavę nepažįstami žmonės, iš tolo, vežtis už mylios ir toliau. Ji liepdavusi gimdyvei vaikščioti, judėti tol, kol ta galėdavusi pavaikščioti.“³⁸

„Baba“ liepdavusi vyrui dalyvauti gimdyje, ypač šalia tos moters, kuri labai „serga“, nes ją tenka vedžioti, nešioti, kad greičiau pagimdytų.

Per lovą prie balkio pritaisydavę rankšluostį ligonei įsikibti, kad lengviau būtų stangintis. Neplyšusių vandenių pūslę Emilija pragnybdavo su ranka arba prarėždavo su kieta cukraus plytele. Moterims ruošdavo įvairius žolių nuovirus ir prieš gimdymą, ir po gimdymo.

Ji pasakojo, kaip gaivindavo vaikelį, ką darydavo, jei „namai (placenta) būdavo prižėlę“, kaip sugavo kojėlėmis gimstantį vaikutį, ką darydavusi, jei po gimdymo vaikelio galvutė būdavo labai deformuota. Jei vaikelis gimdavo pamėlęs, jį buvo galima atgailinti, jei baltas, jau nebeatsigaudavo. Negalima nukirpti virkštelės, jei vaikelis dar nekvėpuoja.

Užuot organizavus pribuvėjų apmokymą, kaip tai buvo daroma Prancūzijoje nuo XVIII a.³⁹, „1930 m. visoje Lietuvoje pradėti steigti sveikatos centrai, kurių tikslas – daryti

³⁶ Vilma Gričiūtė, *Istorija, XXXIII*, Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai, p. 189–193.

³⁷ Angelė Vyšniauskaitė ir kt., *Lietuvių šeima ir papročiai*, Vilnius, 1995, p. 417.

³⁸ M. Čilvinaitė, *Gimdymas ir jų higiena*, Gimtasai kraštas, 1940, Nr. 3–4, p. 291.

³⁹ Nina Rattner Gelbart, *The King's Midwife: A History and Mystery of Madame du Coudray*, American Library Association, 1998. „1750 m. išsigandęs pranešimų, kad Prancūzijoje žymiai sumažėjo gimstamumas ir išaugo kūdikių mirtingumas, karalius Lujis XV įsakė poniai Angélique Marguerite Le Boursier du Coudray, patyrusiai pribuvėjai ir garsios knygos apie gimdymus autorei, keliauti po šalį ir mokyti jaunas valstietes priiminėti gimdymus. Garsioji madam, remiama iš karaliaus išdo, 30 metų (!) keliavo po Prancūzijos kaimus ir miestelius kaip karaliaus pasiuntinė, vykdydama Jo Malonybės pavedimą. Daugybė vietinių gydytojų ir daugiau kaip 10.000 valstiečių moterų mokėsi saugaus gimdymo meno ir mokslo prižiūrimi šios moters. Ši ypatinga švietėjiškos epochos moteris pribuvėjų patirtį sugebėjo paversti valstybine institucija.“

viską, kad kuo daugiau moterų kaime gimdydamos kviestųsi akušerę, o ne pribuvėją.⁴⁰

Dr. D. Butkevičienė 1934 m. žurnale „Motina ir vaikas“ rašo: „Kaime iki šiol viešpatuoja bobutės, prie kurių noriai kreipiasi visos kaimo moterys. Viena iš šio reiškinių priežasčių glūdi mūsų liaudies tamsume, kur, pavyzdžiui, aseptika ir antiseptika yra visai nesuprantama ir nereikalinga. O bobutė savas žmogus, dažniausiai gerai pažįstama, ir visoks jos elgesys gimdymo metu irgi yra žinomas. Reikalui esant ta pati bobutė atlieka ir visus namų darbus.“⁴¹

Gydytojo šaukiamasi tikrai nelaimės atveju. 1934-1935 m. statistika rodo, kad tik 1-2% kaimo gimdyvių kreipiasi į gydytoją, esant normaliam gimdymui. Tik ką gali padėti aseptika ir antiseptika ten, kur bausis skurdas ir vargas? Didelį kūdikių ir gimdyvių mirtingumą visoje Europoje visų pirma lėmė bloga moterų mityba, didžiulis skurdas ir baisiausia rykštė – rachito deformuoti dubens kaulai, taip pat sunkus darbas iki pat gimdymo. Gerėjant ekonominėms sąlygoms, perinatalinis mirtingumas mažėjo.

Lietuvos tarpukario spaudoje šalia nepagrįstų prakeiksmų „tamsioms, suskretusioms, bemokslėms, visų nelaimių ir mirčių kaltininkėms“ pribuvėjoms pavyko rasti ir keletą išvalgesnių minčių, įvardijančių socialines bei etines kaimo bendruomenės problemas ir bobučių bei naujųjų akušerių konflikto priežastis.

Akušerė A. Stripinienė rašo: „Yra numatyta, kad kiekvienoj apskrity būtų Sveikatos centras su sveikatos patariamaisiais punktais. Šios įstaigos turi labai kilnų tikslą: rūpintis varguomenės vaikų sveikatingumu. Bet šias įstaigas turi tik vienas kitas miestas. Šios įstaigos negalės pasiekti tikslo, jei nebus išspręsti ir sutvarkyti pačios varguomenės įmanomo pragyvenimo klausimai.

Pirmiausiai reikia išspręsti varguomenės vaikams maitinti ir gydyti lėšų klausimą. Lankant varguolių šeimas, tenka matyti jų menkus, drėgnus, be šviesos ir apšildymo urvelius. Jų vaikai išblyškę, alkani ir varginami visokių ligų. Tai rachitikai, neišsivystėliai, kuriems dantys neauga iki metų, kurie nevaikšto iki dviejų metų, nepradeda kalbėti iki 3-4 metų, ir jų tarpe be galo didelis mirtingumas. Juk visa tai baisaus skurdo pasekmės...“⁴²

Gydytoja Dalia Kesiūnaitė rašo: „Mums dažnai kaimiečiai atrodo bukapročiai, jokiū būdu negalį suprasti mūsų reikalavimų, o mes jiems atrodome tiesiog kvailiais, tokius reikalavimus statydami.

Kaimietei visai nesuprantama, kad akušerė pamokyta tik normaliam gimdymui vesti. Menkas bus akušerės autoritetas, jei ji nemokės nors smulkiuose reikaluose motinai duoti medicinišką patarimą... tai pasitikėjimas ją bus iš karto sugriautas, ir kaimo bobutė liks, kaip buvo iki šiolei, didžiausias autoritetas moterų varguose. O žinių apie moterų ir vaikų ligas akušerė įgijo mokykloje tik teorinių.“⁴³

⁴⁰ Angelė Vyšniauskaitė ir kt., *Lietuvių šeima ir papročiai*, Vilnius, 1995, p. 417.

⁴¹ D. Butkevičienė, *Pagalba gimdyvėms kaime*, Motina ir vaikas, Nr. 6, 1934, p. 13.

⁴² A. Stripinienė, *Varguomenės vaikelių sveikatingumas*, Sveika eima, Nr. 2-3, 1940, p. 18-19.

⁴³ Dalia Kesiūnaitė, *Akušerių pašaukimas kaimo sąlygose*, Sveika šeima, Nr. 1, 1939, p. 8-10.

Perfrazuojant Claude'o Levi-Strausso mintį apie „primityvų“ mąstymą, kur jis sako, kad „daugeliui etnologų jų išankstinės nuostatos apie „primityvų“ paprastumą ir grubumą sutrukdė patyrinėti sąmoningai sukonstruotas, sudėtingas ir darnias genčių klasifikacijos sistemas“,⁴⁴ galima būtų pasakyti, kad medicinos akademinio elito atstovai ilgamžėje gyvenimiškoje pribuvėjų patirtyje nesugebėjo išvelgti nieko daugiau kaip tik tai prietarus. Jie nesuvokė, kad tos „primityvios ir tamsios“ moterys nusimanė apie moters kūną, gimdymo eigą, žoles bei pagalbą ir turėjo savitą pakankamai sudėtingą ir gerai pagrįstą savo artimo gydymo sistemą. Antra vertus, šiuolaikinė akušerija, atmetus „rutinines procedūras“, daro tą patį, ką žinojo ir darė senojo kaimo pribuvėjos.

Sovietinis laikotarpis: materialistinės medicinos įsigalėjimas

Tarybinės medicinos profilaktinės kryptys labiausiai palietė dvi sritis: infekcinius susirgimus ir akušeriją. Buvo labai greitai išplėstas moterų ir vaikų konsultacijų tinklas. 1941 m. pabaigoje turėjo veikti 80 tokių konsultacijų su 127 filialais tolimiausiose kaimo vietovėse. Tam tinklui vadovavo Motinos ir vaiko apsaugos inspekcijos. Taip pat kūrėsi visiškai naujos Lietuvoje motinystės apsaugos institucijos: kaimo gimdymo namai, vaikų lopšeliai, motinos pieno donorių punktai.

Po masinės 40 metų deportacijos Lietuvoje ypač trūko medicinos personalo, todėl sovietinė Lietuvos valdžia skubiai organizavo naujas mokyklas ir kursus akušerėms, med. seserims. Sovietų sąjungos Sveikatos apsaugos ministerija ėmėsi vadovauti Lietuvos sveikatos apsaugai ir teikti didžiulę idėjinę, organizacinę ir materialinę pagalbą. Pabaltijo respublikų medikams buvo išleista speciali instrukcijų knyga. Šią knygą vadino „raudonąja“ dėl viršelio spalvos. Ji buvo privaloma perskaityti visiems medicinos darbuotojams. Pagaliau į Lietuvą buvo atsiųsti patyrę tarybinės sveikatos apsaugos organizatoriai, konsultantai, pagalbinkai, propagandininkai...

Taigi „kartą ir visiems laikams“ buvo įtvirtinta socialistinė medicina. Materialistinė medicina tapo visų Lietuvos medikų veiklos pagrindu...

Be to, tuojau po karo prie visų vietinių Deputatų tarybų buvo organizuojamos sveikatos apsaugos komisijos, kurios visiškai kontroliavo bet kokią medicininę veiklą. Jos taip pat kontroliavo ir liaudį, prižiūrėjo masines vakcinacijas, masines gyventojų medicininės apžiūras, vykdė masinę sanitarinę propagandą.

Taisykle tapo visų nėščių moterų ir kūdikių dispanserizacija. Ji taip pat tapo masinė. Akivaizdu, kad šitokiai sovietinės diktatūros suformuoti „masinei gydymo ir profilaktikos“ mašinerijai neorganizuotos, specialaus medicininio išsilavinimo neturinčios pribuvėjos pasipriešinti negalėjo.

Kaip vyko visuotinė gimdymo hospitalizacija ir pribuvėjų išstūmimas iš visuomenės galime pamatyti šioje lentelėje:

Medicininė pagalba gimdymo metu (%)⁴⁵:

⁴⁴ Levi-Strauss, *Laukinis mąstymas*, Vilnius, 1997, p. 54.

⁴⁵ Мицельмахерис, *Очерки по истории медицины в Литве*, Ленинград, 1967, p. 234.

Pagalbos būdas	1939	1969 (soviet. m.)
Gimdymai specializuotame stacionare	8,1	99,9
Gimdymai namuose su kvalifikuotu medicinos personalu	17,4	0,1
Gimdymai namuose be kvalifikuoto medicinos personalo, t.y. su pribuvėja („bobute“)	74,5	0,1

Tiek tarpukario medicinos leidiniuose, tiek sovietinėje spaudoje nurodoma vienintelė gimdymo namuose priežastis – skurdas. Atseit valstietis arba neturėjo, arba gailėjo pinigų savo žmonos gimdymui ligoninėje. Tačiau lentelėje matyti, kad ir tarybinu laikotarpiu, kai gydymas tapo nemokamas ir visuotinai prieinamas, tik 1963 m. buvo galutinai „likviduoti“ gimdymai namuose ir pribuvėjos nustojo praktikuoti.

Iš tikrųjų ne skurdas buvo gimdymo namuose priežastis. Jau minėjome, kad iki pat XX a. vidurio gimdymų sritis Lietuvoje buvo moterų bendruomenės reikalas.

Apie lietuvišką gimdymų namuose judėjimą XX a. pab.

„Naujosios“ empirinės pribuvėjų atsiradimas slavų ir baltų kraštuose susijęs su rusų gydytoju Igoriu Čarkovskiu. Antra vertus, tai buvo naujas žingsnis sovietinių moterų išsilaisvinime, pirmiausiai ir natūraliai pasireiškęs kaip moters kūno dvasingumo suvokimas. I. Čarkovskis inicijavo stiprų gimdymų namuose ir vandenyje judėjimą, kuriame įgavo pavidalą sąmoninga motinystė ir tėvystė kaip būtinas gimties pagrindas. Prasidėjęs Rusijoje, vėliau išplito Ukrainoje ir Lietuvoje. Kitaip tariant, lietuviškieji gimdymai namie, vandenyje pirmąjį impulsą gavo iš Rusijos, iš I. Čarkovskio ir jo pasekėjų, gimties mokytojų ir pribuvėjų.

Tie judėjimai aktyviai kito ir vystėsi: nuo *revoliucinės ekopribuvėjų* ir vyro / partnerio mokymo priimti gimdymą iki *feministinio dvasingumo*, nuo „Aqua“ centrų Rusijoje iki *dvasinės pribuvėjų* Lietuvoje.

I. Čarkovskio idėjos gal taip ir būtų likusios vyriškoj instrumentų skrynioj, jeigu ne moterys, kurios juo patikėjo ir aktyviai įsijungė į jo pradėtą veiklą. Jos vandenyje, namuose ar jūroje pagimdė ne tik savo vaikus, bet ir išpuoselėjo virtinę ypatingų moterų pribuvėjų (*rusiškai „povituchi“*), kurios šiandien turi didelius mokomuosius centrus, sėkmingai vykdo šviečiamąją veiklą ir priiminėja natūraliai gimdomus kūdikius. Tos moterys sukūrė realias prielaidas atsirasti gimdymų namuose ir vandenyje judėjimui, koks šiandien yra Rusijoje.

Paprastai lietuviškos pribuvėjos, kurią šioje knygoje pavadiname Saule, trumpai pristatyti ryškiausias iš jų, didžiausius autoritetus jai pačiai:

Marina Semionova, trijų sūnų mama, viena pirmųjų I. Čarkovskio mokinių, padėjusi jam moteriškojo pasaulio susivokime. Nuolat dirba mažuose vaikų baseiniuose, plukdo, mankština žmogelius, „bėgioja“ iš vieno centro į kitą su paskaitomis. Kiekvieną vasarą kuria gimties stovyklą prie Juodosios jūros. Ji turi ypatingai didelę gimties, kaip dvasi-

nio vyksmo, patirtį. Su draugais įkūrė mamos ir vaiko centrą „Vozroždenije“, kuris orientuotas į sąmoningą tėvystę, harmoningą vaikystę. Jos veikloje juntama provoslaviška dvasia. Sukaupusi didžiulę gimdymų priėmimo patirtį vis dar žavisi žmogaus atsiradimu. Ji nuolat mokosi, nuolat alsuoja gyvenimu, nesustabarėjusi, gyva. Jos pasaulėžiūra nepakito, tik atsirado nauji metodai, tikresni būdai, buvo atmesti nepasiteisinę dalykai.

Marina Dadaševa. Savo veiklos pradžioje žinojau ją esant 10 vaikų mama... Abu su vyru „Aquamarina“ centro kūrėjai. Ji yra pasakiusi: „Gliaudau gimdymus kaip riešutus“. Visuomet abu su vyru pasitikdavo savo vaikus, labai sureikšmindami šį vyksmą. Ramūs, pasitikintys savimi, priėmę per tūkstantį gimdymų. Savo pasaulėžiūra orientuoti į Rytų mokymus.

Tatjana Sargūnas ilgą laiką kartu su vyru Aleksandru buvo dešinioji I. Čarkovskio ranka. Jie buvo visų eksperimentų, tyrimų dalyviai, gimdymų vandenyje populiarintojai. Šių kūrėjų darbas – geriausi rusiški filmai apie gimdymus vandenyje. Augina 4 vaikus, trys dukros gimė namie. Tania pasisako už solo gimdymą. Ji mano, kad moteris tai turi ir gali padaryti pati. Tvirta savo vertinimais, nepripažįstanti kompromisų moteris liūtė, puikiai derinanti idėją ir materiją. Didelio „Aqua centro“ įsteigėja, išauginusi nemažai

pribuvėjų, kurios vėliau įkūrė savarankiškus centrus. Ji kasmet rengia vasaros stovyklas Kryme. Šios šeimos dėka pasaulis išvydo filmus apie gimimus jūroje. Jie pirmieji Rusijoje išleido S. Grofo knygas ir inicijavo Transpersonalinės psichologijos asociacijos Maskvoje kūrimą.

Šios moterys ir dar daugelis kitų, kurių nepaminėjau, ir buvo tas galingas pirmąsias šaltinis, iš kurio versmės į visas puses nutekėjo daug srovių.

2004 m. rudenį, kai jau artėjome prie rankraščio pabaigos, gydytojos pribuvėjos, kurią šioje knygoje vadinsime Vidmante, paklausiau:

„Kodėl moterys renkasi namų kelią?“

„Namus moteris renkasi, nes jaučia, kad čia bus daugiau meilės. Tai yra Meilės kelias. Tą kelią galima sukurti visur – ir miške, ir namuose, ir toj nelemtoj gimdykloj.

Gera, kad moterys sužino apie tą kitą kelią, galbūt jose prabus to Meilės kelio ilgesys ir supratimas, kad jį galima kurti ir medicininėje erdvėje, kur moters laisvė yra suvaržyta, uzurpuota medicinos normų. Kur nėščios moterys jaučiasi vienišos.“

„Tu gana seniai esi susijusi su gimdymų namuose judėjimu. Kaip tau šiandien, daugiau kaip po 10 metų, atrodo tas judėjimas?“

„Jei moteris yra pakankamai brandi, jos nereikia niekur vesti. Tereikia tik pabūti šalia. Yra šeimų, kurios gimdo vienos. Ir tai rodo, kad tas judėjimas yra gyvas. Keletas pribuvėjų nepakeltų tiek gimdymų. Tos šeimos vieną ar kitą pribuvėją užsisako kaip gerą orą, bet pagimdyti gali ir lyjant. Kai taip atsitinka, būna gaila, kad kažko trūko.

Yra šeimų, kurios eina labai užtikrintai, tvirtai. Jas sunku išmušti iš vėžių. Tačiau yra šeimų, kurios pačios tarsi visai netinka gimdymui namuose, jos neturi didelio ryšio su dvasingumu. Kai paklausi, kodėl jos gimdo namuose, atsakymas būna: Ne dėl savęs. Dėl vaiko. Vaikas pasirinko tokį kelią.“

Išties įdomu, kokie žmonės dalyvauja lietuviškajame **gimdymų namuose sąjūdyje**, kuo reiškiasi **sąmoningos motinystės ir tėvystės** paieškos? Nėra publikacijų, rimčiau tyrinėjančių šį reiškinį. Net nėra mėginta suskaičiuoti, kiek šeimų Lietuvoje yra įsitraukusios į judėjimą. Nuo kelių šimtų iki kelių tūkstančių. Paprasčiau pasakyti, kiek jų gimdė namuose, bet toli gražu ne visos šeimos, pritariančios gimdymų namuose idėjai, pasiryžta gimdyti namuose. Dalis jų dėl įvairių priežasčių pasirenka ligoninę. Pats reiškinys gerokai nevienalytis, neformalus, paliečiantis įvairias gyvenimo sritis: mediciną, pedagogiką, psichologiją.

Pirmieji gimdymai namuose įvyko apie 1987-1988 m. Pirmosios kūdikių namuose, vandenyje, susilaukė moterys Marijampolėje, Šilutėje ir tik po to Vilniuje.

Lietuvoje gimdymais namuose domisi ir su pribuvėjomis gimdo įvairių sluoksnių atstovės, tačiau daugiausiai inteligentės iš didesnių Lietuvos miestų. Šios moterys pasižymi viena bendra savybe – sąmoningu požiūriu į motinystę.

Gimdymų namuose sąjūdžio branduolys Lietuvoje yra klubas „Gimtis“ Vilniuje ir panašūs šeimų klubai kituose Lietuvos miestuose: Kaune, Panevėžyje, Klaipėdoje, Šiauliuose.

Jaunų porų domėjimasis kitokiais keliais kūdikiui ateiti ir noras gimdyti namuose sukūrė ir pagalbininkės tame gimdyje poreikį. Kartu su gimdymais namuose atsirado ir pribuvėjos. Labai pakito socialinės sąlygos: susvetimėjusioje, vyriškomis, racionaliomis vertybėmis grįstoje visuomenėje galutinai sunyko moters pasitikėjimas kita moterimi, jos tapo vienišos ir izoliuotos, todėl pribuvėjoms teko prisiimti dar vieną labai svarbią funkciją – teikti psichologinę ir dvasinę pagalbą nėščiajai ir jos šeimai. Nėščios moterys ypač trokšta būti išklausytos ir išgirstos, suprastos ir paguostos, jos klausia ir tikisi atsakymų...

Taigi pribuvėjos tarpininkauja moteriai atgaunant orumo, užbaigtumo ir autonomijos jausmą. Šioje srityje jos yra idealios moters pagalbininkės. Tiksliau sakant, nėra, bet galėtų būti. Pribuvėjos galėtų atlikti milžinišką vaidmenį ir gaunant gerus gimdymo rezultatus, ir sudarant sąlygas gerai nėštumo ir gimdymo patirčiai.

Nepaisant, kad šimtai jaunų sveikų moterų trokšta gimdyti namuose ir dažniausiai sėkmingai pagimdo (Lietuvoje nedraudžiama gimdyti namuose), pribuvėjos sąvoka šiuo metu oficialiai neegzistuoja. Pribuvėjos, didžiausios gimdymo namuose pagalbininkės, yra keblioje situacijoje. Atsiranda vis daugiau moterų, jaučiančių tvirtą pašaukimą būti pribuvėjomis – tikromis gimdymo pagalbininkėmis, bet ne akušerėmis – gydytojų asis-

tentėmis. Jos turi labai gražią gimdymo idėją ir siekia ją įgyvendinti. Daugeliui šių moterų paskutinis XX a. dešimtmetis buvo pirmųjų nedrąsių bandymų įtvirtinti save, kaip pribuvėją, posovietinėje visuomenėje laikotarpis, tačiau kol kas pribuvėjų jystės, kaip institucijos, klausimas visuomenėje nėra svarstomas.

Visos mūsų sutiktos pribuvėjos Lietuvoje yra labai skirtingos, turinčios aiškia pasaulėžiūrą, žinančios, ko nori, ir turinčios autentiškas idealaus gimdymo vizijas. Pirminių žinių bei patirties apie pribuvėjų jystę jos įgavo bendraudamos ir talkindamos viena kitai. Galbūt požiūrių autentiškumą nulėmė kiekvienos jų asmeninė patirtis ir išgyvenimai bei mokyklos nebuvimas. Jos kol kas kiekviena atskirai atkakliai lavinasi, kai kurios išvykdomos į užsienį, į tas klinikas, pribuvėjų seminarus ar mokyklas, kurias jaučia esant arčiausiai jų įsitikinimų, kitos – įgyja medicininę-akušerinę išsilavinimą čia, Lietuvoje. Šios moterys nėra sukūrusios savo organizacijos. Jos, kaip ir prieškarinės pribuvėjos, dažniausiai dirba pavieniui, nors viena kitą pažįsta ir žino viena kitos problemas bei sėkmes.

Lietuvos Socialinis Informacinis Centras (SIC) 1998 m. vasario-kovo mėn. apklausė 200 Lietuvos ligoninėje ir tiek pat namuose gimdžiusių moterų. Tai kol kas pirmasis ir vienintelis tokio pobūdžio tyrimas Lietuvoje. Tyrimas buvo inicijuotas dėl kelių priežasčių. Pirmiausia nuo pirmųjų gimdymų namuose ir vandenyje buvo prabėgęs beveik dešimtmetis ir norėjosi tarsi apibendrinti, pasižiūrėti objektyviai, kas gi vyksta. Kita priežastis buvo ta, kad tuo metu gimdyti ruošėsi patys SIC-o vadovai. Jų pirmas vaikelis, gimęs ligoninėje, atsidūrė reanimacijoje. Patyrę medikai jį tiesiog išplėšė iš mirties nagų. Antrojo vaikelio atėjimą tėvai ryžosi išgyventi kitaip, ramiai, namuose su pribuvėja. Laimingai susilaukę antrojo namuose jie, kaip profesionalūs sociologai, labai susidomėjo pačiu gimdymu namuose reiškiniu, o kaip laimingi ir dėkingi tėvai norėjo kuo nors prisidėti prie judėjimo. Tuo metu spaudoje 2-3 kartus per metus pasirodydavo gąsdinantys straipsniai, kuriuose vis būdavo primenamas tas pirmasis atvejis, kai namuose gimdamas mirė vaikelis, pasakojama apie „kraujais plūstančias Juodojoje jūroje gimdančias moteris“, gydytojai tvirtino, kad gimdyti vandenyje nėra natūralu ir gerai.

Naujovė galėjo būti įvertinta darant statistinį tyrimą: palyginti 200 panašios būklės moterų gimdžiusių sausumoj ligoninėje ir 200 – vandenyje namie. Bet kuriuo atveju tai buvo unikalus tyrimas.

Lietuvos Socialinio informacinio centro apklausos duomenys. 1998 m. vasario-kovo mėnesiais apklausta 200 Lietuvos ligoninėje ir tiek pat namuose gimdžiusių moterų.

Remiantis apklausa,

vaikų infekcijų namuose užfiksuota 3,8%, ligoninėje 8,8%.

Moterų infekcijų namuose 1,1%, ligoninėje 7,8%.

Bendras tarpvietės plyšimų procentas namuose ir ligoninėje yra maždaug vienodas, nors ligoninėje epiziotomija buvo padaryta 46%, o namuose – 0,5%.

Ligoninėje 42% iš visų plyšimų-kirpimų buvo II-III laipsnio, namuose tokio laipsnio plyšimų – 4%.

Gimdosi kaklelio plyšimų ligoninėje – 13%, namuose – 1,5%.

Paaiškėjo, kad ligoninėje laisvai naudojama epiziotomija neapsaugo nuo tarpvietės plyšimo.

Tyrimo rezultatai įrodė, kad moters nukraujavimas ir prievartinis placentos atskyrimas, nelaukiant, kol ji gims pati – taip pat susiję.

Namuose 94% moterų placentą gimdė pačios, ligoninėje 41% (procentui) moterų placentą stūmė arba traukė.

Pažindyti per pirmą pusvalandį po gimdymo ligoninėje pavyko tik 56% mamų, nors 82% kūdikių jautėsi gerai ir l. gerai,

namuose pažindė 100% mamų.

Iš 200 ligoninėje gimdžiusių mamų su kūdikiu nesiskyrė tik 39%, namuose 100% mamų buvo kartu su kūdikiais.

Apklausa duomenys įrodo, kad gimdyti tiek namuose (pridėjus ir važiavimą į ligoninę komplikacijos atveju), tiek ligoninėje yra vienodai saugu, jei nėra nėštumo komplikacijų.

Kalbama apie planuotus gimdymus namuose, kuriems yra aktyviai ir sąmoningai ruošiamasi, o kūdikius priima tam visapusiškai pasirengę profesionalai. Reikia pažymėti, kad gimdymai namuose teigiamai paveikė ir veikia tiek užsienio, tiek Lietuvos ligoninių vidaus tvarką. Atsirado galimybė gimdyti kartu su vyru, pasirinkti gimdymui vandenį, tikėtis motinai ir kūdikiui draugiškesnės aplinkos.

Lietuvoje nemažai moterų pasirenka gimdymą namuose ir šis skaičius didės, nes iš 200 ligoninėje gimdžiusių moterų vėl joje gimdyti norėtų tik 61%. Dalis moterų norėtų gimdyti mažuose gimdymo centruose ar privačiose ligoninėse.

Kodėl pasirenkamas gimdymas namuose? Dažniausiai išvardijamos priežastys tiek Vakaruose, tiek Lietuvoje yra tos pačios: noras išvengti intervencijų ir saugi, pažįstama, intymi namų aplinka.

Ligoninėse daugiau nei 90% moterų gimdo padedant vaistams, daugiau nei 20% gimdyvių daromas cezario pjūvis;

Namie rečiau pasitaiko kraujavimas, (mažiau nei 1% namie gimdžiusių moterų reikia kraujo perpylimo), maža infekcijos galimybė, labai mažas gimdymo traumų kiekis.

Remiantis amerikiečių 10 dešimtmečio gimdymų namuose ir ligoninėje palyginamaisiais tyrimais namuose prasidėjęs gimdymas užsibaigė cezariu mažiau nei 3% gimdyvių. 46% patyrė plyšimus, bet pusė jų tik 1 laipsnio, tikrai vienas 3 laipsnio, nė vieno 4 laipsnio plyšimo ir mažiau nei 1%

epiziotomijos atvejų, tuo tarpu ligoninėse epiziotomija taikoma 73% atvejų.

Moterys, pasirenkančios gimdymą namuose, skiriasi nuo kitų gimdyvių. Palyginti, pavyzdžiui, su visomis JAV gimdyvėmis, jos dažniau būna ištekėjusios, labiau išsilavinusios. Be to, jų požiūris į moters vaidmenį visuomenėje, o ypač į gimdymą, yra mažiau tradicinis. Jų gyvenimo būdas paprastai sveikesnis.

Pribuvėjos gimdymuose namuose yra ne tam, kad „vadovautų gimdymui“ ar „atliktų gimdymą“. Jos čia tam, kad padėtų motinoms ir kūdikiams atlikti tai, ką jiems skyrė Dievas ir gamta.

Saugumas gimdant namuose. Išsamūs XX a. vid. tyrimai parodė, kad naujagimių mirtingumas vienodai sumažėjo tiek namuose, tiek ligoninėse. Tai įvyko dėl akušerinės intervencijos paplitimo ir dėl geresnės gimdyvių mitybos bei sveikatos. Kūdikių mirtingumas tose vietovėse, kur gimdoma ligoninėse, ir ten, kur gimdoma namuose (Olandijoje apie 33% gimdo namuose (1990 m.)), buvo toks pat. Beveik kiekvienais metais tokie pasaulyje garsūs medicininiai žurnalai kaip British Medical Journal, British Journal of Obstetrics and Gynaecology, The Lancet ir kt. spausdina naujausius mokslinius-medicininius tyrimus ir statistiką apie gimdymus namuose. Daugybė šių tyrimų parodė, jog gimdyti namuose, dalyvaujant pribuvėjai, nėra mažiau saugu, nei gimdyti ligoninėje, dalyvaujant gydytojui.

Šiame judėjime žmonės neapsiribojo vien tik gimdymu vandenyje, kova už gimdymų namuose legalizavimą ar natūralius vaikų gydymo būdus. Pirmiausiai išryškėjo jaunų moterų troškimas jungtis į moterų bendruomenes. Jaunos pribuvėjos natūraliai tapo tokių bendruomenių lyderėmis. Savo ypatingų vidinių savybių dėka jos, kaip ir senųjų laikų pribuvėjos, turi didelį moterų pasitikėjimą. Susispietusios aplink dvasinę pribuvėją, moterys susikuria erdvę ir palaikymą savo požiūriui į gimdymo ir motinystės dvasingumą, jos nesijaučia vienišos ir atsiskyrusios nuo pasaulio. Kaip šio judėjimo pasekmė formuojasi nauja moterų bendruomenė.

Tie žmonės, kurie kartu perėjo pasiruošimo gimčiai kelią, ir toliau bendrauja, mato, kaip auga jų visų vaikai, mokosi vieni iš kitų, keičiasi informacija, patirtimi, vaikai bendrauja tarpusavyje, kartu lanko darželį, mokyklą.

Feminizmo ir kultūrinių mažumų šviesoje akademinės traktuotės darosi beviltiškai neadekvačios. Gimdymų namuose reiškinio neįmanoma įdėti į įprastinius akademinius rėmus. Bet atrodo, kad tai, kas netelpa į akademizmo rėmus, neturi teisės egzistuoti, t.y. tampa abejotinos vertės marginalija ir gali būti vadinama sektantizmu ar tamsumu, neva nepripažįstant modernaus mokslo laimėjimų. Bet moterys gimdo namuose ne dėl to, kad jos yra asocialios ar nekenčia medicinos, jos tai daro dėl savo pačių gilaus vidinio žinojimo, kas yra gera joms ir jų vaikams.

Natūralaus gimdymo judėjimai pasaulyje

Jei ieškosime atitikmenų pasaulyje, tai sužinosime, kad jau daugiau kaip porą dešimtmečių Vakarų Europoje išplitęs sąmoningų šeimų sąjūdis **European Network of**

Childbirth Associations (ENCA) – (Europos gimties asociacijų tinklas) šiandien turi savo struktūrą, leidinius, rengia pasaulinius kongresus ir tarptautines konferencijas, įvairiose šalyse turi klases gimties mokytojoms, pribuvėjoms, douloms (gimdymo pagalbininkės) ir pan.

1962 m. Michel Odent pradėjo dirbti Prancūzijos miestelio Pitiverio ligoninėje ir netrukus įkūrė savo garsiąją natūralių gimdymų vandenyje kliniką.

Tuo pat metu Rusijoje Igoris Čarkovskis pradėjo gimdymų vandenyje judėjimą.

1981 m. Australijoje Estella Mayers įkūrė „**Rainbow Dolphin Centre**“ (Vaivorykštinio delfino centras). Čia tiriami žmonių ir delfinų kontaktai bei gimdymai vandenyje. Taip pat ir su delfiniais. Tokias idėjas puoselėja ir Naujojoje Zelandijoje esantis centras „**Golden Egg Project**“ (Auksinio kiaušinio projektas).

1985 m. Janet Balaskas ir Keith Brainin įkūrė „**Active Birth Centre**“ (Aktyvios gimties centras) Londone. Jos įkvėpė ir paskatino tūkstančius porų atrasti aktyvaus gimdymo džiaugsmą, kuris yra vartai į sąmoningą tėvystę. „Active Birth Centre“ Londone propaguoja natūralų ir „vandeninį“ gimdymą, gamina specialius nešiojamus ir stacionarius baseinus.

1986 m. Anglijoje įkurtas centras „**Birthplace**“ (Gimties vieta), renkantis žinias iš viso pasaulio apie gimdymus vandenyje.

1998 m. pribuvėja, gimdymų advokatė, gimdymų vandenyje ekspertė, knygos „Švelnaus gimdymo pasirinkimas“ autorė, trijų vaikų mama, du kartus gimdžiusi namuose, vandenyje, Barbara Harper įkūrė **Tarptautinę gimdymų vandenyje asociaciją** (Oregonas, JAV). Tarptautinė gimdymų vandenyje asociacija buvo sukurta tarpininkauti įgyvendinant motinystės reformą, teikti informaciją tėvams ir gimdymo praktikams apie šilto vandens poveikį gimdymo procesui. Jų tikslas iki 2015 m. visoms moterims garantuoti galimybę gimdyti vandenyje. Ši asociacija yra **Pasaulinės motinos ir vaiko sveikatos apsaugos asociacijos** dalis.

Nuo 1985 m., natūraliais gimdymais užsiima gyd. M. Rozentalis savo „**Šeimyninio gimdymo centre**“. Jo žodžiais, pusė moterų, ateinančių į jo centrą, gimdo vandenyje.

1991 m. įsikuria pirmieji „**Aqua centrai**“ Rusijoje, teikiantys visokeriopą pagalbą besilaukiančioms mamoms, tėvams ir ugdatys visą pribuvėjų kartą.

Nagrindėdami gimdymo vandenyje metodą, rėmėmės plačiai žinomo gydytojo Germano Ponette patirtimi ir jo praktikos rezultatais „**Aquarius centre**“, gimdymų klinikoje Odensėje, Belgijoje. „Aquarius centras“ veikia nuo 1996 metų.

Čekijoje, Prahoje, 1999 m. buvo įkurta organizacija, vienijanti **Aktyvios motinystės judėjimo** (Movement for Active Motherhood) Rytų Europoje dalyvius.

Kas yra pribuvėja?

Tu turėtum savęs paklausti:

Ar tau patinka būti Moterimi?

Ar gali tarnauti, ar gebi atsiklaupiti?

Ar esi sapnuotoja? Kai siela ieško galimybių, atsakas iškyla kasnakt sapnų karalystėje.

Ar jauti malonumą, jusdama Gimties energijas ir uosdama jų Kvapą?

Ar norisi išmokti būti ir nesikišti?

Ar mokaisi tylėti?

Ar mėgsti augalus, gyvūnus, ar stebi gamtą?

Ar esi taiki, lanksti santykiuose ir tvirta veiksmuose, vertybėse?

Ar nuolat mokaisi?

Padarei gerą – pamiršk, tau padarė gerą – ilgai prisimink.

Pribuvėjystė – seserystės menas.

Pribuvėjystė tai:

– pasitikti pribūvančius iš kito pasaulio;

– pribūti prie moters, kai ji pašaukia (pėstute, ant dviračio, automobiliu, lėktuvu, laivu...);

– pasitikti prie-būtyje, laukti prie slenksčio.

Iš pribuvėjos dienoraščio

„Asmuo, reguliariai dalyvaujantis pribuvėjų švietimo programoje, kuri yra pripažįstama vietos jurisdikcijos; sėkmingai baigęs nustatytą akušerijos studijų kursą ir gavęs reikalingą kvalifikaciją registracijai ar legaliai akušerinei licenzijai gauti.

Veiklos sfera: ji turi sugebėti prižiūrėti nėščiąją, pagelbėti jai patarimais, slaugyti nėštumo, gimdymo metu ir pogimdyminiu laikotarpiu, priimti savo atsakomybę gimdymus, prižiūrėti naujagimius ir kūdikius. Ši globa apima prevencinius veiksmus, patologijų motinai ir vaikui nustatymą, patikimą pagalbą medikams ir neatidėliotinių priemonių ėmimąsi, nesant medicininės pagalbos.

Svarbus jos uždavinys – patarti ir šviesti ne tik pacientes, bet ir jų šeimas bei aplinkinę bendruomenę. Šis darbas turėtų apimti priešgimdyminį švietimą, pasiruošimą tėvystei ir kai kurias ginekologijos, šeimos planavimo ir vaikų globos sferas.

Ji gali praktikuoti ligoninėse, klinikose, sveikatingumo įstaigose, namų sąlygomis ir kitur.“

(Pasaulinė Sveikatos Organizacija, WHO, 1966)

Pribuvėjos po šimtmečius trukusių ribojimų ir draudimų atsigavo ir sugrįžo. Anglijoje 1970 m. pribuvėjos ir akušerės savarankiškai priiminėjo 76% visų gimdymų (namuose ir ligoninėse). 1976 m. Olandijoje 4 gimdymai iš 10 (namuose ir ligoninėje) vyko su pribuvėjomis.

Pribuvėjos pasikeitė. Jos yra puikiai pasiruošusios medicininėms žinioms, tačiau

būtina kalbėti ir apie sudėtingesnį fenomeną – jų aukštą dvasinę kultūrą.

Su dvasine pribuvėja Saule aptarėme **pribuvėjų ir akušerių skirtumus Lietuvoje 2000 m.:**

„Istoriniai šaltiniai pateikia nemažai faktų, kad pribuvėjos tam tikrais laikotarpiais buvo reikšmingos. Olandijos, Vokietijos, Bretanės miestuose nuo viduramžių iki XVIII a. vidurio buvo gerai pasirengusių pribuvėjų gildijos, vadovaujamos „vyresniosios motinos“ ar „vyriausios pribuvėjos“, savarankiškos, kaip ir kitos profesinės socialinės grupės. Jeigu lygintume šiandienines pribuvėjas su jų nepriklausomomis kolegėmis prieš pusantro šimto metų?“

„Tai nepalyginama. Lietuvoje akušerės yra visiškai priklausomos. Jos dirba tik kaip slaugės arba netgi sanitarės. Jos yra gydytojo „pagalbininkės“. Profesija šiais laikais yra nuvertinta, į akušeres žvelgiama su arogancija. Skaičiuojama taip: jeigu kas 10 metų studijavo mediciną, tai rodiklis, kad jis žino daugiau, negu galėtų žinoti žmogus, baigęs medicinos mokyklą, kurioje mokoma trejus metus. Vakaruose situacija yra visiškai kitokia, akušerės yra laisvos. Yra visiškai nepriklausomų akušerių sąjungos. Jos palaiko tarpusavio ryšius, organizacijos bendradarbiauja. O pas mus akušerės dar tebėra užguitos. Akušerija negerbiama, bet nuo maždaug 1997 m. Lietuvoje irgi atsiranda pokyčių.“

„Gal tu galėtum įvardyti minėtąsias laisvų pribuvėjų organizacijas?“

„Galima kalbėti net ir apie Lietuvoje esančias organizacijas. Viena jų yra Lietuvos akušerių ir ginekologų sąjunga. Yra akušerių kolegijos. Ką jos dabar turėtų daryti, – tai pakeisti Lietuvoje akušerijos įvaizdį ir imtis kitokio darbo negu talkinimas gydytojui prie gimdymo stalo. Akušerija neapsiriboja vien tiktaim gimdymo priėmimu. Ji žymiai platesnė. Tos moterys gali padėti šeimoms nuo pat vaikų paauglystės iki menopauzės.“

Amerikoje yra 3 pakopų akušerių mokymas: yra slaugė akušerė, kuri paprastai dirba ligoninėje; yra akušerė, kuri turi teisę dirbti gimdymo centre, ligoninėje ir namuose; ir yra empirinės pribuvėjos. Šios, dar vadinamos „lay midwife“, gauna patirtį pagelbėdamos akušerėms namuose. Empirinės pribuvėjos eina į ligonines, stebi gimdymus. Jos mokosi, dalyvauja įvairiuose seminaruose, daug skaito. Jeigu jos nori gauti profesinį pažymėjimą, turi išlaikyti egzaminus, pateikti dokumentus, patvirtinančius, kad atliko tam tikrą praktiką. Tuomet jos gauna diplomą.

Europoje, atrodo, yra privaloma baigti 3 metų akušerių kursus ir tada suteikiama teisė gauti diplomą ir dirbti šioje srityje savarankiškai.“

„Dalį pribuvėjų išsilavinimo sudarydavo iš kitų moterų perimta patirtis. Ką galėtum pasakyti apie dabartinių akušerių gaunamą išsilavinimą?“

„Dabar gydytojai daro tai, ką iš tikrųjų turėtų daryti akušerės. Esama dalykų, kurie – tik jos kompetencijoje. Yra ir toks dalykas, kaip pašaukimas. Lietuvoje neįprasta, kad „kažkokia moteris“, norėdama pagelbėti kitai moteriai gimdymo metu, gali kažkur to mokyti. Be abejonų, viską lemia noras. Tu gali studijuoti skaitydama knygas, gali kur nors kitur važinėti mokyti, stažuotis. Bet Lietuvoje to mokyti negali.“

Vakaruose – svarbiausia – buvo išlaikyta pagarba profesijai. Ji labai vertinama. Akušerės dirba visiškai atskirai nuo gydytojų. Jos turi teisę ne tik priimti gimdymus, bet ir būti su moterimi visą nėštumą iki gimdymo. Stebėti moters nėštumą nuo jo pradžios;

susipažinti su šeima bei ją stebėti, sakykim, kol vaikeliai sukaks metai. Tai yra visai kitokia profesija, negu mes įpratę įsivaizduoti.“

„Vadinasi, Vakaruose pribuvėja ir akušerė, nors ir yra ne tas pats asmuo, yra labai netoli viena kitos. Na, o Lietuvoje pribuvėja ir akušerė „išsiskyrė...“

„Akušerija“ kilo iš prancūziško žodžio „accouche“ – pagelbėti moteriai, padėti gimdyti. Jis virto terminu, paplitusiu visame pasaulyje. Įvardijimą „pribuvėja“ atgaivino mes patys. Pirmiausia – tai gražus žodis, bet jis turi ir savitą reikšmę, išreiškia pribuvėjų esmę. Jis nusako, kas yra daroma, kas šitai profesijai svarbiausia. Priimti vaikelį, padėti jam ateiti jo keliu, pagelbėti moteriai, padėti vaikeliai paaugti. Pas mus pribuvėjų, kaip luomo, iš viso nėra. Nėra. Nepalikta vieta joms egzistuoti. Jos privalėtų baigti tuos vadinamuosius mokslus, tapti akušerėmis.“

Iš tikrųjų mūsų atgaivintas žodis „pribuvėja“ reiškia daugiau – moteris, kuri gavo visas įmanomas žinias, kad galėtų padėti prieš gimdymą, gimdant ir po gimdymo. Tačiau ji neturi diplomo – to, kuris laikomas būtinu. Bet juk diplomą dar nieko nereikia. Galima baigt mediciną, galima baigt akušeriją ir būti labai prastu gydytoju ar akušere arba iš viso gali tekti liautis priiminėti gimdymus. Pernelyg anksti renkamas tokia profesija, dar neturint pačiai savo vaikų. Tuo labiau kad 18 metų stodama į medicinos mokyklą gal tu dar netgi neįsivaizduoji, ar toks yra tavo pašaukimas, ar tik kažkas labai gražiai apie jį papasakojo. Po 3 metų, kai užsiveria visi tavo kanalai, kai tu atsistoji ant žemės, staiga gali suprasti, kad tai nėra tavo kelias.“

Akušeres šiuo metu ruošia vienintelė Kauno P. Mažylio aukštesnioji medicinos mokykla. Mokslas trunka 3,5 metų, tačiau mokyklos baigimo pažymėjimas neprilygsta netgi bakalauro laipsniui. Jos negali imtis mokslinio darbo, neaukštasis išsilavinimas jas nustumia į antrą planą, kai kūdikį priiminėja gydytojas. Darbe neturėdamos jokio savarankiškumo, jos negali siekti to, kas įvardijama kaip karjera. Susidarius tokiam užburtam ratui, joms nelieka galimybių ką nors pakeisti.

Jaunos akušerės skundžiasi, kad labiausiai joms trūksta psichologinių žinių. Žurnale „Lietuvos akušerija ir ginekologija“ galima perskaityti pačių akušerių beviltiškumo jausmo išsakymą: „Gimdymo namuose ar moterų konsultacijose besidarbuojančių akušerių funkcijos, teisės, atsakomybė iki šiol nebuvo įvardinta jokiam dokumente. Gydytojai ginekologai jomis nepasitiki, netgi nuolat primena, kad teisiškai akušerės už nieką neatsako. Jų, kaip specialisčių, funkcijos susiaurėjo iki slaugės padėjėjos ar net sanitarės. Dauguma gydytojų į savo kolegę žvelgia tik kaip į asistentę, atsakomybės neturinčią padėjėją, ir pamažu perima vis daugiau šios specialybės funkcijų. Žinoma, pagal savo išsilavinimą ir supratimą. Netgi priėmus teisinius dokumentus, teiginys, „kad akušerė yra specialistė, galinti dirbti savarankiškai“, sukelia audringų diskusijų“,⁴⁶– rašo akušerė Lina Skaburskaitė.

Sudėtingą akušerių vietą medicinos sistemoje XX a. viduryje aptarė anglų antropologė Sheila Kitzinger. „Buvimas akušere, visiškai nepanašia į paklusnią ginekologą asis-

⁴⁶ Lina Skaburskaitė, *Žvilgsnis į kolegę, siekiančią tobulumo*, Lietuvos akušerija ir ginekologija, Nr.2, T.1, 1998, p. 18–19.

tentę, kėsinas į pačius vyriškos galios medicinoje pamatus. Gimdymų saugumas mūsų dienomis išaugo didele dalimi dėl pakilusio pragyvenimo lygio, savo ruožtu sąlygojusio geresnę nėščiąjų sveikatą. Kada dėl pagerėjusių gyvenimo sąlygų imama orientuotis labiau į fiziologinius negu į chirurginius gimdymus, gali paaiškėti, kad gimdyje ginekologai darosi neberekalingi. Moterims tuomet labiau reikia akušerių, normalaus gimdymo saugotojų, ir labai retai – ginekologų.⁴⁷

Kita vertus, visai suprantama, kad normalaus gimdymo atvejais gydytojai, neturėdami aiškių funkcijų, jaudinasi dėl savo vaidmens ir kišasi į nuostabiai normalius gimdymus. Jie tai daro dar ir todėl, kad visa technika laukia čia pat paruošta panaudojimui. Jie buvo ištreniruoti kištis ir tvirtai tiki, kad jų sugebėjimai yra būtini, be to, jie visi patiria pribuvėjoms gerai pažįstamą būseną – savęs kaip gelbėtojų, gemalo gynėjų matymą ir suvokimą, kad jie vieninteliai iš tikrųjų „rūpinasi“. Šitai sąlygoja šiurkščias intervencijas. Ir pastarųjų priežastis – ne kūdikio, bet gydytojo kančia.

Nuo kulto figūros iki moderniosios medicinos akušerės

Senajame Egipte pribuvėjystė buvo Dievų Motinos, Dangaus Karalienės Deivės Hator arba Septynių Šventų Pribuvėjų sritis. Jos teikdavo kiekvienam naujagimiui septynias sielas.

Malajų gentyje Semai iki šiol tikima, kad visos pribuvėjos yra šventos. Jos dalijasi dvasia iš Pirmosios Pribuvėjos, kuri gyvena septintajame, aukščiausiame, danguje, o kiekvieną dangų valdo viena iš Septynių Dangiškųjų Pribuvėjų, identišku deivei Hator. Žemiškąsias pribuvėjas jie laiko stebuklingomis krikštamotėmis, kurios susisieja dvasiniais ryšiais su kiekvienu vaikiuku, per jų rankas ateinančiu į šį pasaulį.

Meksikos valstiečiai pribuvėjai priskiria akušerės, krikštamotės ir žynės galias. Ji atlieka sudėtingą magišką virkštelės užrišimo ritualą ir pranašauja naujagimio likimą.

„Pagoniškojoje Romoje gimdyje dalyvaudavo kelios pribuvėjos, kurios po sėkmingo gimdymo gaudavo skirtingas aukas. Vienos jų buvo vadinamos *obstetrix*, jos vadovaudavo gimdymui ir priimdavo vaikelį, kitos – *nutrix* skatino motinos pieną ir mokė ją maitinimo techniką; *ceraria*, Koros arba Demetros žynės, rūpinosi gimdymo ritualais.“⁴⁸

Netgi krikščionybės eroje Didžiosios Deivės žynės išlaikė akušerijos monopolį, nes vyrai bijojo gimdymo slėpinio.

Nuo Egipto karalienių laikų (6000 m. pr. Kr.) iki Graikijos ir Romos moterų, kurių viena garsiausių buvo Trotula, žolių medicinos specialistė, skaičiusi paskaitas didžiojoje Salerno medicinos mokykloje, pribuvėjystė buvo išimtinai moteriška sfera. Trotula parašė daugelį medicinos darbų, kuriuos skyrė vyrams gydytojams, kad juos mokytų apie moters kūną, nes šitų žinių tuo metu labai trūko.

Dėl tų moterų ryšio su pagoniška matriarchija ir Deivės garbinimu, lietimosi prie moters kūno, viduramžių krikščionybė šlykštėjosi pribuvėjomis. Bažnyčios dogmatai vaizdavosi jas kaip nesutaikomas katalikų tikėjimo priešes. Inkvizicijos vadovėliai rašė, kad

⁴⁷ Sheila Kitzinger, *The Midwife Challenge*, London, 1986, p. 7.

⁴⁸ Barbara G. Walker, *The Woman's Encyclopedia of Myths and Secrets*, San Francisco, p. 654.

„daugiausia katalikų tikėjimui žalos darančios pribuvėjos“, nes jos aukojančios naujagimius velniui, magišku būdu krikštydamos juos virtuvės židinio ugnimi. Tačiau tikroji Bažnyčios hierarchų neapykantos priežastis buvo supratimas, kad pribuvėjos padeda moterims kontroliuoti savo likimus, išmoko jas sekso, kontracepcijos paslapčių ir netgi kartais daro abortus.

Pagoniškojo pasaulio moterys šioje srityje turėjo esminių žinių, kurios vyrams tuo metu buvo neprieinamos. Krikščionybė uždraudė pribuvėjoms pagelbėti išvengiant pastojimo arba padėti nutraukti nepageidaujamą nėštumą bei palengvinti gimdymo kančias. Kai James Simpson pasiūlė sumažinti moterų gimdymo skausmus naujai atrastais anestetikais chloroformu ir eteriu, jis susidūrė su milžinišku dvasininkų pasipriešinimu. Jie iš sakyklų skelbė, kad gimdymo skausmų sumažinimas „iškraipys pirmą Dievo prakeikimą moteriai“.⁴⁹ Dvasininkai aiškino, kad kareiviai, žuvę mūšio lauke, ir mirusios gimdyvės eina tiesiai į dangų, kad Dievui malonūs gimdančių moterų pagalbos šauksmai... Gimdymo nuskausminimo problema buvo išspręsta, kai karalienei Viktorijai labai sunkiai gimdant aštuntąjį vaiką, jos gydytojas jai davė chloroformo ir karalienė viešai paskelbė naująjį anestetiką kaip palaimą.

Patekusios į vyriškai orientuotą medicinos sistemą, moterys ėmė mokyti modernios akušerijos, paremtos technokratišku požiūriu ir moterį ir kūdikio gimimą. Medikai ne tik pasisavinavo gimdymą, bet ir leido sau mokyti moteris motinystės, dažnai darydami siaubingas klaidas, kaip XX a. pradžios teorija apie minimalią kūdikio priežiūrą, kurioje buvo aiškinama, kad verkiančio kūdikio ėmimas ant rankų, mylavimas ir sūpavimas jį „sugadina“. Jis turėjo būti imamas ant rankų tik iš anksto nustatytu laiku, nedažnai.

Šiuo metu gimdymo pagalbininkėms akušerėms tenka susigaudyti, kas jos yra. Tos akušerės, kurios nori rūpintis iš esmės tuo, kas vyksta su besilaukiančiomis ir gimdančiomis motinomis bei kūdikiais, dažnai praranda pasitenkinimą savo darbu ir išeina. Kitos lieka dirbti, tačiau liaujasi kovojusios ir pradeda žiūrėti į gimdančias moteris kaip į bet kurį kitą produktą, pravažiuojantį prieš jas ant konvejerio.

Šis procesas prasidėjo tada, kai gimdymas iš namų aplinkos buvo perkeltas į ligoninę. Akušerė nustojo būti namų draugė, ji tapo brigados dalimi, ištikima šiai brigadai labiau negu

⁴⁹ Andrew D. White, *A History of the Warfare of Science with Theology in Christendom*, vol. 1, New York, 1955, p. 319.

gimdyvei. Gimdymo technologijų įvedimas šį procesą dar labiau suaktyvino. Vaisiaus stebėjimas ultragarsu pakeitė akušerės rankų pridėjimą ant moters pilvo, ji nebesiklauso vaisiaus širdies tonų Pinardo stetoskopu triūbele, beveik nebeliko akušerių, kurios priminėtų sėdmeninę pirmeigą ar mokėtų pataisyti vaisiaus padėtį motinos iščiose. Dauge lyje šalių akušerės išmoko elgtis su elektronika ir ją registruoti bei interpretuoti duomenis. Gal ir būtų galima sveikinti šį akušerės kompetencijos pripažinimą, jeigu tai neatitrauktų jos nuo bendravimo su moterimi ir nuo profesinių įgūdžių – stebėjimų, įdėmaus laukimo ir rankų praktikos ugdymo. Koncentruojantis vien tik į gimdos veiklą, lengva pamiršti, kad šis organas yra moters dalis ir, kad efektyviausias būdas paskatinti gimdos veiklą yra tiesioginis geras akušerės ryšys su moterimi ir stipri emocinė parama jai.

Šiandien sąmoninga akušerė privalo mokėti susitvarkyti su moters nerimu gimdymo metu dėl to, kas vyksta su ja ir ką „jie“ ruošiasi jai daryti, o sykiu su gydytojo nerimu ir paprieštarauti nereikalingam įsikišimui, kuris yra pastarojo nerimo rezultatas. Tai kelia didelį stresą toms akušerėms, kurios suvokia savo vietą gimdyme. Jos jaučia, jog privalo pradėti kurti strategijas, leidžiančias įveikti šitą keblią situaciją.

Pribuvėjos pašaukimas

Antropologiniu požiūriu, pribuvėjos visada buvo tarpininkės tarp gamtos ir kultūros. Jos susiliečia su krauju ir kūno skysčiais, ir su žmogumi jo pirmosiomis egzistencijos akimirkomis. Jos turi pajėgti suprasti stiprius ir esminius jausmus. „Jos yra liudininkės pirmojo rankų ištiesimo link naujagimio, kuris yra žmogiškos meilės pagrindas, nes išreiškia šeimos ryšį, yra socialinės organizacijos esmė.“⁵⁰

Gimstant kūdikiui, pribuvėjos prisiliečia prie dviejų pasaulių – instinktų ir kultūros, harmoningai juos susiedamos. Tas pašaukimas reikalauja ne dominavimo ir kontrolės, bet rūpestingo stebėjimo ir jautraus žinojimo. Tam reikia kantrybės ir geranoriško atsiskleidžiančios gyvybės laukimo. Tai reikalauja sugebėjimo padėti gimdančiajai išlaikyti pasitikėjimą savimi ir savo gimdos galia.

Pribuvėja – ne visai svetimas žmogus. Patekusi į uždarą ir labai intymų šeimos ratą ji tampa svarbia gimtųjų vyksmo ir paslapties tarpininke, arba tiltininke. Kviečiama prie gimdyvės, ji eina į pagalbą nutraukusi net ir skubiausią darbą. Kaimo bendruomenė iš pribuvėjos reikalavo nepriekaištingo moralumo. Pribuvėja turėjo visiškai atsiduoti savo pareigoms. Bijodamos kaimo bendruomenės pajuokos ir kritikos pribuvėjos kartais atsiskydavo padėti gimdančiajai, kuri buvo laikoma bendruomenės „atstumtąja“ – netekėjusiai merginai arba čigonei.

„Pagrindinis reikalavimas pribuvėjai – tai jos žinios, pasitikėjimas savo jėgomis bei potraukis prie šio darbo. Ji privalėjo nusimanyti apie liaudies mediciną, žinoti elgesio prie gimdyvės reikalavimus. Labiausiai gerbiama buvo toji, kurios praktikoje mirdavo mažiausiai naujagimių ir gimdyvių. O tai priklausė nuo pribuvėjos išmanymo, patirties ir higienos reikalavimų laikymosi.“⁵¹

⁵⁰ Sheila Kitzinger, *The Midwife Challenge*, London, 1986, p. 18.

⁵¹ Rasa Paukštytė, *Gimtuvės*, in Angelė Vyšniauskaitė ir kt., „Lietuvių šeima ir papročiai“, Vilnius, 1995, p. 416.

Iš pokalbio su gydytoja pribuvėja Vidmante apie pribuvėjos pašaukimą (2004 m.):

„Jeigu moterys tave kviečiasi, jeigu pajėgi ten nueiti ir kartu išgyventi su jomis tą laiką ir tau nebaisu, nešlykštu. Jeigu tam šauksmui nepajėgi atsispirti. Jeigu esi įsimylėjusi savo darbą, tai ir yra tavo pašaukimas būti pribuvėja.

Sakoma, kad kiekvienas darbas šaukia sau skirtą žmogų. Vidinis poreikis pribuvėjystei – tai kaip pašaukimas kunigystei ar vienuolystei. Šalia gimdančios moters aš labiausiai jaučiuosi savo vietoje. Yra mano motinystė, vaikai, tai yra mano vieta šeimoje, bet yra ir mano vieta pasaulyje. Aš nenoriu rašyti disertacijos, daryti karjeros, nes aš negaliu palikti savo vietos. Mano vieta būti šalia moterų.

Gimdanti moteris iš manęs laukia maksimalios pagalbos. Ta, kuri laukia gydytojos, – tikisi saugumo ir visiškai atsiduoda į mano rankas. Iš pribuvėjos moteris laukia buvimo arti – mano žmogiškos esybės ir meilės. Bendradarbiavimas vyksta tada, kai mes abi lygios, kai nebėra profesinių varžtų. Jei moteris suteikia didesnę reikšmę šalia esančiam pagalbininkui negu sau, tokiu atveju reikia daug daugiau žinių, proto, sugebėjimų.“

Pribuvėjos ir raganos

Ar pribuvėjos buvo raganos? Rinkdama istorinę medžiagą apie pribuvėjas, neišvengiamai turėjau prisiliesti prie raganų temos. Pradėjau nuo raganų bylų Lietuvoje. Iš kelių šimtų užrašytų raganų bylų tik dvi buvo pribuvėjų. Ir tik viena iš jų buvo nuteista ir sudeginta kaip pribuvėja, kerėjusi vaikus.

1631 m. buvo suimta pribuvėja bajorė Raina Gromykienė, popo žmona. Ši moteris per apklausas narsiai gynėsi, kad „kerėti nemokanti ir nieko nekerėjusi. Ji esanti pribuvėja, daugelį metų gelbstinti gimdančiosioms motinoms ir sergantiems kūdikiams, jei kas prašąs“. Ši byla tęsėsi beveik metus. Moterį gynė geri advokatai, bet kadangi „kaltinamoji prisipažino smilkiusi naujagimius, gydžiusi nuo gryzo, mokėjusi apsaugoti nuo kerų, žinojusi kaip ir kokias žoles virti. Ir to išmokusi ne iš daktarų mokyklose, o iš piktosios dvasios, turėdama blogų ketinimų“⁵², teismas R. Gromykienės kaltę pripažino įrodyta, nusprendė ją kankinti, po to sudeginti. Sudeginta 1631 gruodžio 7 dieną.

R. Gromykienės bylos nuosprendyje sakoma, „kadangi Lietuvos Didžiosios Karalystės Statute atskiros teisės ir mokslo apie kerėjimus nėra, o yra tik straipsniai apie piktadarystes, tai remiamasi imperatoriaus megdeburginės (vokiečių) teisės XIV sk. 12 ir 14 str., kuriuose kerėjimo požymiai išaiškinti, ir teismas pagal senąją biblinę Dievo teisę pasmerkia kaltinamąją kankinti ir sudeginti“.⁵³

Svarbu pažymėti, kad nei viename iš trijų Lietuvos Statutų (1529, 1566, 1588) nėra nė vieno straipsnio suteikiančio pirmenybę kurios nors konfesijos Bažnyčiai, taip pat nekalbama apie erezijas ir raganavimą. Statutai – nuosekliai pasaulietiški.

Mūsų laikais plačiai paplitęs mitas, kad viduramžiais ant laužų degė pribuvėjos, žolininkės, gydovės, savo ištakomis siekia viduramžius. Antropologų nuomone, iškilėnėms bendruomenės moterims visais laikais buvo priskiriamos mistinės jėgos, kurios

⁵² *Raganų teismai Lietuvoje*, Lietuvos teisės paminklai, parengė K. Jablonskis ir R. Jasas, Vilnius, 1987, p. 12.

⁵³ Juozas Jurginis, *Raganų gaudymo šimtmetis*, Vilnius, 1984, p. 104.

daugelyje visuomenių atsisukdavo prieš pačias moteris. Viduramžiais moterys tapo ypač pažeidžiamos, nes galėjo būti apkaltinamos raganavimu dažnai tų pačių vyrų, kurie jas išniekino, sužalojo arba kerštavo už tai, kad juos atstūmė.

Istorikės feministės Diane Purkiss studija „*The Witch in History*“ negailestingai griau-na visus romantiškus ankstyvojo modernizmo ir XX a. mitus apie pribuvėjų kaip raganų masinius deginimus. Dalis pribuvėjų buvo „gudrios kaip žalčiai“, kitos – „romios kaip avinėliai“ ir tik labai nedidelė jų dalis Europoje buvo susijusios su raganavimu ir gyvenimą baigė ant laužo. Ragana, anot Diane Purkiss, „buvo reikalinga ankstyvojo modernizmo moterims kaip jėgos ir aistros simbolis. Mūsų epochoje skirtingos moterų grupės, rašytojos, istorikės ir radikaliosios feministės raganos figūroje surado tai, kas pateisina ir apibrėžia jų pačių identitetą. Ragana kilo iš moterų fantazijos ir vyrų košmaro“.⁵⁴

Peržvelgus Europos raganų bylas, procesas buvo atvirkščias, pribuvėjos neretai įskusdavo įtariamąsias „raganavimu“. Pribuvėja buvo pagrindinė figūra, kuri saugojo gimdyvę ir naujagimį nuo žalos, garantavo ir užtikrino tvarką, kuriai ragana kėlė pavojų. Moterų bendruomenėje gimdymas buvo moteriška šventė ir ceremonija. Ir nepakvietimas į ją reišė, kad nepakviestoji gali imtis burtų. Ragana pasirodo kaip vieniša priešprieša griežtai paisomai netvarkos kontrolei, kuria remiantis vyksta gimdymo ritualas. Moterų fantazijose ragana pasinaudoja gimdymo perėjimo nesaugumu, kad padarytų žalos gimdyvei ir naujagimiui. Ypatingai išreikštas moterų solidarumas turėjo ir savo negatyviąją pusę. Todėl nieko nuostabaus, kad kai kurios moterys tikėjo, jog kuri nors iš jų gali iššaukti persileidimą, atimti piena, nužiūrėti kūdikį ar jį susargdinti.

Lietuvoje raganų medžioklei vadovautasi popiežiaus Inocento VIII bule ir „Raganų kūju“ („*Malleus Maleficarum*“), kuris 1614 m. buvo išverstas į lenkų kalbą – „*Mlot na czarownice*“ ir išleistas Vilniuje. Pasak vertėjo, jo tikslas išmokyti tikinčiuosius pažinti „bedieviškus raganų darbus“. „Raganų kūjis“ ypatingai išskyrė pribuvėjas, tačiau yra nedaug liudijimų ne tik Lietuvoje, bet ir kitose Europos šalyse apie pribuvėjas, kurios nukentėjo nuo inkvizicijos.

Pribuvėjų darbo įvertinimas

Senosios pribuvėjos buvo labai gerbiamos. Nepaisant šito, jos niekada neprašydavo užmokesčio už savo darbą. Galbūt jos taip elgėsi norėdamos išsaugoti gimties švarumą. Dažniausiai pribuvėjai buvo atsilyginama natūrinių mainų lygmeniu. Dovanojami moterų pagaminti, išausti arba pirktiniai „moteriški“ dalykai, t.y. drabužiai, senovėje galbūt turėję ritualinę prasmę: audeklo stuomuo marškiniams, skarelė. Panašią prasmę turėjo ir rankšluosčio dovanojimas, ritualas, tiesiogiai susijęs su deivės Laimos kultu. Kita vertus, toks mažas atlygis parodo, kiek mažai vertas buvo kūdikis ir pribuvėjos darbas.

Vienos dzūkės, tarpkaryje gimdžiusios savo keturis vaikus, liudijimu:

„Čia jos buvo tokios moterys, priimdinėjo vaikus. Kai apsergi, tai tadu vyras nueina, pakviečia ir ji ateina. Be jokio prašymo. Ir ateina, ir slaugo.“

⁵⁴ Diane Purkiss, *The Witch in History: Early Modern and Twentieth-Century Representations*, London, p. 8.

„O jūs tardavotės dėl užmokesčio?“

„Niekas nesitarė dėl jokių užmokesčių. Ji ir vaiką priima, ir numaudo, ir išplauna palutes, viską švariai sutvarko. Ir paslaugo, visą savaitę.“

„Ir taip, tiesiog iš širdies?“

„Iš širdies tarnauja visą tą laiką. Po savaitės, jei labiau sergi, tai ir dar ateina. Bet jei jau nelabai sergi, tai tik savaitę prabūna. Ji nebūna visą laiką pas moterį, ateina tik, aptvarko tavy ir eina namuosna...“

Perkam skarytę arba kokios medžiagėlės du metrus bliuskutei, perkelio, jau tai bobutei, ir viskas, ir visas mokestis buvo.“

Turtingieji neišleisdavę „babos“ be krikštytųjų. Žemaitijoje, pasak M. Čilvinaitės, prieš Pirmąjį pasaulinį karą „baba“ už vaiką gaudavusi iš kūmos arba kūmo 5 ir 10 caro rublių. Emiliją Palubinskienę (garsiąją Lembo „baba“), kaip pasiturinčią ūkininkę, labai gerbdavę ir mylėdavę. Per krikštytas ją sodindavę greta kūmų. Įnames, neturtingas „baba“ ne taip mylėdavę ir per krikštytas jos būdavusios prie vaiko arba kur pakrašty prie stalo pasodintos. Išeidamos namo, „babos“ iš tėvų gaudavusios pinigais 2, 3, 5 rublius ir dovanų – duonos, lašinių, kruopų. Emilija Palubinskienė, savo ūkį turėdama, dovanų neimdavusi, iš neturtingų neimdavusi nei pinigų.

Žolininkė ir pribuvėja Michalina iš Rytų Lietuvos pasakė, kad „bobai reikia nupirkt suknių, ant marškinių duot. Nuperkam lopinukų [skarelę]“. Pribuvėja visuomet po gimdymo pasiliekanči bent kelias dienas nuprausti vaikeli, padėti motinai, pasirūpinti šeimyna.

Pribuvėja iš tiesų ypatingas žmogus. Būtų gražu, jei ir šiandien sugebėtume atsidėkoti pribuvėjai ar akušerei, kuri padėjo gimti mūsų vaikeliui. Gimdymų namuose judėjimo tėvai dažniausiai pribuvėjai po gimdymo nuplauna rankas ir padovanoja rankšluostį ar šiaip kokią mielą dovanėlę, kuri primena pribuvėjai apie tuose namuose priimtą vaikeli ir jo tėvus.

Dvasinė pribuvėja

Šeimų dvasingumo siekimas Lietuvoje iš esmės buvo lemtas kelių, netgi vienos išskirtinės moters, kuri dar ilgai neapibrėžė savo veiklos ir siekimų, nors pabuvojęs jos rankose buvo jau ne vienas namie priimtas kūdikis. Jos meistrystė, džiaugsmingas dalyvavimas vaiko „gimimo dienoje“, moteriškas valdingumas ir nuolankumas kreipė dėmesį ir vertė dėmesingiau susiliesti su naujomis, neįprastomis pasaulėžiūrinėmis nuostatomis.

Viena žurnalistė parašė: „pavadinkim ją Saule“. Knygos herojei tas vardas patiko labiausiai. Tegu taip ir lieka – žurnalistei atėjus į galvą simbolinis (o gal – visai atsitiktinis) vardas leidžia laisviau pateikti jos ir kitų mamų bei tėčių istorijas – tokias autentiškas ir intymias.

Saulė yra tarsi visos moterų – ne tik dabartinių keturiasdešimtmečių – kartos, jos

dvasingumo ir tapatybės paieškų atspindys.

Jos pirmasis mokytojas Igoris Čarkovskis turėjo aiškius principus ir buvo struktūrą įgijusio sąjūdžio lyderis. Jo ekopribuvėjystės mokykloje svarbiausi dalykai buvo natūralumas ir vanduo. Todėl moteris buvo grūdinama ir treniruojama, ruošiamą gimdymui. Labai svarbus buvo vyro ruošimasis priimti žmonos ar partnerės gimdymą. Vyras tarsi perėmė pribuvėjos vaidmenį, tačiau tapo labiau gimdymo vadovu nei pagalbininku (gimdymų istorijoje yra žinoma ir daugiau tokių mėginimų įvesti vyrą į gimdymo erdvę, padarant jį gimdymo vadovu). Lietuviškajame sąjūdyje sekimas Čarkovskiu buvo trumpas laikotarpis, galbūt treji pirmieji metai. Vėliau lietuviškasis judėjimas peržengė šios mokyklos rėmus, jam minėtoji patirtis liko tik pradinis, „mokiniškas“ etapas. Gimdymų namuose sąjūdyje įvykęs esminis poslinkis buvo lemtas matricentriškesnės lietuvių kultūros. Labai natūraliai gimdymas pradėtas suvokti kaip vienas esminių moters egzistencijos patyrimų, jos psichologinių išgyvenimų, sulydančių kūną ir sąmonę bei atveriančių naują pasaulio ir savęs suvokimą, kuris gali būti perduotas naujam žmogui...

Taip Saulės, kaip pribuvėjos, kelias pasisuko į archainę atmintį, į moteriškosios, dvasingosios kultūros dalies paieškas, pagaliau į Vakarus. Saulė apsilankė pas Iną May Gaskin. Ina May Gaskin kartu su savo artimiausiomis kolegėmis yra viena iš šiandieninės dvasinės pribuvėjystės pradininkių ir garsiausioji atstovė, jos kultūrinių nuostatų ir psichologinių principų skleidėja Amerikoje. Ina May Gaskin 7-ąjį dešimtmetį būdama aktyvi bitninkų ir hipių judėjimo dalyvė „gėlių vaikų“ kartos meilės ideologiją išplėtė ir žmogaus gimimo bei jo priėmimo, motinystės ir tėvystės srityje. Įsikūrusi kartu su natūraliais gyvenimo principais besiremiančia bendruomene Tenesio valstijoje, ji sukūrė nuostatų natūralių gimdymų centrą, visiškai pakeitusį amerikiečių visuomenės supratimą apie kelius kūdikiui ateiti. Ilgainiui tas centras ir altruistiškų jo pribuvėjų veikla tapo žinoma ir priimtina didelėje Amerikos dalyje. Inai May Gaskin pavyko pristabdyti pragaištingas modernizacijos ir globalizacijos tendencijas, apėmusias ir akušeriją.

Garsiosios minėtos pribuvėjos Dadaševa, Tania Sargūnas, Marina Semionova Rusijoje ir Ina May Gaskin bei jos draugės dvasinės pribuvėjos Amerikoje tam tikra prasme tapo ir Saulės mokytojomis. Dvasinė pribuvėjystė, išryškinusi, nuskaidrinusi patį sudėtingiausią, intymiausią bei mistiškiausią moters ir moters santykį, santykį tarp gimdančiosios/gimdovės ir pribuvėjos/tiltininkės, tapo gimdymų namuose esme Lietuvoje.

Taigi pradžioje laikiusi save tik pagalbininke, pamokančia vyrą priimti kūdikį ir pagelbėjančia šeimai pačiai pagimdyti, vėliau Saulė tapo tikrąja gimties bendrininke, buvojančia kartu su moterimi ir pervedančia ją per gimties tiltą. Tačiau šita moteriška jungtis neišstūmė, neeliminavo vyro/tėvo/partnerio. Priešingai, atrodo, jis irgi surado savąją vietą toje ypatingoje dvasinėje erdveje...

Pribuvėja Saulė įsiūbavo visą tą sąlygiškai vadinamą „vandeninių“, arba gimdymų namuose, judėjimą. Dėl jos asmeninio humanistinio angažuotumo šis judėjimas virto ir moraliniu sąjūdžiu, įgijo tokių užmojų, kad, sakysime, paskatino vaikui dėmesingesnio auklėjimo ir mokymo teikimą. Ji šiandien lygiai taip pat gerbiama, ja tiek pat pasitikima, kiek ir prieš dešimt metų. Ar apie daugelį buvusių iškilių asmenybių tai galėtume pasakyti? („Tu atlieki kur kas didesnę darbą negu visi pasaulio išradėjai ar politikai“ – tai jaunos moters pasaulėžiūros lūžį išreiškianti formuluotė).

Dvasinė akušerė? Dvasinė pribuvėja? – šiuo atveju įvardijimas padėjo suvokti savas nuostatas, nes, kaip buvo minėta, dvasinio pasaulio kontūrai buvo tai, prie ko galėjo būti lipinamos išskylančio sociumo plytos.

Įvardijimui buvo pasirinkta „dvasinė pribuvėja“, siekiant sąmoningai sietis su etnokultūra, – tiek, kiek ji likusi gyva ir veiksminga, – tradicijomis, kurioms buvo lemta virsti stebinančiomis „naujovėmis“, šimtmečius grynintomis etinėmis nuostatomis, susiliejusiomis su XX a. 9 dešimtmečio nuotakomis.

Manifestiškame savo knygos skyriuje, apibrėžiančiame, kas yra dvasinė pribuvėja, I. Gaskin kalba apie dvasinę gimties energiją, remdamasi daugiau nei 2000 gimdymų stebėjimais. „Esama dėsnių, tokių pat nekintamų, kaip fizikos, elektros ar astronomijos, kurių įtakos gimdymo eigai negalima ignoruoti. Pribuvėja ar gydytojas, dalyvaujantis gimdyme, turi būti pakankamai lankstūs, kad atrastų, kaip šie dėsniai veikia, ir išmokyti, kaip juos taikyti praktikoje. Nėščios ir gimdančios motinos yra tiek pat gaivalingos jėgos, kaip ir traukos jėga, perkūnija, žemės drebėjimas bei viesulas. Norint suprasti dėsnius, pagal kuriuos teka jų energija, reikia mylėti ir gerbti juos už jų didingumą ir tuo pat metu kaip tikram mokslininkui atidžiai juos tyrinėti. Pribuvėja ar akušerė turi suprasti, kaip teka gimties energija, nes jos nežinoti būtų tolygu fizikui, kuris nieko nesupranta apie traukos jėgą.“⁵⁵

1999 m. interviu Saulė pripažįsta tokių jėgų veikimą kaip esminį gimdymo veiksnį: „Kiekvienai moteriai yra duotos tos jėgos. Negalima jos kontroliuoti. Manau, tai duotybė“. Pribuvėjos pasaulėžiūra lemia, kad ji mato tas jėgas arba nemato, kišasi arba nesikiša, turi pakankamai kantrybės stebėti tai, kas vyksta.

Pamatinė I. Gaskin pasaulėžiūros mintis yra ta, kad kiekviena gimtis yra šventa.

Pribuvėja turi būti religinga, kadangi ta energija, su kuria ji susiduria, yra šventa. Ji turi žinoti, kad kitų žmonių energija yra šventa. Saulė į klausimą: „Ar dvasinė pribuvėja turi būti tikinti?“ atsako: „Taip. Aš manau, kad visai nesvarbu, kuo tu tikėsi, – Viešpačiu, kokios nors filosofijos idėjom, pačia moterim, gamtos jėgomis, tačiau taip, šitas žmogus turi būti tikintis“.

⁵⁵ Ina May Gaskin, *Spiritual Midwifery*, Summertown, 1990, p. 276. Vertė Rasa Bačiulienė.

Saulės ir Gaskin išsakytos maksimalistinės etinės nuostatos, amerikietės pribuvėjos atveju atsiremia į Kristų iškeliančią krikščionybę, o Saulės – į krikščioniškąjį gailėstingumą, kurį buvo išsaugojusios lietuviškos pribuvėjos. „Dvasinė pribuvėjystė pripažįsta, kad kiekviena gimtis yra dieviško kūdikio (vaikelio Kristaus) gimtis. Pribuvėja visom išgalėm turi stengtis, kad abu – motiną ir vaikelį – pervestų per šią ribą gyvus ir sveikus, ir prižiūrėti, kad gimties sakramentas išliktų šventas. Pribuvėja turėtų prisiekti, kad ji atiduos visą šimtą procentų savo energijos motinai ir vaikeliui, kurį ji priima, kol bus tikra, kad motina ir vaikas saugiai įveikė savo perėją. Tai reiškia, kad į pirmą vietą ji turi iškelti motinos ir vaikelio gerovę.“⁵⁶

Itin svarbu – savo gebėjimu atlikti viską galbūt net tobulai, nenustelbiant pačios moters pastangų. Saulė atvirai kalba apie itin daug rizikos sukeliančią dilemą: skubėti autoritariškai siekti to, kas įsivaizduojamai yra geriausia (bet juk tai – būdingiausias gimdymo ligoninėje bruožas), ar leisti rizikingai pačiai moteriai pajusti savo jėgą?

„Nepadaryk daugiau, negu ta šeima sugebės priimti. Tu, kaip pribuvėja, parodai visą savo jėgą, tu viską padarai, tu suvaldai situaciją, – viskas atrodo dieviška. O moteris po kažkiek laiko pajaučia, kad iš jos lyg kažkas buvo atimta, kad ji kažko nepadarė... Viską lemia pati moteris.“

Dvasinė pribuvėja turi įsipareigoti, kad visus vaikus, kurie yra jos globoje, nepaisant jų dydžio, pavidalo, spalvos ar kas jų tėvai, ji mylės vienodai. Mes visi esame tokie patys.

„Vaikas priešais tave yra lygiai toks pat, kaip ir tavo vaikas.“⁵⁷

Pribuvėjų kalbama apie lemtingą pribuvėjystės poveikį pačiai pribuvėjai, suvokiant save, savo gyvenimą kaip misiją. „Dideli pokyčiai gali įvykti žmonėms persimetus tarp savęs keliais žodžiais ar pribuvėjai palietus moterį ar kūdikį.“⁵⁸

Iš pokalbio su gydytoja pribuvėja Vidmante apie buvimą šalia gimdančios moters (1999 m.):

„Savo kailiu pajutau, kiek daug prisiimi tos kančios. Net jeigu moteris kantri ir viską labai gražiai pakelia, tu išgyveni ją ne mažiau, tą kančią, jeigu kažkas vyksta ypač sudėtingai, komplikuoti. Jauti, kad ir nuo tavęs tai priklauso. Juk neatsitiktinai viskas vyksta būtent dabar, neatsitiktinai tu atsidūrei čia. Ir susipina trys keturi likimai, tarsi kažkoks mazgas, kurį reikia išpainioti. Iš darbo ligoninėje jau irgi jaučiu, kaip skirtingai praeina budėjimai. Nežinau, kaip kiti gydytojai mano, bet mane tai verčia susimąstyti, gal ir aš prie to prisidėjau. Gal yra neramybės mano širdyje, kažkokios disharmonijos, kuri turi įtaka šitam ritmui, nes aš tikiu, kad visa aplinka labai svarbu.“

⁵⁶ Ina May Gaskin, *Spiritual Midwifery*, Summertown, 1990, p. 276.

⁵⁷ Ten pat, p. 277.

⁵⁸ Ten pat, p. 277.

Kad šis prisilietimas perteiktų tą energiją, kurią privalo perteikti, pribuvėja turi gyventi malonėje. Ji turi duoti dvasines priesaikas lygiai taip pat, kaip jogas ar vienuolis (vienuolė) duoda priesaikas sau, susijusias su požiūriu į kiekvieną savo gyvenimo aspektą. Žmogus, gyvenantis pagal kodeksą, apimantį užuojautą ir tiesą, iš tiesų susiliečia su milijonų metų senumo biologiniais gimties procesais ir į juos įsilieja. Pribuvėja turi nuolat stengtis būti gailiaširdė, atvira ir aiškiaregė, nes meilė, užuojauta ir dvasinė vizija yra svarbiausi jos darbo įrankiai.

„Kiekvienas gyvas žmogus turi tobulą nenutrūkstamą protėvių liniją, nusidriekiančią kelis milijonus metų į praeitį, protėvių, kurie sugebėjo vaikus gimdyti natūraliai“. Dvasinė pribuvėja visuomet turi savo tikruosius įrankius: ji naudojami tūkstantmečių senumo Dievo duotu supratimu ir intuicija kaip savo įrankiais – šalia, o dažniau vietoj – ligoninės technologijos, vaistų ir įrangos. Vienas vertingiausių pribuvėjos įrankių yra puikus subtilios žmogaus kūno fiziologijos pažinimas. Dvasinė pribuvėja atgaivina moterų pasąmonės būsenas, kurios leidžia įvykti didelės galios, nuostabaus grožio ir neapsakomos naudos fizinės energijos virsmams.

Gimdymas įrėžia tokią amžiną liniją: susikuria amžinas ryšys. Godžiai domėdamasi fiziologija ir medicina, nuolat skaitydama ir studijuodama, nepaliaudama ieškoti naujos informacijos, – tai I. Gaskin laiko būtina, – pribuvėja niekada neturėtų nutarti, kad jau žino viską, ką turi žinoti.

Dvasinės pribuvėjystės atsiradimo prielaidos

Gimdymų namuose judėjimas nebuvo viena iš daugelio visuotinio atgimimo apraiškų. Gimdymas ir gimimas, kaip vienas esmingiausių žmogaus gyvenimo virsmų, pranokstantis bet kokias laikinas ideologijas, priklausomybes kokių nors laikotarpių dvasiniams judėjimams, visuomet išlaiko savo dvasinį aspektą. Pirmiausia pavasariškos atgimimo srovės turėjo po lašelį susirinkti, plačiau išsilieti tapdamos vidinio individų pasaulio dalimi. Susidomėjimas Rytų ir senosiomis Europos filosofinėmis, ezoterinėmis tradicijomis, feministiniai sąjūdžiai, priminė apie moteriškąjį Dievo aspektą, grąžino moteris prie kūno ir dvasios vienovės supratimo. Jos tarsi iš naujo „atrado“ Didžiosios Deivės religiją, kuri nepaprastai pasitarnavo sąmoningam moters sielos ir kūno susijungimui. Meditacijos, joga, moterų liturgijos atsiradimas, naujųjų mitų kūrimas, gilinimasis į dvasines technikas ir jų siejimas su kasdieniu gyvenimu moterų bendruomenėse sukūrė pagrindus atsirasti sąmoningesniam/dvasingesniam/labiau visuminiam požiūriui į pasaulį. Gimdymas ir dvasinė pribuvėjystė tapo praktine tokio įvairiapusio moters (o neretai ir vyro) vystymosi dalimi.

Šio požiūrio į žmogaus gimimą šaknys siekia senąsias tradicijas, pagrįstas mistine patirtimi, kuri gali iškilti skirtinguose kontekstuose. Kaip minėjome, šiuolaikinėse, sudėtingesnėse ir materialiai orientuotose visuomenėse ryšiai su dvasiniu pasauliu atiteko organizuotoms religinėms ar socialinėms struktūroms, kurios pateikia gatavus atsakymus į klausimus apie nežinomą Aukščiausiąją jėgą.

Ezoterinė tradicija buvo išlaikyta dvasinėse grupėse, bendruomenėse ir brolijose. Jų narių tarpusavio atsidavimas vienas kitam sąlygojo aukštą tobulumo laipsnį, lyginant su amatininkų gildijomis. Čia būtina atkreipti dėmesį, kad dvasinė pribuvėjų grupė dėl tų pačių priežasčių reiškia kitą dalyvavimo gimdyje lygmenį, lyginant su klasikine medicina, kuri atitinka profesinę amatininkų gildiją. Dvasingų bendruomenių mistinė patirtis atvėrė joms tokią dvasinę realybę, kuri buvo nepalyginama su dogmatiniu pasaulėvaizdžiu. Dvasinių akušerių bendrijos puoselėja tokį dvasingumą, kurio nesiekia arba kuris neprieinamas daugeliui ideologijas turinčių institucijų.

Taigi dabartinė dvasinė pribuvėjų grupė kaip reakcija į technokratinę, nužmogintą, analitinę visuomenę ir joje egzistuojančią medicinos sistemą.

Fundamentalus technokratinės visuomenės įsitikinimas, kad gimdymas yra nesaugus, pavojingas iš esmės, eina greta tokio pat fundamentalaus įsitikinimo, kad tik technologijos gali užtikrinti jo saugumą. Tai sukuria tokį tvirtą ryšį tarp akušerijos filosofinių nuostatų ir kiekvienos moters giliausio troškimo pagimdyti sveiką kūdikį, kad ji ligoninę gimdyti eis didžioji dauguma moterų vien tam, „jei kas nors atsitiktų“, netgi tos, kurios mieliau pasiliktų namuose.

Gimimas ir mirtis atspindi žmonijos pagrindinius – kosmogoninius – mitus. Tie mitai egzistuoja bet kurioje: pačioje „primityviausioje“ ir pačioje technologiškiausioje, „rafinuočiausioje“ visuomenėje... Svarbiausia informacija perduodama gimimo ritualų metu. Moteris, gimdydama ligoninėje, patiria įvairių chirurginių ir rutininių intervencijų, yra kontroliuojama, tampa objektu, atskirtu nuo savo pojūčių, sugebėjimo gimdyti, bendrauti su savo vaisiumi dažniausiai ne tam, kad ją išgelbėtų nuo kažkokios grėsmės, o tam, kad ji tinkamai sužinotų technokratinės visuomenės dėsnius. Realiai siekiama ne gimdymo saugumo ar palengvinimo, o to, kad moteris išėjusi iš gimdymo namų pasakytų – „jei ne ligoninė, aš būčiau numirusi“. Tai garantija, kad žinias apie materialinę, industrinę visuomenę ji perduos savo palikuonims. Prisiminkime savo mamas. Mano mama, sunkiai mane gimdžiusi gimdymo namuose, visuomet man kartojo, kad kitu atveju ji būtų numirusi, nors taip ir liko mįslė, kas gi tokio įvyko gimdymo metu, kad prisireikė traukti iš mirties nagų ir ją, ir mane.

„Saugumas“ tėra tik maskuotė, pasisavinta iš technokratinės ideologijos. Tikras rūpestis namų ir ligoninės debatuose nėra „gimdymo saugumas“, bet konfliktas tarp dviejų radikaliai priešingų įsitikinimų ir vertybių sistemų. Kaip ir atvira kultūrinė nuostata, kad akušerines procedūras apibrėžia tikta fiziologija, nėra tiesa, už jų reikia ieškoti ritualinio elgesio, „per kurį įvykdoma kultūrinė gimdančios moters socializacija“.⁵⁹

Posūkis nuo ligoninės prie gimdymo namuose nėra tik gydytojo pakeitimas pribuvėja.

⁵⁹ Robbie E. Davis-Floyd, *Birth As An American Rite Of Passage*, Los Angeles, 1992, p. 7.

Tokios moterys, kaip taisyklė, ima aktyviai domėtis natūraliais gydymo metodais, žolių medicina, sveiku maistu, netgi draugiškesnėmis vaikui pedagoginėmis sistemomis. Pasirinkimas gimdyti namuose toms moterims nėra tik vietos pakeitimas ar egoistinių norų patenkinimas. Jos supranta, kad gimdymai yra nuostabi priemonė pakeisti įsitikinimų sistemą. Prisiimdamos asmeninę atsakomybę už savo gimdymą ir kūdikio gimimą, jos sąmoningai išnaudoja nėštumo ir gimdymo būseną savo dvasiniam augimui.

Daugelis namuose gimdančiųjų sąmoningai atlieka du procesus: deritualizuoja nėštumą ir gimdymą pagal technokratinį modelį ir re-ritualizuoja šią patirtį pagal visuminę paradigmą. Namuose gimdančiosios siekia aiškios ir sąmoningos ideologijos, kurioje atsispindėtų tvirtos pažiūros į gamtos ir gimimo proceso reikšmingumą.

Naujųjų pribuvėjų santykiai su oficialiąja medicina

Gimdymas ne liga ir ne medicinos problema, tačiau atmesti medicinos pagalbą, esant gimdymo komplikacijoms, jokių būdu nevalia. Štai čia ir susiduria dvi vertybių sistemos, kurios iki šiol labai sunkiai randa dialogą mūsų visuomenėje.

Saulės paprasčiau papasakoti apie pribuvėjos dalyvavimą ligoninės gimdyje, ar buvo tokių atvejų ir kaip jautėsi moteris tuo metu.

„Aš supratau, kaip nelengva yra vyrams ligoninėje. Nesvarbu, kiek tu išprusęs, kiek turi žinių, iš tikrųjų tenai negali nė pajudėti. Kad, pavyzdžiui, nesugadintum kam nors karjeros. Tau leistų elgtis, kaip tau geriau, bet tuoj pat pasako: gal jūs, ponija, taip nedarykite, žinote, aš rezidentūroje, man gali būti labai negerai po šito. Arba tiesiai pasako: aš negaliu jums leisti taip elgtis. Tiesiog žmogus turi nardyti tarp daugelio dalykų, kurių iš viso neturėtų būti gimdyje.“

„Ar buvo moterų, kurios labai norėjo, kad joms gimdant ligoninėje kartu dalyvautum ir tu, pribuvėja?“

„Taip, norėjo, bet tai teisiškai neleidžiama Lietuvos ligoninėse.“

„Ar yra šiandien gydytojų Lietuvoje, kurie pripažintų pribuvėjų svarbą ir gerbtų jų ypatingą žinojimą, sugebėjimą suvokti gimdymą kaip esminį perėjimą ir be ambicijų sutiktų konsultuoti pribuvėjas ir bendradarbiauti su jomis tuomet, kai motinai ar kūdikiui prisireikia medicinos pagalbos?“

„Jaunų yra. Aš su kai kuriais draugiškai bendrauju. Jie iš tikrųjų man pagelbsti teikdami informaciją, bet arogancijos ir ambicijų irgi yra labai daug, ir nemanau, kad per ateinančius keletą metų kas nors pasikeis iš esmės.“

„Tai ar yra toks gydytojas, kad jeigu kas nors atsitiktų, iškiltų medicininė problema, pas jį galėtum ramiai važiuoti su gimdančia moterimi, jos vyru, žinodama, kad ten tikrai normaliai priims?“

„Kalbant apie privačią kliniką ar kabinetą, taip, tokių žmonių yra. Jiems galiausiai tai yra labai įdomu: kažkas kažką daro kitaip. Be to, tai, ką darome, apgaubta mistika ir sumaišoma su visokiais neaiškiais dalykais. Bet ligoninėje gydytojas yra didelės sistemos varžtelis, ir jis pirmiausia galvoja, kaip reaguos jo aplinka, kiti gydytojai, akušerės, slaugės, jeigu jis elgsis vienaip ar kitaip. Jam yra daug sunkiau priimti sprendimą kaip žmogui

negu kaip gydytojui. Gydytojo sprendimą priimti yra lengva, nes yra instrukcijos, kurių turi laikytis, o žmogišką ne kiekvienas sau gali leisti."

Teko kalbėtis su daugeliu mamų, turinčių įvairiausių gimdymų patirtį, perėjusių per ligonines, gimdymų centrus, gimdžiusių užsienyje, su pribuvėjomis, su akušerėmis, gydytojais, vandenyje, sausumoje, įvairiausiomis pozomis, su medikamentais ir be jų. Visko neišvardysi. Įvairovė iš tiesų didžiulė. Moterys bando pasirinkti joms tinkamiausią ir saugiausią kelią. Vieno pokalbio fragmentas man pasirodė tarsi labiausiai apibendrinantis ir įvertinantis gimdančių moterų ir pribuvėjų santykį su medicina.

Rasa (trijų vaikų mama, pirmasis gimdymas ligoninėje, antras ir trečias – namuose su pribuvėja): „Kai viskas normalu, aišku, labai plati sąvoka – normalu, tai tuomet medikų pagalba nebūtina, tiesiog nereikalinga, bet jos gali prireikti. Todėl negali nuneigti medicinos ir sakyti, kad tai nereikalinga. Žinoma, jos reikia, bet tikrai ypatingu ekstra atveju, kai yra kažkokia komplikacija.“

Virginija (pradedanti praktikuoti pribuvėja, keturių vaikų mama – du pirmieji gimė ligoninėje, trečias ir ketvirtas – namuose): „Man antroposofinėje klinikoje Vokietijoje taip patiko, kad medikas į pribuvėją žiūri pagarbiai... jeigu kažkas atsitiko, pribuvėja važiuoja su moterim į kliniką. Tarkim, tu plyšai, aš nesiuvu tavęs, mes važiuojam, bet į tave nežiūri kaip...“

Moterys vienbalsiai sušunka: „...kaip į kriminalinio pasaulio atstovė!... Aaa, su tavim viskas aišku, tu ten namie...“

Filologė Rasa tiesiog genialiai apibendrina: „Kaip tik dėl to tikriausiai daug kas ir nesikreipia į medikus, netgi kai jų pagalba jau darosi reikalinga, todėl, kad yra nesmagu, nes tave apkaltins, jog tu išdrįsai pabandyti gimdyti kitaip. Jeigu neapkaltins tiesiogiai, tai tu vis tiek tikriausiai jausi medikų priešišumą, kad negimdei ligoninėj, kad atsisakei medikų pagalbos, tarsi juos atstumdam. Iš tikrųjų nieko blogo tu apie juos negalvojai. Tik tiek, kad nemanei, jog prireiks jų pagalbos. Jeigu tas santykis tarp gimdymų namuose ir ligoninėje būtų normalus, jeigu nebūtų priešpriešos tarp tų, kurios priima namuose, ir tų, kurie priima ligoninėj, tai būtų labai smagu. Kreiptumeisi pagalbos ir ją gautum su meile...“

Justė (dviejų vaikų mama, abu gimė namuose, pirmasis vandenyje, antrasis – sausumoje): „...nes paprasčiausiai neturi jėgų tenai kovoti... Man po antrojo gimdymo reikėjo medikų pagalbos. Tos pagalbos reikėjo trečią savaitę, nes gimda sunkiai valėsi. Palatoje šalia manęs gulėjo moteris, kuri gimdė ligoninėje, ir taip pat po trijų savaičių medikai pamatė, kad liko placentos... Ji gimdė ligoninėje, su medikais ir turėjo būti geriausiai prižiūrėta...“

Virginija: „Ir tau sakė – a, viskas aišku, namie gimdei?“

Justė: „O, man tą visą laiką sakė. A, taigi čia „naminis“ gimdymas. Aš nuėjau į ligoninę, pasirodė, visos seselės, visi gydytojai jau buvo informuoti: aha, tai jūs namuose, tai kaip vandeny gimdyti? Sakau, kad aš ne vandeny. Tai jūs taip smarkiai nusiteikusi prieš medikus? Sakau, aš nenusiteikusi...“

Virginija: „Olandijoje, kiek žinau, 30% gimdymų vyksta namuose ir ateina akušerės. Yra ir dvasinės, ir medicininės akušerės, kurios irgi priima namuose kūdikius, ir olandai

mano, kad tai yra normalu. Kodėl pas mus to negali būti?“

Rasa tą vakarą buvo filosofiškausia, kaip ir jos mažoji dukrelė, kuri smalsiai, išplėtusi dideles mėlynas akis, stebėjo suaugusių moterų pokalbį ir ilgą arbatos gėrimą.

Rasa: „Man rodos, kad apsisprendimas visada yra susietas su atsakomybės supratimu ir jos prisiėmimu. Kai važiuoji į ligoninę, tai visa atsakomybė tenka medikams. Tu tiesiog atsiduodi į jų rankas ir jie atsako už tai, kas įvyks. Galėsi juos kaltinti, jeigu bus blogai. Tuo tarpu, kai tu gimdai namuose, tai atsakomybę daliniesi su tais žmonėmis, kurie būna šalia tavęs. Aš jčiau, kad visą atsakomybę prisiimu pati. Kad ir kas nutiktų, net jeigu aš mirčiau, galų gale, galvojau, mirsiu namuose, bet aš buvau prisiėmusi atsakomybę. Aš pasitikėjau savimi ir Dievu, kad viskas vyks taip, kaip turi būti, ir labai džiaugiuosi, kad išdrįsau. Apsisprendimas, kur tu gimdysi, kaip tik, noriu pakartoti, kaip tik ir yra drąšos prisiimti atsakomybę problema.“

Dvasinė pribuvėja motinų akimis

Kas pasirodė keista, skaitant moterų pasakojimus apie gimdymus ligoninėje – beveik jokių moterų seserystės jausmų apraiškų. Tarsi kūdikio gimdytoja ir moterį konsultuojanti, kaip jį gimdyti, ginekologė ar jį priimanti akušerė priklausytų skirtingoms rasėms. Apstulbino ir privertė susimąstyti išsilavinusios, mokslo laipsnius turinčios moters prisipažinimas, kad gydytoja elgiasi su bet kuria į kabinetą įėjusia nėščia moterim taip, tarsi ji būtų visiškai nemokša. Ir ne todėl, kad ši būtų tiesiai iš miško su visomis vantomis įgarmėjusi, bet kad kitoks, ne medicininis, moterų išsilavinimas dažnai gydytojoms apskritai nereikia išsilavinimo ir jo suteikiamo statuso. Tenka pripažinti, kad saugios klanų ribos ir arogancija, deja, iš tiesų pažeidžia, atrodytų, neišvengiamai turintį būti vienos moters jautrumą ir palankumą kitai, nėščiai.

Aptartieji dalykai didele dalimi lemia, kad moterys ieško pribuvėjų. Pasijutusias sužlugdytos ligoninėje (nors esama vienos kitos moterų užuominos apie kokią nors „gelbėtoją“ skyriaus vedėją, bet jas užgožia viena palatos slaugės replika, jog nebėra stiprių moterų), buvo priverstos ieškoti to, kas įprasta gimčiai humanistinėje tradicijoje.

Dar moterų pasakojimai stebino ir liūdino dėl to, kad nė vienu atveju nebuvo parašyta apie malonų sutikimą, jei moteris dėl kokių nors priežasčių dar turi atvažiuoti į ligoninę po to, kai ji pagimdo namie. Kodėl jai priekaištaujama daugiau nei, sakysime, tuberkulio-

zės skyriaus pacientui dėl to, kad jis rūkė?

Įdomu suvokti, kokią pribuvėją vaizduojasi pačios pastarąjį dešimtmetį Lietuvoje gimdžiusios moterys.

Galėtų atrodyti, kad ji vienareikšmiškai garbinama: „Į kambarį įėjo Pribuvėja – kaip saulė.“ Ne viena moteris yra pasakiusi visiškai tą patį – gimties simbolis man yra Pribuvėjos rankos: „Jos tokios mažutės ir smulkios, tačiau taip sugeba padėti.“

Ateinanti tik tada, kada reikalinga, įeinanti taip, kaip ir reikia įeiti („Linksmi, visada linksmi“, – sakoma viename interviu); visiškai nesimėgaujanti savo reikalingumu.

Tačiau vis dėlto moterų tvirtinimus norisi išgryninti kaip teiginius, išvardyti, kokie yra išskirtiniai pačios pribuvėjos bruožai: pirma, antra, trečia... Gal tai padės, sakysime, jauni gydytojai, norinčiai savąją profesiją padaryti kitokią (arba – pabėgti iš ligoninės ir pačiai pagimdyti namie). Taigi, ką pribuvėjoje įžvelgia moterys:

– pirma, pribuvėja suvokiama kaip teisėta tarpininkė tarp moters ir aukštesnių gimties virsmą valdančių jėgų („Ji – ženklas, kad visas virsmas buvo patikimose rankose.“);

– antra, pati teikia motinišką globą gimdančiajai, kuri gali pasijusti bejėgė kaip vaikas („Pasijutau kaip globojamas vaikas; pribuvėją jaučiau kaip didelę apsaugą.“);

– trečia, ji atneša ramybę, persiduodančią visiems („Neįtikėtina ramybė ir pasitikėjimas... Kartu su ja kvėpuojant ir žiūrint į akis, skausmas nebeatrodo toks stiprus.“);

– ketvirta, ji teikia energijos, šilumos, skatina („Su vidine stiprybe skatino ‚baigti darbą‘ iki galo.“);

– penkta, jos veiksmai ir sprendimai – optimalūs („Bėgalinė patirtis – tarsi žiniuonės, kai pažiūrėjusi į moterį gali pasakyti: ‚iš tavęs matau, kad dar ne laikas‘.“);

– šešta, ji lanksti derindama žmonių tarpusavio santykius ir siekdama, kad jos pačios dalyvavimo nebūtų perdaug („Jos žodžiai – savi ir padedantys kaip vidinis balsas. Nuostabiai laviravo kritinėmis akimirkomis.“);

– septinta, laikysena ir veiksmais ji reiškia pagarbą moteriai, kūdikiui ir gimčiai: („Atsimenu tylią pagarbą: aš pirma sužinojau, kad gimė mergytė, o iš manęs – abu žmonės, klūpėję šalia, plovę man kojas, – tarsi būčiau apvainikuota“).

Įstrigo kai kurios itin subtilios moterų pasakojimų detalės, liudijančios išskirtinį psichologinį „sukibimą“. Pribuvėja išmoko moteris atidumo, dėmesingumo, įsiklausyti pirmiausia į pačias save, – mokydama stebėti gyvenimo „ženklius“: „Aplink mane tiesiog pradėjo burtis nepaprasto grožio gyvūnai...“

Su kokia įtampa ir viltimi žvelgiama į pribuvėjos veidą. Kaip be žodžių ir menkiausiu žodeliu ar judesiu ji gali žeisti. Tačiau jai yra įmanoma ir sinchronizuoti moters bei savąją, nestokojančią valios, būseną. Tuomet už jos nugaros ir atsistoja kita bendrininkė – nematoma pačios Didžiosios Deivės atsiųsta pribuvėja.

Moterų pasakojimuose – susitikimo su pribuvėja, kaip moterimi, asmenybe, savo amato profesionalė, džiaugsmas. Ligoninė, balti chalatai, plieskiančios „gimdyklos“ lėmpos lieka toli. Ir mūsų tikslas – ne apkaltinti akušeres ir gydytojus kaip antrąją oponuojančią pusę, o tik padėti suprasti, kokia baisia procedūra gimdymą yra pavertusi mūsų civilizacija, kurios istorinis branduolys yra pastarieji du tūkstančiai metų, o geografinis – Europa. „Atsimenu, kaip švelnų ir trapų savo vos gimusios dukros kūnelį turėjau vy-

nioti į tokius nuskalbtus vystyklus, tikrus senus skudurus, kokie tikėtų nebent nuo tankų smėlių nubraukti. Jaučiausi įskaudinta ir kaip moteris pažeminta būtent visos tokios dar necivilizuotos civilizacijos.“

Moteris, kuri taip troško ir stengėsi pagimdyti namie, bet neišvengė ligoninės (nes jai be jos pagimdyti tebuvo vieno procento tikimybė), savo dėkingumą išsakė ir pribuvėjai, su kuria gimdyti pradėjo, ir gydytojui, kurio dėka gimdymas buvo baigtas, sakydama, jog tos kelios dienos jos dukrytei parodė, koks yra gyvenimas – ir šiltas, ir šaltas, ir kad esama situacijų, kai vienas žmogus nieko negali. Bet nelikęs vienas – žmogus gali daug.

II PRIBUVĒJŪ BALSĀI

Moters istorija – tai jos kūno istorija.

Ruth Behar. *Translated woman*

1991 m. pagaliau susiruošiau tapti mama. Tokiai intelektualiai beveik trisdešimtmeči tai buvo nauja ir labai sudėtinga patirtis. Tuo metu gyvenau labai aktyviai, studijavau, dažniau spektaklius, montavau savo pirmąjį filmą. Visuomenėje irgi buvo didžiųjų pasikeitimų metas. Dar nebuvo pamiršta sausio 13-osios patirtis, kai kartu su vyru blaškėmės su kamera po kraujuojantį Vilnių kaip tikrame filme apie karą, vos nepakliūdami tarybiniais kariams, aplenkdami tankų kolonas, pamiegodami ant smėlio maišų Seime. Tokiame „sujudime“ atėjo mūsų pirmas vaikas ir pakeitė pasaulį.

Kaip tik tuo metu, kai laukiausi, labai ryškiai prisiminiau tą moterį Natašą, kuri prieš daugelį metų taip paprastai takučiu nusileido į Juodąją jūrą ir pagimdė dukrelę... Pradėjome ieškoti informacijos apie gimdymus vandenyje. Penkis mėnesius ją rinkome, planavome važiuoti į Maskvą, nes kai ką sužinojome apie Čarkovskį ir jo „Aqua“ centrą.

Informacija atėjo netikėtai ir laiku. Sėdėjome Kauno televizijoje ir montavome mano filmą. Aš likau studijoje darbuotis toliau, o vyras išėjo nupirkti ko nors užkąsti ir pakeliui aplankė spaudos kioską, kuriame nupirko ką tik pasirodžiusį žurnalą, (tada, kaip ir dabar, jų pasirodydavo daug ir daug išnykdavo). Jame buvo straipsnis, iliustruotas gražiomis gimdymų vandenyje nuotraukomis iš Krymo ir nemažai informacijos apie klubą Vilniuje, kuriame renkasi poros, pasirinkusios kitą kelią ateiti savo vaikams.

Po poros dienų jau sėdėjome jaukiame simpatišku porų ratelyje. Man patiko, kad žmonės buvo pakankamai laisvi, nebijojo rodyti savo jausmų, vyrai laikė apkabinę savo apvalias žmonas, jos patogiai rėmėsi į vyrus. Tame būrelyje buvo viena šauni nebejauna kaunietė, kuri viena laukėsi vaikelio. Buvo įdomu, kad ji puikiai jautėsi toje jaunų porų kompanijoje.

Kartu su visais labai gerai jautėsi ir pusantrų metų pribuvėjos sūnelis, gimęs Juodojoje jūroje. Taip mes pirmą kartą susitikome su pribuvėja Saule. Iki šiol tebemanau, kad šita moteris padarė didžiausią įtaką mano gyvenimui. Ne paskaitomis, kurias ji iš tiesų neblogai skaito, ne išmanymu, kuris yra begalinis, bet savo pačios pavyzdžiu ir gyvenimo patirtimi. Tuo, kas ji yra.

Įsivaizduokite – beveik trisdešimt metų stovėjote ant galvos ir manėte, kad tai vienintelė teisinga pozicija, o vieną dieną priėjo prie jūsų maloni, linksma moteris ir pasakė, kad reikia stotis ant kojų, kad stovėjimui yra skirtos kojos. Aš iš tikrųjų taip jaučiausi – kad mano gyvenimas verčiasi nuo galvos ant kojų. Grįžau į daug harmoningesnę poziciją, kurioje yra daug daugiau atramos taškų, daug lengviau judėti ir lengviau gyventi. Aš atradau savo jėgos atspirties tašką. „Jėga!“ – kaip mėgsta šiandien sušukti mūsų dvylikametė dukra.

Aš buvau subrendusi vidinėms permainoms ir jos atėjo laiku. Sąmonėje tiesiog sproginėjo stereotipai, apibrėžiantys, kas galima ir ko negalima. Tikras užgęstančių stereotipų fejerverkas.

Daugybė kūdikio auginimo, maitinimo, rengimo „priesaikų“ ėmė atrodyti tiesiog groteskiški: sukaitę rėkiantys kūdikiai, aprenkti žydrais arba rožiniais „šliaužtinukais“, su kepurėlėmis, pirštinėlėmis ir bejėgiškai besikepurnėjantys „gulimoje pozicijoje“ iki pusės metų. Pavargusios mamos su mišinukais, košelėmis, tyrelėmis, tarkelėmis ir bute-

likais bei žindukais, – niekada nepavydėjau savo ištekėjusioms draugėms tokio džiaugsmo. Pasirodė, kad tai iš tiesų tik modernios visuomenės pramanai. Kai vieni vyrai jau galėjo išlaikyti šeimas, jų žmonos su vaikučiais buvo pasodintos prie šeimos židinio. Kad jaunos ponios nenuobodžiautų, joms buvo sugalvoti milijonai kūdikio auginimo darbų, pradedant privalomu vystyklų lyginimu ir baigiant buteliukų bei žindukų sterilizavimu, kuris yra gyvybiškai būtinas. Maitinimas krūtimi tapo dirbtinio maitinimo „procedūromis“ sėkmingai pakeičiama atgyvena. Sovietinei moteriai maitinimas krūtimi tapo prabanga, nes ji po 3 mėnesių dekretinių atostogų turėjo grįžti į darbą. Modernėjanti medicina niekad netvirtino, kad motinos pienas yra didžiausia vertybė kūdikiui, buvo eksperimentuojama, kuo jį pakeisti...

Pasidarė daug lengviau gyventi, kai praradus absurdišką įsivaizdavimą apie nėštumą ir gimdymą balastą mano moteriška prigimtis įgavo visai kitą prasmę. Pats buvimas nėščia dabar atrodo nepakartojamas. Didelė, pilna, plati, pasitikinti savimi, besijaučianti saugi. Visu savo vidumi jatau, kaip seniai to troškau – susitikimo su savimi pačia. Ir šiandien, po daugelio metų, su džiaugsmu prisimenu tuos mėnesius ir metus, per kuriuos atradau save – moterį, visai kitokią. Ir kartu – visiškai naują savo ryšį su pasauliu, su gamta, su kitomis moterimis, su vyrais ir vaikais... Tada visai kitokią pamačiau ir savo mamą. Pradėjau geriau ją suprasti, galėjau atleisti už nuoskaudas, nepelnytą bausmę, kurias patyriau, būdama maža mergaitė.

Paskutinę savaitę prieš gimdymą užplūdo nesuvokiama ramybė, kuri leido suprasti, kad jau greitai... Iš tiesų gal niekad tokia rami nebuvo kaip tada. Prieš save turėjau labai tiesų kelią. Jei žengsiu žingsnį į šoną – nežinia, kas laukia, bet jei eisiu tuo, kuris prieš mane, žinojau, kad viskas bus gerai. Ir ėjau taip, pasikliaudama savimi ir leisdama veikti tai galingesnei už mane dieviškai Gamtos jėgai.

Gimdymas – tai toli gražu ne vien tik kūdikio paleidimas į pasaulį. Tai sąskaitų suvedimas su visu ankstesniu gyvenimu. Tos kelios ar keliolika valandų pakeičia gyvenimą, perstruktūruoja, iškelia į paviršių daugybę iki tol nesuvoktų dalykų, turinčių egzistencinę svarbą. Įvairių meditacinių technikų adeptai vargsta ilgus metus, kad pasistūmėtų nors mažą žingsnelį į priekį. Meditacija anksčiau ar vėliau baigiasi ir viskas vėl sugrįžta į ankstesnę būseną. Pagimdžiusi niekada nebesugrįši atgal.

Mūsų pirmagimės Algės gimimas truko vienuolika valandų. Vienuolika valandų ramaus be galo ritmingo pulsavimo kūne: kraujo, oro, skausmo substancijų (skausmas tuo metu irgi buvo materialus: tirštas, turintis savo spalvą ir kvapą), kurias daugelis aprašo sekundėmis ir minutėmis, aš jas vadinau bangomis. Buvome pasiryžę su vyru pagimdyti vieni. Paryčiui vyras pavargo. Jis nebepajėgė suvokti to, kas vyko su manimi, to mano vidinio kosminio pulso ir dieviškos jėgos (jai vyriški protai yra priskyre tiek daug socialinio (žmogiško) pasaulio bruožų). Realybės dvelksmas, deja, yra tai, kam įprastų pasaulio schemų nepritaikysi, tai gali tik pajusti, jei turi kuo, ir išgyventi. Visa kita jau tik interpretacijos.

Saulė žinojo, kad aš jau tuoj tuoj, mes ją buvom aplankę iš vakaro, ji laukė mūsų skambučio ir atvažiavo likus gal pusvalandžiui. Kai Saulė atėjo, kažkas pasikeitė toje

mažytėje, uždaroje mūsų dviejų ir trečio – pakeliui – prieblandžioje erdvėje. Kitos moters, kuri jau pati yra gimdžiusi, patirtis ir jos begalinis, iš pačių gelmių kylantis noras padėti man atvėrė dar vieną iki tol nežinomą energijos šaltinį. Iki tol aš tarsi buvau viena visoje visatoje, sūpavausi ant savo kvėpavimo ir periodiško skausmo bangų, – kartu su tuo kitu mažulyčiu kūneliu lėtai lėtai keliaujančiu gimdymo takais mano viduje. Su Saule mes tarsi akimirksniu „dualizavomės“, ji atsistojo į tą trūkstantą polių, pagaliau žmogaus užgimimo dramoje visi vaidmenys buvo padalyti, aktoriai užėmė savo vietas ir drama pasiekė kulminaciją!

Kūdikis išplaukė pats, savaime, į niekieno rankas. Pajutau trakstelint nežmoniškai įsitempusį raumenį apačioje ir... kažkas neapsakomai švelniai palietė mano šlaunis. Toks buvo mūsų pirmas išorinis fizinis kontaktas – neapsakomai švelnus prisilietimas. Matau: miniatiūrinė mergytė – apsvirtė, atsimerkė ir žiūri didelėm didelėm tamsiom akim į mane, o aš į ją. Padarė du yrius rankytėmis ir pati išplaukė į vandens paviršių. Kas pasakė, kad vos gimęs kūdikis dar nieko nesuvokia, nemato?

Kai tą ankstyvą beprasidedančios vasaros rytą vyras išnešė mane iš vonios prieblandos, aš nustebau, kad taip ryškiai gali šviesti saulė. Pasaulis buvo kitas. Jis neįtikėtinai pasikeitė per pusę paros, kol aš gimdžiau. Iš tikrųjų pasikeičiau aš...

...gulėjau lovoje tuščia ir bejėgė, tarsi būčiau prabudusi pirmąjį savo gyvenimo rytą. Iki tol buvęs gyvenimas numirė. Sakydama „numirė“, noriu pabrėžti, kad tikra to žodžio prasme, ne perkeltine, ne simboline. Perėjau per mirtį kaip pereinama per ugnį ar per vandenį visu fiziniu kūnu. Išnyko spalvos, kvapai, garsai, galėjau ramiai iškeliauti.

Pravirko alkana mergytė, ir man prisiejo grįžti. Ji mane ir sugražino jau visai kitokia. Kartu su dukrele gimiau aš pati. Šalia šitos nepaprastai gyvybingos mergytės, kuri ką tik išėjo iš mano kūno, atsivėrė kažkokia nauja mano esmė, dar tokia trapi, nuo nieko neapsaugota. Į mane, atrodo, iš pačių gelmių plūdo naujas, intensyvus begal sudėtingo moters pasaulio jautimas. To „kitokio“ pasaulio, beveik nežinomo, neįvardinto, mažai tyrinėto, naiviai ir negailestingai pavadinto „moters paslaptimi“, jautimas. (Priskiriant moteriai paslaptingas mistines galiąs, sykiu ji padaroma dar labiau pažeidžiama, nes ji „kitokia“, taigi „grėsminga“, „fatališka“, „ragana“...)

Taigi aš gimiau. Rytų išminčiai tvirtina, kaip gimei, taip gyvensi. Supratau, kad kartu su tuo kitaip gimusiu kūdikiu aš turiu galimybę į šį naują reiškinį įsigilinti, jį tyrinėti. Tai ne išrinktųjų (ir ne atsiskyrėlių) pasirinkimas – išžiūrėti į tai, kas turi labai gilią prasmę. Gimdymas, vaikai, visi žmonės ir visas išorinis pasaulis ėmė atrodyti visiškai kitaip.

Pradėjome filmuoti tuos „kitokius“, „vandeninius“ gimdymus. Iš pradžių filmavome kartu su vyru, jis buvo didelis entuziastas. Abu kartu pradėjome ieškoti senųjų pribuvėjų. Kartu pakvietėme ir Saulę. Keliavome kartu su Saule po Lietuvą ir kalbinome dar likusias gyvas „bobutes“ – senojo, išlaikiusio archaiką, nuo mūsų jau beviltiškai nutolusio pasaulio liudininkes. Taip ėmė kauptis gimdymų namuose istorijos archyvas.

Pribuvėjų istorijas išdėčiau chronologine tvarka. Pirmoji mano sutikta pribuvėja buvo Saulė.

Saulė. Iš pokalbių su dvasine pribuvėja

Aš negalėjau ir nenorėjau Saulės pavaizduoti nei patetiškai, nei kaip nors ypatingai feministiškai, nenorėjau jos politizuoti ar priešpriešinti esamai oficialiajai medicinos sistemai. Ji yra tokia, kokia yra, savaime ypatinga ir unikali. Jaučiau, kad išduosiu tas valandas, kurias praleidau kartu su ja, jei bandysiu tą istoriją kaip nors „teisingai įrėminti“. Stengiausi žvelgti į pasaulį Saulės akimis. Tai labai stipru, ypatinga pažvelgti į pasaulį kito žmogaus akimis... ir pamatyti, kaip vienas žmogus gali realiai keisti pasaulį...

Į Saulės biografijos eskizą įdėjau du bene ilgiausius interviu, darytus 1994 ir 1999 metais. Pirmąjį kartą mes kalbėjomės apie laikotarpį nuo 1990, kai gimė jos antrasis sūnus ir ji pradėjo praktikuoti kaip pribuvėja. Ji pasakojo apie savo pirmąjį dalyvavimą gimdyme namuose, apie tai, kaip ji pajuto pašaukimą padėti moteriai... Lietuvoje gimdymai namuose jau turėjo savo istoriją, ji truko jau maždaug penkmetį ir šis sąjūdis buvo plačiau žinomas. Antrą kartą labai išsamiai kalbėjomės 1999 m. pavasarį, kai Saulė buvo dar labiau subrendusi ir sukaupusi tikrai didelę pribuvėjos patirtį. Tiedu interviu bene geriausiai atskleidžia jos posūkį nuo vyriško prie moteriško pasaulėvaizdžio.

Mūsų pažinties pradžioje, keletą metų mes su Saule bendravome daug, turėjome savų moteriškų paslapčių, aš labai domėjausi jos veikla, jai buvo įdomus mano gyvenimas ir patirtys... Vėliau kiekviena vis labiau pasinėrėme į savo veiklą, realiame gyvenime bendraujame gana retai. Tačiau, manau, kad esame nutiesusios ir išstobulinusios ypatingą, intuityvų minties „telefoną“, kai pajuntame viena apie kitą galvojančios, paprasčiausias trumpas elektroninis laiškelis grąžina artumą.

Pirmąjį „tikrą“ interviu įrašinėjome Saulės bute, ji buvo labai susikaupusi, nes, man atrodo, jaudinosi. Aš irgi jaudinausi. Buvo keista pradėti kiek įpareigojantį pokalbį su tokiu artimu žmogumi, su kuriuo buvau susijusi labai ypatingais ryšiais. Jos rankos atvedė mano dukrą į pasaulį, iš jos buvau išmokusi, sužinojusi tiek dalykų apie žmogaus gimimą.

Saulė vilkėjo labai gražia suknele, išsiuvinėta įdomiais ženklais ir buvo su prijuoste. Tada pirmą kartą išgirdau, kad tą suknelę ji pati išsiuvinėjo ir planavo dėvėti per savo vestuves, o dabar apsivelka ypatingomis progomis. Taip ir pradėjome – pakalbėjome, koks visuomet svarbus pribuvėjai buvo rūbas ir ypač švari prijuostė... Yra senas pasakymas, kad „bobutė“ vaikelių pagauna į sterblę, kai ji numeta snape atnešęs gandas...

Pirmieji mano klausimai Saulei buvo labai paprasti. Aš jos trumpai paklausiau apie pačią pribuvėjų pradžia. Pirmąjį sūnų Saulė gimdė ligoninėje. Gimdymas buvo komplikotas, jis ne tik turėjo neigiamą poveikį vaikelio sveikatai, bet ir tapo skausminga patirtimi, privertusia ją ir jos vyrą susimąstyti ne apie gimdymą, bet apie gimtį – egzistenciškai svarbius žmogaus gimimo aspektus. Antrasis Saulės sūnus gimė Juodojoje jūroje 1990 metais. Jis buvo vienas iš pirmųjų „vandeninių“ vaikų Lietuvoje. Laukdamasi šio vaikelio, Saulė buvo šalia moters, kuri ją pasikvietė į savo gimdymą.

„Kodėl tu tada priėmei tą vaikelį?“

„Pirmiausia – aš nepriėmiau, aš tiesiog buvau šalia tėvų. Man buvo taip smagu, man

norėjosi padėti. Net klausimų nekilo. Aš žinojau, kad tai yra labai tikra ir teisinga. Aš neturėjau jokios abejonės, baimės. Labai norėjosi būti su tais žmonėmis ir dalyvauti tokioje didelėje šventėje.

Dieve, tai buvo kaip gerai sugrotas džiazas. Mes taip džiaugėmės. Mes virėme arbatą, bėgiojome iš vonios į lauką. Tai buvo pirmasis toks labai įspūdingas vaiko gimimas, nes mama buvo labai šauni. Jie buvo puikiai pasiruošę viduje, net ne techniškai. Moteris visą laiką kartojo: tu nežiūrėk į mane, aš taip blogai atrodau. Ir aš tada pirmą kartą supratau, kad moteris net ir gimdydama nori būti graži. Aš pirmą kartą prisiliečiau prie tokio švento ir paslaptingo dalyko, kuriame yra viskas: ir meilė, ir grožis...

„O kada tu supratai, kad gali tai daryti – priimti kūdikį?“

„Aš iki šiol dar nesupratau, ar aš tai galiu daryti. Tiesiog visa tai vyksta. Yra mano rankos. Man kartais atrodo, kad tai ne aš pati darau. Pasikliauju nuojauta ir stengiuos nesikišti, kai manęs nereikia. Tyla pasikliauju...“

„Kada tu gimei kaip moteris, pajutai tą ypatingą virsmą?“

„Turbūt tada, kai priėmiau, – net nepriėmiau, o dalyvavau, – kokių dešimties vaikų gimime. Tada atsirado viduje kažkas lyg didelis gaublys. Lyg žemė, ir jos nebeprarandu niekada. Kai gimė mano vaikai, aš tebesijaučiau jauna moterimi, tokia – jauna, smagia, išdrikusiais plaukais. O tokio moteriško sunkumo ir stovėjimas ant žemės atsirado tik po to, kai į mano rankas atėjo kitų žmonių vaikai.“

Galbūt aš pati galėčiau turėti daug vaikų, ir norėčiau. Kadangi aš jų neturiu, tai kitų vaikai, tie mano, kaip „bobutės“, „anūkai“ suteikia daugelio vaikų turėjimo pojūtį. Pasidariau tvirtesnė, sunkesnė. Atsirado vidinės rimties ir, bent jau kartais, susikaupimo. Nes aš nesu susikaupęs žmogus. Labai mėgstu erdvę, daug žmonių, ir labai smagu, kad yra bent vienas dalykas gyvenime, kuris gali man padėti susikaupti. Aš jaučiuosi tada kaip didelis rutulys, pilnas energijos, meilės, žinojimo.

Prisimenu, kartą mačiau per televiziją, kaip laiškos plaukia neršti. Tokios didelės, storos – žydros, auksinės, sidabrinės – žuvys. Esant reikalui, jos sugeba perskristi maždaug 20 metrų sausumą. Žuvis, kurios anksčiau nieko panašaus nedarė, plaukia į tam tikrą vietą tūkstančius kilometrų. Ir kai jos atplaukia į neršimo vietą, per 15 minučių išleidžia ikriukus, iš jų nieko nelieka. Visa jų jėga, energija, gyvybė, su kuria jos taip skubėjo į tą paskutinį savo užutėkį, lieka jame. Jos tiesiog gabalais suyra.

Tada pirmą kartą pagalvoju, kad moteris labai panaši į tą žuvį. Atplaukiame ir iš mūsų veidų, net emocijų nieko nebelieka. Skubame, skubame ir staiga iš mūsų nieko nebelieka... Liūdniausia, kad ta žuvis, laiška, po neršimo nebeatgimsta. Ji atiduoda save, miršta. Ar tikrai visais atvejais moteris vaikui gimus atgimsta? – Manau, kad ne visada.“

„Kaip tu jauti, kiek gimdančiajai reikia tavo pagalbos? Nes tu labai skirtingai elgiesi gimdymo metu: kartais atvažiuoji labai anksti, kartais – prieš pačią pabaigą. Kartais daug padedi, kitais kartais esi šiek tiek nusišalinusi. Kuo tu vadovaujiesi?“

„Beveik niekuo. Nebent intuicija. Būdama su šeima, pajaučiu, kiek galiu jai padėti. Stengiuosi nežengti toliau negu būtina reikia.“

Kartais yra tokie gilūs ir tvirti dvasiniai santykiai su šeima, kad labai noriu dalyvauti jų vaiko atėjime. Ir tada aš esu jame. O kai nenoriu (tas būna tikrai labai retai), tai

dalyvauju visiškai kitaip, kaip asmuo, galintis padėti sunkią minutę. Manau, svarbiausia yra nesikišti, kai tavęs niekas nekviečia.

Kartais vaikas kviečiasi pagalbon. Atsistoju šalia ir vaikas ramiau išeina. Aš jo nepriimu, priima tėtis, bet vaikas linkęs ateiti į ramybę. Jeigu tėvai yra susijaudinę, sudirgę, vaikas tikrai ilgiau eina. Jis neskuba tol, kol vidinė namų atmosfera nesurimtėja, nenutyla. Tiesiog labai jaučiasi iš vaiko ėjimo greičio – delsimo ar skubos, – ko jis labiau nori. Labai daug dalykų išsisprendžia tuo pat metu. Ir žinios visiškai nublanksta prieš tai, kas vyksta tą akimirką. Žinios reikalingos labai sudėtingais atvejais, kai reikia tiesiog fiziškai padėti žmogui. O ten, kur veikia pašonės jėgos, kur veikia įvairios energijos, apie kurių buvimą tu nedaug ką suvoki, geriausia nutilti – ir tu tada gausi visą reikiamą informaciją. Iš aplinkos, savęs, – ir padarysi tiek, kiek reikia.

Ir dar – aš šiek tiek padedu tuo metu, kai tėtis yra pernelyg aktyvus. Kai jisai „skraido“ ir nesusikaupia. Groti, muzikuoti, – visa tai yra labai gerai. Galima sakyti, kad be muzikos vaikas iš tikrųjų negimtų, kiekvienas gimimas yra tarsi skirtingai sugrota melodija. Būna džiazas, būna simfonija, būna tiesiog liaudies muzika. Tačiau kai tėvas skraido aplinkui ir džiaugiasi tuo, kas vyksta, jis pamiršta, kad šalia yra moteris, kuri fiziškai sunkiai dirba ir jai reiktų padėti paglostymu, pabučiavimu. Tada aš tiesiog imu jį už rankos ir pastatau šalia. Sakau, reiktų daryti šitaip, – kad jis įsijaustų į tą būseną, kurioje yra moteris. Nes įsijausti išties yra labai sudėtinga, – tai yra išvis kitas pasaulis, ir kartais vyras nori likti nuošaly. Ir jeigu jis nori nedalyvauti, jam reikia suteikti šitą galimybę. Nes galbūt jo ramus buvimas netoliese padės daugiau negu jo aktyvus dalyvavimas šalia.“

„Jeigu tau gims dukra, ko tu ją mokysi?“

„Aš neįsivaizduoju, kad kada nors man ateis dukra. Man atrodo, kad aš dar tokia kieta ir man mergaitė negali ateiti. Bet aš labai džiaugiuosi iš anksto, nes ji turės du vyresnius brolius. Mergaitė būtų labai smagu turėti užuovėją. Aš visą vaikystę svajoju turėti du brolius. Labai norėčiau mokėti eiti kartu su ja gatve ir šalia jos jaustis drauge. Yra tokios labai paslaptingos gyvenimo dienos, menstruacijų atsiradimas, virtimas moterimi. Aš norėčiau pasiruošti tam. Norėčiau būti tokia šauni ir dora, kad mergaitė galėtų imti pavyzdį iš manęs. Man kartais norisi mergaitės vien dėl to, kad galėčiau perduoti jai visa tai, kas mano rankose jau yra, kad turėčiau kam viską papasakoti. Aš kartais pagalvoju, kad jeigu aš niekada neturėsiu mergaitės, aš labai mylėsiu marčias...“

Po pirmojo pokalbio buvo prabėgę gal kokie penkeri metai, per tą laiką buvo daugybė kitų pokalbių, stovyklų, ritualų. Man jau buvo gimęs sūnus, o dukra ruošėsi į pirmą klasę, ir aš vėl ėmiau kalbinti Saulę „rimtam“ pokalbiui. Ilgai atidėliojome, matyt, buvome subrendusios ir patyrusios tiek, kad ieškojome ypatingesnių, talpesnių žodžių. Pagaliau ryžomės, susėdusios ant kelmelio pasikalbėjome apie labai svarbius dalykus. Aš vėl pradėjau nuo to paties esminio klausimo.

„Kodėl tu panorai padėti kitoms moterims gimdyti? Ar tu jau gali atsakyti?“

„Žinai, man norisi tiesiog nutylėti apie tą laiką. Man norisi kuo mažiau kalbėti. Aš negaliu savęs vertinti iš šalies. Manau, kad tada, kai pradėjau padėti, aš labai to norėjau. Noriu lygiai taip pat ir dabar. Man visi kalbėjo apie baimę, gąsdino, kad aš pradėsiu

bijoti, jausti didelę atsakomybę. Bet aš vis dar nebijau. Dar noriu.“

„Kaip tik tai man ir rūpi. Pribuvėjos rankose gimdymo metu – mažiausiai dvi gyvybės. Visi šiurpsta dėl tokios atsakomybės. Kaip įveikti atsakomybės baimę ir kartu išsaugoti gimimo šventumą?“

„Šventų dalykų iš viso neverta saugoti. Jie tiesiog savaime yra šventi. Manau, kad yra duota arba pajauti, arba nepajauti; arba bijoti, arba nebijoti. Duotybė pajauti ateina su tam tikrais įgūdžiais. Neturiu aš kol kas tos baimės.“

„O kai pas tavo ateina mamos, nešinos savo brangiausia „našta“, kokias jų savybes tu išvelgi ir kokias stengiesi skatinti?“

„Aš nieko neskatinu, tik norėčiau, kad jų elgsena būtų natūrali, jos būtų tokios, kokios yra. Jeigu jos yra labai džiaugsmingai nusiteikusios, tegu tokios ir būna. Jeigu jos yra piktos, tebūnie jos piktos. Labai norėtusi atverti jų vidų, kad iš ten išsiveržtų tas jų nedidelis piktnum ir agresija, nukreipti į pasaulį, nepasitikėjimas savimi. Kai viso to šiek tiek sumažėja, tada galima tikėtis ir labai gražaus vaiko, ir labai sėkmingo gimimo, ir labai sėkmingo šeimos susikūrimo. Bet šiaip – aš jas visas labai myliu, man jos visos patinka tokios, kokios yra. Tačiau tos, kurios ateina, – bent su manimi, – jos tikrai būna labai šaunios ir nuostabios. Jeigu ryšys su šeima neužsimezga, jinais išeina po dviejų trijų susitikimų. Bet taip gal su kokiomis dviem ar trimis šeimomis ir teatsitiko. Taip atsitiko todėl, kad jos jautė vidinį netikrumą: būdamos šalia manęs, kalbėdamosi su manimi ir vis dėlto būdamos pasiruošusios važiuoti į ligoninę. Tiesiog toks buvo jų visa ko matymas. Kitiems atrodo kitaip, – jie tiesiog šaunūs. Tokie jie jau ateina. Nešaukūs neateina.“

„Atsimeni, mes klausinėjom bobučių, kaip jos eina į gimdymą, ar jas kviečia iš anksto, kuo jos apsirengia... Aš tavęs irgi noriu paklausti, ar tavo kviečia į gimdymą iš anksto...“

„Taip.“

„Ar būna tokių gimdymų, į kuriuos reikia vykti eksromptu?“

„Būna.“

„Ir ką tu darai išeidama iš namų? Ar ką nors apskritai darai, prieš išeidama iš namų į gimdymą?“

„Atsidarau gimdymo lagaminą. Pasižiūriu, ar tikrai viskas yra vietoje. Dar kartą pasitikrinu, ar visi drabužiai yra švarūs ir gražūs. Netgi pakeičiu kai kuriuos, jeigu manau, kad jie prie šitos poros, prie šito gimdymo nelabai tiktų. Pasižiūriu į rankas, ar tvarkingos, ar švarios, ar nukarpyti nagai. Jeigu aš turiu laiko ir nujaučiu, kad tai gali būti ilgas gimdymas, ganėtinais sunkus, išsiplauanu galvą. Kartais palendu po dušu. Kad visiškai būčiau švari. Niekad nevalgau, niekad negeriu. Prieš uždarydama duris aš palieku visą savo šeimą ir savo vaikus Viešpaties valioj, ir kai uždaru duris, visiškai nukertu ryšį su savo šeima ir išvažiuoju

taip, lyg neturėčiau nieko už savo nugaros.“

„O kai tavo pakviečia netikėtai? Staiga skambutis ir tu turi bėgti. Ar tu bėgi, ar tu atsisakai padėti tai šeimai? Ir jei bėgi, ką tu tada darai?“

„Ne. Aš neatsisakau padėti tai šeimai. Aš greitai išsikviečiu taksi. Tada pasinervinu truputėlį. Susitvarkau plaukus, irgi apžiūriu rankas, greitai pasigriebiu lagaminėlį – ir viskas, ir bėgu. Bet uždarydama duris, aš visada atiduodu savo šeimą kokiai nors ramiai galiai, kad jiems nieko neatsitiktų. Ypač kai taip staigiai išvažiuoju. Ir galvoju viena: Dieve, padėk man suspėti. Padėk jiems nesutrikti ir nepadaryti klaidų.“

„O ką mąstai kelyje pas gimdančiąją tuo metu, kai tu leki taksi?“

„Jeigu tai nėra „eksromptas“, netikėtas gimdymas, aš bandau prisiminti, ką ta šeima man reiškia. Kokie gali pasireikšti šeimyniniai niuansai. Kiek jie yra pasirengę gimdyti. Aš apie juos tą laiką pamąstau ir, be abejo, pasimeldžiu, paprašau jėgos, kad jie nueitų tą kelią sėkmingai, kad visi pasiektų jo galą sveiki ir laimingi.“

„Kaip jautiesi prieš įeidama į gimdančios moters namus arba kambarį, jau stovėdama prieš tas duris?“

„Linksmi nusiteikusi. Visada linksmi. Jeigu tai yra „eksromptas“, aš įlekiu ir klausiu: „Vaikai, kas atsitiko?“ Ir greit nusiaunu batus. Viskas. Aš jaučiu, kad tada pradeda dominuoti rankos. Jos kažką veikia. Kažkokie svarbūs judesiai, stiprios emocijos. Jeigu gimdymas lauktas ir aš žinau, kur einu, vis tiek yra labai linksmi. Kai aš pasisveikinu, apsikabinu, tada apeinu kambarius. Pasižiūriu, kokia aplinka, kokia erdvė. Nusiplaunu rankas ir tada einu pas mamą. Mes atsisėdam, ramiai pašnekam, kas dabar vyksta, jeigu galima šnekėtis. Jeigu ne, aš tiesiog palaukiu bent jau 15 minučių ir įsiklausau į garsą, kurį jinais išleidžia, į jos kvėpavimą. Pasižiūriu, kaip jaučiasi vyras, kaip sudėti daiktai. Ar viskas yra. Ne iš karto puolu ją stebėti, žiūrėti prasivėrimą. Bent jau pačioj pradžioj apžiūriu aplinką, ar jinais yra pakankamai saugi ir sutvarkyta.“

„Ar tu gali pasakyti, kas vyksta tarp pribuvėjos ir gimdančios moters tuo metu?“

„Man per sunku į tai atsakyti... Manau, kad susikuria amžinas ryšys. Manau, kad po 20 metų, jeigu aš sugrįžčiau iš tolimų kelionių arba šiaip prisiminčiau tą šeimą ir jeigu jie gyventų toj pačioj vietoj, – aš galėčiau užėiti. Jie atidarytų duris ir, manau, pasiūlytų man arbatos. Pakviestų vaikus ir pasakytų: vaikai, va, čia jūsų bobutė. Manau, kad su visomis šeimomis yra toks ryšys. Tai ir yra tas didysis ryšys, kuris niekad einant laikui nebus prarastas. Visai nesvarbu su ta šeima matytis, jiems skambinti, bet dalyvavimas gimdyme yra tokios ypatingos draugystės pradžia. Tu su tais žmonėmis esi susieta visam gyvenimui ne banaliais, įtemptais, o gerais, skaidriais ryšiais ir labai švelniais, tyrais jausmais.“

„Dažnai gimdančią moterį tarsi iš vidaus sukrečia gamtos jėgos, tokios kaip perkūnija, žemės drebėjimas, vulkano išsiveržimas. Emocijos keičia viena kitą kaip okeano bangos. Tas gamtos pasireiškimas moteryje dar yra vadinamas gimdymo energija. Ar ne? Kaip priimantys gimdymą išmoksta šias jėgas išvelgti ir nukreipti tinkama linkme: ne slopindami, ne kontroliuodami, o leisdami joms laisvai pasireikšti?“

„Kiekvienai moteriai yra duotos tos jėgos. Negalima jos kontroliuoti. Manau, tai irgi duotybė. Arba matai, arba nematai. Arba kišiesi, arba nesikiši. Tai yra pribuvėjos pasau-

lėžiūros dalykai. Aš nesikišu. Aš turiu pakankamai kantrybės ir jėgos stebėti tai, kas vyksta, ir minimaliai kišiuosi į visą procesą. Dėl to, kad aš atvažiuoju į gimdymą tikėdamą, jog ta moteris tai gali.“

„Yra kita to paties klausimo pusė: kokie žmonės ar veiksniai slopina gimdymo energiją? Kaip pribuvėja išmoksta tuos netinkamus veiksnius atpažinti ir pašalinti arba bent sušvelninti?“

„Žinai, viską lemia pati moteris. Ji į gimdymą pasikviečia tik tai, kas gali jai suteikti saugumą, idealų komfortą, kad jinai būdama nuoga jaustųsi visiškai atsipalaidavusi. Reikia, kad namie būtų tie žmonės, kurie netrikdytų moters. O atpažinti tuos veiksnius... Reikia šeimą pažinoti. Dėl to ir yra dvasinė pribuvėjų taryba. Tu šeimą pradedi pažinti daug anksčiau, negu jie tave pakviečia į gimdymą. Daug anksčiau. Ir tu gali nutuokti apie „kablukus“, kurie gali būti svarbūs gimdyme. Tu gali tai žinoti. Be to, tu turi žinių, medicininių, psichologinių, ir gali jomis pasinaudoti.“

„Būna, kad moteris gimdydama persikelia į kažkokį pasaulį, kuriame ji yra viena ir nebenori nusileisti į šį? Kaip ją sugrąžinti?“

„Tai priklauso nuo situacijos... Aš tik žinau, ko negalima daryti. Nepadaryk daugiau, negu ta šeima sugebės priimti. Po to gali atsirasti tokia praraja santykiuose su ta šeima. Tu kaip pribuvėja parodai visą savo jėgą, tu viską padarai, tu suvaldai situaciją, – viskas atrodo dieviška. O moteris po kažkiek laiko pajaučia, kad iš jos lyg kažkas buvo atimta, kad ji kažko nepadarė. Nesvarbu, kad toj situacijoje tu kitaip elgtis negalėjai. Bet tu iš moters atėmei galimybę pačiai „perlipti per tvoreles“ ir ji tai prisimena...“

„Tačiau jeigu kyla kažkokia reali grėsmė, ir reikia iš tikrųjų tą moterį nuleisti ant žemės, jeigu ją pasiglemžia, nusineša to virsmo banga ir ji negali per tas „tvoreles“ perlipti. Kaip tada? Laukti ir leisti jai pačiai ar vis dėlto imtis priemonių?“

„Iš tiesų taip būna labai retai. Pirmas dalykas, kurį aš padarau, – tai apsikabinu ją, nuraminu, pasakau, kad mes „pereisim“, kad tu esi labai stipri, kad mes, moterys, visos labai stiprios, mūsų jau tiek daug žemėje pagimdė tų vaikelių. Mes visos su tavimi. Galiausiai yra toks banalus pasakymas, bet labai tikslus ir kartais sugrąžinantis į žemę: „Nėščia amžinai nebūsi, palauk dar truputėlį“. Dar primenu vaikeli. Žmogus, kai lieka pats su savimi, kartais yra labai silpnas, labai sau atlaidus, labai linkęs savęs pagailėti. Bet kai pasakai, kad vaikui tą akimirką yra ne ką lengviau, – pagalvok apie savo vaiką, kuris dabar ten tiesiog stringa; pasakai, kad jis negali išeiti, nes tu jo neišleidi. Moteris galvodama apie kitą yra daug stipresnė, daug drąsesnė. Dėl kito žmogaus ji gali daug daugiau padaryti negu dėl savęs pačios. Moteris galvodama apie kitą žmogų „sugrįžta“ atgal. Sudėtingesnėse situacijose paimi ją už pečių, paimi stipriai ir sakai: „Pažiūrėk į mane, mes čia, mums reikia tavęs, sugrįžk pas mus. Mes dviese negalim nieko padaryti, mums reikia tavęs“. Pačiose komplikuočiausiose situacijose paimi šalto vandens ir apipili, kad „sugrįžtų“.“

„O ką tenka daryti, kai moteris išsigąsta, ima panikuoti, sakyti, kad ji daugiau negali, ima prašyti nuskausminimo ar kad vežtumėte į ligoninę? Ko gero, ir tokių atvejų yra buvę tavo praktikoje? Kaip tokiems atvejais tu įkvepi tai moteriai drąsos?“

„Būnu labai arti. Netgi fiziškai arti – šalia ir taip pat pasakau, kad mes tikrai nuei-

sim šitą kelią, kad liko labai nedaug. Šita krizė būna beveik pačioj pabaigoj, likus valandai, dviems. Per stangas šitai moteris jau nepasiduoda, nes ji aiškiai žino, kad jau gimdo. Ji jau beveik turi vaikelį. Bet jeigu moteris nieko nebegirdi, jeigu ji staiga nori išbėgti kaip laukinis žvėris į bet kur, jai jau nesvarbu, kur pagimdyti: mašinoj, lauke, ligoninėj... Tik padarykit su manim ką nors! Jinai tiesiog nori išsinerti iš savo kailio. Tada aš nebesiblaškau ir jos galutinai neišblaškau. Mes gražiai aprenčiame žmogų, iškviečiame greitąją ir išleidžiame į ligoninę su visais geriausiais linkėjimais. Nes gali būti, kad pritrūksta būtent balto chalato, kažkokių kitokių įspūdžių, kurie tą moterį sugrąžintų į žemę. Tokius atvejus tikrai galima suskaičiuoti tik ant vienos rankos pirštu, bet jeigu jau moteris nebenori nieko išgirsti, tiesiog nori pabėgti pati nuo savęs...“

„Pribuvėjos veikla toli gražu neapsiriboja vien tik kūdikio „pagavimu“. Senosios pribuvėjos po gimdymo pas gimdyvę pasilikdavo dar savaitę ar dvi, priklausomai nuo gimdyvės sveikatos. Jos tuose namuose ir padėdavo, ir mokydavo gimdyvę, kaip rūpintis naujagimiu. Šiuo metu motinystės priežiūra, kuria rūpinasi valstybinės medicinos įstaigos, apsiriboja nėščios moters lankymusi moterų konsultacijoje ir gimdymu ligoninėje. Moterys jaučia, kad to anaipol nepakanka gimčiai įvykti. Kokias motinystės ir šeimos gimimo sritis apima šiuolaikinės dvasinės pribuvėjos veikla?“

„Manau, kad ji trunka daug laiko. Idealiausiu atveju, ji turėtų prasidėti dar iki pastojimo arba pirmaisiais pastojimo mėnesiais. Nes kai kurios šeimos ne iš karto susilaukia vaikų, ir jau tuomet kažkas turėtų būti šalia, kalbėtis apie su šiais dalykais susijusius gamtos dėsnius. Po to ta veikla apimtų visą laikotarpį iki gimdymo. Tai yra tam tikro gyvenimo etapo pragyvenimas, reikalingi žmonės, kurie žino žmogaus vystymosi dėsningumus. Tavo pačios vystymosi dėsningumus. Dar per patį gimdymą ir pačią pirmąją savaitę po jo, nes tuo metu moteris yra jautriausia. Pribuvėja turėtų būti šalia bent jau iki krikšto. Bet kalbant apie krikštą dabar sudėtinga: vieni krikštija po savaitės, kiti krikštija po trejų metų ir tiek laiko neišbūsi šalia. Juo labiau kad daugėjant moterų, kurios kviečiasi, tu negali likti su jomis taip ilgai, kaip prieš šešerius ar septynerius metus. Bet dabar yra telefonai. Tu visada esi su tais žmonėmis, bent jau pirmąją savaitę esi labai arti. Ir po to dar labai ilgą, tikrai labai ilgą laiką.“

„O ką konkrečiai tu nuveiki iš karto po gimdymo?“

„Po viso gimimo? Ir po vaikelio, ir po placentos?“

„Taip, ką tu dar turi padaryti po placentos gimimo?“

„Tada aš apkabinu mamą ir pasveikinu. Galiausiai, va vaikelis... Pabučiuoju visada. Mes pasišnibždame, nes yra dalykų, apie kuriuos reikia būtinai pasišnibždėti. Po to aš apsikabinu tėtį arba bent jau paspaudžiu jam ranką. Jeigu gimdymas buvo labai sunkus, sudėtingas, užtrukęs daug valandų, aš išsiplauunu galvą. Nes po jo būna tiesiog neplaukai, o kažkokie plieniniai laidai ant galvos. Jie net traška. Po to vyksta gražus ritualas: man nuplauna rankas. Kartais tai padaro tėtis. Jeigu mama labai gerai jaučiasi ir bėginėja po kambarius, jina pati tai padaro. O kartais pasako, jog jie atliks šitą malonią procedūrą, kai aš pirmą kartą atvažiuoju aplankyti po 2–3 dienas arba šiek tiek vėliau, kai krikštys.“

O po to aš turėčiau būti kaip pelė. Tylai ir greitai. Sutvarkyti viską, ką reikia sutvarkyti

po gimdymo: netvarkingus kambarius, išmėtytus daiktus. Pašluostyti grindis, sutvarkyti visokias smulkmenas. Tai irgi apima profesija. Tai turėtum padaryti jiems net nejaučiant ir nematant. Tai ir išeina savaime, tie žmonės net nepajaučia. Labai norisi, kad vyras tiesiog ilgiau pabūtų su žmona, nes jo pečius iš karto užgula labai didelis krūvis. Žinai, priklauso nuo situacijos. Jeigu geriau, kad vyras tai sutvarkytų, – jis netelpa savo viduje, – reikia jį šiek tiek apraminti. Užuot ejęs parūkyti į koridorių, gali išnešioti viską į vietas ir sutvarkyti. O jeigu jam tai neatrodo reikalinga, viską padarau aš.“

„Išpili visą vandenį iš baseino?“

„Tokius didelius darbus darom kartu. Kartais pats vyras nori išpilti tą vandenį, jam tai yra svarbu. Šitie buitiniai dalykai sugražina į žemę. Tuo labiau kad jau viskas, tu būsi žemėje. Vyras anksčiau sugrįžta iš gimdymo pasaulio negu moteris. Jam greičiau reikia atsistoti ant kojų ir susiorientuoti.“

„Man visuomet didžiulis stebuklas – tas nepaprastai gyvybingas mažutėlis, ką tik gimęs kūnelis. Ar svarbiausią gamtos įsakymą – gyventi – žmogus gauna gimimo metu, ar dar anksčiau?“

„Manau, kad anksčiau. Ne gimimo, o pradėjimo metu. Juk kai kada vaiko norisi atsiskirti. Pridaroma visokių nesąmonių, o tokie vaikai vis tiek lieka gyvi. Jie turi išgyventi tą tavo baisią nesantaiką su pačia savimi. Ir jie atlaiko tokį didelį krūvį. Gimdymas tiesiog yra pabaiga visko, ką jie išveria, iškenčia, jis tąsa to, kiek jie yra mylimi, kiek nemylti. Gyvybingumas duotas jau anksčiau.“

„Dažnai tie, kurie palankiai atsiliepia apie gimdymus namuose arba patys namie gimdė, gąsdinami, o kas, girdi, jeigu vaikelis gims ir nenorės kvėpuoti. Ar kūdikio gaivinimas yra pribuvėjos, akušerės kompetencijoje, ar tuomet jau prireikia kažkokių moderniausių technologijų?“

„Ne. Priimantis žmogus privalo žinoti gaivinimo būdus. Visur yra situacijų, kuriose niekas niekuo negali padėti. Bet bandyti vis tiek visada reikia.“

„Aš, aišku, neklausiu apie tas situacijas, kuriose niekas nieko nebegali padėti. Bet tokiose situacijose, kurios priklauso nuo žmogaus sugebėjimų, žinių, įgūdžių, profesionalumo, ar esama kažkokių ypatingų technologijų, kurios leistų vaikelį atgaivinti?“

„Mano manymu, ne. Bet gali būti situacijų, kad prireiks specialios pagalbos. Tu žinai telefonus ir paskambintum, jeigu susiklostytų super super ekstremali situacija. Bet per tą laiką, kai sulauksi pagalbos, tu gaivinsi vaikelį tais būdais, kuriuos žinai, ir neleisi gyvybei užgesti.“

„Noriu paklausti apie realiai egzistuojantį ir neišvengiamą dalyką – kūdikio mirtį. Ką tau reiškia kūdikio mirtis?“

„Oi... Manau, tai ta akimirka, kai esi pati silpniausia. Tai šaltis, baisus ir ilgai nepraeinantis. Tuomet tenka prisišlieti prie tam tikrų teorijų, kad būtų įmanoma išgyventi tas akimirkas. Sunkios minutės, išties. Kai tu esi tokia silpna, ieškai kaltų, ieškai savo pačios kaltės. Visai negalvoji, kad tas vaikelis gyvena tenai, virtęs angelu, kad jis saugos tave visą gyvenimą, kad tu jau turi užtarėją danguje... Kartais tokius dalykus sunku suprasti. Juk taip ir yra: mirtis – labai labai skaudus dalykas. Visai nesvarbu, ar suaugęs miršta, ar kūdikis. Mažo vaikelio net nespėjai pažinti, ir tai dar skaudžiau.“

„Koks ryšys išlieka su tais vaikais, kurie atėjo į tavo rankas? Ar išlieka?“

„Taip. Išlieka. Jis visada yra. Visai nesvarbu, kiek metų praėjo. Juos visada malonu pamatyti, aš apie juos žinau.“

„Tu juos visus atsimeni?“

„Taip. Jų vardus žinau. Jau dabar, po daug metų, ne visada atsimenu datas, kada jie gimė. Bet prisimenu, pavyzdžiui, dieną arba kvapą, arba to gimdymo spalvą. Arba kaip gimė to vaiko vardas. Kokias nors labai džiaugsmingas to vaiko atsiradimo akimirkas. Kai kurie gimdymai būna tokie ypatingi, kaip pasaka ir aš galiu pasakoti visą istoriją, kad žmonės žinotų: va kaip būna – kaip būna gražu... Kartais juos prisimenu, ir jie suteikia man stiprybės.“

Su kai kuriomis šeimomis susisieju dar esmingesniais ryšiais, krikštu. Dalyvauju kai kurių krikštynose ir būnu krikšto mama. Jie pririša tave ilgam, – tie vaikai. Jie yra. Pasaulis pasidaro daug turtingesnis: žinai, kad kiekvieną pavasarį, kiekvieną žiemą tų vaikų bus vis daugiau. Kaip gėlių. Ir jų yra daug daug, tiek jų yra visur aplinkui. Ir gyvenimiškai tokia visa pilna. Neįmanoma net vienišai pasijusti, kai aplinkui šitiek mažų žmonių. Įdomu bus pamatyti, kokie jie išaugs. Smagu, kad nevaržo priklausomybė. Tėvai iš tavęs nereikalauja dosnumo savo vaikams, o tu iš tų vaikų nereikalauji pagarbos sau arba irgi kažkokio dosnumo, amžino prisiminimo, jog tu buvai jų bobutė. Labai malonu, kad tolimesni ryšiai pradeda susiklostyti jau iš karto po gimdymo arba per krikštą, arba per pirmuosius mėnesius. Jie turi būti susiklostę, šitie ryšiai, kad neliktų slegiantys nei tai šeimai, nei man pačiai.“

Marija. 100 „anūku“ bobutė

Kai mūsų šeimoje atsirado vaikai, kažkaip natūraliai laiką ėmėme skaičiuoti vaikų metais... Mūsų dukra gimė 1992, pavasarį, o Mariją pirmą kartą aplankėme rudenį, taigi tais pačiais 1992 metais. Kai su vyru suvokėme, kad gimdymai namuose – tai didelio ir įdomaus judėjimo pradžia, ėmėme kaupti videoarchyvą. Filmuoti ir aprašinėti vien tik tai, kas vyko šalia mūsų, mums pasirodė per maža. Mes nutarėme ieškoti šaknų, istorinio ryšio su senąja pribuvėyste. Supratome, kad daugelis liudininkų jau iškeliavo amžiams, bet nutarėme pabandyti. Pirmasis bandymas pranoko visus mūsų lūkesčius. Dzūkijoje gyveno pribuvėjų pribuvėja, priėmusi beveik 100 vaikelių, garsi dainininkė Marija.

Po kelionės pas Mariją mes ilgai negalėjome atsipeikėti. Susitikimas su ta moterimi mus privertė pradėti galvoti apie praeitį kaip apie realiai egzistuojančią mūsų pačių gyvenimo dalį. Be galo jaudinantis man atrodė tų dviejų dūkių moterų susitikimas – Saulės ir Marijos: dviejų pribuvėjų iš dviejų skirtingų pasaulių. Jų susitikimas tarsi panaikino istorijos įtrūkį tarp dviejų epochų: ikimodernios ir modernios.

Prisimenu ypatingą Saulės santykį su senosiomis pribuvėjomis ir jos džiaugsmą, kad ji yra kažkuo panaši į jas. Ir ji iš tiesų panaši... Jos atskyrimas nuo tu senųjų „bobučių“ būtų kažkoks nenatūralus. Žinau, kad ji jaučiasi labai pagerbta, būdama tame jau mirusių moterų – pribuvėjų – balsų chore, kurios kažkada tiek daug padarė dėl savo artimo. Naujasis pribuvėjas su senosiomis pribuvėjomis sieja esmingiausias bruožas –

besąlygiška meilė bei užuojauta gimdančiai moteriai ir užgimstančiam kūdikiui.

Marija kalbėjo labai gražia dzūkiška tarme, kitaip nesikreipė kaip tik „dukrele“, „saulele“, „uogele“, „vaikužėli“...

„...Atbėgo mano sesuva. Buvo čia už policininko ištekėjus užu melnyčiai, o kita pusserė buvo. Tai šitos kaip rozas abidvi serga. Čia kaip aš pas seserį priėmiau, tai man ir ty rūpi, Dievuliau. Ji nuog ryto serga, ir nieko nėra. Su seseria jau susitvarkyta, nuėjau jau aš tinais. Tai tu, vaikužėli, aš pažiūriu – tai kokios kai mėsos. Va šitaip kaip burnuke eita, tai gnaibė, gnaibė ir sugnaibė visų tų burnukų. Kad aš prieinu, bobula, kaip čia yra su tavy? Bloga, sakau? Nugė nieko, va, rėkia, sako, nežinia, kas pasidarys. Kyba kokis „perestajus“, sako, jau čia neįnašiai [ne kitaip]? Bobula, sakau, palauksim. Tai aš jau taip paėmiau, įsiprausiau rana-

kas, parėjau in tų moterėlių, va, kaip reikiant mergutė iššoko. O jau visos apstojy, viena pasigaminus padušų, jei jau tik kas išlėks, tai jau tų padušų mes. Tai kai pradėjom visos paskui juoktis. Sakau, mesk šitų padušų pečūn... tai va, vaikeliai, taip ir buvo. Kiek mano priimtai. Priimu ir pakrikštūn. Priimu ir pakrikštūn.“

„Iš karto krikštydavot?“

„Ne, tai jau paskui už kūmas prašo. 19 turiu vaikų, krikštų.“

„Močiut, ar daug buvo moterų, kurios priiminėjo, kurios gaudė vaikus?“

„Buvo, gėlala. Buvo šita, kuri, aš sakiau, turėjo padušų. Tai jos laukė kokio „perestajaus“, kad išlėks. Kokis vanagas, ar kas – tada jau trenksim, kad užmuštum.“

Toks vaikas greičiausiai buvo suvokiamas kaip „netikras“ žmogus, čia apskritai atsiveria archaiškiausias sąmonės klodas: moteriai gimdant gali gimti nežmogiška būtybė. Vaikai su aki-vaizdžiu apsigimimu nebūdavo paliekami gyventi. Vaikui nebūdavo leidžiama pradėti kvėpuoti, užspaudžiant jį pagalvė.

„Pas vienu irgi pašaukė, ateinu. Susiėmus, jau kaip seniau šiaudai buvo laškose [lovose], už tų šiaudų ir jau baigias moterėlė. Ir jau boba toji sėdi. Sakau, kaip gi čia yra? Čia nieko nebus, reikia vežti ar Vilniun, ar Alytun, reikia kas daryt, kitaip nebus. O pas mus nebuvo jokių pelčerių. Nu tai aš, vaikuli, irgi šiteip. Sakau, imkit, apkabinkit už galvos moteriškį, jau tų ligonį, kad ji nešokt. Tai aš ir vėl po biškėlių, po biškėlių, kad va ir vėl bernukas gimė...“

„O jūs jokie mokslo neturit, viską per save išmokot?“

„Pasirašyt nemokėjau. Apvažiavau visą Sibirą, aptūsė ir nė pasirašyt nemoku.“

„Tai iš ko jūs išmokot gaudyt vaikelius?“

„Tai aš matiau, kaip bobutė priimdinėjo pas mano mamytę. Aš nors mergaitė buvau, gulėjau kitoj lovoj, o toji bobutė tenai strėpojo, o aš viską matiau.

Mamytė guli susiėmus – galvelė skauda... O ne galvelė skauda, ale va ant ko ji apsir-

gus. Paskui liepė pašaukt bobutę. Ji jau buvo pasiprašius tą bobutę pirmiau. Va kur buvo labai gera bobutė. Atajo jau toji bobutė. Mįslinu, ką toji bobutė darys. Aš gi nežinau. Motulė tampos, tampos. O mus jau suguldė anksčiau motulė. Kaip bobutė ten su mano motule kamavos, gimdė, tai aš viską ir matiau. Neužmigau... Regėjau, kad jau ti bobutė strėpauja aplink. Kaip jau bambukę nupjovė. Dar aš mergaitė nedidelė buvau. Po manim dar 5 vaikus turėjo. Ma motulė turėjo 11 vaikų.“

„O kai jūs priiminėdavote vaikelius, vyras būdavo už durų?“

„Ne, ne. Aš kiekvienam liepiau. Kad man buvo sunku, tai aš liepiu ir jiems. Eikit, stovėkit pas galvų ir laikykit žmonių.“

Buvo rozu. Ji jau serga, serga. O va gyvenom namas su namu. Mano vyras grajino šaškėm. Ir kaimynas būdavo ataina. Ir atėjo, ir sėdos, ir lošia šaškėm. Sakau jam, o kaip Stefka? Nugė, sako, raukos, šaipos. A, žinau, jį žmona atsiuntė many pašaukt, o jis man dar nieko nesako. Mano jau daug priimta. Man jau nēr kadu laukt. Atbėgau pas kaimynę. Na kaip? A ja jai... Saulala, sakau, jau paskutiniai sopuliai. Nei man in jų prieit, nei man čia vienai. Jau aš ir keikiu tų vyrų jos. Kad va jau spūstelėjau ir vaikelis rados... Jau aš ti jų palaidau, pribėgau in tenais, priėmiau jos tų vaikelį, mergutę, atpjočiau jau bambukę, sutvarkiau, bo pradeda šaltis krėst, tai sutvarkiau jau aš jų. Tų vaikelį niekotukėn [gelde-lėn] indėjau, po lašku [lova] padėjom. Lauksim pareinant tėvo. Aš jau atsisėdau prie jai. Sakau, vaikeli, žinai ku, ka dar va būtų medaus ir biskutis degtinės, reikia inpilt ir su medum. Ir sakau išgertai. Sako: yra pas many šitų spintukėjų žiūrėk, rasė. Ji išgėrė sau pusę stikliuko, ir jau gerai. Juokavojamės abidvi, jau kalbamės, nieko, jau ji apsispakajino. Kad parlakia. Inbėgo. Kas girdėt? Jau regi jis, kad ji guli. Kas girdėt? Nugė sakom, gal reikia kur eit moterėlės ieškot, bobutės kokios? O mes su Stepku nebeturim iš juoko. Ti tas vaikas ėmė ir sučypė po lašku. Kai tik sučypė, jis tik už niekotukės, išsitraukė. Jau jis tik šoko, bučiuoja. Sakau, pats savy pasbuciuok, kur nedasiekia, o ne jų bučiuok. Aš tavy klausiau, kai atėjai, kaip Stefa? O tu sakei, nugė raukos. Matai, kaip raukos. Būtum abidvi pamirę. Jei ji būtų mirus, tai ir aš būtau rozu su ja pamirus.“

„Močiut, ar buvo, kad negyvi vaikai ateitų?“

„Ne, saulala, man nebuvo.“

„O tai gerą dalią turit.“

„Močiut, dabar gydytojam, akušerėm sumoka už tai, kad vaikelį priėmė, o kaip jum mokėdavo?“

„Tai būdavo, kad nuperka kokį skepetaitį katra jau tinai. Man ne, aš neėmiau – aš pati savo turėjau.“

„Kas pakviesdavo jus? Ar pati mama pakviesdavo iš anksto?“

„Tai būdavo, būdavo, kad pakviesdavo. Katros vaiką atsiunčia.“

„Ar iš anksto kviesdavo, ar jau į patį galą?“

„Prieš galų. Kad jaučias, kad jau. Atsiskaito, būdavo, bobos, žino kadu bus.“

„O kaip atsiskaitydavo?“

„Mėnesius. Tik dienų kaip kadu nenuskaito. O mėnesius atsiskaito. Ir būdavo jau tiktais atsiuntė vaikelį ir nuveini jau...“

„O kas papasakodavo besilaukiančiai moteriškei, kaip bus, ką daryt? Jūs pasakoda-

vot? Mama papasakodavo?"

„Kaip būna mama, tai ir mama papasakoja, kaip man, sako, buvo. Kaip jau ataini, būni pas ligonį, tai jau ir pakalbi ne rozu. Kaip kada reikia ir savaitę vaikelių praust, tai ir nuveini, tai žinai, kalbos būna..."

„Kaip vaikelių jūs priimdavot? Štai jis ateina. Ką darydavot, kaip nupjaudavot bambukę? Papasakokit viską iš eilės."

„Su peiliu. Su žirkklėmis greičiausiai, čirkšt ir nėra."

„O kurioj vietoj?"

„Va tokią galiukų palieki, bambukės šita anais."

„Ar siūlu surišdavot?"

„Siūlu. Inbrakinu, užrišu gerai. Geriausias lininis, suktas."

„Ar spirite mirkydavot, nemirkydavot?"

„To siūlo? Ne, taip suriši."

„O ką darydavot, kai placenta priaugdavo?"

„Nebuvo man. Vaikeli, kad su tuo rozu pas many ir vietos [placentos] išeidinėdavo. Aš patiku [iš lėto] su ranka truputį pasuku. Šmurkšt ir išėjo. Vienai tiktai buvo biskutį. Tai kompresus dėjom ir atslūgo paskui..."

„O su kuo kompresus?"

„Su arielku. Nu jau, būdavo, gi kiekviena, jau kaip laukiasi, būdavo, pasigaminusi turi dar ir su kmynais, su medum prisivirina..."

„Močiut, o kaip paskui tą vaikelių suvystydavot?"

„A, a, a, argi taip kaip dabar? Kaip pažiūrau dar anūkėlius vysto. Būdavo, pasisiuvam po 2 metrus vystyklų, tokias juostas. Kaip insuki būdavo, kaip inbrancini."

„O kam taip darydavot?"

„Kiba aš žinau kam. Taip darydavo. Sako, kad atsitaisyt. Tikrai būdavo vargas. Kad tų vaikų inbrancina, būdavo, tai šituos „spavijočiais“ vadino... Vyrai ant kojų nešiojo. Kaip autai."

„O ką mama pasiruošdavo, kai kūdikėlio laukdavo?"

„Visą uniformą susiuva. Dievulėliau. Marškiniukus pasisiūdavo, viską pasidarydavo gražiai. Va tokius, užsimest. Pirma trumpus, paskui ilgus. Ką vaikai vaikščiodavo su šitais marškinėliais."

„Kada vaikui duodavot pienuko?"

„Aš tai antrą dieną duodavau. Kaip kad pas katras nebūna, tai ir šildė, ir atrakdinėjo. Būdavo, spaudo, spaudo, kad atsirastų pienelis. Man tai greit, būdavo, atsiranda."

„Ar skaudėdavo maitinant?"

„Kaip tiktai gema vaikas, kokios 2 dienos, nedėliu [savaitę] tai būdavo. Man pačiai buvo, tai kaip aprūksta tos karpukės, taigi mestai tų vaikų, šitai sopa."

„O ką darydavot?"

„Ramunėliais. Da kaip senos moterys, motulė mano ateidavo, tai pašildydavo lašinėlių ant liepsnos ir tas lašinėlis spirga ir vandenin puola tie lašiuikai. Tai, sako, labai gerai pamačija [padeda] tais reibaliukais patrininėti. Ir bile in kokį sopulį deda."

„Močiute, kiek pati vaikų turėjot?"

„Šešis."

„Ar visi gyvi?"

„Septintas nuvėjo. Ėglių uogos suėdė. Nešiau sunkiai ėglių uogas..."

„Ar visų namie susilaukėt?"

„Visus namie. Vieną... jau mano buvo bobutė paprašyta. Netoli nuo pirkios buvo. Sakau, tetula, neik grikių raut. Būk namie. Laukiu, laukiu. Toji tetula neateina. O jau mane ima, o jau mane ima. Jau aš jaučiu, kad jau bus. Tai aš greit ant laškos. Pati prisiemiau. Ir jau iššoko viskas. Ir jau ji atbėga. Tai gerai, kad ji atbėgo, tai bambukę atpjovė. O pati viena paturėjau. Sunku vienai, žinoma. Ale ku padarysi."

„O kas dar padėdavo prie vaikelio? Jūs būdavot, tėtis, o kas dar? Ar viena sugaudavot vaikelį, niekas daugiau nepadėdavo?"

„Ar pas moterėlį? Tai kaip kadu. Būna anyta. Susiedka [kaimynė], kur jau gražios, sgadoj [sutarime] gyvena. Susiedka ateina, pamačina."

„Ar pati gimdyvė kviesdavo?"

„Pati pasisako, kad jau ataiti."

„O kada jūs pirmą kartą priėmėt vaikelį? Kiek jums metų buvo? Jauna buvot dar?"

„Palauk, palauk! Čia jau po veseilei mano. Ignulis Zapiaus gimė, tai jis mano pirmas vaikas. Tai aš jauna buvau. Pirmi metai. Dar aš nėščia, ant dienų vaikščiojau. Sesuo apsirgo ir priėmiau sesers. Sesers, kitą dieną in pusseserį nubėgau. Ir pradėjau, ir toliau, ir toliau... Man škada [gaila] moterų labai būna. Aš žinau, kaip man sunku buvo, tai ir joms taip pat..."

O kiek jų prigimdė ant kelio. Rozu [kartą] viena pjovė rugius, pjovė. Atajo vakaras, jau einam namo. Žiūrim, beržinukas. Sako, moteros, aš čia pagulėsiu, liepkit tegu Mečiukas atvažiuoja. Kai Mečiukas atvažiavo, ir rado vaikų gulint prieg motkai.

Kai patį pirmutinį gimdiau, tai suėjo kelios moterėlės pas many. Ir boba buvo. Man keliauninkė [pūslė] netrūksta, aš jau rangojuos. Jau neturiu vietelės. Pauliukas stovi ir verkia. Sakau, neverk, ko gi tu verki. Vis tiek jau ar taip, ar taip bus. O jis sako, Manka, man kaip tau skauda, kaip tu labai sergi.

Pjoviau kažkuomet rugius su tokiu susiedku, Maciukiene. Tai ji sako, Mariula, kaip duos Dievulis lauksies, tai cik man pranešk. Tai aš ir pomėtinau [prisiminiau]. Tai aš ant Pauliukų sakau, Pavlenka, sakau, Maciukienę pašauksi. Greitai atbėgo toji bobutė. Ir jau ji in many eit. Žiūrau – jau ji ant pirštų ką tai suka. Mįsliju, ką jinai darys. Tai ji tiktai dasiekė šitą pūslę, pragnybo, vandenai nuvėjo ir va – vaikas iššoko. Šitas va turtelis mano."

„O iš kur žinodavot, kada pragnybt reikia?"

„Taigi bobutė toji pragnybo. O kita, Adamkienė, tai būdavo su adata. Va šitai pridėda prie nago ir tik galaluką adatos palinka ir insuka siūlo, kad nesijudytų adata. Ir grebšteria, kai ti jau dasiekia pūslą. O pūsla eina pirmyn vaiko. Ogi toji pūsla pilna vandenio ir moteriškę tempia. Tai toji labai serga. Kaip tiktai grebšteri, sprogo ir jau gimęs, jau vaikas eina."

„O toliau, močiut, vaikelis gimė, nupjovėt, užrišot, ką toliau darot?"

„A, jau tas vaikelis būna ir auga pas motinų, o jau čia in palankynes bobos neša,

eina, bėga... Sietuves [rėčius]. Kai aš savo pirmutinį pagimdžiau, tai sulėkė susiedkos visos. Ir jaunos, ir senos – visokios. Visiems taigi jau džiaugsmas. Kaip in mane, atsime nu, atnešė moterėlės sietuvę, grikinų kruopų gorčių, gal kokį 20 kiaušinių, apie dvi dešras, sviesto tokį bliūdėlį, sūrį. Bernaitis, dargi bernaitis. Jau čia Pauliukas džiaugiasi, ir toji žydelka [pribuvėja] tik virksi, ir tos visos bobos. Pamiršom ir sopulius, ir viską. Atnešė vieną butelį su medum, kitą dar ti kitokį, kūmulė ant kūmulės, kūmulė ant kūmulės. Nusrijo visos, o palažnykė [gimdyvė] guli nevalgius. Mįslinu, brediagos jūs visos, prigėrėt ir sau gulit, ir miegat, o man nevalgiusiai gulėt. Kad atbėga in many žydelkėlė, o jos motka buvo pas many. Atbėga žydelkėlė: Pauliukien, o kaip tavo sveikatėlė. Sakau, tu neklausk many sveikatėlės, ale tu įlipk sklepan, ti rasi slyvas mano sušaldytas su cukrum. Ir rasi medaus. Ir išimk man. Ir kiaušinių vieną pakepk. Jau aš užvalgiau, išgėriau ramunėlių stiklinę. Jau guliu sau, kaip išvystyta. Tik nejudinkit mane. Pauliukiene, sako, tik nesakyk mano mamai, ba jei kas bus blogai, tai ji mane dabeigs. Tau gi dar negalima valgyti, o jau tu pavargei.

Kad žiūrau – toji žydelka mano buvo raiša, tokia budlink, budlink, pro langus jau atneša man valgyt. Atneša vištos, išvirta višta, ir tik tos sriubytės. Be nieko. Va, mes visos prigėrėm, tave pamiršom, sako, o tu guli. Nieko, sakau, aš nepamiršiu, būkit ramios. O čia aš jau soti, pavalgus.“

„Močiut, o kaip gimdydavo? Vaikščiodavo moterys, gulė ant patalo? Kaip jūs vaikelį sugaudavot?“

„Gulėjo. Kelios ne. Miliula pagimdė stovėdama, Liudvisiulė stovėdama pagimdė. Nebuvo vietos laškoj. Stovėdama.“

„O kaip geriausia?“

„Geriausia tai gulėt. Guliu ir imu už rankų, ir spaudžiu rankas. Man jau sopa net pirštus būdavo. Kaip aš jau spaudžiu šitaip, tai man rodos, kad jau kas pasijudina. Liepia – rėk, sako, bus lengviau. Kad jos šitaip su nosim ilgom pasdarytų. Nepravda [netiesa]! Kų ti bus lengviau tau. Va kaip spaudžiau, tai, rodos man, tad lengviau.“

„O buvo taip, kad neišnešioti vaikai gimdavo?“

„Buvo, gėlala. Pagimdo tiktai, nuneša, apkasa duobelėn, ir viskas. Mano dukrelė. Jau ant dienų buvo, priskalbė drabužių ir nuvežė upėn, išplovė. Ir ji nešdama tų bliūdų prispaudė. Ir iš rozu. Sopėt, sopėt. Nuvežė gi ligoninėn. Ir turėjo negyvų berniukų.“

„Močiute, daktarai labai bijo, kad kraujo daug bus. Ar taip buvo prie jūsų?“

„Paplavų [nukraujavimo]? Ne, prie man nebuvo uplavų. Visos greit pasveikdinėjo. Pas mane pačių trūkimai buvo. Vaikelis buvo didelis. Nieko nedarė. O gerai gyvenom. Tai galvelė buvo didelė ir petukai. Tai trūkimas buvo.“

„Ir ką darėt?“

„Nieko nedarėm. Taip ir buvo.“

„O kuo gydėt?“

„Ramuniais. Jau kokią nedėlią tai ramunius daugiausia gėrė. Jie išvalo.“

„Močiute, o prie vaikelio kodėl kviesdavo, už ką jus taip mylėjo?“

„Viena žino, kad gerai padariau, ir kita žino, kad gerai, už tai kviesdavo.“

„O jūs po to aplankydavot tas mamas?“

„Aplankydavau. Kaip kadu nėra pas katras kam nupraust, tai ėjau per nedėlią nuprausdinėt.“

„Ar labai sunkiai mamos po vaikelio jausdavosi?“

„Būna visokių. Aš tai 3 savaites nesisėsdavau ant užpakalio. Buvo sutinę...“

„Ar nebūdavo taip, kad vaikelis pridusęs, nekvėpuoja?“

„O va, per užpakalį.“

„O jei nepadeda?“

„Padeda, padeda. Taigi jauti, kad siela dar pas jį yra. Vienam tai pūtėm burnon. Ale greitai atsigavo.“

„O virkštelę kirpdavot greitai ar laukdavot?“

„Ne, ne, greitai, kuo greičiau.“

„Kuo greičiau?“

„Va taip, palinki šitokį galalį, užriši. Paskui atpūsta, atšunta ir nukrinta. Dar bobos padeda, sako, jei mergaitė, tai kaip užaugš, tai juostas mokės austi.“

„Močiute, o placentą kai pagimdydavot, kur dėdavot?“

„Kapinių patvorin. Tik ne už tvoros. Kiaulėm nedavėm. Aš nė rozu taip nepadariau.“

„Kodėl apie kiaules sakot? Ar būdavo, kad duodavo kiaulėm?“

„Nežinau. Aš nepasakysiu. Ko nežinau, tai nežinau. Mes tiktai apkasam, būdavo...“

Kai po metų vėl aplankėme Mariją, ji atrodė suvargusi ir serganti daug labiau negu pirmą kartą. Gyvybės ir temperamento, atrodė, sumažėjo per pusę. Žinojom, kad ji buvo garsi dainininkė. Jos balsas skamba „Lietuvių dainų antologijoje“, todėl pradėjom kalbą apie dainas.

„Mokėjau visokių giesmelių, kiek mano prigiedota. Aš nuvežiau tautosakos archyvan Kaunan 180. Ti ingiedojau in plastinkas [plokšteles]. O kiek jau šitais laikais Vilniun, gal 4 dienas giedojau. Dainavau.“

Marija 7 metus praleido Sibiro lageriuose. Vyriausias jos sūnus buvo partizanas, žuvo 26 metų. Dukra Onutė buvo partizanų ryšininkė. Iš gausios šeimos neištremta liko tik viena dukra, nes tuo metu gyveno atskirai. Išvežė visą Marijos šeimą, jauniausiai dukrai buvo aštuoneri. Vyras mirė kažkur Sibiro lageriuose. Marija grįžo į Lietuvą su dukra Onute, pas kurią ir gyveno iki mirties. Dukra Onutė, Onula, kaip ją vadino Marija, rūpinosi mama, ją prižiūrėjo. Ji nuoširdžiai didžiavosi savo mama ir džiaugėsi, kad dar

kažkam įdomus jos mamos gyvenimas.

„Duktė va šita mano, saulala. Tai ji mano vaikus auginu. Mes žemės neturėjom, reikėjo eiti dvaran. Tai ji buvo kokių 5 metelių, gal 6, tai su uzbonečiu vandenio prisineša. Kai pareinu, ir padlagai [grindys] būna išmazgoti ir valgyt išvirta visiems. Vyras dirbo fabrike. Netoli buvo in fabriku, gal kokių 200 metrų. Tai ir tas tankiai atbėgdavo pažiūrėt.“

Šiaip nelabai kalbi, liūdno žvilgsnio Onutė šiek tiek pasipasakojo apie savo 19-metės areštą ir baisius tremties metus. Paskui mes labiau susidraugavome ir ji prasitarė, kad pati teturi tik vieną dukrą. Papasakojo apie savo gimdymo ligoninėje patirtį.

„Užlipo seselė su klupsčiais. Ir spaust. Žutbūt ar motinai galas, ar vaiku. Buvau be sąmonės, jau deguonies pagalvė man nepadedo. Jau aš neturiu jėgos. O už lango vyras su seserim stovi. Pieno neturėjau visą savaitę. Mano vieta priaugus buvo. Vieną aš teturiu vaiką.“

„O kodėl ne mama priėmė?“

„Tai aš nežinau. Taigi ligoninė mane nuvežė. Tada gi buvo priimta ligoninė.“

„Kada moterys pradėjo važiuoti į ligoninę?“

„Apie 5-ą, 6-ą dešimtmetį.“

„Kodėl į ligoninę?“

„Dėl nedarbingumo lapelio.“

„O kodėl jūs nepriėmėt savo anūkėlio?“

„Taigi daktarai dabar neleidžia. Kur aš ti kišiu nagus?“

„O kaip jum atrodo, kurie geriau išmano? Ar jūs geriau padėtumėt, ar tie daktarai?“

„Nu tai daktarai. Jų jau garbė. Jie žino geriau. Ką aš nemokyta. Aš tik skaityt mokėjau.“

„Bet, močiut, juk tiek vaikelių. Juk ne tik mokslo reikia, dar kažko reikia. Meilės reikia. Širdies.“

Kai paskutinį kartą aplankėme Mariją 1995 metų pavasarį, ji gulėjo savo lovelėje ir tikrai prastai jautėsi. Kalbėjomės iš lėto, su pertraukėlėmis. Atmintis jos buvo neįtikėtina šviesi, ji puikiai prisiminė įvairius savo gyvenimo įvykius, tik kvėpuoti ir kalbėti jai jau buvo sunku. Mažai kalbėjome apie gimimą, daugiausiai – apie mirtį. Marija ne tik gaudė vaikelius, ji ir marino, prausė, giedojo, meldėsi prie numirėlio. Vietiniai žmonės ją vadino kunige. Kai kurie etnologai bandė aiškinti, kad ji atseit „netradicinė“, nes pribuvėjos neprausdavo numirėlių. Marijai tie pavadinimai nelabai rūpėjo. Ji tiesiog dalyvavo žmogaus gyvenimo virsmuose. Kur šaukė, ten ir ėjo. Gimimas ir mirtis jai buvo vieno vientiso pasaulio dalys. Kas gimė, tas turės mirti.

„...Uršulė Gražulio, mes pas ją dvi nedėlias sėdėjom.“

„Marindavot ir ligonius?“

„Marindavau. Marindavau.“

Dukra Onutė dar pajuokavo: „Jei jau mano mamytė duris atsidaro, tai jau viskas...“

„Ką reikia daryt prie ligonio?“

„Kų, vaikel, melsdavomės. Pas ligonius melsdavomės ir žvakelas žibindavom. Va mano marti mirė. Tai aš prieš pabaigų tris naktis pas ją sėdėjau. Gulėjo spakainiai

[ramiai] spakainiai. Ir tik uždegiau žvakę ir suspaudė lūpas. Ir nėra bobutės. Ot mirė gražiai.“

„O kas ta graži mirtis? Kokia ta mirtis gali būti?“

„Oi, vaikel, visap būna. Kiek strošų [baisių] būna.“

„Bet kas ta graži mirtis yra?“

„Kad aš gi žinotau? Ar ti laimingas, ar ti nelaimingas. Ale gi visokių smertelių [mirtų] būna. Prieš smertelį visi pasirodo. Kiti klajoja, su nabašninkais [numirėliais] vaikšto. Kitiem net burnų perkreipia. Susitrošiję [išsigandę] labai miršta, ir prunkščia, ir mušasi, ir visap būna. O kiti tiktai kaip miegu užminga ir nėra. Oi, daug aš numarinus.“

Kurinu pečių. Kad atbėga mergutė. Tetula, sako, mūs tėvulis visai jau menkas. Tavy šaukia, kad tu ataitai paskaityt jam. Aš atbėgu tiktai. Pirkion atėjau. Kad gi jau ir užverkė žmona jo. Vinciuli, Vinciuli, prisiegėla [priesaikėle], žiūrėk jau ir kaimynka atajo. Ko tu nuog jos norėjai? Jis taip atsigrįžo, pažiūrėjo in many. Tes [tegul] ta pasmeldžia, sako, už many. Kas va su tuo rozu pliūpt jam iš burnos kraujai. Greičiau, sakau, dekim žvakę, miršta.“

„Močiute, kodėl jus kviesdavo? Kodėl tas žmogus jus kvietė?“

„Aš nežinau, kas ti buvo do stebuklas? Kodėl jis many kvietė, kad aš paskaitytai? Kai aš atainu in ligonį, tai visada pirmiausia atsiverčiu knygas ir paskaitau prie ligonio maldas. Ir jis kaip tiktai pašaukė, kad aš ataitau paskaityt. Ir aš tik atsiverčiau knygas ir mirė... Va dar viena pas mus ligonis yra, ligoninėj guli. Tai čia namuose kad ji būtų, tai eitų moterys ir melstųsi.“

„Močiute, mirties nebijot?“

„Ne, nebijau. Ir maryt nabašniko nebijau. Būdavo, ir nuprausiu, ir aprengiu...“

Mano tėveliai buvo pamaldūs. Mano tėvelis turėjo 8 vaikus. Aš buvau pati vyriausia. Tai jis, būdavo, sekmadienį visus apie stalų apsodina. Mamytė kūrena pečių, verda valgyti. O mes giedam valandas ir rožančių. Visi vaikai. Mažiukai da. Ir visi pas stalų sėdėjom.“

Marija mirė 1996 metais, sulaukusi 96 metų. Kaip pasakojo jos duktė Onutė, mirė gražiai ir ramiai, atsiveikinusi su visais artimaisiais, degant žvakei ir su maldomis sekmadienio rytą.

Vidmantė. Iš pribuvėjos gydytojos biografijos

Daugelį metų pažinojau Vidmantę. Tuomet Vidmantė dar buvo Medicinos akademijos studentė ir po truputėlį praktikavosi pribuvėjauti. Ji man atrodė fenomenali: kvalifikuota ginekologė ir pribuvėja viename asmenyje. Vidmantė turėjo prosenelę Oną, kuri buvo garsi pribuvėja, gal todėl jai atrodė labai natūralu turėti pribuvėjos pašaukimą ir gerą medicininį išsilavinimą. Jokių priešpriešų čia juk nėra, jeigu sugebi pamatyti ir įstengi atmesti modernios ginekologijos bei akušerijos rituališkumą ir pasilikti tik tikrai būtinas medicininės žinias. Vidmantė mane visuomet žavėjo savo švelnumu, gilia išmintimi ir vidine stiprybe.

...Kai mes susitikome pokalbiui, Vidmantė buvo nėščia, kaip močiutės pasakytų,

pačiame „sunkume“, mes sėdėjome šalia rudenjančių, vystančių augalų ir kalbėjomės apie artėjantį rudenį, kaip tik beveik prieš metus buvo gimęs mano sūnus, todėl mes natūraliai vis grįždavome prie gimdymo temos. Tada aš jos paklausiau, kaip ji suderina tuos du pasaulius: akademinį medicininį ir pribuvėjų. Koks gydytojos požiūris į pribuvėją?

„Aš pradėjau nuo pribuvėjų ir tikrai vėliau tapau gydytoja. Ir iš tiesų sunku pasakyti, kaip gydytoja manyje dabar žiūri į tą pribuvėją, kuria aš anksčiau buvau ir dabar dar šiek tiek jaučiuosi ja esanti. Galiu pasakyti, kad ir ta pribuvėja manyje labai pasikeitė. Ir, kaip gydytoja, aš suprantu tiek vieną pusę, tiek kitą pusę. Ir negaliu sakyti, kad kuri nors pusė katastrofiškai klysta ar yra neteisi. Norėtūsi ieškoti vidurio kelio, kur turėtų būti tiesa.

Bet vis dėlto tai, ką neša pribuvėjų, man, kaip moteriai ir kaip gydytojai, yra žymiai brangiau ir žymiai svarbiau. Pribuvėjų neleidžia nurimti. Štai aš jau išmokau schemą, žinau, kaip naudoti tą ar kitą vaistą, ir aš jau viską suprantu apie gimdymą. Pribuvėja manyje neleidžia nusiraminti. Jinai nuolat man primena, kad kiekvienas gimdymas yra nepakartojamas. Kiekvienas vaikelio atėjimas – tai iš tiesų nepaprastai svarbus įvykis tiek moters, tiek vaiko gyvenime. Tai kažkoks likimo vingis ir tai, kad tu jame dalyvauji, tave labai įpareigoja nuolatos gilintis ir suvokti tas paslaptis.

Kuo toliau, tuo man aiškiau, kad daugių daugiausiai, ką daro medicina, tai tikrai kuria naujus metodus, kaip apytikriai suvaldyti šitą procesą, nes jis toks nevaldomas, toks nenuspėjamas. Akušerija pati sudėtingiausia medicinos sritis dėl to, kad čia nieko neįmanoma prognozuoti. Ir už tai labai sunku daryti mokslinius tyrimus. Aš manau, kad gimdymas pačiu geriausiu atveju – tai iš tiesų dviejų moterų bendra kūryba ir bendras rezultatas. Aišku, svarbesnė yra gimdanti moteris. Bet labai svarbi ir ta palaikanti moteris, kuri yra šalia. Gimdanti moteris turi pereiti per tiltą, bet ją kažkas turi palydėti ir pasitikti, kad ji tai padarytų žymiai saugiau. Ir nuo tiltininkės labai daug priklauso. Nuo jos medicininių žinių, sugebėjimo pamatyti pavojų, jeigu toks yra, iš anksto. Bet kartu daug priklauso nuo jos dvasinių savybių, nuo jos meilės jėgos, jos intencijos. Kad pavojų ji pajustų dar prieš jam atsirandant ir netgi nuo jo šiek tiek nutolintų gimdančią moterį.

Tačiau lemianti ir labiausiai viską keičianti yra gimdanti moteris. Kiek ji susikaupusi, kiek ji pasiaukojanti ir mylinti. Ji iš tiesų gali padaryti stebuklus. Aš mačiau tokias moteris, kurios tarsį dangų atveria tomis akimirkomis, ir tu lieki tikrai labai pagerbta stebėtoja ir gali tikrai džiaugtis tuo stebuklu, kuris vyksta prieš tavo akis ir nereikalauja jokio įsikišimo. Yra moterų, kurios puola į paniką, neleidžia sau atsiverti, pilnos įvairiausių kompleksų, nepasitikėjimo savimi, nepasitikėjimo aukštesnėm jėgom, Dievu. Yra dar ir kitų moterų, kurioms motinystė, gimdymas – tai tikrai kančia, vargas, skausmas, kažkas tolygaus išprievartavimui, su baisiausiais prisiminimais. Aišku, tai dar priklauso nuo aplinkos, kokioje ji išgyveno tą gimdymą. Labai priklauso.“

Vėliau man teko dalyvauti Vidmantės priimtame gimdyme ligoninėje. Jau keletą me-

tų nebuvau mačiusi gimdymo ligoninėje ir labiausiai į akis krito viso ligoninės personalo požiūris į gimdymą kaip į kasdienę rutiną ir kažkoks keistas, gal net nesąmoningas pasipriešinimas šiltam, jautriam, žmogiškam santykiui su gimdyve. Kokia tvirta ir užsi-grūdinusi ligoninių koridoriuose ir gimdyklose man pasirodė tada Vidmantė. Ji ramiai atlaikė tikrą budinčios gydytojos ir akušerės ataką dėl gimdyvės pozos, monitoriaus, pirštinių, apsikabinusi tą jau nebejauną, prieš 12 metų pirmo vaikelio susilaukusią moterį, kartu kvėpavo, kartu dejavo, šluostė prakaitą, masažavo, paskui atsiklaupė ir „pagavo“ vaikelį moteriai stovint.

„Tyrinėjantys pribuvėjų veiklą antropologai ir etnologai rašo, kad pribuvėjos profesija reikalavo ne tik gero gimdymo bei namų medicinos išmanymo, bet ir ypatingų teigiamų dvasios ir būdo ypatybių. Sakoma, kad pribuvėjai buvo reikalinga „lengva“ ranka. Pribuvėja, kuriai nesisekdavo, – mirdavo daug gimdyvių ir kūdikių – tą savo praktiką greitai ir baigdavo. O kaip dabar yra su gydytojais? Kas daroma tais atvejais, kai nesiseka gydytojui, kai jo ranka yra „sunki“?“

„Tai labai slidus ir klastingas klausimas. Tas pasakymas „lengva ranka“ žinomas seniai. Ir, manau, kiekvienas medikas gali pasakyti, kad yra „lengvos rankos“ chirurgų, kuriems viskas sekasi, viskas gyja lengvai, gerai. Ir yra chirurgų, kurie operuoja gal ir kokybiškai, viską atlieka labai protingai, labai profesionaliai, bet nuolat susiduria su komplikacijom ir panašiai. Nors kvalifikacija galbūt jo net aukštesnė ir sugebėjimas įveikti tas komplikacijas ne mažesnis už tą „lengvos rankos“ gydytoją. Bet... šiais laikais tai jau yra profesijos klausimas.

Pribuvėjų buvo pašaukimo klausimas – tik tuomet, kai tave šaukia, tu galėjai eiti. Dabar žmogus gali nuspręsti, kad jam patinka šita medicinos sritis. Jis pabaigs mokslus ir bus ramus, kad tikrai dirbs šitą darbą, ir niekada nesusimąstys, kad gal turėjo pakliūt į kitą vietą. Gal jo gyvenime buvo kažkokia svarbesnė kryptis, kurios jis nepastebėjo, o ambicingai siekė būtent šitos krypties. Ir mes negalim tokiam žmogui pasakyti: pagalvok, kodėl čia tiek komplikacijų. Gal tavo ranka „sunki“?

Vidinės švaros klausimas rūpi, aišku, pribuvėjoms. Nes yra pašaukimas, bet yra dar ir kasdienis gyvenimas, ir tu tą pašaukimą gali išlaikyti tik būdamas nuolatinėje vidinėje įtampoje, siekdamas vidinės švaros. Sakoma, kad gimdymui reikia ne tik švorių rankų, bet ir švrios širdies. Daugelis psichologų jau suprato, koks yra svarbus kiekvienas išstartas žodis gimimo momentu, kiekviena pastaba. Gal ta sterili aplinka, sterilios pirštinės, išsterilizuotos akušerių rankos ir apsaugo motiną ir vaikelį nuo virulentiškos infekcijos, kuri anksčiau pakirsdavo daugelį gimdyvių, bet galbūt įvairiom žeminančiom pastabom ir nepagarbiu elgesiu ar paprasčiausiu skubėjimu, neatidumu mes sėjam kitokį virusą. Ne tokį virulentišką, kad nužudytų iš karto, bet gal tokį, nuo kurio žmogus turės gydytis vėliau, po 10–20 metų, pas psichoterapeutus. Ir galbūt tai aptemdys jo gyvenimą. Reikia nepamiršti, kad yra ir psichologinė gimimo trauma, ne tik fizinė. Dabar apie tai pradeda kalbėti, nors klasikinė medicina dar nesujungia šių dalykų. O kalbant apie tą sterilumą, jis gimdymui nebūtinai. Svarbiausia yra švara.“

„Paskutiniai moksliniai tyrimai rodo, kad gimdyti namuose yra tiek pat saugu, kiek

ir ligoninėje, tačiau tik labai nedaugelis medikų priima šią objektyvią išvadą. Kodėl? Tas klausimas man visuomet buvo labai svarbus, kaip įrodyti gydytojams, kad gimdymas namuose nėra kažkoks mirtinas pavojus. Ką pasakyti, kuo pailustruoti savo patirtį, kokiais autoritetais pasiremti, kalbant su gydytojais ir prašant jų, kad liautųsi gąsdinę jaunus nepatyrusias moteris, žurnalistes ir studentus gimdymų namuose baisumais? Kur slypi tokios baimės priežastys?”

„Manau, būtų per daug paprasta pasakyti, kad tai yra tik materialinis klausimas. Kad gydytojai nenori, jog akušerės, kurios dažniausiai eina priimti gimdymo namuose, atimtų jų duoną. Tai būtų primityvu ir ne visa tiesa. Iš tiesų dauguma gydytojų žino, kad esant normaliam nėštumui visose populiacijose rezultatas, tiek gimdant namuose, tiek ir ligoninėje, nesiskiria. Iš tiesų didesnio pavojaus nėra. Bet gydytojai bijo eiti į namus. Čia galbūt yra pasaulėžiūros klausimas. Nes gydytojų giliu įsitikinimu, pasakyti, kad gimdymas buvo normalus, galima tik retrospektyviai, t.y., kai viskas laimingai baigiasi. Bet tuomet mes į visas moteris turim žiūrėti kaip į ligones. Taip žiūrint, geriausia išeitis būtų visas išoperuoti. Tada būtų galima teigti, kad tikrai viskas padaryta, kad būtų pasiektas tas geriausias rezultatas. Tai kraštutinumas.

Kartu, aišku, negalima paneigti, kad pavojus yra visuomet ir, kaip sakiau, gimdymas praktiškai neprognozuojamas. Bet akušerių, kurios nebijo eiti į namus, pribuvėjų nuomone, motina ir vaikas neturi būti priešpriešinami vienas kitam. Jie privalo būti priimami kaip vientisas organizmas, kaip padedantys vienas kitam. Nusiteikimas mintimis gerai pabaigai yra labai reikšmingas. Svarbu tai, kaip moteris tam ruošiasi. Svarbu, ar ji norėjo likti namuose, kodėl ji to norėjo. Manau, tai irgi daugeliu atžvilgių lemia sėkmę. Aišku, jeigu moteris pasitiki tik baltu chalatu ir saugiai jaučiasi tik šalia reanimacijos skyriaus, o mes jai pasiūlysim gimdyti namuose, aš manau, komplikacijų neišvengsim jau vien dėl jos baimės tą daryti.“

„Mes išaugome visuomenėje, turinčioje pakankamai tvirtą nuostatą, kad moteris privalo gimdyti ligoninėje, nors daugelio mūsų tėvai arba bent seneliai gimė namuose. Per nepilną šimtą metų žmonių nuostata gimdymo požiūriu pasikeitė taip, kad gimdymas namuose ėmė atrodyti kaip pakankamai keista ir paprastam piliečiui nelabai suprantama anomalija.“

„Šiais laikais, kai daugumai atrodo, kad tiktai aborigenai gimdo be epidūrinės neįtautos, gimdymas namuose išvis kažkokia nesąmonė. Kaip galima atsisakyti tokio civilizacijos pasiekimo – gimdymo ligoninėje. Tai panašiai kaip mes klaustume, kodėl žmonės lipa į kalnus, jeigu galima saugiai važiuoti autobusu į ekskursiją ir apžiūrėti. Ko gi ten ropštis ir dar rizikuoti nusiristi? Visada bus dalis visuomenės, kuri nesupras tų žmonių, kurie nori išgyventi, patirti kalnus. Lygiai taip pat ir gimdymas namuose. Gimdyti namuose – tai ir yra ropštis į kalną, kai visa atsakomybė yra tavo. Gimdyti gimdymo namuose – tai ta pati ekskursija autobusu, kur į viską gali pažvelgti tik pro langą. Bet kažką prarandi, kažką labai esmingo ir svarbaus. Aš iš savo patirties žinau, kad gimdymas namuose mane įgalino išgyventi nepaprastai daug gelmės. Ir atrasti savyje labai daug išminties, grožio, pasitikėjimo savimi. Ir ta diena iš tiesų man primena... man padeda sunkiomis gyvenimo akimirkomis. Aš tiesiog galiu atsisėsti ir

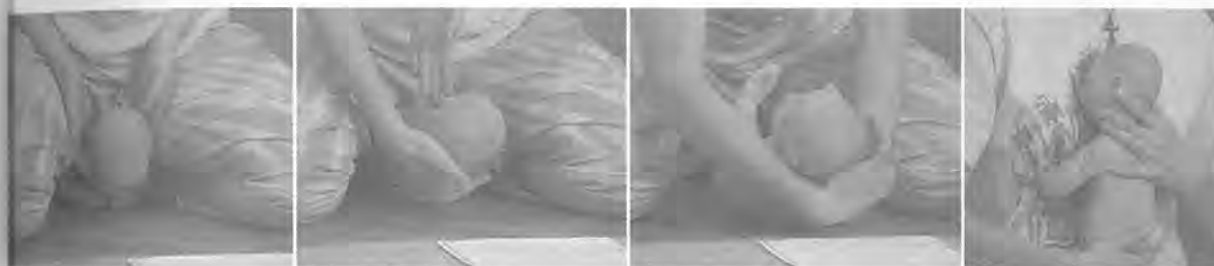
prisiminti, kad aš tai padariau, ir tai buvo nuostabu. Tiesiog tai pats didžiausias darbas, kokį aš nuveikiau šioj žemėj.“

2004 m., kai Vidmantės vaikai paaugo, mes kalbėjome apie gimdymų namuose judėjimą, gimties dvasingumą, gimimą ir mirtį, jos pačios svajones ir jų realizaciją. Aš jos paklausiau:

„Kaip tu vertini savo pačios gimdymus?“

„Man jie ir dabar labai gražūs ir nieko nenorėčiau keisti. Labai svarbūs. Nenoriu įpareigoti vaikų – jei jau gimė namuose, tai jie turi būti kažkokie ypatingi. Man pačiai tai davė nepaprastai daug atsivėrimų savyje. Net vairuoti išmokau tik todėl, kad gimdžiau namuose. Vairuoti daug labiau bijau, nei gimdyti namuose.

Mano gimdymai yra tokia patirtis, kuria aš visuomet noriu dalytis su kitomis moterimis. Nežinau, kaip joms tai girdėti, bet man visuomet įdomu pasakoti. Aš kiekvienai linkiu patirti tokį džiaugsmą, tiesiog mistinę patirtį. Tuo metu jautiesi tarsi visos pasaulio paslaptys ant liežuvio galo ir tuoj tuoj jas įminsi ir tapsi labai išmintinga. Jausmas, koks gražus ir geras pasaulis ir tu tuoj tuoj pajėgsi suprasti to gerumo priežastį... Bet toliau reikia pastangų tą informaciją pagauti, suteikti jai pavidalą ir įpinti į savo gyvenimo kasdienybę.“

Aurelija. Akušerės kelias nuo ligoninės iki namų

„Būdama profesionali akušerė tu pradėjai praktikuoti ir kaip pribuvėja. Kuo tau skiriasi akušerė ir pribuvėja?“

„Akušerė – tai yra specialybė, duota į rankas bet kuriam žmogui. Nesvarbu, jis turi tam pašaukimą ar ne. Ir kadangi aš savo kurse buvau seniūnė, tai dėl manęs labai nemažai merginų – žinau, jos mane prakeikė – netapo akušerėmis. Bet aš į jas žiūrėjau kaip į žmones, kurie priima gimdymus, priima ateinantį žmogų, o ne paprasčiausiai apsirengia baltą chalata ir vykdo kažkokius įsakymus. Problema yra ta, kad merginos ateina visai negalvodamos apie savo darbą, apie savo specialybę. Ir net išeidamos nesuvokia, kur jos eina. Nesuvokia, kad jos eina vaikų priiminėti. O pribuvėja – tai žmogus su pašaukimu. Tai tiesiog yra gyvenimo būdas. Matyti žmogaus atėjimą. O, aišku, yra labai puikių akušerių. Aš negaliu nieko prieš jas pasakyti, bet žinau, kad yra ir baisių. Ir sėkmingai lėdančių visur ir darančių baisesius dalykus.“

„O tu save kaip įsivaizduoji? Daugiau kaip pribuvėja, ar taip pat dar esi taip stipriai

apsišarvavusi profesinėmis žiniomis, kad galėtum laikyti save tik akušere?“

„Taip aš, kaip specialistė, esu materialistinio auklėjimo rezultatas. Bet šiuo metu manau, kad esu labai nuo to atitrūkusi. Todėl, kad aš nepriiminėju gimdymų, kaip reikalaujama, toje sterilioje medicinos aplinkoje. Aš pati savo kailiu pajutau, ką reiškia ta aplinka. Ką reiškia, kai akušerė priiminėja gimdymą ir galvoja, kad jai reikia greičiau parūkyti. Tiesiog mano praktika buvo tikroji praktika: gimdyvės praktika. Iš viso akušerė ir pribuvėja turi žinoti, kas tai yra gimdymas iš tikrųjų. Ne tai, kad pasižiūrėjo iš šono.“

Žinoma, aš norėčiau būti pribuvėja. Todėl aš ir norėjau pati pajauti visą tą kelią nuo medicinos iki namų.“

„Ir kokį tą kelią matai dabar? Savo kelią...“

„Dabar aš jau tikrai norėčiau bent dalyvauti tuose gimdymuose namuose, nes gimdymo namuose jau prisidalyvavau. Ne todėl, kad man labai baisūs gimdymo namai. Aš sutikčiau ir gimdymo namuose dirbti, įnešti tai, ką galiu ten įnešti. Nes negali kiekvienos moters priversti gimdyti namuose, privalai gerbti bet kurį jos pasirinkimą – nes vis dėlto visuomenė sklando daugiau blogų gandų apie gimdymus negu gerų. Niekas nekalba, kaip tu turi laukti vaiko, ruoštis tam, pasitikti jį ateinantį. Paprastai sėdi bobelės ir kalba, kaip būna blogai, kaip tai anai baisiai buvo, kaip jai tragiškai buvo. Suprantu ir medikų požiūrį tada, kai ateina moteriškės jau užkoduotos viskam, kas gali įvykti blogiausio. Prisiklausiusios, prisipasakojusios tarpusavy tokių dalykų, kad plaukai ant galvos šiaušiasi... kadangi gimdymui konsultacijose moterys pradėdamos ruošti paskutinį mėnesį, per porą paskaitėlių.“

„Ne visada ir tos būna.“

„Taip, apie gimdymą sužino paskutinį mėnesį, kai visa tai turi žinoti dar prieš pastodamos. Jeigu net akušerėm pasakoma, kad jeigu iki nėštumo mankštos nedarei, tai ir toliau nedaryk, ir toliau sėkmingai degraduok. O vaiką pagimdys turbūt ponas Dievas...“

Tai tiesiog turi vykti kitaip. Man atrodo, kad mano pareiga pirmiausiai profesionaliai parodyti tą kelią, tiesiog nešti kitą užtaisą. Kitaip kalbėti žmonėms. Nes aš pati pajutau, koks skirtumas gimdyti net fiziškai geriau pasirošus.“

„Kada tu gimei kaip motina, kurio gimdymo metu? Koks tai buvo pojūtis?“

„Pirmojo gimdymo metu atėjo nuolatinis nuraminantis, sutvarkantis jausmas. Tačiau per tą gimdymą aš pajutau, ką reiškia žmogaus ambicijos, kaip jos pasireiškia fiziškai. Kai gydytoja nepatvirtino kito jauno gydytojo diagnozės. Ir kaip tai atsiliepė man ir mano kūdikiui. Supratau ir savo pačios atsakomybę. Kaip aš turiu viską žinoti pati ir pasakyti gydytojui, kad tai neatsilieptų man ir mano vaikams.“

„Ką galėtum pasakyti apie savo paskutinį gimdymą, kuris įvyko namuose? Kuo jis skyrėsi nuo pirmųjų dviejų ligoninėje?“

„Tai yra visavertis gimdymas. Nereikia nieko ieškoti, žiūrėti į plikas sienas. Su tavim kalba ne automatiškai. Labai sunku prisitaikyti prie kiekvienos gimdyvės psichologiškai, kai jų šešios. Kaip tos gimdyvės džiaugiasi, kai studentai ateina ir pakalba su jomis, nuramina...“

„Grįžtant prie paskutiniojo tavo gimdymo, ką jis davė tavo dvasiai?“

„Ramybę man davė. Tai buvo nuo pradžių iki galo mano gimdymas. Man visą laiką

buvo ramu ir dėl vaiko. Ir vyrui tai nebuvo išbrauktas laiko tarpas.“

Mano dėdė su žmona abu yra medikai. Jis man pasakojo, kaip jo žmona gimdė: jis laukė ne vaiko, o žmonos. Suvokti, kad tas kūdikis yra jo vaikas, truko pora mėnesių. Ir tai pasakojo žmogus, kuris pats priiminėja gimdymus. Sako, taip sunku priprasti, kad į mūsų šeimą atėjo dar vienas kažkas gyvas, rėkiantis, reikalaujantis kažko savo. Ta atėjimo atkarpa būna išbraukta iš vyro gyvenimo ir labai sunkiai suvokiama. Vyrams, kiek aš supratau, tai labai būtina atkarpa.“

Bet yra dar vienas dalykas. Vyras nepasiruošęs tam atėjimui. Kai moteris priverčia vyrą, bent jau ligoninėje, dalyvauti gimdyje, man tai atrodo kažkaip įdomiai... Šiaip studentų neleidavo dalyvauti gimdymuose su vyrais, bet man pasisekė pamatyti du tokius gimdymus, kaip vyrai elgėsi gimdymo metu, kaip jautėsi po gimdymo. Jie abu įsivaizdavo kažką ypatingo, bet buvo visai nepasiruošę psichologiškai. Vienas į gimdymą atėjo iš viso priverstas, kitas – su eilių knygute, bet vis tiek nesuvokdamas gimdymo kaip tikrai esminio dalyko. Buvo sukrėsti. Nežinau, kaip jie toliau jautėsi, bet tikrai buvo sukrėsti.“

„O tavo vyras?“

„Mano vyras ir teoriškai, ir psichologiškai, ir visai kitaip ruošėsi... neverčiau aš jo. Iš viso moterys labai atitrūkusios nuo vyrų. Susieina tik lytiniam gyvenimui. Ir tai tik epizodiškai. Arba kad į svečius nueitų. Va čia mano vyras, čia mano žmona, o gimdymas namie ir ruošimasis jam vis dėlto labai sujungia šeimą. Ir moteriai nėra papildomo krūvio ruošti vyrą.“

Parvažiuoji iš ligoninės su vaiku namo, ir taip jau sunku fiziškai ir morališkai tą vaiką suvokti kaip savo vaiką, o dar reikia vyrą pripratinti prie to, kad yra vaikas. Kad tu, būk mielas, bent jau pasižiūrėk į jį. Imti jį rankas tai jau iš viso baisu. Kitiems net rankos dreba. Pamato iš tolo ir jau bloga darosi. Vaikas jiems atrodo kažkas tokio plevenančio, maždaug – prisiliesi ir subyrės. Kad tai kažkokia nemateriali būtybė. Arba pasako: sukaks 7 metai, tada mes su juo atsisisim, pakalbėsime. Man atrodo, kad ir vaikams labai svarbu, jog tėvas žino apie jų atėjimą nuo pat pradžių ir taip gimsta visapusiškai neišdildomas ryšys.“

Mes įsivaizduojame, kad vaikas yra susijęs tik su moterimi: moteris pastoja, moteris išnešioja, moteris pagimdo, moteris užaugina, moteris pavalgydina, moteris aprenčia. Ir jeigu gimsta mergaitė, tai dar galvojama, kad jai nors pasakyti reikia, kad ji bus motina. O kai gimsta sūnus, tai niekada neteko matyti, kad jį augintų šeimai. Nebūtinai, kad jis visą dieną vystytų lėles. Kad jam bent pasakytų, jog yra tokios lėlės ir jos ne tam, kad tu už plaukų tampytum, dėtum į mašinėlę kaip krovinį. Pasakytų, kaip tas žmogus ateina. Aš mačiau labai mažai tėvų. Suprantu, kad mūsų sumaterialėjusiame pasaulyje tėvas traktorius, o mama priekaba, bet reikia visa tai sujungti. Kai motina neaiškina savo sūnui, kad va, vaike, ateis tavo vaikai. Kai jis nejunta vyro krūvio šeimoje, kol jis dar vaikas, tai jis nejunta ir suaugęs, kas vyksta su jo žmona, su jo vaikais. Ir tas atitrūkimas tęsiasi ir tęsiasi. Kaip su juo elgėsi jo motina, jo močiutė, ką jam sakė, taip jis elgsis su savo dukrom...“

Aš, pavyzdžiui, augau tokioj šeimoj, kur buvo visai natūralu, kad 11 metų mergiotė,

kurios patys svarbiausi organai vystosi tuo metu, čiupdavo du kibirus vandens... ir visi džiaugdavosi, oi, kokia darbšti mergiotė. Kad pasakytų: vaikelį, tu būsi motina. Tau reikia žiūrėti dar ir savo sveikatos. Aš tai pirmą kartą išgirdau 11 klasėj iš savo draugės motinos. Ta mano draugė norėjo pusnuogė žiemą išbėgti į lauką. Jos mama pasakė: tu būsi motina, tau negalima. Ir jos žodžiai viską sustatė į vietas.“

Michalina. Žolininkė ir žiniuonė

Oksfordo profesorė June Boyce-Tillman, pradėdama paskaitą Vilniaus universitete, pasakė: Moterys neskaito akademinį paskaitų, moterys pasakoja istorijas. June prisiminau todėl, kad ji tyrinėja ir daug rašo apie *žinojimo kelius* (angl. „ways of knowing“). Daugelis žmogaus savybių Vakarų kultūroje tapo marginalizuotos: storumas, senyvas moters amžius, kikenimas, krykštavimas, žinios, perduodamos iš lūpų į lūpas, intuicija... „Tvarka ir aiškumas, ir troškimas matyti pasaulį kaip moksliskai apibrėžtą realybę – „kaip tai iš tikrųjų yra“ – tapo svarbiausiu gyvenimo tikslu. Į chaotišką, įsivaizduojamą ir neaiškų turinį žiūrima priešiška – iš tikrųjų reikalaujant gydymo ir pataisymo.“¹ Žmonių, netelpančių į griežtus socialinių reikalavimų rėmus, gyvenimas ir kūryba vertinama kaip noras pabėgti nuo realaus pasaulio arba kaip folkloras, seniena...

Mes sėdėjome pas Michaliną jos senutėlėje trobelėje su juoda krosnimi, katinu ir svogūnų kasomis. Rankose laikiau kamerą, žiūrėjau, kaip Saulė ir Michalina rinkosi gražesnę skarytę, kaip jos abi suglaudusios galvas plepėjo ir juokėsi, klausiausi, kaip Michalina „braidžiojo“ žolių medicinoje it laumė galulaukės pelkėje, tai pašokdama ir padainuodama, tai vėl prisėsdama ant lovos ir pasakodama, ir galvojau, kad štai atsitiko stebuklas – mus įsileido į visiškai kitą pasaulį, kuris iki tol mums buvo beveik nepažįstamas. Mes net gerai nežinojome, kad jis toks egzistuoja, ir štai galime keletą valandų pagyventi ten, kur turtingai vaizduotei leidžiama susipinti su archetipais, legendomis, burtais ir realiais įvykiais. Turbūt tada labai aiškiai suvokiau, kad tam nestandartiniam pasauliui atverti reikalingas raktas, bet tai jokiū būdu nebus nušlifluotas mokslinis metodas, o tikras susidomėjimas ir meilė.

Michalina stebėjosi mano „aparatais“. Ji buvo įpratusi, kad tautosakos rinkėjai ją užsukdavo su diktofonais.

„Tai ar ima tas kulokas, ku aš kalbu, plepu?“, – klausė manęs, rodydama į mano kamerą.

„Ima.“

„Ir dar many fotografavojat tokį veliną. Aš kaip tas žydas neumeju ni čitat, ni pisat i chočēt za koralia abobrat [nemoku nei skaityt, nei rašyt – žada mane karalium statyt]. Graži buvau. Sako, Michalit, Michalinka, bo mano vardas – Michalina, storas vardas – Michalina... Ir motka mano Michalina vadinosi. Jau kaip po polskai – tai Michaska.“

Mes klausėmės Michalinos istorijos sulaikiusios kvapą, kol sutemo. Ji daug vaikelių „prigaudyti“ nebespėjo, nes „bobutauti“ pradėjo kaip tik tuo metu, kai pribuvėjystė buvo

uždrausta. Gimė 1910 m. Dideliame Dzūkijos kaime pagimdė 6 vaikus: 3 berniukus ir 3 mergaites. Ji puikiai išmanė žolių mediciną ir mokėjo gydyti, aiškiai žinojo, ką daryti sudėtingo gimdymo atveju. Savo dukterį gimdyti įkėlė į šiltą vandenį! Be jokio pasimetimo atgaivino pridususių vaikelį. Iš kur šitos jos žinios?

Pribuvėjystės istorija mus pasiekia atskirais, fragmentiškais pribuvėjų atsiminimais. Tačiau netgi tuo pačiu metu gimusių ir, atrodytų, panašią socialinę patirtį turinčių moterų pasakojimuose vis dėlto grįžtama į skirtingus „amžius“. Šiuo atveju pribuvėjos Michalinos pasakojimai yra išskirtiniai, atveriantys daug archaiškesnį pribuvėjystės saviemonės lygmenį. Pribuvėjystė iš Michalinos pasakojimų tebeatrodo esanti išskirtinė moterystės sfera.

„Mes žinom, kad jūs gaudėt vaikus kaime.“

„Gaudiau.“

„Močiut, kiek jūs pati prigaudėt vaikelių? Ar viena jūs buvot kaime, ar jūsų kelios buvo?“

„Ma močiutė gaudė. Ir many pamokė. Aš šešis vaikus sugoviau. Pas dukterį. Dvi mergaites ir berniuku. Čia kaime sugoviau tris mergaites.“

„Ir viską pati darėt, viena būdavot ar kas padėdavo?“

„O kas padės? Jeigu ima tave sopuliai, tai buvo žolės tokios – augo ant pievos, kolei buvo nearta – prarva. Tai trūksta pravednykas [vandenų pūslė], išseina pirma vanduo. Tada jau žmogus gimsta. Jei gims va kojelėm, tai labai sunku, o jei galvele – tai nieko. Ir jeigu kniūbsčias gims, tai gerai, o jeigu aukštielninkas, tai ažušlėgs.“

Aš šešis turėjau. Tai berniukas, tai mergaitė. Reikia žinot, kada storavotis [stengtis], kokiū dienu – ar vyrišku, ar moterišku. Šešetą turėjau ir visus namie gimdiau.“

„Nemie? O kas padėjo?“

„Ma močiutė dar gyva buvo. Gulėjau per kryžį [kryžium] ti kaip lantukas [lentutė]. Trakt – pravadnykas ir trūko ant lovos. Aš nušokau nuog lovos ir radosi mergaitė.“

Utarnike [antradienį] mergaitę turėjau. Utarnikan namie turėjau, o grikliai nerauta, linai nerauta. Paskėliau, susisukau, žinai kaip ti aina. Kaip iš kupko [puodo] vanduo, taip kraujai. Nuvėjau veikt, raut ir vaikų nusinešiau. Ir iš aguonų išsprausiau, kad miegot, kad nereikt dažnai kelt, žindyti. Prišutini ir tadu indedi vandenin, išsprausi ir miegti tadu.“

„Tai, močiut, kaip ten su tom dienom?“

„Kap tep? Jau jeigu gims subaton [šeštadienį] – labai bus darbininkas ar vyriškas, ar mergišké. Paldienikas [pirmadienis] ir utarnikas, ir četvergas [ketvirtadienis] vyriškos dienos, o sereda [trečiadienis], pėtnyčia [penktadienis] ir subata [šeštadienis] – moteriškos, o nedėlia [sekmadienis] – tai jau ir vyriška, ir moteriška.“

¹ June Boyce-Tillman. *Constructing Musical Healing: The Wounds that Sing*, London, 2000, p. 10.

Buvom girdėjusios, kad Michalina gera užkalbėtoja, mokėjo užkalbėti ne tik nuo rožės, bet ir nuo kitų ligų, blogos akies, gaisrų.

„Daug kalbėjot?“

„Važiavo Onuškin nuo trobų kalbėt, nuo visokių ligų pas mano močiutę. Ir aš va išmokau. Aš ti ir nuo ligų kalbu, nuog visokių.“

„Kaip gimdydavo, kai jau sopuliai prasidėdavo? Ar turėjo gimdyvė kokį drabužį?“

„Ne, reikia za čėsų [laiku] padaryti. Kaip tu tadu traukysi adieždų [drabužį], palas [vystyklus] darysi? Za čėsu reikia pagamint ar nupirkt, ar kokius blogus marškinius paardyt. Kokius minkštus, nenaujus. Bō tada ant to žmogaus labai trūksta adiežda. Za čėsu paardai, pagamini ir palalas. Kad švarūs būtų, balti ir končit [baigta].“

Daugelyje senųjų bendruomenių ypač laukdamasi pirmojo kūdikio moteris, viena vertus, buvo laikoma pažeidžiama ir ją stengėsi saugoti nuo blogio, o kita vertus, buvo laikoma pavojinga ir bendruomenė nuo jos taip pat saugojosi. Tokią apsauginę funkciją atlikdavo ne tik įvairūs nesuskaičiuojami tabu ir draudimai, bet ir drabužiai, kurie būdavo išsiuvinėjami apsauginiais ženklais ir simboliais. Įdomu, kad Lietuvoje pribuvėjos pasakojo tik apie drabužėlius vaikeliams, kuriuos moterys pasiruošdavo dar iki gimdymo, kai kuriuos taip pat išsiuvinėdavo. Gimdyvės jokių specialių drabužių neturėjo. Galbūt nebėra išlikę žinių, nes kaimyninėse slavų tautose iki šių dienų išlikę paprotys siūti ir siuvinėti specialius gimdymo marškinius, o latvės nėštumo metu liemenį aprišdavo apsauginėmis juostomis.

„O jūs pati, kai gaudėt vaikus, ar turėjot kokį drabužį?“

„Nu, tai apsidedi jau čyščiau [švariau]. Gražesniais.“

„Sakykit, kas pasakodavo mergaitėm, kad jos kraujuos, kaip prasideda moteriškos ligos? Ar mamos, ar bobutės pasakojo?“

„Kas pasakojo? Motinos! O jei nori berniukų prisviliot, tai kaip žydi pas tavy, nu jau randasi ligos, raudonė, tai ar čiajun [arbaton] inlėk [įpilk], ar alun inlėk ir pagirdyk jį. Anas tavy paims. Ar degtinė užufarbavosi [užpilsi], perdeginsi cukraus bus ruda, inlėsi. Mažu atsivežėt degtinės? Ar atsivežėt?“

Mačiau, kaip Saulė sutriko: „Ne...“

„O ko neatsivežėt? Išgertum, va.“

„O mes sūrio atsivežėm, močiut.“

„Sūrio?“ – Michalina neatrodė labai patenkinta. Mes sutrikusios žvalgėmės viena į kitą. Bet Michalina greitai atlyžo, supratusi, kad iš tokių jaunų, nepatyrusių daug nepeši. Nušlepsėjo prie pečiaus, pagėrė sėmenų viralo, mums pasiūlė ir vėl sėdosi kalbėti. Prisiminėm jos močiutę, kuri buvo garsi pribuvėja apylinkėje.

„Močiutė mano sena numirė. 77 metų.“

„Tai jinai padėdavo visom moterim kaime?“

„Ana apie 100 vaikų sugavo. Ašadnikuose buvo dvarininkas. Tai ir pas jį važiavo, ty nakvojo. Kūčių ty valgė. Ir bernukų ti jam pagovė.“

„Močiut, o kaip atsitiko: jūsų močiutė gaudė, o kodėl jūs tik šešis pagavot?“

„Ne, aš jau nėjau. Važiavo jau pas gydytojus.“

„O kurie tai metai buvo?“

„Aš jau nemenu. Jau nemenu.“

„Gydytojai patys atvažiuodavo į kaimą?“

„Ne.“

„Pas juos reikdavo važiuoti?“

„Reikėj patiem nuvažiuot.“

„O kur gimdydavo, močiute? Pirtyse, namuose?“

„Pirkioj. Ir stovint.“

„Stovint?“

„Lengviau. Skaudžiau gims.“

„O skaudžiau tai geriau?“

„Tai lengviau gi. Išėjo galvelė, tai jau ir viskas. Kaip gimsta galvelė, tai lengviau. O kaip gimsta kojelėm, tai sunkiau tadu.“

„O jūsų močiutė kojelėm gaudė?“

„Nežinau, ar gaudė, ar negaudė. Ale to va žmogaus akių labai bijo. Ką unt ko pažiūrės, tai nukerės. Tas kur gemsta kojom. Ir kurio žmogaus akys viršuj. Kaip kraliko [triušio], viršuj. Aha. Tai ir to boja akių. Tai ir tas nukeri – ar skatinu [gyvulį], ar žmogų, ar kų.“

„Sakėt, jūsų močiutė daug vaikų prigaudė kaime?“

„Oi, daug. Vaikeli, kad tada durnas svietas buvo. Viena moteris Lobose, dar gyva, 18 turėjo. Ir buvo sveikos moterys, neišvarinėjo [nepersileidinėjo, nedarė abortų], nebuvo nei ligų, nei vėžių, nei suchatų [dusulio], nieko. O dabar vienas du ir jau nėra. Jau ir išvarė. Jei išvarysi vienų, kitų, trečių, jau ir ne. Norėsi, kad ažustot [pastoti] ir neužstosi.“

„O kaime buvo moterys, kurios išvardavo?“

„Oi buvo. Pamirė. Vėdarus išvarė. Kraujai kaip trūksta, neištūso [neištvėria]. Čystikas, prarva ant pievų augo. Aš pati rinkau ir dariau... ale nedaviau, kad išvartyt, tik kad tep turėt. Dar božetravka, demedys. Jisai kvepia. Auga patvory. Oroženikas auga.“

Kad malkų kapoja ir klynas [dvišakis] ir atneš toji sunkiami [nėščia] moteris ir sudegins tų klynų, tai vaikui živatėlė [pilvelis] pjauna ir pjauna. Gryzinkas. Tai tadu paverčia tų vaikų niekočiu [gelda], padeda po slenkščiu ir varinėja kiaulį. Vienas pirkioj, kitas ory. Kų veiki? Graužiu gryžių. Tai graužk, kad išgraužtai. Tai jį taip padaro ir pameta rėkt, o tai verkia ir verkia. Ir gryzinkas auga va patvoriais.

Kaip gryzinkas graužia, tai tų bombely [bambutę] va išvaro, išverkia vaikas. Tai juodos vilnos ir taukų ir apdėt tų bombely.

Ir kaip sunkiami vaikščiojami atlaisdinėt [nupylinėt] vandenį šulnin nemožna, bo vems vaikas. Ar šulinin, ar rentinin.

Dievuli mano, ant lovos guliu. Kaip trūko pravednykas [vandenu pūslė]. Nuo lovos nugriuvau. Dukart ir gimė. O jeigu jau mančijasi [kankinasi], tai reikia stotis šiltan vandenin. Tai tadu skaudžiau trūks pravednykas, skaudžiau gims.

„O kai būdavo sunku gimdyt, kų darydavot?“

„Tai va vandenin šiltan ir varnagrūdžių [skalsės]. Jų yra rugiuose. Grūdų juodų. Pririnkt tų varnagrūdžių ir virt. Ir bitinių klijų [pikis] dabovyt [pridėt]. Ir išgert. Ir tuoj trūks pravednykas ir gims. Kai vanduo išėina, tadu paskui rasdinėjasi vaikas.“

„Ar mirdavo moterys kaime per gimdymą?“

„Kaip rodos neduoda, tai ir miršta.“

„O kas padėdavo gimdyt moteriai, jei vyro neturėdavo?“
„Šv. Pana Marija padeda. Ana lengvina. Jei nėra kam padėt, Marija padeda. Marijėlė va šventoji. Ir tada lengviau gema. Mergom padedinėj Marija.“

„O kas padedinėja ne mergom?“

„Kas padedinėja, močiutė ar ti boba, kuri priimdavo, vyras pašaukia. Tadu bobai reikia nupirkt suknių, ant marškinių duot. Nuperkam lopinukų [skarytę]. Kadu visa ant lovos ir tai bobai reikia pavelėt [išskalbt] paklodės, visa.

Oi dabar būna, oi būna. Va iš mūs kaimo atvažiavo. Tai vyras pas šulinį velėja palas. Velėk, velėk, kad nebūtų geltonos, kad vanduo būtų baltas, čystas. Sakau, Vanda, kad tu būtai kiemy, iš tavy moterys šidintūsi [tyčiotūsi], juoktūsi. Kadu ti vyras palas velės, ar ti vyrų darbas, sakau.“

„O jeigu padeda vyras?“

„Tai ką anas padeda? Reikia jam paskelt, reikia jam snedonį [valgį] pagamyt. O yra gi tokių bledių, guli, ką vyras pats gaminasi. Reikia pasikelt, vyrui pagamint, išprovidavot [išleisti], vaikų prižiūrėt, tadu atsigulsi, pamiegosi dieną. Apsikabint vyrukų, pabučiuot, pamylėt. Ir bus zgada [sutarimas]. Kad anas girtas pareina, turi jam guzikėlius [sagutes] po kaklu rassegt. Reikia diržas razjuost. Jį glėbin, ant lovos, gulk. Kad anas ant ko širdijasi, šumija, bara ar mušt ketina, tai tu jam sakyk: tai eisim mes rytoj abudu, tai duosim mes jam, duosim ir aš padėsiu, tik gulk. Anas užmigs ir ant ryto stos ir vėl bus geras.“

„Močiut, ką darydavo vyrai per gimdymą? Ar būdavo šalia, ar eidavo pas gyvulius?“

„Kaip kadu, būna išeina šertis, oran išeina. Būna ir pirkioj.“

„O kai sunkus gimdymas, ar padėdavo?“

„Vaikeli, kaip sunkus, tai nakriž [kryžmai] per pirkių vadžiot reikia. Tai iš ti į ten, tadu iš šito šono – tan šonan. Nakriž. Per slenksčius reikia žengdint. Kad nebūt kasa supinta, kad špilka nebūtų ažuosega. Kaip sunkiami būsi, kad nesiūtai unt savy ko, bo bus patalas prisiūtas. Nespjaukyk, bo tavo vaikui iš nasrų smirdės tokiu mėsu supūvūsiu. In bjauraus, in koliekos [luošo] nespjaukyk. Nereikia nė iš ko dyvytis [stebėtis].“

Vyro dalyvavimas šioje tradicinėje sferoje buvo neišsivaizduojamas. Tai, kad yra išlikę atsiminimai, kaip pribuvėjos skalbdavo gimdyvės lovos patalynę, rodo, kad visa buitinė gimdymo sfera buvo suvokiama kaip išimtinai moteriška sakrali sfera.

„Močiute, kaip darydavot su patalu [placenta]? Ar lengvai išeidavo, ar ką nors darydavot. Ar žolių duodavot gerti kokių?“

„Prarvą šutinomė. Kai patalas neišeina, tai čystikų. Kad tik išeitų. O jei neišeina, tai kolei Vilniun daveža, tai ažuotinstu, susgangrinavoja ir numiršta.

O būna tokių moterų, patįsia patalų ir klausia, ar sopa. Ne, nesopa. Tai žėk [žiūrėk] pajudina. Ir vėl, ar sopa? Ne, nesopa. Tai po nedaugytį rušina [liečia], rušina ir išima. Ir išeina. Ot. Kaip jau patalas išeina, tai tadu stipriai žyvatų [pilvą] suriša, kad ne teip aitų kraujai.“

„O kaip būdavo, kaip visai patalas neišeidavo? Ką darydavo jūsų močiutė?“

„Žolas šutina, tai ir išeis. Prarvas. Ir vilkus, kur čia pinas kaip guzikai. Ardauka – tokia auga, baltai žydi, aukšta. Ardauką šutina. Nu ir išeina. Nelyginant ir skatinai [gy-

vuliui]. Jei patalas neišeina, tai ir ateina susiedai kokių žolių. Tai kaip turiu, tai duodu... Kanapliankos tokios, mes sakom, po pievas auga, dreba teip anos. Tas kanapliankas, pliauškinutų, kų baltai žydi. Teip kaip prie rankų šauna. Silnikės. Ir teip sudaro, sušutina ir išeina.“

„Ar daug kraujo eidavo?“

„Aina.“

„O kuo rišdavot?“

„Lopiniu [skarele]. Tai va, kų nešioji ant galvos. Kokių žolių pašutina. Natkų. Silnykų, kad nesisilytų [nesistangintų].“

„O kur patalus dėdavo, močiute?“

„Kur dėjo? Kaip bernėkas gemsta, tai kamaroje po girnom, kad būt šeiminkas geras, o kaip mergaitė gemsta, tai priemenėn po slenksčiu. Apkasdinėja, kad greičiau ištekėtų.“

„O savo šešių vaikų kur dėjot patalus?“

„Kur norėjom. Ko teip visa norit žinot?“

„Oi, man labai reikia, močiut.“

„Ale, kad tu nerašai.“

„Man nereikia užrašinėti dėl to, kad ten viskas užsirašys į juostą. Mes gal norėsim jus parodyt, kad dar yra tokios močiutės, nes aš pati vaikus gaudau. Ir dėl to man taip įdomu ir taip svarbu, ką darė mūsų babytės, nes mano babytė negaudė.“

„Ir jeigu netrūksta ilgai tas pravadnykas, tai cukraus pro vartus indėt. Vidurin. Dabar tai nėra kąsneliais. Aš va maišų nusipirkau.“

„O kaip jūs gaudėt, kur jūs patalus dėjot?“

„Anys patys kur norėjo pasdėjo. O jeigu nenori, kad vaikai būtų, tai padžiovina, išmazgoja ir, kaip pečių kurina, ažu malkų sumeta. Tai tadu vaikų nebūna. O jeigu nori, tai kaip atsiveža marčių, tai tadu... Ar kalbėt jumi?“

„Kalbėkit, močiut.“

„Atsiveža marčių ir sėdasi užu stalo. Tai iš akėčių kuolų permeta per kraigą, tai pas tuos jaunos vaikų nebus. Teip varažija [buria]. Aš nežinau, ar buvo teip kam nor, ar nebuvo. Ale teip kalbėjo. Ir aš va teip plepu.“

„Ar būdavo, kad mirdavo vaikaičiai?“

„Kaip miršta vaikai, tai žinote, kas daryt reikia? Šitos va susiedkos devyvetas vaikų numirė. Kasmet gemsta ir kasmet miršta. Jau ir nori, kad augtų. Tai jiem darodė senos moterys. Sako, paімк duonos ir druskos ir įsisuk kokion balton skarelėn ir eik kūmų prašyt. Ir ką berasi. Eisi kūmos prašyt, berasi bobų – senų, jaunų. Prašyk, kad ana apkrikštytų tavo vaikų. Ana va teip ir

padarė. Ajo svirnan susiedka. Ir paprašė. Ana ir susglašijo [sutiko]. Jau numirė ta žmona. O tadu ajo tėvas kluonan. Šert karvių, gyvulių. Paprašė jo. Ir susirėdė [susitvarkė] tadu vaikai.“

Atrodė, kad moterys valdė ne tik gindymą, bet apskritai žmogaus gimimą, atėjimą į šį pasaulį. Moterys žinodavo, kokiomis dienomis gali būti pradėtas vienos ar kitos lyties kūdikis. Taip pat galėjo stabdyti vaisingumą ne tik žolėmis, bet ir tam tikromis buvusiomis ritualinėmis apeigomis.

„Močiut, o ten dar būdavo virkštelė, toks šniūrelis tarp patalo ir vaikaičio. Ką darydavot su juo? Rišdavot, kirpdavot?“

„O kaip? Atkerpi. O teip tokį galukų pameti [palieki], ti anas suveina žyvatėlin. Pameti, lygiai su žyvatėliu gi nekirpsi, pameti.“

„O kuo rišdavot? Siūlu?“

„Miliniu siūlaliu. Kaip atgriūna jau toji bombelė, tai to bombelį supainioji, tai tas vaikas atriša, jau kaip išauga, jau nemažas. Labai pometį turi tadu, kad atriš tų mazgutį. Kaip randasi vaikelis, tai šiltan vandenin prausti nereikia, o lėdnan. Tai nebijos šalčio, nei šilčio. O kad šiltan nuprausi, tai tadu labai bijos šalčio. O taip lėdnan.“

„Daug kas taip darė?“

„Kas žinojo, tai darė, kas nežinojo – nedarė.“

„O jei moteriškė vaikų negali turėti. Ar užkalbėdavot tokias moteriškes?“

„Ne. Žolelėm. Survilišky kunigo sesuva. Tai toji žmona žolių virė tokių. Va, patvoryje auga. Ana man parodė tas žolas. Nu ir aš tadu bobom dalyt. Bobos sako, Michalina skustvenus [dirbtinius] vaikus daro... [juokiasi].“

„Močiut, ar būdavo, kad mirdavo vaikaitis gimdamas? Ar krikštydavot? Ką darydavot?„

„A tuokart reikia atsinešt iš šulinio vandens, tik neragaut. Ir švysto [švęsto] dabovyt [pridėti]. Ir jį peržegnot, ir „Tikiu Dievą“ sukalbėt, ir pasakyt, aš tavy krikštiju, duodu tau vardėlį. Nu ir teip reikia pakrikštyt. Peržegnot. Ir tadu kaip prausi, applaut jam veidelį, krūtinelę, kojeles ir tų vandenėlių į pečių. Jau po kojom nemožna [negalima] lėt. Bo gi kalbėta poterėliai.“

„O kai vaikelis gimdavo gyvas. Kada prausdavot? Iš karto?“

„Iš karto.“

„O kur vandenį dėdavot?“

„O kur gi? Į pečių. Ugnelei. Palalėn, lednan vandenėlin ir nuprausi.“

„O kaip gaudydavot vaiką? Plikom rankom imdavot? Ar drobėlę turėdavot?“

„Palalėn. Būna gi pagaminta palalių.“

Michalina savo gyvenimo istoriją pasakojo spalvingai, su smulkiausiomis detalėmis. Kai kitą kartą atvažiavome, buvo pavasaris. Galvojome, gal reikėtų Michalinai kokios pagalbos, nes ji nedaug pagalbos sulaukdavo iš savo vaikų. Bet ji į savo pasaulį svetimus žmones jau įsileisdavo tik trumpam... Ilgesnis bendravimas ją nuvargindavo. Arti šimto metų sulaukusi moteris geriausiai jautėsi viena.

Tada Michalina mums papasakojo apie savo dukterį ir apie pirmąją pribuvė-

jystės patirtį.

„Guliu aš ti virtuvėj un lovos, stūkia [beldžia] lungan. Mom, mom. Aš pasikėliau, prie durų. Sakau, ką nori, Jadze? Ataik, sako, pas many. O ana cielų [visą] dienų mančijosi [kankinosi], o ligoninėn nevažiavo. Jau buvo cia ligoninė. Nevažiuosiu ir gana. Vyras norėjo ją vežt ligoninėn. O ana nevažiavo.“

„Tai jūs pas dukterį nubėgot ir pagovėt mergaitę?“

„Nuvėjau, ana, bėdulė, perdien mančijasi... Sakau jos vyrui: Česka, kurk pečių, kurk pečių, ir vandenį unstatėm virti. Vandenio užsistatėm du puodus. Nešk, sakau, čiobry [didelį puodą]. Atnešė čiobry. Suliejom tų vandenį in čiobry. Ir pakėlėm anų, pastatėme. Jau ana, bėdulė, negali ir stotis. Instatėm tan vandenin. Kaip suėjo vandenin šiltan, ir pravadnykas trūko. Pravadnykas trūko ir jau vaikas rasdinėjas. Mes ažu jos. Aš ažu galvos, jis ažu kojų. Pašaukė susiedkos. Ir susiedka nepriimdžius, taip kaip ir aš. Paguldėm ant lovos. Ir radosi bernėkas, ir apsisukus bombela tris kartus aplink kaklalį. Vaikas net juodas. Nemožna vaikščiot per vadelas, nes vaikui virkštelė apsisuks. Aš tų bombelį atsukiau, atsukiau nuo kaklallo ir pakočiojau, pakočiojau in palaly in lovos. Pakračiau, pakočiojau. Jau jam dūkelį [dvasele] atgovė, nu ir tadu vandenėlin, apprausėme...“

„Ir viskas?“

„Ir viskas... O tadu išėjo patalas. Aš patalų tų atėmiau. Živatėlių surišau. Kiek aš, savaitės česų [laiką] pabuvau.“

„Tai valgyt darydavot, girdydavot?“

„Tai ramentėlių [ramunėlių] pagėrėja ir visa. Ir kaip žindai, kairiosios pusės neduokit pirmą kartą. Ale duokit iš dešinosios. Bo jeigu duosit pirmą kartą kairiųjų [krūtį], tai bus liaušys [kairiarankis]. Ar liaušė. Jau ana kairiu ranku ir pjaus, ir duonų raikys. Reikia tiesiųjų [dešinę] duot. Žinot ar ne?“

„Dabar sako, kad iš kairės. Toj pusėj kur širdis. Vaikas ramesnis. Ar visos maitindavo krūtimi?“

„Tai kurios turi, tai maitina. Aš tai 12 nedėlių pražindžiau ir tadu verdu košę grikinę ir valgydinu, pieno ir košės pavalgo.“

„O kodėl taip anksti košę?“

„O ką gi daryt? Nebuvo ažu kų. Dievuliau mano, buvo viena karvelė. Reikia košelė išvirt piene, reikia pieno vaikams, reikia gaspadoriui pagadyt [pataikyt]. O pati kupkelį [puodelį] burokų iš dyžkos [lovio], kur kiaulėm tarkuoji, pasiimi ir druskos in pylei ir grikinį blynų ir suvalgei, net pilvas braška kaip pasniedoji [prisivalgai]. Ir tai ne dabar, kų nelenda niekas. Kaip maža valgai, tai maža pieno... Tris kilometrus eini pjaut. Tai vienu vediesi, o kitą nešiesi. O paklodėj surišta ažu pečių karo ir cacės [žaislai], ir adidžia [lauknešys]. O ti ir lopšelis tavo, ir kūlė. Ir ti ne dabar. Aina kaip ponija, o vyras vaikų ar račiukuose, ar nešasi. Dabar moterim jau tik būt ir vaikai daryt...“

Oi, dievuliau mano. Užduiuvo mano nasrai, negalio liežuvio perkast. A jau, kad arielkos neturėjus...“

Paskui vėl kalba pakrypo Michalinos mėgstama tema, apie žoles. Michalina išsitraukė krepšį su žolėmis ir ėmė rodyti:

„Oi tai va pelynas, Marijakraujės, šv. Jackaus. O va durnadagis, mažu norit

durnadagio?”

„O ką durnadagis daro?”

„Oi, durnadagis, jeigu didelį išgastį turi. Vaikui aš tik lapukų indėjau. Čia va sėklos toj galvoj.”

„O marijakraujis katra žolytė?”

„Va, va, va. Jau anas apsitrynęs. Marijakraujis, šv. Jackaus.”

„Jonažolė, ar ne? O kas čia?”

„Kaip nelaidžia myžt. Kaip patalas neišeina. Vat kanapliankos čia. Po pievas auga.”

„O su šitom ką darydavot?” – paklausė apie dirvinį šlamutį.

„Tai kieno jaknos [kepenys] nesveikos, nuo jaknų. Mes sakom, snaudės. O čia va stromonnikas. O va čia padbieras. Mat-i-mateka [šalpusnis]. Aš šitų kašę buvau pririnkus.”

„O kaip vaikas gimdavo su kokiom raudonom dėmėm, ar su patalu pabraukydavot per kūną ar per veidą?”

„Kaip pažėras [gaisras], tai nereikia kur nors dairytis. Jeigu būsi sunkiami, apdairy-si [pamatysi] pažėrų ir kur dasiliesit va, ar žundų, ar kur, tai ti ir bus plėmas raudonas.”

„O su patalu galima tų plėmų išimt?”

„Su patalu ne... Tik va, zolotu [auksu]. Pridėdinėt. Pridėdinėt. Ti anas prapuls tada. Auksu.”

Michalina pakyla iš užstalės. Ramiai nušlepsi prie pečiaus. Pageria iš didelio kaušo ir vėl grįžta atgal kalbėtis su mumis.

„Pagėriau sėmenų... Ir dar girdžiu ir regiu.” – Michalina šypsosi.

„Gal dar prisimenat ką apie savo močiutę? Jinai daug pagovė. Ar pasakodavo ką nors? Kaip gaudė, ką darė? Ar mokino jumi?”

„Nu, tai ką pamokė, tai ir moku. Ir jumi papasakojau.”

„O ją kviesdavo į kitus kaimus?”

„Tai nusveža ir parveža. Pabūna savaitę ir parveža.”

„Taip ilgai būdavo?”

„Savaitę reikia pabūti. Reikia ir vaikutis tas papraust. Reikia pavelėt ir paklodės. Anos gi kruvinos, reikia pačystyt.”

„O kai jūs gimdėt jau ketvirtą, penktą vaiką, ar jūsų dukros matė, kaip gimdėt?”

„Dievuliau mano, dievuliau. Kas tai žinojo? A tai ne dar kai vaikščiauna, pažįsta, mamos pilvas kad auga, sako, vaikas bus. Kadu bacilas [gandras] atnešė, tai ir vieriji [tiki], ku bacilas atnešė. Tai boba vaikščiojo ant upės velėt marškinių, tai plūkavo, pagovė ir atnešė.

Moma guli. Mergiščia davė mumi kašeles: aikit, pririnkit žolės. Kolei pririnksit, aš va iššutinsiu momai žolių ir moma bus sveika. Mes su sesula, jau keturi metai kaip numirus, o ji jaunesnė už many keturis metus, nuvejom jau rinkt. Pririnkom pilni kašiukai. Ainam pirkion. Atajom jau pirkion, verkia vaikas. Va, mergiščios, va jumi berniukų, brolukų pagoviau. Berniukas. Ir numirė bėdulis. Septynių metelių. Škarlatina kaklali užėmė. Jau mes likome vėl dveju.

O mama atajo užu našlio. Vaikeli, neduok Dieve, aiti užu našlio. Mergaitei užu našlio in vaikų... Ma moma iš šito kaimo ir tėvukas iš šito, ir aš iš šito. Gimę čia. 53 metus su

vyruką prabuvau, o jau 21 metai kaip viena gyvenu. Nei karvelės turiu, nei paršelio. Tik vištelas kelias...”

„Pas tuos vaikus, kur pagovėt, ar kvietė į krikštynas?”

„Tai prašo, kaip gi ne. Marškiniam drobės duoda. Stuomenį su rankovėm.”

„O pinigų neduodavo?”

„Kas tau juos turėjo, tuos pinigus, vaikelį mano. Kiaušų sudeda, tai kiaušo pats neparagauna, gaidžiuko nepapjauna, neša žydui. Druskos pažyčioja [pasiskolina]. Siercėnikinę puškelę [degtukų dėžutę] vienas pas kitų. Sernikus [degtukus] skelia in gi dveja, in gi treja. Kad Dievas gintų, koks buvo čėsas.”

„O kada į bažnyčią eidavo moteris po gimdymo?”

„Kaip pasbaigia pas tavy ait kraujai. Tadu kunigas jau išvenčia. Inveda bažnyčion.”

„Močiut, o kai mažičiai vaikai sirgdavo? Kas juos gydydavo, ar mama, ar jūs? Ar kokia kita žolininkė kaime?”

„Vaikeli, tai dabar apsirgo dauguma, tai tuokart pas gydytojų. O tada savo mižalų primizēm bliūdą, kokian blišankon, invilgė ir per triskart inmatojo [suvyniojo] per šone-lius, per živatų [pilvą] ir tadu susuko palon. Ir tadu mižalų šaukštelį vidun inlėja, prarija ir zapaleniją [plaučių uždegimo] negauna. Paraudonuoja, iškaista. Perkaista ir būna sveikas. Ot kuom mes liečijom [gydėm]. Ir tai buvo pirmutinis liekarstvas [vaistas].

Tai ir dar žmogui, jeigu va mižalų išgerk, tai tavy ir negaus zapalenija. Išgerk, ažu-gerk tadu. Kokiu vandeniu. Daug nereikia gert... Akspirino jau tau nereiks. Geriau kaip akspirinas yra tokis dykas [laukinis] beržas, kaip grūšia – badosi. Tai anas labai degumų atdauždinėja [numuša temperatūrą]. Išvirk, pagirdyk, ir karštis labai slobsta [silpsta].”

„Močiut, o kai moteris būdavo labai silpna po gimdymo, ką darydavot?”

„Kų daro? Geria, valgo geriau. Bulbes su lupynu šutina, burokus žalius valgo ir pastaiso.”

„O kame guldydavot mažą vaikiuką?”

„Pas savy guldė. Kap nereiktų keltis. Va, apsivertei ant kito šono, jį paėmei ant kito šono. O žiemą šalta keltis. Kap didesnis, tai lopšin. Lopšys iš šaknių nupintas. Kabino va ažu bolkios. Blakutių prisiveda. Ajoj. Išneši, iškratai. O dabar išvedė sovietai visa. Anys – chalerijos negadni, ale blakutes ir tarakonus tai išvedė. Čistuma [švaru]. Utelių dabar, kad kas duotų tūkstantį litų, tai nerastai.”

„O kas lopšį darydavo?”

„Tėvas. Kuris vaikų pastoravojo [parūpino].”

„Čiutele šitų, nupirks tata kitų”... – neiškentusi uždainavo Michalina. Smarki buvo bobutė Michalina. Kai nebegalėjo „gaudyti” vaikelį, tai gydė. Daug žinojo, daugelį pagydė savo žolėmis.

Albina. Pribuvėjų giminės tęsėja

Albina buvo be galo jautri, švelni, atsargi, net ir kalbėjo pakuždomis. Ir labai rami viduje. Matė ir suvokė daugelį dalykų. Jaunutė ištekėjusi nebuvo laiminga ir patenkinta savo gyvenimu su vyru, pagimdė 9 vaikus, tačiau jautė norą ir potraukį padėti kitoms moterims. Jos ir mama, ir močiutė buvo pribuvėjos. Šamaniškose kultūrose, jei šeimoje iš kartos į kartą gimsta žmonės, kurie tampa šamanais, tokie šamanai vadinami paveldėto-jais. Albina buvo paveldėtoja pribuvėjystės žinių, meno ir pašaukimo.

Mano akimis žiūrint, jos su Saule buvo panašiausios ir artimiausios. Tai buvo dviejų tikrų profesionalių pokalbis, dalijimasis patirtimi. Albinos patirtis buvo tokia gyva, tarsi ji dar vakar būtų rymojusį šalia gimdyvės. Kita vertus, tai buvo tyli jos išpažintis savo kolegei. Po pusės metų nuo mūsų pokalbio Albina mirė.

„Močiut, kiek jums metų dabar?“
„10-tų metų gimimo. Tai aštuoniasdešimt...šeš-ti.“ (Kalbėjomės 1996).

„Mums jūsų draugė pasakojo, kad jūs vaikus priiminėdavot? Kada jūs pradėjot, kai jauna buvot, ar kai jau vaikų turėjot?“

„Kai vaikai mano buvo. Aš turėjau devynis. Septyni yr dar gyvi. O priiminėt tai patraukimas kažkoks buvo. Mama padėdavo ir aš pradėjau... Kaip išeina, kad ką daro mama, tai ir vaikai.“

„Ar daug esat priėmusi vaikų?“

„Nepasakyčiau kiek...“

„Penkis, dešimt?“

„Daugiau, daugiau...“

„Daugiau? Šimtais?“

„Ne, tiek jau per daug.“

„Ar padėdavot tik čia moterims, ar eidavot kur nors kitur?“

„Būdavo tokių laikų, kad buvau išvažiauvus. Tai va pasakojau, kad nebenorėjau.“

„O kada jūs pajutot, kad nebenorit?“

„Kaip jaunesnė buvau, tai vieną kartą gal padariau negerai. Čigonei pasislėpiau. O teip ji norėjo, teip ji norėjo many. Ir dabar da gyvena. O ta čigonė, tai kiek apdovanojo tą, katra jau jų priėmė. Ale protas paklausyt bobos kokios senos, kad iš tavy juoksis. Taigi žmogus, klausykit. Gelbėt reikia. Man paskui labai skaudžiai buvo, kad aš jai atsakiau.“

„O jūs niekam neatsakydavot?“

„Ne. Visom padėjau. Man buvo svarbu viską padaryt, ką reikia žmogui. Žinai, kaip kaime, vienas prie vieno... Papasakot jum viską kaip gimdė?“

„Taip, taip.“

„Aš va atėjau, moteriškė gi serga. Aš pažiūrau. Sakau, dabar negimdysi dar.“

„O kaip pažiūrėdavot?“

„Su ranka pažiūri. Kad pas jų netruki niekas. Da tu, sakau, negimdysi. Atsiras van-duo pas tavy, atsidarys viskas, po atsidarymo pas moteriškę yra va taip, daugiau neatsi-daro (parodo su ranka).“

„O iš kur jūs tai žinojot? Ar mama pasakodavo ką nors?“

„Supratau pati. Niekas ti many daug nemokino. Aš nemylėjau, kad mama vaikščio-tų padėt gimdyti. Paskui pati vaikščiojau.“

„O koks jūsų pirmas vaikelis, kurį priėmėte?“

„Nuėjau. Ir man kaip pasakojo, tai teip ir išėjo. Visgi nepabijojau... Ir nieko. Na, jeigu blogiau dar, neišėjo ta vieta [placenta], tai aš rankele po truputį, po truput, va taip, va taip ir išimu.“

„Ar visą laiką vietos išeidavo gerai?“

„Oi, ne, ne. Buvo teip, kad reikėjo ranką dėt ir išiminėt. Bet jau bijojau. Jau teip man nedrąsu buvo. Bijojau. Ale, kad tadu nei daktarų būta, nei nieko. O jau pas gyvulius tai visados. Jau dar išmokinau visus.“

„O kur jūs dėdavot patalus? Vietas kur dėdavot?“

„Tai tas jau padeda. Sukam palukėn ir deda namiškis kur.“

„O kur jūs pati dėdavot vietas? Savo devynių vaikų? Pakasėt?“

„Aš niekur nekasiau. Aš in braukę [skudurėlin] inrišu. Ant aukšto buvau pakasusi vis daugiausiai. Pati. Jau kai geriau jausdavausi.“

„Kodėl?“

„Tai ar žinau? Gal kas ti pasakė ar padarė? Tų bambukę tai, sako, reikia ant šventos knygos atskirt. Tų atskiriu, lininiu siūlu užmezgu, tai mano nigdi [niekur] nebūna blo-gai. O šituoju marliuku kai užriša, tai kitą kartą gali atsirišti.“

„O kuo pjudavot, kirpdavot? O tą virkštelės galiuką ar žolelėse pamirkydavot? Niekio nedarydavot?“

„Man rodos, kad nieko nedarydavo.“

„O ar ilgai būdavot prie moters?“

„Būna pas katrą plovimai [kraujavimas]. Tai šitai galvoju, kas tat daryti? Kojelas uždedu aukščiau, kad taip gulėtų. Ir praeina. Sugniaužt reikia tas viskas.“

„O kaip vaikeliai jums išeidavo? Ar veidukas žiūrėdavo į viršų, ar į apačią. Kaip jūs tą galvaitę išviliodavot?“

„Taip paprastai aš pasakysiu. Aš suprantu, rodos, ką reiškia gimdymas. Tai tik padedu. Bet kad aš trauktau ar ką darytau, tai ne. Padedu tiktai. Jam vietos daugiau padarau, kiek vietos gali padaryti, bet visitek jau kiek padedu.“

„Ar plyšdavo moters?“

„Būdavo, kad plyšdavo.“

„Ar darydavot ką nors?“

„Niekio nedarydavau.“

„Ar gal žolytėm kokiom plaudavot?“

„Plaudavau. Ramuniais plaudavau. Kad švaru būtų.“

Kaip galvaitė išeina, tai tadu va kaip padarau. Ir liepiu, kad ir toliau taip darytų. Aš va jai čia taip živatų suspaunu. Žinai, nei marlių, nieko nėra, tai skepeta aprišu, jei

plovimai. Aš jai sakau, tą gi ir nešiok. Susirišus.“

„Ar visos ant lovos gimdydavo?“

„Lovoje. Kur ti jau gimdys. Kita ir vaikščiodama gali būti. Ir priimi. Gali būt ir teip.“

„Močiut, o ar greitai kirpdavot žarnelę, virkštelę?“

„Kaip jau pas many rankon viskas stovi.“

„Ar jūs plikomis rankomis priimdavote, ar imdavot marliukę kokią?“

„Nieko. Rankomis. Švarios rankos. Nusiprausi.“

„Ar dažnai žiūrėdavote ten in vidų, kaip sekasi moteriai?“

„Vidurin ne, nežiūrėjau.“

„O kuo bambukę plaudavot, kol nukrisdavo?“

„Savo vaikui tai plauni. O kitom tai neina gi padėt viską. Kų nori, tų daro. Nueinu paskiau, pažiūrau.“

„O kiek ilgai jūs žiūrėdavot tą moterį? Savaitę, kelias dienas?“

„Tai nuveinu visada, paklausiu. Kita paguli, kita nė kiek nepaguli. Iš karto ir in darbus.“

„Ar jūs visad krikštynose būdavot? Ar kviesdavo jus į krikštynas?“

„Tai kviečia, kviečia. Dar ir atsilygina. Būtinai tuokart. Padėkoja, kaip gi.“

„O kaip atsilygindavo? Pinigais, drabužiais, maistu?“

„Ant rubaškos [marškiniams] duoda kokį audeklą. Sako, nebaisu mum, ant viso kaimo yra akušerė, daktarė. Tai va man atrodo, kad iš many teip šaiposi, bet gal ne. Nenubarta buvau, tik buvau išgirta.“

„O kada moterys nustojo gimdyt namuose?“

„Palaukit, dar aš nepasakysiu. 40-tais metais dar gimdyta...“

...Aš negaliu pasakyti, bo aš gėdinuosi. Aš vienų vaikų savy aptvarkiau. Ir pati išsiemiau. Užaugo vyras, va. Jeigu 9 vaikus išauginau, tai ką jūs.“

„Ar visus namuose, močiute, pagimdėt?“

„Visus namuose.“

„Kai jūs ateidavot prie moters, ką vyrai darydavo?“

„Kap kokis vyras, žinokit. Kai geras, jis gali padėt. O kitas dar gali uždėt kokį sunkumų. Visokių yra.“

„O kaip jum atrodo, kaip geriau buvo moteriai, ar kad vyras buvo šalia, padėdavo, ar kad ne?“

„Taigi, Viešpatie, visados gi geriausias draugas yra vyras. Visi draugai, bet vyras daugiausia draugas gi būna, žinokit.“

„Ar jūs tik viena būdavot, ar ir mama, anyta, sesuo pagelbėdavo?“

„Ne, tik viena aš apie ligonę. Aš apžiūrau, kad nesugadytau nieko. Ir suprantu, kad ne galva eina. Dvynukus priėmiau. Supratau, kad man kažkaip kitaip. Bet gal dveji tiktai. Vienas gimdymas randas. Apžiūrau, apžiūrau, sakau, žinokit, kad gali būti kitas gimdymas. Na ir du vaikaičiai buvo. Vienus tai va kaimynka pagimdė, o kitus toliau, kitam kaime.“

Kojom gimė. Ir va teip va gimė. Varpukė va čia ir va šiteip. Sėdinyte. Kojom kitaip.“

„Ir kaip, ir gerai gimė?“

„Du vaikai gimė šiteip. Tas kur kojytėm, tai gyvena dar.“

„O jūs pati priėmėt kojytėm?“

„Aha, aš nusgandau. Žiūrau, kad kojom eina. Viešpatie, sakau, kas čia bus. Kojos ir rankutės išėjo.“

„Ar sunkiau buvo, negu kad galvaitė?“

„Labai baisu buvo.“

„Ar gydytojai jus klausinėjo, kaip išmokot?“

„Klausinėjo, klausinėjo. Tai pašaukė juos, kai buvo pradžia, kai jau vežė ligoninėn. Tai many rado pas moteriškę, tai manęs klausė? Aš pasakiau, kaip yra. Kaip nuteka vanduo, tada jau gimdymas randasi.“

„Ar jūs nustojoj dėl to priiminėt, kad jau nebenorėjot, ar dėl to, kad bausti pradėjo?“

„Kad tadu jau pagelba buvo. Tai pas many ateina, tai aš ir sakau, kad yr pagelba.“

„Bet dar moterys ateidavo paprašyt, kad jūs padėtumėt?“

„Ateidinėjo.“

„O dabar?“

„Dabar jau visos suprato, visos žino. Dabar mažiau gimdymų moteriai išeina.“

„Ar burdavot jūs apie vaiko ateitį, ar sveikas bus, ar protingas bus, ar gražus?“

„Aš nieko tam vaikui neduođu. Aš imu jį ant rankų, palinkiu, kryžių jam uždedu ir duodu motinai, kad ji pabučiuotų. Iš visų gimdymų tik viena atsisakė, nepabučiavo vaiko. Nežinau kodėl. Gal jo nemylėjo?“

„O niekas nesiūdavo, jei moteris suplyšdavo apačioj? Nebuvo jokio felčerio?“

„Neuvo.“

Paskui kalba pasisuko apie drabužius.

„Aš jokio drabužio neturėjau. Sijonų, žiurastas švarus visad, rubaška [marškiniai] švari, skepeta švari. Gali ait. Neturėjau tokio chalato, kad įsivaizdyt, kad daktarė kokia būtų ar kas. Augo visi vaikai.“

„Ar leisdavot moterims vaikščioti, tūptis, valgyti, gerti?“

„Aš liepiu vaikščiot.“

„O buvo, ko nėsčiai negalima daryt?“

„Sako, moteriškų šienavoja [tausoja] lig senatvės. Lig senatvės, dėl našlystės. Pamir-

šau jau daug ką... Atsiprašau... Aš suklaidysiu jus. Ką čia kalbėt, metai didinas, o protas mažinas.“

„Kad neatrodo, močiut. Ar nuo mėnulio priklausydavo, kaip gimdydavo?„

„Ne, tiktai šiteip kalbėdavo. Kaip būna su vaiku negerai. Tyliai pasakysiu... Šlapinasi prieš mėnulį. Sako, negalima. Tai gal viena diena, viena minutė visam mėnesy būna tokia, kad būt visos dienos, mes visi būtum tokie va. Bet vyrams negalima prieš mėnulį. Kam gi priešais, kad galima apsigrižt?“

„Tai ar toks vyras vaikų neturės?“

„Sako, vaikas negims. Arba gims kokis su varlės galva.“

„O ar buvo kaime, kad vienos gimdydavo, be niekieno pagalbos?“

„Tai aš pati savy pasiėmiau...“

„O kur laukuose, netyčia?“

„Aha. Moteriškė parsinešė kvartuke, va kaimynka mūsų. Pjovė avižas ir pagimdė tenai.“

„Sunku patikėt... O po to, po gimtųjų gal duodavot ką nors gert ar valgyt?“

„Tam ligoniui kiaušininės reikia pakept. Kad būt jau sveikesnė, drūtesnė. Kitai da pakepi, sako, man maža, iškepkite daugiau. Buvo tokių moterų, bobulių, sako, da išgert reikia. Arielkos. Ant kmynų. O kmynų negalima gert po vaiko. Kmynai kietina, reiškia, gali susilaikyt viduriai.“

„O kad pieno būtų daugiau, ką darydavot?“

„Valgyt reikia geriau, gert ir pieno bus.“

„Ar ilgai maitindavo moteris, žindydavo?“

„Kita ir pusę metų. Aš tai irgi pusę metų. Ale mano vaikai labai buvo sveiki ir augo gerai, ir visi tokie stiprūs, ir dabar stiprūs.“

„Ar visi gyvi buvo, kuriuos priėmėt?“

„Visi, visi, visi.“

„O jūs jausdavote, kad gali būti negerai?“

„Ale reikia gelbėti, kad ir jauti, kad kas ne taip, kaip reikia, tada iššaukė pagelbą, nuvažiavo ligoninė.“

„O ar žiūrėdavot, kad virkštukė užsivijusi?“

„Būna, būna ir šiteip.“

„O ką darydavot?“

„Atmeti.“

„Ar daug tokių buvo?“

„Ne, gal tik vienas kitas vaikas buvo.“

„O visą laiką išlaukdavot vaikelio ar pilvą užguldavot, kad greičiau išeitų?“

„Nieko nedariau, tik su ranka aplink galvukę. Ką jūs galvojat, gi reikia švelnių rankų.“

„O jeigu vieta ilgai neišeidavo?“

„Išimi. Palengvuku, palengvuku, toliau, toliau – ir išeina. Kaip ištrauki, tai supranti, kad viskas išėjo. Taip viskas susiriša. Kaip jau pasveiks, sakau, tai živatų rišk visados ir nebūsi pilvota. Katra nerišdavo, tai ir vaikščiojo kaip su terba. Po gimdymo ir aš savy raiščiu visados susirišusi buvau.“

„O kaip vaikam pasakodavot, iš kur vaikai atsiranda? Ar busilas atnešė, ar kopūstuose randat...?“

„Tai va moteriškė padovanojo, tai iš Merkio parsinešė, tai šiteip tam vaikui susuki, ir tiki. Tik, atsimenu, vienas vaikas, berniukas, kaip gimė kita mergaitė, rodos, sakė: mamyte, neprausk šiltam vandeny, ba jis išgais, reikia šaltam praust... tai dar juokas.“

„O ar prausdavot po gimtųjų?“

„Greitai. Tuomkart. Išprausi gražiai, su meile, iššluostai...“

„O kur tą vandenį dėdavot?“

„Kiek vaikų išauginau, tai aš niekad vandenio po kojom nepyliau. Tokį daiktą randu, kad nežengia niekas į tą vietą.“

Viena pas mus aguonom girdė. Labai miegti vaikas, sako, ot gerai. Sako, tavo vaikas nemiegti, girdyk ir tu. Ne, sakau, aš tai negirdysiu. Sako, aš kaip pagirdau, buteliukan įdėjau, ajajai tai miegti vaikai. Ji tai nežinojo, bet va pakenkė tam vaikui visam laikui, piktas labai.“

„O kaip jūsų vyras žiūrėjo, kai jūs eidavot bobutaut? Ar barė, pyko, ar laimino?“

„Mano vyras išvis negeras visados man buvo. Jis many nesuprato. O aš jo gal nesupratau. Prisiauginom vaikų, bet kad būtų labai geras, tai nebuvo. Aš norėjau, kad geresnis būt. Aš jau galvojau, kad draugą rasiu, kad būsiu laiminga ir man nieko netrūks. Many ir apaus, ir išleis, ir kur aš norėsiu nueisiu, bet neradau tokio gero.“

„Ar anksti ištekėjot?“

„Devyniolikos metų.“

„Ir iš karto vaikai buvo?“

„Pirmus metus beveik. Tai per tuos metus pažiūrėk kiek sugyvenau. Jeigu vyras būtų buvęs geras, nebūtų buvę tiek vaikų. Ar ne taip?“

„Tai va ir įdomu, ar ką nors darydavot, kad vaikų mažiau būtų?„

„Pasakysiu, kaip tos moteros darė. Buvo tokia moteriškė. Tai ji mokėjo abortų padaryt. Tai, žinot, kaip ji darė? Virbalą paima. Ir ant virbalo uždeda korką [kamštį]. Korkas tas iš medžio. Kamštis. Ji dasliečia kaklalį, parušina gal kiek ir pas jų gaunasi. Žinot kaklalį? Per tą kaklalį yra gimdymas. Tai kiek moterų buvo ir in anų sietų nuėjo. Tai tik ir kalbėdavo – jau abortą pasidarė, tai toji pasidarė. Buvo tokių, kad pasveiko, o kitos ir numirė.“

„O kas darydavosi su moterimis po aborto, kad numirdavo? Ar kraujuodavo?“

„Kraujavo vis daugiausiai, o viena tai kraujavo labai, ale liko gyva. Tai žinai, kaip suveina moteros su moteromis, pasišneka...“

„Gal žolių gerdavo, kad vaikų nebūtų, ar dar ko nors, jeigu vyrai nelabai geri buvo?“

„Aš nežinia ko valgytau, nežinia ko gertau, ir aš nebenorėjau, kad tiek daug vaikų būtų. Aš nuvėjau bulbų imt, tai kone didžiausių kašikų ėmiau. Gal pakenks. Nepakenkė niekas... Anksčiau duonelę kepėm. Šeima buvo, taigi reikia priminkyt, tai, žinai, toji rėčka sunki. Tai, sako, kaip jau paimsi ant šono, tai kažkaip jau ten pakenks. Ir ant šono nešiau, ir pakėliau, ir niekas man ti nepakenkė. Ačiū Dievui, kad tą tik perteklių turiu, kad užgyvenau devynis vaikus. Daugiau nieko gero nebuvo...“

„Tai gal tie devyni vaikai ir yra geras?“

„Tai matai kaip. Kuo džiaugiuosi.“

„O kaip moteris nuspėdavo, ar mergaitė, ar berniukas bus? Ar jūs nuspėdavot?“

„Aš šitą tai žinojau, sako, kaip susivarto gimdymas pačios, tai dešinėn – bus mergaitė, o jei kairėn – tai bus berniukas.“

„O jūsų mama ar daug buvo priėmusi Margionyse?“

„Motulė mano? Daug labai. Ji ir važinėjo.“

„O kiek jinai vaikų turėjo?“

„5 mergaites ir 1 berniuką. Viena Amerikon išvažiavusi, tai toji mirė seniai. Mano vestuvės buvo, o ji mirus. Tai išmirė. Tik aš viena, Dievulis laiko. Labai šituos metus sirgau. Su širdim. Permuša širdis.“

„Ar kai pirmą kartą prausdavot vaikelį, tik muilu prausdavot, ar dėdavot žolelių, kad ramesnis būtų, ar aliejaus kokio, ar įtrindavot vaikelį?“

„Geriausias buvo ūkiškas muilas. Aš visą vaiką išprausiu. Su pirštu.“

„Vaikeliai turi tokią mostelę baltą.“

„Jis su ta mostele ir gema. Tai šitų nereikia nuplaut. Taip tai grynu vandeniu nuprausi.“

„O moteris ar prausdavosi prieš gimdymą? Jau tuoj tuoj gimdys, jau skauda.“

„Tai pas mus gi buvo tokios placios medzios niekocios [medinės geldos]. Tai jose ir prausdavomės.“

„O ar galima buvo nėščiai moteriai praustis?“

„Tai prausėsi, o kaipgi nesiprausi. Ir pirtyse, ir visur ajo. Jau kaip pagimdo vaikų, tai kaip ateinam jau pirtin, tai keptos duonos atneša. Tai gabalukų moterom duoda tos duonos.“

„O ką darydavot, kai sunkiai gimdavo? Kai sunku buvo? Kai galvutė didelė, gal gerdavo ką nors?“

„Vienos buvo plyšimas, tai kol sugijo, tai sėdėt negalėjo. Ale sugijo kažkaip. Tik reikia prižiūrėt, reikia plaut. Vis tiek tas kūnas reikia prižiūrėt, reikia plaut visur kaip reikalas.“

„Ar moteris jausdavo, kada jos gimdys, žinodavo dieną, valandą?“

„Buvo tokių, kad ir žinojo. Aš savy tai žinojau. Ar ryt, ar poryt, ar po savaitės. Jautiesi, kada čia laikas bus.“

„O kaip vardą parinkdavot?“

„Anksčiau tai vardus davė iš knygų, iš šventųjų. Mano vienas vyriausias Rokas, kitas Stepas, Vincas ir Petras. O dukros Kostė, Marytė ir Albina. Ir aš Albina.“

„Močiut, o kaip jūs parinkote kūmus savo vaikam?“

„Kaip pirma, tai, žinokit, buvo sunku ir tų kūmų gaut. Kad toji kapeika buvo brangi. Nebuvom bagoti [turtingi], buvom biedni [neturtingi]. O vis tiek kur nebeisi, vis tiek tos kapeikos reikia. Bet ko mes norėjom, tai tas ir buvo.“

„Ar gali eiti nėščia moteris į kūmas ar į svočias?“

„Nebereikia jai eit, jei ji ir gali. Viena moteriškė čia iš kito kaimo tokia šaunuolė buvo. Ir buvo vestuvė. Tai viena tų parodo, kita tų pasako. Tai jinai įsipylė buteliukan vandens ir morkų įsidėjo ir ti pašposijo. Ir gimė vaikas, dievulėliau, jam tas pats. Ir ti Rosijon

važiavo toliausiai, gydė, nieko neišgydė. Jei būt išgydė ar varpukę būt atpjovę, ar kaip. O gimė su varpuke ir su skyluke. O užaugo gražiausia mergšė. Tai va, negalima šposyt.

A, dar viena moteris, jau iš mano pometies [atminties], gal kiba burtininkė kokia buvo, kaip ajo per slenkstį, tai įkirto slenkstį. Kai gimė vaikas, tai perkirsta lūpa buvo. Viena moteris vėl prispažino. Labai geros slyvos pas vieną žmogų yra. Eisiu, sako, aš ir pasiskinsiu. Ir nuvėjo. Ir pasiskynė. O jau buvo stora. Ir gimė mergaitė. Su slyvom. Mano motulė man pasakojo. Sako, mano Benignule (vardas buvo mano mamos), sako, man tos slyvos iš gero būdo. Sako, pasiskinsiu, o va kaip atsitiko.“

„Ar galima atsakyti nėščiai moteriai, jei ateina ko nors paprašyti?“

„Negalima, jei ateina duok tu jai viskų, ko ji prašo? Užpuola, sako, pelės.“

Modernios minties, modernaus auklėjimo žmogui negyvo kūno prausimas sukelia siaubą ir pasibjaurėjimą. Prausimą galime suvokti tik kaip simbolinį aktą, kai švari siela stoja prieš Dievo teismą. Gimimas ir mirtis modernioje visuomenėje tampa nesutaikoma opozicija, tuo paneigiant pasaulio vientisumo idėją, kuri buvo daug labiau būdinga iki-modernioms kultūroms. Albinai prausimas nėra simbolinis aktas, numirėlio plovimas – tai paskutinė pareiga savo artimui. Ji daro tai, ką mato esant būtina daryti. Kūdikio ir mirusiojo prausimas yra visiškai natūralus veiksmas. Kaip ir kūdikio mirtis...

„O jūs mirusių žmonių nepalydėdavot, neprausdavot?“

„Prausiau, kol aš neprausiu tų moterų. Tai va draugaitės visos išmirė, tai mano išpraustos. Nebijojau... Išmuilinu, išprausiu.“

„Ar palydėdavot kaip nors, krikštydavot, jeigu negyvas gimdavo?“

„Kaip pas mus gimė vaikas ir mirė, tai stalus padarė, ale ne už jį padarė, už visą giminę. Kaipgi, vis tiek vaikas reikia pakavot.“

„Ir be kunigo galima buvo pakrikštyt?“

„Ir be kunigo. Gali ir tėvai, ir aš, ir jūs galite, jeigu matosi, kada vaikas miršta. Su drusku, su vandeniu, palaimini tu jį ir pakrikštyji.“

Jūs negalvokit, jei jam tiek Dievo duota, tiek jis ir buvo. Tas vaikelis pas motiną viešnagėn buvo. Jam tiek buvo skirta viduriuose būt, taip jam skirta buvo.“

„Močiut, jeigu nužiūrėdavot vaiką, kuo prausdavot, kad nužiūrėjimą nuimt, piktos akies kokios?“

„Žinau, žinau. Tai žolėm kokiom prausė. Ant kiemo pas mus būna. Galvytės tokios. Paboja [bijo], kaip mes sakom, akių ne tiktai vaikas, ale kad ir gyvulys. Ir labai sunkiai serga. Pas mus paršas pabojo, tai ant sienų ajo. Duodi kokio puodkelio, pirštinės ana, kur puodus kiloja, daugiau nieko. Ir drusku. Perneši... Atopakaliu [atbula] ranku.“

In memoria: Per kiekvienas Vėlines, kur ir kur būčiau, uždegu žvakelę Albinai. Kaip padėką už jos norą pagelbėti kitai moteriai, vidinę tiesą ir tą išpažintį, savo gyvenimo istorijos gabalėlį, kuriuo ji taip nuoširdžiai pasidalijo su mumis...

Mažos moterų bendruomenės istorija

10 dešimtmetyje mes daug kalbėjome apie moterų bendruomenę. Tai buvo nerealiizuota mūsų, šiuolaikinių jaunų moterų su mažais vaikais, svajonė. Kiauras dienas užsidariusios blokiniuose namuose, vienos su savo mažyiais mes perlipome per savo depresijas, palaidojome iliuzijas apie „teisingą“ šeimą. Retkarčiais išgyvendavome „moterų rato“ jėgą ir vėl grįždavome į ganėtinai pilką nuosavą kasdienybę. Mes jautėmės vienišos ir atskirtos, uždarytos privatumu. Mylinčios ir atsidadavusios savo vaikams ir vyrams, mes nenorėjome prarasti savo tapatybės, suvokėme, kad moteris nėra tik motina ir kad tas suvokimas savaime nepaniekina ir neiškreipia motinos vaidmens. Mes turbūt laužėme pagrindinius motinystės stereotipus, nes supratome, kokia daugiaprasme yra motinystė ir kad gimdymas tiesiog šiaip, automatiškai, nepaverčia moters tobula, „gera“ motina. Motinystės savastis/pojūtis susiformuoja per daugelį skausmingų stadijų, atsisakant savęs vienos ir priimant save kartu su tuo, kuris atėjo per mane. Teorijų yra įvairių, tačiau ne tiek daug kas gali pasakyti, kas gi ta motinystė iš tikrųjų yra, nes ne tiek daug kas apie tai mąstė ar mąsto pačiose sielos gelmėse. Mūsų 10-jo dešimtmečio jaunų mamų ambicijos buvo didelės ir idealistinės – siekėme sujungti labai tolimus prieštaravimus: sąmoningos motinos ir laisvos kūrėjos. Ar dar kada nors sugebėsime sugrįžti prie moterų bendruomenės, paties natūraliausio ir archaiškiausio moterų tarpusavio sugyvenimo būdo, atsakyti sunku, tačiau moterų bendruomenės vertybių ir simbolių sistemos paieškos tęsiasi.

Tame pačiame 10 dešimtmetyje teko savo akimis pamatyti tikros moterų bendruomenės atšvaitus, kažkokių stebuklu likusius po modernizacijos, kolektyvizacijos ir visų kitų visuomenės skaldymo pasireiškimų. Su margomis skarytėmis ir šilkinėmis palaidinukėmis, susėdusios ant sofos pas vieną iš savo draugių jos pasakojo apie atitekėjusios marčios sutikimą ir priėmimą į savo bendruomenę, apie vyresnių moterų pagalbą vienos kitoms ir apie savo pirmąsias keliones į ligoninę – gimdyti. Vaizdžiai ir su liūdnu humoru. Nuošaliame netoli Vilniaus tarp miškų įsiterpusiame kaimelyje gyvena liudininkės šuolio iš senosios moterų bendruomenės į sovietinį laikotarpį, kuriame normalūs žmonių santykiai tarsi nustojo egzistavę. Atrodo, kad tos mielos, šiltos moterys taip ir liko stebėtis tuo, kas įvyko su jomis ir jų vaikais jų jaunystėje. Jos nerado atsakymo į klausimą, kas gi vis dėlto buvo kaltas dėl patirtų nepatogumų, skausmo, pažeminimo, kurio jos gal iki galo ir nesuvokė kaip žmogaus teisės į privatumą ir pasirinkimo laisvę pažeidimo.

„Čia jūsų kaime visos moterys buvo gerai tarpusavy pažįstamos? Draugavo nuo seno?“

„Labai.“

„Tikriausiai buvo tolimos giminaitės?“

„Buvo giminių. Bet buvo ir svetimų žmonių. Atitekėjusios marčios.“

„Tai ir aš svetima. Ir aš atitekėjusi iš kito kaimo.“

„O tos, kur atitekėjo iš svetur, ar lengvai buvo priimamos vietinių moterų?“

„Lengvai. Labai geri žmonės buvo. Jau aš žinau, kaip atitekėjau. O marčias, tai jeigu

sunkiau būdavo, tai dar vaišindavo. Rožu [kartą] aš kasinėjau bulbas, o Zosiutės mama eidama sako: tu dar nevalgius. Tai ji man blynų atnešė ir pavalgydino.“

„Tai pas mus bėdoj nepalikdavo niekas. Niekas.“

„Kaip tas atitekėjusias marčias priimdavo? Ar per pačias vestuves, ar dar buvo koks marčios rodymas?“

„Anksčiau kaimuose buvo tokia mada. Niekas nieko nekviesdavo. Jei jau parvežė marčią, tai buvo apgulę visur. Ir ant kiemo, ir ant tvorų, ir ant pečiaus. Visas kaimas eidavo žiūrėt marčios kaip pasipuošus. Ateidavo ir marčiai dainas įvairias dainuodavo. Ir svočiai, ir marčiai, ir pabroliams, ir pomergėm. Ir išjuokdavo.“

„Sakykim, svetima atitekėjo į kaimą, ir dabar jai jau gimdyt pirmą vaiką.“

„Kaip mūsų šitam mažam kaimely, tai visos eidavo, nes nebuvo kam padėt. Mano mama buvo su kaimyne draugės. Mama gimdė – kaimynė atėjo padėt, jinai gimdė – ėjo mano mama. Čia nebuvo tokios pas mus vienos išrinktos. Anksčiau, kai dar buvo mano prosenelė gyva, tai ji buvo viena aplinkui garsi ir visų žinoma, o vėliau turėjo visos mokėt.“

„Kaip išmokdavo?“

„Man atrodo, kai jau bėda, tai eidavo, gelbėdavo.“

„Anksčiau moterys gimdydavo lengviau. Nebuvo tokių kaip dabar komplikacijų.“

„Kaip manot, kodėl?“

„Todėl, kad jos dirbdavo daugiau ir sunkiau.“

„Pjauna rugius moteris. Suėmė skausmai, parėjo namo, pasiruošė, pasakė vyrui, kad eitų pašaukt pribuvėjos... ir viskas. Ir pagimdė.“

„Kas įvyko, kad moterys pradėjo gimdyti ligoninėse?“

„Tai anksčiau moterys ir nevažiuodavo pas tuos daktarus. Ir mados nebuvo.“

„Čia, kaime, niekas ir nežinojo, kad reikia važiuot...“

„O kada pradėjo važiuot? Kaip atsirado ta mada?“

„Tada, kai valdžia pradėjo reikalaut, kad moterys turi būti prižiūrimos daktarų ir nėštumo metu, ir gimdymo. O anksčiau tai aš nežinau kodėl. Ar kad nebuvo transporto, susisiekimo?“

„Galbūt kur nors arčiau miesto buvo kitaip? O čia, tokiam užkampy, tai žinot kaip...“

„Čia apie daktarus niekas net ir nežinojo...“

„O kaip jums patiko nėštumo metu tas lankymasis pas daktarus ir priežiūra?“

„Na, aš tai gal tik kartą ir pasitikrinau.“

„Moteris buvo priversta eit pas daktarą. Buvo priversta.“

„Aš gimdžiau visus vaikus ne namie ir gaudavau tą nedarbingumo lapelį. Turi iš anksto pranešti, kad tu jau nėščia. O kad nesinori, kad kas ten žinotų, kad kažkokie daktarai žinotų. Jeigu man sveika, man gal nebūtina pas gydytojus eit.“

Kai mano dukra pirmutinė laukė savo pirmo vaiko, tai ją gąsdino. Ji visą laiką tokia

apkūni buvo. Gydytojai prisakė, tu to nevalgyk, tu to... tu badauk. Aš jai sakau: tu neklausyk, nes tu nepagimdysi paskui. Kas skanu, tą ir valgyk. Jeigu nori, skanu, tai ir valgyk. Pagimdė, žinoma. Vaikas buvo 4,5 kg, berniukas pirmas buvo. Ir sveikas gimė. Man atrodo, moteris turi turėti jėgų pagimdyti. Jeigu aš turiu apetitą, valgau, tai aš gal ir priaugu, ir tas kūdikis mano priauga, bet ar reikia dėl to gąsdinti...“

„Aš pagimdžiau du vaikus, bet aš nedirbau, tai man nebuvo tokios bėdos eit pas daktarą ir tikrintis... O visom kitom reikėjo tik todėl, kad reiks paskui gyvent.“

„O jūs kaime žinojot, kokias žoles gert, jeigu galvą skauda, kojos tinsta nėščiai?“

„Man atrodo, kad kiekviena moteris žinodavo. Pas mus čia, kaimely, buvo tokia moteris – Mazalauskienė. Tai jinai išvis buvo žinovė visų vaistažolių. Rinkdavo. Gyvates gaudė. Daug gyvačių veždavo parduot. Ir pati kepdavo jas ir valgydavo po gabaliuką.“

„O nuo ko gyvatė?“

„Gyvatė tai jau nuo visų ligų. Gyvatė dabar jau retenybė. Jeigu ir sugaunam, tai patys nebevartojam, nes mums užtenka vaistų, užtenka kitokių nuodų, tai mes daugiau siai duodam sergantiems galvijams, va kiaulėms, kai tiktai negaluoja, neėda. Ir pasitaiso.“

„Kas papasakodavo jaunesnėms moterims apie gimdymą?“

„Tai viena kitai perduoda. Yra ir jaunesnių, ir senesnių. Mes žinom iš mamos, kiek ir kaip, ir ką reikėjo daryti.“

„Kurgi dukra daugiau paklaus. Aišku, pas mamą.“

„Tame pačiame kaime dar buvo pribuvėja arba anyta.“

„Tai anyta turėjo savo kažkokį svarbų vaidmenį tai jaunai moteriai? Kažką svarbaus žinojo?“

„Tai žinojo. Mano mama ištekėjo 16 metų... Bet paskui nebus mamai ką šnekėt...“

„Gerai, mes jos paskui paklausim.“

„Ar vyrai dalyvaudavo gimdymuose? Ar išeidavo, būdavo kur nors netoliese?“

„Ne, ne, pribuvėja visus iš kambario išprašydavo.“

„Gal tik labai sunkiu atveju. Kai veždavo su arkliu. Algirdą reikėjo, kai gimdė, netį Onuškę vežt. Onuškis už 33 km.“

„Kodėl taip toli vežėt?“

„O tai kad arčiau nebuvo kur.“

„Tai galėjom vežt arčiau į Valkininkus, bet jau ne mūsų rajonas. O mums mūsų rajono buvo arba Trakai, arba Onuškie ligoninė.“

„Tada, kai aš gimdžiau ir mane turėjo vežt, tai užpustė ir niekas negalėjo pravažiuot. Tai paskui su greitąja vežė, nes namuose pagimdžiau trečią vaiką. O vyras priėmė, tai turėjo dalyvaut jau nori nenori.“

„O kaip jūsų vaikai gimė?“

„Pirmiausias buvo sūnus. Kai prispyrė gimdyti, tai vyras sako: aš tave ant dviračio nuvešiu. Sakau, gerai – vežk. Užsisodino ant dviračio. Pavežės, pavežės kiek – tai man kaip užaina jau skausmai. Tai aš plimpt nuo dviračio – pagulėsiu, pagulėsiu, pasvoliosiu. Sako, sėskis, vėl pavežėsiu kiek. Nu teip 8 kilometrus. Ir čia va per raistą, per duobes vežė vežė ir nuvežė Valkininkuos. Pagimdžiau bernėką.“

O antrą mergaitę Aldutę... tai išvežė tik iš namų, ant pievos, va čia netoli visai, ir gimė. Ogi ruduo, ogi naktis, o tamsu, ti kokį panaručį – žibintą – vežėsi. O rėkiau, aš ti sakiau, visos miško žvėrys girdėjo, kaip aš ti spiegiu. Gimė mergaitė. Anyta važiavo kartu, tai ir paėmė mergaitę. Jau su kailiniais buvo, tai ir turėjo vaikėlį jau ten kiek insukus. Ji nei buvo atjungta, nei nieko, tai taip ir važiavom. Tai ti dar aerodromas netoli buvo. Tai duobių tokių prikasta buvo. Per tas duobes reikėjo arkliu pervaziuoti. Tai kaip važiuoja jau ti per tų duobį, tai man visus vidurius traukia. Da neatjungtas vaikas buvo. O lietus iš viršaus lyja. Per šonus vėjas pūčia. Aš pati gi negaliu apsitvarkyt. Ogi šalta man šonam. Ogi gelia. O iš viršaus vėlgi visa šlapia. Ir nuvežė. Sutvarkė ir paguldė. Taigi matai, kokie protai. Būtų grįžę atgal namopi. Ogi šitaip lijo ir šlapia aš visa buvau. Ir teip šalta buvo, drebėjau.“

„O jūs irgi dėl to, kad lapelio neduos?“

„Aš nežinau, aš nedirbau.“

„Toks buvo supratimas, kad į ligoninę reikia vežti. Mada jau tokia buvo prasidėjusi.“

„Į ligoninę jie vežė. Aš pati nieko nesakiau. Kiek man ti galvoj buvo kur veža. Iš tų skausmų, iš to nuovargio.“

„Nebebuvo kam priimti?“

„Taigi buvo, kad pribuvėjas jau ir baidė, jeigu priimdavo kūdikį. Jeigu viskas gerai, tai gal ir nieko, bet jeigu kokios komplikacijos ar kas nors, tai bausdavo, bardavo. Tai, žinot, moterys paskui ir bijojo. Ir pribuvėjos bijojo eiti, ir tos, kurios gimdė, bijojo prašyt.“

„Gąsdindavo?“

„Taip.“

„Va many vežė su dviračiu, tai gerai, kad kur ti miškuose nepagimdiau. Kur jis many būtų palikęs, kur jis many būtų dėjęs, jei būtau pagimdius. Nei kokio maišo, nei skaros turėjau, nieko... aš nežinau, kaip ti būt buvę.“

„Kai pagalvoji, tai gražiau ir maloniau savo lovoje vaikėlį gimdyti, negu kad su dviračiu aštuonis kilometrus...“

„Dabar ir namuose galėtų gimdyti. Švaru.“

„Pribuvėjų nebėra. Baisu moterims pasidarė namuose gimdyti.“

„Medicina tarsi atėmė žinias iš moterų ir monopolizavo patirtį.“

„Taip. Jeigu ir namuose pagimdydavo, vis tiek reikėdavo skambinti greitajai, pas daktarus važiuoti. Todėl, kad čia namuose gali būti komplikacijų, gali būti užkrėtimas, gali būti ir taip, ir anaip, ir t.t., nors ligoninėse irgi visai pasitaiko.“

„O kiek anksčiau būdavo tokių nelaimingų atvejų? Kad nukraujuodavo moteris arba nuo karštinės mirdavo? Arba vaikelis negyvas gimdavo?“

„Aš tai nežinau.“

„Tai būdavo. Moterys mirdavo. Močiutė pasakojo. Nuog gimdymo pamiršta irgi lieka vaikas.“

„Ale retai.“

„Vis tiek būdavo daugiau, negu dabar. Su medicina dabar vis tiek kitaip.“

„Va, paimk Žilinskienės, pirmas ir su medicina, ir pagimdė negyvą.“

„Tai va. Ir su medicina visai būna.“

Paulina. Mažo kaimelio pribuvėja

Mieloji Paulina gyveno viena, šiek tiek atokiau nuo savo dukros, kuri ką tik pasakojo apie savo mamą. Paulina mums liudijo apie tarpukario moterų bendruomenės atšvaitus, jų tarpusavio santykius ir moters gyvenimą valstietiškoje šeimoje.

„Dabar pas mumis privažiuoja mašinos, o anksčiau čia buvo tik pelkės baisiausios, grindais išgįstas kelias ir vienon pusėn, ir kiton. Tai anksčiau kur mes nuvažiuosim. Vieną moterį vežė Valkininkuosna lignoninėn, tai ir gimė ant kelio, vežime, šiene. Kur mes gyvenom nebuvo iš kur atsivežti akušerių, tai mes pačios apsitvarkydavom, tai va tokios ir buvom pribuvėjos.“

„O kiek jums buvo metų, kai jūs pirmą sykį padėjot kaimynei gimdyti?“

„Pirmą sykį, kai padėjau gimdyt, tai buvo... aš 21-ais gimus, o mergaitė gimė 43-čiais. Tai 22-jų. Jauna. Bet sugebėjau padaryt kaip reikia, žinojau, kaip tą virkštelę užrišt, kiek atkirpt reikia, kiek bambukę nupjaut. Išprausiau, suvystiau, ir viskas.“

„Kodėl jus pakvietė?“

„Tai mes kaimynės buvom, artimiausios dvi draugės. O ten ir nebuvo gi pas mus kam. Buvo ir senesnių moterų, bet jos jau bijojo... kur aš, sako, neisiu. Paskui kitos, mano giminaitės, mergaitė gimė 45-ais, tai irgi aš ją žiūrėjau. Priėmiau, aptvarkiau. Dar pas vieną buvau, pusseserė, tai gimė negyvas vaikelis. Aš jau matau, kad ne taip, kaip reikia, negerai. Tai tadu vyrui sakau, važiuokit į Valkininkus ar kur šaukt kokios pagelbos. Bet negyvas gimė vaikelis, tokia buvo galvytė kaip negalvytė.“

„Jis ne gimdamas mirė?“

„Jau jis buvo... Ne toks kaip reikia.“

„O iki to pirmo karto ar jūs bendravot su pribuvėjom, moterim, kurios turėjo vaikų gaudymo patirtį?“

„Pas many irgi tos pačios moterys priiminėjo.“

„Jaunos?“

„Ne, jau senesnio amžiaus, bet vis tiek dar nesenos moterys. Pas mus kaimely ir nebuvo tokių senesnių moterų. Reikėjo važiuot trys kilometrai iki artimiausio kaimo, jeigu kviest bobutę. Tai mes daugiausiai viena kitą apžiūrėjom. Aš savo turėjau jau du, tai jau ir žinojau.“

Kaimynė buvo vyresnė. Aš 21-ų, ji 10-ų metų buvo gimimo. Ji jau savo turėjo keturis ar penkis vaikelius. O ta kita moteriškė, tai jos buvo du gimę ir mano jau du gimę. Tai aš jos trečią priėmiau – ir ji mano trečią. Aš savo tai kaimynei, kai man trečias gimė berniukas, Karuse, sakau (Karolina jos vardas), sakau, man šiandien taip negerai. Taip man skauda pilvą. Oi, tu, sako, many nestrošyk [negąsdink]. Sakau, reiks tau ateit. Kaip kartas ir reikė. Aš kur tas mergaites abidvi priėmiau, tai dar ir krikšto mama buvau. Ir vienai, ir kitai.“

„Čia taip buvo priimta, kad kviečia krikštyti?“

„Ai, sako, tu jas pagavai, tai ir krikštyk. Su tuom krikštu visokių dalykų būdavo. Žinau vieną. Ten, kitam kaime, gyveno moteris. Tai du berniukai gimė. Per duris, kaip

visad, vežė krikštan. Ir abudu pamirė. Vienas anksčiau, kitas už kelių metų. Tai jiems užrodino, sako: reikia per langą paduoti kaip krikštan važiuoja. Tai paskui gimė viena mergaitė ir per langą padavė kūmams. Ir kitų, ir trečių, ir visos užaugo. Ir dar visos tebegyvena.“

„Prisimenu, vienam kaime, ten mano tėvai gyveno, tai buvo tokia senutė, tai ji po visų kaimų ajo. Kur jau reikia moteriškai, tai jau ją kvietė visur. Tai ir vadinom ją „bobutė, kur vaikus gaudo“. Ji tokia gudri buvo bobutė toji. Mes gi dar jaunos, dar vaikai: „Bobute, kur tu aini?“ „Ainu, vienas vyras susirgo“. Nesakydavo. Bo pasakysi, kaip anksčiau gi sakė, kiek sužinos, jei moteriškė jau serga, tiek reikia už kiekvieną atsirgt. Tai jau slepia, kad nežinot niekas. Jei mažiau kas žino, lengviau bus pagimdyt.“

„O kaip su vaikeliu apsieidavot jau paties gimimo metu? Kada atskirdavot vaikelį? Kada kirpdavot virkštelę?“

„Tai kaip gemsta. Biškėlį palauki, kad kraujukas nustotų vaikščioti, cirkuliuoti. Kad galima būtų suprasti, kur galima užrišti. Va tokis yra kaip tarpelaitis. Čia užriši ir atkerpi. Sakydavo, kad reikia vilnoniu siūlu užrišt. Tai kaip atkrinta toji bambukė, tai reikia padėt, ir vaikas kaip užaugo, atsimegs tą siūlą. Tai labai gerai viską žinos ir labai gabus bus. Tai darydavo šitaip žmonės. Vilnoniu siūlu. Ale aš tai lininiu siūlu.“

„O kodėl jūs palaukdavot, kol tas pulsas pranyks virkštelėje?“

„Galai žino. Gal taip pačios susgalvojom. Kad taip iš karto negalima. Jau tik gimė ir čirkšt. Tai dar va truputėli. Kaip kuris tai dar ir parėkia.“

„O kas tuo metu laikydavo vaikelį? Vis tiek keletas minučių praeina...“

„Ant lovos gimė, ant lovos sutvarkei, užrišai, atkirpai. Ir palytėn įsidėjai. Ir nešam praust. Pirmiausiai.“

„O ką su placentą darydavot?“

„A, kartu tai ji neišeina. Iš paskos išeina. Vieta, mes taip vadinom. Surišam skudurėlin kokian ir kur nors apkasam.“

„O kaip jūsų kaime moterys gimdydavo? Taip sunkiai, kaip dabar moterys kamuojasi?“

„Visaip buvo. Aš pirmą mergaitę kaip turėjau, tai susirgau naktį. Vanduo jau nuėjo, tai aš visą dieną sirgau. O žinai, kaip anksčiau, tai ant pečiaus, tai ant lovos. Gal va ten bus geriau. Mano anyta, vyro mama, o ji daug vaikų buvo priėmus, tai va taip, tai va taip, jau ji man pataria. Po pečiais, po viduriu deda pagalves, kad jau galva žemiau. Gal lengviau. Paskui jau mato, kad vakaras, šešta valanda, dar vis nieko nėra. Jau ji sako, reikia važiuoti akušerės. Parvežė akušerę. Davė ampulę. Tadū jau lengviau gimė. O taip prasikankinau nuo vidurnakčio iki vakaro 6 val.“

Aš išvaikščioju iki pat pabaigos. Einu ir einu prie lovos. Susiimdama. Užaina skausmas, tai padejuoju, padejuoju, pasiraivau ir toliau einu. Iki pabaigos aš negaliu gulėt. Jei many va taip paguldytų, tai aš nežinau, gal nepagimdytau. Aš vaikštau, vaikštau. Susikaupiu, man lengviau viskas pernešt. Ir dar ta moteriškė, kur prie manęs buvo, kai trečias gimė, sako, eik, gulkis, bo dar išgrius. Sakau, aš jaučiu. Man lengviau pernešt.“

„O kitos moterys, kurioms jūs padėjot, jos gulėjo?“

„Vienos vaikščiojo. Kitos daugiau gulėdavo. Aš, sako, negaliu vaikščioti. O aš vaikš-

tau iki pačios pabaigos. Čia nelygu.“

„O ant ko guldavotės? Kokia ta padėtis buvo patogesnė?“

„Ant pagalvės. Čia padedi pagalvę po viduriu ir po galva, ir viskas.“

„O žolių jokių neturėjot?“

„Žolių prieš gimdymų tai nieko mes negerdavom. Ir neprisimenu, kad kuri būtų gėrusi. Po gimdymo tai jau gerdavom. Daugiausia tai ramunėlės. Su medumi. Kad neužkietėtų viduriai. Žarnynui kad būtų lengviau, gimdai, kad susitrauktų. Ramunėles išverdam, iškošiam, indedam dar medaus ir jau daugiausiai geriam.“

„Kai vaikelis gimsta, tai nosytėj, burnytėj yra vandenu. Ką darydavot, kad pradėtų kvėpuoti?“

„Būna, būna. Nieko mes nedarydavom. Pats iščiaudėja paskui.“

„O jeigu nekvėpuoja?“

„Taip nepasitaikė, kad va nekvėpuotų.“

Prausėm mes su palute. Vandenin įsidedam, paprausiam, paprausiam, išprausiam. Suvystom kaip anksčiau. Jūs taigi neprisimenat. Pasiuвам dviejų metrų toki pavijočių... Ir tų vaikelį gal tris mėnesius sukėm tu. Palytės buvo lininės. Iš senų patalų, iš senos nešiotos drobės. Vyrų marškiniai daugiausiai buvo drobiniai. Iš baltos drobės, iš pečių, tokia minkštukė toji drobėlė, visa gi buvo lininiai. Nebuvo gi jokių tų merlių, nieko. Tai va palytėsna ir tuo pavijočiu insuki, insuki ir ant galo dar kojytes suriši. Kad būt tiesios. Dabar ir kelių dienų mauna kelnytėm ir tiesios kojytės. O anksčiau, matai, kaip mes vaikus tuos kankinom...“

„Bet, sako, suspaudžia krūtinės ląstą, dėl to nesirgdavo plaučių ligom. Jis iščiose būna labiau suspaustas.“

„Didelės buvo tokios skaros. Tai va paimi vaikelį, va čia užsisuki. Ir va kitu viršu. Ir neši, ir lengva. Tai ir dabar nešioja... Skaras tokias turėjom, pas mus buvo labai madoj...“

„O kaimė nežinojo moterys, kokių ten čemeryčių nepageidaujamam nėštumui nutraukt? Moterys ką nors virdavosi?“

„Aš nieko nedariau, nei aborto jokio neturėjau. Trys buvo vaikeliai. Aš jau džiaugiasi bile yra.“

„Ką darydavo moterys, kad būtų, jeigu vis neateina tas vaikelis? Ar būdavo kokių zababonų [prietarų]?“

„Pas mus taip nepasitaikė, kad nor katra būtų neturėjus. Pas mus tam kaimely visos turėjo. Ne po daug. Viena moteriškė šešis turėjo. Ir kita gal septynis. O taip tai buvo po tris, po keturis, po penkis, visos turėjo. Mes jau jaunesnės buvom. Tai jau mes po tris turėjom. Taip tai sueina ir pasišneka: tai iš jo pusės nėra, tai iš mano pusės nėra.“

„Ar jūs gailėdavot moteriškės, kuri septintą kartą laukiasi. Jau šešis turi ir gyvena nelabai lengvai.“

„A, gailėjos. Va vyro mama. Paklausiau, kaip tu, mama, jauteis, kai laukei dešimto? Sako, va kaip buvo. Aš, sako, nuvėjau šiečkos [smulkinto šieno] pjaut karvei ir pagimdiau tenai, kluony. Ir atsinešiau, ant pečiaus užsinešiau tą vaikelį. Ir atajo vyriausias sūnus, o tas gi buvo jau suaugęs vyras. Vaikas pradėjo verkt, ir aš pradėjau verkt. Sako, mama, neverk. Ką mes valgysim, tai ir jam tas pats bus. Dešimt vaikų, tai dešimt. Visi mes gyve-

nam, tai ir jis gyvens. Nuvėjo jis į parduotuvę. Dar tada žydai buvo. Parnešė puntų, kaip seniau vadindavo puntų cukrų, parnešė bulkių. Va, mama, valgyk, neverk, nesinervuok.

O vyras, sakė, jos buvo tiktai gulėt ir vaikus daryt. Sakau, ale tu, mama, kokio tu sveika, kokio tu stipri. Sako, aš niekad nesirgau savo liga. Mėnesinėm. Tai kaip? Ogi, sako, nėščia nesergu. Gimė vaikas, žindau dvejus metus. Kolei vaiką žindau, nesergu. Kaip jau atėmiau vaiką, vėlei apsirgau. Kaip tik apsirgau, jau ir vėl nėščia. Ir va visi dešimt vaikų ir buvo, kolei baigėsi šita moteriška liga.

Mano tėvai turėjo penkis: trys dukterys ir du sūnai. Tai irgi jau šeimyna, o čia dešimt.“

„Ar nežinojo moterys, ką daryt, kad nepastot? Ar nuodėmė būdavo?“

„Nuodėmė buvo... Bet gal buvo kur ir gudresnių. Buvo tokių atsiradusių, dar aš prisimenu, kokio tai bobelka. Jau ji darė abortus. Bet ji ne ligoninėj, namuose buvo pradėjusi toki darbą daryt, kol ją suraštavo, kaip seniau sakydavo. Daug kas tenai nuveidavo, katros nenorėjo tų vaikelių. Bet jau buvo gudresni toliau gal ir žmonės. Jau ir patys saugojosi. Daugiausia tai gal jau gudresni buvo vyrai. Nutraukdavo sueitį, kad nesuleistų sėklos.“

Dar, prismenu, gal kokiais 36-ais, ar 37-ais metais būdavo vaistinėj tokių tablečių. Tai daug kas naudojo tas tabletes. Kurios nenorėjo pastoti. Tai va panaudoja tas tabletes ir pagenda. Kaip jau seniau sakydavo. Dabar jau vadina, kad išsiabortavo.“

„Tai nebuvo pavojinga moters sveikatai, gimdai?“

„A, niekas nežiūrėjo tos sveikatos. Katrie nenorėjo tiek daug tų vaikų, tai tie nežiūrėjo sveikatos, kaip ten bus, bile jau ji vėl nenėščia. Ligoninėse abortų nedarydavo niekas. Visur draudė.“

„O tom tabletėm tai jau didesnis nėštumas: mėnesio, dviejų būdavo nutraukiamas?“

„Būdavo, būdavo. Ir daug tokių atsitikimų. Buvo, kad moteriškė šitaip pati sau pasidarė. Ji sirgo po to visą gyvenimą. Aš pati nematiau, tik girdėjau, kaip pasakojo. Kad buvo kokį tai daiktą apvyniojus vata ir gimdos kaklelin, ir pradėjo kraujuot. Ir taip sirgo visą laiką. Gal jau ne pirmas kartas? Gal jai buvo pasisekęs jau kelintas kartas? Žinoma, neišpaskos, kaip ten.“

„O kunigai? Žiūrėjo normaliai į tuos dalykus?“

„Oi, kunigai draudė. Oho! Dar ir dabar buvo čia toks vienas. Jisai rėkdavo per pamokslus. Išnyks, išnyks Lietuva, jeigu šitaip darysit!“

„O ar buvo kokie tikėjimai?“

„Mes taip girdėjom nuog senesnių moterų. Sako, kai gemsta vaikas, tai ant kojytės būna tokie rėžiukai. Jeigu ant vienos kojytės du tokie ir ant kitos kojytės, tai bus ir antra mergaitė, jeigu jau mergaitę pagimdė. O jeigu ant vienos kojytės du rėžiukai, o ant kitos trys – jau bus permaina. Jeigu dabar buvo mergaitė, tai jau bus berniukas. Ir taip būna.“

Žinai, seniau tuos būrimus. Atpjauna bambutę, taigi kraujelis vis tiek bėga. Tai jeigu mergaitė, tai žandukus patepa tuo, kad būtų raudona... Kad būtų graži. Ai, žinai, kaip seniau žmonės nebuvo tokio mokslo pasiekę, bet visaip gi buvo. Kas, kad ten maldaknygę mokėjo paskaityti. Dabar tai jau toji medicina, išsimokslinę žmonės, dabar žino. O anksčiau – silpnas vaikelis gimė, tai ir mirė. O dabar ir silpnas gemsta ir su visokiais vaistais jis išauga. Seniau katras tik jau gemsta stiprus, tas auga.“

„O labai apraudodavo, apverkdavo motinos, jeigu mirdavo vaikelis?“

„Tai žinai gi, motinai vaikelis koks brangus, oho!“

„O jeigu vis tiek vaikelis silpnas, nieko nedarydavo, kad jis stipresnis būtų, kad nenumirtų?“

„Kaip anksčiau kaime, jeigu dar jis kiek gyvena, tai veža pas gydytojus.“

„O patys nemėgindavo gelbėtis kažkokiom priemonėm, žinomom iš seno?“

„A, tai būdavo, būdavo. Tai, sakydavo, kaip pirmą kartą užmatai, kaip vaikui kas darosi – koks priepuolis – reikia tam vaikui arba nuvilkt visus rūbelius ir mest į ugnį sudegint, arba sudėt ir koku viniu prikalt prie žemės. Būk tai, sako, kad šitas padeda. Bet kai pirmą kartą užmačius, ką tu žinai, kas jam pasidarė.“

Aš tai visą laiką taip darydavau. Nusinešu ant slenksčio, aplaižau akytes ir paspjaudau. Ir vienon pusėn, ir kiton, paspjaudau paspjaudau ir biškelį druskos burnytėn – čiut čiut – įsidedu burnon ir iš burnos paimu biškelį druskos. Ir va su suknelės padal-kais apšluostau. Akytes. Ir būna tokių atsitikimų, ir užmiega vaikas. Užmiega ir praeina, ir praeina. O tai rėks, rėks ir nežinai, kas daryt. Ir kas atsitiko? Svetimas žmogus atėjo, gal jo akių pabojo, gal jis pažiūrėjo, žinai, visokių akių yra. Kitų va ir gyvulys paboja akių. Mus taip mamos mokino.

Dar tokių žolynų yra, keruciai, vadinam keruciažoliais. Jie tokie limpa ir auga prie namų.“

„Lakišiai, eini ir prikimba?“

„Ne, ne, ne. Ten tai nuog skripulo [egzemos]. Anksčiau, kai vaikai gemsta, būna ir galvelės iššašė. Tai anksčiau daugiausiai vadino škripulas vaiko. Tai tas žoles vadinom šunyčiais. Lakišiai. Tai tuose vonelės darom ir prausiam. O tos keruciažolės jau nuo akių, kaip sako. Paboja akių, tai jau tais keruciažoliais prausiam ir parūkyt galima vaiką ar gyvulį. Gyvuliams tai puodkelės ir slenksčio paskutam, skarvadon [skardon] ar kur žarijū ir uždedam tų keruciažolių, ir parūkom... Apeini. Tai po nosim, tai aplinkui, tai po koja, tai po tešmeniu. Tvartan ineini, aprūkai, aprūkai. Žinai, yra tokių žmonių, jeigu karvė graži, tešmuo gražus, tai kožnas, ai, kokia graži karvė, kokia graži karvė. Tai va, tuoj ir pasidaro kas tai.“

„Maitindavot ilgai?“

„Ilgai. Aš va šitą savo dukrą maitinau 1 metus ir 3 mėnesius O buvo tokia stipri, tai išsiims krūtį, smukt, smukt, smukt patraukia, sukanda dantukais ir it!.. tai kaip pliaukš-teriu per šiknaitį. Ale, kad ir pieno būdavo. Čia jau viena maitinu, tai iš kitos bėga. Iki metų vaikui, tai niekas nereikia beveik duot. Košytės jeigu jau kokios išverdi. Tai jau pradėjo bėgti metų ir 3 mėnesių. Ir jau nemaitinau. O pirmą mergaitę – tai metus. Metų pradėjo bėgti. Ir jau nemaitinau. Berniukas 9 mėnesių pradėjo bėgti. Tai tų irgi iki bėgimo. Pradėjai jau eit ant savo kojų, tai jau ir eik...“

„O kaip atjunkydavot?“

„Tai, žinai, visaip. Tai ir pipirų užpilam. Oi, kaip rėkia. Tai jau paskui bijo imt. Tai visaip darai, kad jau atpratyt, kaip va vaikus nuog žinduko. Yra vaikų, kurie nemeta žinduko.“

„Ar buvo toks laikas, nuo kurio visai nebeduodavot? Ar vis mažiau, mažiau?“

„Ne! Jau kaip atimam ir atimam. Kaip sakydavo, jeigu atimsi ir vėl duosi, bus nepo-metlyvas [turės blogą atmintį] vaikas.“

„O būdavo sunku su pienu, su krūtimis, kad speneliai skeldėja, ypač kai pirmą vaiką pagimdo moteris? Ką darydavot?“

„Ai, būdavo, būdavo. Kaip sutrūksta, taigi baisu, kaip suima vaikas žįsti. Karš-tais dėjom kompresais, kad ne taip skaudėtų. Tepdavom kiaulės riebalais nesūdytais. Jau kaip pamaitini, tadu apdedi, kad teip neskaudėtų. O jau eini maitint, išplauni, iššluostai...“

„O jeigu guzai susimeta?“

„Karštas palas vandens tiktai ir jau dedam prie krūties. Pamaitini vaiką ir po to jau dedi. Ir kai jau nujunkai vaiką, tai irgi karštom palom. Tokį kompresą dedi, kad greičiau perdegt pienas.“

„O vaiką maitindavot kada jis nori, kada paprašo, suverkia, ar turėjot kažkokius pusryčius, pietus, vakariene?“

„A, kada verkia, tai gal valgyt nori, tai ir duodi, kiek jis patraukia.“

Paskui kalba pasisuko apie vyrų dalyvavimą gimdyme. Paulina gražiai papasakojo, kaip jie bendraudavo su vyru:

„Jūsų kaime tarp jūsų pažįstamų taip nebuvo, kad vyrai kažkaip padėtų?“

„Aš kaip gimdiau pirmą, tą, pas kurią buvot, tai buvo ir vyras. Man liepė už jo akušerė apsikabyt ir kiek leidžia sylos [jėgos] spaust. O aš 17 metų, tai kiek ti tos sylos turi toks žmogus...“

„O kada vyrą pakviesdavo, koku momentu?“

„Jau kaip gimė, tai vyras ateina. Ir vandens priešildyta būna, ir atneša, ir padeda... Mano jau viena mergaitė buvo, kita, trečias berniukas. Tai jau ta moteriškė pašaukė. Vin-culi, eikš, sako, va sūnus. Tai kaip jis lėkė. Iš džiaugsmo, kad sūnus. O prieš tai vyrus išsivarom, kad nebūt nė kambary.“

„Mes dirbom miškų ūky, kad jis pareina iš miško, reikia malkos, reikia rugiai iškult rankom, spragilais kūlėm. Tai dar jis tau vaiko žiūrės ir eis kult, dar aš patiėjau kult ir

daryt visko. Ir miškan važiavau...“

„O jūs susitikdavot su vyru pašnekėt tiktai tada, kai jau eidavot gult?“

„Tai vakare susėsdavom. Vaikai jau paūgėjo. Tai jau, žinai, ir su vaikais, jisai mylėjo vaikus, ir žais jis, ir visą. Vis tiek vakare jau būna laisviausias laikas, o ryte ataskelia, jau reikia eit gyvuliai šert, arkllys paruošt darban.“

„Ar buvo koks laikas, kai šeima tradiciškai susirinkdavo?“

„Tai būdavo vakare. Jau daugiausia po vakarienės. Pasišnekam, pasėdim... Jau darbus pabaigę. Jis vakare eina anksčiau gult, o aš kaip audiau visą laiką gyvenime, tai aš iš vakaro ruošiu šėivas arba audžiu iki vienuoliktos vakaro.“

Pribuvėjstės kelių įvairovė. Antroposofinė pribuvėjstė

Įpratome, kad gimdymas namuose dažniausiai vyksta vandenyje – vonioje ar baseine. Tačiau tai nėra privaloma. Kai kurios moterys gimdo tiesiog namuose stovėdamos, tupėdamos, keturpėščios, gulėdamos lovoje. Daug kalbėjome apie dvasinę pribuvėjstę, kuri tarsi sudaro gimdymų namuose esmę. Tačiau egzistuoja ir kitokių kelių. Vienas man pačiai labai naujas kelias pasirodė *antroposofinė pribuvėjstė*.

2000 m. vieną ankstyvo pavasario vakarą paskyriau pokalbiams su Virginija, trijų vaikų mama, kuri daug metų svajoto priiminėti gimdymus. Pokalbyje dalyvavo Rasa, viena iš mamų, kuri neseniai buvo gimdžiusi su Virginija, ir Justė su savo mažyle, seniai laukta ir išsvajota dukrele. Rasa ir Justė kartu su Virginija pasirinko antroposofinę gimdymo filosofiją. Pirmiausia paklausiau Virginijos:

„Ar tu laikai save pribuvėja, ar dvasine akušere, ar tiesiog gimdymo pagalbininke?“

„Pribuvėja – tai labai ypatingai skamba. Turbūt reikia daug gyvenimo nugyventi, kad galėtum taip pasivadinti... Aš esu moteris daranti tą, ką reikia daryti, ką matau, kad galiu padaryti...“

„O kas tau davė impulsą?“

„Pirmutinis impulsas buvo mano pačios gimdymai. Jie visi buvo labai skirtingi, ir aš supratau, koks svarbus tas žmogus, kuris būna šalia.“

„Ar tau buvo sunku peržengti tą ribą, pradėti? Priimti tą pirmą sykį?“

„Nepasakyčiau, kad buvo labai lengva tą padaryti. Bet aš neturėjau kito pasirinkimo. Manęs iš tiesų paprašė pagalbos ir aš niekaip nesivadindama suteikiau tą pagalbą.“

„Mes dabar čia bendraujam, sėdim kartu su mamomis, kuriom tu padėjai, kurių vaikeliai atėjo į tavo rankas. Tai buvo tavo pirma sąmoninga, rimta pribuvėjstės praktika. Kokius jausmus tie pirmieji gimdymai tau sukėlė?“

„Pirmiausia labai didelį dėkingumą už pasitikėjimą. Jos mane pakvietė. Galvodavau, kad norėčiau priiminėti vaikus, ir galvojau, koks turėtų būti mano idealus santykis su ta mama. Ir vieną kartą Rasa man papasakojo, kaip ji įsivaizduoja savo gimdymą. Tokį mano idealų variantą. Ir aš tada visai suskydau.“

„Rasa, papasakok, kaip tu pasikviete Virginiją.“

„Aš pradėsiu kalbą iš toliau. Kaip aš apsisprendžiau, kad gimdysiu namuose. Apsi-

sprendžiau dar tuomet, kai gimė mano pirmasis sūnus. Aš tada perskaičiau straipsnį apie gimdymą namuose. Iki tol nežinojau, kad tai įmanoma. Ir staiga supratau, kad visa mano neviltis dėl to, kas vyko ligoninėje, tie sunkūs išgyvenimai gimus sūnui, jų nebūtų buvę, jeigu aš būčiau žinojusi anksčiau, kad galima gimdyti namuose. Nes man tikriausiai, kaip ir visoms, labai svarbu aplinka ir žmonės. O ligoninėje tai tiesiog neįmanoma. Jie gali būti iš tikrųjų labai geri, bet nėra tarp žmonių gilaus ilgalaikio ryšio, o tik toks trumpas akimirkos susitikimas, kada kažkam reikalinga pagalba, o kažkas gali ją suteikti.

Aš dar nebuvo apsisprendusi turėti vaikų, kai pakalbiniau Virginiją. Iš tikrųjų aš ją išsirikau iš karto, dar nesilaukdama. Pasakiau tai pusiau juokais, bet taip ir nutiko. Aš ėmiau lauktis ir jau nenorėjau keisti sprendimo. Ir man tai buvo kaip pirmas gimdymas, nes to tikrojo pirmojo gimdymo metu aš negalėjau išgyvent daugybės dalykų, kuriuos išgyvenau šito gimdymo metu.

Iš tiesų man nė kiek nenuostabu, kad pats svarbiausias dalykas didelei daliai žmonių yra profesionalumas. Tai yra labiausiai vertinama visose srityse. Ir aš tikriausiai esu išimtis, nes man šiuo atveju profesionalumas nebuvo svarbiausias. Profesionalėjantis žmogus tampa tarytum šaltesnis. Jis tarsi nebegali giliai įsijausti į tai, kas vyksta. Aišku, jeigu yra profesionalas ir dar tebeturi savybę nuolat išlaikyti gyvą santykį, tai yra pati aukščiausia kokybė. Bet man šiuo atveju pasitikėjimas žmogumi, šiltas santykis buvo svarbiau už profesionalumą.“

„Virga, tu pasakojai apie antroposofinę pribuvėjstę. Man tai taip nauja ir netikėta. Gal tu galėtum bent trumpai pasakyti, kas tai yra? Net nežinau, kaip klausimą tau užduoti...“

„Kai profesionalas ruošia nėščiąją, jis rūpinasi, kad ji gerai jaustųsi, ką ji turėtų valgyti, kokias mankštas turėtų daryti, kaip grūdintis, plaukioti. Kai moteris pagimdo, vėl ateina profesionalai. Vienas pasakoja apie tai, kad reikia sauskėlių, mišinių, kėdutes, vaikštukų, būtinai šito žaislo. Kitas pasakoja, kad nereikia sauskėlių, vaikštukų. Maitink krūtimi iki dviejų metų. Trečias sako, ne, tu nemaitink iki dviejų metų. Ir visi jie nori kuo geriausio tavo vaikui. Ir kai pradedi iš tos mozaikos kažką dėliotis, nebesupranti, kas iš to gavosi. O veikti turi labai greitai, nes vaikas auga. Dabar tau reikia įdėti marliuką arba sauskėles. Ir nėra laiko galvoti, o kai pradedi galvoti, kas yra tas marliukas ir kas yra sauskėlės, tai dažnai vaikas jau būna mokykloj. Taigi... Antroposofinėj pribuvėjstėj pirmiausia yra pasakojama, kas yra žmogus. Ko jis čia ateina ir kaip jis čia ateina. O nusprendžia tas žmogus, pas kurį ateina vaikas. Aš suprantu, kad marliukas vaiko pojūčiams yra geriau, ir tai, kad aš įdėsiu marliuką dabar, kažkada gyvenime jam atsilieps galbūt teigiamai. Bet aš negaliu to daryti, nes aš nesusipėju. Aš galvoju ir renkuosi.

Mes buvom antroposofinėj klinikoje ir ten matėm idealias sąlygas, kaip turi gimti vaikas, kuo jis turi būti aprengtas ir viską, kas jam skirta. Be viso to, šalia buvo ir didelis vonios kambarys. Kai mes paklausėm, kas čia yra, mums pasakė, kad jeigu mama pageidauja, ji gali gimdyti vonioje, vandenyje.“

„O kaip moterys gimdo antroposofinėje klinikoje? Kokios pozos laikomos tinkamiausiomis? Ar jos gimdo kaip įprastoj ligoninėj ir guldomos ant stalo, pakeltom kojom?“

„Yra lova... ir tokia kėdutė, kur gali sėdėti.“

„Gimdymai skatinami...?“

„Ne, gimdymai neskatinami. Jie nedaro cezario pjūvių toje klinikoje. Veža į ligoninę.“

„Kokiom priemonėm gimdymas nuskausminamas?“

„Nenuskausminamas.“

„O masažai, aromaterapija, psichologinė pagalba...?“

„Tai jau yra pribuvėjos menas, kaip moteriai pagelbėti.“

„Ten taip pat balti chalatai, pirštinės?“

„Ne... Visa klinika išpuošta be galo gražiomis reprodukcijomis. Siksto Madona arba

„Madonna de Paco“, nėščia madona. Ji stovi tarpdury ir du angelai su batais. Vadinasi, tiedu angelai jau ant žemės. Jie laiko praskleidę užuolaidą ir nėščia moteris tarytum eina pro vartus. Aplinka be galo šilta... net visi maži Weledos (antroposofinių vaistų gamintojo) tepalėliai gražiai užkloti ir paslėpti, kaip ir visi aparatai.

Antroposofės pribuvėjos pasakojo apie tai, kaip moteris gimdymo metu „išeina“. Mačiau, kaip viena iš jų, Anna Wilde, parodė... „čia, čia išeina“. Ir yra dar vienas pribuvėjos menas ją sugražinti vėl atgal.“

„Taigi ko tau, kaip pribuvėjai, labiausiai trūksta šiuo metu: dėmesio, mokytojos, draugių, visuomenės palaikymo, bendraminčių?“

Virginija (pašnibždomis): „Aš labai noriu mokytis.“

„Tu tai garsiai pasakyk.“

„Aš noriu mokytis. Aš noriu nuvažiuoti pas mokytoją, aš žinau, pas kurią noriu nuvažiuoti. Ir dar žinau, pas kurią draugę noriu nuvažiuoti ir pasižiūrėti, kaip ji dirba.“

„Jos ne Lietuvoj?“

„Ne. Vokietijoj. Jos yra labai labai skirtingos, bet aš jaučiu... tarytum esu tarp jų.“

Su Juste susipažinau, kai ji ruošėsi gimdyti pirmąjį vaikelį ir jai moterys surengė iniciacijas į motinystę. Tada ji ketino gimdyti vandenyje ir savo ketinimą sėkmingai įgyvendino.

„Tu gimdei su dviem skirtingom pribuvėjom. Netgi, sakyčiau, skirtingų pasaulėžiūrų pribuvėjom, ar turi pribuvėjos pasaulėžiūra įtakos gimdymui?“

„Gal net ne mama, galbūt vaikas renkasi, kokio jis nori gimdymo. Aš jau per patį dukros gimimą dar galvojau, kur gimdyti – vandeny ar ne vandeny, nes pirmo vaiko gimdymas buvo vandenyje. Šitas buvo kitoks. Su kitokiais pojūčiais, su kitokiais jausmais. Jis buvo ne vandeny ir gal dėl to tiesiog mano pačios pasaulėžiūra šiek tiek pasikeitė. Pasikeitė supratimas apie gyvenimą, apie žmogų, apie vaiką ir... apie patį gimdymą.“

Grįžome prie antroposofinės gimdymo sampratos. Virginija paaiškino jo esmę: „Gimdymas kūdikis išgyvena tarytum keturias stichijas: vandenį, orą, ugnį ir žemę. Iš vandens jis atkeliauja per ugnį – skausmą – ir orą į žemę. Gimdamas kūdikis išgyvena milžinišką stresą. Kai tau šitaip suspaudžiama kaukolė, kai tave nuolat kažkas spaudžia, stumia, suka, tai yra baisus šokas. Jeigu moteris išgyvena gimdymo metu fizinį skausmą, tai tokį skausmą, tik dvasiniame lygmenyje, išgyvena vaikas. Ir jeigu moteris suvokia, ką tuo metu išgyvena gimstantis vaikas, ji pradeda galvoti apie vaiką. Tai yra motinystės

pradžia, kai tu perkeli pasaulio centrą nuo „aš“ į vaiką.“

„Dar noriu tavęs paklausti, koks yra skirtumas tarp ateiti į žemę ir ateiti į vandenį?“

„Vaikas išgyvena gimdymo įtampą ir pati pabaiga, kai užgriūna dar ir šaltis, ryški šviesa ir slėgis, ir kai jis paguldomas ant kažko kieto, tada jis ateina į žemę. Ir tuo metu, gal tai skambės kaip alegorija, kai mama iškvepia, jis pirmąkart įkvepia. Tai yra keturių stichijų išgyvenimas. Ir tada vaikas aiškiai žino, kas yra vanduo, ugnis, oras ir žemė. Tai yra pirmutinė, pradinė informacija jam.“

„O kaip yra su vandeniu?“

„Kai gimstantis žmogus priartėja prie kulminacijos, kai jis jau pajunta, kad čia yra pabaiga, staiga vėl viskas iš naujo. Vietoj šalčio ir slėgio nieko nėra. Gal aš grįžau atgal? – Apgauna. Susimaišo visos stichijos. Ir po to, kai jis jau nebesupranta, kur yra, tada jis... vis tiek pajunta ir kietumą, ir šaltį. Vanduo labiau padeda mamai, bet ne vaikui... Jeigu mama jaučia, kad taip bus lengviau pakelti skausmą, išvengti plyšimų, tada ji renkasi vandenį...“

Justė: „Aš galiu palyginti. Tas antrasis gimdymas buvo daug stipresnis, tvirtesnis. Kaip tu kažkada pasakei, kad gimdymas yra kraujas, žemė, kad tas vaikas nėra toks švarus, sterilus. Aš galvojau, kad aš net nekraujavau per pirmą gimdymą. Paima vaikutį. Jis toksai visas švarutis, gražutis, dėl to, kad vanduo jau jį nuplovė. Ir tas gimdymas buvo toks sterilus, gražus, kaip šokis... O antrasis atėjo su krauju, su patyrimu, su didžiuliu skausmu, kai eina didžiulė jėga ir tu nieko nebegali padaryti prieš tą jėgą. Aišku, yra sunkiau, bet tą, ką gauna vaikas ir ką gauni tu, tai nepalyginami dalykai. Man atrodo, kad kartais reikia gimdyme ir kraujo, ir skausmo. Tada kitaip pradedi suvoki gimties paslaptį...“

Rasa: „Galų gale tavo apsisprendimas tuo metu yra svarbus. Ir, man atrodo, vaikui taip pat svarbus. Jeigu tu darai ir tiki, kad taip turi būti, tikriausiai yra teisinga, tu esi nekalta, net jeigu po to galvoji, kad klydai ir kažką padarei neteisingai.“

Moterys kalbėdamos be galo jaudinosi, nes sąmoningai palietėme labai subtilią ir jautrią temą. Ir Justė, ir Virginija turėjo gimdymų vandenyje patirtį, tarsi buvo išaugusios „vandens filosofijoje“, vėliau susidūrusios su kitu požiūriu jį priėmė kaip sau ir vaikui tinkamesnį. Tačiau apie tai kalbėti nėra lengva, nes joms taip pat buvo brangūs ir jų gimdymai vandenyje, ir į vandenį išplaukę vaikai, ir pribuvėjos, mokiusios ir padėjusios pagimdyti vandenyje. Mes visiškai neketiname priešpriešinti vieno kelio kitam. Mes tik bandėme išsiaiškinti, kas tai yra.

III GIMDYMO KELIAS

Gimimas yra mirtis gyvenimui, kurį mes pažinojome; mirtis yra gimimas gyvenimui, kurį mes gyvensime. Mums reikia išlaikyti įtampą tarp gimimo ir mirties bei išplėsti savo kontūro perimetrą.

Marion Woodman, *The Pregnant Virgin*

...Gimdymo Kelias kaip kiekvienas perėjimas prasideda atskyrimu.

Besilaukiančioji įžengia į naują statusą ir tampa atskirta nuo savo ankstesnio, jai įprasto gyvenimo. Dabar jos įsitikinimų sistema griūva, o naujos ji dar neturi.

Dėl to ji labai pažeidžiama, bet labai stipri vaisingumo teikiama galia.

Ji ne vieniša. Tuo pavojingu ir šventu keliu dalijasi jos likimo draugės.

Ji labai atvira kiekvienai informacijai, ji godžiai priima žinias, kurios apibrėžia jos naują nepažįstamą tikrovę. Pribuvėja – ritualo vyresnioji – perduoda jai svarbius kultūrinius patyrimus. Šie giliai nugrimzta į jos sielą, įsitvirtindami kartu su galingais jausmais. Jie suformuos jos ateitį, jos būsimus santykius, jos naująjį vaidmenį.

Tuomet ateina svarbiausia perkeitimo akimirka – nežinomybė, kai visas pasaulis virsta aukštyn kojom. Tam, kad tuo metu jai atsivertų naujas savęs suvokimas, reikalinga ritualinė energija, saugumas artimų žmonių rate.

Galiausiai ji perkeista iš naujo susigiminiuoja su pasauliu...

Laukimo savimonė

Vakare Žvaigžde,
tu gražini visus daiktus,
kuriuos skaisti aušra
išbarsto.
tu gražini avis,
tu gražini ožkas,
tu gražini vaiką
jo motinai.

Sapho, 612 m. p. Kristų.

Tie, kas žinome esą Dievo vaikai ir turį nemirtingą sielą, vaikus, kurie ateina per mus, irgi suvokiame kaip dvasines būtybes. Taigi motinystė ir tėvystė prasideda dar nepradėjus vaikelio fiziniame plane. Ryšys jau nutiestas, susitarimas įvykęs... Idėja apie sielos egzistavimą prieš fizinį įsikūnijimą yra žinoma viso pasaulio religijose nuo seniausių laikų. Tačiau tie, kas kūdikystėje buvo labai stropūs ir labai gerai pamiršo savo dvasinę prigimtį, turi galimybę ją prisiminti ir atpažinti savo būsimo vaiko pavidale...

Ar gali dar nepradėtas kūdikis bendrauti su mumis? Labai daug tėvų, galbūt netgi kažkas iš jūsų pažįstamų rato, į šį klausimą atsakys teigiamai. Žmogui, nesusidūrusiam su panašia patirtimi, tokios istorijos atrodo labiau intriguojančios ir neįtikimos, negu vertos rimtų tyrinėjimų. Prisimenu, kaip vaikystėje su seserim klausdavome tėvų ir kitų suaugusiųjų, iš kur atsiranda vaikai, nes mums tai iš tikrųjų labai rūpėjo. Nelabai tikėdavome suaugusiųjų pasakojimais apie kopūstus, bobas, diedus, kurie vaikus nešioja, parduotuves, kur galima jų nusipirkti, ir dar mažiau gandrais, nes vaikystėje matėme daug gandrų, kurie suko lizdus netoli mūsų namų, bet taip ir neteko pamatyti nė vieno, nešančio vaikelį. Sesuo keturiais metais jaunesnė ir aš gerai prisimenu, kaip ją mažulytę, susuktą, suvyniotą, nes buvo gruodžio mėnuo, kartu su mama parvežė namo greitosios pagalbos automobilis. Nuo to laiko man tapo visiškai aišku, kad tokiu oru negali kas nors padėti tokį mažą vaikelį lauke ant sniego, juk jis paprasčiausiai sušals... Suaugę jaučiamės labai pasitikintys vaikų atsiradimo klausimu, nes žinome teoriją. O kaip yra iš tikrųjų? Ar mes šiandien taip jau gerai žinome, iš kur atkeliauja mūsų vaikai? Jei esame užkietėję materialistai ir mąstome vienos filosofinės sistemos rėmuose, galime atsakyti – taip. Tačiau mūsų pačių ir kitų žmonių patirtys kelia tam tikrą jaudulį sieloje ar sąmonėje ir klausimas, iš kur mes atėjome, iš kur ateina mūsų vaikai, lieka toks pat miglotas ir neaiškus, kaip ir vaikystėje.

Ar mes atkeliaujame iš dvasinio pasaulio? Ar vaikai atkeliauja atsitiktinai, ar jie iš anksto pasirenka savo tėvus? Ar jie turi kokią nors galimybę pasirinkti savo gimimo aplinkybes? Kai kurie susitikimai su negimusiaisiais ir dar nepradėtais vaikais būna dramatiški, kai kurie be galo subtilūs ir labai trumpi, kai kurie pakeičia žmonių gyvenimą.

Motinystės ir tėvystės pradžia.

Bendravimas su kūdikiu iki pradėjimo

Asta ir Edvinas, besilaukiantys savo pirmojo vaikelio, likus savaitei iki gimimo papasakojo apie savo bendravimą su juo. Asta šį ypatingą ryšį įvardijo labai paprastais, kasdieniškais žodžiais, bet jos šypsenoje, balse galima buvo justai jaudinantį švelnumą, kylantį iš to ryšio ypatingumo ir gilumo suvokimo:

„Mažiuko mes užsimegam abu kartu. Ir tai buvo labai gerai, tas jausmas, kad galėtum dar kažką mylėti. Ir tas jausmas neapleido, jis tarsi tvyrojo visame kame. Na ir pagaliau jis atėjo, gal ne pačią tą akimirką, kai jis atėjo, bet prabėgus savaitei, dviem savaitėm iškart pajutom, kad jis yra, nereikėjo jokių aiškinimųsi. Ir jau tada užsimezgė ryšys. Ne tada, kai jauti, kad jau kažkas spurda po širdim, o tada, kai jis ateina, jau žinai, jog jis yra. Ir iškart galima su juo bendrauti, aš tai labai gerai pajutau. Man tada, atrodo, net lengviau buvo bendrauti, aš pasiėmiau savo vaikystės knygas, Anderseno pasakas ir pradėjau skaityti lyg sau pačiai, lyg jam. Nes, atrodė, buvo būtina su ta mažyte siela užmegzti ryšį ir pradėti šnekėtis. Paskui viskas buvo labai natūralu. Lankėm pribuvėjos paskaitas, labai pradėjom domėtis vaikais. Anksčiau, kad ir klausydavom ar klausinėdavom mamų ar močiucių apie juos, pasakydavo, ir tos žinios dingdavo, jos kažkur išplaukdavo. O dabar, kai jų tikrai reikia, tai viską taip gaudai stačiom ausim. Ir viskas užsifiksuoja.“

Ankstyvąja tėvyste priimta laikyti laikotarpį nuo pradėjimo iki gimimo, o pati pirmoji motinystės ir tėvystės patirtis įvyksta dar prieš pradėjimą. Tai be galo įdomi ir dar labai mažai tyrinėta žmogaus gyvenimo sritis. 9 dešimtmetyje Berklio Universitete (JAV) atlikti tyrimai parodė, kad tie žmonės, kurie mąstė apie sąmoningo pradėjimo idealą, į tėvystę taip pat žiūrėjo kaip į dvasinį procesą, kuriame norėjo dalyvauti sąmoningai.¹ Taip pat jų patirtis dar kartą patvirtino, kad kūdikio siela jau egzistuoja prieš ateidama į fizinį pasaulį.

Bendravimas su negimusiu kūdikiu turbūt yra žinomas nuo žmonijos atsiradimo pradžios. Australijos aborigenai iki šių dienų yra išlaikę tikėjimą, kad būsimo kūdikis pats pasirenka tėvus ir tas jo pasirinkimas „pažadina“ jų biologiją. Miško Upės aborigenai pirmiausiai sapnuoja vaikučio sielą, žaidžiančią su tėvo strėlėmis arba motinos popieriniais laiveliais; vyras pastumia sielą savo žmonos link ir ji įeina į moters kūną per kojas. Toks pradėjimas paprastai virsta nėštumu, nors kartais atsitinka, kad pradėjimas įvyksta po keleto metų. Aborigenų pavyzdys kontrastuoja su vakarietišku supratimu apie nėštumą. Pirmieji antropologai, išgirdę tokius liudijimus apie pradėjimą, nutarė, kad vaikelio siela atlieka vyro spermos vaidmenį ir pavadino šį supratimą „elementariausiu tikėjimu apie individo genezę“.

Dar paslaptinčiau, kad aborigenai išsaugojo tikėjimą apie vaikelio sielos apsilankymą, netgi sužinoję apie biologinį pradėjimą kaip atsitiktinį spermatozoido ir kiaušialąstės susidūrimą. Antropologas Ashley Montagu, tyrinėjęs Australijos aborigenų pasaulį,

¹ Jeannine and Frederick Baker, *Conscious Conception: Elemental Journey Through the Labyrinth of Sexuality*, North Atlantic Books, 1986.

suprato, „kad tikėjimas vaikų dvasine prigimtimi yra esminis tos visuomenės bruožas“²

Daisy M. Bates, švelni ir trapi anglė, pragyvenusi klajoklišką gyvenimą su Australijos aborigenais maždaug 40 metų, daug geriau už kitus svetimšalius pažinojo ir suprato vietinius gyventojus. Ji atrado nuostabių tikėjimų, susijusių su vietinių gyventojų tėvyste: tėvystę lemia vaiko siela, o ne tėvų seksualinis aktas. Vyro sapnas apibrėžia jo tėvystę, o ne jo sperma. Daisy M. Bates aprašo atvejį, kai tėvas pripažino savo vaiku kūdikį, gimusį jo žmonai po jų dviejų metų išsiskyrimo. Jis nekreipė dėmesio į ilgą laiko tarpą, prabėgusį tarp sueities ir gimimo.

„Larry priėmė savo žmonos vaiką kaip savo, sugrįžęs po dviejų metų išsiskyrimo. Prieš tai Larry jo dukte pasirodė sapne. Ji palietė jį strėle ir paklausė: „Kur yra mano mama?“ Larry nupasakojo mergaitės sielai, kaip rasti jo žmoną Dolly Gyvačių Ilankoje. Vieną mėnulio pilnaties naktį, kai Larry jau buvo sugrįžęs pas savo žmoną, jis vaikščiojo pakrante sūpuodamas glėbyje savo žmonos kūdikį. Jis buvo sužavėtas savo žmona ir ekstazės apimtu žvilgsniu gėrėjosi naujagime mergaite, nors ir nebuvo jos biologinis tėvas. Jis dainavo mergytei apie „sielų šalį“, iš kurios visi žmonės ateina ir į kurią jie grįžta mirdami.“³

Toliau Daisy M. Bates cituoja pasakojimus vyrų, kurie paneigė savo tėvystę netgi tuo atveju, jei pora visą laiką buvo kartu. Tie vyrai nesapnavo vaikelio sielos arba sapnavo dukrą, o gimė berniukas ir atvirkščiai. Tais atvejais motina privalo surasti „tikrą“ tėvą, kuris sapnavo to vaiko sielą.

Kuo labiau Vakarų religija, racionalizmas ir mokslas skverbėsi į Australiją, tuo mažiau aborigenai pasakojo apie sapnuojamas savo vaikų sielas. Vokiečių etnologas A. Lommelis, tyrinėjęs modernios kultūros poveikį aborigenams, išvelgė keletą subtilių faktorių, kurie lėmė populiacijos sumažėjimą. „Kai vietiniai gyventojai persiėmė vakarietiška kultūra, jie ėmė prarasti galimybę sapnuoti vaikų sielas. Ryškiai ėmė mažėti gimstamumas. Nepaisant puikių ekonominių ir sanitarinių sąlygų Wororos gentyje tik vienas penktadalis iš 200 narių buvo mažiau nei 20 metų. Misionieriaus patarimas: „Turėkite daugiau lytinių santykių su savo žmonomis“ buvo praleistas pro ausis. Wororos žmonės žinojo, kad kūdikio pradėjimas priklauso nuo vaiko sielos noro gimti. Fizinis meilės aktas tam nėra labai reikšmingas.“⁴

Kai A. Lommelis klausinėjo žmonių, kodėl jie nebesapnuoja savo vaikų sielų, vienas vyras jam paaiškino: „Miegas turi būti lengvas. Sapnuotojas turi likti budrus ir jautrus netgi tada, kai jo kūnas ilsisi. Kai žmogus taip miega, vaiko siela įeina į jo širdį, paskui ji eina į jo galvą ir žmogus gerai tai suvokia.“⁵ Iš esmės vietiniai žmonės sapną suvokė kaip dualų vyksmą, kuriame guvi sąmonė ir besiilsintis kūnas sukuria meditatyvią būseną. Joga ir kitos rytų dvasinės praktikos tai aprašo kaip sąmoningus sapnus. Aborigenai pradėjo kaupti modernų stresą, kai tik jie paliko ramų, tylų gyvenimą su šventomis ceremonijomis ir nebeturėjo laiko kontemplanuoti bei medituoti.

² Ashley Montagu, *Coming Into Being Among the Australian Aborigines*, London, 1974, p. 63.

³ Daisy M. Bates, *Passing of the Aborigines: A lifetime spent among the natives of Australia*. London, 1940, p. 27.

⁴ A. Lommel, *Modern culture influences on the Aborigines*. Oceania, 1951, p. 5.

⁵ Ten pat, p. 21.

Šiandien daugelį pavojų žmogaus sveikatai keliančiame pasaulyje yra daug motyvacijų sąmoningą tėvystę pradėti dar iki kūdikiui įsikūnijant. Reikia suvokti, kad įprotis nuolat vartoti alkoholį, narkotikus ar rūkymas yra pagrindiniai faktoriai, nulemiantys kūdikio ligas ir fizinius defektus. Jei tėvai rūko, jie gali pakenkti savo spermai ir savo vaikams padidinti vėžio riziką vaikystėje. Rūkalių vaikai dažniau būna mažo svorio ir dažniau miršta staigia kūdikių mirtimi – tai pakankamai rimtos priežastys pasirošti tėvystei prieš pradėdant kūdikį. Jei būsimos mamos nuolat geria, jų vaikeliai gali gimti su veido anomalijomis, į kurias joms teks žiūrėti visą likusį gyvenimą.

Norėdamos išvengti gimimo defektų, poros ruošiasi sąmoningam pradėjimui. Jos stengiasi išvengti sąlyčio su sunkiaisiais metalais, nevartoti vaistų, sveikiau maitintis, prieš leisdamos susijungti kiaušinėliui ir spermai. Nuolatinis stresas mažina vaisingumą, tačiau jei vaikelis vis dėlto pradėdamas, jam tenka nuolatos plaukti audringa jūra. Keista būna skaityti TV žvaigždžių ar kitų garsių moterų interviu populiariuose žurnaluose, kuriuose jos didžiuojasi, jog nėštumas joms netrukė dirbti iki paskutinės minutės. Gimdymo psichologijos specialistas profesorius D. Chamberlainas sako, kad jam neteko sutikti sveiko kūdikio, jei jo mama nėštumo metu nuolat buvo stresinėje situacijoje.

Ne tik dėl būsimo kūdikio sveikatos susirūpinę tėvai susitinka su savo būsimaus vaikais prieš juos pradėdami. Žmonės įtraukiami į tėvystės patirtį per ryškius, įspūdingus sapnus, vizijas ir regėjimus, kurie juos aplanko savaites, mėnesius ir net metus prieš fizinį pradėjimą. Ateities vaikai susitinka su mamomis, tėčiais, artimaisiais, pasirodydami, išnykdami ir vėl sugrįždami. Tie įdomūs ir emociškai stiprūs susitikimai, persmelkti ryžto ir išminties, daugelį užklumpa netikėtai, tačiau po tokios patirties tų žmonių tėvystėje atsiranda ryškus dvasinis aspektas. Pasirodydami dvasine forma, ateities vaikai atneša ramybę, meilę, pasitikėjimą, netgi patarimą ir, kitaip tariant, paruošia motinas, kurios kai kada dar net nebūna ištekėjusios ar turinčios partnerį, tam, kas jų laukia ateityje. Skeptikai gali sakyti, jog tai mes patys sau įsiteigiame tai, ko labai trokštame ar labai bijomės, tačiau užtenka pasklaidyti naujausią gimimo psichologijos literatūrą ir suprasiame, kad maži dangaus keliautojai aplanko ir tuos, kurie net nesvajoję apie jų pasirodymą, arba palieka nenuginčijamus ženklus apie savo būsimą atsiradimą. Šiuo metu besiformuojanti nauja pasaulio suvokimo paradigma, giliau ir subtiliau aprašydama mūsų vaikus ir mus pačius, leidžia prasiskverbti dar pro vieną gyvybės atsiradimo paslapties šydą. Ta nauja informacija mums daug giliau atskleidžia motinystės ir tėvystės esmę.

Visi mano sutikti sapnuotojai, ir vaikai, ir suaugę, tvirtina, kad sapnų pasaulis yra labai įdomus, nė kiek ne prastesnis už gyvenimą atsibudus. Ilguose ir sudėtinguose sapnuose galima išspręsti sudėtingas problemas, keistis, atgimti, nuskaidrėti. Kartais atrodo, kad sapnai mus nuveda į tuos laikus, kai mes kažkur egzistavome dar iki mamos iščių ir savo žemiškojo kūno. Aš tam tikrais savo gyvenimo periodais irgi tampu sapnuotoja. Tada mėgstu ilgai miegoti ir aktyviai gyventi sapnų pasaulyje. Prisimenu vieną paprastą ir labai ypatingą sapną, kurį norėčiau papasakoti. Dar gerokai iki atkeliaujant mano dukrytei, aš sapnavau du mažus vaikučius, garbanotą berniuką ir šviesiaplaukę mergytę. Sapnas buvo be galo ryškus, vaikai man draugiškai šypsojosi ir atrodė kažkokie

ypatingi, išmintingi. Sapne aš žinojau, kad tie vaikai kažkaip bus susiję su mano gyvenimu, tik man buvo keista, kad berniukas buvo vos vyrėlesnis už mergaitę. Jie nebuvo dvyniai, taip pat negalėjo būti brolis ir sesuo, nes amžiaus skirtumas buvo labai mažas. Atsibudusi ilgai maščiau, ką galėtų reikšti toks vaikų amžius. Po kelerių metų, kai jau laukiausi dukros, sužinojau, kad mano sesuo irgi laukiasi. Jos berniukas gimė mėnesiu anksčiau už mūsų dukrą... Jie abu buvo tokie panašūs į tuos sapne matytus vaikus...

Su ateinančiomis sielomis mus sieja ne tik biologiniai ryšiai. Yra žinoma, kad savo būsimiems tėvams pasirodo ne tik biologiniai vaikai. Kartais jie aplanko ir savo būsimus tėvius. Būsimi vaikai užmezga telepatinius ryšius su tėčiais, broliais ir seserimis, seneliais ir kitais artimaisiais. Kartais netgi anksčiau negu su mama.⁶ Mano draugė, kuri yra puiki šokėja ir mauri masažo specialistė, pasakojo, kad pirmiausia jos vaikučio sielą pamatė jos sūnėnas, 10 metų berniukas.

„Buvau labai išvargusi, susierzinusi ir pikta. Nuvažiavau pas tėvus pailsėti. Mano sūnėnas labai mėgdavo žiūrėti, kaip aš šoku, ir paprašė pašokti. Aš sakau, kad esu labai pikta bei pavargusi ir nenoriu šokti. Jis neatlyžo, pašok, pašok, sakė man. Aš po truputį išsijudinau ir pradėjau šokti. Jis man ir sako, bet kad tu matytum, kas šalia tavęs šoka. Kas šalia manęs šoka, aš nesupratau, tik pajutau, kad mano pykčio visai neliko ir mane apima kažkokia nenusakoma palaima. Sūnėnas sako, ant tavo peties yra mažas aukso spalvos vaikelis: jis turi plaukučius, rankytes ir sparnelius. Aš mačiau, kad jis bendrauja su kažkuo realiai esančiu. Jis netgi tą dvaselę nupiešė. Labiausiai mane stebina ypatingos, gyvenime nepatirtos palaimos, kažkokio apsalimo būsenos, kuri apima mane kiekvieną kartą, kai jis mane aplanko. Prieš tą būseną nublanksta visi mano žodžiai, klausimai, samprotavimai. Norisi tiesiog būti.“

Žmogaus sielos ir kūno susijungimas.

Ankstyvoji sąmoninga motinystė ir tėvystė

Per daugelį langelių šiandien galime stebėti, kas vyksta gimdoje. Yra gerų naujienų, yra ir blogų. Mes nebegalime galvoti, kad placenta apsaugo vaisių nuo visų blogų dalykų, vykstančių moters kūne, ir kad moters kūnas gali apsaugoti naują gyvybę nuo išorės poveikio. Mama ir vaisius abu kartu susiduria su užterštu oru, vandeniu ir žeme. Tėvai apie šią tragišką modernaus gyvenimo realybę, ko gero, sužino paskutiniai, tačiau vaikai pirmieji nuo jos nukentčia.

Užsiteršti galima įvairiai, pradedant paprasčiausia aplinka, kuri mus supa kasdien. Daugybė buitinių chemikalų pasiekia mūsų vaikus iš virtuvės, garažo, vonios, netgi skalbinių. Tirpikliai, metalai, pesticidai, konservantai, dūmai ir daugybė radiacijos nulemia

⁶ Elizabeth Carman, Neil Carman, *Cosmic Cradle: Souls Waiting in the Wings for Birth*, Fairfield, 2000. Amerikiečių mokslininkų šeima Elizabeth ir Neilas Carmanai, tyrinėjantys žmogaus sąmonės ribas, parengė enciklopediją „Cosmic Cradle“ („Kosminis lopšys“), į kurią sudėjo daugybę liudijimų: tradicinį žinojimą, mažai žinomas istorines ir religines užuominas bei interviu su daugybe šiuolaikinių amerikiečių apie jų susitikimus su savo būsimais vaikais, apie paslaptišką žmogaus egzistencijos tarpsnį – laikotarpį prieš pradėjimą.

apsigimimus. Cheminiai teršalai pasiekia mus ir iš ligoninių, poliklinikų, kuriose išrašomi vaistai, ypač esant rizikingam nėštumui. Gimdymo metu mūsų kūdikius žaloja stiprūs nuskausminamieji ir kiti medikamentai. Neseniai nustatyta, kad ligoninėse ir viešose įstaigose plačiai naudojami stiprūs antibakteriniai muilai yra neurotoksiniai.

Patys tėvai savo gyvenimo stiliumi ir įpročiais gali būti užteršimo šaltiniai, žalojantys savo negimusius kūdikius. **Narkotikai, alkoholis, vaistai, nikotinas, kofeinas, aspirinas, nuolat vartojami suaugusiųjų pasaulyje, dažniausiai smarkiai paveikia mažo vaikelio augimą ir vystymąsi. Šitie mokslo atradimai atskleidžia giliausią ankstyvosios motinystės ir tėvystės prasmę, kuri prasideda ne gimimo metu, net ne nėštumo metu, o prieš pradėdant vaikelį, kada dar įmanoma išvengti daugybės problemų.**

Naujausi tyrimai parodė, kad vaikelis motinos iščiose vystosi daug sudėtingiau, negu buvo manyta. Tai dar viena svarbi priežastis pradėti ruoštis tėvystei kuo anksčiau. Nustatyta, kad nuo antrojo nėštumo mėnesio vaisius yra aktyvus, ypatingai jautrus ir reaguojantis į aplinką, nes tuo metu vystosi jo sensorinė sistema. Buvo pastebėta, kad gerokai iki susiformuojant smegenų struktūrai dvyniai mamos pilve bendrauja ir mokosi vienas iš kito. Tie „pilviniai vaikučiai“, atrodo, ypatingai domisi aplinka, kurią jiems suteikia mama ir tėtis, reaguoja į skirtingus balsus, istorijas, muziką, netgi žaidžia paprastus žaidimus su savo tėvais. Iščių aplinką daugiausiai nulemia tėvai. Šiandien yra aibė įrodymų apie prisiminimus, mokymąsi ir bendravimą mamos iščiose.

Ar įmanoma kalbėti apie bendravimą su kūdikiu be emocijų, vadinant jį „embrionu“? Ar galima rašyti apie tėvystę, ignoruojant emocinę patirtį, motiną vadinant „nėščiąja“, o gimdymą – „vaisiaus išstūmimu“?

Asmeninė patirtis, anot kritikų ar gydytojų, yra tai, kas „neobjektyvu“, kuo negalima pasitikėti ir neįmanoma pripažinti egzistuojant. Juos trikdo emocijos mūsų rašiniuose dar ir dėl to, kad jos sukelia simpatijas, įtraukia skaitytoją į slaptą „suokalbį“... Nerimą kelia tai, kad tokie rašiniai atsiduria tarsi už kritikos ribų, nes jie nediskutuotini, nes paremti asmeniniais išgyvenimais. Vis dar nepripažįstamos pastangos, siekiančios nubrėžti erdvę, kurios neįmanoma įsprausti į tikslų apibrėžimą. „Dar negalime tiksliai apibrėžti ribos tarp aistros ir intelekto, analizės ir subjektyvumo, etnografijos ir autobiografijos, meno ir gyvenimo.“⁷

Vis dažniau pasigirsta raginimai peržiūrėti emocijų vaidmenį ne tik šiuolaikinėje antropologijoje, bet ir visoje akademinėje literatūroje bei kultūros politikoje. Mums reikia kitų kritikos formų ir kitų visuomenėje vykstančių reiškinių vertinimo kriterijų, „neturinčių imuniteto katarsui“⁸, kritikos formų, kurios būtų pažeidžiamos ir jautriai reaguotų. Rašymas pridėdant emocijas padaro reiškinį ar praeitį labiau matomą ir geriau apsaugo jį nuo užmaršties.

Taigi tapimas tėvais pirmiausia suteikia galimybę išgyventi galbūt didžiausią žmogišką emociją patirtį. Kūdikis ateina su džiaugsmo ir atsakomybės srautu, visų įmanomų baimių ir vilčių antplūdžiu. Maža asmenybė, dar visiškai trapi, bejėgė ir priklausoma

⁷ Ruth Behar, *The Vulnerable Observer*, p. 174.

⁸ Ten pat, p. 175.

ma, jau mus besąlygiškai mylinti ir besąlygiškai mumis pasitikinti. Ji dabar gyvena tarp mūsų, mus mokys ir auklės, įpareigodama mus atsiliepti su meile, švelnumu bei pagarba ir taip paversdama mus dar labiau žmonėmis... Štai ji jau užmezgė ryšį su mumis visais čia esančiais... Jos gimimo mes jau nepajėgsime pamiršti...

Kai mes nežinome, kaip kūdikį maitinti ar maudyti, be vargo randame pagalbą ir gerų patarimų. Tačiau mes galvojame, kad sukurti gerą emocinę aplinką savo vaikui galime be niekieno pagalbos, nes atseit prisimename, kaip patys buvome vaikai. Tai yra tiesa, kad didelė dalis tėvystės yra intuityvi, bet taip pat tiesa, kad dalis tėvystės turi būti sąmoningai suvokta ir išanalizuota. Antraip kyla pavojus, kad mūsų tėvystė gali būti labai marga ir sudurstyta iš įvairiausių stereotipų, nuogirdų, atsiminimų fragmentų. Aiškiai suprasdami savo mažylių emocijas ir ko jie iš mūsų nori savo pilnaverčiam emociniam gyvenimui skleisti, mes labai padidinsime savo šansą suteikti jiems geriausią startą. Šitas supratimas yra pakankamai naujas, siekiantis paskutiniuosius 3 dešimtmečius, kuomet buvo atvirai prabilta apie gyvenimą prieš ateinant į motinos iščias ir bendravimą su ateinančio kūdikio siela. Iki tol vyravo požiūris, kad žmogaus intelekto veikla neįmanoma be smegenų, kad intelektas reiškia mąstymą ir kol smegenys nėra visiškai susiformavusios po gimimo, tol žmogus yra nesąmoningas.

Dabar aiškiai žinome, kad sąmoningumas prasideda prieš gimimą. Ką tai reiškia tėvams? Tai reiškia, kad mes privalome elgtis su savo negimusiais kūdikiais kaip su sąmoningomis būtybėmis.

Vaisiaus kūno kalba

Iščiose esantys kūdikiai, kurie turi normalią klausą ir normaliai vystosi, yra pasiruošę siųsti ir gauti žinutes ne žodžiais, balsėmis, priebalsėmis, sakiniais, kurie atsiranda tik kokiais pirmais ar antrais metais po gimimo. Jų patirtis ir bendravimas pagrįstas jų pačių sukurtais judesiais, kurie išreiškia poreikius, susidomėjimą ir jausmus. Jie judesiais atsako ir į mūsų jiems siunčiamus signalus. Tas pirmapradis bendravimo modelis išlieka visą mūsų gyvenimą ir sudaro universalios žmonijos kalbos pagrindą.

Tos, kurios nešiojome savo kūne naują gyvybę, puikiai prisimename vaikelio kūno kalbą. „Pilviniai“ mažyliai skirtingai reaguoja į mūsų džiaugsmą ar pasibjaurėjimą, jie reaguoja į ryškią šviesą, triukšmą, spaudimą ir skausmą, darydami ginties ar pabėgimo judesius. Į muziką jie reaguoja laukiniu spardymusi arba nurimsta ir ilsisi. Prisimenu, kad abu gimę mūsų vaikai visiškai nestebino savo emocinėmis reakcijomis, nes mes juos puikiai pažinojome dar iki gimimo. Dukra iki šiol išliko aktyvi, emociinga, su ekstravertiškomis reakcijomis. Sūnus buvo labai atsargus, judėdavo itin švelniai ir jautriai, tačiau kartais jusdavau trumpą įtampą, „užsidegimą“ jo judesiuose. Ir iki šiol jo judesiai išliko grakštūs ir subtilūs, jo vidinė ramybė ir valia yra stebinananti, o emocijos „prasiveržia“ ūmai ir trumpai. Prisimenu, kaip mes su vyru nuo pat pradžių stengėmės su vaikais kalbėtis jų kalba, tarsi pratęsdami jų mintį tais pačiais judesiais ir garsais, ir susikalbėti

buvo labai lengva. Tas pojūtis ir ta patirtis išliko iki šiol. Kartais, kai girdžiu, kad vaikeliiui labai sunku susikalbėti su mama, aš beveik instinktyviai „susiderinu“ tai mažylio nežodinei „kalbai“ ir mums dažniausiai pasiseka pabendrauti abiem suprantama kalba. Yra įrodyta, kad toks bendravimas nepaprastai padidina vaiko muzikinius sugebėjimus.

Profesorius D. B. Chamberlainas, paskyręs savo gyvenimą gimimo psichologijai, aprašo ultragarso tyrimus, atliktus tarp 16 ir 20 nėštumo savaitės. „Baiminga reakcija į vaisiaus vandens tyrimą pasireiškė kraštutiniu vaisiaus širdutės ritmo svyravimu. Reakcija išliko keletą valandų ir netgi dienų. Dvynių tyrimai tiesiog sukrėtė savo jausmais, jie laikėsi už rankučių, bučiavosi, žaidė, stumdė vienas kitą ir net mušėsi!“⁹

Vaikams nereikia pamokų, kaip verkti, tačiau tėvams ne pro šalį pasimokyti, kaip suprasti kūdikio verkimą. Emocinė sumaištis, kurią išreiškia verkimas, gali būti prasidėjusi jau gimdoje. Ir gimdoje kūdikiai verkia, jei oras pasiekia jų gerklas. Šitas verkimas vadinamas „vagitus uterinus“, t.y. šauksmas gimdoje, ir jo medicininėje literatūroje yra aprašyta virš 100 atvejų.

Gimimo metu kūdikio kūno kalba yra labai išraiškinga. Jis išreiškia pyktį ir įniršį sugniauždamas kumšteliu, o džiaugsmą ir pasitenkinimą atpalaiduotais judesiais ir netgi šypsena. Naujagimiai aiškiai išreiškia savo jausmus veiduko grimasomis, rangydamiesi visu kūneliu, mosikuodami rankelėmis ir kojėlėmis, keisdami odos spalvą iki pikta raudonos, pavojingai melsvos ar geltonos ir raminais burkuodami bei gurguluodami.

Kūdikiai pirmuosius kalbinius įgūdžius įgyja motinos iščiose. „Naudojant akustinį spektrografą buvo užrašyti pirmieji 900 gramų svorio vaisiaus garsai, kurie turėjo ritmą ir mamos kalbos intonacijų.“¹⁰ Apie 26 nėštumo savaitę tas mažas kūdikėlis jau turėjo išsiugdęs kai kuriuos „motinos kalbos“ bruožus! Taigi naujagimiai į šį pasaulį atvyksta apsirūpinę universalios žmonijos kalba, kurios mokymasis prasideda pirmosiomis nėštumo savaitėmis. Tėvai neturėtų palikti savo būsimų vaikų vienatvėje ir tyloje.

Prisimenu prieš keletą metų įvykusį susitikimą su besiruošiančia gimdyti mama Kauno klinikoje. Iš pažiūros šilta, maloni jauna moteris buvo labai liūdna ir nelaiminga, o pokalbis buvo maždaug toks:

„Kaip jūs jaučiatės?“

„Nežinau.“

„Ko jūs laukiate, ko tikitės iš to artėjančio įvykio?“

„Kad greičiau viskas baigtųsi...“

„Kaip jaučiasi jūsų vaikelis?“

„Nežinau. Sako, kad jam blogai.“

„O jeigu jūs pabendratumėt su savo vaikelium, gal jums abiem pasidarytų geriau?“

„Tai gal. Bet aš nebandžiau...“

Tokių liūdnu, nelaimingų būsimų motinų teko sutikti ne kartą. Pakalbintos jos nenorėdavo, o gal ir negalėdavo kalbėti apie savo santykius su vaikelium. Viena pažįstama

⁹ David B. Chamberlain, *Prenatal Body Language: A New Perspective on Ourselves*, APPPAH Journal, Vol. 14 (1-2), 1999, p. 169-186.

¹⁰ Ten pat.

pasakojo prisiminimus apie pirmąjį nėštumą: „Man visi sakė, kad nėštumas yra nuostabi patirtis. O aš jaučiausi siaubingai, lyg būčiau išprievartauta, ištaisai verkdavau. Ką tas vaikas padarė su manimi? Aš jo visiškai nenorėjau“. Kai po keleto metų vėl sutikau tą mamą, ji kaip tik laukėsi antrojo vaikelio. Man pasidarė nejauku, prisiminus aną mūsų pokalbį, ir aš bijojau net klausti, kaip ji jaučiasi dabar, bet ji atrodė laiminga. Ji papasakojė, kad jau žino vaikelio vardą, skaito jam pasakas, kartu su vyresniu sūnumi kalbina jį. Ir jai tai buvo toks didis atradimas, tas suvokimas, kad tai įmanoma.

Dialogas su kūdikiu

Pasižiūrėję atgal į savo vaikystę ir panagrinęję savo jausmus, gal tapsime išmintingesni tėvai. Paklauskime savęs: ar mes jautėmės suprasti savo tėvų? Ar mus mažus suaugusieji gerbė ir laikė asmenybėmis? Mūsų silpnos ir užgautos vietos taip ir lenda lauk santykiuose su mūsų vaikais. Nereikia keikti savo tėvų, bet visi galime prisiminti kažką nelabai malonaus iš savo vaikystės. Pripažindami savo nuoskaudas ir jas atskirdami nuo vaiko emocijų, nutrauksime amžiną tėvų ir vaikų neapykantos grandinę.

Gydytojos ir pribuvėjos Vidmantės žodžiais, „Prasidėjus gimdymui, prasideda kelias į nežinią. Išvartymas iš Rojaus. Tai didžiulis iššūkis ir išbandymas žmogaus gyvenime. Gimdymo kanalas dar neatsivėręs ir naujas žmogus atsiduria padėtyje be išeities. Jam gali trūkti deguonies, nes užspaudžiamos placentos kraujagyslės. Jis spaudžiamas ir fiziškai, nes gimdos raumuo labai stiprus. Kai mamai sunkiai sekasi gimdyti, kūdikiui sunku dar ir emociškai, nes jis jaučia baimę, paniką, vienatvės ir nevilties jausmą. Atsivėrus gimdai, vaikelis turi prasibrauti pro dubens kaulus. Nuo milžiniško spaudimo kūdiki galvutės kauliukai užaina vienas ant kito.

Mamos iš anksto „repetuoja“ gimdymą, pasakodamos vaikeliai, kas jo laukia kelyje gimdymo kanalu. Bet pats gimdymas yra ilga ir skausminga kelionė ne tik vaikeliai, bet ir mamai. Pavargusi ji gali pamiršti, dėl ko visa tai vyksta. Jai taip pat reikia paramos ir palaikymo. Tačiau jei kas nors tuo metu galėtų būti šalia, aiškindamas, kas vyksta, raminamas ir atspindėdamas, tai palengvintų ne tik mamai, bet ir kūdikiui emociškai išgyventi gimimą ir gimdymo trauma būtų žymiai mažesnė.“

Atspindėjimas remiasi mūsų klausymo sugebėjimais. Patvirtindami kūdikiui, kad

mes jį girdime, suprantame ir mokame jo kalbą, suteikiame jam saugumą ir skatiname individualybės vystymąsi.

Prisirišimas pasireiškia švelniu meilės ryšiu su kūdikiu. Tai tiesiog meilus buvimas šalia, prisilietimai, akių ryšys ir supratingas garsas.

Atskyrimas reiškia aiškų savo jausmų atskyrimą ir išreiškimą kaip savo. Mes nesame šventieji ir nespinduliuojame vien tik kilnių jausmų. Būname pavargę ir susierzinę, pikti ir įtūžę. Net ir suprasdami, kad mūsų pikti jausmai žeidžia mažus vaikus, negalime tikėtis, kad visuomet išliksime ramūs. Savo emocijų suvokimas ir jų atskyrimas nuo kūdikiu labai nuramina ir mamą, ir kūdikį. Mamos emocijos keičia hormonų balansą vaisiaus vandenyse ir vaisius iščiose puikiai jaučia mūsų emocijas. Mūsų vidinė ramybė labai padeda kūdikiu vystymuisi, be to, gimęs jis taip pat bus ramesnis. Tai ypač sumažina pogimdyminę depresiją.

Sąmoninga tėvystė leidžia mums auginti vaikus, kurių asmeninė tapatybė yra jų atspirties taškas, vidinė erdvė, kurioje jie jaučiasi susiję su visu aplinkiniu pasauliu. Suaugę jie galės prasmingai dalyvauti gyvenime ir gerai jausis, rūpindamiesi kitais. Kai ateinantys vaikai sutinka suaugusius, kurie atviromis širdimis priima jų giliausią troškimą bei sugebėjimą emociškai prisirišti ir sukuria aplinką, kurioje mažyliai yra saugomi ir globojami, išgirsti ir suprasti, tie vaikai turi šansą tapti taikiais ir išmintingais ateities žmonėmis.

Mūsų švelnūs ir geri prisiminimai tegu iškyla iš mūsų praeities ir padeda mums santykiuose su vaikais. Vaikai tėvų šeimoje praleidžia tik tam tikrą gyvenimo tarpsnį. Mes negalime likti tėvų šeimoje visą gyvenimą, nes tai tampa mūsų pančiais, stabdančiais visokeriopą vystymąsi. Vaikus vedame už rankos tol, kol jiems iš tikrųjų reikia mūsų

pagalbos, kol jie išmoksta eiti žeme savo kojomis. Šeima nėra kooperatyvas ar ekonominė sąjunga, skirta palikuonių aprūpinimui. Visi žinome, kad labai blogai, kai tarpusavio konfliktai sprendžiami per vaikus: aš šeimos nepalieku, nes privalau pasiaukoti vaikams. Tokioje šeimoje nepatiriami tikri jausmai ir vaikams sukuriama neteisingas tarpusavio santykių modelis. Meilė pakeičiama mainais. Vaikai tokiose šeimose kažko laukia, bet niekas neįvyksta. Iš tiesų vaikai tarsi „uždaromi“, „užkonservuojami“, nes tėvai nebeturi kitų tikslų ir bijo tuštumos, kuri atsirastų vaikams išėjus. Giliausioje sielos dalyje

daugelis vaikų suvokia nepriklausą savo tėvams, jie jaučia vienybę su visu gyvenimu, tačiau hierarchiniame pasaulyje, kuriame vieni kitus valdo, deja, siekiantys nepriklausomybės vaikai dažniausiai tampa autsaideriais.

Gimdymo kultūra

Psichologai tvirtina, kad kiekvienas iš mūsų turime polinkį kartoti savo tikrojo gimimo istoriją kiekvieną kartą, kai įžengiame į naują gyvenimo įvykį, į naują pažinimo lygmenį. Jei žmogaus gimimas buvo ramus ir lengvas, jis linkęs kiekvieną naują gyvenimo etapą pradėti drąsiai ir pasitikėdamas savimi. Jei gimimas buvo sunkus, žmogus dažniausiai baimingai žvelgia į gyvenimo pokyčius, jį dusina nerimas, jis tampa klaustroforbiškas. Jei žmogus gimė neišnešiotas, jis bus linkęs užbėgti sau už akių. Jei buvo pernešiotas – jo atgimimo, atsinaujinimo procesas gali būti labai lėtas. Jei jis gimė kojytėmis į priekį, jis keliaus per gyvenimą užsispyrėlio vaidmenyje. Jei gimė cezario pjūviu, jis galbūt vengs bet kokių konfrontacijų. Jei motina gimydama gavo daug skatinamųjų vaistų, tikėtina, kad jos vaikas kiekvieną gyvenimo tašką pasieks su didžiule energija, o po to staiga, be aiškios priežasties sustos ar grįš atgal ir lauks, kol kažkas kitas ko nors ims. Dažnai tame įėjimo taške išryškėja mūsų neigiami įpročiai – girtuokliavimas, badavimas ar persivalgymas, pasyvumas ar perdėtas darbštumas, kurie mus tarsi atitraukia nuo tikrojo susidūrimo su besikeičiančio pasaulio tikrove.

Nuo vizijos prie žinojimo – pagrindinės sąvokos

Įžengę į gimties kelią mes neišvengiamai prisiliečiame prie **gimdymo kultūros**. Imame natūraliai trokšti daugiau žinių. Tie, kurie abejoja arba yra laisvi nuo minties, kad yra tik vienas teisingas kelias vaikui gimti – išvysti pasaulį standartinėje ligininėje, – ieško informacijos, kurios jiems negali pasiūlyti oficialioji spauda ir medicinos įstaigos.

Laimingai susiklosčius aplinkybėms, šitos paieškos atveda į bendraminčių grupę, tokią tam tikrą savitarpio paramos grupę. Čia besilaukianti moteris randa tai, ko ji sąmoningai ar nesąmoningai troško: bendruomenę, į save panašių ratą. Jai šiuo laikotarpiu labai svarbus yra bendravimas, palaikymas, keitimasis jai ypač svarbia informacija ir patirtimi. Tokios grupės centras yra **dvasinė pribuvėja ar dvasinė akušerė arba gimties mokytoja/mokytojas**.

Čia būsimoji mama (dažniausiai su būsimuoju tėčiu, o kartais ir kartu su seneliais):

- užpildo savo teorinių žinių apie moters kūną ir gimtį spragas,
- atranda ankstyvosios motinystės ir tėvystės džiaugsmą,
- fiziškai ir psichologiškai rengiasi svarbiausiajai akimirkai – gimdymui,
- pasiruošia sąmoningai ir aktyviai dalyvauti savo vaikelio gimime ir naujam gyvenimo etapui – motinystei,
- atranda ir atveria sau **dvasinę gimties pusę**.

– mokosi, kaip išnešioti vaiką ir atsiverti jo atėjimui, kaip atsikratyti gimdymo baimių, priimti atsakomybę už savo veiksmus, prisiminti, kad moteris yra laisva būtybė, galinti pasirinkti tai, kas jai mieliausia.

gimdymas namuose

Iki mūsų dienų nemažas procentas moterų visose pasaulio šalyse sąmoningai renkasi gimdymą namuose. Olandijoje, Belgijoje, Anglijoje gimdymų namuose tradicija niekada nebuvo nutrūkusi.

Būtina atskirti iš anksto planuotus ir neplanuotus gimdymus namuose. Planuotų gimdymų namuose atvejais taip gimdyti apsisprendžiama iš anksto. Jie dažniausiai vyksta prižiūrimi pribuvėjų ar kitų pasiruošusių priimti gimdymą žmonių. Tokie gimdymai, kai ruošiamasi važiuoti į ligininę, bet nespėjus pagimdoma namuose, arba įvairūs kriminaliniai atvejai planuotiems gimdymams namuose nepriskiriami. Tai yra neplanuoti namuose ar kur kitur (ne ligininėje) įvykę gimdymai.

Kurios moterys negali gimdyti namuose? Didelę patirtį turinčios pribuvėjos (daugiau nei 500 gimdymų namuose) atsakymai:

- tos moterys, kurios bijo gyvenimo; kuriuos mano, kad gydytojas privalo gimdyti kartu; kurios nemyli savo kūno, gėdijasi jo apraiškų (gleivės, menstruacijų kraujas, ašaros) ir stengiasi jį apvaldyti;
 - kurios reikalauja iš gyvenimo, jam neaukodamos ir nekurdamos;
 - kurios tai daro dėl mados ar dogmatizmo, pvz., „jei esu vegetarė, turiu gimdyti namie“, ar panašiai;
 - jei apsisprendžia paskutinę dieną;
 - neapsisprendusios, nuolat svyruojančios, daug plepančios apie gimdymą svetiemiems, besiklausančios kiekvienos nuomonės/nesąmonės;
 - jei laukiasi trynukų;
 - jei abu dvyniai gims sėdynėmis arba nerangiai įsitaisę gimdoje ir nėra patirties priimti tokį gimdymą;
 - placentos pirmėiga;
 - skersas vaikas;
 - ligotas (apsigimęs žmogelis), bet jei abu tėvai sutinka tokiam išgyvenimui, galima namie kartu pereiti tą ugnį;
 - labai didelis vaikas, labai siauras dubuo – jei tai patvirtina 2-3 gydytojais echoskopu;
 - moters kūniškas luošumas (dubens anomalijos);
 - eklampsija ir preeklampsija;
 - jei gimdymas prasidėjo iki 30 savaitės;
 - jei prasidėjus gimdymui teka tamsūs – žali, juodi – vandenys;
 - jei netikėtai pasirodė skausmus kraujas, srove, bala po kojomis;
 - Rh faktorius – jei aptinkamas ryškus konfliktas, didelis antikūnių kiekis moters kraujyje (gali tekti vaikui perpilti kraują).
- Dėl kokių priežasčių, suplanavus gimdyti namuose, reikia važiuoti į ligininę?**
- kai moteriai prasideda isterija, ji blaškosi, iš visos širdies nebenori gimdyti, nebegirdi, jai nebemielas gimdymas, nejaučia vaiko, o vien tik skausmą;

- kai neatsidalina placenta;
- kai stangos tęsiasi 3-4 val. ir vaikelis nenusileidžia į dubenį;
- kai teka tamsūs vandenys, vaikelis mažai juda į priekį, o iki pabaigos dar toli toli;
- kai negali sustabdyti kraujavimo, nors darai viską, ką išmanai ir žinai...
- kai priimi negyvą vaikėlį, kuris jau miręs prieš kelias dienas,
- kai visa gamta ir moters kūnas priešinasi, pvz., mėnulio užtemimo pikas, vaikas tūno įsčiose 2-3 savaites ilgiau, lyg nenorėtų gimti;
- vyras nepalaiko, moteris savęs nevertina, ieško, už ką save nubausti.

Patyrusios pribuvėjos paklausiai:

„Kokia iš tikrųjų gali būti reali grėsmė namuose gimusiam vaikeliui? Normaliai išnešiotam ir normaliai pagimdytam. Ar yra tokia grėsmė?“

„Jokios. Namie pagimdyti gali sveikos mamos. Jeigu yra rimtos nėštumo komplikacijos, rimti sveikatos sutrikimai, yra aiški vidinė savisauga, tada negalima likti namuose. O tokie smulkūs niuansai, kuriuos lemia laboratoriniai tyrimai arba gydytojo nuomonė, kad, ko gero, jums nereikėtų gimdyti namie, nes jūsų dubuo per siauras, reikalauja tikrai didesnio dėmesio, nes medicininės mados keičiasi, atsiranda nauji metodai, nauji standartai ir juos reikia žinoti.“

svarbiausi gimdymo su pribuvėja principai

Tai labai svarbus asmuo gimdant namuose. Pribuvėja suteikia žinių apie gimimą, moters ir kūdikio fiziologiją, organizuoja nėščiųjų jogos, plaukymo užsiėmimus, kviečia įvairių sričių specialistus, padeda šeimoms pasiruošti vaikelio atėjimui ne tik fiziškai, bet ir psichologiškai. Apie ją susibūrusios šeimos suranda bendraminčių ratą, kuriame gali pasidalyti patirtimi, lūkesčiais ir abejonėmis, sulaukti atsakymų į klausimus, atsi-kratyti daugelio baimių, kurios kyla iš nežinojimo, ir sąmoningai išgyventi gimties ir tapimo tėvais virsmą.

Manau, tiesiog būtina dar kartą prisiminti svarbiausius pribuvėjos darbo principus natūralaus gimdymo namuose metu:

- kūdikiui ramiai leidžiama užgimti pačiam, vos gimus galvytei neskubama jį „ištraukti“ iš gimdymo takų,
- gimus kūdikiui, ramiai palaukiama, kol virkštelė nustos pulsuoti, ir tik tuomet ji perrišama ir atkerpama arba kartais palaukiama, kol užgims placenta, ir tik tada virkštelė kerpama,
- vos gimusį kūdikį tuojau pat mama priglaudžia prie savęs.

Taigi pribuvėjos svarbiausia užduotis būti kartu su moterimi ir nepadaryti per daug. Tos svarbiausios akimirkos yra labai paprastos ir kartu tik nedaugeliui šiuolaikinių žmonių lengvai pasiekiamos.

gimdymas vandenyje

Taip jau susiklostė, kad Lietuvoje namuose gimdančios šeimos dažniausiai gimdo į vandenį. Per pirmuosius 5 metus iš namuose gimusiųjų beveik 100% atėjo į vandenį, o pastaraisiais metais, vis daugėjant gimdymų namuose, kai kurios moterys gimdo ir sausumoje. Čia vyrauja absoliuti demokratija. Bet norinčių gimdyti sausumoje nedaug. Mote-

rys vis dėlto renkasi gamtiškesnę, saugesnę, artimesnę moteriškajai savasčiai aplinką – vandenį. Vanduo raminančiai veikia motiną, jos raumenys geriau atsipalaiduoja, sąrėmiai dažnesni, bet ne tokie skausmingi, jai lengviau neprarasti nuolatinio ryšio su kūdikiu. Gimstančiam vaikeliui vanduo taip pat natūraliai artimesnė, mažiau agresyvi aplinka. Gimdamas į vandenį kūdikis nejunta staigaus temperatūrų pokyčio, ryškios šviesos, triukšmo, ramiai prisitaiko prie didesnės erdvės. Jis pirmąsias gyvenimo akimirkas praleidžia įprastoje aplinkoje – šiltame sūrokame vandenyje.

Apibendrinant 40 metų patirtį Rusijoje ir maždaug tokį pat laikotarpį Prancūzijoje, 20 metų patirtį Anglijoje ir Australijoje, pateikiami įdomūs rezultatai. „Vandens vaikai“ savarankiškesni, neagresyvūs ir protingesni už savo bendraamžius, gimusius įprastinėmis sąlygomis. Jie rečiau serga, puikiai miega, lengviau prisitaiko karštyje ir šaltyje, yra labai aktyvūs ir išradingi. Gimdymų vandenyje pradininkas ir jų tyrinėtojas Rusijoje Igoris Čarkovskis teigia, kad gimdymas vandenyje stimuliuoja protinį kūdikio vystymąsi.

Labai mažai yra klinikų, kuriose gimdyvėms leidžiama pasilikti vandenyje iki gimdymo pabaigos. Vilniaus universitetinės Santariškių klinikos akušerė ginekologė N. Ra- guckienė tvirtina, kad „šiandien gimdyklos su voniomis įrengtos beveik kiekvienuose gimdymo namuose. Vonia moteris gali pasinaudoti bet kuriuo gimdymo etapu, bet gydytojai rekomenduoja tai daryti per pirmąjį – kai pradeda atsiverti gimdos kaklelis. Gimdy- mą vandenyje sunkiau stebėti, reikia specialios įrangos ir apšvietimo. Jei iš tūkstančio vienai moteriai gimdant vandenyje gresia komplikacijos, saugomas tūkstantis moterų.“¹¹ Įdomu, kad gydytojai taip saugo moteris nuo gimdymų ir komplikacijų vandenyje. Juk gimdymuose ant klasikinio gimdyklos stalo taip pat vyksta pakankamai daug komplika- cijų, yra daug mokslinių tyrimų, patvirtinančių, kad gimdymas, gulint ant nugaros, sa- vaime daugeliui moterų ir kūdikių yra pavojingas ir komplikuotas, tačiau gimdymo sta- las vis dar tebėra pagrindinis gimdymo kambario atributas, nors tarnauja akušerio gine- kologo patogumui stebėti ir kontroliuoti gimdymą, o ne gimdyvės ir kūdikio saugumui užtikrinti.

Grijkime prie gimdymo vandenyje. Gimdymas vandenyje nepavojingas, todėl kad naujagimis pradeda kvėpuoti tik tada, kai iš šilto vandens (37°C) iškeliamas į gerokai vėsesnį orą, būdamas vandenyje jis deguonį gauna per virkštelę. **Labai svarbi gimdymo vandenyje sąlyga – galimybė palaikyti reikiamą vandens temperatūrą keletą valandų.**

1983 m. Belgijoje, Ostendės H. Serruys ligoninėje, gydytojas Hermanas Ponette pri- ėmė pirmuosius gimdymus vandenyje. Nuo to laiko Ostendės gimdymo namuose gimė daugiau nei 3000 kūdikių. „Šimtai tėvų ir kūdikių perplaukė „Aquarius“ vandenį. Ne kartą patyrėme sunkumų, daugelis netikėjo, jog gimdymas vandenyje gali būti toks sėk- mingas, tačiau mūsų atkaklumas ir grupinis darbas pasiteisino. Požiūris į gimdymą vandenyje keitėsi ir universitetinėse ligoninėse. Nepritariamą ir abejingumą pakeitė susi- domėjimas bei susižavėjimas. Mes praplėtėme savo tyrimų sritį – suteikėme galimybę gimdyti jūroje, su delfiniais“¹², – sako gydytojas Hermanas Ponette.

¹¹ Neda Žvybienė, *Gimimas be raganaavimo*, Ieva, 2004, birželis, p. 25.

¹² *The npo Aquarius presents. Waterbirth in the 21th century*. Priedas prie videomedžiagos, 1999, Gerststraat 29, 8400, Ostende, Belgium. Visas tekstas www.vaikas.lt

„Ilgametė patirtis, apimanti klasikinę akušeriją, gimdymą be prievartos (*Leboyer, La naissance sans violence*) ir galiausiai gimdymo vandenyje praktika, suteikė man išminties: tedaro gamta visa, kas įmanoma, tačiau būk budrus, dirbk greitai ir efektyviai, jei prireiktų medicininio įsikišimo. Tik tuomet galėsi surasti pusiausvyrą“¹³, – apie gimdymus vandenyje sako Hermanas Ponette.

Gimdant vandenyje infekcijos atvejai nėra dažnesni. Motina ir vaikas yra sveiki individai, turintys normalią imuninę sistemą. Jei leidžiame gamtai atlikti, kas priklauso, ir imamės atsargumo priemonių, nei motinai, nei vaikui neiškyla papildomų pavojų.¹⁴

Savo patirtimi dalijasi dr. M. Naertas, vyriausiasis H. Serruys ligoninės pediatras: „Visi prietariai pasirodė nepagrįsti. Stebint gimdymą matyti, jog vaikelis, gimęs vandenyje, ten jaučiasi gerai. Iki šiol nesusidūriau nė su viena komplikacija dėl gimdymo vandenyje – nė vienos infekcijos, nė vieno vandens įkvėpimo atvejo. Gimdymas vandenyje yra stiprus išgyvenimas ir tėvams, ir vaikeliui.

Statistiniai duomenys nemeluoja. Gimdant vandenyje žymiai mažiau cezario pjūvių, rečiau tenka taikyti epidūrinę nejautrą, rečiau pasirenkamas vakuuminio ištraukimo metodas. Naujagimių mirtingumas mūsų klinikoje yra žymiai mažesnis nei vidutinis naujagimių mirtingumas mūsų šalyje. Mažesnis ir intensyvių neonatalinės terapijos atvejų skaičius. Dirbant terapeutu vis iš naujo tenka įsitikinti, kad kiekvienas gimdymas yra unikalus ir natūralus patyrimas. Medicinos galimybėmis reikia naudotis, bet ne piktnaudžiauti.“¹⁵

Tikimės, kad kolegų Belgijoje patirtis tiek tėvams, besirenkantiems gimdyti vandenyje, tiek bijantiems gimdymų vandenyje Lietuvos gydytojams suteiks atsakymus į klausimus, nuramins perdėtas baimes ir dvejonas, padrąsins sukurti motinai ir vaikui geriausias galimybes patirti gimimą kaip sąmoningą, dvasingą procesą, paliekantį prasmingiausia ir giliausia patirtį visam gyvenimui, ir leis patiems gydytojams – gimdymo dalyviams ir pagalbininkams – patirti ne tik profesinį, bet ir žmogišką pasitenkinimą sklandžiai ir harmoningai vykstančiu gimties virsmu. Tam įgyvendinti reikia ne kažkokios superprofesionalios medicininės įrangos ar ypatingų žinių, o meilės, švelnumo ir harmonijos pojūčio.

natūralus gimdymas

Tai gimdymas be medikamentų ir medicininio įsikišimo. Gimdymo skausmai sumažinami natūraliomis, gamtinėmis priemonėmis: šiluma, masažu, vandeniui, homeopatija, aromaterapija. Moteris turi visišką judėjimo laisvę. Žmogus, padedantis gimdyti, gerbia motinos galią gimdyti ir kūdikio pajėgumą gimti pačiam. Toks gimdymas gali vykti namuose ir tam pritaikytoje klinikoje.

švelnus gimdymas

Tai prancūzų akušerio Frederiko Leboye sukurta sąvoka, nusakanti gimdymo pagalbininkų veiksmus kūdikio gimimo metu: pritemdyta šviesa ir beveik visiškai tyla gim-

¹³The npo Aquarius presents. *Waterbirth in the 21th century*, Priedas prie videomedžiagos, 1999, Gerststraat 29, 8400, Ostende, Belgium.

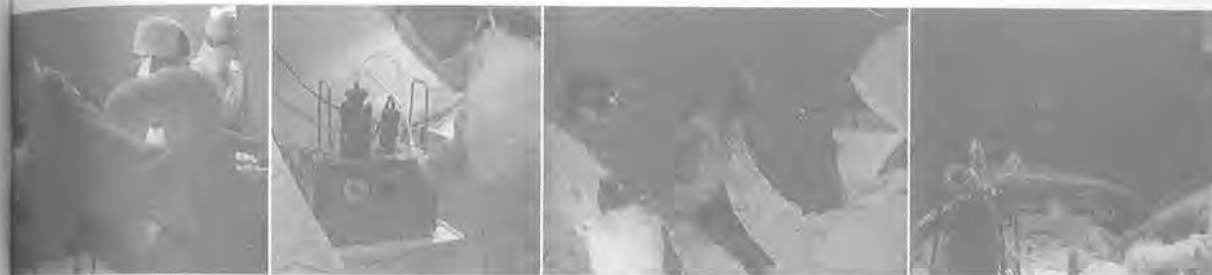
¹⁴Ten pat.

¹⁵Ten pat.

dymo kambaryje, virkštelė nukerpama tik visiškai nustojusį pulsuoti, kūdikis iš karto dedamas motinai ant pilvo (išskyrus ypatingus atvejus, kai reikalinga skubi pagalba) ir pirmą kartą pažindomas, po to jis prausiamas dideliame šilto vandens kiekyje – šiltas vanduo kūdikiui primena gerai pažįstamą aplinką mamos pilve. Švelnaus gimdymo idėja teigia, kad žmogus nepamiršta savo gimimo, o prisimena jį visą savo likusį gyvenimą, todėl be galo svarbu priimti kūdikį su meile ir kiek įmanoma palengvinti jam sunkias gimimo akimirkas. Švelnus gimdymas įmanomas namuose ir specialiai tam pasiruošusiose klinikose.

ambulatorinis gimdymas

Šis gimdymo būdas skirtas moterims, kurios neatsisako medicininę techninę priemonių gimdymo metu, bet nori po kelių valandų išvažiuoti namo. Ambulatorinis gimdymas įmanomas tada, kai nėra jokių gimdymo komplikacijų ir mamai neleidžiami stiprūs nuskausminamieji. Mama, kuri pageidauja ambulatorinio gimdymo, turi pasirūpinti, kad jai kas nors pagelbės iš karto po gimdymo grįžus namo, ir aiškiai savo pageidavimą pasakyti tik atvykusi į kliniką arba tardamasi iš anksto.

programuotas gimdymas

Galimybė numatyti dieną ir netgi paros metą, kada įvyks gimdymas, skatinančių ir slopinančių gimdymą medikamentų pagalba ilgą laiką atrodė labai patraukli. Pradėti kūdikio kelionę į šį pasaulį galima tada, kai visas klinikos personalas užima savo darbo vietas. Taip pat ši galimybė leido atsižvelgti ir į tėvų planus. 2000 metais buvo prieita išvados, jog ateityje akušerija taps labiau „aranžuota“, o tai reiškia, kad:

- gimdymai naktimis bei savaitgaliais nevyks, nes tuomet mažiau darbuotojų ir trukdomas ginekologų poilsis;
- pacientėms, trukdančioms akušerės ir ginekologo ramybei (patogumui) bus dažniau taikoma epidūrinė nejautra;
- bus atliekama daugiau cezarių, nes tai nesudėtingos, nedidelės rizikos operacijos; be to, dauguma porų nori tik dviejų vaikų, tad antrasis cezario pjūvis nesukels didelių sunkumų.

Taigi akušerija bus suplanuota, medikalizuota, gynybiška, priderinta prie personalo darbo valandų ir patogiai pacientei, akušerei bei ginekologui. Viskas atrodė gražu. Vis dėlto išlieka klausimas, ar tai visiems tinka ir ar kiekvienas to nori? Ar nuo besilaukiančios mamos nors kiek priklauso, kur ir kada jai būtų geriausia gimdyti savo kūdikį?

Malonu pažymėti, kad daugumas gydytojų į programuotą gimdymą žiūri labai skeptiškai. Pagrindinė priežastis: skatinančiais medikamentais iššauktas ir palaikomas gimdymas dažniausiai yra toks skausmingas, kad jis negali vykti be nuskausminimo. Taip sukuriamas didelis nereikalingas krūvis tiek kūdikiui, tiek motinai ir padidinama gimdymo komplikacijų rizika. Gimdymas dirbtinai gali būti sukeliamas tik tada, jei tam yra rimtų medicininių priežasčių, pavyzdžiui, realiai pernešiojus ir jeigu mama serga sunkia cukraligės forma.

kvėpavimas

Iš pokalbio su pribuvėja:

„Teigiama, kad gimdymo metu labai svarbu kvėpavimas, nes teisingai kvėpuodama moteris gali sukaupti jai labai reikalingos energijos arba išleisti jos perteklių, kuris stabdo gimimą ir trukdo moteriai pailsėti. Gal galėtum truputį papasakoti apie tai?“

„Tokio kvėpavimo mokyti iš viso nereikia, bet moterys dabar yra racionalios. Jos nori išmokyti abėcėlę ir tik tada jaučiasi saugiai. Aš joms papasakoju apie kvėpavimą skirtingose gimdymo stadijose. Mes neįkvėpiame vien tiktai orą. Tame ore yra jėga, gamta, saulė, vėjas. Rytų mokymuose tai dar vadinama prana. Ir visa tai, ką mes įkvėpiame, yra kaip vėjas, kaip didelis energijos kiekis. Įkvėpk tą energiją, tą jėgą ir ji tau padės. Jei vienoje stadijoje tu kvėpuosi šuniuku, kitoje – diafragma, tai yra gerai, bet visa tai teorijos. Kvėpavimas yra tau duodama jėga ir tu ją turi pasiimti visą.“

riksmas

„Kai kurios moterys gimdydamos išleidžia nepaprastus, labai stiprius garsus, kurių šiaip jau gyvenime net negalėtum pakartoti. Tai lyg pirmapradis balsas, kuris padeda moteriai atsiverti ir išleisti kūdikį. Kaip paskatinti moterį, o drauge ir vyrą laisvai išleisti garsą? Truputį papasakok apie tą ypatingą riksmą gimdymo metu?“

„Vyrų neišleidžia garso. Jie apskritai prabyla gal po dviejų trijų parų. Šiaip garsas yra labai gražus dalykas. Bet riksmas yra kelerio pas. Yra riksmas – geras, didelis, erdvus. Įsivaizduok, kad moteris nėra kaip kiaušinis arba kaip kokonas, kuris visiškai atsietas nuo aplinkos – va taip aš sėdžiu, kažkaip gimdau. Ne. Gimtis – tai iš tikrųjų yra gaivalas. Ir tu esi atviras kanalas šitoje žemėje. Per tavę srūva didelės jėgos. Ir kartais jas užtenka nukreipti į apačią, o kartais jų būna tiek daug, kad nelieka nieko kito – tik atverti savo vidų ir garsu išrėkti. Toks jausmas, kad moteris yra kaip ola, kaip urvas, kurioje tas garsas tiesiog vibruoja. Kai garsas yra vidinis, jis iš tikrųjų kūną suvirpina, suvirpina įsčias ir padeda vaikui gimti. Bet jeigu jis yra čaižus, aštrus ir isteriškas šauksmas, kad, Dieve, padėk man, aš nebegaliu atlaikyti! Darykit su manim ką nors, aš nebegaliu! – tai tas garsas pirmiausia paveikia visas kitas moteris, esančias šalia. Jis atsimuša į sienas, jis suardo gydytojų ramybę, jis yra žalojantis ir moterį, ir vaiką. Taigi reikia mokėti garsą atskirti. Galiausiai ne kiekviena moteris to riksmo nori. Bet tai yra gera ir stipri jėga. Jeigu tu ją gerbi, jos nesigėdini ir sugebi ją pasinaudoti, tai yra fantastinis dalykas. Svarbiausia nesigėdinti to, kas sklis iš tavo vidaus, nes tu visiškai nežinai, kas gimdymo metu iš tavo vidaus išeis.“

pojūčiai

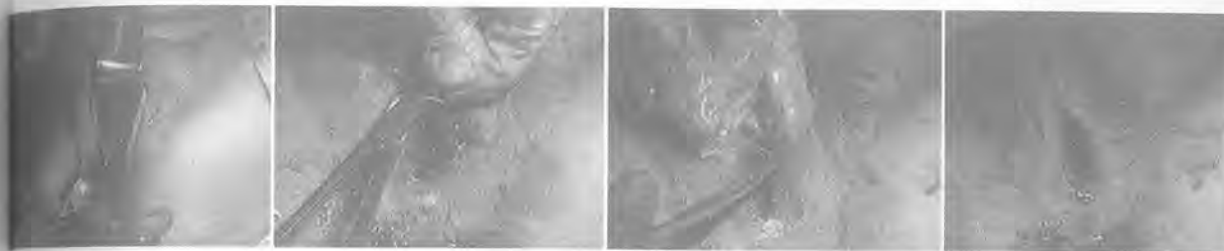
„Ar yra kokių nors ženklų, pagal kuriuos galima atpažinti moters ir kūdikio būklę be

monitorių ir kitokios aparatūros?“

„Galima. Gal aš ne visus būdus pasakysiu, bet, pirma, moteris pati jaučia, kaip vaikas kruta. Tu gali pasiimti fetoskopą ir pasiklausti vaiko širdelės. Gali įvesti pirštą, priglauti jį prie vaiko galvelės ir pajauti kraujagyslių pulsą. Yra daugybė būdų. Yra dar ir intuityva. Kai nėra aparatų, tu turi kitas gamtos duotybes išjausti, pajauti ir susivokti, kas vyksta.“

„Ar prašai, kad labai sunkių sąrėmių ir stangų metu moteris žiūrėtų tau ar kokiam kitam labai artimam žmogui į akis?“

„Sąrėmių metu neprašau. O stangų metu kartais taip, jeigu moteris bando išsinerti iš savo kūno, išskristi ir visai su juo kartu nedirba. Tada taip, aš pabandau ją sugrąžinti. Juolab kad stangos reikalauja žemės. Jos reikalauja labai stipraus įžeminimo. Kai kurios moterys net nesugeba gimdyti vandenyje būtent dėl to, kad joms ten per daug laisvės. Per daug atsipalaidavimo. Joms reikia po kojomis jausti žemę. Stangoms reikia šito. Ir kartais akių kontaktas sugrąžina į žemę. Sąrėmių metu moteris dar gali paklajoti, o stangų metu ji jau turi būti čia.“

epiziotomija

„Ligoninėse didelei daliai moterų daroma epiziotomija, t.y. prakerpamas, paplatinamas kelias kūdikiui išeiti. Namuose gimdančių moterų niekas nekerpa, viena kita kartais įplyšta. Kaip tu manai, nuo ko priklauso toks didelis poreikis ligoninėse – kirpti?“

„Nuo įpročio. Kažkas kažkada pasakė, kad taip yra geriau. Jau geriau, kad moterį kirpsi, negu kad ji plyš. Plyšimą susiūti sudėtingiau negu kirpimą. Tai dogma, priimta apsisaugojimui. O juk tu nežinai, plyš moteris, neplyš. Bet jeigu tarpvietės audinukas pabūla, tai aišku, kad kirps. Ligoninėse žmonės neturi kantrybės. Namuose pribuvėja turi daug kantrybės. Jos nevaržo laikas, erdvė – niekas. Ir ji laukia, kol tas audinys taps šiek tiek minkštesnis. Na penkiom šešiom stangom daugiau. Galiausiai pagarbą apačiai reiktų jausti dar prieš gimdymą. Galima ją šiek tiek pasimasazuoti. Kai tu gerbi savo kūną, tas kūnas ir per gimdymą būna atitinkamu instrumentu. Bet pasakyti, kad moterys namuose visai neplyšta, – negalima. Jos plyšta. Tai lemia daug įvairių priežasčių.“

„Aš kaip tik ir norėjau paklausti, nuo ko tai priklauso, nuo gerų emocijų, atsipalaidavimo?“

„Manau, kad neįmanoma visai išvengti plyšimų. Mano nuomone, tai lemia moters psichika. Raumenys šiaip jau nebūna kieti. Jeigu moteris moka atsipalaiduoti, jeigu ji nėra perdėtai racionali arba nuolat save stebinti iš šalies, arba reikalaujanti iš pasaulio labai daug, tai ir jos raumenys plastiškesni, elastingesni. Būna „kietų“ moterų. Ir apačia

tų moterų yra kieta. Kartais įplėšia didelę galva. Bet čia ir yra pribuvėjos rankų menas. Reikia kantrybės, ramumo, kartu su moterimi pakvėpuoti. Jeigu tu su moterimi iškvėpuosi galvutės gimimą, moterys plyšta minimaliai. Tam tikrai reikia vidinio susivaldymo. Tau norisi greitai viską pabaigti, o tu turi įjungti savo valią, viską daryti truputėlį lėčiau, bet saugiau ir sau, ir vaikui. Akušerijoje pamirštos geros tradicijos, kaip priimti vaikelį nežalojant moters, nes moteris nėra toks svarbus asmuo gimdymo metu. Viską lemia rezultatas – vaikas. Moterį po to susiūsime, sutvarkysime. Ir moterys pačios taip galvoja – jau aš kaip nors. Bet nėra „aš kaip nors“. Juk tu tą vaikelį prižiūrėsi, juk nuo to, kokia bus tavo apačia, priklausys ir tavo tolesnis gyvenimas su vyru. Reikia pagarbos tai vietai.“

epidūrinė nejautra

Epidūrinė nejautra – tai viena iš vietinio nuskausminimo formų, pradėta taikyti Vokietijoje pereinamo amžiaus 9 dešimtmetyje. Vietinis anestetikas suleidžiamas į epidūrinį tarpą, t.y. tarp dviejų slankstelių apatinėje stuburo dalyje, šalia kietojo smegenų dangalo. Pro paliktą kateterį vaistai gali būti pakartotinai suleidžiami pagal poreikį. Šis būdas gerai nuslopina skausmo pojūčius apatinėje kūno dalyje, netrikdo mamos judėjimo, jai nereikia nuolat gulėti ant nugaros.

Tačiau jei vaistų dozė yra per didelė arba jie susikaupia stuburo apačioje, tarpvietė ir vagina tampa nejautrios. Nuskausminantys vaistai specialiai yra suleidžiami į šią sritį pačioje gimdymo pabaigoje, kad nuslopintų pojūčius. Kai tai „atsitiktinai“ įvyksta ankstesnėje gimdymo stadijoje, atsipalaiduoja pilvo apačios raumenys, todėl vaikelio galva mažiau palinksta, riedėdama gimties kanalu. Kūdikis gimdomas nenormalioje pozicijoje arba iš viso nenusileidžia ir tenka daryti cezarių.

Dažnai epidūrinė nejautra yra tokia veiksminga, kad visiškai sustabdo gimdos susitraukimus. Nervai, kurie „pasako“ gimdai, kada ir kiek reikia susitraukti, tampa nejautrūs. Gimda nutyla ir prisireikia sintetinio oksitocino lašinės, kad sąrėmiai išliktų ritmingi ir efektyvūs.

Naujausiais Kanados medikų tyrimų duomenimis kraujospūdis krinta trečdaliui pacienčių, o rimtos problemos kyla maždaug 12% visų epidūrinės nejautros atvejų.¹⁶ Sumažėjęs mamos kraujospūdis yra didžiulis stresas ir rizika kūdikiui. Kūdikis yra visiškai priklausomas nuo mamos širdies, kuri pumpuoja kraują į placentą, kad patenkintų jo gyvybinius poreikius. Kūdikio smegenys negali gyvuoti be santykinai pastovaus deguonies ir gliukozės tiekimo. Be šito jie patiria sužalojimus.

Kūdikio širdelė irgi reaguoja į nuskausminančius vaistus pačios epidūrinės nejautros metu. Ji reaguoja ir po epidūrinės nejautros. Daugeliui kūdikių, kurių mamoms buvo taikyta epidūrinė nejautra, diagnozuojama *bradycardia* arba sulėtėjęs širdies ritmas.¹⁷

Kartais nuskausminimas apima tik vieną kūno pusę, tai sukelia nemalonius pojūčius, dingsta pasitikėjimas visagale medicina.

Subtilus anestetikų poveikis nėra pakankamai ištirtas; po šio nuskausminimo ma-

¹⁶ G. Kantor, *Obstetrical epidural anesthesia in a rural Canadian hospital*, Canadian Journal of Anaesthesiology, 1992; vol. 39, p. 391.

¹⁷ Ten pat, p. 390.

mą gali varginti galvos, nugaros skausmai, nutirpusios kojos, vaikelis gali būti labiau sudirgęs ir mieguistas, *Apgar* testas pirmą minutę dažnai būna žemesnis, nei gimdant be nejautros.

Svarbu prisiminti, kad kiekviena techninė procedūra, atliekama gimdymo metu, buvo tiriama didžiausiuose akademiniuose centruose, kuriuose medikams rezidentams vadovavo labiausiai patyrę profesoriai ir tai, be abejojimo, turėjo įtakos tyrimų rezultatams. Didžiausias procedūrų kiekis, deja, atliekamas daug mažesnėse ligoninėse ar gimdymo centruose, dažnai žymiai mažiau kvalifikuotų asmenų, taigi tikrasis komplikacijų skaičius visuomet yra didesnis negu tas, kurį mes matome akademinėse studijose.

cezario pjūvis

„Jei suplanuosite cezario pjūvį, sutarusi laiką su savo gydytoju, įžengsite į ligoninę visiškai rami, taip, tarsi būtumėte išėjusi pasivaikščioti, ir jūsų gydytojas išims jūsų kūdikį pro mažytį plyšelį virš jūsų gaktos plaukų. Moterys renkasi cezarių, nes nori išsaugoti paauglišką vaginos stangrumą ir jų gydytojai sugalvoja įtikinamą paaiškinimą, kuris puikiai tinka draudimo kompanijoms...“ – tokiais ir panašiais žodžiais populiariuose JAV leidiniuose, panašiuose į mūsų „Laimą“, „Panelę“ arba „Cosmopolitan“, reklamuojamas cezario pjūvis.

Iš tikrųjų cezario pjūvis išgelbėjo gyvybę tūkstančiams moterų ir kūdikių. Tad kodėl neleisti nėščiai moteriai pasirinkti šios operacijos? Deja, toks pasirinkimas nėra labai paprastas. Gydytojas Marsdenas Wagneris žurnale „*The Lancet*“ 2000 metais pateikia naujausius tyrimus apie cezario pjūvį, jo privalumus ir trūkumus. Cezaris, netgi suplanuotas iš anksto, yra rimtai rizikingas, jo metu padidėja moters galimybė mirti ir kūdikio galimybė atsidurti gyvybei pavojingoje būklėje, kuri gali baigtis jo mirtimi.¹⁸

Britų medicinos žurnale neseniai buvo išspausdintas vienos anglų feministės pareiškimas, kuriame ji teigė, kad medicininės ir socialinės nuostatos prieš moteris vis dar tebėra paremtos bibliiniu teiginiu, kad moteris privalo gimdyti skausmuose. Vartotojiškos visuomenės šalininkė tvirtino, jog ji netiki, kad kas nors turi teisę reikalauti iš moters gimdyti vaginaliniu būdu.¹⁹ Ši profesorė, atrodo, nesuprato įdomaus ryšio tarp moterų skatinimo rinktis cezarių ir to, kad ta operacija itin paranki ir mėgstama pačių gydytojų. Visi moksliniai duomenys jau daugelį metų tvirtina, kad VGPC (vaginalinis gimdymas po cezario) yra daug saugesnis negu pakartotinis cezario pjūvis, tačiau medicininuose žurnaluose beveik nėra straipsnių, skatinančių moteris rinktis VGPC. Cezaris yra parankus gydytojui, VGPC – ne.²⁰

Cezario pjūvio rizika moteriai. Jungtinės Karalystės Sveikatos departamento raporto duomenys nurodo, kad planinis cezaris padidina 2,84% motinų mirtingumo riziką, lyginant su vaginaliniu gimdymu.²¹

Šalia padidėjusios mirties rizikos egzistuoja kitos rizikos formos, susijusios su dide-

¹⁸ Marsden Wagner MD, MSPH, „*Choosing Cesarean Section*“, in *The Lancet*, vol. 356, November 11, 2000, p. 1677.

¹⁹ E. Showalter, A. Griffen, *All women should have a choice*; and H. Bastian, *Health has become secondary to a sexually attractive body*, *BMJ*, 1999, vol. 319, p. 1397.

²⁰ Marsden Wagner, ten pat, p. 1677.

²¹ Department of Health, *WHY MOTHERS DIE? Report on Confidential Enquiries into Maternal Deaths in the United Kingdom 1994-1996*, published by The Stationery Office, prepared 14 December 1998.

le pilvo srities operacija – nelaimingi nuskausminimo atvejai, kraujagyslių pažeidimai, netikėtas gimdos pjūvio padidėjimas, šlapimo pūslės ir kitų pilvo organų sužalojimai.

20% moterų po cezario operacijos pakyla temperatūra, kurią įtakoja vidinė infekcija.

Rizika kartu su gimdos randais perkeliama ir kitiems nėštumams, taip pat sumažėjęs vaisingumas, padidėjusi persileidimo, negimdinio nėštumo, ankstyvo placentos atsidalinimo ir placentos pirmeigos rizika.²² Jie visi pavojingi motinos ir kūdikio gyvybei.²³

Cezario pjūvio rizika kūdikiui. Ekstra atveju, kai problema iškyla gimdymo metu, cezario pjūvio riziką kūdikiui atsveria rizika, jei tai nebus atlikta. Planinėje cezario operacijoje, kai kūdikis yra normalios būklės, rizika jam vis tiek išlieka, vadinasi, jeigu moteris pasirenka cezari, ji stato kūdikį į nereikalingą pavojų. Deja, dauguma moterų šio mokslinio fakto nežino.

Rimčiausia problema yra naujagimio kvėpavimo sutrikimas. Daugelis mokslinės literatūros straipsnių kvėpavimo sutrikimo sindromą nurodo kaip potencialią riziką cezario metu. Kvėpavimo sutrikimo sindromas yra pagrindinė kūdikių mirties priežastis. Ši rizika sumažinama, jei gimdymas prasideda prieš cezario operaciją.²⁴

Rimtas pavojus kūdikiui atliekant cezario pjūvį yra chirurgo ginekologo skalpelis: anglų duomenimis 1,9 % visų cezario pjūvių ir 6 %, jei kūdikis netaisyklingoje pozicijoje, jį sužaloja chirurgo skalpelis.²⁵

Cezario pjūvio privalumai moteriai. Teiginys, kad cezario pjūvis išvaduoja moterį nuo gimdymo skausmo, yra melagingas pažadas. Pažadas, kad moteris išsaugos „pauglišką vaginos stangrumą“ labiau privalumas jos seksualiniam partneriui negu jai. Iš tikrųjų vagina sužalojama, kai normalaus gimdymo metu skubinama stangų fazė, be reikalo naudojamos replės ar vakuuminis ištraukimas, atliekama nereikalinga epiziotomija.²⁶

Įtikinama priežastis planuotam cezario pjūviui yra moterų, patyrusių smurtą, vaginalinio gimdymo baimė.

Cezario pjūvio privalumai kūdikiui. „Cezario pjūvis ekstra atveju gali išgelbėti kūdikio gyvybę, tačiau jo naudojimas tada, kai nėra jokių medicininių priežasčių, neturi jokių mokslinių įrodymų apie privalumus kūdikiui“²⁷, teigia gydytojas Marsdenas Wagneris. Toliau jis tęsia: „Moterys, kurios pasirenka natūralų gimdymą namuose, nuolatos kritikuojamos profesionalių medikų kaip egoistės ir savanaudės, susirūpinusios savo poreikiais labiau negu kūdikio saugumu, nors ši kritika neparemta jokiais moksliniais įrodymais. Tokia kritika kur kas labiau tinka cezari besirenkančioms moterims.“

Psichologų manymu, moterys renkasi cezari dėl giliai paslėptų vidinių baimių ir nepasitikėjimo savo moterišku kūnu. Gydytojai, gąsdindami būtomis ir nebūtomis komplikacijomis, skatina moteris dar labiau nepasitikėti savo galia gimdyti.

²² M. Enkin, M. Keirse, M. Renfrew, J. Neilson, *A guide to effective care in pregnancy and childbirth*, Oxford, 1995.

²³ Marsden Wagner, MD, MSPH, „Choosing Cesarean Section“, in *The Lancet*, vol. 356, November 11, 2000, p. 1678.

²⁴ Marsden Wagner, *Pursuing the birth machine: the search for appropriate birth technology*, Sydney, 1994.

²⁵ J. F. Smith, C. Hernandez, J. R. Wax, *Fetal laceration injury at cesarean delivery*, *Obstetrics and Gynecology*, 1997, vol. 90, p. 344–346.

²⁶ Marsden Wagner, MD, MSPH, „Choosing Cesarean Section“, in *The Lancet*, vol. 356, November 11, 2000, p. 1678.

²⁷ Ten pat, p. 1678.

Privalumai gydytojui, kai moteris pasirenka cezario pjūvį. Vakaruose praeito amžiaus 9 dešimtmetyje atsirado „gynybiškos akušerijos“ („*defensive obstetrics*“) terminas. Gydytojai bijo atsakomybės dalyvaujant natūraliame gimdyme. Jeigu gimdymo metu kas nors atsitinka, gydytojas yra kritikuojamas ir baudžiamas už tai, kad nepasirinko tinkamos strategijos, t.y. nedarė cezario. Beveik niekada gydytojas nėra baudžiamas už tai, kad panaudojo per daug intervencijų. Taigi juridine prasme gydytojas žymiai labiau rizikuoja, pasirinkdamas mažiau intervencijų.

Gynybiška akušerija pažeidžia pagrindinį medicininės praktikos principą: viskas, ką daro gydytojas, turi būti paciento gerovei. Toks gydytojas, kuris atlieka cezari dėl to, kad bijo būti nubaustas arba jam už tai sumokėjo pacientė, praktikuoja ne mediciną, bet baimę ir godumą.²⁸

Kitas suplanuoto cezario privalumas gydytojui – tai, kad jis gali vykti jam patogiu laiku, darbo dieną, šviesiu paros metu, kada visas personalas ligoninėje. Cezario pjūvis daromas maždaug 20 minučių, o normalus gimdymas trunka 12 ir daugiau valandų.

Be to, gydytojai jaučiasi patobulinę savo chirurginį profesionalumą, kuriam jie tiek metų ruošėsi akademijoje. Kai moteris ir gydytojas susitaria dėl cezario operacijos, gydytojas įgyja visišką kontrolę ir ypatingą chirurgo statusą. Moteris ir jos partneris kūdikio gimime yra tik pasyvūs stebėtojai, viską patikėję gydytojui, kuriam jie jaučia pagarbą arba žiūri į jį kaip į herojų ir gelbėtoją.

Technologizuoti gimdymai yra ir komercializuoti gimdymai. Juose maksimaliai išnaudojamos technologijos. Didelis cezarių skaičius padidina uždarbį gydytojams, ligoninei, medicinos technologijų gamintojams ir farmacijos pramonei.

Cezario vaikai

Yra dar viena svarbi sritis, susijusi su cezario pjūviu – psichologinė. Žmogus, atėjęs į pasaulį cezario operacijos būdu, patiria tam tikrų specifinių išgyvenimų, o galbūt ir problemų tolimesniame savo gyvenime.

Prieš keletą metų viena pažįstama pasakojo apie savo cezario operaciją. Ji sakė: „Aš atsibudau ir man buvo baisiai nejauku, aš nežinojau, ar jau turiu vaikėlį, ir man kažkodėl buvo didelė gėda klausti kitų. Man niekas nesakė, ar gimė, kas gimė. Ir ta mano nežinia tęsėsi pakankamai ilgai, kol aš kažkaip susikaupiau ir paklausiau. O mažylę pamačiau tik kitą dieną. Po operacijos man neleido maitinti, tai jos ir neatnešė...“ Kadangi pirmą vaiką moteris buvo gimdžiusi natūraliai, galėjo palyginti santykį su abiem vaikais. Ji sakė: „Man labai sunku suprasti savo dukrą. Ji man atrodo tarsi būtų iš kitos planetos“.

Iš tiesų kyla klausimas, o kaip gyvena cezario vaikai? Koks jų ryšys su motina, su aplinkiniu pasauliu? Juk jie kaip ir negimė... Skiriami milijardai kosmoso tyrinėjimams, tačiau apie žmogaus gimimą mes žinome ne tiek ir daug. Be to, didžioji dalis tyrimų nukreipta į žmogaus fiziologiją, tai, ką galima išmatuoti ir patvirtinti eksperimentais, tačiau emocinė, psichologinė gimdymo sritis iki šiol domina tik nedaugelį mokslininkų.

²⁸ Ten pat, p. 1679.

Vaisiaus stebėjimo aparatūra leidžia nustatyti mažiausius sutrikimus, kuriems atsiradus, neretai griebiamasi radikaliausios intervencijos – atliekamas cezaris. Šių operacijų kiekis iš tiesų yra didelis²⁹, todėl labai svarbu suprasti psichologinius ir socialinius pokyčius, kurie vyksta taip drastiškai kintant gimdymo modeliui. Labai svarbu suprasti skirtumus tarp žmonių, gimusių natūraliai, be jokių intervencijų, sunkiai vaginaliai su radikaliomis intervencijomis, panaudojus cezarijį ekstra atveju ir atliekant planuotą cezarijį. Kaip mes skiriamės savo esminėmis savybėmis, gyvenimo požiūriais ir strategijomis, tarpusavio santykiais, pasaulėžiūra ir įsitikinimais, kokie mūsų emociniai ir psichosomatiniai sutrikimai, priklausomai nuo to, kaip gimėme? Transpersonalinė psichologija tvirtina, kad biologinio gimimo prisiminimas ir tos patirties integravimas į dabartinį žmogaus gyvenimą atveria galimybes giliai vidinei transformacijai ir sąmonės evoliucijai.

9 dešimtmetyje pasirodė gyvenimą teigianti, jautriai ir šiltai parašyta amerikietės fizikos mokslų daktarės Jane English studija „Kitoks tarpduris: cezariu gimusio nuotykiškai“ („*Different Doorway: Adventures of a Cesarean Born*“). Pati Jane English gimė planinio cezario būdu. Kai ji ėmė suvokti, kad jos gyvenimo problemos gali būti susijusios su jos gimimu, ji nutarė pamatyti cezario operaciją. Jos draugė gydytoja, taip pat gimusi atliekant cezario pjūvį, leido stebėti operaciją ir Jane aprašo savo įspūdžius, kaip kūdikis per keletą minučių iš motinos iščių pereina į visiškai naują erdvę. Pirmasis žmogiškas kontaktas yra gydytojo ranka, kuri ištraukia kūdikio galvelę pro audinius ir kraują iš motinos kūno gelmių. Paskui išsiurbiamos gleivės iš nosies ir burnos bei ištraukiamas visas kūnelis, laikant kūdikį už galvos. Tas mažas kūnelis, kuris visą laiką buvo susilenkęs, dabar staiga ištiesinamas, ištempiamas. Be jokio išankstinio perspėjimo, kad jau laikas gimti, šiek tiek apsvaigus nuo anestetikų ir visiškai nepasiruošus priimti didžiulį energijos antplūdį, kuris persmelkia organizmą šia pus motinos iščių.

Virkštelė nukerpama dar neįkvėpus ir kūdikis nunešamas ant specialaus stalo, ant kurio neonatologai energingai stimuliuoja kūnelį, kad jis įkvėptų. Tada kūdikis suvystomas.

Keliaudamas gimdymo kanalu, visas kūnas yra suspaudžiamas ir natūraliai įgyja visumos, ryšio, darnumo, vientisumo ir ribų pojūtį. Natūraliai gimdami kūdikiai pereina svarbų pažinimo procesą – savo kūno patyrimą. Gimusiajam planuoto cezario būdu pirmasis suvystymas yra tarsi gimimas. Tai jo pirmasis intensyvus kontaktas ir ribos. Jį gimdo ne mama, o gydytojai ir seselės. Galbūt tie žmonės, kurie pirmieji liečiasi prie tokio kūdikio, darytų kažką kitaip, jei suvoktų, kad jie ne išima ar ištraukia kūdikį iš motinos iščių, o pagimdo žmogų, nes kitokios gimdytojos tas kūdikis neturi. Tie žmonės iš tikrųjų duoda viską, ko jam reikia fiziniame plane: padeda įkvėpti, suteikia šilumą, pasiūlo maisto, bet emocinis ir dvasinis lygmuo lieka visiškai pamirštas.

XX a. cezario pjūvis tapo rutina, tačiau mes dar beveik nieko nežinome apie psichologinį ir dvasinį to, kitokio, gimimo būdo aspektą.

Jane English atkreipia dėmesį, kad egzistuoja skirtumas tarp planuoto cezario ir to,

²⁹ Lietuvoje 2003 m. darant cezarijį gimė 15% žmonių, o Vilniaus miesto universitetinės ligoninės Moterų klinikoje buvo atlikta beveik 21% cezario pjūvių, t.y. penktadalis visų gimdymų. Cezario operacijų daugėja visame pasaulyje. – *Aulorės past.*

kuris atliekamas prasidėjus gimdymo veiklai, kai iškyla grėsmė kūdikiui ir (ar) motinai. Ji, gimdama planuoto cezario būdu, nepatyrė nė akimirkos universalios iniciacijos, kurią patiria kiekvienas, įėjęs į gimdymo stadiją, kai prasideda sąrėmiai ir gimda pradeda susitraukinėti, taip spausdama ir išstumdama kūnelį žemyn į gimdymo kanalą. Ryškiausia fizinio kūno iniciacijos nepatyrimo pasekmė buvo didžiulis chaosas ir nerimas jos asmeniniame gyvenime. Tol, kol ji nesuvokė, kad sąvoka „gimusi atliekant cezarijį“ yra svarbi jos tapatybės dalis, ji ilgai murdėsi beviltiška emocijų liūne ir negalėjo užmegzti normalių santykių.

Antroji Jane išvalga yra ta, kad cezario būdu gimusių žmonių ribos yra labai plačios. Jie natūraliai priima į savo erdvę visus esančius aplinkui. Normaliai gimdami žmonės išmoka pajusti ribas – „tiek ir ne daugiau“. Planuoto cezario žmonės linę įsileisti visus. Tai dovana, bet ir problema. Žiūrint iš kūdikio pozicijų, buvimas anapus, už mamos pilvo ir gimdos sienos, bei staigus išnirimas į šia pus labai skiriasi nuo ilgąs kelionės normalaus gimdymo metu.

Trečioji Jane išvalga yra apie gyvenimo ritmą. Ji puldavo į baidą paniką, jei ko nors nepajėgdavo atlikti greitai ir visko vienu smūgiu. Ji jautėsi tarsi neturinti teisės ilsėtis ir palikti kažkokią darbo dalį neužbaigtą. Arba stovėk ir nieko nedaryk, arba daryk tučtuojau ir viską iš karto. Ji ilgai stebėjosi ir žavėjosi savo atradimu, kad normaliai gimę žmonės darbus atlieka ritmingai kaip gimdyme – žingsnelis į priekį ir poilsis, žingsnelis ir poilsis. Tačiau cezario žmonės pasižymi neagresyvumu – jie nekovoja už būvį. Jie „negimdo“ kiekvienos gyvenimo situacijos ilgai ir sunkiai.

Ketvirtoji Jane išvalga apie cezario operaciją patyrusias motinas. Jos atrodo taip, tarsi vis dar gimdytų. Tos mamos pasakoja apie labai sudėtingus santykius ir aštirus susidūrimus su savo vaikais. Jų santykiai su vaikais yra tarsi amžinoje gimimo stadijoje.

Kaip jau minėjau skyriaus pradžioje, cezario pjūvis – technologinis gimdymas. Apvaisinimas mėgintuvėlyje, surogatinė motinystė dar labiau keičia tradicinę pradėjimo ir gimties sampratą. Netrukus žmonės pasakos savo įspūdžius apie tai, ką reiškia būti pradėtam mėgintuvėlyje...

Placentos laidojimas – gimdymo kelio pabaiga

Gimtis nesibaigia kūdikio užgimimu, nesibaigia netgi nukirpus virkštelę, gimdymo pabaiga ir net gimdyvės likimas priklauso nuo dar vieno labai svarbaus organo gimimo. Ši unikali liauka, susiformavusi 2–3 nėštumo mėnesį, moters kūne išsaugojo, išmaitino fizinį vaikelio kūną. Per ją jis gaudavo visas maisto medžiagas, deguonį. Ji stengėsi filtruoti visa tai, kas negero, žalingo vaikelui patekdavo į motinos kūną. Ji buvo tarpininkė tarp motinos kūno ir mažo trapios vaisiaus kūnelio. Kalbu apie placentą. Jos reikšmę žinojo Egipto ir hebrajų pribuvėjos, ją švelniai „vaikučio patalu“, „vieta“, „namais“ vadino lietuvės. Placentoje yra vaiko gyvybės medis. Tai liudija visos pribuvėjos. Tik visos nurodo, kad nebemoka jo perskaityti.

Placentą laiduoja. Įvairiuose regionuose tą darė skirtingai. Senajame kaime, jei gimdyme dalyvaudavo pribuvėja, tai ji priimdavo ir placentą, suvyniodavo į švarų skudurėlį

– „palutę“, o paskui atiduodavo namiškiui, kad palaidotų kokioje nors simboliškai svarbioje vietoje: po namo kerte, po slenksčiu ar darželyje. Pribuvęja iš Margionių kaimo pasakojo, kad savo devynių vaikų placentas laidėjo pati po spaliais ant lubų. Ir laidodavo ne iš karto, o kai sustiprėdavo ir jau galėdavo ten užlipti.

Kaip atskiria gimdymus namuose ir ligoninėje placentos likimas, ligoninėje ji suvokiama tik kaip gimdymo proceso, net ne moters kūno atlieka. Namuose (dabar jau ir ligoninėse esama gydytojų, kurie išmoko iš pribuvėjos gražiai elgtis su placenta) ji gimdoma, apžiūrima: kaip galinti daug pasakyti apie tai, kaip devynis mėnesius gyveno vaikelis. Kartu su gimdymais namuose atėjo ir „Lotoso gimimo“ sąvoka, kai gimus vaikeliai, virkštelė nenukerpama, o laukiama gimstant placentos. Tuo metu per virkštelę į kūdikio organizmą patenka įvairios subtilios medžiagos, kurios taip vertinamos šiandienos kosmetikoje... Išimtiniais atvejais placenta lieka šalia vaikelio, kol nukrenta virkštelė.

Placenta – antroji mama. Sąmoningai gimdančioms šeimoms placentos palaidojimas yra labai svarbi gimties užbaigimo akimirka. Tie, kas gimdo ligoninėje, irgi stengiasi ją pasiimti namo, kol ras tinkamą progą palaidoti. Placentą palaidoja dažniausiai patys tėvai, praėjus kuriam laikui po gimimo, nes reikalauti, kad tai būtų padaryta iš karto, nerealu. Neužkasi jos po ligoninės ar daugiabučio slenksčiu. Dabartiniai tėvai negali vadovautis visuotinai priimtomis nuostatomis ar tradicijomis, nes jų kaip ir nėra. Senajame kaime taip darė visi. Dabar visi taip nedaro. Todėl šitie žmonės kiekvieną veiksmą, kiekvieną judesį pasirenka patys, sąmoningai jį įvertindami, jausdami, kas jiems geriausiai tinka.

Stebint šią apeigą pastaruosius 12–13 metų, pavyko atsekti ir tam tikrų dėsningumų. Placentos laidojimo vietą tėvai nusižiūri ir suplanuoja iš anksto. Apeigoje dažniausiai dalyvauja abu tėvai ir vaikelis. Jie nori laidoti placentą gražią dieną ir gražioje vietoje. Ir būtent ten, kur „tvirtesnė“ žemė: senelių sodyboje, po dideliu stipriu medžiu, ten kur mėgo vaikščioti, kai laukėsi. Kai kurios šeimos savo vaikų placentas pakasa po naujai pradėto statyti namo kerte. Kitiems tėvams svarbu toje vietoje pasodinti medelį ar gėlę. Vėliau, kai vaikelis paauga, šeima kartu aplanko tą vietą. Iš dalies tai turbūt kompensuoja natūralų tėvų troškimą, kad vaikas turėtų gimtinę, gimtą žemę. Tėvai tiki, kad su ta vieta vaikas surišamas simboliniu ryšiu. „Placenta buvo uždaryta į maišiuką ir užšaldyta – turbūt bus palaidota po mūsų dukrelės medeliu, kai jį sodinsime“, – gimdy-

mo patirtyje rašo tėtis. Kai kada placenta rituališkai sudeginama – „Vyresnis sūnus su tėveliu padarė kieme lauželį ir pavertė dūmais atėjusį vaikelį saugojusius ir maitinusius namus“.

Pradžia slypinti kiekvienoje moteryje

2000 sausio 29 d. gamindama pietus išgirdau „Sveikatos“ laidą, kurioje buvo kalbama apie gimdymus namuose. Daugiausiai laiko kalbėjo medicinos sistemos atstovai, tarsi jie ir būtų tikrieji gimdymų namuose ekspertai, nors gydytoja ginekologė teigė, kad gydytojai į gimdymus namuose nevažiuoja, nes bijo komplikacijų ir atsakomybės.

Gydytoja neneigė, kad nelaimingų gimdymų įvyksta ir ligoninėje, tačiau pareiškė, kad apie nelaimingus įvykius ligoninėje visuomenė viską sužino, o apie gimdymus namuose labai maža informacijos. Žurnalistės paklausta, gal gimdymas namuose yra alternatyva, gydytoja atrėžė, kad tai jokia alternatyva, o sekta. „Moterys turi gimdyti ten, kur joms priklauso!...“

Tad kurgi „moterims priklauso gimdyti“? Kas tas „lėmėjas“ tokių svarbių kiekvienai moteriai gyvenimo akimirku: gydytojas, valdininkas, kunigas, seneliai, tėvas? Kokią vietą „lėmime“, kur gimdyti, turi mano apsisprendimas, tos, kuri nešioju, gimdau, auginu?

Pirmą pradė gimdymo jėga

Gimdymo ligoninėje ir namie priešprieša nebeatrodys reikalinga vien tik vienokiai ar kitokiai – pasirinktai – pasaulėžiūrai išlaikyti, pasirodys ir jos gyvenimiškas pagrindas, jei pažvelgsime į moters kūno išlaikytos „gimdymo jėgos“ pasireiškimą (arba, deja, nepasireiškimą) šiandieniniuose gimdymuose.

Iš pradžių paanalizuokime tokį „gimdyvės priėmimo“ epizodą, kuris atrodo ne gyvenimiškas, o specialiai komedijai kurtas scenarijus: „Prie pat ligoninės durų – sąrėmis. Paskambinam. Akušerė atidaro, klausia, kas yra. Sakom: „Gimdyti atvažiuom“. Akušerė nepatikliai: „O kodėl jūs taip keistai atrodote?“ Aiškinu, kad ką tik buvo sąrėmis. Mane įsileidžia, Andriui liepia laukti už durų. Prasideda sąrėmis, atsiklaupiu ant žemės. Prašau, kad įleistų Andrių. Akušerė švelniai glosto man nugarą ir tvirtina, kad ji mane pamasažuos. „Jūs taip nepamasazuosit“, atšau nu jai. Pati prišliaužiu prie durų ir įleidžiu Andrių. Atbėgo budinti ginekologė ir bandė mane sugėdinti: „Kas čia dabar? Ant kelių?“ Bet po poros minučių ir ji suvokė situaciją, žinovės tonu pareiškė: „Ant kėdės ji nebeužlips. Apžiūrėsiu ant lovos“. Koks košmaras buvo gulėti ant nugaros, kai akušerė klausėsi vaiko širdies plakimo.“

Gal gimdančios moterys yra neįprastai dirglios ir neadekvačiai suvokia tikrovę? Gal jos balta maišo su juoda ir kiekvienas gydytojo ar seselės judesys tik dėl jų pačių egocentrizmo joms atrodo piktavališkas? – „Vyras bandė sakyti, kad neišsiurbintų vaikelio gleivių, bet akušerė gana piktai kažką jam atkirto. Vaikelį padėjo man ant krūtinės ir tuoj

pat paėmė. Placentai gimti „padėjo“ ranka, aš net nespėjau nieko pasakyti.“ Gal tokie vertinimai, kai moteris dar tebėra vienoje pačių komplikuočiausių egzistencinių būsenų – gimdo, – bet jau grįžta prie kritiškiausios savirefleksijos, – yra išimčių išimtis?

Be galo vertingas pasirodė vaikų gydytojos, kuri du sūnelius pagimdė skirtingais būdais, pasakojimas. Jeigu jau kam atrodo nepatikimas šios moters, kurios ambicinga prigimtis prasiveržė pro medicinos institucijos suformuotas nuostatas, tas tegul nustoja tikėti, kad apskritai begali būti įtikintas ir keistis kaip individas. Kodėl gydytoja antrojo savo vaikelio jokiū būdu nebenorėjo gimdyti ligoninėje, pati studijavo visą prieinamą literatūrą apie gimdymus ir taip siekė gimdyti pati? Psichologinę gimdymo traumą, deja, gali patirti kiekviena moteris, nuo jos visiškai neapsaugo profesinė patirtis. Pirmojo gimdymo metu ši moteris buvo tiesiog priversta slėpti savo pojūčius, negalėjo jų atvirai, neužgniaučdama skausmo ir vidinio netikrumo (ligoninės pažinimo iš tarnybinės pusės tik sustiprinto) tinkamai išgyventi. Ji – vienintelė moteris, parašiusi, kad ligoninėje gimusių kūdikį ir moterį personalas greit pamirš. Įdomu, kad pirmiausia gydytojai toks konvejeris be jokio „įspaudu“ medikų likime atrodo nenormalus.

Šitoks priverstinis išsiskyrimas su savo kūno tikrove, kokį patyrė ši „kantruolė“ gydytoja, ilgam paliko tokią tuštumą, kad ją tegalėjo užpildyti visiškai kitokio gimdymo ir visiškai kitokie įspūdžiai (beje, ji – kaip nė viena kita moteris – vis pabrėžia, jog ir vaikelis gimė visiškai kitoks). Kaip pediatrė galėdama išvardyti labai konkrečias kūdikio sudirginimo priežastis, apie kurių neišvengiamą buvimą kitos mamos ir tėvai tik nujaučia, ji vaizdžiai „nupiešia“ kūdikio „pasveikinimo“ atėjus į šį pasaulį ritualą ligoninėje: „Svėrė, matavo, tampė, „badė“, lašino – žodžiu, kaip ir priklausau, sveikino išvydusį pasaulį. Nors abejoju, ar jis ką išvydo, nes ryški gimdyklos šviesa ir akių lašai (deginantis sidabro nitratas gonorėjos bei sifilio profilaktikai) „apakino“ jį mažiausiai parai.“

Tarsi raudonomis raidėmis surašytas manifestas skamba tikriausiai šimtą kartų apgalvoti moters žodžiai: „Nė vienas žemės gyvis negimdo aukštieles, kojomis siekdamas „kančių žvaigždes“, nė vienas nesiropščia ant, švelniai tariant, keistos geležinės kėdės, neišsijungia akinančių lempų, nė vienas negirdi: Rėk, nerėk, stenėk...“, nė vienam neleidžiama skatinančių ar stabdančių gimdymą vaistų, nė vieno „nekarpo“, neatskiria nuo ką tik gimusio kūdikio.“

Ką ji „laimėjo“ nuėjusi didelį svarstymų ir pasiruošimo kitokiam gimdymui kelią? – sugrąžintą sutapimą su gimdančios moters išgyvenimais. Tai, kuriai sudėtingų gyvenimiškų situacijų valdymas yra profesinė kasdienybė, reikėjo daug pasiryžimo, kad ji sugrąžintų savojo kūno valdymą. Antrojo gimdymo metu ji tiesiog jautėsi „patogiai“: „Visu kūnu jaučiau, kaip iriasi gimdymo takais sūnelio galvutė, jutau, kad pati valdau gimdymo eigą.“ Juk tai iš tiesų yra tradiciška, o visa, ko taip kratosi bet kuri moteris, mus užvaldė dėl nevykusių modernizmo pastangų sukurti technologizuotas sistemas, kurios žmogaus biologinėje egzistencijoje neišvengiamai naikina visa, kas tik tokią sistemą užstrigdo.

Dar kartą įsigilinkime, kaip tai, kad gimdymo ligoninėje metu jaučiasi praradusios ryšį su kūdikiu ir savimi, suvokia pačios moterys. Nors apie tai jau buvo užsiminta, bet turi būti visuotinai įsisąmoninta, kad nėra tokios moters, kuri po gimdymo nerašytų

„didžiosios ataskaitos“: kiek jai pavyko realiai įgyvendinti sąmoningo gimdymo pasiryžimą. Juk neišsivaizduojama, kad moteris, kurios egzistencija devynis mėnesius buvo visiškai susiliejęsi, vientisa su kito, jau joje esančio žmogaus, nekurtų bendro „veikimo“ programos, kuri galbūt lems jų abiejų išgyvenimą: „Dar iš vakaro, prieš užmigdama, kelintą kartą vaikelui priminiau: kai prasidės, tik neišsigąsk, laikyk galvutę tiesiai ir judėk į šviesą.“ Gimdymo namuose metu, jeigu moteris iki tol bendravo su mažyliu, ji turi visas galimybes jaustis išlaikiusi tą suderinto pagrindinių dviejų – mamos ir kūdikio – veikimo sinchroniją.

Kūno atmintis ir pribuvėjos mokykla, kuri daugiopai panaudoja sukauptą didžiulę pribuvėjų patirtį, padeda moterims „susigrąžinti savąjį gimdymą“. Ji tebeegzistuoja, ta milijonus metų moteriškumo gelmėse slypinti jėga, prasiveržianti ir tikslingai veikianti gimdymo metu. Moteris intuityviai jaučia, kad dažniausiai gimdymą apipainiojusios medicininės „priemonės“ yra tarsi raiščiai, kurie sutrūkinėja, kai leidžiama veikti galingajai pačios moters jėgai.

Nesutrikdžius normalios gimdymo eigos, ta jėga veikia taip stipriai – atrodo, sutraiškys. „Stiprūs sąrėmiai ir stangos yra kažkokia užplūstanti jėga. Jaučiau, kad turiu veikti išvien su ja, nes kitaip ji mane sutraiškys.“ Dar apie ją: „Pasaulis nutolo, o aš ėjau ir ėjau, kol žemė pasišaukė ir aš suklypau, mudvi tarsi apsikabinom. Per stangas urzgiau kaip meška, nešdama per ugnį savo vaiką.“ Ir dar – žaismingas, bet atspindintis neperteikiamą įspūdį komentaras: „Stangos buvo kosminės, giliai širdyje aš jų kartais pasiilgsiu. O tada kriokiau kaip drakonas iš pasakos ir vaizdavau tiltą. Tai, kas vertė mane kriokti, buvo ne skausmas... o jėga, kuri nešė vaikelį.“

Pirmąkart jėga gali vėl sujungti į porą šiandieninės civilizacijos išskirtą vyrą ir moterį: „Mudu buvom kaip gerai suteptas mechanizmas – tobulai susiklausę ir vieningi. Tavęs buvo tiek, kad lyg ir nebuvo. Gal tai ir vadinama „būti vienu kūnu“?“

Kūno atmintis

Gimdymas ir gimimas yra į ateitį, kūdikio gimimą nukreiptas procesas, tačiau viena esminių sąvokų jame yra atmintis. Moters kūno atmintis apibrėžiama labai sunkiai, tačiau ji yra. Elementariai tai – to, ko buvo mokytasi, prisiminimas: „Bijojau, kad per gimdymą neatsiminsiu... kvėpavimo pratimų, kuriuos visos kartu darėme kursuose. Paaiškėjo, kad kūnas turi gerą „atmintį“, ir nereikia galvoti, kada ir kaip kvėpuoti, ką daryti, nes kūnas pats viską žino.“

Esama ir toliau, vaikystę, siekiančios atminties, kuri paliečia esmingesnius biologinius moters pradus. Maža mergaitė sužinojo sensaciją: viena moteris ėmė ir pagimdė jūroje. Argi tai panašiau į atsitiktinumą nei į dėsningumą, kad ji tapo tikra „vandenine“: vanduo nuo mažų dienų kaip vaistas, jis akivaizdžiai pasirodo turįs gydomųjų galių, panaikina skausmą. Galima spėti, kad atsitiktiniai mažos mergytės įspūdžiai pažadino jos sąmonės dugne tūnojusią vandeninės būtybės trauką grįžti į pirmą pradę stichiją.

Iš tiesų, kreipiant dėmesį į tuos retus atvejus, kai gimdymą vandenyje moteris rinkosi kaip dar vaikystėje įsisąmonintą kažkieno turėtą patrauklią patirtį, tenka kalbėti, kad

Lietuvoje esama tarsi jau ir antros „vandeninukių“, arba namuose gimdančiųjų, kartos. („Esu dėkinga savo mamai, kuri atvedė mane į šį klubą, prieš šešerius metus ji pati lankėsi besilaukdama jauniausiojo mano broliuko.“) Tas intuityvus moterų bendrumas paaiškina, kodėl taip išplitę blogi prisiminimai, jie labai greitai pasidaugina, sklisdami iš lūpų į lūpas, ilgam likdami moterų atmintyje ir suformuodami „nelemto“ gimdymo mitus tais atvejais, kai jie nėra su tikru išmanymu paaiškinami.

Moterys, ypač tos, kurios mąsto apie moterų istoriją ir tradicijas, ieško galimo savojo ryšio su giminės moterimis, kurių gal net gyvų nepažinojo, bando tą susietumą sustiprinti, tiki, kad vienos giminės moterų gimdymai irgi tiesiogiai susiję: „Žvelgiu į savo prosenelės nuotrauką (mano prosenelė mirė sena), ji tokia susilenkusi visa... Jinai labai daug kartų gimdė ir, žinoma, labai sunkiai dirbo. Jai gimda į senatvę tiesiog visiškai iškrisdavo lauk. Ir tas jos sulinkimas – dėl gimdos. Aš atsiminiau, kaip pati stovėjau dėl gimdos uždegimo susilenkusi tokiu pat stačiu kampu. Tokį keistą ryšį pradėjau jausti su moterų gyvenimu ir su amžinybe.“

Kūno atmintis gali padėti sukaupti pasąmonės būsenas leidžiančių pažinti detalių, ji gali padėti apgaubti juntamais išpūdžiais tai, kas slypi psichikos gelmėse ir kitaip neišsakoma. Pavyzdžiui, taip išraišką gali įgyti gimdymo depresija, apie kurią dar taip mažai žinoma. („Dabar vis grįžta ir grįžta viena ir ta pati frazė iš dainos: „Ko liūdi, seserėle, ko liūdi?“ Ir ašaros upeliais bėga... Matyt, reikia išmokti tą dainą ir sudainuoti su draugais. Gal tai išvaduos mane nuo nesibaigiančio jos skambėjimo.“)

Tebelieka klausimas – kada užsimezga ir kiek siekia gilusis kūdikio ir motinos ryšys. Viename moters pasakojime, kuris itin blaivus ir liudija asmenybės stoisumą, paprastus gyvenimo principus, atsiranda tokia fantazija-nefantazija: „Man atrodo, kad aš prisimenu savo gimimą. Prisimenu švelnų savo motinos kūną, kada ji mane priglaudė. Galvoju, kad aš ne fantazuuju, tikrai atsimenu, kaip atėjo kaimynė, kuri padėjo mamai mane apiplaut. Jos ginčijosi, ar man ramunėlių arbatos duot pirmiausia, ar prie krūties pridėt. Mama užprotestavo – kada tu užkursi tą pečių, kada tas vanduo užvirs, duodu valgyti. Aš pajutau tą nepaprastą krūties šilumą, baltą, minkštą savo mamos kūną...“

Dažniausiai šiandieninių lietuvių moterų gimdymas suvokiamas kaip vien moteriai individualiai skirtas išgyvenimas, kuriame būtinas vyro dalyvavimas. Tai susiję su izoliacine moterų gimdymo ligoninėje patirtimi. Manychiau, apsiyratus su vieno artimiausio asmens įsileidimo mintim, moteriai reikalingų dalyvių ratas galbūt pasirodys galįs būti ir platesnis. O kol kas kuo nuošaliausiai, kalbant apie gimdymus (išimtys yra kuo rečiau sios), lieka – t.y. nedalyvauja – moters tėvų šeima, net motina (tuo labiau – vyro motina). Nors atrodytų, kad taip jauna moteris pademonstruoja savo savarankiškumą, tuo pat metu ji parodo, kokie paviršutiniški, lengvai nurūkstantis su išėjimu iš tėvų šeimos yra lietuvių motinų ir dukterų ryšiai. Moters motina ir tėvas dažniausiai pasikviečiami kūdikiui gimus.

Tačiau esama liudijimų, kad gimdymų metu suaktualėja metafiziniai ryšiai, kurie teikia psichologinę kompensaciją, sykiu nekeldami kitos moters „išiveržimo grėsmės“: „Naktį už mus meldėsi Nijolė (vyro mama), baigdama gimdyvės marškinius apie mus mąstė Elena. Mano tėvukas neramiai miegojo, o mama kažką sapnavo su nuojautom.

Turbūt ir mano močiutės danguje. Turbūt visa tai teikė energijos.“ Nenutrūkstantis metafiziniai ryšiai savaip sujungia tuos, kurių nebėra, su tais, kurių iki šiol dar nebuvo. Moteris, kurios mama mirusi, likęs tik dienoraštis, taip pat pradeda rašyti dienoraštį savo kūdikiui.

Gimdymo skausmas – ar tik prakeikimas?

Turėjau įsikibti į kažką kaip žvėris, kad neišlakstyčiau į gabalėlius, nes membranos jau nepajėgė įsitempti tiek, kad sutalpintų mažame kūno apvalkale skausmo jūrą. Jame ir ant jo, ir virš jo, ir aplinkui ant savo žirgų ir elnių, dramblių ir gyvačių jodinėjo viso pasaulio, visų religijų deivės ir dievai, demonai ir devai su visais savo skeptrais, botagais, kardais, ietimis ir vežėčiomis... Manęs tuo tarpu jau nebebuvo, nebebuvo veido, kūno apybraižų. Asmenybės bruožai sukrito į skausmo katilo dugną ir jame išvirė, nes juos išlaikyti paviršiuje jau nebebuvo jėgų.

Tas skausmas gimdė garsą, ne, ne garsą, tai tos visos dievybės riaumojo, kaukė, švilpė ir staugė vienu metu, nes į žemęėjo nauja gyvybė. Jai reikėjo paruošti kelią, suskaičiuoti visas minutes, sekundes bei akimirkas ir visas jas pripildyti gyvenimo, va kaip tik dabar, šią akimirką. Ir tos dievybės veiksmo vieta pasirinko mano kūną.

Beveik tiesiai man už nugaros, kitoje sienos pusėje, į kurią įsiremusi nugara beveik be perstojo kriokiau, sėdėjo draugė su mano dukrele ir skaitė jai knygą. Kai manyje 100 meškų riaumojimas pasiekdavo kulminaciją, girdėdavau, kaip garsėja tos mano draugės balsas, stengdamasis peršaukti mano stichiją. Tas kitos – skaitančios moteriškės – iš kito pasaulio atsklindantis ritmingas balsas buvo vienintelis tų mano likučių, kurie dar turėjo šokią tokią atmintį, ryšys su tuo – „šiuo?“, „ano?“ pasauliu. Dar kartais priešais šmėstelėdavo žalios, šviesiai mėlynos, rudos akys... Jos irgi miglotai primindavo, kad be šito nenutrūkstamo gyvybės srauto yra ir kažkokie kitokie jos aspektai, ne tokie intensyvūs kaip šitame ugnikalnyje, bet jau gerokai atvėsę, nušlifuoti ir gražūs kaip smaragdai, topazai, safyrai...

...Siautėjanti audra baigėsi staiga, akimirksniu. Kitą akimirką „po to“ kūnas prisipildė jėgų ir palaimos: tik ką ištryškusi gyvybė ramiai sroveno savo vagele, mano upė tekėjo rami ir šiek tiek praplatėjusi. Kiekvieną kartą, kai apsikabinu sūnų, aš vis dar sugrįžtu į tą palaimos būseną „po to“...

Kalbėdami apie gimdymą turime prisiminti, kad nei vienoje kultūroje, nei vienoje visuomenėje gimdymas nebuvo suprantamas tik kaip fizinis/fiziologinis aktas. Taip gimdymas traktuojamas tik pastaruosius 200 metų, išgalėjus materialistinei pasaulėžiūrai ir ja grįstai mokslinei sistemai. Visus tuos metus Vakarų pasaulio medicina įdėjo galbūt daugiausiai pastangų ieškodama būdų nugalėti skausmą. Tačiau kalbėdami apie skausmą mes pirmiausia turime omenyje ligą, sužalojimą, organo ar organizmo degradavimą, mirtį. Gimdymo skausmas yra kažkas priešinga, tai naujumas, gimimas, radimasis, gyvybės srautas. Šis skausmas – tai „kitokio“ skausmo pozicija, tai kažkas virš skausmo, kas išmeta tave iš įprastinių sąmonės rėmų...

Gimdymo skausmas – tai atgalinis ryšys. Patyrusios pribuvėjos ir akušerės sako: „ai, kaip gražiai skauda“. Gražūs sąrėmiai, gražios stangos, tas skausmas teikia džiaugsmą, nes žinai, kad jis baigsis. Gydytoja ir pribuvėja Vidmantė, dalydamasi savo patirtimi, sako, kad „labai svarbus išankstinis nusiteikimas. Kartais moteris tiesiog nenori patirti skausmo. Jame nemato prasmės. Ji taip išauklėta paviršutiniškos hedonistinės visuomenės. Nuo kančios visi bėga, bet ar atsirastų bent vienas, kurį kančia aplenkė? Lieka tik pasirinkimas – kentėti matant prasmę arba kentėti nekenčiant, verkiant ir dejuojant. Pozityviai priimdama kančią žmogus subręsta prasmingesniai, įvairiapusiškesniai gyvenimui. Jei moteris gimdo džiugiai nusiteikusi, į jos nuotaiką reaguoja net fizinis organizmas biocheminėmis reakcijomis...

...Gimdymo skausmas nėra prakeikimas. Tai dovana. Tai gilus religinio jausmo išgyvenimas. Nuo tos akimirkos susiformuoja visiškai naujas požiūris į gyvenimą.“

Ne tik leva buvo „prakeikta“ gimdyti skausmuose. Dieviškojo kūrimo akto pojūčiai šventraščiuose įvardijami kaip gimdymo kančios. Kosminės gimimo dramatos aktai nelyginami su danties skausmu, podagros gėlimu ar skrandžio maudimu. Gimdymo kančios – tai kažkas ypatinga. Tad klausimas, ar paskyrimas levai ir jos dukterims gimdyti kančiose yra Dievo kerštas ir prakeikimas, dar nėra atsakytas.

Po K. G. Jungo pasaulio mokslininkai, kurie gilinaisi į žmogaus sąmonę, yra aprašę ypatingas žmogaus sąmonės būsenas, kurias sukelia ne tik narkotinės medžiagos, bet ir stiprus skausmas, pavadinę jas holotropinėmis, arba perkeistos sąmonės, būsenomis, arba tiesiog mistiniais išgyvenimais, apie kuriuos buvo žinoma visuose seniausiuose žmonijos filosofijos ir religijos rašytiniuose šaltiniuose.

Mes manome, kad mistinius išgyvenimus patirdavo tik labai šventi žmonės viduramžiais, na, dar kokie nors Indijos jogai ar vienuoliai budistai. Vakarietiška psichiatrija neišskiria mistinės patirties, arba ypatingos sąmonės būsenos. Visi neįprasti žmogaus išgyvenimai apibūdinami vienu žodžiu – klidesiai – ir jie gydomi vaistais. Nors mes kiekvienas galėtume prisiminti savo neįprastą būklę išimylėjimo, mylėjimosi metu, netgi gamtoje, ypač atsidūrus ypatingoje vietoje, klausantis nuostabaus muzikos kūrinio arba žiūrint į dailės šedevrą. Nepaisant vakarietiškos visuomenės ironijos misticismo atžvilgiu, gimdymas suvokiamas kaip ypatinga būseną, leidžianti patirti sąmonės gilėjimą, stiprėjimą, susiliejamą su Realybe ar Visata, nutrinant ribas tarp objektyvaus ir subjektyvaus pasaulio. Gimdžiusios moterys, kalbėdamos apie savo patirtį sako: Man atrodė, kad žemės rutulys tuo metu buvo tarp mano kojų. Man atrodė, kad aš tapau maža laštele, bet manyje tilpo kosmosas. Tai ne metaforos. Tai žmogaus individualumą ir pasaulio visumą sulydančios būsenos įvardijimai.

Pagimdžiusi moteris niekada nebebus tokia, kokia buvo prieš gimdymą. Gimdymas yra galinga iniciacija, didžiulis perėjimas, keičiantis ne tik moters fizinį, socialinį statusą, bet ir dvasinį jos būvį. Tai – galimybė gimti pačiai. Gimti naujame savo moteriškume, labiau išsiskleidusiam ir išsipildžiusiam. Moteris, davusi gyvybę, pereina ir į kitą socialinį statusą – motinos, tačiau kaip asmenybė ji tampa savo dvasia labiau atsivėrusi Realybei.

Negimdžiusios moterys klausia, ar pakeliamas gimdymo skausmas? Ar nuo jo rei-

kia gelbėtis vaistais? Didžiausia problema yra ne pats skausmas, o to skausmo baimė. Ar baimę įmanoma įveikti vaistais?

Motinos ir dukterys

Labai sunku buvo pradėti rašyti šį skyrių. Ilgai ieškojau citatos, tikėdamasi, kad kokia nors kitos moters mintis galės mane „įvesti“ į šitą temą. Skaitau ir skaitau kompiuterio ekrane viršum šios temos esančius puslapius, matau, kaip nuoširdžiai apdainuojam dvasingą gimdymą ir gimimą, teisingą tėvystę ir motinystę, tačiau pačios ateinam iš kažkokios visiškai kitos, padūmavusios savo gimimo ir vaikystės patirties, išalkusios savo motinų meilės... Ir ta patirtis paradoksaliai yra šitos knygos esmė. Toliau kalbėsiu tikrai savo vardu. Aš gimiau iš savo mamos iščių, tiksliau buvau iš jų ištraukta jau tarsi ir nebegyvenanti, nors dar nepažinusi nė akimirkos žemiškojo gyvenimo... Aš neturėjau gražios ir teisingos gimimo patirties. Turbūt todėl man taip svarbu buvo suvokti, kad tokia patirtis yra įmanoma.

Mano mažas moteriškos lyties kūnelis buvo atgaivintas ir „sutvarkytas“ pagal visas 7-jo dešimtmečio tarybinės medicinos taisykles. Mamos krūtį ir jos kūno šilumą patyriau tik po dviejų parų. Mama mane krūtimi maitino puse metų, ji mane nešiojo ir sūpavo, mylavo ir glaudė, dainavo gaudžias dainas, nuo kurių aš nepaguodžiamai verkdavau, tačiau mano ir mamos pasauliai niekada netapo vientisu dviejų moterų patyrimu.

Aš iš mamos sužinojau apie menstruacijas, mačiau jos kūną, mylėjau ją savo vaikiška besąlygine meile ir didžiavausi ja, bet mamos požiūris į moterišką kūną, į mane buvo labai prieštaringas, dažniausiai niekinantis ir „instucionalizuotas“, nukreiptas į skrupulingą heteroseksualumo ugdyimą – „normalios“ mergaitės, vėliau moters, kurios meilė ir švelnumas, užuojauta ir rūpestis privalo būti nukreipti į vyrą. Tačiau tos meilės ir švelnumo akimirkos, kurias aš patyriau iš savo mamos, būdama dar visai mažytė, neišsityrynė, jos liko ir sudarė mano gyvenimo pagrindą netgi tą ilgą laiką, kai aš save vertinau vyrų akimis.

Štai atradau ir citatą, kurios taip ieškojau. Antrosios bangos feministė, amerikiečių poetė Adrienne Rich savo knygoje „Moters gimimas“ yra parašiusi: „Motinos ir dukros visuomet pasikeičia viena su kita – už žodžiais perduodamos išminties apie būdą moterims išlikti – išmintimi, kuri yra pasąmoninė, neordinarinė, ikižodinė: išmintimi, kuri plaukia tarp dviejų panašių kūnų, iš kurių vienas praleido devynis mėnesius kitame.“³⁰ Moteris pirmą kartą žindydama kūdikį prisimena savo motinos pieno kvapą ir skonį, menstruodamos mergaitės tampa moteriškai artimos savo mamoms, nepaisant kokio įtempio ir konfliktiški būtų jų santykiai.

Žinau, kad esu labai nutolusi nuo savo mamos. Taip pat žinau, kad mes su ja šitame gyvenime turbūt neberasime intymių ir jaukių salelių, kokios gali būti tik pačių artimiausių moterų: mamos ir dukters santykiuose, nors ir nesame su ja piktuojau. Kažkada padarytos klaidos, gilios nuoskaudos, nesupratimas ir laikas padaro savo, nuneša žmones

³⁰ Adrienne Rich, *Of Woman Born: Motherhood as Experience and Institution*, New York, 1986, p. 220.

tolyn, net jei jie būtų tos pačios kraujo linijos tęsėjai. Dabar aš suprantu, kad mano mama, pagimdžiusi mus, dvi dukras, niekada nebuvo laiminga. Jos nevaldomas pyktis prasi-verždavo bet kada, bet kokiom formom, ir mes gyvenome nuolatinės kovos lauke, kai nežinai, iš kur ateis pavojus. Aš tikiu, kad ji nuolat jautė poreikį mus laikyti „teisingame kelyje“. Taip pat tikiu, kad niekindama moterišką seksualumą, maksimaliai varžydama mūsų laisvę paauglystėje, ji darė ką galėjo geriausią mums, nesuvokdama, kad jos pastangos kilo iš patriarchalinės sąmonės ir stereotipų, nuo kurių ji pati taip skaudžiai kentėjo. Ji pati nuo 4-erių metų liko našlaitė (mano senelė Stefanija mirė 32 metų nuo ūmios džiovos – palikusi dvi dukreles, 4-erių mano mamą ir 2-jų metų tetą) ir augo tai pas tėvą ir jo seserį – davatką tetulytę Antosėlę, tai pas mamos mamą – močiutę Antaniną ir jos seserį Johaną. Aš galiu tik spėlioti, kokius auklėjimo prieštaravimus patyrė tos mergaitės, kai viena šeima juokėsi iš kitos šeimos įsitikinimų, kultūros, manierų ir t.t., nes viena reprezentavo dvaro, o kita valstiečių kultūrą. Mano mama, būdama gabi mergaitė, svajojo studijuoti mediciną, turėjo didelį troškimą gydyti žmones, norėjo tapti chirurge, juos operuoti, deja, pagal tuo metu galiojančią kaimo moralę, ji turėjo likti namuose rūpintis savo senu tėvu ir tetulyte. Tėvas išgalėjo į mokslą išleisti tik vieną dukrą, mokyti išvažiavo jos jaunesnioji sesuo, nes ji buvo dar gabesnė ir dar labiau norėjo mokytis.

Sunku rašyti apie savo mamą. Mano mama visą gyvenimą jautėsi išduota, palikta savo motinos, vieniša ir nesaugi, neturinti jokių artimų žmonių, išskyrus mus, dvi dukras, tačiau nepasitikinti ir įtari, negalinti ilgiau išsaugoti draugiškų santykių net su artimiausiais žmonėmis. Meilės ir pykčio protrūkiai, baismės ir kaltės jausmas, sielvartas ir ašaros – tokia buvo mano ir mamos santykių tikrovė. Šiandien mano mama gyvena viena. Ji keturių anūkų močiutė. Apie daugelį dalykų mes galime pasikalbėti jau ne tik kaip motina ir duktė, bet ir kaip dvi motinos. Galbūt ji ir nepritaria visoms mano idėjoms, bet niekada nepriekaištauja. Atrodo, tarsi ji jau atliko savo motinos misiją man – savo pirmagimei dukrai. Rašydama šituos žodžius aš tiesiog pabandžiau dar kartą grįžti į tą būseną, kai miegojau jos pilve, ir dar kartą pripažinau, kokia svarbi ji buvo ir yra mano gyvenime...

Tai mano istorija, mamos istorija būtų kitokia.

Aš taip pat esu mama, dviejų nuostabių vaikų. Mano, kaip motinos, patirtis taip pat yra įvairialypė. Nežinau, kokią istoriją apie mane parašys mano duktė. Dabar jai 12 metų ir į pirmuosius įvykius, susijusius su gimties gelmių atsivėrimu mano gyvenime, aš žvelgiu jau iš tam tikro atstumo. Mano vyras Rimas buvo didelis gimdymų namuose sąjūdžio entuziastas, nors su šiomis idėjomis jį supažindinau aš pati. Jis labai nuoširdžiai persiėmė I. Čarkovskio mokymu, kad gimdymui turi vadovauti vyras. Nemanau, kad jis buvo tam visiškai pasiruošęs. Gimdymo išgyvenimas dviese, mano akimis, jam buvo per sunkus. Tačiau jis turėjo programą ne tik gimdymui, bet ir pirmagimio kūdikio auginimui. Jis norėjo, kad kūdikis būtų auginamas tobulai: grūdinimas, nardymai, mankšta. Iš pradžių man tai atrodė labai įdomu ir aš stengiausi visame kame palaikyti vyro entuziazmą ir idėjas, bet po kurio laiko pradėjau suvokti, jog aš kažką aukuju iš savo santykių su dukra, kažką mums abiem labai svarbaus. Kai ėmiau prieštarauti tokiam „kietam“ grūdinimui, jausdama, kad jos moteriškam kūneliui ta disciplina galbūt per sunki, man buvo atsaky-

ta I. Čarkovskio žodžiais, kad „motinų baimė trukdo lavinti kūdikius“. (Tikrai dariau tai ne iš baimės, nes iš visų jėgų stengiausi, kad tėvas ir dukra turėtų savo asmeninį unikalų santykį, plaukiantį iš jų pačių buvimo kartu, tačiau prieštaravau iš savo gilaus vidinio žinojimo, kad tai ne visiškai gera tam per mane atėjusiam kūdikiui.)

Psichologai sako, kad nėštumo ir gimdymo metu mes vėl išgyvename savo susijungimą su motina. Kai laukiausi, labai gerai jaučiau, kaip mano mama grįžo į savo gimdymo išgyvenimus. Ji man daug pasakojo apie šalia buvusių vyrų gydytojų šaltumą ir grubumą, savo vienatvę, baimę, visišką išsekimą po paros ant gimdymo stalo ir galiausiai mirties dvelksmą bei sunkų grįžimą atgal jau su vaikeliu, kuris, anot tų pačių gydytojų, „buvo išplėstas iš mirties nagų ir jai padovanotas“. Aš galėjau suprasti jos panišką baimę susijusią su mano ir sesers gimdymais. (Mes abi pirmuosius vaikus pagimdėme vieno mėnesio atstumu ir išgyvenome visiškai skirtingas patirtis. Sesuo – labai traumuojančią ir ją, ir vaikelį provincijos ligoninėje, davusi kyšį gydytojui. Gydytojas paskatino dar neprasidėjusį gimdymą ir palyginti nemažas jos pirmasis kūdikis užgimė per 4 valandas, nes gydytojas skubėjo į žmonos gimtadienį!). Sesuo savo pirmąjį gimdymą prisimena kaip kažkokį nesibaigiantį sąrėmį bei stangą vienu metu ir balansavimą ant sąmonės praradimo ribos nuo skausmo ir įtampos. Jos pirmasis sūnus patyrė sunkią gimdymo traumą, nuo kurios liko su negale visam gyvenimui. Aš – neįtikėtinai pozityviai, jau 12 metų besitęsiančią kasdienio nustebimo būseną, kad mano dukra šitokia asmenybė, o mūsų santykiai nuo tos akimirkos, kai aš suvokiau ją egzistuojant, vis dar gali būti tokie intensyvūs, turtingi ir įdomūs.)

Mes šiandien bandome analizuoti, kaip kažkada, antrosios bangos pradžioje, feministės, kodėl mūsų motinos elgėsi vienaip ar kitaip, kokia buvo jų sovietinė realybė, jų vyrai, šeima, santykiai, gimdymai. Tame pačiame beveik nepranoktame veikale apie motinystę A. Rich rašo: „Nepakanka suprasti mūsų motinas. Daug labiau mums jų reikia, kad prisiliestume prie savo moteriškos jėgos“.³¹ Jeigu mus motinos paliko ar buvo nedėmesingos, užsiėmusios ar pasinėrusios į darbus ar alkoholį, buvo depresiškos, piktos ar netgi žiaurios, turėtume suprasti, jog tam buvo be galo daug priežasčių: pradedant nesugebėjimu įvykdyti visuomenės reikalavimų tobulos motinos institucijai ir baigiant būtinybe uždirbti duonos kąsnį vaikams. Ir šiandien mūsų laisvoje valstybėje vaiko auginimas ir auklėjimas nelaikomas rimtu darbu, už kurį reikia rimtai ir mokėti, nepriklausomai ką ir kiek dirbo motina iki susilaukdama vaiko.³² Tai suprasti, o juo labiau atleisti yra pakankamai sunku. Vaikas nesuvokia motinystės institucijos ar socialinės neteisybės kategori-

³¹ Adrienne Rich, *Of Woman Born: Motherhood as Experience and Institution*, New York, 1986, p. 225.

³² 2000 m. Kaune vykusiaje seminare „Motinai ir vaikui palankios bendruomenės kūrimas“ buvo plačiai aptartas požiūris į motinystę Lietuvoje. Apstulbino politikų trumparegiškumas: vaikus auginanti, ugdomi ir auklėjanti motina laikoma veltėde. Nesuvokiama, kad investicijos į gerą vaikų ugdymą šeimoje, o ne už jos ribų, yra patikimiausias ir pelningiausias. Pagal vyraujančią visuomenės nuostatą, vaikai ruošiami tik karjerai ir lytiniam gyvenimui. Jie, ir ypač berniukai, visai neruošiami šeimai. Visuomenė nepalanki motinai ir kūdikiui. Pati buvau aprašyta spaudoje, nes išdrįsau pažindyti dukrelę teatro foje. Žindydama viešoje vietoje gali susilaukti įžeidimų ir pasipiktinimo, bet pornografinės nuotraukos spaudoje ar reklamoje pasipiktinimo nesukelia. Kiekvienas nėštumas yra krizė, tačiau medicina abejinga besilaukiančiai moteriai. Sąmoningesnės motinos tik valios pastangomis gali išsireikalauti platesnės informacijos apie nėštumą ir gimdymą. Seminare medikų pateikti duomenys parodė, kad 68% apklaustų Lietuvos moterų motinystei apskritai nesirengė, 70% pastoją neplanuotai, 22% nėštumo nepageidavo.

jų, jis girdi pikta motinos balsą ir gauna su pašluoste. Pervargusi motina dukters nepagiria ir nepaklausia, kaip sekėsi. Skaudu, bet dažnai tėvas, kuris parodo daugiau dėmesio, nes paprasčiausiai yra mažiau pavargęs, susilaukia dukros meilės ir dėkingumo mamos sąskaita. Tėvas gali būti iš tikrųjų labai geras, mylintis ir rūpestingas, jis gali duoti dukrai viską, ką tik įmanoma, išskyrus tai, kad jis negali atstoti jai motinos.

Motinių gyvenimo kokybė – iš tiesų labai apribota patriarchalinėje visuomenėje – yra „svarbiausias palikimas dukterims“³³, todėl kad moteris, kuri pasitiki savimi, kuri priešinasi neteisybei ir smurtui, kuri sugeba sukurti gyvenamą erdvę aplinkui save, parodo dukteriai, kad tai yra įmanoma. Kaip motinos, mes visą laiką turime plėsti savo ribas, kad mūsų dukterys turėtų iš ko mokytis būti laisvos.

Motinių ir dukterų santykiai – tai didelė dar neparašyta istorija. Tai dviejų biochemiškai identiškų kūnų, kurių vienas pagimdo kitą naujai kartai gimdyti, istorija. Tačiau gyvenime motinos ir dukterys – tos labiausiai artimos, taip pat neretai ir skaudžiausiai nutolusios būtybės. Tai labiausiai nuvertintas santykis patriarchalinėje visuomenėje. Religijoje, mene, literatūroje įtvirtinta amžina motinos ir sūnaus diada. Nieko nuostabaus, nes sūnūs ir kūrė tą teologiją, meną, literatūrą.

Vakarų kultūroje, kurioje jau prieš keletą šimtmečių nustojo egzistavusios moterų bendruomenės, motinių ir dukterų santykiai išgyveno sunkią krizę. Lietuvoje motinių ir dukterų susvetimėjimas labiausiai palietė mūsų motinas ir mus pačias, nes mūsų prosenelės ir netgi senelės dar augo natūralioje moterų bendruomenėje, kurioje buvo nusistovėję tam tikri santykiai ir kiekviena mergaitė sulaukdavo emocinės paramos ir įgydavo vertingų žinių apie moterišką pasaulį iš savo mamos ir iš vyresnių bendruomenės moterų.

Motinstės dvilypumas

Apokrifinėje Jokūbo evangelijoje aprašomas Marijos ir Juozapo kelionės į Betliejų epizodas, visiškai prieš pat jiems atvykstant į miestą, kuriame Marija po kelių valandų pagimdys Jėzų: „Ir jie prisiartino [prie Betliejaus] per tris mylias: ir Juozapas atsisuko ir matė ją liūdnu veidu, ir sakė sau: abejonė, kuri yra jos viduje, skaudina ją. Ir vėl Juozapas beveik atsisuko ir matė ją besijuokiančią, ir sakė jai: Marija, kas tau yra, kad aš matau tavo veidą vieną kartą besijuokiantį ir kitą kartą liūdną? Ir Marija atsakė Juozapui: taip yra todėl, kad aš matau du žmones savo akimis, vieną verkiantį ir dejuojantį ir kitą džiūgaujantį ir krykštaujantį.“³⁴ Du žmonės Marijos akyse – dvi asmenybės pusės: viena džiūgauja dėl naujos gyvybės artumo, kita verkia dėl būsimos aukos.

...Auksinis kūdikis. Jis sėdi mano sterblėje, žinda krūtį, tuština, atpylinėja. Aš laiku ant rankų didįjį paradoksą, įsikūnijusią sielą, dievišką kibirkštį, nusileidusią iš savo dangiško švytėjimo į žemiškąjį lygmenį. Maitindama krūtimi vikriai keičiu „marliukus“, o širdis pilna nenusakomo džiaugsmo: ant mano rankų auga vaikas. Matau, kaip šitame mažame kūnelyje veikia didinga nemirtinga siela. Jis nepriklauso man. Jis atėjo

³³ Adrienne Rich, *Of Woman Born: Motherhood as Experience and Institution*, New York, 1986, p. 247.

³⁴ *The Apocryphal New Testament*, trans. Montague Rhodes James, Oxford, 1972, p. 45.

per mane. Aš buvau tas lizdas, kuriame siela minutėlei nutūpė poilsio ir tas kanalas, per kurį ji pabaigė nusileisti į žemę jau savo naujuose namuose, šito kūdikio kūne. Jis laisvas elgtis pagal savo dievišką prigimtį ir uždavinius, kuriuos turės išspręsti šitame gyvenime.

Dukros gimimas buvo ir mano moteriškumo–motiniškumo gimimas. Aš suvokiau, kad Dievas yra ne tik Amžinasis Tėvas, bet ir Amžinoji Mylinti Motina. Pirmą kartą jaučiausi palaiminta tarp moterų... Pirmą kartą kitaip pažvelgiau į savo motiną ir pradėjau aiškiai atpažinti paveldėtus stereotipus... Tačiau dar ilgai pagaudavau save svajojančią apie spektaklius, kurių jau nepastatysiu, knygas, kurių neperskaitysiu arba neparašysiu, apie tą pasaulį, kuriame daugiau negyvensiu... Prireikė nemažai laiko suvokti, kad aš esu „čia ir dabar“, nugrauztais, suskeldėjusiais krūtų speneliais, nuo nėštumo išstampytai pilvo rauvenimis, per gimdymą įtrūkusia apačia, su dieviškuoju paradoksu ant kelių, ir būtent šita mano padėtis yra geriausia pasaulyje. Ir dabar štai šitoje vietoje, šitame bute, šitoje virtuvėje, aš iš naujo turiu atrasti savo kūrybingumą, gyvenimo džiaugsmą, susitaikyti su pasikeitusiu kūnu, išmokti gyventi visiškai naują gyvenimą. Pasikeitė mano žingsnių tempas, nes reikėjo prisitaikyti prie mažylės, kuri sugebėdavo žengti vieną mažą žingsnelį į priekį ir penkis šešis į visas kitas puses. Viskas viduje pasikeitė tiek, kad pasikeitė mano kvėpavimas, jis tapo lėtesnis. Šiandien aš nebegaliu taip greitai lakstyti, kaip loksčiau jaunystėje, nes liko tvirti įgūdžiai ramaus ėjimo, ramaus kalbėjimo, nes garsūs rėkavimai gąsdina vaikus, išmokau įdėmiai klausytis, nes reikėjo suvokti vaiko kalbą...

Šiuolaikinė moteris, kuri netikėtai pasijunta įtraukta į motinstę, turi suvokti, kad ateinantis kūdikis jau yra jos likimo dalis. Baimė, kad tas kūdikis sutrukdys jos kūrybinėms ambicijoms, karjerai, rodo išskylančią negatyvios motinos kompleksą, kuri reikia atpažinti ir išgyventi. Ateinantis kūdikis suteikia neįkainojamą galimybę kitaip pažinti savo motiną, taikiai pabaigti tarpusavio jėgos žaidimus, atrasti savo vidinį vaiką ir atverti savyje laisvę.

Mūsų visuomenė, kuri dažnai pareigą painioja su meile, į motinas žiūri egzaltuotai, darydama iš jų šventas karves. Tikra motinos meilė neva yra savęs atsisakymas, pasiaukojimas vaiko labui. „Tinkama“, „teisinga“ motina turi būti besąlygiškai pasiaukojanti, visada mylinti ir atsisakanti savęs vardan vaikų. Kai įvairios auklėjimo idėjos nepasitvirtina arba gyvenimas

nuteka ne ta idealią iš anksto suprojektuota vaga, o tiesiog natūraliai ten, kur ir turi tekėti, dažniausiai kalta lieka motina. Man taip pat teko ne kartą išgirsti tą tokį įprastą kaltinimą – „kokia tu motina!“... Štai ir dabar dar teisinuosi, nes niekada gerai nežinojau, ar viską darau teisingai. Kiek daug teko sutikti jaunų motinų, nuolat jaučiančių kaltę, kad neatitinka visuomenės sukurtų idealios motinystės kriterijų, kurie dar įvardijami kaip „motinystės menas“ ir kažkokių išgalvotų standartų, kaip reikia auginti ir auklėti tobulus vaikučius. Kad štai kur nors Islandijoje ar Afrikos gentyje, ten tai mamos kantrios ir jau taip be galo, be krašto myli tuos mažus vaikus...

Didžiausia mūsų problema yra ta, kad mes ir manome, jog privalome viską daryti puikiai ir nuolat aukotis, lyg būtume šventosios. Kai nebeatlaikome spaudimo ir nebepajėgiame imituoti Gerosios motinos, į kurią mus orientuoja visuomenė, mes prarandame savikontrolę ir įpuolame į Blogosios motinos pusę. Peršokimas vyksta labai greitai ir kardinaliai – nuo begalinio artumo iki visiško atmetimo, nuo meilės prie neapykantos. Emocijų protrūkis tampa nekontroliuojamas ir greitis, su kuriuo įvyksta pokytis, gali tiesiog priblokšti ir mus pačias, ir mūsų vaikus. Mylinti, rūpestinga motina staiga it dviveidis Janas atsuka savo baisųjį veidą – Blogos motinos, griovėjos. „Kūrėja ir Griovėja vaikšto kartu. Kol šios abi savybės nebus įsisąmonintos, moteris dažnai kris paralyžiuota neišreikšto, nesuvokiamo įtūžio ir bejėgiškumo.“³⁵

Moteris, kuri dar vaikystėje ar paauglystėje susikuria savo motinos anticenarijų arba, psichologų kalba sakant, identifikuoja su savo motinos šešėline puse ir nustoja gyventi savo kūrybingą gyvenimą, tapusi motina dažnai pasijunta tarsi sugauta ir uždaryta į narvą. Ir tas narvas yra jos mažylis iščiose. Tokios motinos vaikas paaugęs sakys: Aš visuomet ir dėl visko jaučiausi kaltas. Aš prisimenu, kokiomis smerkiančiomis akimis į mane žiūrėdavo mano mama. Aš žinojau, kad ji pyksta ant manęs, ir jaučiausi visiškai bejėgė ką nors pakeisti. Ir buvau baisiai nelaiminga, nes nesugebėjau pateisinti jos lūkesčių. Mano neviltis ilgainiui virto įniršiu. Aš suaugau, bet įniršis išliko. Dabar jau ant savo vaikų galiu nei iš šio, ne iš to pratrūkti: ko jūs visi iš manęs norit!? Eikit šalin! Nelipkit man ant galvos!

Dar viena problema – motinų vienatvė. Vienišos motinos dėl emocinės paramos ir ekonominės pagalbos trūkumo gyvena nuolatiniame strese. Jei peržiūrėsime vaikžudysčių istorijas, pamatysime, kad daugelis motinų buvo jaunos, vienišos augino savo vaikus ir nebuvo šalia nieko, į ką būtų galėjusios kreiptis pagalbos. Dažnai aplinka, kurioje jos gyveno, buvo žiauri ir priešiška. Nužudyti savo vaikus ar leisti jiems žūti, be abejonės, yra kraštutinis, bet nepakeliamą spaudimą, atsakomybės našta, kai nėra jokios pagalbos iš šalies, ir kartkartėmis sukylantį priešiško jausmą daugelis esame patyrusios ne kartą savo gyvenime. Blogiausia, kad mūsų pačių izoliuotumas ir sąmoningumo stoka, taip pat romantizuotas ir idealizuojantis visuomenės požiūris neleidžia suprasti, jog neapykanta taip pat žmogiškas jausmas. Susikaupusios neigiamos emocijos pratrūksta, o paskui graužiamės, kaltiname save: „Dieve, kokia aš bloga motina, turbūt vienintelė tokia visam pasauly“.

³⁵ Marion Woodman, *The Pregnant Virgin: A Process of Psychological Transformation*, Toronto, 1985, p. 118.

Motinystė yra didžiausios įtampos reikalaujantis darbas. „Motinystės džiaugsmo demistifikacija buvo esminė, formuojant feminizmo politiką“³⁶, teigia feminizmo teoretikė Ros Coward. Tačiau 9 dešimtmetyje ši diskusija liovėsi net feministiniuose sluoksniuose, taip ir nepasiekusi Lietuvos. Apsistojęs ties motinystės blogybėmis ir sunkumais, feminizmas tarsi nerado ką pasakyti apie didžiulį pasitenkinimą, kurį gali teikti motinystė. Reakcija į feminizmo negatyvų motinystės vertinimą pasireiškė nauju motinystės romantizavimu. Atsirado universalios motinos įvaizdis. Būti dirbančia, aktyvia, visada pasitempusia mama tapo labai madinga ir net herojiška. Žinomos moterys – aktorės, TV žvaigždės, politikės ėmė demonstruoti, kad nėštumas, vaikų gimdymas nėra kliūtis siekti karjeros, išlaikyti puikią figūrą ir aktyvų seksualinį gyvenimą.

Populiari spauda ėmė propaguoti laimingos veiklios mamytės su vaikučiais paveikslą. Tie vaikučiai neva pagilino ir praturtino mamytę, sukurdami jos *status quo*. Tokia motinystė reiškia turėti mažų žmogeliukų – aksesuarų, bet nieko nekalba apie pačios motinos keitimąsi. Universalios motinos vaizdinys tapo dar vienu sunkiu išbandymu šiuolaikinėms motinoms. Kaip gali kuri nors iš mūsų kalbėti apie sunkumus ir vidinius konfliktus, kai įžymybės, slegiamos didžiulės karjeros naštos, pakelia tai akivaizdžiai paprastai.

8 dešimtmetyje feminizmas turbūt klydo, vaizduodamas motinystę kaip visišką pragarą, bet motinystė toli gražu nėra dangus. Motinystė yra sunki. Motinoms labai reikalingi ne nauji įvaizdžiai ir mados, o parama, ypač vienišoms. Motinystės idealizacija atima iš jaunų moterų galimybę prabilti apie jausmų ir emocijų sumaištį, kuri kyla gimus kūdikiui. Liūdna, kad viešas šios problemos patvirtinimas pasireiškia pačia tragiškiausia forma – mirusių vaikų fotografijomis, kažkada pakankamai mylėtų, kad būtų nufotografuoti, bet dabar pakankamai nekenčiamų, kad būtų sunaikinti.

Ši nesuvokta, atmesta tamsioji motinystės pusė gimdo galias mūsų kultūros problemas. Vaikai yra geriausia, dieviškiausia pasaulio dalis. Nužudyti ir sužaloti vaikai, sutrikusios ir pasimetusios motinos – tai taip pat mūsų padarumo rodiklis. Kai tai įvardijama kaip „blogis“, „šėtono darbas“, tai dar labiau suklaidina motinas ir nutolina nuo savo jausmų suvokimo. Užuoat ieškojusios pagalbos, jos net negali tinkamai įvertinti savo būklės.

Su naujais gimties sąjūdžiais gimsta naujas motinų sąmoningumas, kuris skleidžia šviesią viltį, kad tamsioji motinystės pusė gali būti suvokta ir pripažinta, kaip ypatingai svarbi motinystės pilnatvės patyrimo dalis.

Vyro dalyvavimas gimtyje

Esminis dalykas šeimai, o kartu – ir bendruomenei, priklausančiai įvairioms kultūroms, yra tai, kaip tėvas inicijuojamas į tėvystę, jį įtraukiant į gimties procesą.

³⁶ Ros Coward, „The heaven and hell of mothering“, in *Mothering and Ambivalence*, ed. by Wendy Hollway and Brid Featherstone, London, 1997, p. 111.

Akušerės pribuvėjos Aurelijos dėdės, kuris pats yra ginekologas, žodžiai: „aš laukiau ne vaiko, o žmonos. Suvokti, kad tas kūdikis yra mano vaikas truko pora mėnesių...“ tik dar kartą įvardija tą pasimetimo ir netikrumo būseną, kuri yra būdinga daugeliui vyrų, gimus vaikui. Atėjus gimdymo laikui ir dienomis po kūdikio gimimo, jeigu motina ir kūdikis yra ligoninėje, tėvas gali jaustis vienišas ir pasimetęs – staiga jis tapo tėvu, bet ką tai reiškia, ko iš jo tikimasi?

Senosiose tradicinėse kultūrose būta specialių šios vyrai vienos svarbiausios egzistencijos akimirkos ritualų. Ainu genties vyras Japonijoje po gimdymo grįžta į draugo trobelę, kur praleidžia 12 dienų atsiskyres nuo pasaulio, medituodamas apie tėvystę. Toks jo atsiskyrimas aiškinamas kaip dvasinis tėvo suartėjimas su savo kūdikiu. Kaip motina davė savo kūną kūdikiui, būdama nėščia, taip jis dabar atiduoda kūdikiui savo sielą.

Pateiksime ir daugiau įvairių konkrečių pavyzdžių, paimtų iš antropologinių tyrimų, kurie atveria archaišką tėvo dalyvavimo gimdyme pusę, nors moderniojoje civilizacijoje, prasidedančioje maždaug nuo Antikos, nėra likusių net simbolių ankstesnių tradicijų ženklų.

Vyro vaidmuo kūdikiui gimus tuo laikotarpiu, kai jo priežiūra yra esminis dalykas, reiškiasi tuo, kad jis laikinai atsitraukia nuo savo reikalų ir stengiasi suteikti kūdikiui tai, ką ir motina. Tačiau tėvų vaidmenys nėra analogiški motinų vaidmenims, jie yra ritualiniai, pvz., musulmonas tėvas įdeda gabalėlį datulės į savo kūdikio burną, parodydamas, koks saldus gali būti gyvenimas.

Svarbiausia iš visko, ką tėvas dabar turi padaryti dėl kūdikio motinos, – tai parūpinti jai gero maisto, kad jos pienas būtų maistingas. Šis rūpestingumas yra bet kokio rūpestingumo pradžių pradžia, nes nėra gyvenimo be maisto.

Kaluli gentyje (Borneo saloje) praėjus kelioms dienoms po kūdikio gimimo, jo tėvai pasiima jį į miško stovyklą, kur jie gaudo vėžius ir jų mėsa bei sago kruopomis tėvas maitina kūdikį keletą dienų. Taip susiformuoja jo, kaip maitintojo, ryšys su savo kūdikiu. Tai tik išoriškai kasdieniška rutina, o iš tiesų – simbolinis aktas. Ką vėžys reiškia pirmykštei savimonei? Jo simbolika labai sudėtinga – jis susijęs su mėnuliu, suvaldyta vandens stichija, moteriškuoju pradū ir išskirtiniu vaisingumu. Vėžys turi žmogaus kūno atitikmenį – tai krūtinė. Jis nepriklausomas, ramus, protingas, juo galima pasikliauti. Vidinė vėžio ramybė yra susijusi su meile tradicijai. Tradicijos, vertybių sistemos perdavimas palikuonims yra pagrindinė gimties ritualų dalis. Vėžio ženklas yra moteriškojo ir vyriškojo pradū susijungimo simbolis.

Arapešų genties tėvų Naujojoje Gvinėjoje įvedimo į tėvystę ritualai atitinka moters įvedimo į motinystę ritualus. Senas tėvas prausia naują tėvą aromatinių žolių vonioje, apvalydamas ir išdažydamas jį baltais dažais. Po to, kai naujasis tėvas pagauna ungurių (falo simbolis), – tai reiškia tėvystės išsipildymą, – jis priimamas į tėvų bendruomenę.

Anot antropologų, gimdymas yra moterų sfera, tačiau visose kultūrose nuo tų istorinių laikų, kai žmonija suvokė tėvo vaidmenį kūdikio gimime, tėvas tapo svarbus gimdymo misterijos narys ir dalyvis.

Kalbant apie XX a., svarbus 7 dešimtmečio pabaigos – 9 dešimtmečio lūžis, kai tėvų,

kurie dalyvauja gimdyme, skaičius nepaprastai išaugo. Kartu su šiuo faktu buvo minima kita aplinkybė (nors iš tiesų tai buvo pasekmė) – tuo pat metu kasdienis tėvų ryšys su vaikais tapo pastebimai tvirtesnis.

Daugelyje kultūrų tėvas neįsileidžiamas į tą kambarį, kuriame gimdoma, tos lietuvių tradicijos, kurias siekia pasakojimai ir atmintis, taip pat yra nustačiusios tas išskirtines aplinkybes, kuriomis gali būti pasitelkiamas vyras. Tad tėvui tenka apsauginio vaidmuo, stovint prie trobos ir savaip meldžiantis, idant viskas gerai pasibaigtų. „Kovok narsiai kaip karys“, – taip prasideda Chagga genties tėvo malda už gimdančią žmoną. Jeigu gimdymo metu prasideda komplikacijos, sunerimęs Gabbra genties tėvas Kenijoje nusiūsoia diržą ir nusimauna kelnes, kad niekas nevaržytų kūno ir gimdymas taptų lengvesnis. Bang Chano gentyje Tailande, priešingai, tėvas padeda priimti kūdikį. Jo rankos gali būti pačios pirmosios, kurios paliečia kūdikį. Jis paima smilkalus, gėles ir uždegtą žvakę, kurie leidžia jam patekti į tą šventą pasaulį, kuris yra gimdymo kambarys. Jis meldžiasi gimdymo vėjams, kad jie ateitų, nes vėjas, o ne jis pats priims vaiką.³⁷

Vėjuotoje Lo/Mustango karalystėje, esančioje aukštai Himalajuose ir gyvenančiai klasikinėje Tibeto civilizacijoje, tradiciškai vyras padeda per sąrėmius ir priima kūdikį. Tik komplikacijų atveju kviečiamas gydytojas. Mažus vaikus Lo vyrai dievina. Visiškai priešingai negu Indijoje, kur itin retai pamatysi vyrą su mažu vaiku, Lo tėvai išdidžiai nešasi savo mažytes atžalas į laukus arba į viešus susirinkimus.³⁸

Senosiose kultūrose tėvo dalyvavimas nėštume ir gimdyme buvo išreiškiamas fiziniu susitapatinimu, tai leido archaiškas nėštumo procesų įsivaizdavimas. Tačiau fizinio susitapatinimo reliktai ir šiandien iškyla iš vyriškosios sąmonės gelmių. Iš vyrų pasakojimų žinoma, kad jie irgi gali išgyventi panašius į moters nėštumo ir paties gimdymo pojūčius.

Kaip matyti, net bendrais bruožais aptarus įvairių kultūrų faktus, šios kultūros iš esmės skiriasi nuo tradicinių lietuvių bendruomenių, kuriose gimdyme ir vaikų auklėjime esminį vaidmenį vaidino moterų bendruomenė ir pribuvėja. Tačiau informacinėje visuomenėje rekonstruojami senieji gyvenimo modeliai gali teikti paskatą pakeisti tai, kas tapo pernelyg elementaru moderniojoje visuomenėje.

Tėvo vaidmens prisiėmimas istorijoje

Viena įspūdingiausių studijų apie tėvo vaidmens prisiėmimą yra italų psichoanalitiko Luigi Zojos „Tėvas“³⁹. Knygoje daug dėmesio skiriama tam, kaip tėvystė tapo teisės norminimo objektu. Kadangi tėvystė, galima sakyti, nebuvo taip plačiai studijuota kaip Zojos, jo išvados pristatomos išskirtinai plačiai.

Graikų kultūra, iš kurios Roma perėmė daug tam, kad suteiktų pagrindus ateities Europos civilizacijai, – išplėtojo tėvystę tam tikra konkrečia prasme, nors graikų tėvas labai mažai dalyvavo šeimos gyvenime. Pateikti apibendrinimus apie Antikos pasaulį,

³⁷ Carrol Dunham ir kt., *Mamatoto: A Celebrating of Birth*, London, 1991, p. 70–71.

³⁸ Laimė Kiškūnė, videofilmas „Lo, arba vėjuotoji karalystė“, Vilnius, 2004.

³⁹ Autorius yra davęs sutikimą versti šios knygos tekstą Lietuvoje.

kuris dėl romėnų kultūros poveikio Europai išsitęsias per daugiau nei 1000 metų, sudėtinga, tačiau romėnų tėvas buvo ta kolona, kuri palaikė visą tvarką, ir viešąją, ir privačią. Jis turėjo didžiausią galią lemti vaikų likimą ne tik tol, kol jie suaugdavo, bet visą gyvenimą. Tėvystė nereiškė vaiko pradėjimo su moterimi, bet parodytą norą būti tėvu: tėvas viešai pakeldavo savo sūnų į orą (dukterį jis paprasčiausiai liepdavo išlaikyti), kad parodytų, jog prisiima už jį atsakomybę. Skirtingai nuo graikų tėvo, jis buvo ir savo vaiko mokytojas. Tad Romoje tėvystė iš tiesų paradoksaliai reiškė įsisūnijimą, o biologinė – apskritai nesiskaitė.

Tėvo, kuris pristatydavo savo sūnų pakeldamas aukštyn – iškeldamas jį į dangų, – gestas nesietinas išskirtinai su senove ir tuo, kad paveikė teisę, jis yra virš laiko ribų, išskyla virš visų institucijų. Teisinio įpareigojimo išlaikyti savo vaikus nebuvo iki pat II a. prieš Kristų, kai papročių nebebuvo laikomasi, o skyrybų ir neteisėtų vaikų buvo labai daug.⁴⁰ Tuomet *pater* – tėvas – buvo pradėtas išstumti *nutritor* – maitintojo, – bet pastarojo funkcijos tebuvo tiktai techninės. Tėvas – *pater* įkūnijo autoritarinį kolektyvinės vaizduotės archetipą, o naujoji maitintojo figūra psichologinės svarbos teturėjo mažai. Iš tiesų buvo taip, kad valdžia dažnai turėjo pakartotinai nurodyti ir aiškinti jo pareigas. Vyriui nebebuvo ilgiau leista visiškai nesidomėti savo vaikais. Tačiau niekas neįpareigojo jo ir pasiskelbti *pater*.

Prisiimta, o ne biologinė tėvystė išliko svarbus dalykas. Kad būtum tėvu, nepakako būti prisidėjusiam prie biologinio reiškinio. Reikėjo įvykdyti specialų aktą, aktyviai išreikšti savo valią ir ketinimus *tapti* vaiko tėvu; panašiai įsisūnijimas mūsų visuomenėje yra valios aktas.

Šiuo atveju esama svarbesnių dalykų nei įstatymai, tvarkę romėnų šeimą, tai – šeimos kūrimo modelio priešistoriniais laikais, kai tėvo valia buvo lemtinga tėvo ir vaikų susietumui, pakartojimas. Svarbu tai, kad buvo atkurti labai seni vaizdiniai, lydėję žmogų jam pereinant iš gyvuliškojo būvio į monogaminę šeimą.

Susplicere. Aukštai iškelti. Šis veiksmažodis buvo nepaprastai svarbus, kadangi fizinis trumpo vaiko palaikymo aukštai iškėlus aktas reiškė to vaiko iškėlimą į aukštesnį socialinį ir moralinį lygmenį. Romėnų tėvas turėjo tokį pasirinkimą – suteikti ar nesuteikti savo vaikui socialinio ir moralinio gyvenimo dovaną, kuri labai skiriasi nuo pirmosios – fizinio gyvenimo – dovanos, gaunamos iš motinos. Visi vaikai gaudavo pirmąją, bet tai nereiškė, kad gaus antrąją.

Kiekvienas vaikas, kurio tėvas nusprendė nepakylėti aukštyn, lieka už tėvystės ribų. Mūsų visuomenė laiko tokį niekuo nekaltų žmonių išskyrimą nepakenčiamu, kadangi, mūsų požiūriu, gimimą lydinčios teisės priklauso kiekvienam, tačiau anuomet gimimas nesuteikė jokių teisių, jas galėjo suteikti tik tie, kurie jas turėjo. Tėvystė buvo teisė, kuri priklausė tėvui, o ne vaikui. Mokant šią kainą, kuri romėnų visuomenei atrodė priimtina, pakylėjimas įgijo perėjimo į kitą būvį apeigos vertę. Tai psichologinė dimensija, kurią vėlesnė tėvystės patirtis prarado.

⁴⁰ J. Mulliez, La designation du pere, in Delumeau and Roche (eds.), *Histoire des peres et de la paternite*, I, Chapter 1; 1990; D. Lenzen, *Vaterschaft. Vom Patriarchat zur Alimentation*, Reinbek bei Hamburg, skyrius 6, 1991.

Kad būtų surastas kitas pastovus ir bendras principas, buvo sugrįžta prie fiziologijos, tarsi mes būtume gyvūnai. Tėvas šiandien yra vyriškas, esantis vaiko gyvenimo pradžioje, kai įvyksta apvaisinimas. Žmonės skiriasi nuo gyvūnų todėl, kad fizinis gimimas kiekvienoje žmogiškojoje civilizacijoje yra lydimas psichologinio identifikavimosi, jo pripažinimo. Moterims pati gamta paruošia tokių būsenų, kai dvasinis augimas (iniciacija) įvyksta dėl kūniškos patirties. Pastojimas, nėštumas, gimdymas, žindymas sudaro natūralią, ritmišką slinkčių pereinant į motinystę. O vyrai tam, kad išgyventų augimo jausmą, susijusį su jų palyginti paprasta biologine patirtimi, buvo priversti išrasti tam tikrą skaičių dirbtinių ritualų.

Romoje atlikdamas juridinį aktą ir užbaigdamas iškilmingas apeigas: inicijuodamas kūdikį, paversdamas jį sūnumi ar dukterimi, vyras taip pat užbaigdavo savo paties iniciacijos apeigas. Jis prisiimdavo tėvystę, tai buvo privataus gyvenimo viršukalnė, nė kiek ne mažiau nei socialinio gyvenimo ašis.

Po kelių šimtmečių siekdama padidinti vaikų gerovę bei įteisintos šeimos stabilumą, justiniškoji bei kanonų teisė neskatino gimimų ne santuokoje, bet paskelbė, kad vyrai automatiškai laikomi savo žmonos vaikų tėvais. Tai suteikė šeimai didesnę ekonominę stabilumą bei apsaugą nuo pernelyg didelės seksualinės laisvės. Bet taip atėjo galas apeigoms, vedusioms į tėvystės prisiėmimą.

Bažnyčia iš naujo patvirtino santuokos bei dvasinio gimimo, kurį simbolizavo krikštas, svarbą. Taip pat ir kiti žmogaus gyvenimo įvykiai buvo pripažinti šventais. Bažnyčios valdžia paprasčiausiai paskelbė, kad vyras automatiškai yra visų vaikų, gimusių jo žmonai, tėvas ir tekreipė maža dėmesio į ne santuokoje gimusius ar įvaikintus vaikus. Tačiau iki šiandien yra švenčiama Švento Juozapo – Tėvų globėjo – diena, žymiausio iš visų tėvų, kurie kada nors ką nors įvaikino, tuo aiškiai pripažįstant, kad tėvystės esmė slypi ne gyvybės suteikime, bet įvaikinime.

Viduramžiais didžiausia buvo Bažnyčios įtaka, – jos moralinis kodeksas, kanonų teisė ir socialinė sistema paplito visoje Europoje. Romos Katalikų Bažnyčioje reikėsi prieštaravimas. Viena vertus, jos įsipareigojimas tėviškiesiems principams reikėsi tuo, kad kunigai vadinami *tėvais*, o Bažnyčios galva vadinama „popiežiumi“, kas etimologiškai vėlgi reiškia „tėvą“. Tačiau, antra vertus, šiems tėvams nebuvo suteikta teisė turėti vaikų, o norint surasti didžiausių pagyrimo žodžių Bažnyčiai, ji buvo vadinama visų „motina“. Liturginiu atžvilgiu Kristaus motina Marija darėsi vis svarbesnė, kol buvo paskelbta apie jos paėmimą į dangų.

Baigiantis Viduramžiams ir Renesanso pradžioje Romos Katalikų Bažnyčia skatino motinos iškėlimą, iškeldama Mariją. Ji spaudžia dieviškąjį kūdikį glėbyje. Vyro vaizdinys čia yra sūnaus vaizdinys kitame – motinos – kontekste.

Renesansas ir Reformacija iš esmės pakeitė tėvo situaciją. Nauji intelektualiniai ieškojimai, judresnis gyvenimas, urbanizacija, nauji ekonominiai vyksmai ir buržuazijos gimimas sukūrė sąlygas moderniai šeimai, ne itin didelei bei nesiejamai intymių ryšių. Tėvas tvirtai stovėjo šito sąlygiškai naujo darinio priešakyje, nors tiksliai įvertinti jo padėtį yra sunku.

Žvelgiant iš sociologinės perspektyvos, branduolinė patriarchalinė šeima darėsi vis

stipresnė iki pat XIX a. pabaigos, netgi XX a. pradžioje – tėvo valdžia joje išliko matoma iki Prancūzijos revoliucijos. Tačiau psichologiniu požiūriu tėvo vaizdinys nuolatos menkėjo.

Krikščioniškasis viduramžių, Renesanso ir Reformacijos tėvas – skirtingai nuo romėnų pater familias – visuomet išlikdavo sūnus ryšyje su Dievu. Po truputį jis užleido vis daugiau vietos naujoms figūroms šeimoje, o taip pat – visa apglėbiančiai Dievo figūrai. Pirmiausia vienuolių ordinai (ypač benediktinai), o po to universitetai tyliai ištraukė iš po jo kojų tą pakylą, ant kurios jis anksčiau stovėjo kaip mokytojas.

Šeima bei vidurinėsios klasės buvo to laikmečio avangardas ir kartu su Reformacija lėmė žengimą į modernųjį pasaulį. Protestantizmas iškėlė energingą ir aktyvų, blaivų gyvenimą, kurį lemia valia: atmosferai nusakyti tiktų vyriškumo ir tėviškumo simboliai. Pažymėtina, kad tėvas būdavo privačių šeimos apeigų dvasininkas (tai visuomet buvo būdinga judaizmui, nors panašių dalykų pasitaikydavo ir katalikiškosiose šeimose). Šis laikotarpis buvo palankus tėvui. Čia ir slypi protestantizmo įsigalėjimo esmė. Dėmesio perkėlimas į tėvą, lydėjęs Reformaciją, buvo išraiška tų jausmų ir vaizdinių, kurie jau egzistavo kolektyvinėje šiaurinės Europos pašamonėje.

Per visą savo istoriją reformuotos Bažnyčios veikdavo taip, kad sustiprindavo tėvo įvaizdį. Tačiau iš kolektyvinių Vakarų pasaulio simbolių, paplitusių per keletą ankstesnių šimtmečių, tėvo įvaizdžiui buvo skirta darytis vis silpnesniams, ypač lyginant su tuo, koks stabilus buvo motinos įvaizdis. Nepaisant simbolių ir šventųjų triumfo, Švento Juozapo, kaip Kristų įsisūnijusio tėvo, vaidmuo liko neįsisąmonintas.

Kiekybine prasme Mergelės Marijos garbinimas pralenkė Dievo garbinimą. Italijoje yra vietų, kur daugiau nei 90 procentų bažnyčių yra pavadintos jos vardu, o likusius procentus dalijasi Kristus, Šventoji Dvasia ir visi kiti šventieji. Vertinant kokybiškai, šis Mergelės Marijos kultas suteikė formą graikų-romėnų politeizmo deivių (pirmiausia Demetros arba Ceros) tęstinumui, o siekiant įžvelgti dar giliau – Didžiosios Deivės, kuriai priklausė Viduržemio jūros regionas, tęstinumui.⁴¹

Bet kuriuo atveju tenka kalbėti apie moterišką figūrą, kurios reikšmė slypi jos, kaip motinos, o ne partnerės, statuse bei archaišką įvaizdį, praradusį savo oficialias formas, tačiau niekad nepamirštą.

Reformacijos tąsa reiškėsi tolesniu tradicinių hierarchijų atmetimu. Ji atgaivino sūnų brolystę, grąžino vertinimo pagal nuopelnus principą, – tai buvo modernusis amžinos zoologinės kovos tarp vyrų atitikmuo. Galų gale ji nužudė karalių. Monarcho galia visuomenėje ir tėvo galia šeimoje nustojo būti absoliuti ir tapo tikrai reliatyvi.

Moderniosios eros pradžioje prancūzų visuomenė pasuko radikalesnio atsinaujini-

⁴¹ Nesunkiai galima rasti tiesioginių įrodymų apie Mergelės Marijos sąsajas su Didžiąja Deive. Mergelė Marija pratęsia Miriam, Semitų Dievo Motinos ir Dangaus Karalienės; Afroditės – *Rosa Marinas* – Jūros Rožės; Babilono ir Sirijos Deivės Istar; Junonos – Palaimintos Mergelės; Izidės – *Stella Maris* – Jūros Žvaigždės; Majos – Rytų Mergelės – Avatarų Motinos ir daugelį kitų Didžiosios Deivės aspektus įkūnijančių deivių simbolines linijas. Daugelis krikščioniškų bažnyčių, ypač Viduržemio jūros pakranteje, kur buvo ypač garbinama Didžioji Deivė, buvo pastatytos tiesiog senųjų jos šventyklų vietoje. Peržvelgę Italijos bažnyčias rasime, kad Mergelės Marijos bažnyčios stovi ant Junonos (Romėnų Didžiosios Motinos), Izidės, Minervos (Atėnės), Dianos (Artemidės), Hekatės šventyklų pamatų. Viena bažnyčia netgi buvo naiviai pavadinta *Santa Maria sopra Minerva* (Šventa Marija ant Minervos). – *Autorės past.*

mo keliu, ir to atsinaujinimo pobūdis buvo universalus. XVIII a. Paryžiuje pasiturinčiųjų sluoksniui moterys sekularizavo motinystę. Kūdikiai praleisdavo kelis metus su aukle kaime, o jų motinos vadavosi iš vienpusiško Marijos įvaizdžio ir pradėjo įžengti į intelektualinį gyvenimą.⁴²

Švietimas, pirmiausia priklausęs elitui, prasiskverbė į platesnę visuomenę. Tėvui tai buvo dar viena lemiamą krizė, jis prarado dar dalį valdžios. Jo mokymas, taip pat kaip ir jam bendraujant su vaikais išskylantys sunkumai, tapo diskusijų ir plačių viešų aptarimų tema. Tėvas, kuris vaikams yra tikras prakeikimas, tapo tema, kuri įsiveržė į kultūrą ir literatūrą. Tūkstančius metų buvusi užslėpta vienpusiško, pernelyg pozityvaus gero tėvo vaizdinio, dabar iškilo demoniška destruktivaus tėvo figūra. Tėvas, kuris pavirsta našta, – šis kolektyvinis simbolis parodo nepataisomą krizę.

Šis naujasis suvokimas atmetė visas valdžios formas, ir privačias, ir viešas. Nuo neatmenamų laikų tėvas turėjo dvi privilegijas: viešai pripažinti savo vaikus arba jų atsisądėti. Voltaire'as sukūrė kitą, daug asmenišką alternatyvą: jeigu pripažinimas ir išsižadėjimas yra pasirenkami dalykai, tai gali daryti ir vaikai. Ta epocha, kai neišvengiamai buvo atėjęs laikas priešiška įžvelgti į tėvo valdžią ne tik istoriškai, bet ir psichologiškai, galime pagrįsti šiuolaikinių jaunimo maištų supratimą.

Prancūzų revoliucija paplito visoje Europoje nugalėdama buvusius ankstesnius jos principus. Buvo nukapoti ir ankstesnieji simboliai, anksčiau suteikę žmonių gyvenimams tvarką. Buvusio absoliutaus monarcho vaizdinys, viena vertus, turėjo Dievo, o antra vertus – tėvo bruožų. Tačiau tos savybės, kurias tėvas buvo perleidęs monarchui, atiteko valstybei. Valstybė skatino vaikų mokymo perėmimą iš šeimos, tai nebebuvo jos atsakomybės sfera.

Vedybos pradėtos laikyti privačia, sekularia sutartimi. Vėl darėsi priimtina įsivaiškinti ar turėti vaikų ne santuokoje. Skyrybos buvo laikomos kai kurių socialinių problemų išsprendimo priemone: pačioje sutarties prigimtyje slypi tai, kad ji gali būti sudaryta ir nutraukta. Tėvas liko šeimos galva, bet ir motinos – bent jau teoriškai – įgijo galimybę keisti savo poziciją horizontalėje, nes jos galėjo iš naujo ištekėti. Prancūzija atvėrė kelią skyryboms, o Anglijoje brendo santuokos, kaip atnaujinamo kontrakto, supratimas.

Sūnų brolybės programa buvo pagrįsta įsitikinimu, kad reikia sukurti pasaulį, kuriame nebus pasidavimo likimo valiai: tokį pasaulį, kur neteisingumas gali būti panaiškintas, o teisingumas būti tikras, o ne vien metafizinis. Sūnūs nebelaukė, kad tėvas juos pakylės, jie patys siekė iškilti.⁴³ Vertinant praktiškai, tai buvo programa, kuriai mes turime būti dėkingi už tai, kad gimė ir įsitvirtino modernioji visuomenė bei tas teisingumas, kuris nuo jos neatskiriamas.

Žvelgiant iš psichologinio požiūrio taško, šitos programos realizavimas sąlygojo

⁴² E. Badinter, *L'amour en plus*, Paris, 1980. Knygos pradžioje pateikiama informacija, kad iš 21 000 kūdikių, gimusių Paryžiuje 1780 m., tiksliai 1000 buvo žindomi ir prižiūrimi motinų, dar 1000 buvo žindomi auklės, kuri gyveno šeimoje. Visi kiti buvo patikėti žindymams, kurios gyveno kitur.

⁴³ „Tokia yra išvada apie brolišką bendradarbiavimą. Mes jaučiame, kad čia esama panašumo į pakilimą. Ne progresas, bet pakilimas...“ J. Derrida, *Politiques de l'amitié*, Paris, 1994, 10 skyrius. Tekstas išreiškia filosofinį kritiškumą broliško bendradarbiavimo atžvilgiu.

didesnę mūsų dvasinę laisvę, tačiau kartu – ir neišvengiamą, plintantį bendriausio pobūdžio nestabilumą. Jo priežastis yra tai, kad pasiektas teisingumas mūsų niekada nepatenkins, o tėvo viršenybė buvo nuolatinė, nekintanti, jai negrėsė toks pasklidumas, kuris būdingas besibroliuojančių sūnų lygybei.

Apie „naująjį“ tėvą

Gimdymų namuose judėjime sąmoningai tėvystę siekiantys išgyventi vyrai tarsi įkūnija „naująjį“ tėvą, grįžtantį prie mums šiandien atrodančių patraukliomis senųjų tėvystės normų. Moters partneris arba vyras, kuris gali būti įvairiausio amžiaus, išsilavinimo ir socialinio statuso, natūraliai ir aktyviai įsijungia į šeimų, kurios laukiasi, bendruomenę, taip pat dalijasi savo rūpesčiais ir patirtimi, mokosi iš kitų būti tėvu, dalyvauja vaikelio gimime ir jo auginime, susiranda bendruomenėje draugų. Jis ieško saviraiškos būdų šeimoje ir toje mažoje šeimų bendruomenėje, kurioje pradeda gimties kelią, mokosi atlikti šeimos saugotojo ir globotojo vaidmenį, būti svarbus ir reikšmingas.

Mes priklausome kultūrai, kuri, kaip teigia etnologai, drovėjosi tėvo dalyvavimo gimdyme ar net griežtai jam draudė peržengti išimtinai moteriška laikomos erdvės ribą.

Pasakoja 76 m. moteris Pietų Lietuvoje (interviu darytas 1992 m.):

„Kai antrą gimdžiau, dar spėjo pašaukt bobutę. Kaip jau trečią gimdžiau, atsimenu, prieš Velykas buvo. Perdien dirbau, išsiploviau grindis, užvilkau patalus, viską sutvarkiau. Vyras su tais dviem atsigulė, o aš dar kaip jau prieš Velykas reikia dar rožančius atkalbėt. Aš atsiklaupiau, atsiklaupt gi reikia, ir kalbu rožančių. Bet tep man viduri skauda labai, tai ateinu, pasremiu ant stalo, vis tiek skauda. Kalbu rožančių, jau beveik baigiu. Kaipgi mane at'trenkė, atbulu, atgaliu, aukštyniku, ir viskas. Pabiro. Ir vaikas užverkė. Kap greitai, tadu nėra skausmo.

O vyras užmigęs buvo. Nieko jis negirdėjo. Aš šaukiu, šaukiu, „Juozai, Juozai!“, o jis nieko. Po kurio laiko pabudo: „Kas yra?“ Ar tu gi miegi, sakau, kas yra...

Nu ir tadu, kas cia daryt. Nuvėjo pašaukė tos bobutės, atajo bobutė. Vaikas guli. Aš pati da negaliu, irgi guliu ant tokių maišų skudurų ant grindų. Toji bobutė paėmė vaiką, atskyrė, sutvarkė viską, nuprausė. Vaikas buvo sušalęs, net tokis pamėles, nepaimtas, gal ir pusvalandį ir daugiau, paki nuvėjo, pakol tų bobutę nakciu priskėlė...“

„O pats vyras tai jau neėmė?“

„Ne, ne...“

„Taip buvo priimta, kad patys vyrai neimdavo naujagimio?“

„Jei jau nebūtų, kur ką pasikviest, tai gal ir imtų, ale... kad buvo kur nubėgt.“

„Jau geriau nubėgt, negu paimt vaiką, jį ten kaip nors suvyniot?“

„Ką jie ti žino. Kaip atskirt bambukę, užrišt. Gal suprato, gal jie nedrįso, gal, žinai, tokis darbas. Jiem tik padaryt tai lengva...“

Nors XX a. pirmoje pusėje jau pasitaikydavo ir išimčių. Pačios pribuvėjos inicijuodavo vyro dalyvavimą sunkesniame gimdyme. Iš pokalbio su 93 m. pribuvėja Marija:

„Kai jūs priiminėdavote vaikelius, tėvelis būdavo už durų?“

„Ne, ne. Aš kiekvienam liepiau. Kad man buvo sunku, tai aš liepiu ir jiem. Eikit, stovėkit pas galvų ir turėkit jų. Aš tai savo vyrą kaip stvėriau, nes buvau zdarava, turėjau sveikatos. Sako, Manka, (mes lenkiškai kalbėjom) mįslinkau, kad tu mane „zadušiš“. Man rodos, kai jis mane turi apkabinęs, tai kai aš jį suspaudžiu, man ne taip skauda. Jau katras būna namuose, tai jau iš pirkios neišeina.“

Apie tėvo dalyvavimą šiandien gimdyme paklausiau pribuvėjos Saulės:

„Ką duoda vyro dalyvavimas gimdyme?“

„Jeigu jis priklauso tai kategorijai žmonių, kurie gali sukelti pasitikėjimą ir sukurti gerą lauką, jis dalyvauja. Gamta, žinok, pati sutvarko šituos dalykus, kada tėvas nelabai būtinas.

Ligoninėje vyras yra labai reikalingas. Jisai harmonizuoja, padaro aplinką žmogišką. Jis atneša namus ir namų kvapą į ligoninę. Jaukumą. Jis nedaug ką gali ligoninėje padaryti, bet jo buvimas, jo tylėjimas – o kartais jo kovingumas – ir sukuria tą aplinką, kurios reikia moteriai. Ten vyrui sunku ką nors kita nuveikti.“

„Bet kartais gimdymo metu ir namuose vyras nervinasi, blaškosi, nežino, ko nusitverti, o jei bando padėti moteriai, viską daro ne taip – ne taip masažuoja, ne taip glosto... Moteris nenori, pyksta arba kenčia ir bijo jam pasakyti.“

„Manau, kad per vėlu gimdymo metu šituos dalykus tvarkyti ir aiškintis. Tą reikia padaryti iki gimdymo. Yra laikas susipažinti su žmonėmis ir pasišnekėti, kas būtų, jeigu vyro prisilietimai būtų nemalonūs. Kad moteris nesijaustų įžeidžianti savo vyrą. Gimdant tu negali pasimesti. Tu tiesiog gimdai. Štai po gimdymo, kai jau yra vaikelis, kai tu viską susitvarkai, štai tada prabunda įvairūs jausmai. Gali susijaudinti, gali staiga pasimesti, nežinoti, kur padėti daiktai, ką daryti dabar. Bet gimdymo metu žmonės beveik niekad nesielgia iškrikusiai. Jokio priekaišto negalėčiau nė vienam pasakyti, net jeigu jis yra nepasirengęs, bijosi. Pati ypatinga gimties atmosfera įtraukia žmogų, galiausiai ir aš pati ją sukuriu tokią, kad vyras būtų šalia. Ir ne „mirtų“, o savo buvimu netrukdytų ir padėtų, bent jau sau.“

„O jeigu santykiai tarp partnerių yra šalti ir formalūs, moteris pilna nuoskaudų, o vyras aiškiai jai trukdo? Ką tu darai tokiomis atvejais?“

„Pirmiausiai aš numatau tokias situacijas anksčiau. Ir kartais pasiūlau vykti į ligoninę, jeigu galimos drastiškos situacijos. Jeigu moteris yra visiškai pasirengusi gimdyti namuose, vyras neprieštaruoja, bet santykiai yra sunkūs... Nežinau... Gamta išgrynina

viską. Tiesiog tam žmogui tenka užsiimti daugiau buitinais dalykais. Jisai būna netoliese, jis kažką veikia, bet jis nedalyvauja, nebūna kartu su moterim. Jis jos neliečia, jis neardo to lauko, kurį susikuria pribuvėja ir moteris. Panašiai kaip buvo senaisiais laikais, kai vyras virindavo vandenį, sužiūrėdavo vaikus ir ūkį. Darydavo kažkokius svarbius apsaugančius veiksmus.“

Ligoninė, beveik sunaikindama intymumą, atrodytų, kartu su jausmais pašalina įtampą tarp partnerių arba ją prislopina, t.y. gimdančiai šeimai padeda išvengti psichologinių ir dvasinių problemų paaštrėjimo. Tačiau šiuo atveju tenka prisiminti posakį apie kartu su vandeniu išpiltą vaiką.

Gimdymai namuose atveria didesnio, dėl to – ir rizikingesnio intymumo galimybę. Kyla klausimas, kaip gimdymus namuose vertina vyrai. Ar jie pasiruošę pajusti, ko nori moteris, ir ar tam nesutrukdo jų pačių asmeniniai išgyvenimai.

Šis pokalbis su vyrais buvo surengtas 1995 m. tradicinėje šeimų vasaros stovykloje. Šiandien matyti, kad jie neturėjo atsakymų į jau tuomet akivaizdžiai išskylančius klausimus, bet pokalbis išlieka vertingas todėl, kad atskleidžia neišnykusias vyrų abejones ir neužtikrintumą gimdymo metu.

E.: Aš tebeprisimenu savo išgyvenimus žmonai esant nėščiai ir gimdymo metu. Visą laiką atrodė, kad vyksta visai nuo manęs atsieti dalykai. Ta gyvybė, kuri buvo pradėta mano, tiksliau – mūsų, – vystosi kažkur moters viduje ir nieko negali pakeisti. Visą laiką dirbdamas kokius nors darbus, situaciją kontroliuoji, – bent tau taip atrodo. O šiuo atveju – vyksta kažkoks procesas, labai svarbus... Lyg ir esi už jį atsakingas, bet jis vyksta visiškai be tavęs. Ir tu lyg pasilieki nuošaly... Tai ypač jaučiau paties gimimo metu. Tada jaučiausi išvis nereikalingas. Atvirai pasakius, nežinojau kur dėtis. Dariau kažką, ką pribuvėja sakė.

R.: Jeigu pribuvėja atvyko iš pat pradžių, tai gal iš tikrųjų gali apimti jausmas, kad nežinai, ką daryti. Tačiau būna tokių atvejų, kai pribuvėjos nėra šalia arba ji ateina jau prasidėjus gimdymui. Tada kažkurį laiką jautiesi tikrai atsakingas. Jautiesi to, kas vyksta, dalyvis. Aš, deja, gal ne tiek jutau potencijos savy... Nebuvau visai tikras, ar iš tikrųjų sugebėsiu padėti, nebuvau tikras dėl savo žinių, patyrimo.

E.: Aš tai buvau tikras dėl savo sugebėjimo. Tik situacija man atrodė visai nekontroliuojama. Tokia palaida bala. Vyksta kažkas, ko aš negaliu suvokti, į ką negaliu įsikišti, sudėlioti į vietas. Viskas įvyko savaime ir be manęs.

G.: Gimstant pirmam sūnui viskas buvo vienaip, o antram – kitaip. Pirmą kartą norėjosi vieno – kad būčiau aš, ne kažkoks gydytojas. Turiu daug pažįstamų gydytojų, žinau, kad dauguma jų nėra dvasingi. Maniau, kad būtina aš turiu priimti savo vaiką. Nesvarbu: bus kažkas, kas padės, ar nebus, – vaikas turi ateiti į mano rankas. Aš buvau labai sukrėstas, vos neverčiau. Ir Saulė visą laiką žiūrėjo man į akis: „Giedriau, tau neblogo, tu nenualpsi dabar?“ Atvirkščiai, man labai smagu buvo. Tai buvo labai šaunios minutės. Kad tu pats, vyras, susitvarkai su tokiais dalykais, – vertinant universaliai.

Bet visai kitaip buvo gimstant antrajam. Aš visai nesijaučiau ten esąs. Neatsirado jokių jausmų, užsidegimo, kad turiu kažką daryt, padėt. Žiūrėjau iš šalies nustebęs, kaip

proto netekęs. Nebuvo jokio mano dalyvavimo, nebuvu ir vyksmo... Man išvis iškilo klausimas, ar vyras gimdyme reikalingas. Kalbėdamasis su motina, kaip jinai atsirado pasaulyje, kaip močiutė atsirado, kaip anksčiau būdavo elgiamasi, aš vis labiau abejoju, ar vyras reikalingas šalia moters per gimdymą. Ar moteris pati to iš tikrųjų nori? Gal tik nedrįsta pasakyti, nes nėra kito pasirinkimo – arba ligoninė, arba vyras.

R.: Iš tikrųjų senaisiais laikais buvo pribuvėjos. Esant pribuvėjoms, vyras, jei ir būdavo gimdant, nevaizdavo pagrindinio vaidmens. Jis daugiau morališkai palaikydavo, saugojo šeimą. Galų gale net vykstant gimdymui būna tokių darbų, kurių niekas kitas geriau už namų šeimininką padaryti negali. Ir šitas jo vaidmuo išliko bet kokių atvejų. Kai šeima išgyvena tokį kritinį momentą, ir žmonai, ir vyrui – abiem tenka po svarbų uždavinį. Ir vyras turi sudaryti pačias palankiausias sąlygas gimdymui. Įskaitant tai, kad jei nėra kito pasirinkimo, jis turi pats priimti vaiką.

Nenoriu sutikti su tuo, kad mūsų laikais gali nebūti pribuvėjos. Pora pati gali nuspręsti, kad vyrui tenka būti ta pribuvėja. Tačiau jeigu yra tokia pribuvėja kaip Saulė ar kokia kita moteris, kuria gimdyvė pasitiki, – nežinau, ar vyras gali ją pakeisti. Aš labai abejoju, nors sutinku, jog gali būti išimčių. Pribuvėjos buvimas yra geresnis atvejis, o vyro vaidmuo – kiekvienu atveju individualus.

G.: Aš labai abejoju, ar moteris norėtų ir ar reikėtų, kad vyras matytų, kokia ji būna užvaldyta skausmo, silpna, pažeidžiama per gimdymą. Man taip atrodo. Iš tikrųjų juk jina visiškai nesivaldo.

R.: Su tuo aš visai nenoriu sutikti. Be abejo, yra moterų, kurios dėl to, apie ką kalbėjai, vyro dalyvavimo nenori. Ir visada tokių bus. Tačiau, antra vertus, yra daugybė moterų, kurios gimdymą išgyvena kaip savo stiprybės valandą ir nori tuo pasidalinti su savo sutuoktiniu. Toks yra naujo tipo gimdymas, į kurį einama. Gal kol kas jį galime pavadinti idealiu gimdymu, bet... Vienu žodžiu, aš nerandu jokių priešasčių, kodėl vyras neturėtų būti šalia. Sakysim, ir aš pats norėčiau būti šalia žmonos antro gimdymo atveju. Bet kiek bus to artumo, ką konkrečiai vyras darys, tai labai individualu. Galų gale ir gimdymas būna kartais toks sudėtingas, kad iš vyro grynai fizinės jėgos reikia. Moterį palaikyt, išlaikyt tam tikras pozas.

Ir ne paslaptis, kad nors kaime vyras ir nebūdavo įleidžiamas į trobą, esant labai sunkiam gimdymui, jį pasikviesdavo. Ir jis dalyvaudavo kaip pagalbininkas. Manychiau, kad tas suvoktas moters stiprumas gali suteikti iš esmės kažką naujo vyro ir žmonos santykiams. Tai gali būti atradimas.

E.: Kur kas daugiau palaikymo reikia pradžioj nėštumo, gimdymo metu jau turi dirbti profesionalai. Profesionalai gerąja prasme, tie, kurie tai išmano. Daugiau išmano už vyrą, nes vyras vis tiek gyvena visai kitame pasaulyje. O priiminėt vaiką – reikia išlaukt, tai natūralus procesas – prisimenu, kiek Saulė padėjo mano žmonai. Aš nė vienos dalelės viso to nebūčiau padaręs, kiek ji padarė. Pribuvėja apskritai jaučia tai kur kas geriau. Ji bent jau supranta moterį, nes pati būna tai patyrusi, o vyras niekada to nesupras. Jis nieko panašaus niekada nepajaus.

R.: Aš sutinku, kad pribuvėja reikalinga. Tik man neatrodo, kad gimdymas yra moters silpnumo valanda. Vis dėlto tai jos, kaip motinos, paskirties valanda. Gali vyras ir

ne vaidinti pagrindinio vaidmens, tačiau niekada nesam tikri, koks tas pagrindinis vaidmuo. Profesionali pagalba gimstančiam kūdikiui yra pribuvėjos reikalas, bet moteris, žmona tuo pat metu išgyvena sudėtingą krizę. Gimimo metu gimsta ne tik kūdikis. Gimsta ir mama. Ir štai tame moters gimime, matyt, gali vaidinti vaidmenį ir vyras, nes pribuvėja yra ne šeimos narys.

E.: Tas moters keitimasis vyksta ne vien tuo metu. Jis vyksta visą nėštumo laiką, tai labai ilgas procesas.

G.: Pribuvėja nėra šeimos narys, šiais laikais ji gali būti pusiau pažįstamas žmogus. Bet vis tiek, jeigu jinai pribuvėja – tai kažkoks šventas, dvasingas žmogus. Taip iš tikrųjų yra. Mano seneles priėmė jų motinos sesuo ar pusseserė. Ir visos jų dukros važiuodavo tenai, atgal į kaimą. Gyveno Vilniuje ar Kaune, bet visos važiavo į kaimą vaikų pagimdyti – pas pribuvėją. Vadinasi, vis tiek kažkokia patikima turi būti ta pribuvėja, kad jos būtų ieškoma.

Kai vaikas išeidinėja iš motinos, tai – pirmi jo žingsniai. Bet tu tame irgi dalyvauji, nes tavo ramybė ar nervingumas veikia vaiką. Veikia motiną. Jeigu elgiesi taip, kad parodai, jog viskas yra tvarkoj, vaikas išeis ramiai. Ji juk iš tavo akių mato, kad kažkas ne taip. Iš karto prasideda panika, lygiai taip pat paveikiamas vaikas. Ir aš manau, kad tas išėjimas labai sąlygoja jo tolimesnį gyvenimą, jo pašamone.

R.: Aš tai manau, kad dalyvavimas gimdyje vyrui padeda galų gale tapti savarankiškesniam ir galbūt galutinai subręsti kaip žmogui. Juk ne paslaptis, kad kiekvienas norime išsiveržti iš varginančios kasdienybės, kažkokių rėmų, kurie suvaržo mūsų gyvenimą. Sakysim, šaukia į armiją, esi priverstas dirbti ir panašiai. Žodžiu, esama tam tikrų socialinių rėmų. Ir nors su darbu, armijos, politinės spaudos rėmais tu susitaikai, jauti, kad tavo valioj yra ir juos pakeisti. Tu gali emigruoti, tu net uždarytas į kalėjimą gali priešintis, sakysim, badauti ir panašiai. Tačiau visuomenė susitvarkė taip, kad sugriebia tave už gerklės tada, kada į pasaulį ateina tavo vaikas. Tada tavo žmoną išveža kažkur, ir tu viso labo turi laukti už durų. Netgi žinodamas, kad jai kas nors gali grėsti ir taip toliau. O kai dalyvauji žmonos gimdyje, jautiesi visai kitaip, galėdamas kartu su žmona viską įveikti pats.

E.: Galima pagalvoti, kad tai vyrai surado išeitį – gimdyti namuose. Manau, kad vis dėlto tai svarbiau moterims. Aš sutinku, man buvo kur kas ramiau, kai žmona gimė namuose, o ne kažkur ligoninėje. Ramybės tai suteikia.

G.: Ne, man tai suteikia nepriklausomybę.

R.: Po to jautiesi visai kitaip. Gali į visus žvelgti niekam nesijausdamas skolingas.

G.: Ir dėl to nedvasingumo. Nežinau, kas tas, ligoninėje priimęs mano vaiką, kuris liečiasi prie motinos, prie mano vaiko. O vaikui gimus namie, aš nuo pat pirmųjų akimirku su juo. Aš jo bet kaip nesuvystysiu, nepadarysiu, kad skaudėtų, nesuleisiu kažkokių skiepių, nepaguldysiu taip, kad sušaltų. Aš viską jaučiu, aš viską matau, viską reguliuoju. Vaikas tiesiogine prasme mano akyse, situacija mano kontroliuojama, aš ramus. O kas darosi ten, ligoninėje, aš nežinau.

Apeigos ir moterų bendruomenė

...Ilgas Beatos budėjimas pagaliau baigėsi.

Suvystytą kaip naujagimę ritualinėje šventėje ją pasveikino jau inicijuotos moterys. Turėdama kūniško vaisingumo dovaną, čia ji subrendo priimti dvasinę išmintį.

Kas ką tik įvyko tarp jos ir jos kūno, tarp jos ir jos Dievo yra paslaptis, kuri negali ir neprivalo būti ištarta žodžiais.

Paslaptis yra šventa.

Jos suvokimas yra gyvas.

Visa kita yra tyla...

(Mintys, kurias užsirašiau per 1995 m. rudens lygiadienį po savo pažįstamos Beatos iniciacijos į motinystę. Jos pirmagimis, vos išgyvenęs kelias dienas, mirė ligoninėje. Laukdamasi antrojo kūdikio Beata perėjo per didelę baimę ir nerimą, tačiau atrado savyje naujų jėgų ir naujų prasmų žmogaus gimimo ir mirties sekvencijoje. Į naują gimdymą ji norėjo ateiti kitaip pasiruošusi, tarsi apsisaugojusi ar apsaugota tam tikrais ritualais, kurie padėtų jai gimdymo virsme jaustis stipresnei ir vientisesnei.)

Kas yra ritualas?

Ritualas – tai ne tik simboliai, sujungti su gražiais ir reikšmingais judesiais, atliekamais tam tikra eile ir tvarka, kurią galima tyrinėti ir aprašyti. Ritualas yra kelionė – išorinė ir vidinė – kuomet kūnas ir siela yra aktyvūs elementai, susijungę svarbiam tikslui – sulaužyti esamus sąmonės barjerus ir sukurti naują santykį su savimi ir su pasauliu.

Galimybė atgimti eina kartu su praeities mirtimi. Tačiau mūsų visuomenėje egzistuojantys ritualai nepalaiko šito asmens šuolio iš vieno sąmonės lygmens į kitą. Užuo saugoje, kultūroje egzistuojantys ritualai turi griauinantį poveikį, ypač jauniems žmonėms, perduodami visiškai melagingas vertybes: vartojimą, lydimą sekso, pornografijos, narkotikų ir didžiausio egoizmo. Nesuvokdamas santykio tarp griovimo ir kūrybos, mirties ir atgimimo, asmuo vienatvėje iškenčia savo gyvenimo dramas kaip beprasmišką žiaurumą. Deginantis skausmingas klausimas „kas aš esu?“ taip ir lieka neatsakytas.

Galvodama apie savo dukrą, apie savo draugių ir pažįstamų dukras, apie save pačią ir kitas moteris, jaučiu, kokia reikalinga mums visoms ritualinė energija ir saugumas artimų žmonių rate, kad galėtume įgauti naujo savęs suvokimo pirmų menstruacijų ar pirmosios motinystės, kūdikio netekimo ar našlystės, išprievartavimo ar skyrybų, krūties ar gimdos pašalinimo atveju.

Vidinė rato jėga palaiko žmogų aukščiausiam virsmo taške ir padeda pernešti dieviškos energijos antplūdį. Psichologė, psichoanalitikė Marion Woodman, kalbėdama apie ritualo prasmę šiuolaikiniam žmogui, teigia: „Visuomenėse, kuriose ritualas buvo ar yra dalis socialinės struktūros, individo ego išstipsta ritualinėje grupėje ir jo dalyviai atkuria savo ryšius su transcendentinėmis galiomis. Transformacija įvyksta tik tada, kai žmogus yra *participation mystique* (mistinio dalyvavimo) būsenoje kartu su visa grupe ir jo

pasąmonėje išlaisvinama dieviška jėga. Žmogaus, atsiduodančio transpersonalinei grupės energijai, ribos išsiplėčia ir jis nebesijaučia izoliuotas savo privačiame pasaulyje. Ritualo tikslas yra pernešti asmenybę patiriant gilią koncentraciją į psichologinės įtampos tašką, kuriame archetipas prasiverš į sąmonę, pasirodydamas vaizdinio pavidalu ir išlaisvindamas didžiulį energijos kiekį.⁴⁴

Kai mes esame pakankamai stiprūs, kad galėtume atsiduoti transpersonalinei energijai be įtampos ir fanatizmo, ritualui padedant galime suvokti dvasinę prasmę tų dalykų, kurie tūno giliai mūsų sąmonėje. Simbolis yra raktas. Simboliui padedant, priešybės integruojasi ir mes sąmoningai susitinkame su savo esme – savo vientisumu – dieviška ir žmogiška prigimtimi vienu metu. Ypatingai svarbi yra koncentracija, jei jos nėra, priešybės dar labiau nutolsta viena nuo kitos ir žmogus dar labiau panyra į sąmonę. Jei mes nuoširdžiai dalyvaujame rituale, tai leidžia mums susikoncentruoti ir nukreipti energiją reikiama linkme. Vidiniai vaizdiniai tampa mūsų gyvenimo dalimi. Jie atveria kitą mūsų būties dalį, kitą pasaulį, kuris turi savo tvarką ir savus dėsnius, labai skirtingus nuo tų, kuriais mes vadovaujamės kasdieniame gyvenime. Jame nėra išankstinių nuostatų, viskas yra gyva ir kintama. Išmokti rezonuoti su tuo pasauliu – tai įsiklausyti į vidinį savo balsą ir kiekvieną akimirką suvokti realybę tokią, kokia ji yra.

Visose žinomose kultūrose žmonės naudoja perėjimo ritualus tam, kad perduotų įsitikinimų bei vertybių sistemas individui ir individas priimtų pats save. Tai trijų pakopų procesas (atskyrimas, perkeitimas ir grįžimas), pasikartojantis kiekviename gyvenimo virsme ir dažniausiai lydymas simboliu ženklu, kuriuos galime suskirstyti į materialius: vanduo, ugnis, pienas, medus, specialūs rūbai, papuošalai, augalai, maistas, pasikartojantys judesiai, ir nematerialius: dainos, giesmės, šokiai, maldos, palaiminimai, specialūs žodžiai.

Taip pat nerasime nė vienos visuomenės, kurioje gimdymas būtų laikomas tik fiziologiniu procesu. Vienas iš esminių žmogaus perėjimų arba virsmų – gimimas – apsuptas ritualų, kurie perveda asmenį iš vieno socialinio statuso į kitą, „padėdami individui atlikti dvi svarbiausias transformacijas – suvokti visuomenės reikalavimus ir suvokti save patį“.⁴⁵

Pagrindinis ritualo tikslas yra individo perkeitimas – transformacija, kai tikrovė, kurią pateikia ritualui vadovaujanti grupė, ir tikrovė, kurią perima ritualo dalyvis, susivienodina. Ligoninės tikrovė su akušerinėmis procedūromis pateikia gimdyvei įsitikinimų sistemą, kurią ji perima jau kaip savo vertybių sistemą, ir tos abi tikrovės tampa vienodos. Kai aš ruošiausi gimdyti namuose, mano mama labai bijojo ir man nuolat kartojo, kad „jei ne ligoninė, mes abi būtume numirusios“. Iš tikrųjų tai reiškia, kad ji gerai atliko transformaciją ir tinkamai priėmė technokratinės visuomenės modelį, kuriame tikima, kad tik technologijos, mokslas ir institucijos gali užtikrinti sėkmingą įvykių, šiuo atveju gimdymo, baigtį. Jei moteris pereina gimdymo virsmą su jau turima tvirta įsitikinimų sistema arba tas vertybių sistemų susilieėjimas neįvyksta, tuomet ji gimdymą

⁴⁴ Marion Woodman, *The Pregnant Virgin: A Process of Psychological Transformation*, Toronto, 1985, p. 74.

⁴⁵ Robbie E. Davis-Floyd, *Birth as an American Rite of Passage*, Berkeley, 1992, p. 17.

gali išgyventi labiau kaip individualios jėgos, asmeninės galios įgavimą, o ne kultūrinę identifikaciją.

Ritualas yra galingas didaktinis ir socializuojantis įrankis. Jis saugo ir perduoda vertybių sistemas. Ritualas lemia ne tik individo, bet ir visuomenės pokyčius.

Ritualo apibūdinimai:

Remiantis amerikiečių antropologės Robbie Davies-Floyd gimties ritualų tyrinėjimais⁴⁶, išskyrėme pagrindinius ritualo apibūdinimus.

Ritualo pranešimai – simbolinės prigimties. Simboliai, kaip kultūrinių prasmų nešėjai, perteikia sąvokas ir prasmes, kurios priimamos ne tik intelektualiai, bet ir visais žmogaus pojūčiais bei emocijomis.

Jie susiformuoja iš įsitikinimų sistemos.

Norint pasiekti maksimalų efektyvumą, ritualai kartojami ritmiškai ir daug kartų. Tokiu būdu sinchronizuojamos ritualo dalyvių emocijos, judesiai ir netgi fizinis lygmuo. Jei būdami grupėje pačioje susitikimo pradžioje pasiklausysime savo pulso ir pabandytume būgnu mušti ritmą, kiekvieno dalyvio ritmas bus skirtingas. Jei padainuosime kartu, visų dalyvių pulsai ir ritmai suvienodės. Tai teikia malonų atsipalaidavimo ir pasitikėjimo jausmą, kai vyksta neagresyvioje aplinkoje. Simbolinė „standartinių akušerinių procedūrų“ analizė atskleidžia, jog reguliarius gimdos kaklelio atsivėrimo tikrinimas, komandos gimdymo metu „stumk!“, „kvėpuok!“, „stumk!“ moteriai suteikia esminę informaciją apie tai, jog jos natūralus gamtiškas kūno poreikis stangintis arba ilsėtis yra bevertis. Ligoninės personalas kur kas geriau žino, kaip tvarkingai ritmiškai turi funkcionuoti jos kūnas – gimdymo mašina.

Rituale supaprastinamas simbolių sistemos pažinimas tam, kad individas lengviau ją suvoktų ir priimtų.

Ritualo metu, sukėlus įtampą individui, tas pažinimas įtvirtinamas. Tai pasiekama individą visiškai izoliavus, atskyrus nuo įprastos aplinkos. Gimdykloje moteris dažniausiai lieka visiškai vieniša, šalia jos svetimi ir nepažįstami žmonės, kurie dabar yra jos ir kūdikio „gelbėtojai“.

Ritualas tarpininkauja tarp chaoso ir tvarkos. Mažiausias struktūros, tvarkos pojūtis gali padėti individui iškęsti sunkiausias sąlygas. Tinkamai atlikusios moters iniciacijos į motinystę ritualą pribuvėjos gali tikėtis, kad gimdymas irgi vyks sklandžiai.

Veiksmas, stilizacija ir teatralizavimas suteikia ritualui dramos elementų, kurie pritraukia dalyvių dėmesį ir padeda susikoncentruoti.

Dramatiškumo suintensyvinimas artėjant prie kulminacijos suintensyvina ritualo emocinį poveikį. Gimdymo skatinimas oksitocinu, gimdyvės pervežimas į gimdyklą taip pat yra ritualinis gimdymo dramos suintensyvinimas prieš kulminaciją – gimdymą.

Ritualas svarbus apsaugant *status quo* duotoje visuomenėje. Ritualus nuo seniausių laikų atlikdavo vyriausias žynys ar žynė, šamanas ar šamanė, kunigas ar kunigė. Ritualo lyderio vaidmuo visuomet priklausė tam, kuris turėjo galią socialinei grupei ar visuo-

⁴⁶ Robbie E. Davis-Floyd, ten pat, p. 8–9.

meni. Ritualai, kaip visuomenės tęstinumo ir stabilumo laidas, neišvengiamai egzistuoja ir dabar. Kalbant apie gimtį, šiuolaikiniame pasaulyje ginekologai kontroliuoja gimdymo ritualus ir naudoja tą kontrolę savo, kaip vienintelių gimdymo prižiūrėtojų visuomenėje, išskirtinei pozicijai palaikyti. Gimdymų namuose šalininkai stengiasi pakeisti daugelį technokratiškos gimdymo ritualų, juos sužmogindami. Jie kuria naujus gimties ritualus, kurie įtvirtina alternatyvias įsitikinimų sistemas apie giliausią gimdymo ir moters kūno prigimtį.

Ritualas yra paradoksaliai veiksmingas, siekiant socialinio pasikeitimo.

Ritualo vaidmuo perėjimo apeigose turi keturias svarbias funkcijas:

Kontrolės jausmas. Ritualas suteikia žmonėms jausmą, kad jie gali susiliesti su natūraliais procesais ir, juos imituodami, kontroliuoti tuos procesus, kurie šiaip jau yra už jų kontrolės galimybių ribos. Tai tarsi parodo, kad natūralios transformacijos (gimimas, paauglystė, gimdymas, mirtis) yra visuomenės padarinys ir tarnauja visuomenės tikslams.⁴⁷

Gimties perėjimo kontrolė sutelkta į daugybę tabu ir nurodymų nėščiai ir gimdančiai moteriai tiek senaisiais laikais jos aplinkoje, tiek dabar ligoninėje. „Prie sunkaus gimdymo atidaromos visos durys, atvožiamos visos dėžės bei skrynios, atidaromos visų spintų durelės, iš dūmtraukio išimamos „juškos“, išnešama laukan „pečiadangtė“, gimdyvei išpinamos kasos ir plaukų galai sukišami jai burnon“.⁴⁸ Šiuolaikinėje ligoninėje moteris pritvirtinama prie monitorių ir vyriausias apeigų žynys nuolat stebi monitorių ekrane jos vaisiaus būklę.

Užtvara nuo pavojų. Ritualas padeda „apsitverti“ nuo pavojų, kurie sutinkami visose kultūrose perėjimo metu, kada asmuo yra virsmo kulminacijoje, vadinasi, aukščiausiame įtampos taške, patirdamas stipriausią energijos antplūdį/srautą.

Laikantis papročių, nėščia moteris buvo susaistoma begale tabu, apie kuriuos kalbėjime skyriaus pabaigoje, pribuvėja nepriimdavo vaiko plikomis rankomis, o su nauju, švariu audeklu ar drabužiu. „Naujagimį reikia priimti ant švaraus ir naujo rūbo ir ne rankomis, tada vaikas bus dalingas ir laimingas.“⁴⁹ Mergaitę priimdavo su rankšluosčiu, kad būtų gera audėja. Rytų slavų tautose kūdikį priimdavo su didžiuliu rėčiu, kuris tarsi apibrėždavo apie kūdikį magišką ratą. Mergaitę paguldydavo ant vyriško, o berniuką – ant moteriško drabužio.⁵⁰ Ligoninėje kūdikis irgi griežtai neliečiamas plikomis rankomis, o priimamas su chirurginėmis pirštinėmis, gimdyvė nuskutama, išklizmuojama ir išdezinfekuojama jodu ar kokiais kitais tirpalais, nors, pakartosisu gydytojos ginekologės žodžius, „gimdymui sterilumas nebūtinus. Būtinus yra švara“.

Informacijos apie visuomenės vertybių sistemą perdavimas į giliausią būtį. Ritualo tikslas per emocijas ir kūną perduoti serijas pasikartojančių ir nepamirštamų signalų inicijuojamajam apie pagrindines vertybes tos visuomenės, į kurią jis yra inicijuojamas.

⁴⁷ Bronislaw Malinowski, *Magic, Science and Religion and Other Essays*, New York, 1954.

⁴⁸ LTR, 2235, 1940 m., Prochoras Fedotovas, 55 m. Daneikių km, Degučių vlsč., Zarasų apskr.

⁴⁹ LTR, 1508, 1938 m., Grasilija Kvedarienė, 57 m., Zarasų raj.

⁵⁰ Д. К. Зеленин, *Восточнославянская этнография*, Москва, 1991, p. 320.

Perdavimas turi būti atliekamas gerai struktūruotais veiksmais, integruojant tas vertybes ir įsitikinimų sistemą, kurią tos vertybės reprezentuoja, į giliausią inicijuojamojo būtį.⁵¹

Vakarų kultūroje vyrauja įsitikinimas, kad skausmas yra blogis. Viena iš pagrindinių medicinos užduočių nuolat kovoti su skausmu. Kodėl mes taip bijomės skausmo? Galbūt todėl, kad skausmas primena apie mūsų gamtiškumą, silpnumą, nesugebėjimą visiškai kontroliuoti fizinio kūno. Skausmo patyrimas gimdant mus irgi įžemina, priartina prie gamtos. Gimdymo nuskausminimas suteikia įsitikinimą, kad gamtos procesai gali būti visiškai valdomi ir moters kūnas yra tam tikra mašina, kurios veiklą galima sureguliuoti tam tikromis cheminėmis priemonėmis. Sterili gimdykla. Komandos „stumk!“, „palauk!“, „stumk!“ Tiesi kirpimo linija! Ir kūdikis išnyra į operacinės šviesą. Kultūra nugalėjo gamtą.

Vertybių sistemos įtvirtinimas. Tai ritualinis perduotų vertybių atnaujinimas ir pakartojimas. Kūdikio atskyrimas nuo motinos „rutininėms procedūroms“ dar kartą simboliškai pakartoja kelią, kurį nuėjo motina gimdymo metu. Taip įtvirtinamos technokratinės visuomenės vertybės ne tik motinai, tėvui, bet ir kūdikiui.

Kiekvienoje visuomenėje ryškiausi ritualai yra susiję su pagrindinėmis žmogaus gyvenimo krizėmis. Ritualų tyrinėtojai antropologai tradiciškai išskiria keturis svarbiausius žmogaus gyvenimo įvykius: gimimą, paauglystę, vedybas ir mirtį. Amerikiečių antropologė Robbie E. Davis-Floyd, bene daugiausiai ir išsamiausiai tyrinėjusi gimdymo ir motinystės ritualus, įžvelgia labai svarbų dalyką. „Jie paprastai kalba apie *kūdikio gimimą*, bet ne apie *moters gimdymą* ir jos perėjimą į motinystę. Šita gyvenimo įvykių seka iškelia aikštėn labai stiprų vyrišką šališkumą, kuris būdingas antropologijai, ir nuvertina gimdymo ritualus žmonijos kultūroje. Suklasifikuota iš moteriškai orientuotos psichologinės perspektyvos, pagrindinių žmogaus gyvenimo įvykių seka turėtų atrodyti taip: gimimas, paauglystė, vedybos, vaikų gimdymas, menopauzė, mirtis.“⁵²

Taigi, nepaisant išorinio antropologų nutylėjimo, gimdymas, kaip milžiniškos pažintinės reikšmės virsmas, yra kiekvienoje visuomenėje: tiek pirmykštėje, tiek modernioje, tiek postmodernioje.

Iki XX a. Lietuvoje gimdymas buvo moteriška ceremonija, apsupta svarbių ritualinių veiksnių. Moteriai „susirgus“, vyras kviesdavo pribuvėją. Į gimdymą dažniausiai ateidavo ne tik pribuvėja,

⁵¹ Robbie E. Davis-Floyd, *Birth as an American Rite of Passage*, Berkeley, 1992, p. 18.

⁵² Ten pat, p. 20.

bet ir artimiausios giminaitės bei kaimynės. Jos padėdavo pribuvėjai, virdavo žolių arbatas, kuriomis girdydavo gimdyvę, atlikdavo maginius veiksmus. Moterys sudarydavo tiek fizinį, tiek simbolinį ratą, kuris reiškė, kad gimdyvė yra atskirta nuo įprastinės namų ruošos ir nuo išorinio pasaulio. Vyras tuo tarpu, jei būdavo namie, užsiimdavo kitais vaikais ir šildydavo vandenį kūdikio apiprausimui.

XX a. taip griežtai sferos nebebuvo ribojamos. Neretai pribuvėja vyrą kviesdavo padėti prie gimdyvės, nes aplinkinės moterys gausiau į gimdymą nebesusirinkdavo.

Perkeltas į ligoninę, gimdymas buvo apsuptas daugybe naujų ritualinių veiksmų, kurie vadinami „standartinėmis procedūromis“, tam, kad naujai motinai, naujai šeimai ir gimstančiam kūdikiui efektyviai perduotų esmines pramoninės-technokratinės visuomenės vertybes. Kito paaiškinimo beprasmiškoms ir dažnai žalojančioms akušerinėms procedūroms nėra. Jos kyla iš fundamentalaus technokratinės visuomenės įsitikinimo, kad technologijos yra viršesnės už gamtą.

Archetipinė atmintis ir kultūrinė ritualų adaptacija

Izoliuotas gyvenimas masyviuose daugiabučiuose daugelį jaunų moterų verčia ilgėtis kažko, kas pripildytų dvasinio turinio šią šaltą ir vienodą erdvę. Dvasingumo ir estetikos potraukis ypač išryškėja per nėštumą. Tai gal ir yra pirmasis atsakymas, kodėl mes šiandien ilginės gimties apeigų? Galbūt dėl to, kad surikiuotume savo pakrikusias mintis ir gyvenimą, atleistume sau ir kitiems, apsišvarintume savo vidų, paruoštume savo šeimą, tą aplinką, į kurią ateis mūsų vaikelis.

Mes ilginės drobinių marškinių. Tai natūralu, visos mūsų etnos moterys šimtmečius vaikščiojo drobėje. Aš dažnai galvoju, kaip jos jautėsi, kai stori drobės marškiniai ir sijonai, liemenės ir prijuostės formavo jų judesius, kūno kalbą, o kartu ir vidinį jų pasaulį, savo vertės pajautimą. Gydytojos ir pribuvėjos Vidmantės žodžiais tariant, „aišku, ir tuomet buvo visko, bet nėra nuota, kaip dūmas lengvučiais apatiniais vilkinti moteris greičiau tampa... vyro žaislu... negu save pasaulyje realizuojančia moterimi“.

Vis daugiau moterų, užaugusių patriarchalinėje visuomenėje, pradeda ieškoti kelių savo vidinei istorijai kurti, ženklų ir simbolių savo individualiai patirčiai išreikšti. Jos ieško būdų išsilaisvinti iš realių patriarchalinės kultūros apribojimų. Aš jau pasakojau, kaip šita man nauja vertybių sistema sugriovė mano ankstesnius įsitikinimus ir ribotumus, bet sykiu turbūt ne tik man, bet ir daugeliui jaunų moterų, atėjusių į šį judėjimą, sukėlė rimtą vidinį virpulį, troškimą sukurti savo gyvenimo stilių, bent iš dalies laisvą nuo pasenusių, tradicinių patriarchalinių santykių. Svarbiausiame savo gyvenimo virsme, kaip sako Vidmantė, mes neišvengiamai turėjome atsigręžti į ritualinius, simboliinius veiksmus, kad nesijaustume vienos ir vienišos. Turėjome prisiminti ir kūrybingai permąstyti senąsias tradicijas, papročius ir apeigas, kurias sužinojome iš močiučių, bei sukurti naujas, tas, kurių mums trūko ir kurių mums tuo metu norėjosi. Turėjome tarsi nusitiesti tiltus, kad labiau ar mažiau sėkmingai įveiktume savasties paieškų krizę.⁵³

⁵³ Psichoanalitikė Marion Woodman įvardija tai kaip tam tikrą krizę: „Moterys atmeta kolektyvines vyriškasias vertybes kaip atgrasius reikalavimus, bet asmeninės tapatybes paieškos, remiantis tik savo vidumi, beveik neišvengiamai sukelia konfliktą su tomis jėgomis, kurias jos stengiasi integruoti.“ Žr. M. Woodman, *The Pregnant Virgin*, p.33.

Mūsų kultūroje labai trūksta svarbių ritualų moters gyvenimo virsmams atlikti arba jie tokie fragmentuoti, kad tenka naudotis bet kokiais šaltiniais. Savo kūrybine prigimtimi ir intuicija taip pat...

Po beveik dviejų dešimtmečių paieškų ir bandymų moterų ritualai išsivystė tarsi dviem kryptimis: buvo sukurti visiškai nauji ir iš įvairių likusių fragmentų rekonstruoti seni. Naujieji ritualai integravo įvairias pasaulio moterų apeigas, o tai, ką mes vadiname „senaisiais“ ritualais ar apeigomis, labiau remiasi baltiškais ženklais ir simboliais. Tai „būtiniausios“ apeigos, atsiradusios iš natūralaus iniciacijų poreikio.

Lietuvoje moterų „tarpusavės“ papročiai buvo žinomi iki XX a. vidurio: „vakaronės, sudėtinis audeklas, pirties suejimai, bobystė (pribuvėjų), apgėlai (gimdyvės lankymas), duonos rūgšties paragavimas, ugnies skolinimas“.⁵⁴

Garsi sodų pynėja, audėja, dabar jau amžiną atilsį dzūkė Malvina mums pasakojo savo jaunystės prisiminimus apie moterų vakarojimus:

„Verpdavom kartu. Suveinam vakarot. Susinešam miltų, bulvių, lašinių, ką katra. Daug suveinam. Kokios dešimt būnam. Ir visos su darbu. Mes ti tarkuojam, kepam bandas. Ti pas katrų jau dzienavojam, ti ir vakarosim. Priskeykam, prispirginam viereščikės. Riebulai su spirginiais – tai viereščikiai. Ir jau bernai tykoja. Ale mes jau ruošiamės gult aiti, jau krinkam... Tai kaip jie tik išeina, tai mes duris užsikabinam, langus užlaidziam. Ir tadu vakarieniaunam visos, mum be bernų geriau.“

Mumis vienon vieton, kaip šiteip darėm, verėščikę, bandas kepėm, tai uždengė kaminą stiklu, užlipę ant stogo. Ant rytojaus paskėlę kuria pečių, visi dūmai pirkion. Pažiūro per kaminų, dangus regėt. Ir kas ci daryt? O ti stiklas uždėta ant viršaus kamino.“

Vakarojimai galbūt pati seniausia natūrali „moterų mokykla“, kurioje moteriško pasaulio žinojimas buvo perduodamas iš kartos į kartą. Jaunos mergaitės, jaunos moterys ir senolės šiokiadieniais susiedavo paeiliui vis kituose namuose, atsinešdavo savo darbus, megzti, verpti, plunksnas plėšyti. Kaip Malvina pasakojo: „Ale kur suveina moterys vyresnės, jau tos senesnės, tai tokias visokias kalbas užima...“

Bendro audeklo audimas, duonos rūgšties ragavimas ar ugnies skolinimas susiję su pačių archaiškiausių moteriškų dievybių kultų liekanomis. Audeklas, duona, ugnis – žmonijos istorijoje visų pirma buvo žinomi kaip apeiginiai, ritualiniai atributai, susiję su sakraliomis moteriškomis sferomis: vaisingumu, gimdymu, gimda, namų židiniu. Lietuvių mitologijoje tai likimo lėmėjos Laimos, ugnies ir namų židinio deivės Gabijos, skalsos ir vaisingumo deivės Žemynos sritys.

Viena iš pačių archaiškiausių ir moteriškiausių erdvių buvo pirtis. Joje vyko svarbiausios senosios moterų bendruomenės apeigos. Pirtis – tai deivės Laimos rezidencija pirka, joje vanojosi ne tik moterys, bet ir laumės. Kaimo bendruomenės pirties vyriausioji pirtininkė buvo moteris. Tai buvo labai garbingos pareigos – kūrenti, valyti, prižiūrėti pirtį, rišti vantas.

Visais moters gyvenimo tarpsniais pirtis vaidino svarbų vaidmenį. Suomijoje iki šių

⁵⁴ A. Mažiulis, *Moterų tarpusavės papročiai*, Gimtasai kraštas, Nr. 1–2, 1941, p. 91.

dienų išlikęs paprotys mergaičių iniciacijas pažymėti saunose, kaip ir visus kitus moters statuso pasikeitimo įvykius.

Per pirtį į moterų bendruomenę buvo įvesdinama jaunamartė, Gervėčiuose šią apeigą vadino „jaunamartės atžydėtuvėmis“⁵⁵. Per pirtį į bendruomenę „sugrįždavo“ moterys po gimdymo. Su istoriku Stasiu Dauniu kalbėjomės apie gimdyvės įvesdinimo apeigas. Jam Adutiškio apylinkėse (Švenčionių raj.) žmonės papasakojo savitas gražias apeigas, vykdavusias dar trečiame XX a. dešimtmetyje ir susijusias su archaiškais vaisingumo kultais.

Iš interviu su Stasiu Dauniu, 2004 m.:

„Praėjus 4–5 savaitėms po gimdymo, gimdyvė pirmą kartą eina į pirtį maudytis. Kaimo moterys, sužinojusios, kada gimdyvė ruošiasi eiti maudytis, susirinkdavo prie pirties anksčiau ir jos laukdavo. Pamačiusios ateinant gimdyvę, moterys ima šaukti „Meška ateina!“ ir išbėga iš pirties. Gimdyvė pirmoji įeina pirtin, pakviečia kitas moteris, nusirengia ir „dengia pirtį“ – deda dovanas ant krosnies kampo deivei Laimai, likimo lėmėjai. Tos dovanos – rankšluostis, juosta arba drobės stuomuo – dažniausiai lieka pirties šeimininkei, iškūrenusiai pirtį. Moterys sveikina gimdyvę, linki jai sveikatos, o naujagimiui – užaugti dideliui. Paskui visos vanojasi, bet labiausiai stengiasi padėti praustis gimdyvei. Išsivanojusi gimdyvė įneša vaises – duoną, pyragą, saldumynų, vyno arba alaus, – kurias buvo atsinešusi į priepirtį, ir vaišina visas moteris.“

Senovės baltų gimdyves ir naujagimius globojo galingiausia – trinarė Likimo deivė Laima.⁵⁶ Ji kūdikiui gimstant audžia jo likimą ir nusprendžia, ilgas ar trumpas bus jo gyvenimas, geras ar blogas. Mitologinėse sakmėse pasakojama, kaip ji moteriai gimdant stovi už lango lemdama kūdikio likimą.

„Po gimdymo Laimai buvo aukojama višta. Ją šeimos senolė užmušdavo mediniu samčiu. Tokių samčių rasta Neolito laikų Lietuvos ir Latvijos gyvenvietėse. Laimai dovano davė lininius rankšluosčius, pintas juostas, verpstes.“⁵⁷

Meškos mitologiją plačiai tyrinėjo Marija Gimbutienė. „Moteriškosios lyties meška buvo siejama su motinyste“.⁵⁸ Meška buvo laikoma pramote, gyvybės davėja. Senoji Europietiška šaknis *bher-* reiškia „nešti arba gimdyti vaiką“. Vokiškas *barnam*, norvegiškas *barn* reiškia „vaiką“. Mešką ypač gerbė slavai. Bulgarai per šv. Andriejų (lapkričio 30) ruošdavo *baba' i meco* – „babai meškai“ specialų maistą iš grūdų, žirnių, pupų ir pupelių. Iki šių dienų slavuose išlikęs paprotys naujagimį padėti ant meškos kailio. Graikų mitologijoje išlikę pasakojimai, kad deivė Artemidė ir jos palydovai kartais pasiversdavo meškomis ir šokdavo specialius šokius. Artemidės garbei Atėnų mergaitės irgi šokdavo meš-

⁵⁵ A. Mažiulis, *Moterų tarpusavės papročiai*, Gimtasai kraštas, Nr. 1–2, 1941, p. 151.

⁵⁶ Idomu tai, kad katalikiškojo laikotarpio lietuvių tautosakoje gausu šventųjų – globėjų. Jie gina nuo ugnies, griaustinio, globoja kiaules, karves, arklius, šv. Mykolas netgi viščiukus, o šv. Martynas – daržoves, bet XX a. pradžios šaltiniuose neminima nei viena šventoji neščiųjų ar gimdančiųjų užtarėja. XVI a. J. Lasickis pamini, kad gimdyvėms padedanti šv. Margarita panašiai kaip kitados romėnų deivės Junona ir Lucinda. Paklaustos, į ką kreipiasi sunkaus gimdymo metu, kas globoja gimdančiąją, Džukijos pribuvėjos minėjo Mergelę Mariją. – *Autorės past.*

⁵⁷ Marija Gimbutas, *The Language of the Goddess*, Harper Collins, 1991, p. 111.

⁵⁸ Ten pat, p. 116.

kos šokius. Pirmųjų menstruacijų ritualo metu jos virsdavo meškomis, taip atverdamos savyje moteriško vaisingumo jėgą. M. Gimbutienės archeologinių atradimų kolekcijoje yra figūrėlė iš Artemidės šventovės Spartoje – moteris šokėja, prisidengusi meškos kauke.

Šiandien mamos rituališkai išprausiamos pirtyje prieš įžengdamos į motinystę ir perėjusios gimties virsmą per pirtį sugrąžinamos atgal į kasdienybę. Tai iš tiesų labai maloni procedūra. Prieš gimtuves gali būti naudojamas ne tik šiltas vanduo ar medus švelniam masažui, bet ir atpalaiduojantys, suteikiantys ramybės ir harmonijos pojūtį eteriniai aliejai, ypač tinka lavandos, petitgraino (*Citrus aurantium var. amara*), muskatinio šalavijo (*Salvia sclarea*), kvapiojo snapučio arba geranijos, taip pat rožės (tai pats moteriškiausias eterinis aliejus), sandalmedžio, jazmino, pačiulės, bergamotės.

Žinoma, pats nuostabiausias dalykas yra įvairių medžių ir žolių vantos. Pačios moteriškiausios pavasarį – žydinčios obels, vasarą ir rudenį – gluosnio, drebulės, šermukšnio, liepos. Tai šalia mūsų augantys augalai, kurie turi ne tik gydomosios ir apvalančios galios, bet suteikia apsaugą, jėgą, grožį, seksualumą. Pagimdžiusios mamos pirčiai į pačią tradiciškiausią beržinę vantą galima įrišti puokštelę baziliko, tai ne tik turto ir gerbūvio žolė, bet ir ypač teigiamai gimdą veikiantis augalas.

Kūno ir dvasios vientisumas

Vienoje Vilniaus mokykloje susitikau su mergaitėmis, vos įžengusiomis į paauglystę. Kalbėjomės apie menstruacijas, moteriškojo seksualumo ir vaisingumo prigimtį, jo grožį ir keiksmus, kuriais visuomenė įvardija moters kūno dalis. Aš nepasakosiu apie savo liūdesį ir nusivylimą, kurį sukėlė mergaičių tamsumas savosios lyties klausimais, jų nutolęs ryšys su motinomis. Vienos mergaitės mama, mokytoja, labai susidomėjo mūsų pokalbiu ir paprašė padaryti jos dukrai menstruacijų šventę. Jos mergaitė ką tik buvo pradėjusi kraujuoti ir mėnesinės dar buvo nereguliarios, skausmingos. Jos abi su mama jautė tarsi joms trūksta kažko, kažkokio ypatingo patyrimo, išgyvenimo, kuris padėtų sureguliuoti subtilų vaisingumo ritmą. Mes nutarėme surengti mergaitėms jų įžengimo į mergystę šventę – susitikimą su jaunomis moterimis, kurios dar neseniai pačios perėjo iš vaikystės į moters statusą ir visai neseniai tapo motinomis.

Ji sėdėjo vidury rato, apsupta savo draugių ir vyresnių moterų, o ritualo vyresnioji sakė žodžius: „Prisimink skausmo ir liūdesio akimirką, kad esi dideliame moterų rate. Prisimink, būdama sunkume, kad gali pasiremti juo. Paženklindamos mūsų ryšį išgersime ypatingo gėrimo mes visos iš vienos taurės...“

Tokiais žodžiais prasidėjo mergaitės iniciacijos ceremonija – pirmoji moters sielos kelionė per simbolius ir ženklus, kurie įgalino ją įžengti į sielos kūrimo kelią, ritualo erdvę.

Rašytiniuose šaltiniuose apie mergaičių iniciacijų ritualus daugiausia žinių buvo surinkta XIX a. pabaigoje, XX a. pradžioje. Iš aprašymų matyti, kad jie buvo arba išliko trumpi ir labai paprasti, atliekami mažoje bendruomenėje (dažniausiai moteriškoje). Galima spėti, kad katalikybės požiūris į seksualumą ir moters kūną, kaip „gimtosios nuodė-

mės“ šaltinį, galėjo stipriai pakeisti moterų ritualinį gyvenimą (jei toks buvo ikirikščioniškais laikais).

Kai motina pastebėdavo ar pati mergaitė pasisakydavo, kad jau kraujuoja, motina parodydavo jį kraują ir paklausdavo „Ką tu čia turi?“ ir nelaukdama atsakymo suduodavo mergaitei per veidą. Nuo tos akimirkos mergaitė pereidavo į aukštesnį statusą šeimoje. Tai reiškė, kad jos vaikystė baigėsi ir dabar ji jau pusmergė. Ji galėjo sėstis prie stalo kartu su kitais suaugusiais šeimos nariais. Kartais motina pasakydavo tėvui, kad mergaitė jau kraujuoja.

Svarbiausios moters gyvenimo krizės yra susijusios su kūno patyrimais. Pirmą didžiąją moters krizę yra kraujavimo pradžia. Tai mus sukrečia ypatingai. Viena valandą aš dar vaikas, kitą – jau naujoje tikrovėje. Jaučiuosi sugauta, kažkas neišvengiama vyksta mano kūne, bet to dar negaliu iki galo suvokti, žinau tik tiek, kad tai kažkoks jaudinantis ir gąsdinantis patyrimas. Teologė, feministė Penelope Washbourn rašo: „Aš jaučiu, kad jaunos mergaitės menstruacijas išgyvena kaip krizę ne tik dėl visuomenės požiūrio į moters kūną ar dėl savo asmeninių psichologinių ir emocinių savybių, bet ir dėl to, kad menstruacijos yra iš tiesų fizinė ir emocinė drama“.⁵⁹ Tai labai dviprasmiška patirtis. Fizinė – kraujavimas. Kraujas laikomas „gyvybės esencija“, saugomasi nesusižeisti, bijomasi nukraujuoti. Menstruacijų metu natūraliai ištekantis kraujas, gimdos išsivalymas, atsinaujinimas, yra visiškai priešingybė bet kokiam kitam kraujavimui. Emocinė – tą dieną baigiasi mergaitės vaikystė ir kūnas pasiruošia ilgam gyvenimo etapui – vaisingam laikotarpiui. Gal iš čia ir kyla didžiausias prieštaravimas mūsų protuose ir sumaištis jausmuose, nes gyvename visuomenėje, kurioje vaisingumas nuvertintas. Šeima ir bendruomenė į menstruojančią mergaitę ima žiūrėti su įtarumu, nes jos vaisingumas yra nerimo, o ne garbinimo priežastis. Mergaitė tampa vaisinga moterimi, bet sieloje ji dar vaikas. Fizinė galimybė pastoti greičiau kliūtis nei privalumas, nes iš tiesų mergaitė tam įvykiui bus pasiruošusi tik po keleto metų. Bet kokybinį pokytį mergaitė turi išgyventi dabar. Pirmosios gyvenimo krizės metu mergaitė, dabar jau jaunutė moteris, pašamonėje išgyvena savo moterišką tapatybę kaip seksualų kūną ir jo santykius su savo įvaizdžiu, savo gyvenimo tikslu bei platesniu pasauliu, o ypač vyrais. Nuo to, kaip ji pereis šią savo gyvenimo krizę, priklausys, ką ji pasirinks – „kraujavimo šventumą ar prakeikimą“.⁶⁰ Neretai pasitaiko, kad mergaitė, sukrėsta naujo patyrimo, savo kūną ima suvokti kaip kažką įtartina ir gėdinga arba pradeda iš viso jį ignoruoti.

Senosios kultūros suprato, kad pirmosios menstruacijos yra ypatingas įvykis, reikalaujantis tam tikros simbolių sistemos, padedančios mergaitei įveikti krizę ir suteikiančios paaiškinimų apie jos bręstantį kūną. „Šitie mergaičių iniciacijų ritualai taip pat išreiškia suvokimą, kad mūsų moteriškos savasties atradimas nėra vienišos pastangos, bet vyksta bendruomenės kontekste.“⁶¹ Netgi itin patriarchalinėse kultūrose, kuriose ri-

⁵⁹ Penelope Washbourn, *Becoming Woman: menstruation as Spiritual Challenge*, in *Womanspirit Rising: a Feminist Reader in Religion*, ed. C. P. Christ, J. Plaskow, San Francisco, 1992, p. 250.

⁶⁰ Ten pat, p. 251.

⁶¹ Ten pat, p. 251.

tualai yra žiaurūs ir kieti, taip pat yra supratimas, kad naujoje žmogaus tikrovėje slypi milžiniška šventa jėga, sudėtingas dieviškas ir velniškas potencialas. Iniciacijos ir įjungimas į šią naują tikrovę laikomi būtinais.

Nekreipti dėmesio į šį įvykį reikštų, kad mergaitės nauja simbolių sistema bus suformuota bet kaip – iš baimių ir gandų, ir iš to, ką mokykla ir visuomenė sako apie moters kūną bei jos prigimtį, t.y. išreiškia vartotojišką, hedonistinį (malonumų ieškojimo) arba egzaltuotą, romantinį požiūrį.

Mamos, papasakokite savo paaugusioms dukroms apie menstruacijas, kad į šią patirtį jos galėtų įžengti išdidžios ir pasitikinčios savimi. Atšveskite tą dieną, kad liktų gražūs prisiminimai. Tai galbūt jus suartins visam likusiam gyvenimui ir jūsų dukroms atskleis neįkainojamą moteriškos prigimties suvokimą. Suvokti, kad vaisingumo jėga ir procesai tampa matomi kūne kiekvieną mėnesį, yra didelis džiaugsmas.

Iniciacija į motinystę

Nėštumas ir gimdymas yra trečioji didžioji moters gyvenimo krizė. Galimybė jaunai moteriai sėkmingai pereiti šią krizę priklauso nuo to, kaip tą krizę suvokia ji pati ir visuomenė. Visuomenėje, kuri nelaiko šio virsmo reikšmingu, tenka vienišai grumtis su savo jausmais ir baime, nerandant būdų juos išreikšti. Pavojus slypi tame, kad moteris gali nerasti būdų integruoti šią patirtį į savo asmenybės struktūrą, kuri vystosi per moteriško kūno patyrimus, bet nėra jiems tapati.

Dvasinėje pribuvėjystėje motinystės iniciacijos ritualas ar apeiga yra neatskiriama gimties ciklo dalis. Bet ypač įdomu ir svarbu buvo sužinoti, kokią vietą gimdymo dvasingumas ir ritualas užima medikės praktikoje. Žinoma, aš apie tai paklausiau Vidmantės, nes ji pribuvėjystės meną sklandžiai sujungė su klasikinės medicinos žiniomis.

„Kaip tu, būdama medikė ir turėdama puikų akademinį išsilavinimą, atradai, atėjai iki tokio supratimo, kad nėščiai moteriai svarbu ne tik gerai paruošti kūdikio kraitelį, jai pačiai mankštintis ir gerai pasiruošti, bet šalia viso to jai reikia kažko dar. Kaip tu atradai, kad moteriai reikia apeigų, kokių niekada Lietuvoje iki šiol nebuvo?“

„Iš tiesų gimdyje labai daug sunkiai įvardijamų dalykų, kuriuos tu gali patirti tikrai juos išgyvendama. Ir kaip paruošti moterį, jeigu nėra žodžių įvardyti tiems dalykams? Kaip juos perduoti moteriai, kuri dar to nebandžiusi, kuri negimdžiusi, kuri nežino, kas jos laukia? Ir tada tiesiog intuityviai griebiesi kažkokios simbolinės kalbos. Per tuos simbolius gali pasakyti patį svarbiausią dalyką, kurį sakydama žodžiais dažniausiai pasakai tik pusę tiesos arba iš viso sukloidini. O kai žiūri į ugnį, kai plauni rankas vandeniui, atlieki aktą, simbolizuojantį apsivalymą, švarą. Kai apvelki ir apgaubi moters kūną balta drobule, siuvinėta su meile savo rankomis, tarsi įduodi jai kraitį į labai svarbią kelionę. Tarsi atiduodi dalį savo likimo, savo sėkmės tame žygyje. Ir tuomet prakalba šitų daiktų, šitų stichijų, ugnies, vandens, išmintis, kurią moteris turbūt lengviau girdi negu vyrai, ir... mes galim pasidalyti ja viena su kita.“

Besiruošiant apeigai ir bemažstant apie moterį, kurią nori palydėti į virsmą, tiesiog atrandi, kad kiekvienai reikia kažkokio kitokio simbolio. Vienai užtenka tikrai nuplauti

rankas, įduoti mažą krepšelį ir pasakyti, matau, kad viskas bus gerai, tu tik susikaupk ir viską padarysi. Aš matau tavyje tą jėgą ir neabejoju tavimi. Ir to užtenka. O kitai galbūt reikia atsikratyti didžiulio kaltės jausmo ir tada jau reikia gilesnio vyksmo, galbūt netgi atgailos akto. Atleidimo sau. Kitai galbūt jau aišku, kad neteks natūraliai pereiti šito virsmo, ir aišku, kad ji patirs daugiau kančių negu kitos, ir aišku, kad ji neteks tos savo patirties, savo išgyvenimo. Ir tiesiog norisi šiek tiek tai kompensuoti, sukuriant aplinką, kurioje ji bent galėtų įeiti į tą virsmą.“

Labai reikalinga ir miela apeiga yra gimdymo marškinių siuvimas ir siuvinėjimas. Specialių gimdymo marškinių Lietuvoje moterys neturėjo, bent tautosakos šaltiniai nenurodo, bet prisiminkime, kad jos visuomet turėjo kraičio skrynioje atliekamus drobinius marškinus, pagaliau juos dėvėjo kiekvieną dieną. Tie marškiniai, su kuriais moteris pagimdavo, tapdavo labai svarbūs, tarsi įgydavo maginę, simbolinę prasmę. Jie tapdavo reikšmingi gimusiam kūdikiui. Ant jų dėdavo arba per juos perkisdavo sergantį ar labai neramų, ar vežamą krikštyti vaikelį. „Tam reikalui kuo ilgiau stengdavosi neplauti tų marškinių, su kuriais moteris gimdė.“⁶²

Daugelyje tautų, tarp jų ir mūsų kaimynų slavų, buvo ruošiami specialūs gimdymo marškiniai, siuvinėjami apsauginiais ženklais. Daugelio tautų mitologijoje rasime gimdančias moteris globojančią deivę. Ant marškinių buvo siuvinėjami tos deivės ženklai ir simboliai. Tokie marškiniai, išsiuvinėti apsauginiais ženklais, tapo ypač aktualūs dabartinei moteriai, kuri dažnai labai svarbiame, ypatingame virsmo taške paliekama viena svetimoje, kartais netgi priešiškoje ir agresyvioje aplinkoje. Net ir gimdant namuose, moteriai ir jos šeimai tenka didelis rūpestis sukurti tiek vidinį, tiek išorinį saugumą, nes gimdymas daugiabučiame name negali prilygti gimdymui savoje pirkioje, apsuptai sau artimų ir pažįstamų moterų rato.

Iniciacijomis pradedamas dvasinis gyvenimas, kuris suteikia dvasinę sveikatą. Perkeitimo, virsmo sukeltas skausmas yra realus, bet tik skausmo ugnis gali sulydyti kūną ir sielą.

Mąstydamą apie savo patirtį, susijusią su moterų ritualais Lietuvoje, Latvijoje, Rusijoje, Ukrainoje, JAV, Čekijoje, Austrijoje ir daugelyje kitų šalių, kuriose man teko juos stebėti ir dalyvauti, galiu išskirti tris pagrindinius dalykus, kurie pabrėžiami moterų ritualuose:

- dvasinis moteriško kūno patyrimas,
- moteriškasis Dievo aspektas,
- partnerystė tarp moters ir vyro.

Lietuviškuose motinystės ritualuose labai svarbus yra ir vyro/partnerio/tėvo vaidmuo. Jeigu inicijuojama moteris nori, šalia jos gali dalyvauti ir vyras. Kitas svarbus dalykas – kiekvienas simbolis, kiekvienas veiksmas ar apeiga labai kruopščiai apmąstoma ir pasveriamą, kiek ji svarbi konkrečiai moteriai, kiek ji susijusi su jos galimybėmis sąmo-

⁶² E Glemžaitė, *Kupiškėnų senovė*, 1958.

ningai priimti ir aktyviai dalyvauti rituale. Kiekviena ritualinė kelionė atliekama su giliausia pagarba moters savimonei ir gebėjimui dalyvauti toje kelionėje.

Draudimai / tabu

Šalia gimties procese esančią moterį palaikančių papročių ir apeigų (pribuvėjystės, placentos palaidojimo, palankynų, moterų pirties) egzistavo daugybė tikėjimų, kurie saistė nėščią moterį tabu ir draudimais. Žymus pirmosios XX a. pusės folkloro rinkėjas Leonas Bielinis⁶³ Tverečiaus ir Adučiškio apyl., Švenčionių apskr. užrašė 30 tabu nėščiai moteriai:

- „1. Neišpilti muilino vandens, pakol muilynių pūtos pranyks, nes vaikas bus atsipūtojęs.
2. Nepilti to vandens per tvorą – vaikas bus netvarkingas, kaip tvora.
3. Neperžengti ar neužminti tos vietos kur kiaulė neseniai paskersta buvo svilinama – gims vaikas su šeriais ant pečių ir jam labai niežtės.
4. Staiga nusigandus gaisro neprisiliesti su ranka prie gryo [nuogo] savo kūno – vaikas toje vietoje turės raudonas dėmes.
5. Dalyvaujant laidotuvėse, išeiti iš pirkios pirm įdedant lavoną į karstą⁶⁴ – pasivėlinus, vaikui iš burnos smirdės.
6. Išnešant numirėlį iš pirkios, jei išeisi paskutinė – vaikas iki senatvės bus išblyškęs.
7. Vengti, kad kas nors ir be piktos valios mėtydamas uogas, nepataikytų su uoga į gryną kūną – vaikas toje vietoje turės uogos pavidalo dėmę.
8. Važiuojant vežime nesėsti užpakaliu į arklį – vaikas gims kojomis pirmyn.
9. Vežime nesėsti taip, kad vežikui reikėtų perkelti vadeles per nėščios galvą – vaikui gimstant bambos gysla apsisuks aplink vaiko kaklą ir jei bobutė greitai nepastebės – vaikas uždus.
10. Nežengti per ganykloje pamestą virvę ar lenciūgą, kuriuo gyvuliai rišami buvo – vaikui apsisuks bambagyslė apie kaklą.
11. Nelandžioti ir nelaiptuoti per tvorą – vaikas bus išdykęs, visur landžios.⁶⁵
12. Einant vandens parsinešti, reikia apžiūrėti, kad kibiruose nebūtų likusio vandens lašų – gims vaikas su kyla [išvarža].
13. Vaikščiojant nevalgyti – vaikas visuomet žiopus.
14. Nevogti – vaikas bus vagis.
15. Nežiūrėti per rakto skylutę ar kitokį plyšį – vaikas bus paleistuvis.
16. Pirtyje besiprausiant neiti nuogai oran nusišlapinti – vaikas bus mižnius.
17. Užvilktu ant savęs drabužio nelopyti – vaikas bus nebylys.

⁶³ Nors bažnyčia ir spauda su burtais ir prietarais nenuilstamai kariauna, bet toli gražu savo tikslo neatsiekė. Tikrai tiek teatsiekta, kad žmonės su savo burtais slepiasi nuo svetimų akių: „aš tai, girdi, burtams nevieriju, bet mūs kaimynai tai da vierija.“

Aš gi, kaip šioje apylinkėje nuo kūdikystės iki 15 m. amžiaus pragyvenęs ir dabar per ketveris metus kartu begyvendamas persitikrinau, kad dar 70% buvusių burtų praktikuojama ir dabar, gal dalinai iš papratimo ar dėl juoko, bet jau ne su tokiu pasitikėjimu, kaip, kad pasakojama seniaus buvo daroma...

LTR 2239, 1939 m. *Rinkinys burtų ir prietarų iš Adučiškio apyl., Švenčionių apskr. Užrašė Leonas Bielinis.*

⁶⁴ Anksčiau šarvodavo ant lentos, o į karstą dėdavo tik išnešant laidoti. - *Autorės past.*

⁶⁵ Net ir mažoms mergaitėms buvo griežtai draudžiama laiptuoti per tvorą, dėl to, kad, neduok Dieve, pasikels sijonukas. - *Autorės past.*

18. Praeinant pro smirdančią vietą nosies neužspausti – vaikui iš burnos smirdės.
19. Prie atidengto pečiaus nevalgyti – vaikas bus besotis, daug valgys.
20. Nesėdėti ant atvirų durų slenksčio – vaikas gims pro štolco [tiesiąją?] žarną.
21. Negerti vandens iš viso kibiro – vaikui skersai nosį bus mėlyna dėmė.
22. Nežiūrėti į žmones žvairai – vaikas bus žvairas.
23. Nežiūrėti į svetimas atviras žaizdas – jos neužgys, kol vaikas neužgims.
24. Šventadienį nelaužyti balanų – vaikas bus ligotas.
25. Laidotuvėse prieš dedant lavoną į karstą reikia pasišalinti – vaikas numirs.
26. Siuvant vengti adatą su siūlu lūpose laikyti – vaiko liežuvis bus prisegtas.
27. Nemindžioti nuo degančių balanų krintančių žarijų – vaikas bus šašuotas.
28. Verdancio puodo, kai kūpa [bėga per kraštus] nepūstyti – vaikas seilės.
29. Jei kaimynas negalės tau suteikti ko prašysi, tai neprašyk, nes jį pelės užpuls.
30. Nesišlapinti prie trobesio, kur nuo dangčio [stogo] lašai krenta, nes vaikas bus labai snargliuotas.⁶⁶

Peržvelgus tabu, kurie yra apibendrinti kaip ko nors neleidžiančios formulės, iš pirmo žvilgsnio jie gali pasirodyti nelogiški, paradokslūs, tiesiog juokingi. Atrodo, kad tarp jų pačių nėra loginio ryšio ir apskritai ryšio su gyvenimu. Tačiau iš karto galima tvirtinti, kad šie tabu daug pasako apie skirtingus istorinius laikmečius ir jų nėštumo supratimą. Be abejonų, patys vėlyviausi yra tie „nurodymai“, kuriais moteris elementariai mokoma kultūros ją gašdinant, kad tas nekultūringumas bus perduodamas palikuonims. Juos galima sieti su švietimo epocha, pozityvizmo nuostatomis ir katalikybės normomis. Toks būtų pasaulėžiūrinis pagrindas tikrai likęs po, atrodytų, elementariausiais tabu. „Šventadienį nelaužyti balanų – vaikas bus ligotas.“ „Jei kaimynas negalės tau suteikti ko prašysi, tai neprašyk, nes jį pelės užpuls.“

Atrodytų netikėta šio tabu formulotės pabaiga, kuri visiškai nesisieja su moralistiška nuostata, kad nėščioji neturi primesti aplinkiniams savo pageidavimų. Kuo čia dėtos pelės? Tačiau esama visos tabu grupės, kurioje vienaip ar kitaip vaiko likimą išreiškia gyvūnai ir jų elgesys. Be abejo, tai yra kur kas archaiškesni tabu, perteikiantys tolimų amžių žemdirbių bendruomenės baimes susijusias su nėštumu. „Neperžengti ar neužminti tos vietos kur kiaulė neseniai paskersta buvo svilinama – gims vaikas su šeriais ant pečių ir jam labai niežtės.“

Vaisius gali būti paveiktas sąlyčio su gamtiškuoju gyvūnijos pasauliu. Jis tarsi regresuotų ir tai parodytų elementarūs išoriniai požymiai. Itin svarbi yra arklio, vežimo, vadelių, virvės simbolika, kuri, mūsų nuostabai, parodo, kad gimties kaip kelionės suvokimas buvo vienas svarbiausių žmogui archetipų. „Važiuojant vežime nesėsti užpakaliu į arklį – vaikas gims kojomis pirmyn.“ „Vežime nesėsti taip, kad vežikui reikėtų perkelti vadeles per nėščios galvą – vaikui gimstant bambos gysla apsisuks aplink vaiko kaklą ir jei bobutė greitai nepastebės – vaikas uždus.“ „Nežengti per ganykloje pamestą virvę ar lenciūgą, kuriuo gyvuliai rišami buvo – vaikui apsisuks bambagyslė apie kaklą.“

Šie tabu yra vieni labiausiai paplitusių ir išlikusių net iki mūsų dienų, kadangi jie iš

⁶⁶LTR 2239, 1939 m. Rinkinys burtų ir prietarų iš Adutiškio apyl., Švenconiu apskr. Užrašė Leonas Bielinis.

tiesų iliustruoja gimdymo traumas, tai, kas iš tikrųjų yra grėsmingiausia. Nesunku atspėti, kad būtinai turėtų būti kažkokie tabu, kurie atskiria gimimą ir mirtį. Tačiau jie yra tokie tiesmuki ir susiję su vėlyvaisiais laidojimo ritualais, kad galima spėti, jog vėlesniųjų laikų formulotės yra pridengusios archaiškesnes. „Dalyvaujant laidotuvėse, išeiti iš pirkios pirm įdedant lavoną į karstą – pasivėlinus, vaikui iš burnos smirdės.“ „Laidotuvėse prieš dedant lavoną į karstą reikia pasišalinti – vaikas numirs.“ „Išnešant numirėlį iš pirkios, jei išeisi paskutinė – vaikas iki senatvės bus išblyškęs.“

Archainiuose tabu nėra tiesioginio mirties kaip grėsmės simbolizavimo, nes gimimas ir mirtis buvo vientiso, stichijų užvaldyto pasaulio dalys. Nėščiąją stengiamasi atskirti nuo tiesioginio sąlyčio su ugnies ir vandens stichijomis. Bijoma, kad jos paliks tiesioginę žymę būsimąjo kūdikio likime.

„Staiga nusigandus gaisro neprisiliesti su ranka prie gryno savo kūno – vaikas toje vietoje turės raudonas dėmes.“ „Nemindžioti nuo degančių balanų krintančių žarijų – vaikas bus šašuotas.“ „Einant vandens parsinešti, reikia apžiūrėti, kad kibiruose nebūtų likusio vandens lašų – gims vaikas su kyla.“ „Negerti vandens iš viso kibiro – vaikui skersai nosį bus mėlyna dėmė.“ „Nesišlapinti prie trobesio, kur nuo dangčio lašai krenta, nes vaikas bus labai snargliuotas.“

Šių tabu grupė yra viena didžiausių ir ji atskleidžia daugiau su nėštumu susijusių dalykų. Antropologų yra plačiai analizuotos simbolinės moterų seksualumo reikšmės ir daugelyje senų kultūrų moters seksualumas yra išreiškiamas atviros krosnies (gimdos), užleidžiamų (seksualių, greit besiveisiančių) pelių vaizdiniais. Čia reikia pabrėžti, kad moters seksualumas visais atvejais, kai jis yra minimas, yra ribojamas. „Prie atidengto pečiaus nevalgyti – vaikas bus besotis, daug valgys.“ „Nežiūrėti per raktą skylutę ar kitokį plyšį – vaikas bus paleistuvė“ (šiuo atveju perdėtas seksualumas susiejamas su vaiku). Kartu su atveriamą moters seksualumo tema tenka paliesti ir jo vertinimų griežtumą, virstantį kategoriškais draudimais. Su ugnimi susijusių tabu pavyzdžiuose matome, kad su moteriškiausia stichija – vandeniu – susijusiais tabu juos sieja ta pati pasaulėžiūrinė potekstė: moteris yra atskiriama nuo pirmą kartą savo stichijos – vandens, kuris reiškia ir sąmonę, ir pirmą kartą Didžiosios Deivės iščių vandenį, ir Kosminius vandenius. Kosminiuose vandenyse įvyksta pirmoji dieviškoji emanacija – pirmą kartą seksualumas ir vaisingumas, iš kurių kyla visa, kas gyva.

Grįždami prie moters kūno temos, galime pastebėti, kad visi tabu skirti būsimą vaiko apsaugai, bet praktiškai nėra tabu, kurie būtų orientuoti į pačios moters apsaugojimą paruošimo gimdymui prasme, tačiau nedviprasmiškai varžomas jos kūniškumas. Šie tabu iš tikrųjų yra pragaištingi. Jie veikia ne moters naudai, bet sukelia tiesioginę grėsmę sėkmingam gimdymui, nes riboja šiuo atveju gyvybines kūno funkcijas. Daugumoje tabu, atrodytų, tėra „rekomenduojama“ nedemonstruoti nuogo kūno, tai siejant išskirtinai vėlgi su vaisiaus ateitimi. „Vengti, kad kas nors ir be piktos valios mėtydamas uogas, nepataikytų su uoga į gryną kūną – vaikas toje vietoje turės uogos pavidalo dėmę.“ „Pirtyje besiprausiant neiti nuogai oran nusišlapinti – vaikas bus mižnius.“

Tačiau potekstė yra daug gilesnė. Buitiškose situacijose atsirandančios putos šiuose tabu yra aliuzijos į lytinę aktą ir sekso ryšį. Iš draudimų akivaizdu, kad nėščia moteris

jokiu būdu negali turėti sekso ryšių – paskęsti „muilynių putose“ ir „pūstyti kūpančių puodą.“ Puritoniškas sekso ryšių draudimas nėštumo metu tiesiogiai silpnina gimdymo metu būsiančias taip pat labai svarbias kūno funkcijas.

Atrodytų, kad nėščia moteris laikoma pažeidžiama ir bendruomenė ją saugo nuo galimos blogų jėgų intervencijos. Ypač buvo tikima, kad nėščios moters tyko daugybė piktųjų ir blogųjų dvasių bei blogų reiškinių, kurių ji kaip įmanydama turėtų saugotis (pastebėjime, kad vaisiaus labui).

Iš tiesų bendruomenė bijojo nėščios moters, saugodama save pačią nuo sąlyčio su nėščiąją supančia anapusybe, gaivališku gamtiškumu, fizine „bjaurastimi“. Bendruomenė pirmiausia sukurdavo sau pačiai parankius vertinimus ir jie geriausiai atsispindėjo tabu. Kokia praraja atsiveria tarp, kaip mes įsivaizduotume, visuotinio palankumo nėščiai moteriai ir tikėjimo, kad labai paprastais būdais pašalinis gali ją „nukenksminti.“ Koks veidmainystės teatras iškyla prieš mūsų akis, išsiplėčia griežta tabu formuluotė, nes reikia aprašyti, koku būdu gali išvengti atpildo už nepatenkintą nėščiosios poreikį ar tiesioginį prašymą. Viešoji moralė vertė elgtis pozityviai, tačiau išlikusios barbariškos priemonės leido pačiam „apsisaugoti“ kito žalojimo kaina. Tai labiausiai pirmą kartą, žmogaus nuo gyvulio dar neatskirianti elgsena, kai įsivaizduojama neišvengiama blogybė verčia aukoti kūdikį. Dėl visa ko reikia dar jam negimusiam perkirsti lūpą, atliekant magišką slenkščio, ribos tarp šiapus ir anapus, sunaikinimo veiksmą. „Jei išleidamas nepatenkintą nėščią moterį, su kirviu kirsi į viršutinį ar apatinį durų slenkstį, tai naujagimio lūpa bus perskilus.“ „Išleidžiant nėščią moterį iš namų nepatenkinus jos prašymo, reikia nepastebimai mesti į ją akmenėliu, žemės grumsteliu ar medžio šipuliu, tai nuo pelių apsiginsi, bet naujagimis, kur susiradęs tokį daiktą kramtys.“⁶⁷

Istoriniai faktai patvirtina, kad tabu atskleidžia anaipol ne tausojusią moterį visuomenės socialinių santykių realybę. Tai pirmiausia susiję su elementariais žmogaus mitybos poreikiais ir netgi nėštumo metu išliekančia nepakeliamai sunkaus darbo būtinybe. Nors buvo sakoma, kad nėščios moters norai turi būti išpildomi, ji gali valgyti viską, ko jai norisi, Bažnyčia nėščiasias atleido nuo sauso pasninko, tačiau tai neturėjo prasmės, nes bendruomenė praktiškai nėščios moters mitybai neskyrė jokio dėmesio. Geriausias maistas nuo stalų vis viena ir toliau atitekdavo vyrui, nes tradiciškai buvo laikomasi nuomonės, kad vyras šeimoje dirba sunkiausiai. Tai patvirtina net ir XX a. lietuvių pribuvėjų gyvenimo faktai.

Pribuvėja ir žolininkė Michalina, pasakodama apie savo gyvenimą, labai vaizdžiai nupasakojo savo nėštumo ir pogimdyminį laikotarpį:

„Ar visos maitindavo krūtimi?“

„Tai kurios turi, tai turi. Aš tai 12 nedėlių pražindžiau ir tadu verdu košę grikinę ir valgydinu.“

„O ko taip anksti?“

„O ką gi daryt? Dievuliau mano, buvo viena karvelė. Reikia košelė išvirt piene, reikia pieno vaikams, reikia gaspadoriui pagadyt. O pati kupkelį burokų iš dyžkos, kur kiaulėm

⁶⁷ LTR 2239, 1939 m., Rinkiny s burtų ir prietarų iš Adučiškio apyl., Švenčionių apskr. Užrašė Leonas Bielinis.

tarkuoji, pasiimi ir druskos inpylei, ir grikinį blynų ir suvalgei, net pilvas braška kaip pasniedoji [pavalgai]. Ir tai ne dabar, ką nelenda niekas. Kaip maža valgai, tai maža pieno... Tris kilometrus eini pjaut. Tai vienu vediesi, o kitą nešiesi. O paklodėj surišta ažu pečių karo ir cacės, ir adidžia. O ti ir lopšelis tavo, ir kūlė.“

Iki pat XX a. vidurio nėščiosios sunkiai dirbo visoje Europoje ir net Amerikoje. Jų mityba taip pat nebuvo rūpinamasi. Istorikas E. Shorteris pateikia duomenis, kad „1900 metais Vokietijos kaime buvo rastos tokios nelaimingos nėščios moterys, kurios buvo priverstos graibyti bulves iš kiaulių lovio.“⁶⁸ Toliau E. Shorteris aprašo, kaip didžiuosiuose Europos ir Amerikos miestuose neturtingos nėščios moterys kiauras dienas stovėdavo prie lyginimo lentos ar fabriko konvejerio, nešiojo ir kilnojo sunkius daiktus, skalbė, valstietės laukuose susilenkusios pjovė ir rovē, šėrė gyvulius ir tampė sunkius daiktus kartu su vyrais.⁶⁹ Toks sunkus darbas nėštumo metu baigdavosi sunkiomis komplikacijomis, ligomis, invalidumu arba net ir mirtimi.

Ne tik kad nebuvo tabu sunkiems darbams, priešingai, buvo tvirtinama, kad sunkus darbas palengvina gimdymą. Vėlgi – archaiškiausios XX a. pribuvėjos Michalinos gyvenimo faktai liudija, kad nėščia moteris turėjo eiti į laukus ir dirbti kartu su kitais bendruomenės nariais iki paskutinės minutės ir tuoj pat po gimdymo vėl keltis ir tęsti sunkiausius darbus. Tai neretai kainuodavo gyvybę ir motinai, ir vaikui.

„Utarnike mergaitę turėjau. Utarnikan namie turėjau, o grikliai nerauta, linai nerauta. Paskėliau, susisukau, žinai, kaip ti aina. Kaip iš kupko vanduo, teip kraujai. Nuvėjau veikt, raut ir vaikų nusinešiau. Ir iš aguonų išsprausiau, kad miegot, kad nereikt dažnai žindyti. Puodan ir prišutini ir tadu indedi vandenin tan, išsprausi ir miegti tadu.“

Nėščios moterys galbūt jautė vidinį netikrumą ir skriaudą, tačiau visuomenės normos ir esama kultūra joms nepadėjo suvokti savo neapibrėžto arba užslėpto nerimo priežasčių ir priversti su tikru rūpesčiu mąstyti apie nėštumą, – bent jau ne taip, kaip pačiai visuomenei buvo paprasčiausia.

⁶⁸ Edward Shorter, *Women's Bodies: a Social History of Women's Encounter With Health, Ill – Health and Medicine*, New Jersey, 1991, p. 51–52.

⁶⁹ Ten pat, p. 53.

IV MOTINŲ IR TĖVŲ BALSAI

Visuomet nepatraukli moteris buvo ta, kuri veikė žodžiais. Ji buvo vaizduojama kaip vaidinga liežuvautoja, furija, ragana. Moterys jautė spaudimą, reikalaujantį atsižadėti kalbos, ir „mielos, elegantiškos“ moterys buvo tos, kurios buvo tylios.

Šimtmečius treniruotos tylėti moterys, pradėjusios teisingai aprašinėti savo išgyvenimus, supranta, kad kalba jas išduoda. Tai tinka ir rašytojai, ir bet kuriai kitai moteriai, norinčiai kalbėti savo pačios balsu. Tai taip pat tinka ir vyrams, kurie stengiasi įvardyti savo sielos procesus.

Carolyn Heilbrun, *What She Was Silent About*, New York Times Book Review.

Monika: Apie gimdymą galvojau kaip apie labai sąmoningą procesą, labai jam ruošiausi, stengiausi, kad nebūtų jokių minčių, kurios galėtų pakenkti vaikui. Norėjau tiesiog padėti jam ir būti su juo. Nes jam šitas įvykis žymiai sunkesnis negu man. Nes aš jau čia, o jam dar reikia ateiti. Ir labai svarbu, ką jis išgyvens, ką jam reiškia šitas pirmas ir didžiausias virsmas.

Aš galvoju, kad moteris tikriausiai labiausiai supanašėja su tuo žmogumi, kuris ateina. Nes, atrodo, kad tu nebeturi veido. Tampi žmogumi be veido. Gal skausmas tokią padaro, nežinau. Bet tu tarsi ištirpsti. Tikrai keistas pojūtis, žmogus be veido.

Ignas: Lieka akys...

M.: Lieka kažkokia gyvybė, kuri nebeturi žemiško, aiškaus kiauto. Ji tiesiog yra gyvybė tavyje. Ne vaikelio gyvybė, o tiesiog gyvybė...

L.: Toks virpėjimas...

M.: Aš kaip tik šį rytą pagalvoju, kad man labai gera, kad aš galiu jaustis netgi išdidžiai. Jeigu man būtų tekę pasitikėti ligonine, kažkas vyktų, bet jau ne mano rankose. Kažkas, kas labai labai trukdo. Šitam visam sunkiausiajam virsmui.

L.: Mama kai paskambino, pasakė, tu juk vyras, kaip tu galėjai taip rizikuoti? Aš jai nieko nesakiau. Bet aš pagalvoju... Taip, aš vyras, užtat mes ir gimdėm. Aišku, Monika gimdė... Aš negalėjau gimdyt. Tiesiog buvau visą laiką šalia, bet buvau labai toli nuo visokiausių nuomonių ar kažkokių pavojų. Išvis toli nuo žmonių, bet arčiausiai žmogaus.

M.: Dabar pagalvoju, kokia vieniša turėtų jaustis moteris, kai ji gimdo ligoninėje. Jau į pabaigą, kai buvo pradėję būti tikrai sunku, tiesiog troškau rankų, kurios man padėtų, kurios glostytų, kurios palaikytų. Vienintelį kartą, į pabaigą, man teko vienai prabūti tą didelį skausmą. Ir staiga pajaučiau, kaip nykia viena moteris tame skausme, jeigu nėra šalia jos vyro.

L.: Ne tiek jie gyvybės laukia, tie žmonės ligoninėje, kiek jie bijo kažko.

M.: Bijo mirties...

L.: Greičiausiai taip.

M.: Kažkokios labai rimtos tos mūsų mintys šiandien. O šiaip tai labai didelė šviesa. Tas vaikelis – šviesa ir džiaugsmas, kad mes tikrai padarėm viską, ką šitas vaikelis galėjo gaut iš mūsų ateidamas čia. Geriausią turbūt...

Moterų ir vyrų pasakojimų yra apie 60. Jie rašyti apytikriai nuo 1992 iki 2004 m., daugiausiai tai tekstai, kuriuos parašė pribuvėjai Saulei artimi žmonės, lanke jos nėsčiųjų grupes, taip pat yra keletas interviu, darytų Laimės. Ne visi gimdė namie, tačiau visi buvo lanke Saulės mokyklą, prašę jos patarimų, prieš priimdami labai svarbius sprendimus, kreipėsi, kai reikėdavo ką nors sužinoti apie kūdikio priežiūrą.

Šie pasakojimai visiškai nebuvo vertinti taikant kokius nors literatūrinių kūrinių kriterijus. Buvo sąmoningai nutarta, kad nereikia šių tekstų daromo išpūdzio kaip nors gerinti ar mėginti keisti. Šie tekstai buvo redaguoti tik tiek, kiek siekiant juos padaryti sklandesnius kalbiniu požiūriu, ypač tuos, kurie buvo paimti iš vaizdo archyvo.

Motinių balsai

Rima: 1988-ji, gimtis tarp visa kita

Laimė paklausė kaip per interviu, tarsi užduodamai pirmąjį klausimą, apie kurį buvo ilgai galvota, bet kuris pagaliau buvo suformuluotas: „O kiek tu esi viso to, apie ką ruošiamės rašyti knygą, dalis? Ką tau pačiai reiškia „vandeniniai gimdymai“? Kiek tu, sakysim, pažįstama su Saule ir ką žinai apie kitas tos aplinkos moteris?“

Mintyse aš purkštelėjau kaip prieš plauką paglostyta juoda feministinė katė, nuo manęs pažiros kažkas panašaus į ambicijų ir ironijos žiežirbas. Ar aš turėjau staiga nuiliūsti ir pasijusti nesanti tos palaimintos bendruomenės narė? – Na taip, nesu „vandeninė“ gimdytoja. Mano vienintelė dukra Ieva gimė pagal visas 9-jo dešimtmečio Kauno ligoninės (ne bet kokios, o atskirų nedidelių P. Mažylio gimdymo namų, likusių iš Nepriklausomybės laikų, kuomet jie buvo elitiniai) „klasikos“ taisykles, ir ją priėmė paprastų akušerių, kurių net pavardžių gimdyvėms niekada neateina į galvą pasiklausti, rankos.

1988-iais į gimdymo namus jau atnešdavo parduoti nepralaidžių kelnų – sauskelnių pirmtakių, anties snapą primenančių čiulptukų, nebedeformuojančių vaiko burnytės, o iš Azijos (Uzbekijos) gabenomės kokybišką pieno pakaitalą „Similac“ – iš sovietmečio mes jau buvome išjudėję, bet pribuvėjos Saulės epocha dar nebuvo prasidėjusi. Niekas dar nebuvo pradėjęs su tokia užsispyrėliška inteligencija įtikinėti, kad vaikui tai, kas mamos, apskritai niekuo negali būti pakeista ir, svarbiausia, nebuvo užsimojęs padėti moteriai taip paruošti savo kūną gimdymui, kad ji pati pajėgtų įgyvendinti tai, ką pamatė fantastiškame spalvotame Laimės „kine“ apie gimdymą vandenyje. Maždaug tais pačiais metais, kai gimdžiau, iš gimdymo telaukdama kūdikio, Saulė paniro į Juodosios jūros bangas, ir iš jų išniro ne tik su kūdikėliu, bet ir su gimdymo, kaip esminio moters egzistencijos įvykio nuojautom, ir taip prasidėjo pradžia to, kas šimtams jaunų moterų ir jų vyriškių tapo tikras apreiškimas.

Ir vis dėlto tai, kad aš negimdžiau vandenyje, dar nebuvo nė mačiosi videovaizdų, kur kūdikėliai nardo mėlynėje gražesnė už gelmių jūrų žvaigždes, nėra apverktina, kaip negalėjusi realiai išsipildyti egzistencinė galimybė. Nesu tikra, ar ir šiandien, gana daug apie tai žinodama, įstengčiau tiek įsijausti į mėgavimąsi šiltu vandenėliu. Aš gimdydama norėjau kuo pigiau „atsipirkti“, kuo vikriau apsisukti, – kaip visais tais gyvenimo atvejais, kurie mano dvasinei egzistencijai nebuvo esminiai dar ir todėl, kad buvo kitos kulminacijos.

Kaip šiuo gyvenimo atveju susitvarkyti, kas nuo manęs pačios priklausau, kad „išsirašyčiau“ iš ligoninės su rožių puokštėm ir gyvu vaiku, – va kiek tegalvoju kovo 20-ąją baigdamą klijuoti kambario sienas intensyvaus rausvumo tapetais. Karsčiausi ant kėdės kaip prieš gimdymą besitvarkanti beždžionė palmės šakomis ir plačiais mostais dengiau sienas visa užliejančiu rausvumu – žinoma, panašių užmojų nebūtų palaikiusi mano moterų konsultacijos gydytoja (nors vargu, ar būtų ir paaiškinusi, kaip panašūs dalykai turėtų suveikti, – ką aiškina Saulė). Tačiau aš bijojau ne baltų chalotų, ne tų sovietinės modernybės formalumų, kurie smaugė medikus nė kiek ne mažiau nei jų pacientus. Bijo-

jau tų man gal skirtų baisių išbandymų, kurių auką pasirenka pačios likimo deivės... Jeigu aš kada tikrai buvau paveikta religijos ir persiėmusi bendravimu su jos šventaisiais, tai buvo Senosios Deivės sakralioji sfera bei jos deivių panteonas, kuris gausėjo pasauliui vis labiau vyriškėjant. Didžiąją Deivę Motiną pakeitė jos dukros jaunosios Antikos rytmečio Deivės, kurioms su žmonėmis ir už juos viršesniais teko grumtis pagal vis labiau žemiškas karingo sambūvio taisykles. Aš skaičiau ir meditavau Gimbutienę kaip, duok, Dieve, kiekvienam tikinčiajam Bibliją. Bet tas pasaulis, kuris vėrėsi prieš mano akis, buvo ir žiaurios deivių savivalės, jų įgeidžių ir keršto pasaulis, – jos primindavo apie savo svarbą, jei nebuvo pakankamai atnašauta.

Žodžiu, jau visai laiku, pati, bet ir pagal „deivišką“ numatymą susižadinau gimdymą. Vos už kelių valandų, pirmadienio paryčiais, pasijutau ypatingai. Ne kaip ligonė, – bet tai buvo kūną itin savitai užvaldantys ir itin išskirtiniai pojūčiai. Jau turėjau poliklinikos popierėlius, jau mane buvo trumpai išlydėjusi apylinkės gydytoją pavaduojanti jauna gydytoja (mano, kaip nėščiosios, aplinka buvo jaunutės vos pradedančios gydytojos, tad gimdyti išvažiavau ir gimdžiau turėdama tiek žinių ir praktinės nuovokos, kiek prieš du šimtus metų Viktorijos laikų padorumą puoselėjančioje aplinkoje gyvenusi pirmakartė).

Šito „savojo gabalo“, skirto prisiminimams apie savąją patirtį, – tiek, kiek ji galėtų atskleisti mano kartos moterų gyvenimo autentiškumą, labai ilgai nerašiau. Net perskaičiusi I. M. Gaskin „Dvasinę pribuvėjųystę“, per vasarą skaičiusi suskaičiusi ją iki kiekvieno atskiros moters pasakojimo žodelyčio. Ji Amerikoje buvo tokia svarbi vienos esminių gyvenimo sričių – gimdymo – kaip dvasingumo reiškimosi srities savimonės susiformavimui. Pagaliau – ši knyga parodė, kaip iš gyvenimo galima padaryti tekstą, „iš gimdymų“ sukuriant nuostabią knygą, pačią kaip meno objektą...

Pasiryžau sugaišti kažkiek laiko norėdama paliudyti nepaprastą universalesnio moteriškumo prasiveržimą visokeriopo Atgimimo metais. Tai ne „pasikeitęs“ gyvenimas pagerino moteris. Tai nepaprastas dvasingumo proveržis tebėra sunkiai vykstančius esminius pasikeitimus kaitinanti vidinė jėga.

Taigi tęsiu pasakojimą apie tūkstančio pirmadienių jau užklotą pirmadienio rytą. Pajutusi neabejotinai naujus pojūčius, vis dėlto nusprendžiau, kad padoriausia būtų nuvykti į gimdymo namus tada, kai yra tinkamiausia dalykiškam pasirodymui valanda – aštunta ryto. Puiku buvo tai, kad ir sąrėmių iki tos aštuntos sulaukiau tokių, kurie buvo tikras ženklas: reikia vykti į ligoninę, kol man tai dar įmanoma pačiai padaryti be greitosios pagalbos.

Gimdymo namų priimamajame dirbo mano tikra teta Dalia (mamos pusseserė), su kuria jau buvome prisibendravusios taukšdamos apie šį bei tą, taip pat ir gimdymus, kaip vieną gyvenimo sričių, kur atsitinka kurioziškiausi ir dėl to mėgti gyvenimą (ir pačius gimdymus bei dėl jų neišvengiamus vaikus) verčiantys dalykai. Visada jaunytė ir elegantiška Dalia, pati nė už ką neištekėjusi ir sykiu negimdžiusi, išvydusi mane tvarkingai stovinčią tarpduryje pirmadienį, 8 val. ryto, pakvietė puodelio kavos, tarp kitko pastebėdama, kad šiandien kažkaip daugoka norinčių pagimdyti. Kai pasisakiau, kad, beje, ir aš to paties, ji tebeieškojo puodelio kavai: na, mano pareigingoji „pirmakartė“, – taip

maždaug turėjo pagalvoti. Ji lyg tarp kitko paklausė, ar esu padariusi, kaip aš vadinau, „namų darbus“ (prausimaisi, išsivalymai, depiliacijos). Entuziastingai patvirtinau, kad taip, – ir tai jai turėjo būti mano pernelyg „pavyzdinio“ įsijautimo į gimdymą įrodymas.

Gyvenimas išties buvo pavirtęs į „situaciją“, – ir kaip kažko panašaus galėjo neatsiiekti, jei mano gimdymą turėjo priimti tokia žavi ir gyvybinga, tokiam gimdymo kombinatui visai nepritinkanti akušerė, panašesnė į Šekspyro komedijų ledi. Tą pirmadienį į ligoninę atvyko bent tris kartus daugiau gimdyvių, nei šiaip būna per dieną. Buvo kovą 21 diena, pavasario lygiadienis. Stebėjau ir mintyse išvedinėčiau teorijas – negi daug daugiau moterų nei paprastai galėjo pastoti birželio 23–24 naktį, ir dabar gimdomi tie bachanališkos trumpiausios vasaros nakties „saulės zuikučiai“?

Mano tokius teoretizavimus ir tylų pasidžiaugimą, kad nors nuo maudimo pilvo apačioje siela plėšiasi į dangų, tačiau esant medicinos įstaigoje negi kas negero begali nutikti, nutraukė pasiūlymas vis dėlto patikrinti, kiek atsivėręs mano gimdos kaklelis. Rezultatas – „oi, ak, vaje“, žaibiškai į krūvelę sukrinta kuo baisiausias ir ne to dydžio po ranka pakliuvusios šlepetės ir chalatai, aš persirenginėju taip keistuoliškai, kad keisčiau būtų tik karnavale, ir liftu pakeliama tiesiai į gimdyklą. Dalia lieka tebepriminėti, nes tai tenka daryti. Puiku – bet „viršuje“ ne tik abu gimdymo stalai beviltiškai užimti. Eilėj belaukiančių aptakių formų moteriškių prisigrūdė – kaip Rubenso tapyboj.

Ir dar – taip ir nesupratau, kokios anuomet buvo normalios gimdyklos hierarchijos bei normalios jos personalo pirmadienio ryto rutinos, bet atrodo, kad tą kartą budėti teko jaunutei gydytojai rezidentei, kokio nors „paties vedėjo“ aš taip ir nepamačiau. Pradėjau nuogausti, kad galiu pasiduoti panikai. Rodėsi, kad ta mergytė gydytoja gali padaryti tokių klaidų, kurias aš jai nuoširdžiai atleisiu – jau iš anos pusės. Mirtinai išblyškęs veidelis, ant akių užsmukusi kepurė, kurios ligoninės naujokei niekas, matyt, neskubėjo parūpinti tinkamesnės. Gal ji per naktį įskaitai ruošėsi, gal pusryčių nė kąsnio nebuvo spėjusi suvalgyti, gal... O čia – veža nuo pat ryto jai gimdančias bobas kaip sužeistus kareivius iš dar tebevykstančio mūšio lauko.

Taigi pasiprašiau toje visuotinėje moteriškių šventėje į pačią kampinę lovą, nužiūrėjusi, kad ji lyg ir niekam dar nepriklauso, ir pagalvojusi, kad jei man nors kiek pavyks susikaupti ir nusiraminti, tai nebent ten. Pagaliau atsiguliau. Prieš mane už lango buvo aklinas pilkas mūras, kito namo siena. Ar ją matė ir tos jaunos ponios, kurios gimdė čia prieš Antrąjį pasaulinį karą? Bent kieno nors ranka būtų nupiešusi ant jos kokią besiskleidžiantį žiedelį, kaip viename amerikiečių apsakyme dailininkas nupiešė paskutinį „nepalaužiamą“ klevo lapą jaunai ligonei. Stengiausi galvoti, kad jau pavasaris, pats gaviausias jaunas pavasaris, jo mėlynasis – mėlynai žydinčių pirmųjų žiedelių – laikas.

Pamėginau susivokti, kaip čia kas vyksta, kaip jaučiasi ir elgiasi kitos. Labai bijojau vieno – tapti bet kokio nežmoniškumo apraiškų liudininke (pirmąją naktį palatoje ketvirtąjo vaiko motina skaudžiai aptalžė jį per užpakaliuką, kad jau verkia). Bijojau, kad kurios nors moters gyvuliškas nesitvardymas ar žeminantis seselės atsainumas gali ir mane išvesti iš pusiausvyros. Man tai iki šiol tebeatrodo patys rizikingiausi gimdymo tokioje viešumoje veiksniai. Tikrai nereikia būti kartu net dviems gimdyvėms – toks mano požiūris.

Suleido skatinamųjų šalia jų paprašiusiai moteriai. Net krūptelėjau, pagalvojusi, koks skausmingas turėtų būti dūris į veną (tad ar galėčiau tvirtinti, kad gimdymo skausmai yra tokie jau nepakeliami?). Tysojau visai maloniai ir net džiaugiausi dėl vienos priežasties: man vis dar sekėsi tyliai susitvartyti ir prie manęs niekas neskubėjo prieiti. Po kiek laiko buvau apdovanota už pavyzdinę elgesį – pradėjau jausti harmoningas sąrėmių bangas, jų potvynius ir atoslūgius. Mane ta vis labiau besireišianti jėga, ėmusi taip galingai pagal per milijonus metų išstobulintą planą pulsuoti manyje, ne gąsdino, o atvirksčiai – ramino. Aš pagaliau čia, buitiškiausioje, man, kaip konkrečiai moteriai, tekusioje vienkartinėje situacijoje turėjau tai, kas buvo amžina, nuo nieko nepriklausoma, man tai reiškė – absoliučiai patikima.

Aš jaučiausi gniuždančiai kankinama, bet sykiu – ir skraidinama į transcendentinį lygmenį, tai Didžioji Deivė pasirūpino manim – jos ištikima maldininke. Buvo be galo įspūdinga, kad sutrupinusi kasdienybės luobą įsiveržė ta Didžioji Pribuvėja. Žinau, kad nebebūtų gąsdinusi nė mirtis. Ji dabar iš tiesų perėmė savo valion mano ir kūdikio egzistenciją, o palatoje šalia manęs atsistojo viena iš jos konkrečiai pacientei skirtų figūrų – deivė Atėnė. Valdinga, nekantri, su jokiais autoritetais nesiskaitanti. Anot mitologinių šaltinių, labai įnoringa ir mirtingųjų atžvilgiu – labai šališka. Tai ji buvo čia ir suteikė gimdymui savąjį stilių – juk jie taip pat, be abejo, yra visi labai stilingi, kaip ir visa, kas susiję su moterimis...

Aš nedaug išmaniau apie sąrėmius, niekas nepapasakojo ir nieko doro nepakliuvo į rankas pasiskaitymui, tad man mano pačios gimdymas buvo kaip pirmą kartą pamatyta jūra. Gnaužia kvapą – ne tas žodis. Atėnės stiliumi – dabar iškart ir šaunant tiesiai į reikalingą tašką – tuoj sulaukiau ir stangų, prasidėjusių tiesiog kaip konvulsijos, – žinoma, nesusivokdama, kad jau gi stangos. Tada pareikalavau tos jaunutės gydytojos ir jai atėjus vos bepasakiau temstančiose mintyse kaip ant popieriuko užsirašytą sakinį: „Daktare, man dabar jau tikrai labai bloga. Darykim ką nors“. Matyt, tai vėl nuskambėjo beviltiškai mandagiai ir gydytoja, kuri pati turėjo jaustis plėšoma į gabalus, mano atžvilgiu priėmė vis dar paruošiamojo lygmens sprendimą: jei aš galiu atsistoti, man reikėtų pamėginti pavaikščioti, gal nueiti į tualetą. Matyt, ji manė, kad reikia koku paprastu ir neskuobiu būdu stimuliuoti mano stangas. O kaip tik to nebereikėjo daryti...

Paskui mane patraukė vyriškai ryžtinga Atėnė, kuri jau tiksliai buvo numačiusi, ką darys toliau. Ji nesvyruodama įžvangėjo su visais pirmojo rango kareivos šarvais paskui mane į gimdyklos tupyklą ir vos man pritūpus (manau, kad daug milijonų metų moterys gimdė tik taip) ėmė plėsti iš manęs vaiką. Kadangi tai buvo mergytė, ši profeministinė deivė darbavosi su dvigubu atsidėjimu ir energija. Jeigu kada matėte klozeto „puodo“ reklamą, kur jis susilieja su jūrų kriaukle, – tai tokioje kriauklėje tuoj būtų atsidūrusi mano Ievužė.

Kai šiaip taip dar atlapojau nedideles dureles, mane pamačiusios jau ir akušerės suprato, kad ant stalo iš karto turiu patekti aš, o ne kažkuri kita „planuota“ moteris. Taip Atėnė savo nusižiūrėtąją mergytę ėmė ir prastūmė be eilės (aš buvau prašiusi Didžiosios Deivės, kad jeigu tai bus mano vienintelis kūdikis, kad ji būtų mergytė. Buvau prašiusi savo mergytei visų tų dovanų, kurios skiriamos „iš prigimties“ tikrai nesuklindama...)

Žinoma, mano pasakojimas kiek teatriškas, bet juk jis ne be lašelyčio ironijos. Ir tai, kad žiūrėdama į pilką nepramušamą sieną susikūriau galingų sparnuotų deivių vizijas, man ir šiandien leidžia vaizdingai perteikti esmę. Atėnė pastvėrė Ievužę – aš pajutau jos maksi skausmingą išpuoselėto nago grybštelėjimą. Vos vieną kartą skardžiai suklikau – būtų suvirpėję krikščioniai kokios nors la Scalos sietynai, ir man atsistojusi būtų paplojusis garbinga publika. Akušerių visa tai, kas darėsi be jų, nedžiugino – toks gimdymas per staigus ir taip pat savotiškai pavojingas. Panašiai – lyg nematomai rankai trūktelėjus greitai išėjo placenta.

Mergytė gimė! Tamsiaplaukė, būsimoji žaliaakė, su berniūkščiams būdinga aukšta smilkinių linija, – ji buvo tikra gražuolė, būsimoji Amazonių genties augintinė jau prausiama gimdykloje. Jos rankytės virpėjo nuo gimdymo įtampos, ji neleido man nė kiek pamiegoti jau pirmąją naktį, nuo pat gimimo pradžios rodydama išskirtinį gyvybingumą ir tuoj pradėjusi nesiskaityti su kūdikių vystymosi grafikais. Pirmoje klasėje man ją pamėginus įkalbėti, kad rankytę gal pakaks pakelti, kai į mokytojos klausimą negalės atsakyti kiti vaikai, ji piktai blykstelėjusi tamsžalėmis akytėmis man atšovė: „Na ne, mano rankytė bus pakelta ir pakelta“.

Šiandien Ievai septyniolika, bet kai kurias anų dienų detales aš prisimenu taip aiškiai, kad esu tikra, jog dar prisiminsiu ir triukšmingai švėsdama savo šimtmetį, kai nukvaišusi nuo Alzheimerio šiepsiuos balčiausiais protezais savo moteriškos jaunystės deivėms. Bet šiandien aš norėčiau rašyti retrospektyvią istoriją apie gimdymą, kuriame jo paties – mažiausiai. Tiesiog kaip užgijęs randas nutrupėjo tai, kas neturėjo jokio sąlyčio su mano išgyventu dieviškumo pojūčiu. Gal tai ir nebus blogai, jei tarp daugybės dar šviežių gimdymo įspūdžių bus ir viena kiek kitokia istorija.

Nenoriu nė mėginti prisiminti tų viščių tarybinėms gimdyvėms skirtų procedūrų, ne tik kad prisigalvoti jų prasmį. Vystyklų „poezija“ man trukdė naktimis rašyti tikros poezijos tikrą analizę. Taip ir neišmokau per mėnesį Ievytės suvystyti taip, kad neišlįstu amžinai šalti pėdų piršteliai. Ji tuoj išsispardydavo iš bet kokio kokono... Iš minkštos trikotažo skiautės dukrai jos mėnesio sukaktuvių proga pasiuvau mažytes kelnytes (griūvant sovietijai „normalių“ didžiulių rausvų ir melsvų šliaužtų parduotuvėse nebebuvo, o kitokių – dar nebuvo) ir mudvi pas savo gydytoją šiaušėme kaip žmonės.

Aš esu daug mažesni, – pirmiausia, kad pati susivokčiau, kurias vertybes noriu paremti, – apie savo kartos moteris. Nedaug galiu pasakyti apie tas, kurios dvidešimčia metų jaunesnės, – ir iš tiesų sudaro jau kitą kartą, – tad išvengsiu pagundos įrodyti, kad mes geresnės. Tačiau galiu aiškiai įžvelgti, kad mūsų mamoms ir močiutėms ir sovietmečiu pavyko mus užauginti laisvesnes nei buvo jos pačios. Tad nevengsiu prievolės pagerbti jas už tai, kuo jos buvo gal pranašesnės – altruizmu.

Man atrodo, būtina pagauti, prispausti delnu kaip saulės spindulėlį ant sienos bent detalę, kuri kitiems galbūt padėtų suprasti, kuo unikali yra Pribuvėja, mūsų vadinama Saule. Ji altruistiškai atiduoda tiek, kiek jos yra atiduodama, nesitikėdama, kad moteris ir šalia jos esantis vyras gali paimti daugiau nei jie gali. Gyvybinga, stipri tiek, kiek galima būti tik tuomet, jei esant sudėtingam gimdymui jai pačiai į veną nuolat per tiesioginę žarnelę savojo kraujo palašina kuri nors iš moteriškųjų deivių. Niekada nebuvo kilusi

mintis kažkaip specialiai ją kalbinti, ko nors klausti. Tikriausiai todėl, kad Laimė savo filmais ir kasdieniškais aplinkybėmis pasakytais dalykais buvo pravėrusi tarsi langelį į jos realųjį gyvenimą.

Bet kadangi Saulės net portretinių detalių tų moterų, kurios pasakoja apie savuosius gimdymus, tekstuose yra itin mažai, man norisi „išspausti“ iš atminties viską, kas galėtų būti susiję su ja. Noriu paliudyti kai kuriuos dalykus, o galbūt daug kam jau ir „nauja“ pasakyti apie šiandieninių keturiasdešimtmečių kartą, tai, kas visiškai nedera su jau tampančiomis vis glotnesnėmis jai taikomų vertinimų schemomis.

Pribuvėja Saulė – balta (baltaveidė ir baltaplaukė) iki skaidrumo, atrodanti kažkokia peršviečiama, kokie atrodo šventieji. Lanksti ir liauna, kokios būna neįsivaizduojamai stipriai šaknimis į žemę įsikibusios vytelės. Niekada nebūčiau tiek mąščiusi apie vizualinį jos, kaip žmogiškos būtybės, unikalumą, jei ne kitas mistifikuotas moteriškumo vaizdinys. Per N-tuosius rinkimus virš Viršuliškių kaip aitvaras pakilo apvalaveidės ministrės reklama. Tai iš jos krūties teka pensijos, amžinųjų bedarbių vaikų pašalpos... Nudailinta ir išgražinta, kad baisu tik dėl vieno, jog specialiųjų reikmių elektoratas nebeatrinks, kas ji tokia, ir dėl to kaip nors ne taip išrinks. Taip ir buvo – reklaminis įvaizdis „už vaiką, už šeimą“ išsiskyrė su kūniškojo objekto realybe, o politika – su rinkėjų aktyvizmu, šie vietoj prezidentės išrinko „metų moterim“...

Pasirašė pigūs per rinkimų kampaniją dalinti rašikliai, kviečiantys pasirašinėti už tokias „idėjas“ kaip šeima, vaikas... Idėjas, kurios sulėkštėjo išplotos ant rinkiminių plakatų, bet kurios gyvenime yra iš naujo gaivinamos, – kad ir tokios pribuvėjos Saulės. Man tas rinkiminis net su seksualumu ir moteriškaisiais vaidmenimis suplaktas siutimas padeda suprasti, kaip – to nesuvokiant – ilgimasi moteriškumo...

Yra buitinis akušerijos lygmuo ir yra dvasinis, elitinis. Saulė visada turėjo būti – labai vieniša, be jos lygmens bičiulės ir įnoringų deivių kažkodėl neskirtos dukrytės – virš to smulkmeniškojo kasdieniškumo, bailaus apsidraudėliškumo ir nepuoselėjama meilę pakeičiančios savidestrukcijos. Jos nenugramzdino buitinis posovietinis skurdas, vyrų tvarkos žlugimas, moterų suvyriškėjimas ar subobėjimas. „Moteris dvasia tarp supvalėjusių moterų ir jų slunkių vyrų“, – kokie negailestingi vakariečio įspūdžius apie ją ir Lietuvą perteikiantys žodžiai. Rašant viešumai gerokai pačių cenzūruotose šeimų atsiminimuose ji – kvepianti Baltoji fejė. Gal klystu, bet įsivaizduoju, kad Pribuvėja Saulė galėtų galvą apsipilti kvepalais ir mėgautis panašiom prabangom, – nes tai kukli ir subtili nepribaigiamajai buržuazijai paranki dovanėlė. O medicina, kurią Laimė taip primygtinai siūlo vadinti oficialiąja, yra tas nematomas prievaizdas, kuris atėmė iš jos, neturinčios „akušerės pažymėjimo“, mokamos pribuvėjų praktikos galimybę, nors be jokio atsiklausimo praktikuoja tai, ką Saulė Lietuvai pritaikė ir Lietuvoje paskleidė.

Kartą naktį buvau nuvežta į Kauno Klinikas, nes veide susiformavęs pūlinukas, neprotingai gydytas veido chirurgijos specialistės (sugrūdo „dreną“ virš tos vietos, kurią reikėjo drenuoti), vakarop man sukėlė tikrą karštinę. Aš patekau pas puikų jauną gydytoją, kuris garsiai pakvatojęs, kokia buvo taikyta „metodika“, vienu judesiu atvėrė nelemtą jį skaudulį. Man įstrigo viena detalė – įėjus į kabinetą, jis pasistiprinimui naktinio budėjimo metu buvo pasidėjęs ant stalo saują pigiausių apvalių kietų sausainukų ir vieną tokį

valgė. Bet tas dar jaunas ir daug ką galėjęs keisti ir savo gyvenime gydytojas neišėjo iš Klinikų į Gariūnus, neišvažiavo į Izraelį ar Čikagą ir neapleido gydytojų luomo.

Aš norėčiau sukurti tokiems gydytojams medalį iš gryno aukso. Jis būtų tiksliai tokio sprangaus sausainio kopija ir būtų įteikiamas padedant ant delno, – kad primintų, kaip mes buvome priversti sprauti pinigą į gydytojo delną, niekingai mėgindami atsilyginti mūsų gyvybių gelbėtojams, kad ir jie patys išgyventų.

Patį pirmąjį tokį sausainį-medalį Lietuvoje aš atiduočiau Pribuvėjai Saulei.

Apie gimdymą

Galvoju, kaip man papasakoti apie gimdymą. Papasakoti, kas vyko šiame, fiziniame, pasaulyje? Gal šiek tiek ironiškai? Ar pabandyti perteikti tuos ryškius, neapsakomai įspūdingus metafizinius pojūčius, kurie ir yra kiekvieno virsmo esmė?

Būtent todėl neabejojau dėl gimdymo namie, kad norėjau pasinerti į subtiliausių pojūčių bangas ir baiminausi, kad nesu pakankamai stipri atsiriboti nuo ligoninės sumaišties. Norėjau tylos, ramaus, kantraus laukimo, norėjau, kad pirmos kūdikį palietusios rankos nebūtų pirštintetos, kad tai būtų apskritai ne bet kieno rankos. Norėjau jaukumo, švelnumo, žmogiškos šilumos, aiškaus žemiškos būties išgyvenimo. Paprastos minčių švaros. Ne sterilumo, ne ligoninės bruzdesio, ne nerimo. Apsisprendimas buvo aiškus ir tvirtas, be abejonių. Tikėjau savimi, savo kūnu ir žmonėmis, kurie turėjo būti šalia. Svarbiausia, tikėjau savo ateinančiu vaiku.

Nors vaikutis atėjo tiksliai nustatytu laiku, prasidėjęs sąrėmiai buvo netikėti. Dabar, kai pamenu tą dieną, taip daug kas ryškiai įsirėžė atmintin: mažas voruukas, nubėgęs laiptais. Toks visai mažulytis, jį stebėjau taip įdėmiai. Mobiliojo telefono žinutės, – žmonių, su kuriais nebendravau, rodos, amžinybę. Tik skaitydama tas žinutes supratau, kokie jie man be galo artimi.

Kai prasidėjo sąrėmiai, vis dar maniau, kad jie tuoj baigsis ir iš tiesų gimdysiu vėliau. Taip maniau iki pat paskutinės minutės, kai paėmiau savo vaiką ant rankų.

Pirmąsias sąrėmių valandas prisimenu tarsi sapną – miegojau, giliai kvėpavau ir vėl miegojau. Net kai sąrėmiai ritosi kas penkias minutes, tarp jų ramiai užmigdavau. Paryčiais atsibudo vyras ir apimtas kažkokios mistinės nepajudinamos ramybės nuėjo plauti grindų.

O paskui viskas tiesiog ritosi, ritosi, ritosi... Visą laiką aiškiai suvokiau, kad esu čia ir ne čia vienu metu. Vis atrodė, kad esu kažkur milijonų pasaulių sandūroje, drauge kiekviename pasaulyje atskirai ir visada „čia“, „dabar“. Labai reikėjo garso. Garsas mane įtraukdavo gilyn, neleisdavo mėginti išvengti stangos, tempdavo paskui save.

O kai paėmiau savo vaiką ant rankų, atsivėrė Dangaus Vartai. Norėjau tik liesti jį, myluoti, išglostyti, išlaižyti kiekvieną to mažučio gleivėto kūnelio lopinėli, kiekvieną raukšlelę, nučiulpti kiekvieną pirštuką, nubučiuoti akeles... Ir glosčiau, glosčiau be galo, net nenorėjau, kad jį nuplautų.

Ir dar viena akimirka. Jau po visko staiga prisiminiau vieną gražų posakį, tarsi niekaip nesusijusį su situacija: „menstruacijos – tai apviltos gimdos rauda“. Užklydus tai minčiai, staiga fiziškai pajutau savo gimdą, kuri buvo vis dar be galo didelė, pavargu-

si, atlikusi milžinišką darbą. Dabar ji pamažu traukėsi, iš jos tekėjo paskutiniai gyvybės syvai. Ji grįžo atgal į „antrą planą“, – ramiai, lėtai, kol kas negrįžtamai. Ir tuomet persmelkė toks gyvas mirties pojūtis, be galo stiprus virsmo pojūtis, kai iš Dievo kūrėjo moteris tampa Dievu saugotoju.

Benediktos ir Džiugo mamos, 2000 m. rugpjūtis

Bandžiau užmigdyti Benediktą (jai 2,4 m., ir jau beveik 22 val.), bet „moteriškas solidarumas“ ją kvietė ten, kur šviesu, kur yra „teta“... Mes jau iš anksto stengėmės savo mažylę paruošti gimdymui – skaitėm knygutes, kalbėjomės. Tai ir lėmė stebuklą – Benedikta ramiai elgėsi dalyvaudama per visą gimdymą!

Apie pasitikėjimą ir atvirumą verta parašyti plačiau. Paskutiniu metu skaičiau nuostabias knygas šeimoms, kuriose pabrėžiama pasitikėjimo ir atvirumo vienas kitam svarba. Po truputį bandžiau tai įgyvendinti kasdienybėje, o gimdydama, manau, tai visiškai įgyvendinau. Pasak pribuvėjos, buvau lyg chorvedė – visiems dirigavau pagal savo poreikius, todėl viskas sklandžiai vyko.

Laisvai paprašydavau nedaryti to, kas man nepatinka, ir atvirkščiai. To trūko pirmą kart. Dar nešiodama įščiose mažylį, o ypač paskutinį mėnesį, vis bendravau su juo. Galbūt todėl mes puikiai sutarėme jo atėjimo metu: paprašius pailsėti, jis nurimdavo, pakvietus – ramiai slinko žemyn. Džiaugiuosi, kad šįkart gimdžiau pati. 4 kg mažylis (o gal milžinas?) atėjo be plyšimų, trūkimų, nubrozdinimų. Kaip gera, kai nėra didelių išbaimės ir nežinojimo akių! Laikas po gimdymo prisipildė džiaugsmo ir ramybės. Taip mažajam žmogui ir prilipo Džiugo vardas.

Apie Rose gimimą

Rose yra vaisius (nors jos vardas reiškia gėlę), gimęs iš meilės akimirkos, kai aistra ir geismas nugali visus kitus jausmus. Aš išgyvenau jos atėjimą į pasaulį kaip meilės aktą, visiškai pasinėrusi į geismą ir sąlyčio su kitu nuotyki (!). Tai buvo tiesiog gražu.

Rose atėjo tuo metu, kai mes jos „nebelaukėme“. Aš sutikau žinią apie ją su džiaugsmu, sumišusiu su nepasitikėjimu: Ar tai iš tikrųjų tai? Ar įmanoma, kad po tiek metų laukimo pagaliau vaikas ateina...? Ir ar jis atsilaukys? Aš su nekantrumu laukiau pirmojo mėnesio pabaigos, kai galėsiu pasidaryti echogramą ir sužinoti, kad vaikas tikrai ten yra.

Per pirmuosius mėnesius aš nerizikavau niekur keliauti: maniau, kad padariau viską, jog apsaugočiau tą manyje gyvenantį lobį. Keli gydytojai man patarė iki gimdymo likti Prancūzijoje, bet aš išvykau į Lietuvą.

Atvykusi į Lietuvą iškart apsilankiau keliuose gimdymo namuose ir supratau, kad mano troškimą (o jis toks paprastas!) bus nelengva įgyvendinti. Aš jau turėjau dukros Siuzanos gimdymo patirtį, kuris Prancūzijoje praėjo labai normaliai dalyvaujant akušerei, stebėjusiai visą mano nėštumą (pas mus tai vadinama „bendrąja priežiūra“), ir tenorėjau gimdyti lygiai taip pat. Taip, kad pati laisvai spręščiau apie gimdymo eigą, sutikdama, žinoma, su medikų sprendimais, naudingais mano pačios ir mano vaiko sveikatai. Man visi sakė „taip, taip – tu teisi“, bet čia aš dar nesijaučiau užtikrintai.

Nukeliavau į Varšuvą, ten sutikau akušerę, dirbančią klinikoje, kurioje labai maloni

aplinka (ji įtraukta į „kūdikiams palankių“ ligoninių sąrašą, sudarytą UNICEF'o), ir apsisprendžiau nepaisydama visų šio sprendimo sukeliamų nepatogumų ten gimdyti.

Likus dviems mėnesiams iki nustatyto termino, aš išgirdau apie gimdymų namuose judėjimą Lietuvoje. Paties pirmojo telefono pokalbio su pribuvėja metu pajutau laisvą, tikrą asmenybę ir beveik akimirksniu priėmiau kitokį sprendimą, nors vėliau buvo nemažai keblumų.

Labiausiai paskutinėmis savaitėmis iki gimdymo padėjo pokalbiai su moterimis, pasirinkusiomis tą patį gimdymo būdą, kaip ir aš, bei „intensyviai“ treniruotes baseine, – tai suteikė mano dvasiai ir kūnui drąsos bei atsparumo. Visa tai iki tol buvo tarsi paslėpta. Ramybė ir giedra nuotaika, patirta gimdymo metu, buvo nuosekli tokio pasirengimo pasekmė.

Šis gimdymas buvo ypatingos įtampos ir ypatingo grožio, jaučiausi esanti ant ribos tarp skirtingų pasaulių, tuo pat metu labai sutelkusi dėmesį į savo kūną ir savo kūdikį, bet kartu ir artimiausiai bendraujanti su vyru ir pribuvėja. Aš suvokiau, kaip gali palaikyti kitų žmonių energija. Suvokiau, kad skausmas gali transformuotis priklausomai nuo kūno padėties ir judesių, o ypač nuo tos reikšmės, kuri jam suteikiama.

Aš taip pat suvokiau svarbą mane apglėbusio vandens, tokio kuklaus ir efektyvaus, kaip ir pribuvėjos buvimas šalia, to vandens, kuris taip gerai apsaugojo mano tarpvietę ir mano kūdikį tą beveik brutalią jo išsilaisvinimo akimirką. Šiandien kone didžiuojusi šita „viršūne“, į kurią užkopiau, ir jaučiuosi laiminga „ištyrusi“ visas savo moteriškumo paslaptis. Apie tokį gimdymą buvau daug svajojusi skaitydama (pavyzdžiui, M. Odent knygas), o kita vertus, dar iki nėštumo visu savo gyvenimo būdu į jį ėjau. Ir aš jį išgyvenau „iki gelmės“.

Tai buvo taip pat išskirtinė patirtis Siuzanai ir aš nesigailiu, kad įtraukiau ją į šią avantiūrą. Manau, kad ji smarkiai paaugo tapdama seserimi, mūsų „suokalbio“ dalyve.

Manau, kad pasilikusi Prancūzijoje, nebūčiau galėjusi gimdymo išgyventi tokiu būdu, nes ten atsargumas ir racionalumas stipresni už aistrą. Tą patvirtina kad ir toks pavyzdys: vienintelė akušerė, dirbanti Metz mieste, nebepriiminėja gimdymų namuose, nors asmeniškai ji yra didžiausia šalininkė, kad moteriai būtų suteikta kuo daugiau laisvės. Sunku įsivaizduoti, kaip moteris gali pasirinkti geriausiai jai tinkamą padėtį, jei palatoje stovi tik gimdymo stalas, siauresnis už paprastą lovą.

Aušrinės mama

Paskutinės dienos prieš gimdymą buvo nervingos: dienomis pykausi su vyru dėl gimdymo (jis nenorėjo, kad gimdyčiau namie), o naktimis daug varčiausi, niekaip negalėdama sutilpti į lovą. Tomis dienomis ji buvo labai ankšta... Dar naktimis tariausi su vaikelio – dėl jo atėjimo. Tačiau atėjimo laiką vaikas pasirenka pats.

Tą vakarą užklojom baisias kambario grindis kilimu, tegu ir senu, ir mūsų ilgai remontuotas kambarys tapo jaukus. Ir staiga supratau, kad nesmarkūs pamaudimai pilvo apačioje tapo reguliarūs. Nejaugi?!

Nuėjau miegoti prisiminus, kad neverta kankintis visą naktį. Sąrėmiai, nors ir neštiprūs, pamiegoti beveik nedavė. Visą laiką labai bijojau, kad gimdymo veikla nepasi-

darytų stipri naktį: taip nesinorėjo trikdyti kitų žmonių miego. Ir vis dėlto džiaugiausi, kad pagaliau viskas prasidėjo.

Išaušo rytas, atėjo diena. Turbūt viena gražiausių dienų mano gyvenime. Ji buvo saulėta, šviesi, o aš jaučiausi kaip ant sparnų. Jų nė nereikėjo – ir taip skraidžiau. Susiradau draugę, kuri galėjo man pagelbėti. Nenorėjau, kad pribuvėja pasijustų nejaukiai šalia mano vyro. Tą gražią saulėtą dieną supratau, kad be tamsos vaikelio dar nesulauksiu. Ir tikrai – tik saulei leidžiantis prasidėjo rimtoji dalis.

Vaikelis tikrai norėjo tamsos. Ne tik kad per visą gimdymą namie buvo prieblanda, gimdžiau prie žvakių, bet nuo įtampos net saugiklius išmušė... Vieną akimirką pribuvėjai teko įjungti šviesą. Tai pasirodė taip skausminga! Niekad nemaniau, kad šviesa gali taip erzinti...

Nuo tamsos pribuvėja beveik visą laiką buvo šalia. Atsimenu, kad kažką pasakojau jai, bet neatsimenu – ką. Turbūt apie kokias nors neesmines savo gyvenimo smulkmenas. Gimdymas neatrodė sunkus – vis laukiau, kada bus blogiau. Ir visą laiką jaučiau begalinį pakylėtumą ir džiaugsmą. Didžiavausi, kad tai vyksta su manimi, kad aš irgi tai galiu. Gimdymo baimės jau seniai nejaučiau, bijojau tik „gera linkinčių“ giminių. Turbūt ta mano baimė ir prišaukė abi mamytės (greitai jau tapsiančias močiutėmis) prie mūsų durų.

Štai tada man ir pasidarė sunku. Sąrėmių pabaiga buvo tikrai sunkus darbas, ir jau norėjosi, kad jis pagaliau baigtųsi. Kada sąrėmiai tapo stangom, nesupratau. Tiesiog vieną akimirką pribuvėja džiugiai pasakė: „Jau! Pranėrė kaklelį!“ Aš nesusigaudžiau: „Tai jau stumti?...“ O tada prasidėjo smagioji dalis. Man tai buvo panašu į nardymą žydros jūros gyliuose: įkvėpi ir iš visų jėgų judi į priekį. Tada „išneri“ atsikvėpti, pailsėti – ir vėl neri. Jautiesi be galo stipri, bet norisi turėti dar daugiau energijos.

Ir štai... maža plaukuota galvytė! O kojos tuo tarpu smarkiai tebesispardo po mamos pilvą. Vaikelis pašo jį išleisti! Atrodo, kitos stangos nė nesulaukiau, užteko tik trupučio mano pačios pastangų, ir mažylė išnėrė į žydrą baseinėlį. Mergytė... Po minutėlės ji jau pravirko man ant krūtinės, o dar po akimirkos man už nugaros pravirko laimingas tėtis...

Buvau sušalusi, visa kračiausi – kaip tąkart, kai draugai kalnuose mane ištraukė iš ledinio plyšio. Bet buvau laiminga. To jausmo su niekuo negaliu palyginti ir apibūdinti. Mane apėmusi euforija neišsisklaidė dar keletą dienų. Jausmas žymiai stipresnis už tą, kurį patiri iššokusi su parašiotu, nes gimdymas – žymiai svarbesnis įvykis. Tu padarei mažytį stebuklą: paleidai į šį pasaulį žmogutį, nepaprastą, tiesiog unikalų.

Gimties kelias, 2000 m. gruodis

Ta nepaprasta ramybė, visiškos tylos norėjimas tvyrojo aplink mane bei manyje taip pat ir per sąrėmius, stangas – klausiausi savo kvėpavimo, jaučiau, kaip spurda vaikelis. Gimdai – tarsi užsimerki taip, kad atsimerkusi išvystum savo vaikelį ir visą tokį naują pasaulį. Akys atsiveria tarsi nauji langai, savo žvilgsnį suvoki kaip naują. Tokiom kitom akim apžiūrinėjau savo vyresnįjį sūnų – jis toks didžiulis, jo galva, rankytės... Jis toks pleputis, toks judrus ir nenustygstantis, truputį nespėju su juo, kaip jis auga.

Kai vėliau buvo sunku arba neramu, prisimindavau tą puikų gimdymo „muzikos“ motyvą – „pakvėpuokime“. Šį kartą tai padėjo man puikiai jausti save. Ir dabar padeda suprasti kūno kalbą (gimdos susitraukimai po gimdymo). Galiu giliai kvėpuodama būti save atgaivinančiu vėju.

Gimdymas – dar vienos paslaptingos durys, atveriančios visokius nežinomus turtus ir mane pačią.

Mama Rasa, 2001 m. balandis

Buvo saulėtas vėlyvas sekmadienio rytas, kai pasirodė vaikelio, norinčio išvysti šį pasaulį, ženklai. Pirmiausia jis nusprendė sumažinti mamytės vandens kiekį ir tik kiek vėliau davė impulsą, pasiekusį gimdos kaklelį...

Bandžiau atsipalaiduoti. Bet plėšimas, veržimas, tempimas vijosi keteromis apie mane visą, išsiliedamas per burną. Nepadėjo nei šilta vonia, nei lova, nei tualetas. Teko prašyti vaikelį ateiti į mūsų pasaulį mamai pusiau stovint. Tik tuomet, kai gimdos dugną užgulė keturios rankos, o mamos mykimas susitelkė į tarpvietę, naujagimio galvutė su didžiule jėga, prasiplatinusi išėjimo takus, išlėkė į išorę. Atsikvėpę išstėnėjome visą berniuką... Sūnelis didžiulis didžiulis (ne vien fizine prasme). Jis – visa erdvė, net sienos alsuoja juo, – toks lauktas, šauktas, prašytas. Mamos širdis pajuto naujos pulsacijos ritmą. Ir nors dar laukė siuvimas, dar driekėsi papildomo skausmo gijos, atėjusi ramybė ištirpdė baimę ir išstūmė visas mintis, įsiliejo į vidų leisdama viską pamiršti...

Aš laiminga, kad galėjau gimdyti namuose. Viskas susiliejo į žodžius: šilta, ramu, gera... Esu be galo dėkinga Pribuvėjai (ir, žinoma, savo draugėms), kad ji sutiko priimti vaikelį, kad taip nuostabiai laviravo kritinėmis akimirkomis bei su vidine stiprybe skatino baigti „darbą“ iki galo.

Žygimanto gimimas, 2000 m. rugpjūtis

Su nekantrumu laukiau stovyklos. Tos kelios dienos, praleistos tarp šiltų žmonių, tapo pačiomis svarbiausiomis mano gyvenime. Ten, prie miško, ant ežero kranto, prie aistringo laužo, po žvaigždėtu dangumi, sukauptau tiek energijos ir palaimos. Išpūdingas žygis per piliakalnius, karšta pirtis su vantomis, paskutinis žvilgsnis į mėnulį „iš arti“, paskutinis šokis laužo šviesoje – visa tai subrandino naujo žmogaus atėjimui.

Tikėjau, kad vaikelis ateis būtent tuomet, kai viskas bus paruošta. Jaučiausi švari, karūnuota, visiškai atsivadavusi gamtai. Gimdymo metu mane supo tylą ir to netikėtumo naktis. Viskas vyko taip greitai, taip sklandžiai. Vyras šalia, ir Tautviliukas nemiegojo. Visi laukė šventės. O aš sąrėmių ir stangų metu žvelgiau į save iš šalies ir šiek tiek pakilus virš žemės meldžiausi, kad Dievas padėtų mano kūdikiui, palengvintų jo kančias, kad jis man atleistų už viską, ką dariau ne taip, kai laukiausi. Kai pagaliau vaikelis gimė, pajutau kūno palengvėjimą ir sykiu neaprepiamą savo ypatingos būsenos palaimą. Galų gale aš esu laiminga – turiu du sūnus, padėjau ateiti dar dviems žmonėms į pasaulį. Man padėjo mūsų pribuvėja. Žemai lenkiu galvą prieš šią nuostabią moterį, nuoširdžiai dėkodama už jos šiltas rankas, taip laiku ištartą žodį, už tai, kad ji yra.

Gimties stebuklas

Būdama septynerių metų per televiziją pamačiau laidą, kurioje moteris pasakojo, kaip ji pagimdė jūroje. Tos moters neturintis metukų mažiukas nardė baseine. Vaikas puikiausiai jautėsi tiek vandenyje, tiek sausumoje. Man tai atrodė didžiausia sensacija, tada vaikiškai pagalvojau, kad norėčiau ir aš tai patirti...

Vanduo nuo mažų dienų man kaip vaistas. Kai skauda galvą, lendu į vonią ir praėina. Vienu metu labai skaudėdavo pilvą (sustodavo skrandis), tada lįsdavau po dušu, pamasažuodavau ir praėidavau. Tikiu, kad vanduo turi gydomųjų galių...

Kai laukiausi vaikelio, be jokios abejonės, norėjau gimdyti vandenyje namuose. Juk tai mano namai, mano oras, gėlės, žmonės. Nors nė vienas namiškis tam nepritarė. Man buvo devyniolika ir visi žiūrėjo į mane kaip į nesubrendėlę. Tačiau nei mama, nei vyras manęs nesugebėjo atkalbėti. Tvirtai žinojau, kad net prievarta manęs nebūtų išvežę į ligoninę... Beje, lankiau nėščiąjų kursus. Ten žiūrėjome filmus, skaidres, vyko paskaitos. (Beje, mano mama tik trečią vaiką gimdydama sužinojo, kaip reikia stangintis.) Man labai patiko ten būti, jaučiausi sava ir laukiama...

Dar įsigalėjusi nuomonė, kad gimdymas – medikų darbas. Aš manau kitaip. Juk gimdo moteris, o ne medikai. Juk viskas, kas yra gamtoje, – dėsninga, tvarkinga, gražu ir yra gerai. Todėl ir nenorėčiau, kad gimties, šio unikalios gamtos proceso, akimirka kištųsi svetimi. Tai labai labai subtilu ir intymu...

Antrą valandą nakties prasidėjo nepakeliami sąrėmiai. Paskambinau savo pribuvėjai. Kai ši atvažiavo, į vonią prileidome šilto vandens, subėrėme stiklinę jūros druskos.

Žinoma, vandeny irgi skaudėjo, tačiau tas skausmas buvo ne toks. Esu girdėjusi, kad vanduo, „sušvelnindamas“ sąrėmius, pailgina gimdymo laiką. Nežinau, kaip yra iš tikrųjų. Vonioje prabuvau keturias valandas, kai vanduo atvėsdavo, įsileisdavau šilto. Jis turi būti toks, kad pačiai būtų malonu. Gimdymas vyko sklandžiai, pribuvėja džiaugėsi, kad „nesuplyšau“, nors vaikelis gimė didelis. Ar gimdydama naktį iš miegų neprikėliau viso daugiabučio? Ne. Skausmą stengiausi užgniaužti savyje. Rėkti? – niekada. Net užmiršau, kad tai galima daryti. Nors kitos teigia, kad lengviau, kai išsireki, nei sukandusi dantis kenti. Aš sąrėmius „iškvėpuodavau“.

Iki šiol jaučiu palaimą prisimindama, kaip pagimdžiusi išlipu iš vonios. Atsigulu į lovą. Mano vaikelio niekas nesveria ir nematuoja, neskiepija ir nevertina balais. Po tokios sunkios kelionės jam dabar reikalingas atokvėpis. Mažylis paguldomas man ant krūtinių. Jį gaubia meilė ir šiluma. Jis girdi, kaip plaka mano širdis, tas garsas jam puikiai pažįstamas. Priglaudžiu jį prie krūties, ir jis pradeda į save traukti priešpienį. Jausdamasis saugiai ir šiltai mano angelėlis užmiega. Juk kiekvienas naujagimis turėtų būti pirmą kartą pamaitinamas ne vėliau nei pusvalandį po gimimo. Taip išsaugomas čiulpimo refleksas.

Žinoma, gimdyti namuose daugelis bijo dėl to, kad gali būti komplikotas gimdymas. Aš apie tai negalvojau. Tačiau jeigu kas mano, kad tai vėjavaiikiška, neatsakinga – nesupranta esmės. Bet žinau viena – jei labai bijai, tai ir gali kas nors atsitikti. Minties galia tokia didžiulė. O ir vaikelis viską jaučia. Žinojau, kad viskas bus gerai. Taip ir buvo.

Gimdžiau pati

Pirmą ilgai lauktą kūdikį gimdžiau tradiciniu būdu „techniškiausioje“ Vilniaus gimdykloje – Antakalnio klinikose. Gimdėme trise: aš, vyras ir mano linksnuolė draugė. Skaudėjo, tačiau buvo gėda dejuoti ar skūstis. Kentėjau iš paskutiniųjų, neišleidau nė garso. Mūsų trijulė (stengiausi neatsilikti ir aš) kikenė iki stangų...

Po visko mane „nurideno“ į palatą, o mūsų mažąjį svėrė, matavo, tampė, „badė“, lašino – žodžiu, kaip ir priklauso, sveikino išvydusį pasaulį. Nors abejoju, ar jis ką išvydo, nes ryški gimdyklos šviesa ir akių lašai (deginantis sidabro nitratas gonorėjos bei sifilio profilaktikai) „apakino“ jį mažiausiai parai.

Gimdydama antrąjį, gimdymo scenarijų būčiau pakartojusi. Tačiau lemtingas pokalbis su bendrabučio kaime sukretė mane tarsi didžioji revoliucija. „Aišku, ji meninkė, tai ir gimdo „su polėkiu“ – ne taip, kaip visi „normalūs“ žmonės“, – pagalvojau tada. Bet jos išpūdžiai liko giliai atmintyje. Vis dėlto protui dar trūko argumentų. Nuoširdžiai klausiau savęs: kodėl namuose geriau nei ligoninėje?

Nesu neatsakinga, pasiduodanti impulsams moterėlė, todėl sėdau prie kompiuterio, apsikroviau kalnu profesionalios literatūros apie natūralų gimdymą. Ieškojau, studijavau, mokiausi. Prancūzų gydytojas akušeris F. Leboyer knygoje „Gimdymas be prievartos“ įtaigiai ir pagrįstai išaiškino, kokios svarbios naujagimiui pirmos gyvenimo valandos. Pirmoji patirtis – gyvenimo pamatas. Pirmas (iškart po gimdymo) fizinis ir dvasinis ryšys nulemia tolesnius vaiko bei mamos viso gyvenimo santykius. Už šios tiesos „atradimą“ ir įrodymą K. Lorensas gavo Nobelio premiją. Įtikinamiausią atsakymą į savo klausimą gavau pasisvečiavusi „Vaiko“ tinklapyje. Tada ir apsisprendžiau – darysiu taip, kaip geriau mano vaikui (man pačiai ir ligoninėje gimdyti buvo „visai nieko“).

Gimdymo sėkmę yra užprogramavęs moters organizmas. Tereikia, kad nėščioji tikėtų savimi, ruošytųsi gimdyti ne tik lepindama savo skrandį, bet ir intensyviai sportuodama, treniruodama kūną.

Dievas sukūrė moterį, pasirūpino devyniais nepaprastais mėnesiais ir natūraliu gimdymo procesu. Nė vienas žemės gyvis negimdo aukštieklėninkas, kojomis siekdamas „kančių žvaigždes“, nė vienas nesiropščia ant švelniai tariant, keistos geležinės kėdės, neįsijungia akinančių lempų, nė vienas negirdi: „Rėk, nerėk, stenėk...“, nė vienam neleidžiama skatinančių ar stabdančių gimdymą vaistų, nė vieno „nekarpo“, neatskiria nuo ką tik gimusio kūdikio.

„Tradicinis“ gimdymo būdas gimdykloje atsirado tik po Antrojo pasaulinio karo, „netradicinis“ gyvavo tūkstančius metų. Tvirtai nusprendžiau sekti prosenelių pėdomis – gimdyti namie. Juolab kad pribuvėjos šiais laikais, jei tik reikia, suteikia kvalifikuotą pirmąją pagalbą.

Apylinkės ginekologė, sužinojusi mano sprendimą, reagavo ramiai. Tepasakė neturinti svarių argumentų prieštarauti ir juolab – drausti. Buvau rami, tikėjau savimi.

Baimės dėl gimdymo namuose neturėjau jokios (tai mane ir pačią stebino), o sužinojusi, kokios svarbios naujagimiui pirmosios jo gyvenimo žemėje valandos, pradėjau net bijoti gimdyti ligoninėje, kur vos gimusį mažylį tuoj pat užsipuola med. personalas. No-

rėjau, kad mūsų vaikelis ateitų į NAMUS, kur jo laukia artimi žmonės ir mylinčios rankos, ramybė ir tylą, o ne į tokią medicinos įstaigą, kur medikai, nors ir geranoriškai nusi-teikę, rytoj pamiršta ir tave, ir tavo naujagimį. Nekalbu apie baisią, nors ir įprastą medicinos įstaigų įtampą ir nuolatinį skubėjimą.

„Ta diena“ atėjo ne iš karto. Buvo kelios „netikros“. Naktį vis atrodė, kad jau gim-dau, o iki ryto viskas nurimdavo. Tačiau tą lemtingą rytą suėmė taip stipriai, kad jau neabejojau: šiandien mūsų mažylio gimtadienis! Niekur neskubėjau, ramiai nusiprau-siau, susitvarkiau ir su džiugiu jauduliu pradėjau laukti...

Atvažiavo pribuvėja su savo pilkuoju lagaminėliu, ir veiksmas prasidėjo. Kaip ir ligoninėje, gimdžiau stovėdama, bet, skirtingai nei ten, nesigėdijau leisti garsų. Tai nebu-vo rėkimas iš skausmo (neypatingai ir skaudėjo), tai buvo ramūs, tikslingai leidžiami žemi garsai. Visu kūnu jaučiau, kaip jie padeda vaikelui gimti, tiesiog jutau, kaip slenka gimdymo takais jo galvutė. Jutau, kad tokiu būdu galiu valdyti savo kūną ir gimdymo eigą (ligoninėje gimdydama galvojau, kad šis procesas yra nevaldomas).

Tačiau kai atėjo kulminacijos akimirka, niekaip negalėjau rasti patogios padėties, nes nebuvo į ką atsiremti – kėdės tam tikslui netinka, foteliai per minkšti, žodžiu, nėra atramos ir tiek. Ir čia įlekia pro duris kaip kulka iš darbo grįžęs mano vyras. Aišku, kokios atramos man trūko. Su garsiais riaumojimais padėjau mūsų sūneliui išvysti šį pasaulį. Visas „procedūras“, susijusias su placenta ir virkštele, lydėjo ramybė ir malonė. Atrodė, kad laikas sustojo ir dabar priklauso tik mums. Jaučiausi, kad esame patys svarbiausi pasaulyje: ir Dievas, ir angelai dabar žiūri į mus.

Tik gimęs mažylis negraudino mūsų ilgomis raudomis: greit nusiramino ir klapsėjo didelėmis akimis, stebėdamas pasaulį. Jo nesučiuo svetimos rankos ir nenunešė kažkur toli toli. Virkštelę sūneliui perkirpo tik tuomet, kai ji visai nepulsavo (perkirpta pulsuo-janti virkštelė lemia deguonies trūkumą, todėl kūdikis, priverstas įkvėpti, apsidegina plaučius).

Viskas, kas vyko gimdymo metu, buvo taip natūralu ir normalu, kad atrodė, jog ir būti kitaip negali. Kaip ir vaiko pradėjimas, gimdymas yra paslaptingas, bet taip pat – ir natūralus dalykas. Gimdymas su medikų pagalba man primena dirbtinį apvaisinimą – yra rezultatas, o paslapties jau nebėra. Kartais rezultatas svarbiau už procesą: tada medi-kų pagalba nepakeičiama. Tačiau aš jaučiausi dalyvavusi savo gimdyme. Su manimi niekas nieko nedarė, kad geriau ar greičiau pagimdyčiau ar kad nejausčiau skausmo. Aš iš tikrųjų GIMDŽIAU PATI. Aš tuo didžiuojuosi... Man atrodė, kad dirbtinai palengvi-nant gimdymą, tai, ko tu netenki, yra būtent tas nugalėtojo jausmas. Esu be galo dėkinga pribuvėjai, kuri leido man tai pajusti, ištiesdama pagalbos ranką tik tuomet, kai tai buvo tikrai reikalinga.

Žmonių mąstymas jau pradėjo keistis. Gimdymas namuose jau tampa Lietuvos gy-venimo dalimi (ir su tuo jau nieko nepadarysi, tai plinta kaip geroji infekcija)! Esu įsitiki-nusi, kad gimdymas iš ligoninių grįš į namus, o gimdymo stacionarai bus skirti tik kom-plikuotiems gimdymams. Juk taip – kalbant apie ligoninių bei žmonių lėšas – ir žymiai taupiau! Niekas iš mano sutiktų medikų nelaikė manęs neatsakinga beprote, nesistebėjo mano pasirinkimu, nors nedaug kas skubėjo pritarti.

Vyras iškart patikėjo manimi, neprieštaravo ir nesiginčijo, tačiau tėvams būdama nėščia nė neprasitariau, kur ir kaip gimdysiu – vengiau nereikalingų konfliktų. Apie anūko gi-mimą jie sužinojo pirmi. Priekaištų dėl gimdymo namie ne-sulaukiau tik todėl, kad viskas gerai baigėsi. Pajutau net savo-tišką jų pagarbą...

Sūneliui jau trys mėnesiai. Jis visai kitoks nei vyresnėlis, nuo pat gimimo šokdines tėvelius. Jei kas anksčiau būtų papa-sakojęs man, kad būna tokių vaikų, kurie miega, valgo, o visą kitą laiką tik šypsosi ir krykštuoja, tikrai nepatikėčiau.

Liudvikos mama, 2002 rugpjūtis

...Matyt, Liudvika žinojo, ko nori, ir, ko gero, jai patiko jos mama, močiutė ir prosenelė, nes gimė taip pat Mergele.

Buvo nelengva. Liudvikos mamai labai labai skaudėjo, bet ji žinojo, kaip kvėpuoti ir kad taip reikia. Liudvikai išlįsti nela-bai norėjosi, bet kai tėtė už užpakaliuko stumtelėjo, teko lįsti lauk. Mamos kartais galima ir nepaklausti, o tėtės klausyti reikia visada. Tėtė žinojo, kur ir kaip mamai spustelėti, kad būtų lengviau.

Visa tai jie žinojo ne šiaip iš knygelių pasiskaitę, o iš vie-nos moters, kuri panaši į Pepę Ilgakojinę (tokia pati linksma, kupina idėjų, gera ir galinga – tikrai atrodo, kad pakeltų arkli). Ne kiekvienai Liudvikai pasiseka vos išvydus margąjį pasaulį pirmiausia patekti tiesiai į glėbį Pepei Ilgakojinei. O šiai Liud-vikai taip nutiko...

Liudvikos atėjimą į šį pasaulį apskritai lydėjo daug gerų ženklų. Aš manau, kad kiekvieno vaikelio gimimą lydi tokie ženklai, tik reikia atkreipti į juos dėmesį ir jų nepamiršti.

Ji gimė 2001 m. rugpjūčio 25 d. Buvo apsiniaukę ir maloniai vėsu. Pabudau naktį, 2 val.14 min., nuo skausmo: iš vi-daus į nuostabiai gražias tamsias ir šviesias raudono aksomo kraujagyslių dureles beldėsi maža mergaitė. Durelės vėrėsi pa-mažu, tėveliui tvarkingai pažymint laiką. Pamažu aušo, ir skausmas pamažu didėjo... Laikasėjo greitai (keista, kai skau-da, atrodo, turėtų būti atvirkščiai), buvo įdomu, apėmė smal-sumas. Atėjusi pribuvėja apžiūrėjo, paguldė ant vienkartinio patiesalo ir dar išėjo.

Apie 15 val. atsisėdau, ir tas patiesaliukas staiga visiškai sušlapo nuo gelsvų vandenių. Taip skaudėjo pirmą kartą gyve-nime, to nepamiršau ir vargu ar kada nors pamiršiu. Nuo in-tensyvaus kvėpavimo ėmė tirpti rankos. Pribuvėja pasiūlė ne-

skubėti iškvėpti, ir rankos nustojo tirpę. Staiga viskas kažkaip pasikeitė. Taip nustebau, kad ne iš karto supratau, jog tai stangos. Buvau labai dėkinga pribuvėjai, kad pasakė, jog liko vos 10-15 min. – nuo to palengvėjo.

Man atrodė, kad valdyti stangas sekėsi sunkiai. Atrodė, neišlaikiu ir imu stumti per anksti, o stumiu – nepakankamai stipriai. Gaila, kad dėl skausmo gimdymas labiau žemiškas negu norėjosi. Iki kito karto gal sustiprėsiu dvasiškai. Jis buvo biblinis, jei prisiminsime: „ir skausmuose gimdysi vaikus“.

Buvo ir labai įdomu, net keista. Didžiuojuosi, kad pagimdžiau pati, be vaistų, kad išdrišau tikėti, jog viskas bus gerai. Didžiuojuosi savimi, kad nepraskydau, kažkodėl labiausiai bijojau būtent to. Pavyko. Labai didžiuojuosi savo žmogumi, kad taip gražiai man padėjo.

Kai jau galėjau pačiupinėti vaikučio pakaušį, man tai nepadėjo. Simui taip pat įspūdzio nepadarė. Juk aišku, kad jis ten, o ne kur nors kitur. Bet kaipgi jį išprašyti laukan? Tebeatrodė nerealu, kad kada nors pagimdysiu. Prieš pat išlendant galvutei pagalvojau: galėtų atsitikti, kad dabar numirsiu. Gal ir miriau – anoji bevaikė mirė, mirė dalis egoizmo. Įėjau į motinystę. Pasitikėjau gamta ir nuostabia moterimi, kurią pasikviečiau, kad atvestų mano vaikelį į šį pasaulį.

Pagimdžiau pusiau gulom. Tarp kojų blausioj žvakės šviesoje vandeny juodavo vaiko galvutė ir jau buvo šiek tiek lengviau. Kai jis ėmė sukstis, vėl labai suskaudo. O po to tik purpt – ir išlindo visas. Sušukau: „A–a–a!“, ir man patiko, kad taip sušukau. Gimė toks gražus vaikutis. Kai pamačiau, net nustebau, nesitikėjau tokio gražaus. Pažvelgė į mane ir pravirko sodriu žemu balsiuku. Kaip buvo gera. Simas atnešė apklotą, užklojo. Išsivirėm arbatos. Jos kvapas, šiluma. Visiška palaima!

Kaip gerai, kad placenta išėjo ypač lengvai – Dievulis, ko gero, niekada neduoda didesnės kančios nei gali pakelti. Tam kartui man jau buvo gana. Aišku, skaudėjo, kai pribuvėja siuvo, bet tai visai kitoks skausmas: dilgsi paviršiuje ir tiek. Gimdant tiesiog verčia lyg kojine į kitą pusę, iš vidaus laukan. Vėliau Simas vis turėjo mane patepti, gydyti tarpvietę. Jis vis dejavo: „Na kodėl aš turiu tai daryti“, o man, atsimenu, buvo labai juokinga. „Čia tau ne į kompiuterio ekraną spoksoti!“ – galvodavau.

Labai nustebome kalendoriuje tą dieną suradę vardą Liudvika. Puikus vardas, ir nieko nepažinojom tokiu vardu. Be to, taip tiko. Tad toks ir liko. Iš anksto dėl vardo nevargau, visada žinojau: kai ateis – bus aišku, koks tinka.

Tai ir visa istorija. Man visa tai atrodė taip natūralu. Taip ir turi būti – galvojau.

Vaidutės ir Kaisos mama

Vaidutės gimimas

Aš namie turiu tokį, kaip dukra sako, „bumbaką“, burbulą, pagamintą iš daug trikampių. Kai buvau nėščia, mano vyras rašė diplominį, ir kai jam užeidavo depresijos priepuoliai, tai jis, užuot braižęs ten savo kažkokius brėžinius, pradėdavo lankstyti, karpyti tuos daiktus... Nudažydavo guašu kokias nors spalvas ir paskui man padovanodavo. Vienas toks burbulas yra balandžio 17 d., ir aš tebeturiu tą juodą burbulą. Kaip tyčia... aš dabar turiu ir savo med. kortelę pasiėmusi iš poliklinikos, tai būtent tą dieną aš pirmą

kartą nuėjau pas ginekologę.

Taigi nueinu ir sakau, kas man yra. O jinai, žinoma, rašo ir, žinoma, manęs nemato. Kažkokių formalių dalykų paklausė. Ateikit maždaug po mėnesio. Jėzau, galvoju, kaip taip galima. Aš ateinu su svarbiausiu dalyku koks gali būti šitam gyvenime, kad aš laikiu vaiko, o į mane net nežiūri. „Gimdysi, ne?“. O aš sakau: „tikriausiai“. Paskui pasižiūrėjau, toj kortelėj parašyta: „Jei nėščia, gimdys“. Taškas. Dabar juokinga. Tada buvo labai baisu. Paprastai dabar yra atkalbinėjama nuo pirmų abortų, gal jeigu aš būčiau pasakiusi, kad negimdysiu, į mane nors būtų pasižiūrėję ar aprėkę.

O paskui kiek aš ten vaikščiojau, jaučiausi kaip konvejerėje. Visą laiką girdėdavau, ką šneka kitoms, įėjusioms prieš mane, nes durys plonos. Aš einu į kabinetą ir jau žinau, ką girdėsiu: „renkis, stokis ant svarstyklių, gulkis“...

Kadangi aš buvau labai sąmoninga nėščioji, tai norėjau pamatyti, kaip atsiranda vaikai. Radau poliklinikoje tokį skelbimą, kad, jeigu jūs norite, tai galite eiti į Sveikatos mokymo centrą ir pasižiūrėti ten porą filmų. Aš ir nuėjau į tą Sveikatos mokymo centrą, mes „atsėdėjom“ tuos filmus – tokie lietuviški videofilmų. Visai formalūs, vienas apie gimdymą, kitas apie vaiko slaugą, tokie, kad tau neparodo, kaipgi tas vaikas gimsta. Parodo gimdymo namus, kokie jie gražūs, fontanai, pasirodo, veikia prie jų.

O aš vis tiek noriu pažiūrėti, kaip tie vaikai gimsta. Tada ant manęs pradeda rėkti, bet ne dėl to, kad aš dar noriu kažko daugiau, negu priklausu, bet šiaip. A, dar prieš tai sakė, nerodysim, nes jie yra angliški. Mes sakom, gal suprasim. Taigi šiaip taip susitarėm. Vienas buvo apie tai, kaip vaiko laukiama Olandijoje ir kaip jis gimsta. Ten rodo keletą šeimų ir propaguoja gimdymus namuose, išskyrus tuos atvejus, kai moteris labai bijo namie gimdyti arba gresia kokios nors komplikacijos. Tai vieną moterį rodė ir ligoninėje. Šiaip moterys Olandijoje gimdo ant kėdučių, su visa šeimynėle. Na va – aš bent jau buvau mačiusi, kaip gimsta vaikai.

Gimdyti norėjau važiuoti su vyru, tai reiškė, kad jis turi turėti dešimt visokių pažymų: stomatologų, rentgenologų, terapeutų... Tai juokinga, nes jei jis pasiima pažymą šią dieną, o aš gimdau po savaitės, jis gali dar dešimt kartų užsikrėsti kuo nori. Po to mes dar turėjome eiti į ligoninę ir išsilupti parašą ant kortelės, kad „esant galimybėms“ galima gimdyti su vyru. Mane tai visą likusį laiką trikdė: o jeigu aš nuvažiuoju ir nėra tų galimybių, tai ką – vyrą išmeta?

Gera pažintis su medicinos sistema įvyko, kai mes klinikose laukėme priimami. Yra vedėjos priėmimo valandos ir laukia apie dešimt – storų, plonų, vyrų, moterų, kas tik nori, – ir mes visi girdime, kas kabinete yra šnekama. Aptarinėjami kažkokie batai. Praeina pusė valandos, vis dar girdime tą patį. Mano kantrybė baigiasi ir aš „įsiraunu“ į tą kabinetą. Aišku, mane aprėkė baisiausiai, „kaip aš drįstu trukdyti, nes vyksta posėdis“. Reikėjo man jau tada suprasti, kas darosi ligoninėse, bet aš niekaip nesupratau, kad viskas bus arba taip, arba dar dvidešimt kartų blogiau.

Mano gydytoja nutarė, kad aš turiu gimdyti gruodžio 17 dieną, o pagal mano skaičiavimus tai turėjo atsitikti tiksliai po dviejų savaitų. Ir vis tiek man kalė, kad pagimdysiu gruodžio 17. Kai jau praėjus terminui manęs klausdavo, tai kada, aš sakydavau, kad, anot gydytojų, tai jau vakar.

Aš bijojau šiaip važiuoti į ligoninę, susiradau gydytoją ir gimdžiau su kyšiu. Tai kol gimdžiau, ant manęs niekas nerėkė. Laikė už rankos ir gyrė: „oi, katyte, kaip tu moki kvėpuoti“. Be to, vyras buvo šalia. Bet vis tiek tai buvo parodija. Mane įkišo į ligoninę dviem parom anksčiau nei reikėjo, nes nėštumo laiko jau buvo praėję daugiau, negu jiems yra norma: kai man nuėjo gleivių kamštis, ir aš nuvažiavau į ligoninę paklausti, ką man dabar daryti, mane tuoj įgrūdo į nėštumo patologijos skyrių. Ten pralaukė dvi paras, niekam net nebuvo galima lankyti, ir tas dvi paras aš praverkiau. Atsidurti prieš gimdymą ligoninėje... Aš visko tikėjaisi. Bet sveikai, drūtai, kai tik naktį man kažkokie maži maži sąrėmiukai tebuvo, o dieną ir visai jų nebuvo, patekti į ligoninę... Ir kokia tada prasmė gimdyti su vyru, jeigu tas dienas, kai man tikrai buvo labai baisu ir bloga, aš sėdėjau ligoninėje viena?

Vyrą, kai pagimdai, pagal kvailą ligoninės sistemą išsiunčia namo. Jis dalyvauja gimdyje, bet iki jo ir po to būni viena, nors tau labiausiai reikia ko nors šalia. Man tas vyro „dalyvavimas“ pavirto farsu... Aš dar labai gerai atsimenu, kaip norėjau valgyti. Aš nieko daugiau taip nenorėjau. Pagimdžiusią, kol gulėjau išmesta koridoriuje ant ratukų, mane vyras sugebėjo kažkuo pamaitinti. Jie gi nieko neleidžia valgyti. Išklizmuoja ir neduoda nei gerti, nei valgyti. Klizmuoja ir aiškina: na, dabar tu eik į tualetą ir stenkis viską labai sąžiningai daryti, pagal visus nurodymus, kad tikrai nepatirtum gėdos ant stalo. Atseit, kad, neduok, Dieve, kokių nors išmatų dar neišsprūstų. Viešpatie, argi tai yra gėda? – Tik po to pradėjau galvoti. Ko ligoninėje moko ir ko reikalauja iš žmogaus?

Tualetas yra vienas visam skyriui. Apie švaras ten aš nekalbu. Vienintelė bidė visame skyriuje. Gydytoja man sako: žinai, jeigu gali, neik į tualetą šį vakarą, pasistenk padaryti į basoną. Kažkam iš mano palatos pavyko tokiu būdu nusišlapinti. Tai atlėkė rytą sanitarė ir su keiksmiais rėkia: „basony dolžny byt čistyje!“. Atsiprašau, jeigu aš sugebėčiau jį nusinešti ir išsipilti, tai ir naudotis nereikėtų, nušokučiau ir iki tualetu. Pagaliau tu esi sanitarė, tau už tai moka algą.

Ir taip be galo, be krašto. Tas negerai, anas negerai. Jie matuoja temperatūrą, bet jeigu pradeda kažkas, kas susiję su pienu, darytis, toje pažastyje kyla temperatūra, ir tai jau nebėra tavo tikroji temperatūra. Tada seselė sako: pabandyk matuotis kirkšny. Atleikia kita seselė, ką tu čia dabar darai? Kaip tu gali tam kirkšny, tokiam ir anokiam, matuotis temperatūrą? Ir taip eina kas pusvalandį vieni paskui kitus ir ką nors nauja tau pasako. Ir būtinai kas nors yra labai blogai.

Man vaikas nugrauzė spenelius. Aš einu pas seselę paklausti, ką man daryti. Pirmiausia – tu, tu, tu, ar tu nežinai, ar nesakė, kad čia nereikia vaikščioti!!! Paskui jau malonėjo ant mentelės patepti Volkovo tepalo.

Kadangi mano vaikas ten užsisėdėjo, nosiukė buvo truputį į šoną. Tada aš visų iš eilės, ką tik sutinku, klausiu, ką man daryt vaiko nosiai. Pediatrė įsisprendė į šonus: spausť į kitą šoną ir laikyt. Čia gal medikų humoras, jeigu jį kas supranta?

Dar atskirai reikia pakalbėti apie palatą, kur tenka būti. Kad ten nėra visų lempučių, nėra padorių antklodžių vidury žiemos, o vėjai švilpia – bala nematė. Bet joje guli keturių moterų, kurioms visoms yra geras pogimdyminis šokas. Su manim buvo medicinos seselė (ta tai pati tyliausia), stiuardėsė, kurios vyras jūreivis, ir dar viena, „ponia iš Gariū-

ni“, visos rusės. Dvi pastarosios moteriškės buvo smarkios. Tas 3 paras neužsičiaupdamos prašnekėjo, taip isteriškai viena kitai pasakodamos apie vyro parvežtą chalata su taškučiais ir vežimėlių „Zekyva“. Mano „Zekyva“ toks, o mano – kitoks. Aš pirmą kartą sužinojau, kad tokie yra...

Kad rusų kalba, tai būtų nieko, bet kad ne Dostojevskio, o Gariūnų. Aš parvažiavau namo, man skambina draugė, aš jai kažką pasakiau, o ji sako, tu girdi, kaip tu kalbi? Pasirodo, aš rusiškai keikiuosi ir sakau: „blet, ir vėl šita merga rėkia“. Tai va, tada ji manęs ir paklausė, ar girdžiu, kaip šneku. Šiaip aš tiek daug nesikeikiu, bet staiga panirus į tokį gyvenimą...

Papasakosiu, kodėl aš nenoriu daugiau vaikų. Todėl, kad aš paskui vos nenumiriau. Iš tiesų grįžau namo ir man prasidėjo uždegimas. Man skambina draugės ir guodžia – o, tu kiekvieną dieną jusi, kaip tau jėgos grįžta, kaip tu stiprėjai... Ir aš mėginu galvoti, kad taip ir yra. Man net į galvą nešauna, kad gali būti kitaip. Ir aš niekaip nenoriu suvokti, kad per dešimt dienų aš tiek nukraujavau, kad vos benueinu į tualetą. Pastovėti galėjau nebent susilenkusi stačiu kampu (paskui aš galų gale... pagimdžiau tą placenta).

Kai pagaliau supratau, kad man jau tikrai yra negerai, nuvažiavau į ligoninę, bet tada, kai man liepė gultis, pasakiau, kad aš nesigulsiu. Taip labai gražiai pagalvojau, kad aš geriau mirsiu. Aš dar atsimenu, kad vyrui sakiau: žinai, kaip kvaila būtų numirti va dabar, kai yra mažas vaikas.

Kadangi po to aš vis dėlto gulėjau ligoninėse, vaiko beveik nemaitinau. Maitinimas man visą laiką buvo košmaras, visą laiką košmariškai skaudėdavo. Paskui aš aštuonis mėnesius melžiau pieną keturis kartus per dieną maždaug po valandą. Kai esi pati karvė ir pati melžėja, tai gaunasi toks sunkus ir nemalonus fizinis darbas. Viskas, kas siejasi su vaiku, man siejasi su ligoninės košmaru arba su būseną, kai tavo vertė priklauso nuo pieno išmilžio. Jeigu 200g, tai labai gerai, jeigu 150g – tai tu jau mažiau vertinga. Aš visą laiką sakiau, kad nebeneriu to antrą kartą. Tikrai man viena mano draugė sako, kodėl tu galvoji, kad tu viena taip jautiesi?

Vienas skandalingiausių dalykų iš vaiko laukimo buvo tai, kad aš pasakiau, jog važiuosiu į ligoninę su vyru. Kas tada dėjosio mano giminė!.. Skambino vyro pusseserė – pati ginekologė. Visokios mano giminaitės, kurios iš tikrųjų nėra tamsios moterų ir gimdžiusios pačios, arba net medikės kuo rimčiausiai man įrodinėjo, kad elgiuosi neapgaltai. Ką tu darai, – tai ne vyro psichikai, vyrai ten alpsta. Ir pagaliau vyras tave paliks po to. Aš niekaip nesupratau ir nesuprantu iki šiol, ar gimdymas iš tikrųjų gali būti priežastis, dėl ko tave palieka. Man atrodo, kad ne. Pagaliau, aš galvojau, gerai, mane paliks, bet gal vaiko ne.

Apskritai – tas moters kūno pateikimas, kad viskas turi būti gražu, nériniuota, kokios kojines, kurios dabar madingos (nebe pėdkelnės, o tokios gundančios, su gumom)... Tu turi būti idealiai graži, švari. Ir tuo pat metu prasiveržia visiškai moterų niekinimas: vis tiek juk moteris laikoma nešvaria, vis tiek jos kūno yra bijomasi, ji nekenčiama. Likę milijardai vyrų prietarų apie moteris, tikrai jie niekada patys jų neanalizuoja ir garsiai apie tai nešneka...

Taigi po gimdymo man vis blogėjo. Gulėjau kraujo klane ir siaubingai dvokiau. Ka-

dangi aš pati nebegalėjau nusiprausti, tai nieko iš viso daugiau nelaukdavau, tik tai kada du kartus per dieną mano mama mane nupraus... Paskui, jau gerokai vėliau, aš atsiverčiau knygą „Our bodies, our selves“ ir radau ten sakinį: „Jeigu jūsų išskyras dvokia, tai nieko nelaukdamas vykite pas gydytoją, nes tai yra tikras ženklas, kad jums uždegimas“. Kaip paprastai paaiškinta.

Kai lauki vaiko, tai visą laiką galvoji apie gimdymą. Atrodo, kad jis pasibaigė ir jau viskas eisis savaime. Ir kadangi gimdymas yra toks mistifikuotas, visą laiką galvoji tik apie jį. O kad ir po jo tikrai gali numirti, tai į galvą nešauna. Atrodo, kad taip pat niekam nešauna į galvą, jog baisiausia ne tą vaiką gimdyti, o keli mėnesiai po to, kai jis, pavyzdžiui, neskiria dienos nuo nakties arba šiaip sau nuolat rėkauja... Nėščiosios savęs priežiūra, vaiko priežiūra, – kalbama tik apie mediciną ir pavyzdinę kūno priežiūrą: kiek kartų valgyti, kokią košytę vaikui duoti, kokią košę pačiai valgyti, kiek kartų per dieną vėdinti patalpą – žodžiu, tokios pasakos. Jeigu turi sąlygas, taip darai, jei neturi – to nedarai, nes šie dalykai – penktos eilės svarbos reikalas.

Būdavo, susitinku ką nors mieste, dalinamės kažkokiom kultūros naujienom, o man viskas – tarsi žvelgiant kaip pro polietileno plėvelę. Niekas iš tiesų nesvarbu, išskyrus tai, kad aš laukiuosi vaiko. Gerai pagalvojus, taip ir yra. Šiame gyvenime – viena problema: gyvybė ir mirtis. Tai, kad aš laukiuosi vaiko, svarbiau už visokius pseudokultūros ar net tikros kultūros dalykus.

Man tikrai buvo labai sunku auginti vaiką, apsiprasti su tuo, kad visas mano dėmesys 24 valandas per parą priklauso tik tai, o aš pati negaliu nei išsimiegoti, nei pavalgyti... Būtų labai gerai, jeigu vaikui gimus tave iš tikrųjų užlietų švelnumo banga, tu nieko daugiau nebenorėtum, tik tai, pati vos paeidama, su tuo vaiku žaisti...

Kalbant apie nėštumą ir motinystę, daugelio dalykų siekiama panaudojant gąsdinimą, sužadinant tikrą baimę: jeigu tu to nedarysi, tai tau bus ir taip, ir anaip. Nuo kažkurios nėštumo dienos tau duoda lapuką, kur tu turi parašyti, kada tavo vaikas sutukseno pilve dešimt kartų. Jeigu tavo vaikas nesutuksena iki tos ir tos valandos, tai turi skubiai važiuoti į ligoninę. Mano vaikas niekada nesutuksendavo iki vėlyvo vakaro, o tiesiog mušdavosi naktimis. Tai ir gerai, vadinasi, sveikas ir gyvas. Bet nueini į polikliniką, iškart – kaip tuksena? Tu tik rašyk sąžiningai, nes va pereitą savaitę tokiai vienai gimė uždusęs vaikutis. Reiškia, ji nesureagavo laiku... Ir tu turi bijoti ir bijoti, kad jeigu nedarysi, kaip liepta, tai ir tau bus taip kaip jai. Aš manau, kad tai tiesiog nemoralu – gąsdinti nėščią moterį.

Vieną kartą mes vaikščiojom su pusantrų metų vaiku ir susitikom pagyvenusią moterį su tokiu pat vaiku. Įsišnekėjome ir paaiškėjo, kad to vaiko mama mirusi. Jinai mirė devintą mėnesį po gimdymo. Jai taip pat buvo kažko ten likę, – nuo ko prasidėjo uždegimai. Jinai visiškai nekraujavo, jai ničnieko neskaudėjo. Netgi buvo kaip pridera po gimdymo nuėjusi pasitikrinti. Ne naujiena, kad nuo tokių dalykų mirštama. Tada aš visai rimtai pagalvojau, gerai, kad nenumiriau.

Kai ištekėjau, tai pradėjau jausti, kad būtent per moterystę aš kažkaip susisieju su viskuo, kas buvo. Netgi tu, kas išliko tik folklore (pradėjau prisiminti, kas folklore yra apie marčias ir anytas). Toks ryšys iki tol man atrodė neįmanomas. Ir staiga aš pradėdau

suvokti, kad absoliučiai tikri yra šeimos santykių, gyvenimo modeliai.

Žvelgiu į savo prosenelės nuotrauką (mano prosenelė mirė sena), ji tokia susilenkusi visa. Senų žmonių daug susikūprinusių, bet ji susikūprinusi ir dar susilenkusi per pusiaują. Man mama pasakė, kad jinai labai daug kartų gimdė ir, žinoma, labai sunkiai dirbo. Jai gimda į senatvę tiesiog visiškai iškrisdavo lauk, kažkaip netgi ją tvirtino. Ir tas jos sulinkimas – dėl gimdos. Aš atsiminiau, kaip pati stovėjau dėl to gimdos uždegimo susilenkusi tokiu pat stačiu kampu.

O Mergelė Marija... Visiškai jauna mergina, pas kurią ateina angelas ir sako: dabar tu lauksiesi vaiko, tu pagimdysi. Ir jinai atsako, tebūnie taip, kaip turi būti. Viešpatie, aš iki šiol šito nesuprantu. Man tai yra psichologiškai neįtikėtina – aš visą laiką maištauju. Aš ir dabar maištauju prieš savo, kaip mamos, padėtį. O kad tas vaikas ateitų lyg ir be mano valios... Vienas dalykas yra žinoti, na taip, gali būti vaikas. Ir visai kitas – sužinoti, kad esi nėščia, šiandien – šią akimirką – tu laukiesi to vaiko. Aš labai daug galvojau ir iki šiol nesuprantu, kokio nuolankumo – ar kokio sąmoningumo – turi būti moteris, kad sako – taip.

Mano mama per savo gyvenimą yra išgelbėjusi keletą vaikų. Kai moteris sugalvoja darytis abortą, tai paprastai jaučia netikrumą, ji beveik šoko būsenoje. Ir jeigu atsiranda kažkas, tegu ir visai ne iš jos šeimos, pašalinis žmogus, kuris tvirtai pasako: „Jūs ką, visi čia išprotėjot?“, dar suranda kokių nors argumentų, kurie atrodo logiški: „Jeigu vaikų daugiau paskui neturėsit, tai visą gyvenimą graušitės...“ Užtenka tokio supurtymo, žmonės ima ir apsigalvoja. Pasirodo, taip įmanoma.

O aš, pavyzdžiui, niekada nieko tokio nežinodavau apie savo drauges. Susitinku ir sakau: o, kokia graži tavo šukuosena! O draugė atsako: žinai, aš užvakar abortą pasidariau, tai taip liūdna buvo, nuėjau į kirpyklą. Tą akimirką pajuntu kaltę, kad galbūt kažką būčiau galėjusi pakeisti, bet aš nieko nepadariau, nes paprasčiausiai nežinojau. Sakau draugėms – man tai į galvą nešovė, aš savo nėštumą priėmiau kaip Dievo pirštą.

Kaisos gimimas

Paskutinį mėnesį prieš gimdymą atostogaudami, dukrai (tuomet vienturtei, dabar – vyresnei) garsiai skaitėme A. Lindgren „Mūsų visų Madikę“: ten dvi sesutės laukia broliuko, o per Kūčias gimsta sesutė, kurią pavadina mamos vardu – Kaisa. Nuo tada vaikas, kurio laukėmės ir kurio lyties nežinojome, tapo Kaisa: Kaisa spardosi ir pan.

Niekada nesakiau, kad gimdysiu namie. Bijoju. Žinojau, kad didžiuma mano svajonių išsipildo ne taip, kaip norėčiau, jei išvis išsipildo. Sakydavau: „Norėčiau, bet ką aš žinau, gal man cezario reikės“. Buvau gydytojai sakius, kad gimdysiu namie. „Nepatariu“, – buvo jos replika, ir manau, kad taip buvo išreikštas dar labai tolerantiškas požiūris.

„Teisingos“ gimimo dienos išvakarėse (ketvirtadienį) nuėjau pas gydytoją. Ligi tol priešinūsichoskopijai, dabar pati pasiprašiau. Žinojau, kad prasidės gąsdinimai pernešiojimu. Placenta buvo 2-3 brandumo laipsnio, lyties nematyti („Tai žinok, kad bus mergaitė – jie nenorėjo tavęs liūdinti“, – tokioj pat situacijoje pasakė klasės draugė pediatrė prieš 8 metus, kai laukiausi pirmojo vaiko, kuris išties pasirodė mergaitė), svoris apie 3,5 kg. Man buvo liepta, jei nepagimdysiu per savaitgalį, pirmadienį ateiti nukreipimo į

ligoninę. Išgirdusi šituos žodžius supanikavau ir pirmu taikymu nubėgau skambinti savo pribuvėjai: ar tai reiškia, kad mane paguldys į ligoninę? Ji nuramino, kad ne – tik turėčiau nuolat ateiti tikrintis.

Sekmadienį šventėm draugų mergaitės gimtadienį Vėlai vakare pajutau, kad lovoj atsirado balutė. Išsyk supratau, kad tai vandenys. Rytą grįžom į Vilnių. Pasiskambinau pribuvėjai. „Tik nepradėk gimdyt“, – gavau nurodymą. (Lengva pasakyt, bet imanoma ir padaryt. Žinojau, kad tvarkingi sąrėmiai turėtų atsirasti per 48 valandas. Pirmą dieną bijojau išeit iš namų – o jei staiga paplūsiu; antros vakarą jau įsidrašinau – nuvažiavom pirkti tėveliui batų, bet, tiesą sakant, jaučiausi nekaip... Tą patį vakarą (baigiantis antrai kapsėjimo parai, po kokių 45 val.) vėl prasidėjo sąrėmiai, gana tvarkingi; bet raminausi, kad vėl kaip dvi ankstesnes naktis paskaudės ir praeis.

Sąrėmiai buvo kas 5 minutės, trukmės nesugebėjau nustatyti: tik vėliau supratau, kad aš iš skausmo užsimerkdavau, o atsimerkus neatsimindavau, ką rodė sekundinė rodyklė. Taip virtuvėj prastovėjau gerą pusvalandį – priešais laikrodį ir telefoną: ar jau skambinti? Vis dar tikėjau (nors vargu bau ar tikėjau), kad praeis, o be to, – nepatogu skambinti naktį. Kai ryžausi, buvo netoli pusiaunakčio: „Atvažiuok, jei kas, tave vėl parvėš“. Apie sąrėmius, atrodo, nieko aiškaus negalėjau pasakyti, – turbūt tai ir buvo ženklas, kad trauktis nebėr kur...

Tik kai pamačiau įnešamą didelį krepšį, supratau, kad jame baseinas ir kad tikrai dabar. Pribuvėja pamatavo kaklelio atsivėrimą: „Septyni“. „Septyni yra ar liko?“ – paklausiau bijodama, kad liko...

Vienu metu pradėjo krėsti drebulys, tėvelis pylė karštą vandenį į baseiną. Atrodo, kad tada užgirdau pribuvėją sakant: „Nebus dar nei trečią, nei ketvirtą“. Pažiūrėjau į laikrodį ant sienos: buvo be ketvirčio trečia. Mane apniko neviltis: pasakiau (gal piktai, nes tikrai pyktelėjau), kad be reikalo taip pasakė. Aš būčiau norėjusi išgirsti, kad liko vos kelios minutės... Bet gal nuo pykčio ir šilto vandens prasidėjo stangos.

Pirmoji dukra gimė ligoninėj, buvau skatinta ir kirpta, ir man stangos įsiminė kaip greitos (gal per 3-ią ji ir gimė), nesunkios. Todėl šikart stangintis buvo netikėtai sunku (o stangos – gal kokios 6?), nors, kaip suprantu, gimdymas nebuvo sunkus. Triausčiau ledukus kaip saldinius – atrodė, kad kitaip nuo vidinio karščio sustos širdis. Atsimenu, kad paraginta paliečiau dar negimusio vaiko galvytę – švelnią kaip niekas kitas; dabar irgi trinu savo nosį į pakaušėlį – man jis viso švelnumo kvintesencija.

Kai vaikelis gimė, džiaugtis neturėjau jėgų. Kai pasakė, kad mergaitė, kreipiausi: „Kaisutė“... Kaisa ją vadinam ir dabar, nors užregistravom poetišku ir švelniu vardu, prie kurio sunkiai pratinamės. Virkštelė buvo trumpa, ją greit nukirpo. Paklausiau, kiek valandų – 3.45, ir paprašiau, kad mus nufotografuotų. (Kodėl – nežinau; gal kad mėgau žiūrėti labai gražias ir atviras gimdymų ir vos gimusių naujagimių nuotraukas knygos – deja, ne lietuviškose...)

Žinojau iš pirmo gimdymo, kad tokiu metu nemėgstu prisilietimų – nenorėjau, kad mane liestų vyras, nors atsimenu gydytoją sakant: „Tu ją nors paglostyk“. Na o šįsyk supratau, kad nemėgstu net žvilgsnių. Kai tarp sąrėmių atsimerkdavau, susidurdavau su pribuvėjos žvilgsniu, kuris, atrodė, siekė nebe kūno, o gilesnes gelmes – ji žiūrėjo iš kitos

baseino pusės. Mane jis erzino! „Ko ji įsistebeilijo“, – galvojau, nors puikiai žinojau ko.

Pabaigoje – ta seniai žinoma tiesa, kad atsiranda ypatingas santykis su žmonėmis, buvusiais kartu, o su tėveliu – ypač. Tai liks tarp mūsų labiau nei bet kas kita. Nebuvau tikra, kad noriu gimdyt vandeny – bet gimdant vanduo padėjo, ir dabar vonioj teškiu sau vandenį ant pilvo, tai atsimindama. Placentą palaidojom sode, pavasarį ką nors ten pasodinsim.

Mama Ingrida

Įvyko tai, apie ką aš nedrąsiai svajojau dvejus metus po to, kai gimė Matas, – gimdymas, apie kokį kursuose kažkas pasakė, kad tai – energija. Būtent tai aš ir patyriau. Atūžė kaip labai greitas, labai stiprus baltų plunksnų viesulas. Išgyvenau jausmą, kad kažkas neša mane labai dideliu greičiu ir tik tam nešančiam žinomam keliu. O aš tiesiog atsidačiau. Ir nieko nedariau. Taip pat greitai viskas ir praėjo.

Šis gimdymas buvo toks geras, stiprus išgyvenimas, kad niekaip negaliu įsivaizduoti dar kito gimdymo, nes jį jau išgyvenau „iki galo“ (nors niekada nežinau Dievo plano).

„Vandeninis“ gimdymas ligoninėje

Aš pasakiau savo ginekologei, kad nusprendžiau gimdyti vandenyje, ir paklausiau, ar galima tai padaryti šv. Jokūbo ligoninėje (mano gydytoja ten dirbo). Po kiek laiko ji pasakė, kad šnekėjusi apie tai ir visus labai sudominusi. Po jos žodžių jaučiausi saugi, nes ji užtikrino, kad visi manęs ten laukia su baseinu, netgi pats p. Juršėnas – žymus šios ligoninės gydytojas – ruošiasi ateiti pažiūrėti. Mano ginekologė pažadėjo mane lydėti (dalyvauti), kai prasidės gimdymas, taip pat man buvo pažadėta, kad mane apžiūrės vedėja... Aš labai apsidžiaugiau.

Tačiau lemiamą akimirką (kai prasidėjo gimdymas ir aš nuvykau į ligoninę) nieko tokio neįvyko. Mano sąrėmiams pasidarius dažniems ir skausmingiems, nuvykau ten anksčiau. Mane pasitiko personalas, visai nematyti žmonės, kurių buvo daug, ir aš pradėjau nerimauti. Visiems turėjau aiškinti, kad aš esu „toji“, kurios čia jau turėjo laukti, kad planuoju gimdyti vandenyje. Personalas apie tai buvo girdėjęs. Už 10 litų išnuomojo mano vyrui chalata, kuris buvo pajuodęs ir taip sulopytas, jog apsilvilkęs jis atrodė kaip baidyklė („skuduryne“ padoresnį nusipirktum už litą).

Toje pamainoje buvo miela pagyvenusi gydytoja ir akušerė. Tačiau, mano nelaimei, pamaina pasikeitė! Atėjo gydytojas Šarkis. Visų pirma jis pradėjo klausinėti, kodėl aš norinti gimdyti vandenyje, kuo šis būdas man toks patrauklus. Buvau priblokšta: man skauda, esu pasinėjusi į vaikelio gimimą... ir po ką tik pasibaigusio sąrėmio aiškintis, ginti savo „įsitikinimus“? – Juk buvo žadėta, kad manęs laukia, kad domisi „tokiu gimdymo būdu“.

Vėliau, kai sąrėmiai pasidarė dar stipresni, šis žmogus man kišo lapą rašyti pasižadėjimą, nors vieną aš jau buvau pasirašiusi tik atvykusi į ligoninę. Ačiū Dievui, nuo šios „būtinybės“ mane išgelbėjo kažkokia pro šalįėjusi gydytoja, gal vedėja.

Mano sąrėmiams vis stiprėjant, kaklelis atsidarinėjo labai lėtai. Tokie dažni sąrėmiai tęsėsi jau 18 valandų, aš tikrai buvau išsekusi. Gydytojas vis sodina mane ant „kė-

dės“ ir, patikrinęs kaklelio atsivėrimą, iškelia į viršų pirštus, keistai ir demonstratyviai pasukioja man prieš akis. Šlykštu prisiminti.

Visą tą laiką buvau įkalbinėjama, kad būtų suleisti skatinamieji vaistai. O aš taip norėjau pagimdyti be intervencijų. Galų gale buvo pasakyta: jei nieko nebus padaryta, tai taip dar kankinsiuosi ligi vakaro. Tada aš jau sutikau, kad gydytojai „ką nors darytų“. Jie ir „padarė“: pastatė lašinę, padidino oksitocino dozę ir mano tvirtas kaklelis neatlaikė, visas suplyšo. Gydytojas Šarkis taip bijojo, kad reikės priimti gimdymą vandenyje, jog vaikelio vandenį „nuleido“ atbėgusi vedėja p. Kvietkauskienė (mano gelbėtoja, nors ir po laiko). Taip buvo „sukeltas“ gimdymas. Guosdama, kad kitą kartą pagimdysiu vandenyje, ji prasitarė, kad ir šį kartą galėjau, gaila, kad neišėjo.

Klausiu savęs: „Bet kodėl ne šį kartą?“ Praėjo jau keli mėnesiai, o širdis rauda. Mano siela lyg suplėšyta į gabalus, jaučiuosi, kad visi dėl manęs per mažai padarė. Juk net mano gydytoja, pas kurią lankiausi, ir kuri žadėjo pagelbėti gimdant, neatvažiavo. Kai paskambinau jai ir pasakiau, kad gimdymas jau prasidėjo, jau jaučiu ritmingus sąrėmius, ji atsakė, kad yra labai užimta ir atvažiuoti negalės.

Gaila savo kūno, – atvykau į ligoninę sveika, išvykau sužalota. O juk to galėjo ir nebūti, jei medikai arba mokėtų priimti gimdymus nesinaudodami medikamentais, arba juos naudoti! Net paskutiniuosius savaitėmis abejoju, kur gimdyti – namuose ar ligoninėj. Jaučiau nerimą: pirmą vaikelį gal geriau ligoninėje. Iš dalies ir aš kalta – pasitikėjau ligonine!

Martyno, Prano ir Jurgio mama, 2001 m. rugsėjis

Praėjo beveik 4 mėnesiai nuo to ryto, kai supratau – jau... Kaip prisimenu, tą dieną jaučiau švelnų liūdesį – mums buvo gera gyventi kartu, viename kūne, ir šis nėštumas praėjo taip greitai – atrodo, nespėjau pasidžiaugti juo tiek, kiek norisi... Bet kartu buvo ir džiugaus laukimo – greitai pamatysiu dar vieną savo vaikelį, galėsiu jį paliesti, priglausti, pamaitinti... Šiaip diena buvo labai panaši į kitas – gal tik kiek labiau traukė prie žemės, norėjosi pagulėti. Tačiau po kelių sąrėmių bangų anksti ryte viskas nutilo, nurimo ir liko tik žinojimas ir jausmas... na ir dar keli sąrėmiukai per dieną. Prisimenu, kai gimdžiau pirmą kartą, taip ir nepatikėjau tais švelniais ženklais, bet dabar, kai ruošiausi gimdyti trečią vaikelį, žinoju, kad jie praneša apie audringą vakarą ir naktį.

Taip atėjo vakaras, vyras grįžo iš darbo, dar spėjau pagaminti vakarienę ir tada tapo sunkiau. Dabar sąrėmiai jau visai rimtai suimdavo, bet greit praeidavo. Ir tada namuose atsirado šiltas vanduo, kurio jau kokią savaitę nebuvo ir dar kelias dienas neturėjo būti. Nutariau leisti sau pailsėti – prisileidau šiltą vonią. Įlipau – viskas visai nurimo, pilvas atsipalaidavo. Bet tik bandau išlipti – ir suima dar stipriau nei anksčiau, – aš atgal į vonią; kai tik lendu iš jos – ir vėl suima. Supratau – niekur nesidėsi, teks gimdyti. Ryžtingai išlindau iš vonios ir šiaip ne taip nukėblinau į lovą. Gimdymo valanda ėmė sparčiai artėti.

Sąrėmiai nebuvo neištveriami – viską lengvino žinojimas, kad jie tuoj praeis, – o dar kai vyras paglostydavo nugarą... – kaip ranka nuimdavo.

Tada vėl viskas nurimo. Nuėjau tvarkyti virtuvės. Atvažiavo pribuvėja ir ėmėsi man padėti tvarkytis, o kai baigėm – atėjo didelis ir sunkus sąrėmis. Na, dabar tai jau tikrai jau.

Teko lipti į baseiną, ir štai jau atėjo stangos. Čia tai bent darbelis – gerai, kad neilgai, – stumiam, rėkiam, kvėpuojam. Pribuvėjos pagalba – švelni ir beveik nejuntama, jos žodžiai – savi ir padedantys kaip vidinis balsas. Vyro parama irgi tokia reikalinga ir artima, kad atrodo, gimdau ne aš viena, o mes visi trys – kaip vienas galingas kūnas. Stumiam – kvėpuojam – stumiam. Ir štai viena galinga stanga – ir aš jau galiu paglostyti savo vaikelio galvą. Dar viena – ir kas gi dabar gimė? – ogi antra ausis. Na, dar pasistengiam ir gimsta pečiai, – o po to jau išplaukia ir visas mano trečias berniukas.

Ta akimirka – tai tikra laimės jūra... galima apsiverkti iš džiaugsmo... Ir turbūt jei gimdymas būtų be skausmo – pusės to džiaugsmo būčiau netekusi. Nors šiaip jau nebuvu jis toks sunkus ir skausmingas. Ypač dabar, kai praėjo visa vasara, – kaip toj dainoj: „rodos, ir vargo nebuvo“.

Tą dieną prisimenu kaip didelę šventę, per kurią gavau dovanų nuostabų kūdikėlių, mūsų mažąjį Jurgiuką. Ačiū Tau, pribuvėja, už šią šventę, – kad gimdymą galiu prisiminti tik su džiaugsmu. (Ir ačiū, kad padėjai susitvarkyti virtuvę – būna laikas, kai pagalba tampa labai brangi...)

Kaip sako mano penkiametis Martynas, – tai ta pribuvėja, kuri gimdo vaikus ir daro mankštą...

Aš esu Ievutė

Aš esu Ievutė. Šį pasaulį išvydau 1996 11 26, sverdama 2,2 kg ir būdama 48 cm ilgio. Kodėl taip anksti, kai turėjau pasirodyti tik gruodžio 24 d.? Protingi dėdės nusprendė, kad man bus geriau augti šalia mamos. Mat turėjau labai nemalonią kaimynę miomą, kuri pradėjo baisiai negražiai elgtis. Ji ėmė taip augti, kad atėmė visą gyvenimo džiaugsmą mamai (nei susilenkti, nei normaliai sėdėti, nei gulėti, net kvėpuoti trukdė). Taigi... tegu geriau mama Aušra tęsia.

Spalio mėnesį išdūmiau į Austriją. Deja, lietuviškų gydytojų prognozės pasitvirtino – man darė cezario pjūvį. Bet miomą paliko, nes ji išaugo tokia didelė, kad buvo per daug rizikinga ją kartu išpjauti. Ko gero, būtų tekę visą gimdą šalinti.

Laimė, mano mergaitė sveika. Bet vis tiek ją šešias dienas išlaikė vaikų ligoninėje, nors aš verkiau kruvinom ašarom ir reikalavau, kad ją duotų man. Deja, ligoninės čia, Austrijoje, labai konservatyvios ir nuo visko stengiasi apsidrausti. Tačiau mudu pralaužėme ledus (seselė sakė, kad tai pirmas toks atvejis, kiek jos ten dirba): Ievos tėtis keturias valandas prastovėjo prie inkubatoriaus (kur ji buvo laikoma dvi dienas) glostydamas dukrą, po to beveik be gydytojų žinios atvežė tą dėžę pas mane. Pasižvalgydamas aplink atidarė ją ir, spjovęs į visus aparatus, ištraukė mažylę ir paguldė man ant krūtinės (Michelio Odent'o mokykla)... Aš Francui visas ausis buvau išūžusi, ką jis privalės padaryti man gulint po operacijos.

Labai padėjo vietinė namų akušerė savo patarimais ir pamokymais, kaip turime elgtis ligoninėje, jei norime įveikti tuos konservatorius. Ji pati nuolat turi nėsčiųjų grupę, vadovauja labai panašioms užsiėmimams, kokius lankėme mes, tik jie fizine prasme lengvesni.

Šiuo metu valgom, storėjam ir ypač rėkiam. Mano Ieva reikalauja valgyti kas 2–2,5 valandos ištisą parą, labai kankinasi dėl pilvuko skausmų, susikaupusių dujų, dažnai

atpila piena. Čia tai vadina „trimėnesinė liga“. Ji prasideda 5-ą arba 6-ą savaitę (Išvai prasidėjo, kai sukako 5-ios savaitės – Naujųjų metų naktį) ir baigiasi dažniausiai po trijų mėnesių (kartais – po metų). Žodžiu, kenčiam ir tiek. Kartais pasaulis visai nemielas pasidaro, nes buvau užkietėjusi miegalė, o dabar, deja... Labai pasiilgau Lietuvos ir mamos, vis dar sunkiai suvokiu, kad pati esu mama.

Adelės mama

Visada žinojau, kad noriu vaikų, žinojau, kad gimdysiu, žinojau, kaip gimdysiu, žinojau, kad žmonės, esantys šalia manęs, sutiks su mano norais ir žinojimais.

Šitos mergytės, kurios vardas Adelė, mes laukėm 4 metus. Per tą laiką netekome dviejų tik užsimezgusių gyvybių. Buvau bepalūžtanti, bet žinojau, kad vaikelis bus, kad turiu tam ruoštis, būti stipri ir neišsekti. Prisigedėjau, prisiverčiau savo dviejų negimusių vaikelių ir vėl nedrąsiai sau pasakiau – jau galiu.

Taip ir atsitiko. Lyg kažkas pranešė, kad viskas čia pat. Buvau viena namie, vonioje, ir kažkas lyg pašaukė. Atsisukau, o nieko nėra. Ir pirma mintis buvo – čia vaikelis stovi už nugaros ir prašosi priimamas. Pasakiau tai vyrui. Tyliai abu galvojom, kad tik jis pasiliktų.

Tokia buvo pradžia. Buvo gera žinoti, kad vaikelis manyje. Jis viskuo rodė, kad gyvena ir mūsų nepaliks. Aš ir vėmiau, ir jaučiausi nusilpusi, ir kankino begalinis galvos skausmas... Bet viskas praėjo, – žinoma, ne be išganingų pribuvėjos patarimų... Taip ir laukėm, iš pradžių su trupučiu baimės, bet vėliau visiškai atsipalaidavau ir jau žinojau, kaip gimdysiu. Gimdyti norėjau tik namie ir tik su vyru ir su pribuvėja – tai man buvo aišku.

Labai apsidžiaugiau, kai per vieną iš pirmųjų užsiėmimų baseine panėriau į 3 m gylį ir atsisėdau ant dugno. Saulė pasakė, kad mamos tiki, jog jei atsisėsi ant dugno, lengvai gimdysi. Tai buvo dar vienas pliusiukas, aš jaučiausi ramesnė. Filmai, mankšta, pribuvėjos pasakojimai tik dar labiau padrąsino, paskatino norą gimdyti.

Vieną dieną aš pajutau, kad be galo ilgiuosi vaikelio. Glostau pilvą, šnekuosi su juo, dainuoju, bet to man jau nepakanka. Rankos nori padėti tam kūneliui išsilaisvinti, o jis vis viduje...

Vyras išvažiavo savaitei. Pribuvėjos klausiu, ar nepagimdysiu. Ji pasakė, kad bus taip, kaip turi būti. O aš noriu, kad Valdas grįžtu ir aš būčiau su juo, – tai taip ir bus.

Grįžo vyras. Sulaukiau! Galiu jau ir gimdyti. Vyras užmigo, o aš negaliu užmigti. Vis lakstau į tualetą, o atsigulusi užsisvajojau. Jau buvo po dvyliktos valandos, kai pajutau: lyg kažkas su nagiu būtų grybštelėjęs pilvo sieną iš vidaus. Pamaniau – plyšo „namukas“. Ir nesuklydau, nes kai pasiverčiau ant šono, pajutau, kad bėga... Tyliai pašaukiau Valdą, pasakiau – bėga.

Buvo linksma ir kartu neramu. O vyras, kaip geras pribuvėjos mokinys, pasakė – dabar dar pamiegam. Man net akys ant kaktos iššoko – kokie miegai! Reikia ruoštis, skambinti pribuvėjai! Vyras mane lovoj išlaikė gal kokią valandą, po to jis nebepajėgė sulaikyti manęs, – taip norėjau keltis ir ruoštis. Susiruošiau per valandą, paskambinau pribuvėjai, atsisėdau ir pradėjom laukti.

Visada žinojau, kad pagimdysiu ryte, bet kas galėjo pasakyti, kad ne šį rytą ir ne namie... Sąrėmiai buvo nereguliarūs, tai kas dešimt minučių, tai kas penkias. Bėgo laikas, o aš ramiai kentėjau skausmus, laukėm. Laikas bėgo, skausmas stiprėjo, bet buvo gera žinoti, kad taip yra tik dėl to, kad pagaliau susitikčiau su taip lauktu vaikeliu. Taip pasibaigė diena, pradėjo temti, o mes vis laukėm. Buvo ramu, nes viskas, nors ir lėtai, betėjo į priekį. Sąrėmiai dažnėjo.

Apie 2 val. nakties jie jau buvo kas tris minutes, ir tarpdury išvydome pribuvėją.

Tada man pasidarė visai ramu. Jei pribuvėja čia, tai švintant turėsiu vaikelį. Kai pribuvėja apžiūrėjo mane, pasakė, kad kaklelis atsivėręs 9 cm ir kad dabar reikia pailsėti, nes laukia pats sunkiausias etapas. Tuo metu man atrodė, kad aš stipri ir viską ištersiu. Tarp sąrėmių mes užmigdavom, juk buvom nemiegoję beveik dvi paras.

Vaikelis judėjo nesustodamas, atrodė, kad jis greičiau suplėšys pilvą negu išlįs per apačią. Ir vėl bėgo laikas, o kaklelis atsivėręs tuos 9 cm – ir daugiau nejudė. Nutariu nueiti į vonią. Viskas sulėtėjo, pailsėjau. Bet neilgam.

Va tada ir prasidėjo tai, ko aš net sapne nesapnavau, nei mintis apie panašų dalyką negalėjo atklysti iš sąmonės kertelės: mane pradėjo plėšyti nepakeliamas nugaros skausmas. Aš to nebegalėjau suvokti protu, kartais iš viso nebesuvokdavau, kas čia vyksta, ar tai, kas vyksta, vyksta su manim. Kai kartais išgirsdavau Valdo ir Saulės balsus, suprasdavau, kad jie prašo būti stipriai, pasistengti. Aš niekaip negalėjau suprasti, kodėl man jie apie tai kalba, – juk aš darau viską, ką galiu, tik to skausmo suvaldyti nepajėgiau.

Tada aš bandžiau „pagudrauti“, kažkurią sekundę, kai neskaudėjo taip stipriai, sugalvojau, kad po 1–2 valandų aš turėsiu vaikelį, – tuo neabejojau. O tai, kas vyks per tą laiką, reikia kažkaip ištrinti iš sąmonės. Aš taip darydavau vaikystėj, kai bijojau eiti pas dantistą ar laikyti egzaminą muzikos mokykloj. Ir man pavyko...

Žinoma, tuo metu aš nieko nebesupratau, bet kai parodė mažą mergytę, patikėjau, kad būtent tai man pavyko! Neliko nei skausmo, nei kančios, nei tos pusantros paros, viskas išnyko, liko tik džiaugsmas. Viskas pakeliama ir viskas kažkada baigiasi, užleisdamas vietą naujai pradžiai. Truputį liūdna, jog viskas pasibaigė ligoninėj.

Juk tiek laiko aš visiems įrodinėju, kad aš stipri, aš galėsiu, aš padarysiu viską. Visi patikėjo, tikėjau ir aš. Gal apvyliau? Gal ir galėjau dar truputį pasistengti? Nepaguodė mamų ir Juršėno žodžiai, kad buvo tik 1 proc. galimybės pagimdyti pačiai. Nelabai tuo patikėjau.

Bet tai jau praeitis. Dabar turim su Valdu mergytę, vardu Adelė. Ir vis viena galvoju, kad ta pusantros paros jai parodė, koks yra gyvenimas – ir šiltas, ir šaltas, sunkus ir lengvas, pilnas ašarų ir džiaugsmo, ir kad kartais gyvenime prireikia kitų pagalbos, nes tavo vieno pastangos būna bevaisės.

Mama Ana Marija, 2002 m. rugsėjis

Kažkas pasibeldė naktį... Taip tyliai, tarsi būtų girdėti iš tolo, o paskui – vis stipriau ir stipriau. Aš jutau, kad tai, ko aš taip ilgai laukiau, apie ką vis galvojau, jau arti. Negalėjau tuo patikėti, man atrodė, kad dar ne laikas... O mano kūnas šnibždėjo visai ką kitą. Baimės nebuvo. Tik didžiulis noras žengti žingsnį į priekį. Man atrodė, kad atsivėrė

tos durys, iki kurių aš taip ilgaiėjau, kurių ieškojau. Prie tų durų stovėjo Moteris – pribuvėja. Tokiomis gražiomis ir meilės bei rūpesčio pilnomis akimis. Ji laukė šio atėjimo taip pat rūpestingai, kaip laukia savo vaikų.

Dėkui Dangui, kad pasiuntė mums šią Moterį. Kai namuose, į kuriuos mes atvažiuoju, ji taip džiugiai ir net azartiškai bėrė į vonią druską, kai Tautvydukas vienoje rankoje laikė nespėtus apsimauti šortus, o kita prilaikė mane, aš šitame jaukiame šurmulyje pasijutau saugi.

Motinėle gamta šaukė vis stipriau ir stipriau. Mano kūną nešiojo į visas puses, traukė į kitą pasaulio galą. Aš nesipriešinau, aš atsidaviau, daviau savo kūną tempti ten, kur ji šaukė Gamta. Nieko nebemačiau, nieko nebegirdėjau, tik klausiausi savo kūno. Aš norėjau plyšti, sprogti... staugti... šaukti...

Jutau tvirtas mano Tautvyduko rankas, jo kūno karštį ir tai, kad ji taip pat neša, neša kartu su manimi. Jis atsidavė visiškai taip pat, kaip ir aš, girdėjo tą patį šauksmą, kokį girdėjau aš.

Jutau pribuvėjos ranką, jutau, kaip ji tyliai mąstydamą ruošiasi... Ji tikėjo manimi, matė, kad aš galiu, guodė ir vedė tiesiausiai ir paprasčiausiai keliu pas mūsų vaikutį. Jau užčiuopiau jo pūkuotą galvytę (ji mane labai nustebino, apėmė švelnumas, net juokas). Atrodė, kad aš ne gimdau, o pati turiu tuoj tuoj gimti. Man atrodė, kad mano kūnas gali išverti dar, dar, dar daugiau... ir... Prach! – Mano Pūkuotukės galvutė – jau čia... Pagaliau, pagaliau mes atėjome prie to didelio ežero, čia mūsų laukė susitikimas su tamsiaplauke mergyte, kurios gležnas kūnelis buvo keistai lipnus. Ji pasitiko ir mane, ir tėtį, ir tą nepaprastai mielą Moterį – pribuvėją, kuri dar penkias minutes prašė Pūkuotukės „par-eiti“, „perplaukti“ tą didelį ežerą. Mano kūnas jautė jos kūnelį ir žinojo, kad viskas gerai, tik buvo labai keista savo rankose laikyti Pūkuotukės virkštelę.

O tėtis, aš mačiau... Jis laukė kartu su manimi ir meldėsi toms jėgoms, kurios valdė šiuose gėrio pilnuose namuose. Pūkuotukė suverkė, ir man atrodė, kad kartu su ja iš džiaugsmo verkia visi esantys šalia.

O paskui – dar vienas Gamtos pasireiškimas: gimė placenta. Kaip keista, – aš norėjau ir toliau gimdyti ir gimti iš naujo pati! Mano kūnas, nors ir kaip pavargęs, norėjo toliau kažkur lėkti, šaukti. Mano kūnas virė kaip arbatinukas ir plyšo iš džiaugsmo... Iš kur, iš kur atsiranda tos jėgos?! Veidas buvo kitoks, kūnas kitoks, – jie pražydo. Viskas pasikeitė, viskas kitaip. Ir už tai dėkoju Tau, mano dukryte, mano tamsiaplauke Pūkuotuke. Tu graži kaip angelukas ir taip panaši į tėtį, Austėja–Anastasija!

Herkaus mama, 2000 m. rugpjūtis

Prasidėjo sunkus darbas. Pats sunkiausias fizinis darbas, su koku buvau susidūrusi, buvo bulviakasis kaime (nuo jo kasmet stengdavausi išsisukti). Na, gimdyti pasirodė truputį sunkiau. Bet nuo to nesinorėjo išsisukti. Norėjosi viską išgyventi iki galo.

Vyras vienuolika valandų sąžiningai atidirbo kartu su mama: kartu kvėpavo, glostė mano strėnas dideliais šiltais delnais, statė iš pagalvių bokštus ir griovė, kai jie man staiga pasirodydavo per aukštį, o labiausiai prisidėjo tada, kai Herkus pagaliau kyštelėjo iš anapus savo plaukuotą pakaušiuoką – stangos buvo kosminės, giliai širdyje aš jų kar-

tais pasiilgsiu. O tada krikčiau kaip drakonas iš pasakos ir vaizdavau tiltą. Apsipylęs prakaitu vyras laikė tą tiltą, kad nesugriūtų, ir galvojo, kad man labai skauda. Bet tai, kas vertė mane krikti, buvo ne skausmas... o jėga, kuri nešė Herkų. Nuostabiai gražus melšvas (per penkias minutes jis virto raudonu) berniukas iššovė iš mano iščių į baseino vandenį, paspuodėjo jame kaip žuvelė, ir tuoj pat užplaukė ant seklumos – mano pilvo. Aš dar negalėjau patikėti, kad aš – mama. Tėtis pasveikino pirmas: „Labas, Herkau“. Herkus atsakė nustebusiu žvilgsniu.

Taip mes susipažinom, taip pasaulis pasipildė dar vienu žmogumi, taip atsirado daugiau Meilės...

Mamos ir tėčiai, nebijokite gimdyti. Žiedas sprogtas be skausmo, kad galėtų užmegzti vaisių. Tai dieviška tvarka.

Mildos kelionė per 2001-ųjų Velykas

Kai sužinojau, kad laukiusi, buvau labai laiminga ir tą žinią sutikau taip ramiai, – man buvo viskas taip aišku... Vėliau ilgas nėštumo laikas jokių būdu nebuvo per ilgas. Man patiko būti nėščiai. Mėgavausi šia būseną, mylėjau savo pilvą.

Besiruošdama artėjančiam gimdymui lankiausi Saulės kursuose. Ten gautas žinias, pažintis su kitomis būsimomis mamomis, nuostabią mankštą, pritaikytą pastambėjusiam mano kūnui, ir visa kita labai vertinu. Esu dėkinga savo mamai, kuri atvedė mane į šį klubą, mat prieš šešerius metus ji pati čia lankėsi besilaukdama jauniausiojo mano broliuko. Broliuką Matą ji nusprendė gimdyti namuose.

Anuomet, kai mano mama laukėsi, lankė pribuvėjos Saulės kursus, vaikščiojo į baseiną ir svarstė galimybę gimdyti ne ligoninėje, o namuose, aš pati gana skeptiškai, su nepasitikėjimu ir baime vertinau mamos pasirinkimą. Tačiau dabar ir aš pati vis dažniau pamąstydavau apie tokį gimdymą. Lašas po lašo manyje prisikaupė drąsos gimdyti savo pirmąjį vaikėlį pažįstamoje namų aplinkoje. Mano vyras mane palaikė.

Atėjus gimdymo dienai, aš dar nebuvau galutinai apsisprendusi (mat vaikelis pasibeldė šiek tiek anksčiau nei buvo tikėtasi), dar nebuvau savęs galutinai paklaususi: tai vis dėlto kas – namai ar ligoninė? Bet tą lemtingą Didžiojo ketvirtadienio vakarą visai ramiai ir labai aiškiai pasakiau sau, kad noriu pagimdyti namuose (tiesą sakant, savo tėvų namuose). Esu labai dėkinga Saulei, kuri tą patį ketvirtadienio vakarą, mane pasveikinusi, kad viskas gražiai prasideda, sutiko man pagelbėti.

Mano gimdymas buvo toks, kad aš jo negaliu nemylėt. Nepaisant didelio netikėtumo, kuomet pajutusi, jog nutekėjo vaikelio vandenys, pravirkau lyg maža mergaitė, aš vis dėlto laukiau, kol viskas prasidės...

Dabar aiškiai galiu prisiminti save – gimdančią mamą... Vakaras... tamsu... man šiek tiek baugu... Bet, ačiū Dievui, aplink mane tąkart buvo tokie žmonės, kurie man neleido jėgų švaistyti baimei ir abejonėms. Ačiū Dievui, kad tų žmonių žodžiai ir veiksmai taip mane nuramindavo ir šildė, kad aš nė nepajutau, kaip įvykis keitė įvykį, sąrėmis sąrėmį, stanga stangą, ir galiausiai aš pagimdžiau. Aš tarytum numėčiau nėščiosios drabužį ir sugrįžau į pasaulį, kuriame manęs jau laukė tai, ko aš dar gerai nepažinojau. Visomis jūslėmis jutau švelnų kvapą, judesius, kuriuos iki šiol jausdavau

savo iščiose – manęs laukė sūnus.

Iš savo gimdymo geriausiai atsimenu vaizdus šviesioje mamos vonioje... Aš tiesiog dariau visa, ką žinojau, kad reikia daryti, ko manęs Saulė paprašydavo – aš tinkamai kvėpavau, aš „stūmiau“. Aš netgi leidau sau rėkti, net urgzti (kaip tai neapsakoma, kai laisvų laisviausiai gali triukšmauti, kaip tau norisi, ir visiškai dėl to negėda). Prisimenu, kas buvo aplinkui mane: ramus vis dėlto susijaudinusios mylinčios mamos veidas, ant grindų pritūpusi Saulė (visą laiką mane ramino jos geros akys, pažįstamas balsas ir leidžianti saugiai jaustis rankų šilumą) ir Gytis – jis man buvo tikras energijos šaltinis. Šalia šių žmonių buvo dar kai kas – aš jčiau drąsą ir pasitikėjimą, Aukščiausiojo ranką taip, kaip jčiau fizinį skausmą ir didžiulį ryžtą jį įveikti. Sakiau sau: „Tu gali, tu padarysi viską ir iki galo, ir tu tikrai nenualpsi pusiaukelėje“.

Prisimenu, kaip man staiga taip palengvėjo ir visi mano raumenys palaimingai atsi-leido. Prisimenu neapibūdinamą aksominį kūnelio minkštumą. Prisimenu tylų virktelė-jimą... Saulė man sako: „Imk, paimk vaikelį...“ Aš tada paėmiau jį ir priglaudžiau prie krūtinės... Nuo tada aš keičiuosi...

Anastasijos gimimas, 2004 m. lapkritis

Anksčiau bijojau, kad per gimdymą neatsiminsiu, kaip reikia teisingai kvėpuoti, neatsiminsiu kvėpavimo pratimų, kuriuos visos kartu darėme kursuose. Paaiškėjo, kad kūnas turi gerą „atmintį“ ir nereikia galvoti, kada ir kaip kvėpuoti, ką daryti, nes kūnas pats viską žino.

Visą tą laiką šalia buvo vyras. Jis rūpinosi manimi, padėjo kaip galėjo. Tačiau nors jis teikė puikią pagalbą, kai sąrėmiai pradėjo kartotis kas 5–4 min., pasidarė neramu. Todėl 18 val. vyras atvežė pribuvėją. Pamačiusi ją, labai apsidžiaugiau, pasijutau saugesnė, pasidarė ramiau.

Apie 19 val. sąrėmiai taip sustiprėjo, kad pasidarė tiesiog aštrūs. Aš panorėjau eiti į vonią, atsipalaiduoti šiltame vandenyje. Iš tikrųjų vanduo labai sušvelnino sąrėmius, skausmas pasidarė ne toks aštrus. Sunkiausias laikas buvo apie 21 val., kai sąrėmiai kartojosi kas 1 min. Toks įspūdis, kad skausmas apėmė visą kūną, net ir sąmonę – nebesuvokiau realybės, erdvės, nebesiorientavau, kur esu, nebejaučiau savo kūno kaip visumos. Atrodė, kad laikas sustojo ir skausmui nebus pabaigos. Vyras dėjo šaltą rankšluostį ant kaktos, laikydamas mano galvą ant savo stiprių rankų, leido per pilvą šilto vandens srovę, jį masažuodamas. Pribuvėja laikė už rankos, drąsino, palaikė dvasiškai.

Kai „sugrižau“ į žemę, supratome, kad vanduo pernelyg atpalaiduoja, gimdymui trūksta jėgos. Teko išlipti iš vonios ir gimdyti tupint. Nors stangos nebuvo tokios dažnos kaip sąrėmiai, ir tarp jų užtekdavo laiko atsipūsti, šis gimdymo etapas man buvo sunkiausias. Vieną akimirką aš net suabejojau savimi, savo jėgomis ir galimybe pagimdyti, bet matant, kaip pribuvėja ir Tomas stengiasi man padėti, pasidarė gėda. Susikoncentravau, sutelkiau visas savo jėgas. Greitai pasirodė vaikelio galvutė.

Ant rankų laikiau dukrytę, buvo jau taip ramu... Ir kai po 15 min. reikėjo gimdyti placentą, visai nenorėjau to daryti. Teko stangintis iš paskutiniųjų, net per prievartą. Po placentos gimimo pajutau silpnumą. Pribuvėja ir Tomas labai rūpinosi manimi, tad pagulėjusi šiltoje lovoje ir išgėrusi karštos arbatos su medumi, vėl atsigavau, galėjau pamaitinti dukrytę. Pirmą kartą pasijutau mama.

Antanuko mamos pasakojimas, 1995 m.

Aš džiaugiuosi, kad savo paskutiniojo, penktojo, vaiko susilaukiau namuose. Pirmo vaiko aš susilaukiau labai jauna. Negaliu sakyti, kad būčiau išdrįsusi gimdyti namuose, nes nebuvo absoliučiai jokios patirties. Mergaitės mažai tam ruošiamos ir joms pačioms tas nelabai rūpi.

Ligoninėje gimdymo metu žmogus yra padėtas ant stalo ir jam padeda, kad tik gimtų sveikas vaikas. Kad tik liktų sveika motina, nenukraujuotų. Tas yra gerai, bet kada tu esi padedama ant stalo laukt savo vaiko... Man priimtinau gulėt savo lovoj, su savo mintim laukt vaiko.

Tai yra nuostabus dalykas sulaukt vaiko. Nors ir penkto, nors, kaip žmonės sako, ateina jis į pasaulį vargo vargt. Visi mano vaikai atėjo labai laukiami. Man labai patinka, kad vaiką sutinka abudu tėvai. Aš gimdymo metu pati prisiėmiau visą atsakomybę. Pačiomis atėjimo akimirkomis buvau tik aš viena su vaiku – taip nusprendžiau. Bet vyras sutiko pagimdytą vaiką, aptvarkė jį, nupjovė bambagyslę. Gal keista?

Na, gal aš nebuvo viena, gal aš buvau su Dievu. Aš tikiu Dievą.

Moteris gimdydama visada rizikuoja, bet mes rizikuojam kiekvieną dieną. Ir skausmas, ir mirtis netoli, ir baimė užsikrėsti, ir kad nepagimdysi. Sako, kad gimdymo metu ir po gimdymo moteris viena koja grabė. Tą jaučiau, bet gal tai natūrali būseną? Aš mačiau, kaip ligoninėje septyni gydytojai ir profesorius šokinėjo aplink moterį, kuri labai sunkiai gimdė. Ji buvo visa balta, kūdikui grėsė mirtis. Ir jai jau nesakė, ar tas kūdikis mirs, ar nemirs, nesakė, kad nėra rizikos, jog mirs arba jinai, arba vaikas. Ir aš galvoju, kiek tai

susiję su mirtimi, kad yra tas pats, ar namuose, ar ligoninėj.

Man pačiai neišėjo gimdyti be skausmo. Aš visų vaikų susilaukiau dideliuose skausmuose. Man yra tekę girdėti, kaip moterys prašė, kad nuskausmintų gimdymą. Bet tada jos prarado norą gimdyti, jas spaudė, prievarta vertė gimtą vaikutį. Jos neįtė skausmo, bet tai nebuvo gerai. Aš niekada neprašiau, kad man tą skausmą nuimtų.

Kiekvieną kartą ligoninėj aš jaučiausi kaip išprotėjęs, tai buvo didžiausio pasimetimo būseną. Namuose aš nesijaučiau taip stipriai pasimetusi. Nepasakyčiau, kad bijau žmonių, bijau gydytojų. Tai žmonės, kurie visada padeda, kada reikia. Bet, matot... gimdymas yra toks dalykas...

Mes mažai kalbam, kad gimdant į pasaulį ateina žmogus su siela ir kūnu. Labai jaučiasi, kad tavo vaikas ateina su dvasia, ir ta dvasia tokia nepaprastai švari. Vaikas būna nuogas, o jo siela būna tokia šilta ir švelni. Jinai sušildo motiną... Mūsų penktasis vaikas gimęs turbūt labiausiai mus sušildė, nes mes abudu matėm jį gimusį. Labai nudžiugom. Tai buvo berniukas. Šeimoj iš pradžių buvo trys mergaitės, ketvirtas buvo berniukas ir šis buvo berniukas.

Mano ryšys su visais vaikais labai stiprus. Aš niekada nebuvau jo praradusi, nors su ketvirtuoju berniuku mes buvom išskirti, kaip „priklauso“ ligoninėj.

Mano įsitikinimu, motina pati turi sutikti savo vaiką. Man reikalinga vienatvė sutikt savo vaiką. Aš jį sutinku pati ir aš taip noriu. Nors ir gydytojų prižiūrima, aš turiu įsijausti į tai, kad aš jį sutinku. Mano mama kvietėsi pagalbos, bet irgi tik pagimdžiusi. Mano gimimas iš tiesų buvo tragiškas, aš gimiau nesveika. Tačiau mano tėvai vis tiek labai džiaugėsi. Verkė ir džiaugėsi. Labai baisu, kada gimsta nesveikas vaikas, bet tėvų gyvenime taip būna. Jie mokėjo apsidžiaugt... Dėl to aš labai džiaugiuosi, kad visi mano vaikai sveiki.

Nežinau, gal tai mano fantazijos vaisius, gal mamos pasakojimai liko vaikystės atsiminimuose. Man atrodo, kad aš prisimenu savo gimimą. Prisimenu švelnų savo motinos kūną, kada ji mane priglaudė. Galvoju, kad aš ne fantazuuju, tikrai atsimenu. Kaip atėjo kaimynė, kuri padėjo mamai mane apiplaut. Ir jos ginčijosi, ar mergaitei ramunėlių arbatos duot pirmiausiai, ar prie krūties pridėt. Ir ta kaimynė lėkė virt ramunėlių arbatos. O mama užprotstavė – kada tu užkursi tą pečių, kada tas vanduo užvirs, duodu valgyti. Taip jai liepė instinktas. Aš gavau to priešpienio, pajutau tą nepaprastą krūties šilumą, baltą, minkštą savo mamos kūną. Užmiršau, kas toliau buvo, bet tą akimirką aš atsimenu. Tada tėvas ir džiaugėsi, ir verkė. Jis negalėjo žiūrėt. Pasižiūrėjo, nususuko, vėl pasižiūrėjo. Tai gali būti ir mano mamos pasakojimas. Bet apie arbatą ir pienu, man atrodo, tikrai yra mano prisiminimai.

Mes neišsiverčiam be gydytojų. Jų tikrai geros širdys, geros rankos. Bet kalbant apie gimdymą, tai yra ir dvasinis atėjimas, šiuo atveju kažkas turi būti daroma vis dėlto tobuliau. Tai nereiškia, kad reikia kažkokios technikos į gimdymo skyrius atvežt. Būtų gerai, kad tėvai galėtų rinktis tuos gydytojus, kurie gali jiems padėti.

Ir aš norėčiau, kad tokius specialistus būtų galima pasikviesti į namus, kurie eitų geranoriškai – sutikti. Jeigu atsirastų tokių labai mylinčių žmonių, kurie mėgsta sutikti ateinančiuosius į pasaulį. Man labai patinka tas žodis: „sutiko“ ateinantįjį į pasaulį. Juk

ateinantieji tokie šviesūs, tokie gražūs. Aš pati visada su malonumu aplankau naujagimį, jeigu žinau, kad galiu jį aplankyti, ir paklausiu mamos, ar galiu jį paimt. Jis ateivis, jis atėjęs. Jis iš kažkur pakviestas į šį pasaulį. Jis dar labai švarus. Sutikinėti turėtų eiti tokie žmonės, kuriais gali pasitikėti. Tas neužtruktų ilgai, nesukeltų jokių gąsdinančių minčių. Kai gimdai pirmą vaiką, tai gal gali ir savaitę gulėt lovoj ir galvot: gal aš gimdysiu, gal negimdysiu... Bet kai moteris turi kelis vaikus ir yra apkrauta darbais... Sako, kad gimdymas natūralus dalykas, ne liga, – ir aš taip manau. Ir įsivaizduokim, – žinau, kad be jokios baimės galėsiu pasikviesti patyrusį žmogų, dirbantį toj srity, kuris ateis padėt su meile sutikt mano vaiką... Tai būtų idealu, bet aš jokio tokio žmogaus negalėjau pasikviest, nes nepažinojau, nežinojau, iš kur pasikviest. Teliko tikėt savo jėgom.

Man reikėjo akušerės pagalbos, kad mane susiūtų – buvo plyšimų. Sykiu į savo rankas gydytojai paėmė vaiką. Aš neturėjau pasirinkimo, maniau, galbūt reikia, kad ir vaikutį pasižiūrėtų gydytojai. Ir va, gavau atpildą. Kadangi vaikutis buvo šiek tiek pridusęs, aš buvau išbarta. Vaikui „prirašė“ įvairių ligų, davė kažkokių vaistų. Nors jis augo normaliai, valgė labai gerai ir greitai priaugo svorio. Tas rodo, kad vaikas gimęs normaliai ir stiebiasi normaliai. Kelias dienas nenešė man maitinti. Aš vaikščiojau koridoriais ir verkiau, kada kitos mamos maitindavo vaikus. Negalima šitaip skriausti mamos, juk vaikas nuo manęs jokia infekcijos nebegalėjo užsikrėsti, o man jo nedavė maitinti. Aš jaučiau didelę moralinę skriaudą.

Buvau išjuokta: tai gal tu kitą vaiką dar ir vonioj gimdysi? Aš, žinoma, galėjau atsakyti, kad kur norėsiu, ten ir gimdysiu. Bet aš nutylėjau, nes nenorėjau ginčų, mačiau, kad esu visiškai nesuprasta gydytojų. „Tokių kvailų pasitaiko, – sakė, – kad atvažiuoja, nemokšos, net nuo placentos neatskyrę vaiko“. Mano vaikutis buvo atskirtas nuo placentos, bambagyslė buvo nukirpta.

Vaikas yra pakviestas į pasaulį asmuo. Ir labai svarbu, kad jis būtų sutiktas tinkamai, nepaisant kokias sąlygas diktuoja gyvenimas. Gal tą dieną tėvai nelabai ką galėjo nusipirkti valgyti. Bet jie visada turi rast savy švelnumo ir gerumo, kad dvasine prasme labai gerai sutiktų tą vaiką. Jį pasikvietė du suaugę žmonės ir turėtų sutikti labai sąmoningai. Žmonės kartais išsigąsta, nenori vaiko atėjimo: ateis vargas. Juk ir varge žmonės daug laimės patiria, jeigu myli vienas kitą. Tai tinka mamai ir vaikui, tėvui ir vaikui. Vargas neturėtų mūsų sugniuždyti.

Mamos Ingos prisiminimai iš ligoninės

Vasario 3 dieną, 16 minučių po vidurnakčio, Antakalnio klinikose man gimė berniukas. Savo dukrą gimdžiau lygiai prieš dešimt metų toje pačioje vietoje. Turiu pasakyti, kad tiek dabartinis mano pasiruošimas, tiek medikų elgesys, tiek pats gimdymas gerokai skyrėsi nuo ankstesniojo.

Šį kartą norėdama, kad viskas nevyktų taip spontaniškai, ir bijodama vėl būti absoliučiai priklausoma nuo kitų žmonių valios, iš anksto apgalvojau, kokius pageidavimus kelsiu, ko galiu tikėtis iš medikų gimdydama. Su gydytoja buvau susitarusi iš anksto. Gimdyti turėjau vasario 6 d., tačiau vasario 2 dienos anksti ryte pajutau pirmuosius sąrėmius ir nuvažiauvau jai pasirodyti. Po apžiūros paaiškėjo, kad arti-

miausią parą gimdysiu.

Buvau tvirtai nusprendusi nevykti i ligoninę iki paskutinės minutės, todėl iš karto po apžiūros išvykau namo. Į Antakalnio klinikas nuvykau vėlai vakare, kai sąrėmiai kartojosi maždaug kas 5 minutes. Pradinės apžiūros metu anesteziologui pasakiau, kad atsisakau epidūrinės nejautros (tačiau jis vis tiek kurį laiką buvo šalia, jei vėliau apsigalvočiau). Visas personalas buvo labai palankiai nusiteikęs, leido laisvai vaikščioti po gimdyklą, neguldė anksčiau laiko ant gimdymo stalo, neleido jokių vaistų. Per sąrėmius vyras masažavo nugarą, visą laiką intensyviai kvėpavau, tai labai padėjo nukreipti dėmesį nuo skausmo. Vėliau, pačių stipriausių sąrėmių metu, gydytoja siūlė suleisti į veną trumpai veikiančių nuskausminamųjų. Buvau susvyravusi, vis dėlto su vyro pagalba iškenčiau dar kelis sąrėmius. Kaip tik tuo metu jau prasidėjo stangos, taigi vaistų taip ir nebeprireikė, – pagrindinė mano nuostata buvo įgyvendinta. Tikrai pakentėti buvo verta.

Trečioji gimdymo dalis, kaip ir pirmą kartą, buvo lengviausia – užteko trijų įkvėpimų ir stūmimų. Ką tik gimusį kūdikį iš karto paguldė man ant pilvo. Aišku, buvo atliktos visos privalomos procedūros, tačiau gimdant ligoninėje be to neapsieisi. Vis dėlto patį gimdymą prisimenu su malonumu ir tikrai neturiu niekam jokių priekaištų.

Tik gaila, kad tuo viskas nesibaigė: po kelių valandų mane perkėlė į antrą aukštą, kur iš vienintelės ir labai globojamos gimdyvės tapau viena iš daugelio akušerinio skyriaus pacienčių. Jame teko praleisti dvi su puse paros, situacija ten žymiai blogesnė nei gimdyklose. Tvarka ir aplinka, lyginant su ankstesniais laikais, mažai pasikeitė. Visų pirma gulėjome palatoje su kūdikiais trise, todėl visai nebuvo galimybės normaliai pailsėti. Antra, nuolat duris varstė tai seselės, tai sanitarės, tai reklaminių akcijų vedėjos. Labiausiai erzino tai, kad vos užmigusį vaiką vis žadino tai tyrimams, tai sverti, tai dar kokiai nors apžiūrai. Tos nesibaigiančios procedūros galutinai išsvargino, nes po gimdymo visą naktį buvau nemiegojusi. Laimei, greitai grįžome namo.

Patarčiau būsimoms mamoms dar gerokai iki gimdymo susipažinti su gimdyme dalyvausiančiais gydytojais ir būtinai išsakyti pagrindinius savo pageidavimus. Aišku, gimdant kai kurios nuostatos pasikeičia, o kai kurie išankstiniai jūsų reikalavimai netgi gali jums pasirodyti juokingi. Tačiau pasiruošdama iš anksto, išvengsite nežinomybės ir nereikalingo streso. O svarbiausia – neliks nuoskaudų ir nebus priekaištų.

Mildutės gimimas

Pabudusi dar nesupratau, gimdau aš jau ar dar ne. Bandžiau dar miegoti, po to – skaičiuoti, kas kiek laiko sąrėmiai. Galų gale po valandos nebeištverčiau, pažadinau vyrą, įgrūdau jam laikrodį ir liepiau skaičiuoti. Jis, vargšelis, tik paprašė manęs penkių minučių, kad galėtų prabusti, ir tada jau ėmėsi darbo, t.y. skaičiavimo. Taip ir praleidau lovoje keletą valandų, o sąrėmiai buvo tokie visai padorūs...

Čia dar prabudo mano vyresnėlis ir pradėjo skūstis, kad jam skauda akytę. Aš taip susirūpinau, kokia čia dar nelaimė. Ir apskritai, ką su tuo mažium daryti? Kurį laiką net nebe gimdymas buvo galvoje. Paskui išsiunčiau jį pas senelius ir puoliau gimdyti toliau.

Kai paskambinau Saulei, ji liepė lįsti po dušu, bet kad šis nieko nepakeitė, tai vėl įsiropščiau į lovą. Ir joje ilgai neišbuvau, pasidarė per sunku rymoti. Tada puoliau skū-

stis vyrui, kad viskas, jei dar ilgai taip skaudės, tai neiškęsiu. Jis mane ramino, kad viskas vyksta daug greičiau nei pirmą kartą, todėl ir skauda labiau.

Dar vienas dalykas: kai gimdžiau savo pirmąjį mažylį, jis taip smarkiai muistėsi pilve, kad net pilvas į šonus laktė, o dabar, prasidėjus sąrėmiams, mažoji nė krust. Aš labai susirūpinau ir atkakliai mėginau ją pažadinti (nors tokiu laiku ji visada miegodavo). Galų gale po poros trejeto valandų ir mažulė nutarė prabusti ir „dalyvauti“ gimdyme. Po trejeto valandų gimdymo nuėjau į vonią. Pribuvėja pasakė, kad kviečia taksi ir važiuoja, tai aš sėdėjau jau su viltim ir laukiau, kada gi ji pasirodys. Protarpiais tiesiog kankinausi, nors vandenyje lyg ir buvo truputį lengviau.

Galų gale atvyko pribuvėja, man taip palengvėjo ją išvydus, kad net sąrėmiai kurį laiką aprimo. Dar spėjom džiugiai paplepėti, o po to jau teko grįžti prie rimtesnių reikalų. Man pradūrė pūslę ir nuleido vandenį, po to kompanija (pribuvėja ir mano vyras) nuėjo ruošti vaistinėles ir panašiai, o mane paliko vieną rymoti vonioje. Pareikalavau, kad nors duris paliktų atviras. Kad smagiau man būtų...

Aš jų belaukdama dar iškentėjau porą sąrėmių, o trečio viduryje supratau, kad tuoj plyšiu... Plyšt neplyšau, bet pradėjau iš visų jėgų stenėti, nes iš tiesų prasidėjo stangos. Mažulė dar ir pati atkakliai yrėsi į priekį, tad po kokių 5–6 stangų ji ir užgimė.

Sunkiausia pabaigoje buvo tinkamai kvėpuoti. Visi raumenys įtempti, kiek tik įmanoma, atrodo, menkiausias stumtelėjimas, ir vaikutis išlįs. Net sugebėjau dantis vyrui į ranką suleisti: aha, tegul ir jis truputį pakenčia (gerai, kad ne iki kraujo). Pribuvėja ir vyras man prie ausies garsiai kvėpavo – tai tikrai labai padeda, nes šiaip galėjau pamiršti, kaip tai daryti.

Dukrelė gimė vandenyje, bet vonioje vietos mažoka, tai iš karto ją pasiėmiau ant krūtinės. Ir iš karto puoliau žiūrėti, kas – mergytė ar berniukas, nes buvau beveik tikra (kaip ir mano sūnus), kad bus mergytė. Žiūriu – ogi išties... O pirmą kartą besilaukdama buvau tikra, kad bus berniukas, ir taip pat neklydau. Ji buvo labai gyvybinga, gulėjo ir žiūrėjo didelėmis akimis. Visai neverkė, tik atrodė gana nustebusi (ir dar – nesakysiu, ką ant manęs spėjo padaryti).

Elzytės mama, 2002 spalio

Gimdymo data buvo numatyta spalio 11, tačiau aš norėjau, kad tai įvyktų anksčiau. Jaučiau, kad artėja gimdymo valanda: 1) keitėsi mano iščios: dariausi masažiuką, todėl jaučiau, kaip jos išdidėjusios, išpurusios, minkštos; 2) vis dažniau ir ilgesniam laikui susitraukdavo gimda (ypač naktį); 3) buvo labai sunku naktimis – jaučiau, kad vaikas jau labai sunkus, turi nedaug vietos; 4) mausdavo pilvą kaip per mėnesines.

Sekmadienis. Atsibudome anksti ryte, apie septintą ar aštuntą. Per vieną paskutiniųjų meditacijų – kelionių pas vaikutį aš buvau jam /jai pažadėjusi dar kartą apsilankyti iki gimdymo. Kaip tik sekmadienį ryte pabudome neįprastai anksti, ir aš pasiūliau dar kartą nukeliauti pas vaikutį. Pasakėme jai /jam, kad nebijotų gimti, kad mes laukiame ir labai mylime. Pasakiau, kad šį kartą vaikutis pabūtų užsidaręs dureles, kiek jam reikia. Taip prasidėjo gimimas... Kirbėjo slapta mintelė – na, gal šiandien. Juk taip jaučiau, kad artėja, bet kada gi?

Buvo intensyvi diena: vaikštinėjome Kalvarijose, stumdžiau vežimėlį, lipom į kalną. Aš jaučiau gimdos sukietėjimus, bet jau buvau prie jų pripratusi. Po Šv. Mišių Matulaičio bažnyčioje nuvažiavau pas draugę į svečius. Buvau gan pikta – maudė kaip per mėnesines, buvo šalta. Sėdėdama prie stalo pajutau, kad plūstelėjo vandenys. Susijaudinau. Nieko niekam nesakiau, bet namo jau vežiaus paslaptį... Lijo, buvo šalta, sutemę... Grijus pasakiau Neručiu – apsikabinome. Buvo nepaprastai įdomu, kaip viskas bus toliau...

Vandenys buvo skaidrūs skaidrūs kaip tikras vanduo. Atsiguliau. Prasidėjo sąrėmiukai maždaug kas 12 min. Paskambinau Saulei: „Tai gerai, pagal viską maždaug per parą turėtų prasidėti tikri (?) sąrėmiai. Dabar eik miegoti ir stenkis išmiegoti naktį – negimdyti naktį.“

Aš pagalvojau, kiek dar daug darbų nepadaryta, nepasiruošta. Ir po truputį pradėjau tvarkytis – lyginti, dėlioti reikalingus daiktus. Bet, prisimindama mamos Elenos iš grupės pasakojimus, galvojau: „Ai, reik eit miegoti, nes dar bus daug laiko, ką aš paskui tarp sąrėmių veiksiu?“ Naivuolė...

Užmigti nepavyko – sąrėmiai stiprėjo, kas 12 min., kas 5 min., po to kas 3 min. ir kartais keli iš eilės. Labai pravertė kamuolys, kurį tą vakarą pripūtė Nerutis. Ant jo pasirėmus, užsigulus, įsikniaubus – klūpodama pailsėdavau tarp sąrėmių, o per sąrėmius į jį remdavausi pasidėjusi ant lovos.

Iš pradžių buvo džiugi nuotaika ir baisiai įdomu, kaip ten bus. Kai sąrėmiai buvo kas 12 min., galvojau: „Ai, tie sąrėmiai nėra taip baisu – nesunkiai iškęsiu“. Bet aš nežinojau, kas manęs laukia... Labiausiai gailiuosi, kad kol jie buvo kas 12 min., nepasidariau klizmutės. Dėl to paskui buvo labai nemalonu. Laikas bėgo nepaprastai greitai. Sąrėmis – suglebimas, sąrėmis – suglebimas. Visada nemėgau ką nors daryti naktį, o dabar laikas bėgo greitai.

Labai gera buvo su Neručiu. Nerijus per atokvėpį „nulūždavo“. Prasidėjus sąrėmiui, sakydavau: „jau“ arba „kelkis“ ir jis pašokdavo. Kai sąrėmiai prasidėjo kas 5 min., Nerijus paskambino Saulei. Ji sako: „Paskambinkit, kai prasidės kas 3 min.“ Neįsivaizduoju gimdymo be Neručio, be tavęs, brangusis. Visą tą ilgą laiką buvai man kaip siena, į kurią aš rėmiausi. Visai sutapo fizinis ir dvasinis lygmuo: gera buvo, kai per sąrėmius judėdavom kartu – kai savo nugarą jaučiau tavo šlaunis – į jas atsiremdavau. Tada dar pagalvojau, kad gimdymas labai susijęs su seksu – labai intymu.

Per absoliučiai visą gimties laikotarpį tu visada buvai su manimi, ir taip, kaip man tuo metu labiausiai reikėjo. Mudu buvom kaip gerai suteptas mechanizmas – tobulai susiklausę ir vieningi. Tavęs buvo tiek, kad lyg ir nebuvo. Gal tai ir vadinama „būti vienu kūnu“? Net nežinau, kaip tau dėkoti, nes kartu lyg dėkočiau sau. Padėka čia netinka. Mes buvome viena.

Iš pradžių skausmas ėjo pilvu – labai pravertė masažas ir kvėpavimas, kurio išmokė R. Šemeta. Sąrėmiams stiprėjant, jau skaudėjo ir pilvą, ir nugarą. Labai geras masažas – lietimasis to rombiuko nugaroj tęsiant judesį per šlaunis žemyn. Kartais keturpėsčia siūbuodavau pirmyn – atgal, ypač kai likdavau viena, be masažo. Labai pravertė kvėpavimas. Man rodės, kad galingai kvėpuoju, ir tuo labai džiaugiaus. Visa buvau kvėpavime.

Nesinorėjo nei vaikščioti, nei eiti po dušu. Atrodė gerai ten, kur esu, sąrėmiai tarsi šokis – turi savo ritmą ir veda. Žiūrėjau, kad būtų drėgnos ir nesuspaustos lūpos. Buvo gera atsigaivinti drėgnu rankšluostuku.

Baseine buvo kitaip, nežinau, ar lengviau, nes jau buvo sunku ir ten. Vienu metu turėjau išlipti iš baseino – per stangas nuėjau atsitūpti į pirtį. Stiprūs sąrėmiai ir stangos yra kažkokia užplūstanti jėga. Jaučiau, kad turiu veikti išvien su ja, nes kitaip ji mane sutraiškys. Tai didžiulė jėga, stipri, nesulaikoma, nevaldoma, užgriūvanti tarsi lūžtančios bangos. Ir mano užduotis, kuriai buvau visa susitelkusi – veikti kartu. Išties – be jos pagimdyti neįmanoma.

Taigi... sunkiausios akimirkos. Kai atvyko Saulė, pasakė: „Atsidarė 8 cm, liko kelios valandos“. Po R. Šemetos kursų buvau susikūrusi tokį modelį: atsidarius 7 cm prasidės ištininiai sąrėmiai, reikės pakentėt kokias 15 min., tada per tris stangas gims vaikutis. Deja, paskutiniuosius centimetrus atsidarinėjo ilgai.

Saulei atvažiavus, sąrėmiai ir toliau vyko normaliai, stiprėjo. Buvo ramu, kad ji jau čia. Labai gerai darė masažą. Buvo gera su ja ir Nerijum, nors nemačiau jų (per sąrėmius aplinkos nematydavau). Nemačiau kuris, bet Saulė arba Nerijus visą laiką buvo šalia. Žinojau, kad bus.

Per stangas labai stengiaus kiek galėdama stumti į apačią. Bet vis tiek jausdavau, kad parausta veidas, o kartais paleidžiu jas su garsu... Saulė davė paliest vaikučio galvutę – ji buvo dar toli. Vėliau pati bandžiau paliesti, bet ji nutolo, nebepasiekiau. Šis išgyvenimas, kad buvo jau arti, bet vėl nutolo, yra gana sunkus.

Po to atėjo psichologiškai sunkiausias momentas: pradėjo silpti stangos. Pusę jų stumdavau, pusę iškvėpuodavau. Jėga traukėsi... Saulė liepė eiti pailsėti: „Pamiegokit valandą“. Man tai pasirodė juokinga. Kaip pamiegoti per procesą, kuris priklauso ne nuo manęs? Buvo baisu. Jau atrodė – viskas, tuoj bus vaikutis, ir „stop“ – viskas sustojo. Baigęs stangos, vėl užėjo sąrėmiai. Ar aš dar galėsiu pagimdyti?

Vis dėlto du kartus tarp jų atsipalaidavau – užmigau, ilsėjomės gal valandą. Po to atsinaujino normalios stiprios stangos, išnešusios vaikelį. Padėjo Nerijus, spausdamas mano pilvą iš visų jėgų žemyn. Kai vaiko galva jau įsitvirtino, labai skaudėjo pilvo apačią: degino, tempė. Atrodė, kad plyšiu.

Taigi gimdymas man iš tiesų buvo labai sunkus procesas. Skausmingas fiziškai. Net nesitikėjau, kad taip bus. Tačiau psichologiškai ir dvasiškai tam, matyt, buvau pasiruošusi. Buvau pasiruošus eiti ten, kur lieps jėga. Ir išties, kaip rašė Odent'as, labai jaučiau, ką kada daryti: kaip kvėpuoti, kada stumti.

Man labai jautėsi, kad už mus meldžiasi žmonės, kad mus globoja Dievas. Kažkaip labai aiškiai jaučiau tą dvasinį palaikymą. Tai teikė jėgų ir pasitikėjimo. Naktį už mus meldėsi Neručio mama, baigdama gimdyvės marškinius mąstė Elena. Turbūt ir mano močiutės danguje. Mano tėvukas neramiai miegojo, o mama kažką sapnavo su nuojautom. Turbūt visa tai teikė energijos.

Aš norėjau nutraukti savo šeimos moterų baimių ir kentėjimo gimdant grandinę: mano močiutė Laima gimdymus atsimena kaip baisiausią košmarą. Iš jos pasakojimų man susidaręs vaizdas, kaip ji klykdama kandžiojo šaukštą. Toks įspūdis, kad ji nesival-

dė. Mano mama gimdė šauniai – sakė, kad buvo susikaupusi. Bet jos prisiminimai apie liginę – kaip apie „skerdyklą“. Ieva, sesuo, bijojo ir jai labai skaudėjo. Norėjau nutraukti šią grandinę, padarydama gimdymą sąmoningu ir šventišku procesu.

Man tai iš dalies pavyko, iš dalies ne. Pavyko, kadėjau į gimdymą sąmoningai ir labai ramiai. Mes visą laiką išlikom kartu: Nerijus, aš ir mažutė. Buvo labai ramu, jauku, gera, bet pilna rimties nuotaika. Tai labai daug, palyginti su tuo, ką patyrė maniškės.

O ko trūko? – Man trūksta grandies tarp gimdymo ir gimimo... Aš buvau susikoncentravus į gimdymą, bet ne į gimimą. Ir kai gimdymas baigėsi, aš kažkaip išsijungiau. Supratau, kad mažylė jau gimė, bet sureagavau kažkaip mechaniškai. Girdėjau už nugaros džiaugsmingą Nerijaus balsą, jo močiutė atbėgo apimta euforijos (mažutė savo puikiu riksmu sušaukė namiškius). O aš buvau kažkokia be emocijų – „pabaigiau“. Pagimdžius lyg kažkas nutrūko ir paskui, kai atsigavau, prasidėjo iš naujo – pradėjom pamažu pažinti savo dukrytę.

Kitą kartą reikės daugiau pasiruošti tam. Nors labai ruošėmės gimimui ir šį kartą: planavom, kaip apiprausim, pasiguldysiu ant pilvo, kaip ji prišliauš prie krūties... tik turbūt jau buvom nebepajėgūs... – gimdymas buvo labai intensyvus. O gimimas buvo lyg sprogimas, po kurio viskas nutyla...

Gimusi mergytė šiek tiek laiko pabuvo po vandeniu. Saulė sako: „paimk“. O aš kažkaip nesupratau, kas vyksta, nors viską mačiau. Kol susigaudžiau, kad reikia paimti... Paėmiau tave, mažule, išsitraukiau ant kelių (tu visa varškėta, bet man buvo „dzin“, nors prieš gimdymą galvojau: tokiu atveju būtinais reiki apipraust. Berods, dar prispaudžiau tave prie krūtinių... O tu iškart ištraukta pradėjai rėkti. Taip norėjosi tave nuraminti, – tą ir dariau.

Atsiminiu, kad dabar galiu sužinoti tavo lytį, bet tai man buvo nesvarbu. Glaudžiau tave prie savęs, žmoguti... Per tą laiką nustojo pulsuoti virkštelė. Ją nukirpo tavo priėmėja Saulė (prieš tai atsiklausus Nerijaus). Gimė placenta. Vanduo buvo raudonas nuo kraujo. Saulė skubėjo, ir aš pagalvojau: „Ar nemirsiu?“ Ji greitai viską tvarkė, mane nuvedė į lovą, paguldė, įdėjo vidun ledukų. Paskui parodė, kaip žindyti. Saulė įsitaikė lovoje, man tai buvo jauku, aprašė gimdymą ir gimimą (ačiū). Tirpo kojos. Nerijus jas glostė. Paskui mane siuvo. Parodė Nerijui, kaip prižiūrėti (gimdymas yra labai intymus...)

Paskui mes su Nerijumi ir mažyte miegojome. Buvo labai gera, šviesu.

Pirmą kartą pravirkau po kelių dienų, kai Nerijus su mažute šoko. Pagaliau atėjo emocijos – „kokie jūs man abu brangūs“.

Po gimdymo liko graudulį keliančių atsiminimų apie pribuvėją. Vienas ilgas Saulės žvilgsnis man į akis, kai buvau baseinėlėje, ir jos pabučiavimas išvykstant. Jutau meilę ir jos džiugesį, kad buvo su mumis. Tai taip gera...

Mama Daiva

Vos prisimenu gimdymą, imu šypsotis, ir žmonės, kuriems apie jį pasakoju, juokiasi. Viskas įvyko labai greitai, per porą valandų. Kai be 15 min. 7 val. nubėgo vandenys, mes nutarėme dar pamiegoti, o po to – išvežti dukrą, susitvarkyti ir ramiai pasiruošti Jo atėjimui. Tačiau viskas staiga įgijo didžiulį pagreitį. Kai tik vyras su dukra išvažiavo pas

senelius, iš mane išpylusio karščio supratau, kad tai jau stangos.

Mano pribuvėja, pasirodo, tuo metu priiminėjo kitą gimdymą. Išsigandusi, ar pribuvėja spės pas mane, tarp stangų ėmiau galvoti, kurioje vietoje geriau gimdyti ir kaip būtų patogiau pačiai priimti vaiką. Atmintyje liko vaizdas, kuris man simbolizuoja gimdymą. Maldaudama: „Vaikuti, dar palauk, vaikuti, maldauju, neskubėk...“ klūpau ant keturių (tai dėl to, kad vaikas lėčiau eitų) prie laukųjų durų, su raktu rankoj (jei staiga pribuvėja pasirodytų), nusismaukusi kelnaites (tam atvejui, jei vis dėlto gimdyčiau). Parvažiavusiam vyrui atmintin įstrigo toks vaizdas: praviros buto durys, koridorių ant grindų numesti pribuvėjos kailiniai...

Kai jiedu su mano mama atvyko, buvo tik tik pasirodžiusi mažylio galvutė...

Jau visai neprisimenu skausmo. Pagalvojau, kad pagal gimimo būdą mano vaikas turi vyresnį „brolių“ (rodos, jis vardu Dominykas), mūsų klubo kūdikį „milžiną“, atėjusį panašiu keliu.

Vis dėlto mes su šokia tokia nostalgija prisimename dvi paras trukusį dukros gimimą. Tuomet visi spėjo ir prisijaudinti, ir prisikankinti, ir ašaros buvo braukiamos... Taip, save gerbianti lietuvė moteris turėtų kiek pasikankinti, – tai suteikia taurumo šiom nepakartojamom gyvenimo akimirkom. Žinoma, juokauju. Linkiu, kad gimtų sveiki, gražūs mažyliai, kiekvienas savaip, nepakartojamai, kiekvienas su savo paslaptim. Dėkoju pribuvėjai, kad dar prieš ateinant mano mažyliui sužinojau daugelį dalykų, kurie dabar labai padeda...

Ritos laiškas

Rita jau mirusi. Buvo puiki dailininkė – ir grafikė, ir tapytoja. Susilaukė dukrelės. Augo Gretė kaip Coliukė, tik jos mama per pusmetį užgeso nuo vėžio... Stebuklas, kad šios nuostabios moters laiškėlių, trumpą elektroninę žinutę, išsaugojo jos draugė.

Labas ir sveiki, čia tokios dvi iš kitapus gatvės rašo. Geros buvo spanguolės. Turbūt iš Marcinkonių. Aš dabar visokiais būdais stengiuosi pasidauginti kraujo, nes sakė, kad jei iki pirmadienio nepagausės jame kažko, tai svetimo pripils. Neduok Dieve.

Galiu trumpai papasakoti ir apie tuos patyrimus, kaip maždaug viskas buvo.

Nemaloniausi prisiminimai:

1) Pats liūdniausias – Sauliaus neįleido. Taškas. Su visom iš to išplaukiančiom pasekmėm. Tai įvyko sausio 3 d., 9 val. ryto.

2) Kai patekau iš to paruošiamojo kambario į gimdyklos „koridorių“, 10 val. ryto, ten buvo labai šalta ir man vėl pradėjo skaudėti gerklę, bet kai sąrėmiai pradėjo kartotis kas 3 min., tas nemalonus pojūtis išnyko ir iki šios dienos nebepasikartoja. Tiesa, buvo dar labai nemalonu, kai mane ėmė tardyti, kada pirmos mėnesinės buvo, kiek svorio priaugau, o aš negalėjau susikaupti ir skaičiuoti. Bet kokią skaičiavimo dovaną praradau.

3) Po to, kai aš beveik valandą prasėdėjau ir pravaikščiojau tame laukiamajame, kur, kaip minėjau, buvo šalta, mane nutarė apžiūrėti ir paguldė ant tokių siaurų ratukų. Buvo 11 val. ryto. Pasakė, kad jau plaukučiai matosi, sulėido 1 porciją „nošpos“ – dėl visa ko, ir tuomet aš nieko nelaukus jau ir pradėjau gimdyti. O jie pasakė, kad dar negimdyčiau,

nes nėra laisvo stalo su rankenėlėmis.

4) Čia ir buvo antras pagal didumą nemalonumas, nes nežinojau, kaip reikia negimdyti. Žinojau tik, kaip gimdyti.

Prasikamavau taip beveik pusvalandį ir apie 12 val. man maloniai išskyrė stalą, kur ir atsirado Gretė – 12 val. 21 min., be jokių skatinimų bei traumų.

5) Paskutinis nemalonumas buvo tikra apgavystė. Atnešė man Gretę, norėjau pamaitinti, bet, sakė, reikia pirma nuplauti. Nunešė ją plauti, o aš tuo metu visus aplinkui aptaškiau, ir jie greitai mane užmigdė. Daugiau neprisimenu. Bet sapnavau ypatingus sapnus.

Paskui vėl kojos šalo... Iki pasimatymo vonioj.

P.S. Linkiu tau pavasarį ar kada ten sėkmingai išvengti šitos vietos, kur taip baisiai apgauna ir vaiką atneša po paros.

Ai, tiesa, – klausi apie maitinimą. Tai va, valgom mes 7 kartus per parą. Gretė tikrai baisiai ėdri. Bet taip ir turi būti. Kol kas maitinti labai gerai sekasi. Nieko aš nenutraukinėju, – bet juk dar tik trečia diena. Tai ramiai laikiu, kaip bus toliau. Kol kas viskas, kaip ir turi būti. O paskui papasakosiu...

Lino mama, 2002 m. sausis

Bendras įspūdis apie gimdymą ligoninėje – buvo labai linksma (aišku, išskyrus tai, kas rimta). Pradedant apsilankymu ligoninėje – „ekskursija“ – ir baigiant neplanuotu pasitikrinimu praėjus beveik trim savaitėm po gimdymo.

Buvo numatyta, kad gimdysiu gruodžio 25 d. Tačiau negimdžiau. Žinojau, kad negimdysiu. Gyd. Juršėnas, pas kurį lankiausi nėštumo metu, „leido“ negimdyti ir prašė atvykti gruodžio 29 d. pasitikrinti, ar viskas gerai. Ir, aišku, atvažiuoti susirinkus visus reikalingus daiktus, nes ligoninėje jie norėsią mane stebėti iki gimdymo.

O į ligoninę taip nesinori... Gruodžio 27 d. nusprendžiau apsilankyti Jokūbo ligoninėje – dalyvauti ekskursijoje. Buvau vienintelė ekskursantė, ir dar teko gerokai palaukti, nes mano gidė užsiplepėjo su kolegėmis. Ta proga galėjau bent išstudijuoti darbo planus stenduose, nes vargu ar dar kada nors bus galimybė... Mano gidė persigando, kai sužinojo, jog jau dvi dienos, kaip turėčiau būti pagimdžiusi. Nežinau, ką būtų dariusi, jei ne tas žodis, kuris magiškas šv. Jokūbo ligoninėje, Akušerijos skyriuje... Užtenka tyliai, švelniai ištarti „gydytojas Juršėnas“, ir aistros aprimsta. O jei ir jis pats pasirodo – visus tiesiog apima šventa ramybė ir baiminga pagarba. Iš ekskursijos naudos buvo tiek, kad prasiblaščiau. Viskas gimdymo metu ir po jo buvo visiškai atvirkščiai, nei pasakojo manoji gidė. Na, nebent kad įėjimas iš gatvės pusės – pataikė, bet ir tai nebūtina per ten įeiti...

Gruodžio 29 d. anksti ryte reikėjo nuvažiuoti pasitikrinti, ir aš pusę nakties apie tai galvojau – kad tik nepramiegotume. O žadintuvą prisukti pamiršome. Į ligoninę nuvažiauvau neišsimiegojusi. Kaip žinoma, kai gydytojai tikrina, tai būtinai ką nors atranda. Svoris nedidėjo, kraujospūdis net sumažėjo (paskutinį mėnesį svoris keitėsi ne taip, kaip reikėjo, taip pat ir kraujospūdis). Pasirodė kad ir vaikelio širdies plakimas greitesnis nei turėtų būti. Ką tai reiškia? – Tai reiškia, kad aš esu tikra „ligoninės pacientė“ (Juršėno

žodžiai) ir kad mane būtinai reikia kas dvi valandas tirti ir, jeigu kas, imtis priemonių. Galimos priemonės manęs nedžiugino, todėl su Andriumi visaip atsikalbinėjome ir, pažadėję vėl atvažiuoti po poros valandų, išvažiuovome namo.

Grįžusi namo apsikabinau savo pilvą ir pasakiau vaikui: „Jei tau ten nebegeirai, gali gimti nors ir šiandien. Juk žinai, ką reikia daryti“. Kaip Dievui į ausį... Saulė telefonu nuramino dėl širdies tonų, o netrukus kažkas pokštelėjo pilvelyje ir nutekėjo vandenys. Buvo aišku, kad į ligoninę po dviejų valandų tikrai nevažiuosime. Reikėjo dar padaryti kai kuriuos darbus, nupirkti dovaną broliui vestuvių proga, anytos gimtadieniui...

Dabar galvoju, kad vis dėlto gal reikėjo pailsėti. Bet dirbant laikas greičiau eina, o sąrėmiukai atsirado iš karto. Nestiprūs, neilgi, bet dažni. Andrius tol tuo nepatikėjo, kol jam neteko pradėti daryti masažą. Pasidarė labai neramu – kaipgi aš iki ligoninės nuvažiuosiu? Tada jau paskambinome Juršėnui ir pasakėme – atvažiuojame.

Mašinoje tebuvo vienas sąrėmis, ir tas pasitaikė degant raudonai šviesoforo šviesai, – tai Andrius atsigręžęs viena ranka nugarą pamasažavo. Užtat ligoninėje... Prie durų – sąrėmis, masažas. Paskambinam. Akušerė atidaro, klausia, kas yra. Sakom: „Gimdyti atvažiuovom“. Akušerė nepatikliai: „O kodėl jūs taip keistai atrodot?“ Pats kvailiausias klausimas, kurį man teko kada nors išgirsti. Aiškinu, kad ką tik buvo sąrėmis.

Mane įsileidžia, Andriui liepia laukti už durų. Akušerė puola kažkam skambinti. Girdžiu, kaip Andrius už durų kalba telefonu su Juršėnu. Prasideda sąrėmis. Atsi-klaupiu ant žemės, prašau, kad įleistų Andrių. Akušerė švelniai glosto man nugarą ir tvirtina, kad ji mane pamasažuos. „Jūs taip nepamasažuosit“, atšaunu jai. Prišliaužiu prie durų ir įleidžiu Andrių. Neprisimenu, kas ten po to buvo, – atrodo, akušerė dar bandė jį išgrūsti už durų.

Atbėgo budinti ginekologė ir bandė mane sugėdinti: „Kas čia dabar? Ant kelių?“, bet po poros minučių suvokusi situaciją, žinovės tonu pareiškė: „Ant kėdės ji neužlips. Apžiūrėsiu ant lovos“. Žodžiu, smagu. Išvengiau vieno lipimo ant „kėdės“. Pati paklausė, ar lauksim Juršėno šiai būsima apžiūrai, ir pati tuoj pasišaipė: „O kas, jeigu užsnigs?“ Tačiau praėjus penkioms minutėms, kai Juršėnas pasirodė, ji net pritūpė: „Oi, gydytojau, jūs jau čia!..“

Koks košmaras gulėti ant nugaros: akušerė bando pasiklausti vaiko širdies plakimo. Skausmas atrodo dvigubai stipresnis. Ginekologė klausinėja, kaip viskas prasidėjo. Pasakau, kad 10 val. nubėgo vandenys (dabar jau beveik 8 val. vakaro.). Dar vienas kvailas klausimas: „Kur jūs šitiek laiko buvot?!“ Sakau, kad namuose. Akušerė dar pasitikslino, kur aš dirbu. Andriaus apie darbovietę klausė jau gimdykloje. Dabar suprantu, kad ne kasdien pas juos atvažiuoja moterys, kai sąrėmiai jau iš tiesų yra kas 4 minutės ir kai jų nebegali ramiai apklausti, apžiūrėti ir palydėti į palatą. Pati mačiau vieną gimdyvę, kuri tvirtino, jog sąrėmiai kas 5 minutės, o gerą pusvalandį nė necyptelėjo ir ramiai atsakinėjo į akušerės klausimus...

Gimdžiau toje modernioje gimdykloje ir modernioje lovoje. Mieliau daugiau laiko būčiau praleidusi šalia lovos, bet labai reikėjo matuoti gimdos susitraukimų stiprumą (kam?) ir vaiko širdies plakimą, – todėl teko gulėti. Juršėnas paklausė, ar norėčiau nuskausminamųjų. Nuskausminamųjų... Pagunda. Mažiau skaudės. Neskaudės. Bus leng-

viau. Bet juk tarp sąrėmių ir taip neskauda ir atrodo, kad dar vieną būsimą sąrėmį tikrai ištvėrsiu. Andrius sako, kad ir vėliau Jūršenas dar kartą siūlė nuskausminimą. Aš negirdėjau. O taip neskaudėtų, jeigu nereikėtų gulėti... Vieno sąrėmio metu vos neįkandau Andriui į ranką. O jis man daugiausia teikė pagalbos tomis valandomis...

Kuo toliau, tuo labiau norėjau miego. Buvo gal 10 val. vakaro, ir tarp sąrėmių aš jau snaudžiau ir galvojau, kad tokiu metu mes paprastai ruošdavomės miegoti. Miegoti... Miegoti... Miegoti... Atrodė, kad kokį pusvalandį nėra skausmo. O kai užėjo sąrėmis, aš greitai juo „atsikračiau“. Kaip? – Nežinau. Ir vėl ilgai – nieko. Miegoti... Miegoti... Miegoti... Pramerkusi akis pamačiau akušerę su lašeline ir supratau – niekur nedingsiu, teks gimdyti. Akušerė dar paklausė, kada aš valgiau. Vėliau supratau – jei per 2 stangų valandas nepagimdyčiau, darytų sekciją (vėliau su Andriumi svarstėm – kodėl ne spintą arba komodą), t.y. pjautų.

Stūmiau todėl, kad sakė „stumk“. Įkvėpdavau, kai sakė „įkvėpk“ (įdomu, ar būčiau taip ir nekvėpavusi?). Niekas buvo nesvarbu. Svajojau, kaip atsigulsiu ir miegosiu... Kad pasirodė galvutė, supratau iš subliuškusio pilvo. Andrius bandė sakyti, kad nenusiurbintų gleivių, bet akušerė gana piktai kažką jam atkirto. Vaikelį padėjo ant krūtinės ir tuoj pat paėmė. Placentai gimti „padėjo“ ranka, aš net nespėjau nieko pasakyti. Naujagimių gydytoja pripuolusi klausinėjo, kuo aš sirgau nėštumo metu. Užtruko gan ilgai, kol galų gale mus paliko trise. Labas, mano vaike... Suvystytas, susuktas į apklotus, kad tik nesušaltum... Akelės, noselė ir burnytė bekyšanti... Nori valgyti?... Kaip gera tave matyti...

Antra dalis: po gimdymo yra trys privalomos dienos ligininėje. Su šaukštų bei šakutių nebuvimu ir maistą atnešančių moterų aiškinimais, jog numirsiu, jei nevalgysiu plovu. Sanitarių aiškinimais, kad šiais laikais nebėra stiprių moterų. Su gydytojų ir seselių piktinimusi dėl kūdikio lovoje ir pasitarimais, žiūrint į tavo tarpkojį. Su palatos kaimynių lankytojais, kurių priguža pilna palata ir kurie užsibūna iki 11 val. vakaro. Galiausiai – su naujagimių gydytojos aikčiojimais ir vos ne alpimu, kai atsisakėme ypatingai svarbaus tyrimo ir netgi skiepij. Parvažiuoji namo ir iš karto sveikiau pasidarai...

Mama Angelė, 1994 m.

Prieš šešerius metus pagimdžiau trečią mergaitę. Buvo labai sunkus gimdymas, su skatinamaisiais. Grįžau namo ir pasakiau vyrui, kad tai paskutinis mano gimdymas, daugiau aš vaikų nebegimdysiu. Dar, atsimenu, pasakiau, – jeigu tu dar norėsi kokio vaiko, tai žinok, aš mirsiu, jeigu gimdysiu. Vyras tada pajuokavo, nenusimink, sako, vandenyje gimdysim. Kažkada kažką gal buvo matęs, kokius filmus, kaip su delfiniais gimdo.

Vyras vis užsimindavo, kad nori dar vieno vaiko. Bet aš šalinausi tos minties, bijojau apie tai net pagalvoti. Ir štai vieną žiemą vyras išvažiavo į Uzbekiją. Jis išvažiavo savaitei, daugiausia dviem, bet negrįžo visą mėnesį ir nei žinios, nei telegramos – nieko. Aš labai išgyvenau. Ištisas naktis verkdavau ir nežinojau kur dėtis. Nusprendžiau Mišias užpirkti, kad tik viskas laimingai baigtųsi. Grįžau namo ir pradėjau labai melstis, nemokėjau aš tų poterių, savais žodžiais meldžiausi ir maldavau Dievo: padaryk viską, kad tiktai grįžtų mano vyras. Jeigu jis grįš, aš jam prigimdysiu tiek vaikų, kiek jis norės. Grįžo,

aišku, tas vyras. Viskas baigėsi laimingai...

Ir kažkaip subrendo ta mintis, kad mes turėsime vaiką, ir aš pati pradėjau jo norėti.

Pradėjau važinėti pas pribuvėją į kursus, ėmiau ruoštis, skaityti visokią literatūrą. Man labai patiko Leboyer knygutė „Gimimas be prievartos“. Nusprendžiau, kad per gimdymą viską padarysiu, kad tiktai tam vaikui būtų lengvesnis kelias ateiti į šį pasaulį. Kai gimdai ligininėje, paprastu būdu ir neparuošta, nieko tu ten nežinai, – draskaisi, blaškaisi, rėki. Kad tik tau kokių vaistų prileistų prašai, kad tiktai tą skausmą nuimtų. O dabar per visą nėštumą ruošiausi. Tikrai žinojau, kad skaudės, bet galvojau vien tik apie vaiką ir kad viską padarysiu. Ir Šemetos kursus lankiau. Man ten patiko. Kvėpuoti gerai išmokė. Labai išgyvenau visą laiką, kad neatsidarys kaklelis, nes trečią vaiką skatino dėl to, kad neatsidarė kaklelis. O Šemeta labai paprastai paaiškino: jeigu moterį atveža į ligininę, jinau bijo, įsitempusi, raumenys įsitempę, dėl to ir neatsidaro kaklelis. Svarbiausia nugalėti baimę.

Kai lankėme tuos kursus, aš galvojau, kad gimdysime dviese su vyru. Man atrodė, kad mes puikiai paruošti, viską žinom. Vyro klausiu, ar tu pasitiki savo jėgom, ar galėsi viską padaryti? Jis sako: „Taip, gerai“. Bet mes labai pamilom pribuvėją. Aš ėmiau galvoti, kad be jos gimdyti aš negalėsiu. Man reikia, kad jinau šalia būtų. Belankant kursus Vilniuje atsirado dar viena kaunietė, kuri pasirodė esanti mūsų kaimynė. Ir aš pagalvojau, jog šalia manęs per gimdymą turėtų būti šitos dvi moterys. Nuo jų tokia gera šiluma sklinda, šalia jų taip ramu, gera, saugu.

Iki tol aš labai blaškiausi, tuščiai save išliedavau. Kam nors ką pasakoju, emocijų pilna ir tiktai „tra-ta-ta-ta“ – viską išlieju. Vienas draugas mane pamatęs sako: „Tu gi nėščia, negalima šitaip, kaupkis, dabar savyje tą energiją laikyk, neišsidrabstyk“. Tą akimirką aš ir nusprendžiau, kad turiu labai susikaupti. Kiekvieną vakarą sėdėdavau balkone ir „nuleisdavau“ saulę. Tą akimirką maldą kokią sukaltu. Jutau didžiulį poreikį būti gamtoj. Aš net pagalvodavau: jeigu man reiktų kur nors miške gimdyti, aš pagimdychiau labai lengvai ir paprastai.

Per anuos tris gimdymus man ant stalo nubėgdavo vanduo, todėl aš visiškai nesitikėjau, kad gali nubėgti anksčiau... Man buvo keista. Jokių skausmų, nieko absoliučiai nėra. Galvoju: kodėl nėra tų sąrėmių? Kažkas dar nepadaryta... Šaldytuvo nėra, ledukų su ažuolo žieve neužšaldyta, jeigu kartais būtų plyšimas, reikalinga ažuolo žievė. Butas nepašventintas. Mes planavom pašventinti butą... Taigi mes laukiam, kada ateis tie sąrėmiai... Kitą dieną vyras atvežė šaldytuvą. Aš užsišaldžiau tą ažuolo žievę. Išsploviau grindis. Paskui sakau vyrui, pašventinkim butą. Jis išvažiavo pas kunigą, o aš tuo laiku išėjau į lauką. Vaikščioju tarp medžių, bet tarsi tai svetima aplinka. Ne mano medžiai, ne mano saulė, ne mano kraštas. Kunigas pašventino namus, visą butą.

Atvažiavo pribuvėja. Mes visą dieną bendravom. Pratimus pradėjau visokius daryti, pritūpimus, dar kažką. Vaikštinejom iki vakaro – vis tiek kaklelis neprasivėręs. Nusibodo visiems taip trintis. Vyras pasiūlė nuvažiuoti į mūsų senąjį butą, pribuvėjai parodyti, kur mes anksčiau gyvenom. Atvažiuojam mes į tą butą, jie albumus pradėjo žiūrinėti, o aš einu į savo balkoną.

Ir mane apėmė toks atskirumo jausmas. Aš atsisėdau balkone ir žiūriu: leidžiasi

saulė. Įsivaizduoju, kad kaip leidžiasi saulė, taip ir mano vaikas turi leistis. Vaiko galvutė neįsistvirtino, praleidinėjo vandenį, vis lašnojo. Kad prasidėtų sąrėmiai, reikia, kad ji įsistatytų, kad suveržtų – vaikas nebejudėtų. O ji vis neįsistato. Pradėjau rankomis glostyti pilvą. Žiūriu į saulę ir rankomis žemyn, žemyn: vaikuti, įsistatyk, įsistatyk. Ir tą pat minutę, kai tik nusileido saulė, ir vaikas – tiesiog pajutau – dar suspurdėjo ir žemyn paėjo. Pilvą tarsi užrišo. Taip sukietėjo visas pilvas. Sakau, atneškit kalendorių, pažiūrėsime, kada teka saulė. Iš ryto, kai saulė patekės, aš pagimdysiu. Ir pirmas sąrėmis – tik tada, kai nusileido saulė. Aš sugrįžau į savo namus, pamačiau savo tvenkinį, savo saulę... Matyt, man viso šito ir reikėjo.

Nebuvo jokios baimės, jokios panikos, kad reikia važiuoti kažkur į kažkokią ligoninę. Vieni draugai įsikišo: gal vis dėlto medikų pagalba reikia. Bet aš net pasipiktinau. Žinojau, kad viską gerai darom, nors vandenys nubėgę buvo jau pusantros paros. Jokios baimės nebejutau. Apie joki skausmą negalvojau. Šemeta buvo mokęs tokio pratimo: kada prasideda sąrėmis, įkvepi, rankomis per pilvą brauki į viršų, paskui iškvėpdama – į apačią. Per sąrėmius vaikščiojau po kambarį, tyliai grojo muzika. Man labai padėjo mediacinė muzika. Aš pagal tą muziką vaikščiojau ir visą laiką kartojau: kakleli, atsiverk, atsiverk. Mažuti, žemyn eik, palengva, aš tau palengvinsiu. Rankom glosčiau, mintim, viskuo, kad tas vaikas eitų ir kad viskas prasidėtų. Kol sąrėmiai buvo lengvi, man jie buvo nuostabūs. Galvojau tik apie vaiką, apie save visiškai negalvojau. Kad tiktai kuo mažiau jam skaudėtų, kad tik jis kuo lengviau išeitų. Paskui, aišku, prasidėjo stiprūs skausmai.

Degė žvakutė, buvo padėtas Marijos paveikslėlis, kurį aš gavau iš savo dukros dovanų. Ir aš jutau, kad Marija ėmė mane globoti ir per stangas. Paskui visi kartu meldėmės. Aš net nežinau, po kiek laiko, po kiek tų maldų dukrelė gimė, neatsimenu, bet žinau, kad tai tikrai man labai padėjo. Draugė man sakė, kad tą akimirką, kada gimė vaikas, pajutusi labai labai stiprų šviesos srautą.

Kiekvienas gimdymas kitoks. Ir negaliu pasakyti, kad per savo gimdymą daryk taip, kaip aš dariau. Labai didelį dalyką padarė nardymas, nes jeigu aš būčiau baseine nenardžiusi, gal tam vaikeliui sunkiau būtų buvę.

Bijoti gimdyti vandenyje...? Vaikui daug lengvesnis kelias iš vandens į vandenį. Kai gimė vaikas, jis kaip delfinas išnėrė. Aš tiktai klausiu, ar vandenyje, ar vandenyje jinai gimė. Nes jinai veidu į viršų išėjo. Tiktai – upt ir išnėrė. Kai kiti vaikai gimsta žemyn galva, dar jie paplaukioja. Jinai šito nespėjo.

Keturguba mamos Vilijos patirtis

Dabar mano vyriausiam vaikui septyneri metai. Kai jo laukiausi, daug galvojau, kur gimdyti. Tikrai nenorėjau ligoninėje, bet namuose bijojau, nes nežinojau, kas galėtų padėti.

Dar kai nesilaukiau, su vyru dažnai važinėdavome į Daniją. Todėl iki gimdymo likus maždaug trims savaitėms, man šovė į galvą mintis, kad turiu būtinai ten vykti. Aišku, visi atkalbinėjo. Tačiau aš labai norėjau ir nusprendžiau, kad turiu nieko nebijoti ir daryti, kaip liepia širdis. Žinojau, kad Lietuvoje neturiu kur gimdyti. Išvažiavau į nežinią. Tai buvo tarsi pabėgimas.

Mums pavyko sėkmingai nuvažiuoti. Tačiau tik atvykus į Daniją nubėgo vandenys,

o į ligoninę aš juk vykti nenorėjau. Naiviai įsivaizdavau, kad nuvažiuosim į viešbutį ir kartu su vyru pagimdysim. Tačiau užėjus tikram skausmui supratau, kad man reikės pagalbos, sunku bus išverti.

Atvykau į ligoninę spiriama didelio skausmo, ir gydytojai man padėjo. Tačiau slėgė tai, kad aš jų nepažinojau. Tiesa, atvykus į ligoninę mūsų beveik nieko neklausinėjo, visas dėmesys buvo skirtas man (tik vėliau, praėjus kiek laiko, paėmė mūsų pasus). Man leido išsimaudyti vonioje ir paaiškino, kad ta vonia neskirta gimdymui. Sąrėmių metu vaistų nedavė, tačiau vėliau suleido skatinamųjų. Gydytojai, prieš ką nors darydami, viską paaiškino, paklausdavo mano nuomonės. Ko nors nenorint, buvo galimybė atsisakyti.

Ligoninėje išbuvo 6 paras, nes man ten patiko. Maistą galėjau pasirinkti vegetarišką, kasdien gaudavau šviežių morkų, jogurtų. Vaikas buvo aprūpintas sauskelnėmis, kasdien keisdavo drabužėlius. Ir visa tai nekainavo nė cento.

Nepaisant to, gimdymas ilgam laikui paliko bjaurius prisiminimus. Visų pirma nepatiko, kad reikėjo gimdyti ant kažkokio stalo. Nors pati gimdykla ir buvo jauki, tačiau man nepatiko, kad būtinai turiu būti aukštai.

Mano svajonė buvo pagimdyti namuose, ir man tai pasisekė, kai laukiausi antro vaikelio. Susiradau, kas man padės. Nesakau, kad vaikus pagimdyti namie buvo lengva. Tačiau visi kiti trys gimdymai paliko šiltus prisiminimus. Man buvo gera savo namuose, malonu po gimdymo atsigulti į savo lovą. Po kiekvieno gimdymo pagalvodama, kad esu namuose, jaučiau tikrą palaimą.

Kiekvieno vaiko atėjimas į pasaulį vis kitoks. Kai gimdžiau mergaitę, tarp sąrėmių valgiau medų. Tai man labai padėjo, suteikė energijos. Tačiau gimdydama kitus vaikus aš medaus nenorėjau, tad jo ir nevalgiau. Gimdydama pirmąjį vaiką sąrėmių metu stengiausi kvėpuoti, kaip mokė viena knyga: įkvėpti per nosį ir iškvėpti per burną. Žinau, kad toks kvėpavimas daug kam padeda, tačiau man pradėjo svaigti galva, aš pavargau, visai nebeliko jėgų gimdyti. Todėl gimdydama visus kitus vaikus sąrėmių metu stengiausi kuo ilgiau išlikti visai rami, kuo lėčiau kvėpuoti ir tik per nosį. Taip jaučiausi žymiai geriau.

Knygoje buvau perskaičiau, kad esant stipriam skausmui reikia kartoti žodžius: „Aš visiškai rami“ (pirmą kartą iškvėpiant) ir „Mano kvėpavimas lygus“ (antrą kartą iškvėpiant). Taip pamėginau daryti per sąrėmius gimdydama paskutinįjį vaiką. Skausmas gal ir nesusilpnėjo, bet tai padėjo psichologiškai, ilgiau galėjau išlikti ramesnė.

Svarbiausia, kad su manimi buvo pribuvėja. Aš visiškai ja pasitikėjau ir tikrai žinojau, kad viskas bus gerai. Neįsivaizduoju gimdymo ir be vyro. Kai man buvo sunku, galėjau tiesiogine prasme į jį įsikabinti – įsitverti į jo drabužius.

Kai nuvykau į polikliniką su ketvirtuoju vaiku tvarkyti dokumentų, buvau nustebinta kai kurių gydytojų elgesio. Vaiko aktyvė po gimdymo buvo maža kraujosruva, ir gydytoja tuoj norėjo lašinti plečiančių vaistų. Man paprašius nelašinti, ji įrašė tai į vaiko kortelę net su šauktukais. Po to mane įkalbėjo būtinai nulupti vaiko virkštelę. Nors daugiau kaip pusė jos jau nesilaikė, jie ilgai ją sukiojo, kol nulupo. Mažiukai užsidėjo šašas, kuris nusilupdavo, virkštelė gijo 2 savaites.

Išėjusi iš poliklinikos buvau ne tiek susierzinusi, kiek be galo laiminga, kad turėjau galimybę gimdyti namuose, kad nereikėjo gydytojų pagalbos.

Elenutės mama ligoninėje

Pradėjau gimdyti lapkričio 12 d., 3 val. nakties. Nubėgo nedaug vandens su krauju. Supratau, kad prasidėjo. Uždegiau žvakę, atsisdėdau, kad kojos nedrebėtų, pasistengiau apsiraminti. Pasižiūrėjusi į laikrodį naiviai pagalvojau, kad ryte, apie kokią 10 val., turėsiu lėliuką.

Sąrėmiai minkšti, švelnūs, net palaima kažkokia apėmė, begalinis gerumo jausmas. Na, galvoju, jei taip ir toliau, tai su daina gimdysiu. Dar galėjau net ir truputį pasnausti, nors sąrėmiai jau kiek trukdė. Ryte paskambinau savo gydytojui, nuvažiavau pas jį dieną, apie 14 val. Sąrėmiai tokie pat, net negalėčiau pasakyti, kas kiek laiko, – panašiau į nuolatinį švelnų strėnų maudimą, užeinantį ir praeinantį. Gydytojas pažiūrėjo, sako – neblogai, jau 4 cm atsidarė, bet dar ilgai taip gali vaikščioti, važiuok namo. Kai nebegalėsi kentėti, skambink.

Apvaikščiojau parduotuves, vakare atėjo draugų, aš su mados šypsena veide sėdžiu ir galvoju: jeigu viskas tik šitaip, tai galiu gimdyti ir gimdyti. Nors jau jautėsi nuovargis, kad nemiegojau praeitą naktį. Apie pirmą valandą, jau buvo lapkričio 13 d., nuo pačios pradžios praėję dvidešimt dvi valandos, nusprendžiau, kad jau nebegaliu kentėti, paskambinau gydytojui ir 1 val. 20 min. buvau ligoninėje. Tik, deja, – tiek pat, 4 cm. O man atrodė, kad jau viskas išibėgėjo, sąrėmiai kas 4–3 min. Ir gana stiprūs. Tikrai galvojau, kad yra kokie 7 cm.

Pradėjome dirbti. Pritūpimai, masažai. Kvėpuoti per sąrėmį tikrai sunku, norisi tik vieno – išvis nekvėpuoti; viduj, atrodo, viskas kyla aukštyn, o ne žemyn. Gimdykla tuščia, mes vieni, už lango lyja. Buvo pakankamai intymu. Man patiko, kad daug vietos, galima laisvai energingai vaikščioti. Tai ir laksčiau tarp WC ir gimdyklos.

Praėjo dar dvi valandos. Trečia nakties, tiek pat centimetrų, o sąrėmiai net lyg retėja. Gydytojas pasiūlė skatinimą. Aš norėjau stovėti, man leido ir stovinčiai, prijungė lašinę. Pajutau, kaip sąrėmiai padažnėjo ir pasidarė „rimtesni“. Jaučiau gimdos susitraukimus – žodžiu, pajutau, kad tikrai gimdau. Klausiu gydytojo, kiek viskas dar gali šitaip užtrukti. Jis atsako, kad sprendžiant iš to, kaip viskas vyksta, gal dar ir dvi valandas.

Šiek tiek išsigandau, pasijutau jau visai pavargusi, norėjau, kad tik greičiau viskas baigtųsi, atsigulti, paprasčiausiai išsituštinti. Tik pagalvojus apie išsituštinimą, suvokiau, kad jau viskas, – mane plėšia, kojom nejaučiau žemės. Gal jos buvo pavargusios, bet atrodė visai lengvos. Jos manęs nebelaikė, atrodė, kad tuoj nugriūsiu. Nuo skatinimo pradžios buvo praėję 40 min. Gydytojas sako, kad gimdyti dar lyg ir per anksti, o aš rėkiu: viskas, mane plėšia į visas puses.

Na, pasižiūri ir – ant stalo. Ir tikrai, gimdau. Keletas stangų buvo neteisingos, gydytojas ir akušerė parodė, kaip jas nukreipti žemyn. Labai gerai vėl jaučiau kojas, nes man patarė, kad galima stipriai spirtis. Pagaliau aš vėl jas pajutau tvirtai! Pakėlė stalo plokštumą, dar pagalvę padėjo ir jis man nepasirodė nepatogus.

Atrodė, kad reikia labai „dirbti“. Kai pajutau, kaip teisingai stangintis, turbūt per stipriai pradėjau tai daryti. Dabar atrodo, kad aš labai skubėjau, neatsipalaiduodavau tarp stangų. Keletą kartų gydytojas stabdė – sustok, plyši. Lyg ir stengiausi, bet turbūt nelabai ką ir kontroliavau. Dar keletas stangų ir, kaip Žilvinas sakė, – išlindo beveik visa galvutė, laikoma tarpvietės odos. Galvutę vėl tiesiog stūmė atgal. Tada įkirpo truputį, ir išsiritu pupa iš karto, į laisvę ištrūko.

Žilvino galva virš manęs – „mergaitė, mergaitė, mergaitė!!!“ Tada jau ir aš atgavau kvapą, irgi pradėjau šaukti: „Jėzau, Jėzau, mergaitė, stebuklas...“ Šlept man ją visą kruviną ant pilvo – o palaima, visiška palaima!!!

O koks kvapas! – Įsčiau, gyvybės kvapas! Kol mes apsiuostėm, Žilvinas perkirpo virkštelę. Tada gydytojas sako: na, gal placenta pagimdom. Užteko vieno stumtelėjimo ir išėjo placenta. Man visą ją aprodė, paaiškino, kuria puse buvo prisitvirtinusi. Atrodė labai didelė, nuostabi. Emocijos šiuo atveju per stiprios, negalėjau jų išreikšti. Ašaros byra pačios, Žilvinas irgi „visas iš savęs išėjęs“ – žodžiu, pagimdė!!! Mergaitė!!! Tikrai jčiau dieviškumą, Dievo buvimą šalia. Toks realus stebuklas, nors sunku suvokti akimis, juslėmis, protu, kurio tuo metu turbūt ir nebebuvo. Mergaitės veidelis, jos akys, burna, nosis, ji prie krūties, jos balsas, toks tylus, gailus... Jos kūnelis – angelas atskrido ir nusi-leido man ant pilvo.

Po to mane siuvo, bet nejutau jokio išsekimo, ištisai kalbėjau, maždaug: kada baigsit, kiek galima krapštytis... Ai, atsargiau, kur dar ten lendant... Nesuprantu, kaip gydytojas galėjo kantriai kartoti: „Viskas, viskas, dar truputį pakentėkit, aš turiu kaklelį patikrinti, va, viskas, baigiau, viskas gerai“. Man be perstojo drebant jis pajėgė dirbti: „Ir drebėkit, labai gražiai drebat, viskas gerai“. O drebėjau taip, kad net stalas tirtėjo. Žilvinas visą laiką buvo šalia su mažute, jo neprašė išeiti net kol siuvo. Po to apklojo, atsipūčiau ir – į palatą. Buvo apie 7 val. Elenutė gimė 5.25 val.

Pamažu nustojo krėtęs šaltis, plūstelėjo šiluma. Atėjo rytas ir prasidėjo naujas gyvenimas, kitoks dienų ir valandų skaičiavimas. Negalėjau užmigti, vis žiūrėjau į mažutę.

Po visko, praėjus kelioms valandoms, atėjo mintis, kad mane vis dėlto „sutvarkė“, kad vis dėlto įvyko tai, ko aš bijojau ir apie ką ir su gydytoju kalbėjausi paskutinių susitikimų metu, klausinėdama, ar galima ligoninėje ramiai pagimdyti, ar būtinai skatins, kirps. „Aišku, kad ne, – buvo atsakymas. Jei viskas gerai, tai kam kištis“. Bet iš karto tą nusivylimą nustelbė supratimas – man padėjo, padėjo pagimdyti. Pajutau pasitikėjimą savo gydytoju, gal dėl to, kad mus sieja beveik penkerių metų ryšiai. Tai tikrai buvo tas žmogus, kurį mielai pasikviečiau į Elenos gimimą. Aš jį ne šiaip pažįstu, o jaučiu, kad jis geras žmogus. Žmogus, kuris priiminėja gimdymą, labai svarbus. Gimdyme, kuris suteikia buvimą – rėkimo, meldimosi – laisvę, visišką pasitikėjimą gydytoju kaip žmogumi – svarbiausia.

Nors ir jaučiausi saugi, ypač artimas man buvo Žilvinas. Svarbu buvo ne masažai

(beje, visai nenorėjau, kad jis liestų, nepatiko, kaip jis masažavo). Svarbu – jo veidas, ypač stangų metu, virš manęs, visas buvimas kartu, įsikabinimas, lakstymas koridorium. Neįsivaizduoju, kaip būtų buvę galima likti vienai. Nors buvo akimirka, kai pajutau, kad jis išsigando, lyg kažko saugojosi. Po visko jis sakė, kad išsigando, jog dar viskas labai ilgai tęsis, niekada nesibaigs. Tik kai jau prasidėjo gimdymas, apsidžiaugė, jam palengvėjo, kad viskas pajudėjo, – ir dar kaip.

Kai trečią dieną grįžom namo, labiausiai pasijutom šeima. Gimdymas buvo kažkoks bendras didelis darbas, bendras fizinis ir dvasinis pojūtis. Važiuodami sava mašina namo, pirmą kartą visi atsidūrėme mažytėje SAVOJE erdvėje. Tas jausmas, kad mes važiuojame nebe dviese (kaip visada, kai važiuodavome namo), o trise... Nebuvau pasiruošusi, negalvoju, kad šitokioje kasdieniškoje situacijoje užplūs šitiek stiprių jausmų.

Grįžom, padėjau pupą ant lovos ir – pati ant tos pačios lovos raudot ... Išsiliejo viskas – gimdymo įtampa, skausmas, džiaugsmas. Visi jausmai. Raudojau dėl sukrėtimo ir iš laimės. Sekmadienį dar buvau „aš“ – tokia, kokia buvau – o ketvirtadienį – ta pati lova, o mes jau trise. Aš – mama, aš turiu dukrą. Taip ir raudojau: aš mama, aš turiu dukrą. Tai kaip krūtys nesutins. Laimė, kad akušerė gražino į realybę.

Nežinau, koks bus mano kitas gimdymas, ar jausiuos subrendusi gimdyti namų erdvėje. Šį kartą ligoninė man suteikė saugumą. Tačiau dabar jau pradėdau suprasti, ką daryčiau kitaip. Susikauptčiau, jei pavyktų, kad galėčiau „iškvėpuoti“ sąrėmius. Tikrai pajutau, kad tai galima, tik man neišėjo valdyti kvėpavimo visą laiką. Susikauptčiau ir atsipalaiduočiau. Aš įsivaizdavau, kad atsipalaidavimas po sąrėmio ateina savaime, o taip nebuvo. Būtinai prieš gimdymą masažuočiau tarpvietę ir vartočiau homeopatinius vaistus (nors net ir būdama susiūta galėjau vaikščioti iš karto po gimdymo, po keturių valandų ėjau į dušą, o siulės nebejutau jau po savaitės). Kai žinau, kaip viskas yra, būčiau ramesnė, tvirtesnė.

Gimdymas liko širdy kaip dieviškumo išgyvenimas. Dievo prisilietimas. Nors buvo visko – skausmo, nerimo, nuovargio, baimės, kaip ir ramybės, stiprybės. O tas dieviškumas užliejo viską.

Kursai padėjo suprasti, kaip kas vyksta, kas po ko eina. Kaip svarbu gimdant daryti tai blaiviai, žinoti, kas vyksta, – taip gerai išmoktos pamokos suteikia galimybę išlaikyti egzaminą. Visai neišsigandau, kai mažoji pirmosiomis dienomis praktiškai visiškai nevalgė, visą laiką miegojo. Sulašindavau jai priešpienio kelis lašus. Aš jos nežadindavau, nors sakoma, kad reikia žindyti, nepaisant jos miego. O gydytojoms melavau, kad gerai valgo. Po kursų aš jaučiausi turinti užnugarį, turinti didžiausią patarėjų sąrašą. Galiu skambinti pagal tą sąrašą visiems iš eilės, džiaugsmingai pranešdama, kad turiu dukrą.

Kai trečią dieną po gimdymo sutino krūtys, nors ir kaip stengiausi negerti, atvažiavo akušerė, nusiurbė krūtis, įkišo į kontrastinį dušą, parodė, kaip normaliai žindyti mažytę, davė Chyawanprashos, – tada pajutau pribuvėjos darbo prasmę, to, kad ji sukūrė sistemą, prasmę. Ačiū jai už tai. Dabar nenutrūksta totalus žindymas ir storėjimas.

Kursai suteikė priklausymo bendruomenei jausmą. Net ir gimdžiau ne viena – ogi va, kiek gimdančių moterų... Norėčiau tik kitą kartą dar geriau savo užnugariumi pasinaudoti. Atsakyti į dabar man pačiai iškilusius daugybę klausimų.

Gaurangos broliuko gimimas

Dabar vaikeliui 2,5 mėn. Ir tik pažiūrėjus, koks didelis jis užaugo, suprantu, kad praėjo tikrai nemažai laiko. Viskas vyko, rodos, prieš kelias dienas.

Pagal viską, turėjo gimti birželio 16 d., todėl birželio pradžioje Avatara jau pradėjo planuoti savo darbus, vaikelio sutikimą. Sugrįžęs iš Vilniaus birželio 1 d. pasakė, jog žiūrėjo, kaip išsidėsčiusios žvaigždės. Jos iki tol nebuvo labai gerai išsidėsčiusios, o nuo birželio 1 iki 20 d. – visai neblogai. Tuomet nusijuokiau ir paglosčiau pilvelį tardama: girdi, mažiuk, neužsibūk. Šito jau tikėjaisi, nes Gauranga ir taip užsibuvo vos ne tris savaites ilgiau.

Birželio 3 d. atsikėlėme su vyru anksti. Kartojome džiapą. Buvo apie 4 val. Paskutiniu metu aš pabudavau net 2 ar 3 val. ryto ir negalėdavau užmigti. Tuomet kartodavau džiapą. Mažulis jau ruošėsi ateiti ryte. Kas kelias minutes jaučiau malonius pilvo susitraukimus.

Avataros paprašiau, kad pakūrentų pirtį, nes tądien žadėjo kurti. Jis nustebo – suspėsi, sako. Galiu nespėti, pasakiau. Tada vyras iškart pradėjo veikt. Pirmiausia, sako, skambink pribuvėjai.

Aš juk žinau, kad pribuvėjai miego visada stinga, ir visai nebuvo noro jos anksti žadinti. Gerai, sako Avatara, važiuojam į Ignalinos ligoninę. Čia ne juokas – Vilnius už 100 km. Gerai, sakau, skambinu. Man ir taip lūpa drebėjo, nes pirmasis vaikas gimė gana sunkiai, o išgirdus apie ligoninę pasišiaušė plaukai. Troškau, kad ir antras vaikas gimtų tik namuose, padedant mūsų pribuvėjai. Žinojau dar porą pribuvėjų, tačiau į šį „žygį“ norėjau eiti tik su ja.

Kai pakalbėjau su ja, pasijutau kaip globojamas vaikas. Širdy buvo nepaprastai ramu ir sykiu labai įdomu, nes daug kas man jau buvo žinoma. Buvau nusiteikusi, jog bus labai sunku. Tada pajutau, kad kūdikėlis labai švelnus (gal tokio laukiau). Turėjau tik netrukdyti tam žiedui skleistis, ir dėl to buvo labai gera. Iš tiesų antras gimdymas yra nuostabus – nes nebėra nežinios. Aišku, įdomu, ir kaip būna trečią, ketvirtą kartą.

Apie 8 val. į kambarį įėjo pribuvėja – kaip saulė. Tikrai buvo toks įspūdis, nes lauke saulė nešvietė ryškiai, o kai tik įėjai pro duris – lyg saulutė būtų švystelėjusi. Įdomu, jog tik jai pasirodžius nurimo ir tie švelnūs sąrėmiai. Avatara ramiai viską ruošė, o mes plepėjom apie šį bei tą. Namuose dar buvo draugė Alma iš Vilniaus kartu su savo trečiąja mergyte Goda. Ji dalyvaudavo visuose svarbiuose mūsų šeimos įvykiuose. Tuomet buvo atvažiavusi trejetui dienų ir pajuokavo: mes pailsėsime, tu pagimdysi ir važiuosim į Vilnių.

Pribuvėja pasiūlė eiti pasivaikščioti, ir aš pasijutau, lyg kas būtų davęs trokštančiai atsigerti. Kai išėjom į lauką, visa savimi gėriau dangaus didybę, žalią medžių spalvą, orą, pilną lauko gėlių kvapo. Kai nuėjom pas draugus, jie nesuprato, jog aš jau „kely“, bet apsidžiaugė pamatę pribuvėją. Buvo toks įspūdis, jog ji pasidalino į dvi dalis. Viena kalbėjo su draugais, o kita buvo labai arti manęs. Besėdint pas juos, vėl pajutau pažįstamą jausmą; ir vos tik pajutau – pribuvėja pasižiūrėjo į mane. Ir taip – kiekvieną kartą. O kai jau panorau eiti namo – pribuvėja iškart apie tai pasakė balsu.

Sugrįžusi radau sutvarkytus ir paruoštus namus. Avatara skaitė Bhagavad-Gitą liesdamas pirštu ghi, kad garsas pereitų į jį – tai turėjo būti pirmasis vaikelio maistas.

Lovoje pokaičio miegojo Gaurangėlis. Tuomet pajutau jam kažkokį neapsakomą švelnumą. Atsiguliau šalia jo ir užsnūdau. Pribuvėja tyliai meditavo.

O kai atsikėliau, viskas vyko labai greitai. Draugė Alma su vaikeliu išėjo. Sūnelį paėmė draugai. Vis labiau ir labiau jaučiau, kaip ateina mažulis, reikėjo tik laiko ir kantrybės. Pribuvėją jaučiau kaip didelę apsaugą, savo mylimą vyrą – kaip esantį labai labai arti. Jis viską darė, ką sakė pribuvėja.

Kai prasidėjo stangos, išsigandau, kad jos truks labai ilgai, bet kai po penkių stangų pribuvėja pasiūlė ranka paliesti vaikelio galvelę – apstulbau: negi jau ji pasirodė? Stanga pasikartojo dar kartelį – ir mūsų stebuklėlis jau baseine.

Po to pribuvėja padavė man jį į rankas. Jis tik vieną kartą parodė savo balselį ir ramiai prigludo man prie krūtinės. Bebaigiant pulsuoti virkštelei, pasirodė ir placenta. Pribuvėja labai rūpestingai ją suvyniojo į maršką, įdėjo į indą. Pasakė, jog tai Lotoso gimimas – sėkmės ženklas. Gauranga su tėveliu padarė kieme lauželį ir pavertė dūmais atėjusį vaikelį saugojusius ir maitinusius „namus“. Gauranga dar labai rūpestingai paklausė – ar neskaudės lėliukui, kai degs jo namelis?

Man išliko atmintyje pribuvėjos rankos. Švelnios, rūpestingos, nesuteptos rankos. Jos tokios mažutės ir smulkios, tačiau taip sugeba padėti. Jos nei skatino, nei stabdė, tačiau reikiamu metu prisiliesdavo ir padarydavo tai, kas buvo reikalinga.

Eitvydo mama

Labai laukiau Kalėdų, tik net nenumaniau, kokios jos bus. Ankstyvą Kūčių dienos rytą pajutau, kaip nutekėjo vandenys.

Kojas pakirto silpnumas. Jau...? Pasakiau apie tai vyrui ir nesulaukiau tokios reakcijos, kokios tikėjau. Galvojau, kad jis susijaudins, gal net išsigąs. O jo akyse sužibo ugnelė, mačiau, kaip jis apsidžiaugė. Pajutau, koks svarbus jam šis įvykis – kad aš, jo moteris, pagimdysiu vaikelį. Ir viskas turi būti gražu, vykti sklandžiai. Manau, jei būčiau pasirinkusi gimdymą ligoninėje (o tokių minčių buvo), vyras nebūtų manęs supratęs.

Praėjo ištisa diena, Kūčių vakarienė, naktis, vėl diena ir vėl naktis. Daugiau – nieko. Kada? Kada gi?! Visą tą laiką stengiausi išlikti rami, bet tai nelabai pavykdavo. Jaučiau kiekvieną vaikelio krustelėjimą, kiekvieną sumaudimą. Gal tai jau pradžia...? Šiaip bijau skausmo, bet sąrėmių laukiau. Nes tas skausmas išvaduos mus iš amžinybe tapusio laukimo. Vėliau, kai jie prasidėjo, tiesiog troškau, kad jie vis stiprėtų ir stiprėtų. Niekada taip neteko mėgautis skausmu kaip tuomet...

Ir staiga tas skausmas užgriuvo. Tai net ne skausmas, o didžiulė banga, jėga, kurią privalai nukreipti į apačią, kitaip ji, atrodo, gali tave susprogdinti. Ir nors tai buvo antras gimdymas, bet visko reikėjo mokytis iš naujo. Atrasti tai, ko reikia šiam gimimui.

Atrodo, negirdėjau nieko, kas vyko aplinkui. Vienu metu pribuvėja pasakė: „O! Gera muzika!“ Tuo metu jos lyg ir negirdėjau. Viskas kažkur toli toli. Tik po kelių dienų iš kažkur gilai išplaukė tos muzikos prisiminimas, nuotrupos. Reikėjo išsiaiškinti, kas gi ten buvo. Dabar vis grįžta ir grįžta viena ir ta pati frazė iš dainos:

Ko liūdi, seserėle, ko liūdi?

Ko liūdi, lelijėle, ko liūdi?

Ir ašaros upeliais bėga... Matyt, reikia išmokti tą dainą ir sudainuoti su draugais. Gal tai išvaduos mane nuo nesibaigiančio jos skambėjimo.

Net sunku patikėti, kad mažo žmogučio atėjimas taip mane pakeitė. Viskas, kas anksčiau buvo labai svarbu, vertė jaudintis ir nerimauti, staiga tapo taip nereikšminga. Visas pasaulis su savais rūpesčiais ir problemomis pasitraukė toli toli. O pasaulio ir gyvenimo centras tapo tas mažutis, bejėgis, bet taip protingai į mane žiūrintis žmogutis.

Gimdymas Taline

Kiekvieną dieną laukti darėsi vis sunkiau. Ne fiziškai – kad ir kiek buvau prisiklausiusi ir prisiskaičiusi apie paskutiniojo mėnesio nepatogumus, miegojau giliai lyg meškutė ir vaikštinėjau po svečius visai nepervargdama. Sunkiausia buvo tiesiog laukti – jausti, koks jau stiprus kūdikis, svajoti, kaip tuoj tuoj galėsi jį paliesti, pajusti su niekuo nesulyginamą jo kvapą... Tuoj tuoj, bet vis dar ne dabar.

Vienoj labai linksmoj knygoj perskaičiau, jog iš moters elgesio gali suprasti, kad ta diena jau labai arti: su ja visiškai nebeįmanoma susikalbėti, ji nebesupranta net švelniausio humoro. Ir išties, kai mano vyras išsikraustė miegoti į kitą kambarį, supratau – jau tikrai greitai. Ir nuo tos minties pasitaisė nuotaika. Ta proga ir vyras sugrįžo miegoti kartu.

Brolis man buvo pasakęs – pagimdysi ketvirtadienį. Ir nors tai buvo pasakyta praeitą savaitę, bet fakto neužginčysi – jis juk nesakė, kurį ketvirtadienį. Praėjo trečiadienis. Vakare ilgai naktinėjau, skaitėme knygas – vaikas kažko neįprastai smarkiai malėsi. Paskambinau savo akušerei pasitikslinti, ar tai nereikia jokio pavojaus vaisiui. Nuramino, kad aktyvumas – nieko blogo, atvirkščiai, jei kartais neįprastai nurimtu, tada reiktų atvykti į ligoninę. Nurimau.

Artėjo vidurnaktis ir nusprendėm eiti miegoti – bet kurią dieną TAI galėjo įvykti ir geriau buvo būti pailsėjusiems. Išjungėme šviesas. Ir staiga pajutau: kažkas visai ne taip. Šokau iš lovos lyg gazelė (su mano pilvu – turbūt išties linksmas vaizdas). Vyras uždegė šviesą. Stovėjau vidury kambario, o per kojas kliokė vandenys. Buvo penkios minutės po vidurnakčio, ketvirtadienis...

Vėl paskambinau akušerei – liepė atsigulti, kad neužkristų virkštelė, ir, jei sąrėmiai dažnėtų, po 3 valandų atvykti į ligoninę. Stovėjau apstulbusi vidury kambario, nors laukiau šitos dienos 9 mėnesius. Aiškiai supratau ir žinojau, kas vyksta, bet vis tiek ėmė krėsti nervinis drebulys. Ir buvo labai gera, kad šalia – vyras, kuris, nors ir pats įsitempęs, apkabino ir pasakė: „Viskas bus gerai“.

Atsiguliau. Pajutau pirmą tikrą sąrėmį. Beliko pasakyti „oho“. Skausmas išties buvo aštrus ir visaapimantis. Gana greitai vėl pakilau iš lovos – norėjosi susiruošti į ligoninę. Ir tada sąrėmiai tapo visai nereguliarūs, pertraukos tarp jų įvairavo nuo 1 iki 15 min. Nusprendžiau geriau nelaukti ir iškeliavome...

Mes jau prieš pusę metų turėjome „užsisakę“ akušerę. Taline viskas vyksta oficialiai – po gimdymo, jei dėl jo buvo susitarta su konkrečia akušere ar gydytoju, pasirašoma sutartis ir į ligoninės kasą pervedami pinigai. Akušerės paslaugos kainuoja 1500 kronų

– apie 370 litų. Pati ligoninė (Talino centrinė) – švari ir jauki. Gimdymo kambariai jaukūs, juose – daiktai, kurių gali prireikti: nuo kėdutės, kamuolio iki didelės vonios. Kiekviena me kambaryje yra tualetas, dušas. Taigi įsikūre.

Sąrėmiai buvo stiprūs, kartojosi maždaug kas 7 min. Tačiau po apžiūros paaiškėjo, kad kaklelis atsidaręs tik 3 cm – praktiškai tiek pat, kiek buvo per paskutinę ginekologinę apžiūrą... Pasidarė liūdna. Išmatavo gimdos susitraukimus. Visada galvoju, kad skalė būna iki 100, o čia, žiūriu, – 127. Beliko klausti, tai kiek gi sąrėmiai dar stiprės, kur ta riba. Pasirodo, tai jau maksimumas, vėliau jie tik padažnės. „Tai kaip čia dabar, – klausiu, – pati pradžia ir jau maksimumas?“ Pasirodo, mano sudėjimo (aukštoms, lieknoms) moterims taip būna. „Džiugu“ ir tiek. Jei per 4 valandas pirmyn nė kiek nepajudėjau, tai kiek gi laiko aš čia turėčiau būti?

Nusprendžiau šitai išmėginti ir išsiaiškinti per kitą gimdymą, šį kartą – prašyti pagalbos. Tik iš draugių žinojau, kad Lietuvoje epidūrinės nejaunos nedaro tol, kol kaklelis neatsidaro 4 cm. Be to, buvau prigąsdinta, kad ji sulėtina gimdymo eigą. Todėl labai nedrąsiai užklausu, ar yra galimybė ją daryti. Pasirodo, jei tik noriu, mane tuoj pat veža į operacinę: „Pamatysi, viskas paspartės. O dar šiandien budi geriausias anesteziologas – jis taip pataiko, kad pagimdysi po kelių valandų.“

Sunku buvo patikėti, bet sutikau – tebūnie, bandom. Akušerė, glostydama mano kojas, paaiškino, kad dabar pastatys fiziologinio skysčio lašelį, kadangi dėl epidūrinės nejaunos kartais labai krenta spaudimas. Ji nieko nedarė, prieš tai man nepaaiškino. Jaučiausi labai ramiai, suvokiau kaip viskas vyksta. Po keliolikos minučių, nuglostyta ir pabučiuota, buvau išlydėta į operacinę. Akušerė, vardu Anu, ir vyras liko manęs laukti, o mane „perėmė“ kita – operacinės brigada: anesteziologas, jo asistentė ir seselė. Ir vėl – visiškai svetimi žmonės, bet šypsosi ir padrąsina. Seselė laikė mane už rankų ir glostė, o asistentė drąsino mane, taip pat per sąrėmius masažavo nugarą... Greitai buvo įvestas kateteris, ir gydytojas mane jau išvežant pasakė, kad dabar pagimdysiu ir greitai, ir be skausmo.

Grįžau į palatą. Skausmas atslūgo. Anksčiau sustingdavau gimdos susitraukimams pasiekus maždaug 35, o dabar ramiai stebėjau skaičius iki 80. Tarp sąrėmių jau galėjau pailsėti. Vėl ėmiau šypsotis. Tačiau skausmą vis tiek jutau, ir pakankamai stiprų. Anu patarė pabandyti pasnausti. „Matau, kad vaikas bus didelis, sunkus darbas laukia, taigi pailsėk, kaupk jėgas. Po dviejų valandų suleisiu antrą nuskausminamųjų dozę.“

Per tas porą valandų pirmą kartą taip įsiklausiau į savo kūną. Glosčiau pilvą, žinodama, kad su kūdikiu susitiksiu tikrai greitai. Buvau skaičiusi, kad tarp sąrėmių dar galima pajusti kūdikio judesius – paskutinį kartą. Deja, jų nebejutau. Anu pasakė, kad kai gimda įsitempusi, retai kuri moteris jaučia.

Pamažu skausmas stiprėjo. Vėl ėmiau giliai kvėpuoti, „pasitraukiau“ į savęs pačios gilumą... Bet žinojau laiką, kada gausiu naują vaistų dozę, dėl to darėsi žymiai lengviau.

Pagaliau atėjo Anu su išganingais nuskausminamaisiais. „Beje, ar jokio spaudimo į apačią nejauti?“ – lyg tarp kitko pasiteiravo. „Lyg ir kažkiek...“ – man tai neatrodė svarbu. Juk negali kaklelis, per 4 valandas visai neprasivėręs, atsiverti per dvi. „Jei tu neprieštarauji, aš apžiūrėsiu.“ Kaip galiu būti prieš? – Juk ir man pačiai be galo įdomu. „Oi, sese,

taigi jau eisime gimdyti – beveik 9 cm.“ Apstulbau. Vadinasi – tai tik mitas, kad epidūrinė nejautra sulėtina gimdymo eigą? „O vaistukai?“ – nedrąsiai paklausiau. Skausmas buvo vis labiau kankinantis. „Jokių. Laukia sunkus darbas, ir reikia visų tavo jėgų. Vaistai sumažintų tavo gebėjimą stumti. Juk nenori, kad naudotumėm vakuumą?“ Žinoma, nenorėjau. Bet atrodė – kiek daug pakeistų keli vaistų lašukai...

Taigi – pradėjau. Mane pasodino ant mažutės medinės kėdutės be dugno. Nors skausmas temdė sąmonę, vis dėlto negalėjau neatkreipti dėmesio, kaip nuostabiai tvarkėsi Anu. Viena ranka laiko daviklius ant pilvo, kita tikrina, kaip eina kūdikis. Ranka greitai prijungia deguonies kaukę ir viską vienutėlė. Ir šypsodamasi, dar spėdama man koją paglostyti, pagirti... Vyras vis kartojo: stumk, stumk, na – visai visai nebedaug... Maniau, kad apgaudinėja. Negi nebedaug?

Pasirodė, kad išties trūkdavo tiek nedaug, kad viskas būtų baigta. Galvutė pasirodydavo ir vėl dingdavo... Pagaliau Anu pasakė: per šitą sąrėmį stumk ne du, o tris kartus. Kaip tris, jei jau po dviejų atsiverdavo kažkokia nyki tuštuma... Bet tas trečiasis ir buvo lemtingas. Gimė didelis gražiausias pasaulyje berniukas. Mažas didelis stebuklas. Pasirodė, jo ne tik buvo nemažas svoris (4,2 kg), bet jis užsiaugino pailgą galvą, kurios skersmuo – 40 cm (apie 5 cm daugiau nei vidutinė kūdikio galva). Ji taip sunkiai ir stūmėsi. Vėliau paaiškėjo, kad dėl to prasiskyrė mano kaulai ir mėnesį teks gulėti. Nors ir nuliūdau – visą mėnesį negalėsiu savo sūnaus nešioti, maudyti, vystyti, – vis dėlto buvau laiminga, kad tai mano kaulai skyrėsi, o ne atvirkščiai – jo lūžo...

Iš ligoninės išvažiavom po 3 dienų. Nors vos paėjau, buvau laimingiausias žmogus. Ir be galo dėkinga akušerei, visam ligoninės personalui. Negalvoju, kad visiškai svetimi žmonės gali suteikti tiek šilumos ir paramos. Būtinai kada nors su sūnumi aplankysime Anu. Ir žinau, kad jei dar kada lauksiuosi ir turėsiu galimybę vykti gimdyti į Taliną, jos, Anu, prašysiu padėti vaikučiui išvysti pasaulį.

Gabrieliaus mama

Stangos stiprėjo, jau atrodė – mažiukas gims, bet viskas vėl lyg aprimo. Po to paaiškėjo, kad mažiuko galvytė eina šiek tiek atsilošusi. Ir vėl – jei ne nuostata, kad galiu, galiu pagimdyti pati, namuose, kad viskas bus gerai, kad Dievas padės, vienu metu protas būtų suabejojęs. Tačiau mažiau taip: jei nebūčiau pasiruošusi, sakyčiau – kvieskite greitąją, duokite vaistų. Pagaliau darykit, ką norit, kad tik greičiau. Tačiau abejonės nublūgo su skausmo banga ir kita mintis jau buvo: dėkui, Dieve, kad suteiki man jėgų. Keistas jausmas – tokie skausmai, o verkti nesinori, net negaliu.

Aš gimdžiau apie 12 val., tiek pat (jei ne „ilgiau“...) gimdė vyras. Po kelių dienų jis man pasakė: „Niekada negalvoju, neišivaizdavau, kad toks yra gimdymas. Kitam skauda, o tu negali padėti.“ O iš tiesų tai jis man labai padėjo: vien buvimu, prisilietimu, įsijautimu.

Kai buvo labai sunku, akyse juoda, mintys buvo tokios: ne, daugiau jokių vaikų. Tačiau po kiek laiko sakiau, kad galėsiu vėl gimdyti. Jei nebūtų skausmo, nežinotum žmogus, ką reiškia džiaugsmas. Jei tai, kas brangiausia, būtų gaunama lengvai, matyt, nevertintum.

Džiaugsmas džiaugsmu, bet teko susidurti su kasdienybe. Vietoj to, kad su džiaugsmu priimtų vaikelį, tie, kurie turi tai padaryti (įvairios instancijos), neparodo jokio dėmesio. Ne pasveikina, o apipila begale klausimų, reiškia nustebimą. Dabar viską atlaikyti turėjo vyras. Nuvažiavęs į Santuokų rūmus registruoti vaiko gimimo, jis buvo apibertas nereikalingais klausimais: kas priėmė, kodėl namuose, kada atėjo gydytoja ir t. t. Vyras trumpai paaiškino, kad pats priėmė, o visa kita surašyta popieriuose. Tada jie, matyt, nusprendė, kad jis ginekologas. Tik kai pildydami anketą paklausė, koks išsilavinimas, ir išgirdo atsakymą, kad vidurinis, nustojo rašyti ir taip nužvelgė... Paskambinus ginekologei ir pasakius, kad gimdėme namuose, lygiai ta pati reakcija. Neminint kitų, keistas medikės klausimas: „O placenta ar gimė?“

O mes visi trys džiaugiamės didėjančiais žandukais. Kol netikėtai – koks siaubas, jau antrą naktį, kiek kartų vaikas valgo, tiek ir daro „kakutį“. Koks baimės jausmas! Baisiau negu gimdyti. 6 val. ryto skambiname pribuvėjai – ir išgirstame jos ramų balsą: „Nieko baisaus. Gerai, kad daro „kakutį“ tik pavalgęs, kiti ir nevalgę tai atlieka“. Tokios didelės baimės akys. Ją būtina įveikti, įgyti tvirtą nuostatą, kad nereikia panikuoti.

Gimties ženklai, 2001 m.

Nustebę ir susidomėję matėme, kaip pildosi pribuvėjos žodžiai apie artėjančio gimdymo pranašus. Anot jos, likus dviems trims savaitėms iki gimdymo pasirodys aiškūs ženklai: atvažiuos ar paskambins žmonės, kurie seniausiai to nedarė, artinsis įvairiausi gyvūnai, beje, silpni ar ligoti, kils nenumaldomas noras tvarkytis ir šventiščiau pasitikti savo laukiamą svečią. Ir ką gi, visa tai išsipildė!

Tėvai atvelykį nusprendė švęsti pas mane. Kadangi jie gyvena kitame mieste, paprastai į Vilnių išsiruošdavo tik vieną kartą per metus. Taigi tai buvo tikras siurprizas. Sulaukiau ir primirštų žmonių skambučių. Aplink mane tiesiog pradėjo burtis gyvūnai, bet ne silpni, o atvirkiščiai – nepaprasto grožio. Ant mūsų balkono krašto nusileido nuostabi balta balandė, o ant virtuvės palangės nutūpė niekada ten nematyta gražutė mėlynoji zylė (man būnant visai šalia). Vaikščiojant su vyru po mišką, iš nepažįstamos moters rankų ištrūko spanielis blizgančiu kailiu ir pasileido tiesiai prie manęs. Vos tik pasilenkiau paimti jo pavadėlį, kad atiduočiau beviltiškai savo augintinio nebeprisiskaukiančiai šeimininkei, jis puolė mane šuniškai „bučiuoti“.

O vietoj silpnų ir ligotų gyvūnų sutikdavau tokius žmones: nuolat su jais susidurdavau parduotuvėje arba pamatydavau žvilgtelėjusi pro virtuvės langą. Tačiau labiausiai mane sujaudino ir sukėlė artėjančio gimdymo jaudulį nepaprastas vyro azartas tvarkant butą. Su entuziazmu jis kraustė iš namų seniai nenaudojamus daiktus. Gal tai ir neatrodo kažkas keisto. Tačiau, jeigu žinotumėte, kad mano vyras nieko panašaus nedarė per visus, beveik šešerius, mūsų pažinties ir bendro gyvenimo metus, tai sukeltų nuostabą.

Šeštadienį nusprendėme pabūti pavasariškai bundančioje gamtoje. Išvažiavome į mišką. Miško paklotė vietomis mėlynavo nuo gausiai žydinčių žibuoklių. Ant medžių šakų sprogo švelnučiai lapeliai. Porą kartų pajutau silpnus sąrėmiukus. Pagalvojau: netikri, juk dar iki numatytos mano gimdymo datos liko pusantros savaitės. Mane stebino tai, kad beveik pusantros valandos pajėgiau išvaikščioti su to jau beveik nebeleidžian-

čiu klubo sąnariu. Dingtelėjo mintis apie energijos antplūdį prieš gimdymą. Bet nusprendžiau, kad aš jau per daug galvoju apie vaikelio gimimą, todėl jaučiu nebūtus dalykus.

Grįžtant namo, mano akis pradėjo merkti sunkus kaip švinas miegas. Tokį nuovargį jausdavau tik po keleto bemiegių naktų, praleistų tyrinėjant šikšnosparnius. Mano organizmas, kaip paaiškėjo, tiesiog prašyte prašėsi poilsio prieš didelį darbą.

Namuose norėjosi griūti į lovą ir miegoti bent keletą valandų, tačiau prisiverčiau pagaminti valgyti. Ypač norėjosi šviežių dilgėlių, kurių prisirinkome, sriubos. Prigaminau daug valgio. Lyg žinodama, kad negreit vėl gaminsiu. Pavakarieniavę žiūrėjome koncertą ir iki šiol neužmirštu dainininko balso moduliacijų, nes tuo metu staiga kažkas prapliupo. Kažkoks skystis – kaip krioklys. Kelias sekundes apstulbusi maniau, kad nelaikau šlapimo. Tačiau greitai supratau, kas vyksta. Suprasdama, kad vyksmas yra visiškai natūralus, ir jaudulys gali tik apsunkinti jį, stengiausi nusiraminti.

Jau visiškai apsiraminusi, pasakiau vyrui, kas vyksta. Pradžioje jis reagavo irgi ramiai, tačiau pamažu jį apėmė laukimo jaudulys. Dar svarsčiau, ar jau skambinti pribuvėjai, nes žinojau, kad nuo vandens nutekėjimo iki gimdymo gali praeiti net kelios paros. Tačiau nusprendėme, kad ją perspėti reikia. Be to, vandenys man atrodė gana žali, dėl to pradėjau kiek nerimauti. Vyras ramino, kad spalva visai normali.

Pribuvėją surandu tik skambindama mobiliojo telefono numeriu. Iš pokalbio suprantu, kad ji gimdyme. Kažkodėl net neklausiu, ar ji galės pas mane ateiti, – iš karto kviečiu. Ji atsiveikindama sako „iki“. Todėl suprantu, kad ateis. Tris valandas tvarkau kambarius, nes laukiu savo didžiausio svečio. Surankioju naujagimiui nupirktus daiktus. Tik kadangi tai pirmas vaikelis, ne viską numačiau, daug ką pribuvėja man turėjo suruošti pati.

Pusę dvyliktos nakties pagaliau atsigulu. Po pirmo sąrėmio dar bandžiau užmigti, žinodama, kad prireiks daug jėgų. Tačiau po kelių trumpų minučių pajutau antrą sąrėmį. Juos ištvėrti nebuvo sunku. Esu ištvėrusi daug stipresnį skausmą. Sutrikau, kad sąrėmiai tokie dažni. Bet greitai nusiraminau – matyt, jie tokie dėl jaudulio. Tačiau jie vis dažnėja. Pradedu valdyti kvėpavimą. Tai tikrai labai padeda.

O po mūsų namo langais susibūrė įsaudrinusios katės. Tiksliai tuo pačiu metu, kai man užėina sąrėmis, jos pradeda savo isteriškas serenadas. Sąrėmiui pasiekus kulminaciją, kačių balso intonacija ir garsumas taip pat pasiekia kulminaciją. Iš pradžių tai mane juokina, tačiau vėliau jau balsu pradedu jas ginti šalin. Katėms, žinoma, tai nė motais.

Po 30 minučių paaiškėja, kad sąrėmiai gana reguliarūs: trunka nuo 45 iki 35 sekundžių ir kartojasi maždaug kas 2,5 min. Vyras paskambina pribuvėjai. Mūsų pribuvėja gyvena netoli ir jau yra namuose, todėl pažada ateiti po 15 min. Ir iš tikrųjų – ji greitai įeina į kambarį šiltai šypsodamasi. Patikrina kaklelio prisivėrimą. Pasirodo – jau 5–6 cm. Dar labiau apstulbau. Negi taip greitai? Ji taip pat stebisi vaikelio greitumu. Pasiūlo susilpninti sąrėmius vonioje – vandenyje.

Pilu dušo vandenį ant savęs. Pirmąjį kartą tai susilpnina sąrėmį. Tačiau kiti ir toliau stiprėja. Vonioje guliu ant nugaros, tokia poza mane visiškai tenkina. Giliai kvėpuoju užėjus sąrėmiui. Šalia manęs sėdi tai pribuvėja, tai vyras, nes man jau nesinori būti vienai.

Sąrečiai pasidaro tokie, kad ir po jų dar skauda pilvo apačią. Tačiau pribuvėjos rankos vien tik prisilietimu skausmą nuima. Esu be galo nustebinta, kad žmogaus rankos turi tokia galią. Galiausiai pasijuntu besnaudžianti tarp sąrečių. Tarp sąrečių jaučiu ypatingą nuotaiką – sunkiai nusakomą iškilmingumą ir dvasingumą, net mistiškumą.

Ateina ir žemiškų minčių, pvz., kaip gerai, kad aš ne ligoninėje!!! Mano pasirinkimas gimdyti namuose, kur esu apsaugota nuo galimo nepageidaujamo fizinio ir moralinio įsikišimo, buvo 1000% teisingas.

Pamažu manyje gimsta garsas. Jis kol kas valdomas, jaučiu, kad žemas garsas, tarsi nukreiptas gilyn, man ir vaikeliui padeda. Aš jaučiuosi išsivadavusi nuo visokių kompleksų. Vyro akyse matau jaudulį, nors jis sakosi, kad jaučiasi ramus. Sakau jam: nenoriu matyti tavo jaudulio – tik ramybę, ir tai pasakiusi pasijuntu egoiste... Paryčiais girdžiu garsus kaimynų vonioje. kažkas leidžia vandenį ir galbūt mane girdi. Tačiau manęs tai neįaudina.

Pamažu atsiranda stūmimo pojūtis. Pribuvėja siūlo tūptis. Tai gerokai skausmingesnė padėtis, tačiau lengvesnė vaikeliui. Pradžioje stumi nestipriai. Jaučiuosi pavargusi ir pykstu ant savęs, kad nemiegojau, kai kūnas to prašė.

Matau pervargusios pribuvėjos akyse nusivylimą ar panašų jausmą, kad viskas taip sulėtėjo. Tačiau matau ir kad tą nusivylimą ji stengiasi nugalėti, man neparodyti. Bet vis tiek aš jaučiu. Nuo tada tvirtai sau pasakau, kad laikas stipriai kibti į darbą, sukauptus kad ir paskutines jėgas. Už mane juk niekas nepagimdys! Ir nuo tada vaikelio galvutė judėjo pirmyn sparčiau. Gaila, kad mažoji ją kiek nepatogiai pasuko. Ir jai gimus, vienoje vietoje buvo iškilimas, vėliau atsirado mėlynė.

Pribuvėja vis ragina paliesti artėjančią vaiko galvutę. Tai instinktyviai sužadina naujas jėgas. Girdžiu, kaip pribuvėja ir vyras stebisi tuo. Jau kurį laiką stumti man padeda ir vyras. Sąrečių metu jis spaudžia žemyn viršutinę pilvo dalį.

Pagalčiau galvutė išneria žemyn. Pribuvėja deda visas pastangas, kad neplyščiau. Jai visai gerai sekasi, nors mano takai siauri. Per kitą sąrėmį ji pasiūlo stumti taip, lyg turėčiau 15 sek. nerti po vandeniu. Bandau, nors prisimenu, kad nerti baseino užsiėmimuose man nelabai sekėsi. Tik dabar suprantu tų nardymų prasmę.

Jaučiu, kad pribuvėjos rankos pamažu traukia gimstančio vaiko kūnelį. Ji tai daro, saugodama mane nuo plyšimo, – aš taip manau. Pagalčiau vaikelis užgimė! Pajuntu pergalės jausmą ir džiaugsmą. Pribuvėja pasiūlo vaikelį iš vandens išsiimti pačiai, ir aš pati sau netikėtai greitai griebiu vaikelį bandydama tuoj pat jį iškelti į paviršių. Tačiau mane laiku sustabdo. Spėju pamatyti dideles juodas vaikelio akeles prie pat vandens paviršiaus. Prisimenu, kad buvo sakyta, jog reikėtų išimti nugarytę į viršų.

Vaikelį išima pribuvėja. Parodo man ir vyrui. Vaikelis įdėmiai žiūri mums į akis. Nenusakomas jausmas. Netrukus jis jau guli man ant pilvo. Atrodo, kad pakėlęs galvutę bando žiūrėti, kas jį čia laiko. Matau, kad jis labai panašus į mane kūdikystėje. Keista ir nuostabu. Po minutėlės vaikelis nusičiaudi ir pradeda pats kvėpuoti. Pribuvėjai pasiūlius, paliečiu dar pulsuojančią švelnią virkštelę. Girdžiu, kaip ji kažką sako apie šios akimirkos nepakartojamumą. Ji nusijuokia, kad man nerūpi naujagimio lytis. Paaiškėja, kad vaikelis – mergytė. Jaučiau tai nėštumo metu, nors ir nedrįsau tikėti intuicija.

Po 20 min. tėtis nukerpa virkštelę. Mažylę išneša į kambarį. Aš lieku vonioje viena. Jaučiu didelį fizinį palengvėjimą ir ypatingą džiaugsmą. Ilsiuosi, bandydama suvokti, kas ką tik įvyko. Po 45 min. gimsta placenta. Pribuvėja sako, kad placenta kiek pažaliavusi, nes subrendusi. O kraujagyslės labai gerai išsivysčiusios. Pagarbiai įdedu šį buvusį vaiko „namelį“ į indą išklotą drobe ir mintyse jai padėkoju.

Kažkas mane klausia, ar jaučiu savo pasikeitimą. Nežinau, ką atsakyti, nes suprantu, kad man šis klausimas pavėlavęs. To reikėjo klausiti, kai įsitikinau, jog pastojau. Tada pajutau lūžį – tapau motina. Vėliau pasikeitimai vyko laipsniškai.

Mūsų dukrytė buvo švelniai sutikta atėjusi į šį pasaulį, ji neverkė tik užgimusi ir šypsojosi savo mamai ir tėčiui jau tą pačią dieną. Pribuvėja atlieka kur kas didesnę darbą negu visi pasaulio išradėjai ar politikai.

Monika

Mažo formato didelis stebuklas šiuo metu guli šalia manęs ir per miegus sako: ehech, ehech. Jo vardas – Emilis. Dar prieš kelias dienas šioje lovoje miegojome dviese su vyriškiu ir tokio knarkiančio ir dainingo žmogučio čia nebuvo. Iš kurgi jis?

Iš kur maži žmogučiai ateina, kas juos pasiunčia į šį pasaulį, į tokį sudėtingą ir išmėginimų kupiną gyvenimą, nežinia. Telieta paslaptis. Mums didžiausia dovana, kad galim stebėti šį atėjimą, dar daugiau – dalyvauti jame.

Tai įvyko vakar. Nors prasidėjo seniai. Devynis mėnesius draugavom ir ta draugystė buvo ypatinga – abipusiai akla, pasikeičiant spyriais ir patapšnojimais, naktiniais polkašokiais mažoje erdvėje ir žagsėjimais. Keisčiausia, kad veiksmas daugiausia vyko mano pilve, kuris per tuos devynis mėnesius tapo apvalus kaip arbūzas...

Labiausiai įstrigo atmintin paskutinės akimirkos – kai plušėjom keturiose – stūmėm, traukėm, spyrėmės. Teko. Pasirodė, to „arbūziuko“ būta milžiniško – 4,5 kilogramų. Tokia trumpo nuotolio, bet tokia ilga kelionė, apvertusi gyvenimą ne vienam. Ir kai pagalčiau išslydo vaikutis ir atsidūrė mano glėby – šiltas, šlapias, minkštas ir taip graudžiai apraudantis savo šviežią patyrimą – į užmarštį nugramzdėjo visi pastarųjų dienų sunkumai ir liko tik nuostaba – kaip šis darbas susijęs su šiuo žmogučiu? Nebeatrodo, kad būtų kas bendra. Išlieka tik pirmas susitikimas – vaizdas, kvapas, garsas, judesys ir didžiulis netikėtumas to mažo formato, bet kokio didelio savo reikšme ir svarba stebuklo. Be galo ačiū visoms draugiškoms rankoms, sutikusioms mažąjį Emilį naujo gyvenimo pradžioje.

Mamos dienoraštis vaikui

...Negalėjau pati klausinėti mamos apie savo gimimą, nes ji anksti mirė. Tad dabar labai branginu jos negausius užrašus apie mane...

Sūnaus gimimo išvakarėse padaugėjo ženklų, kad jis greitai ateis į šį pasaulį. Dukra vakare eidama miegoti pasakė: mama – pilvas – „baby“. Tai buvo pirmas kartas, kai ji taip iškalbingai šnekėjo, nors daug kartų buvau pasakojusi, kad pilve gyvena „baby“, kuris greitai iš ten išlįs. O ryte gavau žinutę iš draugės, kuri mane sapnavo su sūnumi. Mes nežinojome, kokios „baby“ lyties, bet nujautėme. Ir vardą jam buvome sugalvoję

seniai, juo vadinome, kol jo laukėme.

Po pusryčių vyras išėjo į turgų apsipirkti, o aš sėdau prie kompiuterio, kad bent kiek pastūmėčiau vieną nebaigtą darbą, kuriam vis neatsirasdavo laiko. Bet jau apie vienuoliką valandą pajutau, kad toliau versti teksto nebegaliu. Ne tik dėl to, kad skaudėjo, o dėl to, kad tekstas pasidarė labai jau neįdomus. Viso mano dėmesio pradėjo reikalauti sūnus. Na ir teisingai – tokią svarbią dieną reikia ne apmokamus darbus dirbti, o pačiai pasiruošti ir namus sutvarkyti.

Aš ir vyras seniai buvom apsisprendę susilaukti namuose. Pirmu gimdymu Šv. Jokūbo ligoninėje buvome visai patenkinti (tikrai galėjo būti blogiau), bet po gimdymo labai varžė ligoninės tvarka. Mes su dukra iš ten pabėgome antrą parą po gimdymo. Po to labai susidomėjome gimdymo namie galimybėmis, daug ką sužinojome iš kitų šeimų, ruošiausi gimdymui su mamų grupe ir pribuvėja. Bijoti nebuvo ko. Šį kartą tiesiog norėjome gimdyti dar gražiau negu pirmą kartą.

Kai vyras grįžo iš turgaus su daugybe šviežių uogų ir grybų, paskambinome pribuvėjai. Ši patarė pirma išsiaiškinti po šiltu dušu, ar sąrėmiai tikri. Sąrėmiai tik stiprėjo. Mes su vyru pasveikinome vienas kitą ir pasidžiaugėme, kad niekur nereikia vykti, o galima laukti namie, kas bus toliau. Jau apie pirmą valandą dienos galėjau pranešti pribuvėjai, kad sąrėmiai „tikrai tikri“ ir kartojasi kas tris minutes. Dar dabar skamba ausyse jos žodžiai: „Jėzau – lekiu!“.

Po pusvalandžio ji jau atsirado mūsų namuose su savo sulankstomu baseinėliu. Gimdos kaklelis buvo atsivėręs tik du centimetrus, ir pribuvėja ramiai išėjo nupirkti to, ką mes turėjome nusipirkti, kad būtume pasiruošę.

Tuo tarpu man jau teko laikytis stipriai įsikibus į vystymo stalą, nes sūnus labai smarkiai veržėsi į gyvenimą. Tą valandą jaučiausi viena su savo skausmu. Vėliau visą laiką su manimi buvo pribuvėja ir vyras.

Mano pastangos neliko bergždžios, ir kai pribuvėja grįžo, pavyko ją įtikinti, kad jau nebeišeitų, liktų su mumis (atsivėrimas: 6–7 centimetrai). Įstrigo dar vienas jos sakinytis: „Iš tavęs matau, kad dar ne laikas“. Matyt, atrodžiau rami. Bet žinojau, kad greitai pagimdysiu!

Vis dėlto išsiprašiau, kad jau paruoštų gimdymui vonią. Viską dar nufotografavau. Man norėjosi karšto vandens, nors ir šiaip buvo karšta liepos mėnesio diena. Vos tik įlipau į vandenį, skausmai stebuklingai atslūgo. Jeigu tik būčiau anksčiau žinojusi, kad taip labai padeda vanduo!

Mane išpylė prakaitas. Vyras drėkino mano kaktą drėgnu skudurėliu, o man norėjosi apsipilti visą veidą dideliu šalto vandens kiekiu! Pribuvėja man padrašinančiai nusišypsojo per baseino kraštą, šis vaizdas, nors ir nenufotografuotas, irgi įstrigo atmintin.

Jau norėjosi stangintis, bet vis dar netikėjau, kad „jau galima“. Juk dar nedaug laiko tepraėjo. Mane apėmė lengva panika. Stengiausi susilaikyti. Bet pribuvėja leido stumti. Paskutinę kliūtį sūnui ateiti, pūslę, man pavyko susprogdinti pačiai. (Kai gimė dukra, pūslę pradūrė gydytojas.) Labai įdomu buvo jausti, kaip vanduo bėga iš manęs ir susilieja su dideliu vandeniu aplink mane. Dabar jau galėjau matyti „varškytės“ gabalėlius.

Vis dėlto tą akimirką atrodė, kad nepagimdysiu. Pamiršau, ką reikia daryti. Neradau

vietos baseine. Tada pribuvėja nuramino, priminė, kaip reikia „praryti“ kvėpavimą. Dar kelios akimirkos ir tėtis išvydo sūnaus galvytę. Po to jis užgimė visas. Buvo be dvidešimt keturios po pietų.

Kaip viskas atrodė lengva, natūralu, savaime suprantama! Gal dėl to, kad sūnų visą laiką vadinome vardu, jis mums neatrodė svetimas. Buvome tiesiog sužavėti, kaip jis plaukioja po vandeniu. Buvo be galo įdomu jį stebėti.

Kai virkštelė nustojo pulsavusi, tėtis ją perkirpo. Sūnus dar per vieną žingsnį nutolo nuo manęs. Dar bus daug tokių žingsnių. Pasistengsime džiaugtis kiekvienu. Tai reikš, kad sūnus auga ir stiprėja, mes jam vis mažiau reikalingi. Jau dabar matau, koks jis stiprus. Todėl ir nebijau imti į rankas.

Nesinorėjo lipti iš vonios, kol nepagimdžiau placentos. Buvo šiek tiek silpna, bet net nežinau, ar tai susiję su gimdymu, ar nuo karšto vandens. Placentą išsaugojome, kad po kelių mėnesių palaidotume gražioje vietoje.

Po gimdymo, kai mus abu „sutvarkė“, įlindome į savo šeimyninę lovą. Visa kita – grynai šeimos istorija. Tėtis puolė skambinti seneliams, auklei. O mudu ilsėjomės, tyrinėjome vienas kitą. Pribuvėja tyliai pasitraukė.

Pusantros valandos po sūnaus gimimo į namus grįžo sesutė. Mes nekantriai laukėme, kaipgi ji Tave pasitiks. Ji pamatė Tave ir pareiškė: „Baby – gazuss!“

Dovilės mama, 2002 m. sausis

Dovilė į šį pasaulį atėjo labai mandagiai, apie tai iš anksto pranešusi prieš dvi paras. Turėjome laiko pabaigti nepadarytus darbus ir net šiek tiek pasilinksinti. Beje, ir prisi-valgyti iki soties (tai ypač aktualu mamai!). Pirmuosius ženklus pastebėjau šeštadienio rytą – pasirodė gleivių kamštis. O sąrėmių tą dieną beveik dar nejaučiau. Ir pribuvėja taip nuramino: gimdymas po paros ar dviejų.

Griebėmės su Mindaugu nepadarytų darbų: jis parnešė iš rūsio ir sumontavo vaikišką lovytę, o aš baigiau siuvinėti raidę „š“ ant rankšluosčio pribuvėjai. Vakare visai pavargę ir alkani „nuvarėme“ į „Neringą“. Priskirtome iki soties, dar labai norėjau į naktinį klubą, bet reikėjo guldyti Povilą. Taip smagiai praėjo pirmą gimdymo parą.

Antrą dieną, kaip ir turi būti, prasidėjo sąrėmiai. Juos vos jutau, bet vis dėlto jie kartojo kas 1–2 val. Buvo Trijų Karalių diena, ir vėl namie nesėdėjome. Kaip ir pridera, atsisveikinome su Kalėdų egle Katedros aikštėje, nusifotografavome su Teletabiais. (Dabar, rodydama nuotrauką, sakau – čia mes vieną dieną prieš gimdymą). Prie eglės „iškvėpavau“ ir vieną sąrėmį. Grįždami namo užsukome į parduotuvę maisto, kad pagimdę nebadautume... Viskas išoriškai atrodė pakankamai smagu ir ramu, bet man pačiai jau nebesinorėjo dirbti jokių buitinių darbų, tik užsidaryti ir nugrimzti. Taigi antros gimdymo dienos vakaras jau buvo neramus. Prieš eidama gulti dar išviriau spanguolių kisieliaus – kad turėčiau kuo atsigausti po gimdymo. Mindaugas sakė, kad geriau tai padaryčiau rytoj, bet jaučiau, kad ryt jau bus vėlu...

Naktis buvo gana rami, kartais per miegus užeidavo vienas kitas sąrėmis. Vėl mintyse kirbėjo noras ilgam užmigti ir atsibusti jau pagimdžius... Paryčiais, apie 5 val., sąrėmiai sustiprėjo, ir nors dar bandžiau užmigti, tai nepavyko. Buvau „išspirta“ iš lovos,

norėjosi paklūpėti ir giliai pakvėpuoti. Abu buvome apstulbę: sąrėmiai kas 5 min., nors dar visai neskausmingi. Puolėme rankioti viską, kas reikalinga vaistinelei, druskas, paklotus. Žadinti pribuvėją tokiu ankstyvu metu – tiesiog nepadoru, tai žadinimą atidėliojom, kol galėjome. Be penkiolikos šešios išsiuntėme žinutę ir tuoj pat paskambino pribuvėja (pasirodo, jai mintyse jau kažkas kirbėjo ir nedavė miegoti!).

Toliau ruošinėdamiesi skaičiavome minutes tarp sąrėmių: kas 4 min., kas 3 min. Tarp jų dar spėju kokį darbelį nudirbti. Taip per laiką tarp trijų sąrėmių paklojau mažą lovelę. 7 val. sulaukėme pribuvėjos. Pripylėme vonią – ir visi sąrėmiai fantastiškai apri- mo: atrodė, kad aš tik maudausi ir plepu su pribuvėja, visai nesiruošiu gimdyti. Tokie lengvi paskutiniai sąrėmiai!

„Na, dar paskutinis pusė centimetro“, – gražiai paprašė pribuvėja. Kaip prasidėjo stangos, nė nepajutau. Klausiu pribuvėjos, ar jau stangos. Pasirodo, kad – taip. Aha, dar trys tikri priepuoliai, jau supratau ir pati. Po to dar viena stanga, dar. Guliu įsirežusi vonioje ir nesinori nė pasijudinti, net vaikelio galvos pačiupinėti nesinori. Klausiu pribuvėjos, ar daug liko – ne, pora stangų ir viskas. Taip – ai–ai–ai. Ir na dar truputį – u–u–ch... Ir užgimė galvelė. Vėl negaliu patikėti, klausiu, ar tikrai. Dar vienas stumtelėjimas – ir užgimė vaikelis. Ištraukėme jį iš vandens, jis pradėjo kniuržėti. Priglaudžiau vaikelį prie savęs, negalėdama patikėti, kad taip viskas greitai ir gerai baigėsi. Klausiu pribuvėjos, ar kvėpuoja vaikelis. Net Mindaugas pradėjo juoktis – juk girdėjai, kaip verkia... Aš dar kelias savaites glausdama aksominę mažylės galvelę negalėjau patikėti, kad turiu tokią mielą mergytę. Pribuvėja buvo teisi: mergaitės gimimas mamai – ypatingas.

Meldžiau ramybės ir kantrybės..., 2001 m.

Laukdami antrojo vaikelio, kaip ir pirmąsyk, pasirinkome gimdyti namuose. Vaikelis iščiose gyveno dešimčia dienų ilgiau nei iš anksto tikėjomės, tad šiuo laikotarpiu kartkartėmis aplankydavu neramios mintys apie tai, kas mūsų visų laukia ir kaip reikėtų elgtis, jei tektų vykti į ligoninę, apie pernešiojimo (nors dievaži, kaip ten yra iš tikrųjų) atveju medikų taikomas „pagalbos“ priemonės... Ir kaip tik šių dešimties laukimo dienų dėka dar stipriau suvokiau, kaip man svarbu šį perėjimo įvykį išgyventi savo pačios jėgomis, padedamai tik pačių artimiausių žmonių, ir kad būtent tuomet šis įvykis labiausiai praturtins mano, kaip moters, būtį, ryšį su atkeliaujančiu vaiku, kaip ir mūsų šeimos bendrabūvį. Taigi meldžiau ramybės ir kantrybės išlaukti iščiose esančiam vaikelui ateiti į šį pasaulį skirtos akimirkos bei ištvėmęs ją pilnai išbūti...

Tos akimirkos sulaukiau; vaikelis atėjo į mūsų šeimą namų aplinkoje, padedamas savo darbą mylinčios ir puikiai jį išmanančios pribuvėjos (esu be galo jai dėkinga) rankų.

Išgyvenusi perėjimo įvykį suvokiau ir tai, kad jis – tik viena, tačiau lemtinga kūno ir sielos kelionė, į kurią aš pati ir visa mano šeima išsirengėme iščiose užsimezgas kūdikiumi, atkarpa. Tai, kad vaikelis užgimė būtent namų aplinkoje, pagelbėjo „sutaupyti“ fizinių ir dvasinių jėgų, suteikė naujos stiprybės bei pasitikėjimo, padėjo išsaugoti ramybę ir budrumą tolesniame šios kelionės etape.

...Kada naujagimis šypsosi

Gimdymui ruošiausi. Tai, ką tikslingai dariau visą nėštumą, įsiliejo į mano sąmonę. Gimdymo metu neišsitrynė iš atminties. Buvo natūralu, kad valdau savo kūną, sąmoningai išgyvenu kiekvieną gimdymo etapą.

Tai – viso mano antrojo nėštumo svajonė, kuri išsipildė...

Aplinkinių netrikdoma (net namiškiai dar kietai miegojo) galėjau pati pasirinkti tinkamiausią padėtį sąrėmių metu ir atidžiau iškvėpuoti. Nuostabu būti laisvai, pasitikinčiai ir elgtis taip, kaip pačiai yra geriausia ir patogiausia. – Tiesiog komfortas!

Jau artėjant kulminacijai, paklausiau paties „paprasčiausio“ dalyko: „Jūs man nepavydite?“ – Galėjau juokauti, nes buvau laiminga...

Stangindamasi mintyse dar spėjau pasigrožėti savo GALINGU pilvu.

Štai ir „Pasakos pradžia“, – tai pribuvėjos Saulės mintis. Vietoj sausojo ABHAR įvertinimo – pats šilčiausias Saulės padaršinimas: „Nuostabaus grožio mergaitė“. Jos ramus, tiriantis žvilgsnis, tvyranti ramybė, pulsuoji virkštelė – tokia mūsų mažylės gyvenimo ČIA pradžia.

Apie Lauksminę, kuri gimė su „marškinėliais“, 2001 m.

Lauksminė gimė gražią birželio dieną, pusę aštuonių vakare, po šešiolikos valandų kelionės. Ketvirtą ryto susapnavau kraupų sapną, apsiverkiau, o kai apsiraminau, prasidėjo lengvi sąrėmiai. Po poros valandų dar sugebėjau užsnūsti, o pamiegojusi sukėliau namiškius ant kojų, sutvarkėme, kas galėjo būti sutvarkyta.

Tada įlindau į lovą ir pragulėjau gerą pusdienį. Labai išalkau, tad pribuvėjai leidus sušveičiau iškart pusę plytelės šokolado. Oi, nereikėjo to daryti – paskui pykino. Kai pragulėjau visus šonus, ėmiau vaikščioti – sąrėmiai pasidarė dažnesni. Bet jie dar tebebuvo vienas džiaugsmas, kone per kiekvieną kalbėdavau su kūdikiu: „Tai jau ateini – ateik, labai noriu tave ant rankų paimti“.

Tik po kelių valandų pagaliau truputį įplyšo pūslė, tada ir plūstelėjo skausmas. Pasaulis nutolo, kažkas kažką klostė, nešiojo, guodė, o aš ėjau ir ėjau, kol žemė pasišaukė ir aš suklupau, mudvi tarsi apsikabinom. Per stangas urzgiau kaip meška, nešdama per ugnį savo vaiką. „Kvėpavau“, buvo angeliškos pribuvėjos rankos – ir šį kartą neplyšau. Žiedas atsivėrė ir gimė galvytė, kūdikis su marškinėliais, gerai išmaudęs jį gaudžiusiąją. Dabar ima juokas, o tada maišėsi nuostaba, kažkokios rūšies palengvėjimas, net pyktelėjau – toks pusiau gimęs kūdikis sukioja sau galvytę! Kai priglaudžiau jį prie krūtinės, neverkė, žiūrėjo tiesiai man į akis, tas „angeliukas, kuris supasi ant blakstienų“.

Viskas buvo visai neromantiška. Miesto gaudesys už lango, per didelės vyro vilnonės (kaip tik tą rytą užlopiu) kojines ant mano stingstančių kojų, senas, nepakankamai stiprus siūlas, nutrūkęs rišant virkštelę. Tačiau buvo taip gera, viskas buvo taip paprasta paprasta, be galo tylu. Toks Paprastumas iš didžiosios raidės – šventas, pirmakštis. Atsi- menu tylią pagarbą: aš pirma sužinojau, kad gimė mergytė, o iš manęs – abu žmonės, klūpėję šalia, plovę man kojas, – tarsi būčiau apvainikuota. Dėkoju vyrui, kuris buvo ir atrama, ir kantrus pakeleivis, ir pribuvėjai, kurios rankos pirmos pasveikino gimusiąją.

Tarp gimdymo ir gimimo: komentarai moterų pasakojimams

„O ko trūko? – Man trūksta grandies tarp gimdymo ir gimimo... Aš buvau susikoncentravusi į gimdymą, bet ne į gimimą“.

Atrodytų, kam yra reikalinga komentuoti moterų gimdymų istorijas – jos nestokoja įspūdžio jėgos, tik jos vienintelės, – ir perteikia išskirtinius kiekvieno gimdymo atšvaitus. Taip, viską geriausiai įvardijančias mintis, iki formuluotės patikslintas išvadas – viską galima rasti pačių moterų tekstuose.

Tačiau bet kuris, net ir paprasčiausias tekstas turi dar vieną nuostabią savybę – ilgainiui jis atsiskiria nuo savo rašytojos ir pradeda gyventi savo gyvenimą. Tik šioje knygoje jau mirusi mama yra egzistenciškai tebelęgi mamai, kuri gyvena jau kelerius metus ilgiau nei ji ir spėjo pagimdyti dar ir kitą vaikelį... Šeima išsiskyrė, tačiau pakeistos gimdančios moters sąmonės būsenos atvėrimas jos prieš kelis metus rašytame tekste toks išskirtinis, kad jis niekad nepraras vertės, kad ir kas dar atsitiktų su jos šeima. Trapūs tekstai, rašyti kartais tepraėjus parai ar kelioms po gimdymo, paremia vienas kitą, susilieja į atkakliau savąją tiesą galinčių įrodinėti balsų unisoną...

Atidus moterų tekstų skaitymas arba, tęsiant ankstesnę mintį, jų balsų girdėjimas padeda suvokti tuos subtiliausius dalykus, kuriuos norėtų „pražiūrėti“ institucijų kariuonų vedliai, puikiai žinantys viešųjų batalijų strategijas ir ginantys, sakysime, tas medicinos koncepcijas, kurios subrendo ir teikė vaisių modernizme, bet turėtų susitaikyti ir su jų nužydėjimu – bent kiek pasitraukti į šalį, pasibaigus modernizmo dominavimui ir pasauliui atgaunant pusiausvyrą, kai susigrąžinami tradiciniai gyvybę tausojantys ir gydantys būdai.

Maištas prieš motinų vertimą vien žindančiomis bobelėmis ar nenorą pripažinti, kad ta, kuri kitaip suvokia motinystę, suvokia ją irgi savaip teisingai, prasidėjo intelektualinių grupelėse. Vadinamosios antrosios feminisčių kartos siekimai suvienyti emancipaciją socialiniame lygmenyje su išlaikytais moteriškumo biologiniais pradais tebelieka rudimentinė net šių dienų aktualija. Motinystė patraukli ir savo išoriškiausiais pavidalais, tiesioginiais moteriško rūpestingumo pasireiškimais, tačiau taip, kaip dažnas bažnyčios lankymas dar nereiškia gilaus tikėjimo, ir rutininiai motinos bei gimusio kūdikio ritualai ne tik kad nebūtinai stiprina jų tarpusavio prisirišimą. Mūsų dienų barbarybė yra tai, kad paisant nežinia kam reikalingų procedūrinių reikalavimų, nepadidinamas arba net nepaliečiamas gyvybiškai svarbus žinojimas apie gimdymą, nesustiprinamas moters pasitikėjimas, kad ji su kūdikiu elgiasi teisingai. Tai, su kuo ji susidūrė, ir apie ką kalba taip kritiškai – naivus mėginimas iš moters išreikalauti tai, kas „būtina“ pagal pačias institucijas struktūruojančias taisykles, iš tiesų atsiribojant nuo baimingų pačios nėščiosios išgyvenimų ir jai kylančių nerimastingų klausimų, jos sudėtingų, giliau suvokti nėštumą reikalaujančių būsenų.

„Kaip gera, kai nėra didelių iš baimės ir nežinojimo akių!“

Sąmoningumas, ramybė, jaukumas, gera, bet nestokojanti rimties nuotaika, noras viską išgyventi taip, kad apie aplinką, padedančius priimti vaikutį žmones liktų tik geriausi prisiminimai – tokie yra viešumai pateikiami moterų argumentai, kalbant apie gimdymus namuose. „Būtent todėl neabejojau dėl gimdymo namie, kad norėjau pasinerti į subtiliausių pojūčių bangas ir baiminausi, kad nesu pakankamai stipri atsiriboti nuo ligoninės sumaišties. Norėjau jaukumo, švelnumo, žmogiškos šilumos, aiškaus žemiškos būties išgyvenimo...“ Kokį harmoningą gyvenimą yra įpratusi gyventi ta moteris. Kaip viskas jame paprasta ir aišku. Tačiau, kaip buvo minėta kalbant apie nesąmoningą moterų atmintį, po šiuo ramiomis bangelėmis raibuliuojančiu paviršiumi greitai atsiveria baimės ir net siaubo gelmė.

Pribuvėja turi sunaikinti tą baimę, kurią moteriai sukėlė ir dėl to buvo atgrasi moterų konsultacija ir, jeigu tai ne pirmas gimdymas, – ligoninė. Įtarimus, kuriuos lydi ir visokiausi patvirtinimai, jog sprendimai ir veiksmai – apsidraudėliški, pirmiausia viskas apgalvota, kad dėl nieko nebūtų tiesiogiai kalta pati medicinos institucija ir konkrečios gydytojų klaidos (kokią nuolatinę įtampą medikai užkrauna moteriai vien liepdami pildyti kūdikio „tuksenimų grafiką“).

Moterys praranda net pasitikėjimą vis labiau reklamuojamais tyrimais ir jų rezultatais. Gal dar kūdikiui negimus galima pasakyti vis daugiau, bet juk tai dažnai nėra pasakoma. Praktikuojamas motinos „apsaugojimas“ iki gimdymo, pavyzdžiui, nepasakant kūdikio lyties. Visus pažadus sulaužo nesiskaitymas – „melas“. Pagimdžiusiai pažada, kad tuoj leis pamaitinti kūdikį, tačiau vietoj to – ją „užmigdo“, net nepaaiškina, ką ir kodėl darys. Jokia naujiena ir tai, kad paaiškėja, jog medikai negali pateikti paprastų patarimų, – pavyzdžiui, ką daryti, jeigu gimdymo metu, sakysime, vaikui nosis pakrypo į šoną.

Pribuvėja turi sukurti išankstinį visiškai kitokio gimdymo vaizdą, kuris neretai skiriasi nuo to, kurį propaguoja gydytojai – šie dažniausiai paaiškina pernelyg mažai ir pernelyg elementariai, kartais tiesiog neprisidarydami darbo už tą patį menką valdišką atlyginimą, kartais bijodami, kad pernelyg išprususi moteris imsis neparankios iniciatyvos. Bet juk moteriai ne tas pats, ar tik vandenims nubėgus arba praėjus dienai, kurią jai buvo „išburta“ gimdyti, ji turi būti ligoninės palatoje kaip šauktinis nurodytą valandą komisariate, ar dar kelias paras ramiai gali namie ruoštiis gimdymui nesigraudama kad ir dėl skubomis palikto vyresnio vaikelio.

Visa tai apibendrinant – pas pribuvėją ateina moterys, kurios jau būna patyrusios psichologinę su gimdymu susijusią traumą, net pasakiusios: mirsiu, jei dar gimdysiu. Taip viskas baigiasi tuo, kad institucinė medicina, remiama valstybės, ne sustiprina moters atsakomybę už savąjį gimdymą (pagal sovietmečiui buvusią būdingą visa ko kontrolės logiką), bet sukuria paralyžiuotos savimonės situaciją, kai moteris asmeniniam išpaieigijimui nebegali, nebenturi jėgų ryžtis todėl, kad ją iš vėžių išmušė oficialūs reikalavimai, kurie taip kertasi su tuo, kas būtų geriau ir moteriai, ir kūdikiui. O tai pasako moters kūnas, sąmonė, sveikas protas.

Gimdymai namuose paradoksaliai sugražina moteriai atsakomybę už savąjį gimdymą, nors ji kur kas labiau pasikliauja „mažytėmis pribuvėjos rankomis“ nei chirurginiais gimdyklos instrumentais ir pripažįsta, kad, esant reikalui, ji visiškai valdo labiausiai netikėtą gimdymo situaciją. Žmonės skuba išsivaduoti iš tų institucinių normų, kurios sunaikino pačią individo reiškimosi galimybę, vien tik į pačios moters asmeninių pastangų buvimą ar nebuvimą projektuodamos visas nemalonus pasekmes. Tiesiog tragiška, kad viską persmelkus visokeriopam sovietinės medicinos pigumui net asmeninės pačių sąžiningiausių medikų pastangos negalėjo apsaugoti moterų nuo konvejeriniu būdu prigaminamo absurdo (Tai apie medikės gimdymą: „Dėl pakilusio spaudimo buvau apraizgyta aparatais, kateteriais ir negalėjau judėti. Tiesą pasakius, nelabai ir pame nu, kaip kas vyko“).

Kaip liūdna, jog žmonės ne normaliausiu dalyku, o stebuklu laiko tai, kad gimdant namuose visa prasideda ir vyksta taip ramiai, jog būsimoji motina ir tėvas ne iš karto suvokia: tai jau ir yra gimdymas. Ramiai išsižiūrima į kūdikį, pastebima menkiausias jo veidelio išraiškos kitimas, individualūs bruožai: „Ilsėjomės, tyrinėjome vienas kitą“. Motina gali visą savo dėmesį sutelkti į tai, ar vaikelis gyvybingas, į ką žvelgia jo akys. Nustebina tai, kad daugelis vaikų visai neverkia, atrodo kiek nustebę, bet išlieka ramūs (tai atrodo netikėta pripratus prie „pirmojo kūdikio riksmo“).

Iniciacijos ritualo privatumas

Svarbiausia, nuo ko išgelbsti gimdymai namuose, – tai „operacinės sindromas“, – kai nesupranti, kas vyksta, ir kai nuo tavęs niekas nebeprklauso. Tačiau už kitokio gimdymo kitokios kūniškosios pusės atsiveria dar ir kitokia – pirmą pradžę žmogaus būti siekianti – jo dvasingumo gelmė.

Šiuo požiūriu, gimdymas – tai esminė moters iniciacija. Jis yra tik jos, išskirtinis. Labai dažnai pasakojimuose apie konfliktiškas situacijas ligoninėse moterys prisimena, kad taip ir neišdrįso ištarti frazės: bet tai aš gimdau savo pačios kūdikį, aš turiu teisę priimti savo vaiką pirmiausia taip, kaip pati noriu. („Mano įsitikinimu, motina pati turi sutikti savo vaiką. Aš jį sutinku pati ir aš taip noriu. Nors ir gydytojų prižiūrima, aš turiu įsijausti į tai, kad aš jį sutinku.“)

Gimdymo metu patiriamos iniciacijos praradimas – egzistencinės svarbos praradi-

mas. Iš sąmonės gelmių kyla tokios iniciacijos susigrąžinimo, jos sutvirtinimo siekimas. Apie tai kalba pribuvėja: tik jokių būdu neprisidėti prie gimdymo per daug, netgi jei tai būtų „efektyvu“, neužkirsti kelio tam, ką moteris galėjo padaryti pati. Moteris lieka nepatenkinta, apmąsčiusi savo „sėkmingą“ gimdymą ligoninėje su autoritetą turinčiu ir jos pačios pasirinktu gydytoju, nes daug kas, apie ką ji buvo svajojusi, „nubyrėjo“ gal tik todėl, kad ją apgaunant buvo grįžta prie to, kas įprasčiausia ir kas pareikalauja „mažiausiai sąnaudų“ iš gydytojo.

Moderniame miesto gyvenime yra mažai galimybių išgyventi neįprastas kūno patirtis. Todėl galima suprasti, ko siekia moterys, kai jos gimdymą išgyvena ir kaip labai unikalų savo pačios kūno patyrimą, net susikuria „programą maksimum“ – sako, jog nori paversti gimdymą švente, skirta visai šeimai, (ir netgi po gimdymo patvirtina, kad pavyko tai padaryti). Tokiais atvejais moterį gali apimti tiesiog euforiška nuotaika: „pajutus pirmuosius tikrus sąrėmius, širdis prisipildė džiugesio. Visą dieną norėjosi dainuoti“. Ji yra tikra, kad puikiai „susitvarkys“. Ir ne tik susitvarko, bet išgyvena tikrą egzistencinę pakilimą: „Kaip keista, – aš norėjau ir toliau gimdyti ir gimti iš naujo pati! Mano kūnas virė kaip arbatinukas ir plyšo iš džiaugsmo... Iš kur, iš kur atsiranda tos jėgos?! Veidas buvo kitoks, kūnas kitoks, – jie pražydo.“

Moterys atveria kūno išgyvenimų konkretybę, urbanizuotame gyvenime stebuklą primenančius pojūčius: „Labai įdomu buvo jausti, kaip vanduo bėga iš manęs ir susilieja su dideliu vandeniu aplink mane.“ Moterys neretai sunkiai tegali aptarti skausmingiausių gimdymo kulminacijos pojūčius, – jie buvo ne tiek priimami, kiek išstūminėjami, bet jos stengiasi įsigilinti į nebe tokios audringos būsenos teikiamus kūno išgyvenimus: „Stai ga fiziškai pajutau savo gimdą, kuri buvo vis dar be galo didelė, pavargusi, atlikusi milžinišką darbą. Dabar ji pamažu traukėsi... Ir tuomet persmelkė toks gyvas mirties pojūtis, be galo stiprus virsmo pojūtis, kai iš Dievo Kūrėjo moteris tampa Dievu Saugotoju“.

Moterys rašo apie tai, kad viskas kitaip susidėlioja, vos tik jos išsąmonina – „aš pati“. Jos rašo apie ramybę, kuri apima nusprendus gimdyti pačiai. Tokiais atvejais būsimieji tėvai pasveikina vienas kitą ir pasidžiaugia, kad niekur nereikia vykti, galima likti namie ir laukti, kas bus toliau. Iniciacijos ritualo privatumas ir unikalumas – štai kas slypi už gimstančio, o po to – ir įgyvendinamo poreikio.

Nerasime nė vienos tradicinės kultūros, kuri draustų moteriai prieš pat gimdymą atlikti bet kokį darbą. Darbai iš anksto neatliekami ne iš aplaidumo – rutiniška paskuti-

niųjų valandų veikla skatina gimdymą. Todėl keliais ropojant plaunamos grindys, vis „pasarėmiaujant“ perklojama lova. Tačiau kur yra ta riba, kurios negalima peržengti? – Moteris juk gali persidirbti, tiesiog patrukėti, gimdymas – tapti komplikuotas... Visa tai neatskiriama gyvenimo dalis ir gali arba varginti, arba būti pakylėta iki iniciacijos.

Itin emancipuotoms moterims jų biologinio prado išryškėjimas nėštumo metu visuo-
met yra komplikuotas. Argi nestebina tai, kad jau pajutusios pirmuosius sąrėmius moteris dar tebesitvarko buto paskolos reikalus pas notarą, važiuoja į parduotuvę išsirinkti naujų baldų, į Gariūnus – apskritai nežinia ko, perka gimtadienio dovanas ar sėda prie kompiuterio, kad pabaigtų vertimą? Galima suprasti, kad tik toks sukretimas kaip gimdymas gali sugrąžinti joms tą moteriškumą, kuris sunkiai apibrėžiamas, bet tikrai nesutampa su ką tik paminėtais dalykais. Gimimą intelektualiausiai suvokiančios moteris siekia jį paversti simboliniu būties harmonizavimo aktu. „Šventė“ šiuo atveju kiek idealizuota, bet koks esminis tos moters išsikeliamas tikslas – nutraukti gimdymą, kaip moteriai skirtos nedalios grandinė: „Mano močiutė gimdymus atsimeina kaip baisiausią košmarą, ji klykdama kandžiojo šaukštą. Mano mama gimdė šauniai – sakė, kad buvo susikaupusi. Bet jos prisiminimai apie ligoninę – kaip apie „skerdyklą“. Ieva, sesuo, bijojo ir jai labai skaudėjo. Norėjau nutraukti šią grandinę, padarydama gimdymą sąmoningu ir šventišku procesu.“

Vienai šeimai laikas po gimdymo atrodė taip stebuklingai prisipildęs džiaugsmo ir ramybės, kad mažajam žmogui taip ir prilipo Džiugo vardas. Toje ramybėje vyksta „sugrįžimas“ arba dar vienas virsmas – gimdymo stebuklo – į gimusiojo gyvybės realumą, šventės – į kasdienybę. Kasdieniškumo išsąmoninimas ir sugrįžimas į jį – tai dar viena esminė, dabar jau kūdikio, iniciacija. „Viskas buvo visai neromantiška. Miesto gaudesys už lango, per didelės vyro vilnonės (kaip tik tą rytą užlopiu) kojines ant mano stingstančių kojų, senas, nepakankamai stiprus siūlas, nutrūkęs rišant virkštelę. Tačiau buvo taip gera, viskas buvo taip paprasta paprasta, be galo tylu. Toks Paprastumas iš didžiosios raidės, – šventas, pirmykštis.“

Metafiziniai pojūčiai, kurie yra šio virsmo esmė

Šią frazę tiesiog paėmiau iš vieno pasakojimo apie gimdymą. Dėl ko labiausiai norisi skaityti nepažįstamų moterų pasakojimus apie jų patirtį? Galima prisipažinti – norisi surasti išskirtinių patirčių, apie kurias bent abstrakčiai kalba kiekviena moteris, bent šiek tiek atverti paslaptinę langelį. „Gimdymo metu atsiveria moteriškumo gelmės, kurios po to vėl užsiveria: tai, ką patirsite, liks jumyse kaip perlai, paslėpti nuo svetimų akių vidinėse gelmėse.“

Skaitydama I. M. Gaskin knygą apie dvasinę pribuvėjų būvį, buvau apstulbusi: gimdymo metu jo dalyviai teigė matę aureolę virš vienos kito galvos. Nežemiška šviesa, išskirtiniai ženklai, būsenos, ypatingesnės nei tos, kurios išgyvenamos pavartojus narkotikų, – viso to buvo ieškoma ir visa tai buvo randama. Būtent tai iš dalies paskatino 7 dešimtmečio amerikiečius, pamišusius dėl galimybės patirti dar kokių nors išpūdžių, kitaip pažvelgti į gimdymus. Jie buvo pradėti suvokti kaip pirmiausia pačiai moteriai svarbus

procesas, ir ne vien biologinis, bet toks, kuris gali atverti net transcendencijos perspektyvą. Tos geidžiamos metafizinės patirtys – neatskiriamos nuo gimdymų: „Sūnelis didžiulis didžiulis. Jis – visa erdvė, net sienos juo alsuoja. Mamos širdis pajuto naują pulsacijos ritmą, atėjusi ramybė išstiprė baimę ir išstūmė visas mintis, įsiliejo į vidų, leisdama viską pamiršti“, – šie žodžiai nėra lyrinis kūrybiškumas. Tai – iš tiesų mėginimas išsakyti pakeistos sąmonės vaizdinius ir išpūdžius.

Vienas labiausiai moterų įsimenamų potyrių – apie jų kūno garsą. Ne riksmą, ne balsą, o garsą, kuris ateina iš tik tą akimirksnį atsivėrusių nepažįstamų būties gelmių. „Pamažu manyje gimsta garsas. Jaučiu, kad žemas garsas, tarsi nukreiptas gilyn, man ir vaikeliai padeda. Jau nebesvarbu, ar išgirs kaimynai. Aš jaučiuosi išsivadavusi nuo visokių kompleksų.“ Garsas neleidžia pasiekti pavojingą visiško pasitraukimo iš realybės pojūčio ribą. Vienas dažniausiai moterų išgyvenamų pojūčių – sąmonės plėtimasis, atrodant, kad realybė nėra viena, jų yra daug: „Vis atrodė, kad esu kažkur milijonų pasaulių sandūroje, sykiu kiekviename pasaulyje atskirai ir visada „čia“, „dabar“. Labai reikėjo garso.“ Būtent pačios moters leidžiamas garsas tampa ta efemeriškiausia materija, kuri sukabina išorinį pasaulį ir moters vidinį, susvetimėjusį, nebeturintį kitokios sąsajos su išorine būtimi: „Garsas mane įtraukdavo gilyn, neleisdavo mėginti išvengti stangos, tempdavo paskui save.“

Gydytoja, kuri savajame gimdyme turėtų pastebėti visai kitokių detalių, iš karto prisimeina jai „gražios“ elgsenos normų primestą kikenimą pirmojo gimdymo ligoninėje metu („Gimdėme trise: aš, vyras ir mano linksmuolė draugė. Kentėjau iš paskutiniųjų, neišleidau nė garso. Mūsų trijulė (stengiausi neatsilikti ir aš) kikenė iki stangų...“) Kaip tai naiviai paviršutiniška, lyginant su mielai jos pasirinktu „ūkimu“, kai ji gimdė pati... Moteris su vidine aistra kalba apie tai, kad jos leido sau rėkti, net urgėti.

Atrodytų, savaime suprantama, kad gimdymas – ne amžinas. Tačiau laiko ribos išsklinda. Labai svarbu pribuvėjos priminimas, viską lengvinančio žinojimo, „kiek tai dar truks“, suteikimas. Apie gimdymą mąstoma kaip apie fiziologiškai sudėtingą virsmą, tačiau retai kada suvokiama, koks tai išbandymas psichikai. Pasiekiamos tikrai ribinės psichinės būsenos: „Laiko pojūtis dinga, – liko tik pojūtis, kad plečiasi erdvė, kad tuoj išsilaisvinsiu ar kažkas manyje išsilaisvins...“

Esama itin unikalaus pasakojimo, kuris atveria visą sąmonės pasikeitimo būsenų įvaldymo technologiją: „Tada aš bandžiau „pagudrauti“, kažkurią sekundę, kai neskaudėjo taip stipriai, sugalvojau, kad po 1–2 valandų aš turėsiu vaikelį, – tuo neabejojau. O tai, kas vyks per tą laiką, reikia kažkaip ištrinti iš sąmonės. Ir tuo metu atrodė, kad man pavyko...“ Svarbu pažymėti, kad tai, jog moteris netektų įprastinės sąmonės gimdymo metu – itin reta.

Tačiau labai dažnai moterims net pavyksta aprašyti, ir jos intuityviai suvokia, kaip svarbu tai įvardyti, – tą skausmingų sąrėmių ir visiško skausmo pranykimo bangų mūšą: „Miegoti... Miegoti... Atrodė, kad kokį pusvalandį nėra skausmo. O kai užėjo sąrėmis, aš greitai juo „atsikračiau“. Kaip? – Nežinau. Ir vėl ilgai – nieko. Miegoti...“ Būtent suvokusios esminį gimdymo biologinį – kūno mobilizavimo pakaitomis su giliu atsipalaidavimu (jo pojūčių slopinimu) – principą, moteris gimdymą pradeda suvokti kaip valdomą.

Tai leidžia joms atsakyti vaistų ir tikėti, kad joms duota pakankamai jėgų: „Bet juk tarp sąrėmių ir taip neskauda ir atrodo, kad dar vieną būsimą sąrėmį tikrai ištersiu“.

Pajėgdamos aprėpti gimdymo, kaip giliausios krizės, rizikingumą, pribuvėjos Saulė ir Vidmantė yra trumpai užsiminusios, kad nebūtinai ta krizė virsta visybiškesne moters būtimi. „Tuo metu jautiesi tarsi visos pasaulio paslaptys ant liežuvio galo ir tuoj tuoj jas įminsi... Bet toliau reikia pastangų tą informaciją pagauti, suteikti jai pavidalą ir įpinti į savo gyvenimo kasdienybę.“

Neišvengiamas gimdymo skausmas priverčia kiekvieną moterį laukti jo su įtampa, o pagimdžiusios moterys suranda tikslų moteriškų vaizdinių, padedančių suvokti jų skausmo išgyvenimus: „Gimdant tiesiog verčia lyg kojine į kitą pusę, iš vidaus laukan“. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad lietuvių moterų jis suvokiamas ne kaip tavęs – vienos iš moterų, – bet kaip individo išbandymas: „Gaila, kad dėl skausmo gimdymas labiau žemiškas negu norėjosi. Iki kito karto gal sustiprėsiu dvasiškai. Didžiuojuosi, kad pagimdžiau pati, be vaistų, kad išdrįsau tikėti, jog viskas bus gerai. Didžiuojuosi savimi, kad nepraskydau, kažkodėl labiausiai bijojau būtent to.“

Esama „psichologinės gimdymo matematikos“: už tiek – gauni tiek („Ta akimirka – tai tikra laimės jūra... galima apsiverkti iš džiaugsmo... Ir turbūt jei gimdymas būtų be skausmo – pusės to džiaugsmo būčiau netekusi.“).

Patraukia dėmesį tie pasakojimai, kurie išreiškia motinystės – kaip artumo kitam žmogui didėjimą ir neišvengiamo išsiskyrimo – dvilypumą. Kūdikio gimimas – ne vien atėjimas į pasaulį, jis per vieną žingsnelį ir nutolsta, atsiskiria nuo motinos, nebėra kartu su ja ta pati esybė. „Jau galiu paimti tave ant rankų, bet tu ir aš niekada nebebūsime paslaptinga viena, kaip buvome tavo pirmapradžėje būtyje...“

Individuali gimdymo patirtis ir gimdymo krizės

Laukdamosi šiandieninės būsimos mamos, kurios ne kartą pagalvoja, kad gal šis pirmasis vaikelis bus ir vienintelis, išsako savo absoliutaus psichologinio susitapatinimo su gimstančiu kūdikiu jausmą: „Kai sužinojau, kad laukiuos, buvau labai laiminga ir tą žinią sutikau (labai) ramiai. Man patiko būti nėščiai. Mėgavausi šia būsena, mylėjau savo pilvą“. Kitokių prisipažinimų net ir nėra. Vienintelė pasakotoja prisipažįsta baisiai nenorėjusi turėti kūdikio ir labai atvirai aprašo, kaip ji darė viską, kas buvo įmanoma, kad nugalėtų savo nevilgtį. Tokių išpažinčių daugiau nėra – gal dar ir todėl, kad minėtas pasakojimas padeda suprasti, jog „nemeilė“ kol kas visuomenės ir bendruomenės paliekama pačiai moteriai kaip jos vienos išskirtinai reta nelaimė...

Labai svarbu, kad savo pasakojimuose moterys ryžtasi papasakoti, jog gimdydamos išgyveno ir nusivylimą. Juk, tariant vienos iš jų žodžiais, dėl skausmo gimdymas labiau žemiškas negu norėtųsi: „Labai ruošmės gimimui: planavom, kaip apiprausim, pasiguldysiu ant pilvo, kaip ji prišliauš prie krūties... tik turbūt jau buvom nebepajėgūs... – gimdymas buvo labai intensyvus.“

Moterims atvirai kalbant apie tai, ką joms teko pergalėti, su kuo – paprasčiausiai susitaikyti, įsitikiname, kad gimdymo metu neišvengiamos vienokios ar kitokios kritiš-

kos akimirkos. Sakysime, moteris gali jausti baimę, kol pas ją nėra atvykusi taip laukiama pribuvėja. Arba – priešingai, kartu su stichiška moters gimdymo jėga gali prasiveržti ir šiaip užslopintas agresyvumas ir „šešeline“ agresiją moteris gali parodyti savo vyrui: „Net sugebėjau dantis vyrui į ranką suleisti: aha, tegul ir jis truputį pakenčia.“

Dažniausiai moteris būna bent šiek tiek „surežisavusi“ savo būsimojo gimdymo „spektaklį“. Tačiau būna, kad jai pasirodo nepriimtinos bent jau „dekoracijos“, tie ne itin reikšmingi malonūs dalykai, apie kuriuos iš anksto galvojama ir kurie padeda įveikti neaiškų nerimą: sukraunamos ir vėl „dekonstruojamos“ pagalvių piramidės, fotelius keičia kėdės, kol galiausiai įsikimbama į vyro ranką. Sąrėmių metu kartais nesinori ne tik iš anksto pasirinktos muzikos, bet ir šalia esančių artimiausių žmonių prisilietimų. Gali nesinorėti nei vaikščioti, nei eiti po dušu. Moterį gali trikdyti smulkmenos, į kurias, sakysime, ligoninėje, apskritai nekreipiama jokio dėmesio: „Vieną akimirka Pribuvėjai teko įjungti šviesą. Tai pasirodė taip skausminga! Niekad nemaniau, kad šviesa gali taip erzinti...“

Gimdymą užvaldžius jo vidinei jėgai, tai, kas kasdieniška, susiję su buitimi, tampa visai nebereikšminga: „Atrodė gerai ten, kur esu, sąrėmiai – tarsi šokis – turi savo ritmą ir veda. Man buvo svarbu, kad būtų drėgnos ir nesuspaustos lūpos.“

Kai moteriai pradeda atrodyti, kad tai, kas darosi, yra nenumatyti dalykai, gali prasidėti net labai rimta gimdymo krizė. Ji gali jaustis bejėgė, likusi viena su savo kūnu ir neskubančiu gimti kūdikėliu, dėl kurio potyrių, galimų gimdymo traumų – jeigu jis užsi- tęstų – jaudinasi daugiau nei dėl pačios savęs. Moterys pateikia be galo vertingus kitas gimdžiusias paguodžiančius ir dar tik gimdysiančias paskatinančius pasakojimus, prisipažinimus apie tai, kaip buvo pradėję atrodyti, kad ji nepagimdys, kad apskritai pamirš, ką reikia daryti: „Vaikučio galvutė nutolo, nebepasiekiau. Šis išgyvenimas, kad buvo jau arti, bet vėl nutolo, yra sunkus. Po to atėjo psichologiškai sunkiausia akimirka: pradėjo silpti stangos. Jėga traukėsi... Buvo baisu. Ar aš dar galėsiu pagimdyti?“

Pačių moterų pasakojimai yra neįkainojama medžiaga dar ir todėl, kad jie parodo, koks vis dėlto individualus procesas yra gimdymas. Moterų potyriai gali būti kuo skirtingiausi, neprognozuojami fiziologine prasme. Sunku patikėti, bet vienai gali būti visiškai neskausminga tai, kas kitai – itin skausminga, vienai labai svarbu tai, kas kitai – visai be reikšmės. Sakysime, gimdyme labai svarbi lūžio akimirka yra galvutės pasirodymas: „Pribuvėja vis ragina paliesti artėjančią vaiko galvutę. Tai instinktyviai sužadina naujas jėgas“. Bet, pasirodo, nebūtinai kiekvienai moteriai: „Kai jau galėjau pačiuo pinėti vaikučio pakaušį, man tai nepadėjo. Vyrui tai taip pat išpūdžio nepadarė. Juk aišku, kad jis ten, o ne kur nors kitur. Bet kaipgi jį išprašyti laukan?“

Atrodytų, kas galėtų suabejoti, kad be galo skausminga, kai sąrėmiai pereina į stangas: „Nors stangos nebuvo tokios dažnos kaip sąrėmiai ir tarp jų užtekdamo laiko atsipūsti, šis gimdymo etapas man buvo sunkiausias. Vieną akimirka aš net suabejojau savimi, savo jėgomis ir galimybe pagimdyti.“ Tačiau esama tiek patvirtinimų, kad net šis fiziologine prasme, atrodytų, tapatus procesas yra visiškai skirtingai išgyvenamas: „Pripylėme vonią – ir visi sąrėmiai fantastiškai aprimo: atrodė, kad aš tik maudausi ir plepu su Pribuvėja, visai nesiruošiu gimdyti. Kaip prasidėjo stangos, nė nepajutau.“ Dar vie-

nas pasakojimas, patvirtinantis, kad moteris gali jaustis tiesiog užvaldyta jėgos, kuri viską padarys už ją: „Keista, bet nereikėjo nei stumti, nei stangintis. Vaikas eina pats su tokia jėga, kad vos pajėgi kvėpuoti ir girdi neperstojantį ūkimą.“ O ar galima būtų patikėti, kad moteris apie ką tik minėtus dalykus galėtų pasakyti, jog tai – lengviausia: „Trečioji gimdymo dalis, kaip ir pirmą kartą, buvo lengviausia – užteko trijų įkvėpimų ir stūmimų.“

Tai būtų galima lyginti be galo. Gimdyme yra labai svarbios, žinoma, ne kokios nors kitokios, o kūdikio gimimo, jo paėmimo ant rankų, priglaudimo prie savo kūno akimirkos. Absoliuti dauguma moterų aprašo, kaip po to prasidėjo „kasdienybės šventė“: vaikelis suvyniojamas į langiotą pledą, atkempamas vyno butelis, šiek tiek jo paragaujama... Tačiau kartais moteris tiesiog nebepajėgia paimti savo kūdikio, išgyventi moteriškojo triumfo akimirkos: „Kai gimdymas baigėsi, aš kažkaip išsijungiau. Aš supratau, kad mažylė jau gimė, bet sureagavau kažkaip mechaniškai. Buvau kažkokia be emocijų – „pabaigiau“.“

Ne vienas pasakojimas leidžia suprasti, kad mama, tėtis arba abu iš karto skubės kuo greičiau „išstaiyti“ visą gimdymo „klaidą“, ne mažiau ir ne daugiau – tiesiog kiek įmanoma greičiau gimdys dar kartą. Bet vėlgi gimdymas gali pasibaigti ir tokiu kuo netikėčiausiu sprendimu: „Šis gimdymas buvo toks geras, stiprus išgyvenimas, kad niekaip negaliu įsivaizduoti dar kito gimdymo, nes jį jau išgyvenau „iki galo“.“

Svarbu pažymėti, kad lietuvių moterų pasakojimams būdingas bruožas yra siekimas įvertinti, ar gimdymas pavyko susitapatinti su „ne pagal scenarijų“ vykstančiu ir suteikiančiu nebūtinai tai, apie ką buvo svajota, individualiu vyksmu prasme. Tačiau savigraužai nepasiduodama: „Gimdymo metu nuostatos pasikeičia, o kai kurie išankstiniai reikalavimai gali pasirodyti net juokingi.“

„Šį kartą norėjome gimdyti dar gražiau“

Moterų pasakojimai taip pat suteikia galimybę aptarti, kaip jos pačios susieja savo gimdymus, ypač kai pirmasis vyko liginėje, o antrasis – namie. Gimdymą namuose pasirinkusios poros tvirtina pirmiausia tai dariusios dėl vaikelio, o ne dėl kokių nors mamos patogumų ar įgeidžių: vaikelis turi gimti natūraliai, kad kuo mažiau būtų kišamasi į gamtos vyksmą. Labai teisingai vienos moters paaiškinama, kodėl pirmojo kūdikio susilaukusi liginėje, antrąjį ji vis dėlto ryžosi gimdyti namie: antrą kartą tiesiog norėjome „gimdyti dar gražiau negu pirmą kartą“.

Gimdymas nenuvertėja dėl jokių jo aplinkybių, tačiau esama dalykų, kurie labiau susiję su pirmojo gimdymo potyriais, ir esama dalykų, kurie atsiskleidžia tik gimdant nebe pirmą kartą. Žinoma, kad moteris džiugina atpažinimo jausmas: „Antras gimdymas yra nuostabus, – nes nebėra nežinios.“ Gimdant nebe pirmą kartą moters dėmesį patraukia ir jos žinojimą, kas vyks toliau, padidina patys subtiliausi jos pačios kūno teikiami „ženklai“: „Prisimenu, kai gimdžiau pirmą kartą, taip ir nepatikėjau tais švelniais ženklais, bet dabar, kai ruošiausi gimdyti trečią vaikelį, žinojau, kad kelios sąrėmių bangos anksti ryte – nors po to viskas nutilo, nurimo – praneša apie audringą

vakarą ir naktį.“

Tik iš pačių moterų pasakojimų galima suprasti, kaip iš tikrųjų vėlesnius gimdymus veikia gimdant liginėje sukaupta patirtis. Moters kūnas tebeprisimena buvusius draudimus, ir pribuvėja turi nustumti nuo moters kelio iš anksčiau likusias užtvaras: „Jau norėjosi stangintis, bet vis dar netikėjau, kad „jau galima“. Juk dar nedaug laiko tepraėjo. Bet pribuvėja leido stumti. Paskutinę kliūtį sūnui ateiti, pūslę, man pavyko susprogdinti pačiai. (Kai gimė dukra, pūslę pradūrė gydytojas.)“

Šeimos, susilaukusios daugiau nei vieno kūdikio, yra apdovanojamos ir dar viena dovana – gebėjimu suvokti gimdymą ir gimimą nebe vien kaip unikalų, kulminacinį gyvenimo įvykį, bet ir kaip šeimos gyvenimo dalį. Šiuo atveju sutelkime dėmesį į nevienodą kūdikio lyties svarbą pirmojo ir vėlesnių gimdymų metu.

Gimti vyrų arba moterimi – vienas esminių egzistencinių dalykų. Tačiau pribuvėjų žmoniškumas reikės tu, kad net mizoginistinėje (moteris nuvertinančioje) patriarchalinėje bendruomenėje kūdikio lytis nebuvo nei sureikšminama, nei sumenkinama.

Kalbant apie bendruomenėje vyravusias nuostatas, deja, tenka pateikti faktą, kad ta lietuvių kultūra, kuri šiandien suvokiama kaip tradicinė, buvo išlaikiusi patriarchališkumą, berniuko gimimo buvo laukiama labiau – tai buvo didžioji žmonos dovana vyrui. Savaiame suprantama, kad oficialioji medicina, būdama visuomeninė institucija, išlaiko nors taip atvirai ir nebedemonstruojamą patriarchališkumą. Sakysime, susidaro įspūdis, kad echoskopijai parodant, jog gims moteriškos lyties kūdikis, tai slepiama nuo mamos, kad ji... nebūtų nuvilta. („Netgi kai aš jau gulėjau ant to stalo, gydytoja vis paklausydavo ir sakydavo, oi, kokie judesiai stiprūs... bus tikrai berniukas...“)

Savaiame suprantama, kad į gimtį, kaip į unikalų įvykį, dėmesį sutelkė žmonės priima gimusį kūdikį kaip vienintelį tokį – išskirtinį – individą. Savo vaiką, nepasirinktą duotybę. („Atsiminiau, kad dabar galiu sužinoti tavo lytį, bet tai man buvo nesvarbu. Glaudžiau tave prie savęs, žmogutį. Mergytę ar berniuką.“)

Atskira tema pirmą kartą gimdžiusių moterų pasakojimuose yra didysis jų pačių pasikeitimas – virtimas motinomis. Daugumai moterų iniciacinė motinystės pradžios akimirka yra kūdikio paėmimas ant rankų: „Aš tada paėmiau jį ir priglaudžiau prie krūtinės... Nuo tada aš keičiuosi...“ Italų psichoanalitikas L. Zoja, ištyręs tėvystės istoriją, išskiria tėvo gestą, kai kūdikis pakylėjamas aukštyn viešumoje. Netenka abejoti, kad tai yra pirmąkart motinos gesto – kai ji intymioje gimdymo vietoje (kurią sutrikdė modernioji civilizacija) pakylėja kūdikį, priglausdama jį prie krūtinės – pakartojimas.

Moterys kalba apie laiką, kuris buvo skirtas pasikeitimui, reikalingam, kad būtų ateita į gimtį („Vaikelis ėjo pas mus dvejus metus. Turėjome labai pasikeisti, kad jis pagaliau pasibelstų ir kartu gyventų mūsų pasaulyje.“); gimdymo laiką bei laiką, kai kūdikis jau yra šalia ir pasirenkant metaforas galima suteikti šiam įvykiui savas prasmes. Suprantama, kad kalbant apie kūdikio gimimą gimties vyksmas susiejamas ir su moterimi. Moterys sakosi taip pat kartu „gimusios“. Įdomu, kad gimties faktai gali būti apibūdinami ir renkantis mirties metaforą: „Gal ir miriau – anoji bevaikė mirė, mirė dalis egoizmo“.

Čia galėtume klausti – ar esama bent šiokių tokių blogybių tokiame moterų rašyme

apie savąjį gimdymą bei vyrų rašyme apie moters jo kūdikio gimdymą? – Atsakytume, kad esama vienpusiškumo. Reikia perskaityti dešimtis tekstų, kad rastume tokį nė kiek ne mažiau savojo kūdikio laukiančio ir jį jau pamilusio tėvelio pašmaikštavimą: „Jis buvo tarsi jau tinkamai įsitaisęs, bet mums nuėjus į filmą „Matrica: perkrauta“ buvo taip sukrėstas tos „beryšybės“, kad – tikras nenaudėlis – apsivertė ir liko ta netinkama poza (man per tą filmą irgi būtų taip atsitikę).“

Lietuvių – ir moterų, ir vyrų – gimdymas dar suvokiamas pernelyg vienaprasmiškai, – kaip sakralus, jaudinantis įvykis. Tačiau, sentimentai čia kuo žaviausi ir visiškai tinkami, taip pat neįmanoma nepastebėti ir žaismingesnio santykio. Sugebėjimo pažuokauti tarp dviejų sąrėmių: „O po mūsų namo langais susibūrė įsiau drinusios katės. Sąrėmiui pasiekus kulminaciją, kačių balso intonacija ir garsumas taip pat pasiekia kulminaciją.“

Arba kaip pribuvėja apibūdinama penkiamečio žodžiais: „Tai ta pribuvėja, kuri gimdo vaikus ir daro mankštą.“ Perteikiami ir groteskiški gimdymo, kaip fiziologinio akto, aspektai: „Net pyktelėjau – toks pusiau gimęs kūdikis sukioja sau galvytę!“

Esama pasakojimų, kuriuose išsivaduoja nuo bet kokios kalbėjimo apie gimdymą, kaip apie išskirtinį, didingiausią gyvenimo įvykį, būtinybės: „Vos prisimenu gimdymą, imu šypsotis, ir žmonės, kuriems apie jį pasakoju, juokiasi. Maldaudama: „Vaikutė, dar palauk, vaikute, maldauju, neskubėk...“ klūpau ant keturių (tai dėl to, kad vaikas lėčiau eitų) prie laukųjų durų, su raktu rankoj (jei staiga pribuvėja pasirodytų), nusismaukusi kelnaites (tam atvejui, jei vis dėlto gimdyčiau).“ Žinoma, netenka abejoti, kad šių eilučių autorė irgi patyrė visokiausių gimdymo išgyvenimų. Tačiau ji šaiposi iš to, ką suteikė pirmasis gimdymas, nes antrasis padėjo iš viso to išsivaduoti: „Vis dėlto mes su nostalgija prisimename dvi paras trukusį dukros gimimą. Tuomet visi spėjo ir prisijaudinti, ir prisikankinti, ir ašaros buvo braukiamos...“

Norint būtinai nusakyti lietuviškąjį gimdymų emocinį „atspalvį“, reikia grįžti prie „iškilmingumo ir dvasingumo, net mitiškumo“, – tariant vienos moters žodžiais. Būtent dvasingumas yra tai, ką nori perteikti lietuvės, rašydamos savąjį pasakojimą. Ką gi – „Dvasinės pribuvėjų autorė I. M. Gaskin tarp sąrėmių irgi... rašė savo visas taip įkvepiančią knygą!

Tėvų balsai

Ievos tėtis

Galvojome apie gimdymą namuose ir ruošėmės tam. Lankėme pribuvėjos kursą. Bet negana yra to, kad kažkas papasakoja, jog namuose gimdyti yra visai normalu ir paprasta. Kažkaip, kol pats nepatiri, tol ir nežinai... Liną gimdėme ligoninėje, todėl jau žinojome, kaip vaikai gimsta ligoninėje. Per tuos tris metus susipažinome su daugiau žmonių, kurie gimdė vaikus namuose. Tarp jų buvo tokių, kurie pirmuosius gimdė ligoninėje ir buvo tuo labai nepatenkinti, todėl kitus nusprendė gimdyti namuose ir tai

jiems patiko. Pažįstam ir tokių, kurie antruosius gimdė namuose ir nusprendė, kad tai per didelė rizika. Ir tokių, kurie visus vaikus tik namuose gimdė ir buvo tuo labai patenkinti. Ir tokių, kurie pirmuosius gimdė namuose, o kitus nusprendė gimdyti ligoninėje. Labai didelė įvairovė. Atrodo, kad nėra vieno universalaus atsakymo į šį klausimą. Kiekvienam savo. Didelį įspūdį man paliko bendradarbio žodžiai, kad iš tiesų nėra taip svarbu, kur gimdyti – namuose ar ligoninėje, svarbu, kad ten būtų gera, jauku, kad ten tau tiktų. Kad tai ne principo reikalas – būti natūralistu ir gimdyti tik namuose, o praktiško pasirinkimo. Rima aplankė Vilniaus ligonines, kuriose galima gimdyti, ir netruko įsitikinti, jog šiuo metu pasirinkimas gana prastas. Taip pamažu ir gimė apsisprendimas gimdyti namuose. Juolab kad tam neprieštaravo ir Rimos gydytojas, bet pažadėjo asmeniškai padėti, jei gimdant iškilns nenumatytų situacijų. Tiesą sakant, man ir su pirmuoju drąsos būtų užtekę, bet, ačiū Dievui, susipratau, kad mano drąsa ir jaunatviškas entuziazmas čia nieko dėti ir kad čia reikia Rimos ramaus sprendimo. Jai juk reikės gimdyti.

Lino tėtis

Prieš pat gimdymą nebuvom nei ramūs, nei kaip nors pakiliai nusiteikę. Mano darbo savaitė buvo labai įtempta, o Rima irgi nebuvo pailsėjusi. Šeštadienio rytą 7 val. buvome sutarę susitikti su gydytoju ginekologinei apžiūrai. Apžiūra baigėsi apie pusę devynių. Iš anksto buvom nusiteikę nelikti ligoninėje, o gydytojas sako: vaiko širdelė plaka tankokai, jūs esat vienintelė iš šįryt buvusių moterų, kurią norėčiau paguldyti į ligoninę ir kas 2 val. stebėti. Nelikom. Prižadėjom po dviejų valandų grįžti pasitikrinti...

Grįžus Rima prigulė. Besikeliant pajuto (apie 10 val.) nutekant vandenį. Dar prieš tai paskambinom Saulei. Ji sako: dažniau plaka širdelė – vadinasi gimdymas artėja. Taip ir buvo. Jau kursuose sužinojom, kad nutekėjus vandenims gimdymas gali prasidėti dar ne iškart, todėl nesijaudindami baigėm paskutinius numatytus darbelius – išploviau grindis, nupirkom naujametines dovanas, kelnyčių vaikeliui. Kai Rimai skausmeliai prasidėjo, jie nuolat stiprėjo, ir kai jie pasidarė kas 4 minutės, pamatėme, kad jei dabar neišvažiuosim, paskui gali būti labai jau sunku... Rima pasidarė klizmą, susirinko daiktus, surašytus sąrašė, ir išvažiavom.

Prieš išvažiuodami į ligoninę paskambinome gyd. Juršėnui, nes norėjome gimdyti su juo. Mums nuvykus į ligoninę, netrukus atvažiavo ir jis. Nuvedė mus į gimdyklą. Pamatavo vaikelio širdies tonus ir sąrėmių stiprumą. Tiek jis, tiek akušerė Jolanta buvo labai rūpestingi.

O man visą tą vakarą teko masažuoti. Delnai įkaito, pavargo. Bet buvau labai patenkintas, kad esu reikalingas, žinau, ką daryti, galiu kažkuo padėti. Manau, kad Saulės kursai suteikė neįkainojamą patirtį. Po jų tikrai buvo pakankamai aišku, ką reikia daryti gimdymo metu ir ko nereikia. Kai vienas bendradarbis pasakojo, kad jis irgi buvo gimdyme, palaikė savo žmoną už rankos ir galėjo ją pašnekinti, aš galėjau slapta didžiulis – o aš tai sunkiai dirbau kartu su Rima.

Sako, būna, kad kai vyrai dalyvauja gimdyme, jiems žmona ilgam pasidaro seksualiai nepatraukli. Keista. Gera gimdymui pasiruošus, jis atrodo natūralus, gražus, viskas – tinkama.

Nors gydytojai tvirtina, kad kūdikiams be motinos pieno nieko nereikia, slaugės vis pasiūlo – gal bent vandenėliu pagirdyti, juk dar pienuko nedaug... O dėl pienuko – kad jo būtų daugiau pačiomis pirmosiomis dienomis, didžioji dauguma moterų daug geria, taip yra primokytos. Geria litrais mineralinį, sultis. Mėginome patarti, kad nereikėtų pačiomis pirmosiomis dienomis daug gerti – paskui bus per daug pienelio... Bet kur tau – kas mes tokie, kad galėtume mokyti – pirmas vaikas, jokios patirties...

Rima pirmas tris paras beveik nieko negėrė, išskyrus spanguolių kisielių, ir čiulpė sulčių ledukus. Priešpienio buvo nedaug – tai kūdikis daug žindo, o 3–4 dieną (kaip ir buvo sakiusi Saulė), išties atsirado pienuko.

Pirmas dienas po gimdymo man buvo sunku. Trūko miego. Nuvažiuoju pas Rimą į ligoninę – o ten net kėdės nėra prie lovos prisėsti. Parvažiavus namo pasidarė kiek lengviau – vis savos sienos, sava aplinka. Rimą kirpo, ji plyšo, ją siuvo – negalėjo sėdėti, turėjo daug gulėti. Pirmą savaitę buvau namie. Gaminau valgį, tvarkiausi, ėjau apsipirkti, prausiau vaiką, keičiau sauskelnes. Atrodo – visą dieną sukiesi kaip voverė rate ir nieko nenuveiki. Nakčia dargi neišsimiegi normaliai – tikrai nebuvau pratęs kas 3–4 valandas keltis.

Antrą savaitę pusę dienos ėjau į darbą. Prieš išeinant ir sugrįžus – vėl ta pati rutina. Tos savaitės vidury bendradarbiams pasakiau – galima taip gyventi savaitę, gal dar antrą, bet neišsivaizduoju, kad galėčiau ilgiau šitaip tempti. Tai savotiškai įdomu, nepatirta – auginti kūdikį. Bet argi tai normalus gyvenimas? Miegoti 4 val. per naktį, tvarkytis namuose ir bandyti išspausti iš savęs nors kiek kūrybiškumo darbe... Tikėjau, kad tai ilgai netruks ir turės palengvėti. Išties palengvėjo. Rima sustiprėjo, pradėjo tvarkytis namie. Aš įpratau miegoti tada, kai galima, ir neprivalgyti daug iš vakaro, kad saldžiau miegotųsi. Pradėjau suvokti, kokie vaikelio „įpročiai“. Išmokau, ką reikia daryti, kad neverktų, kad ilgiau miegotų; išmokau tvarkyti savo dieną taip, kad liktų ir man kiek laiko. Dabar jau galiu pasakyti, kad toks gyvenimas šeimoj man patinka. „Baigėsi tušinukas...“

Apie gimimą

Mano sūnus, kurį pavadiname tėčio ir senelio vardu – Jonukas, gimė vos prieš keletą dienų, ankstų šeštadienio rytą. Po to prabėgusios dienos lyg ir turėjo mane grąžinti į žemę, kad galėčiau blaiviai apmąstyti viską, kas nutiko, tačiau jaučiu, kad dar ilgai taip nebus.

Daugybę kartų per šias dienas man užduodavo klausimus: „Na, kaip jaunas tėvelis?“, „Kaip jauteisi tuo metu?“ O man vis dar sunku pasakyti, ką jaučiau tuo metu, tą ypatingą mano šeimai dieną, kai mano žmonai prasidėjo sąrėmiai, kai ji gimdė ir kai pagaliau gimė berniukas. Man kur kas lengviau būtų papasakoti, ką jaučiau, kai žmona pastojo, kaip nekantravau, kaip puoselėjau viltis... Lengviau rašyti ir ką dabar jaučiu būdamas tėvas, pagausėjęsios šeimos galva... Tačiau kaip jaučiausi tą akimirką, negaliu pasakyti.

Tuo metu, kai viskas prasidėjo, aš tarsi dingau iš šio pasaulio, svarbiausia man visomis prasmėmis buvo žmona. Man rūpėjo tik, kaip jai padėti, kaip prisidėti, kad skausmai būtų kuo mažesni, kaip palengvinti vaikiuko atėjimą į šį pasaulį. Ir aš tai dariau kaip

išmaniau. Jau nebebuvau aš pats, buvau ir žmona, ir begimstantis vaikiukas, ir visa, kas vyko. Aš susilieju su žmona, persiemiau jos pojūčiais, lengviau atsikvėpdamas atsipalaidavimo akimirkomis ir vėl susikaupdamas skausmingomis. Beviltiška manęs klausti, ką aš jaučiau. Pats aš nejaučiau nieko.

Tai, ką išgyvenau, buvo labai svarbu. Aš meditavau, kūriau sėkmingo gimimo vizijas, buvau lyg ir čia, lyg ir ateityje... Buvau kitoje plotmėje, kadangi šioje mano žmonai manęs tereikėjo labai mažai. Tikiuosi, kad tai palengvino jos kančias, naikino kliūtis, kurias turėjo įveikti vaikelis, ateidamas į šį pasaulį.

Man vaikelis jau buvo gimęs dar būdamas motinos iščiose. Aš jau įsivaizdavau jį tokį, koks jis yra dabar, prabėgus šiek tiek laiko po gimdymo. Pats gimdymas man irgi jau buvo išgyventas, grįžimas į praeitį. Gal tai skamba keistai, o gal – lengvai suprantama. Visus devynis mėnesius aš gimdžiau, per gimdymą jau buvau pagimęs.

Gimimas – tai tik maža kelio atkarpa, susijusi su kelio pradžia, o man tai buvo ir mano paties kelio pusiaukelė. Ją priėjau jausdamasis daug ką išgyvenęs, suvokęs, žinodamas ir sūnaus gimimui pasiruošęs.

Aš gėrėjau tave, ką mačiau. Ir kai galiausiai mažytis žmogus gimė, tai priėmiau labai paprastai, kaip pasiekęs tai, apie ką buvau svajojęs, ką iš anksto buvau numatęs. Žinodamas, kad jo gimimas – tik ilgo kelio pradžia. Tikriausiai ir Dievas taip jautėsi po ilgo ir sudėtingo darbo, pagaliau pamatęs ką sukūrė: nuostabią gamtą ir du nuostabius sutvėrimus, panašius į jį, stovinčius ant jo sukurtos žemės, tarp jo sukurtų grožybų.

Pribuvėjos žodžiai, išstarti vos penkios minutės po sūnaus gimimo, gali padėti suvokti tuometinę mano būseną: „Jonai, tu visas švyti!“

Emilio tėtis Evaldas

Pradžioje buvo jausmas. Vėliau buvo noras. Noras buvo toks didelis, kad uždegė ir mano mylimiausiąją – Moniką. O po to jau buvo ilgas laukimas. Draugiškas ir meilus. Sužinojau labai daug apie Moniką to, ko nežinojau per visus 6 kartu praleistus metus.

Gimdymas buvo gražus ir paprastas. Pribuvėjos dėka abu žinojom, kas vyksta, bet vis dar negalim atsikvošėti – mūsų šeimoje atsirado vaikelis. Mes jau trise.

Gimdymas smarkiai skyrėsi nuo mano mamos pasakojamų košmarų. Mūsų namuose buvome aš, Monika, Saulė ir ramybė. Mane stulbino šios dvi šaunios moterys šalia manęs: Monika ir Saulė. Abi visiškai susikoncentravusios, atsidavusios ir veikiančios labai darniai.

Džiugu, kad nebuvau nustumtas į šalį ir dalyvavau visame gimdymo procese. Sąrėmių metu buvau šaltas ir racionalus it laikrodininkas. Gimus vaikeliiui pratrūkau raudot iš džiaugsmo ir atsipalaidavimo. Mūsų vaikelis šalia!!! Vaikas gimė didelis – 4,5 kg. Pribuvėja net stebėjosi. Tačiau man jis buvo pats mažiausias ir mylimiausias.

Pasitvirtino mūsų su Monika mintis. Svarbiems dalykams reikia rimtai ruoštis. O kai rimtai ruošies, tai būna atlyginta. Viskas vyksta sklandžiai ir ramiai.

Ačiū tau Pribuvėja. Žaviuosi tavo stiprybe, pašaukimu ir magiška intuicija. Džiaugiuosi, kad būtent tavo mielos rankos pirmosios palietė mūsų Emilį.

Nekasdieniška kasdienybė

Kai gimdėme pirmąjį ligoninės gimdykloje, kurios aplinka panaši į operacinės (vaizdas, kvapai ir t.t.), buvo akivaizdu, kad gimdyti namie – nelabai realu, kaip nelabai realu namie operuoti apendicitą. Pačią gimdymo eigą prižiūri du žmonės, skatindami vaisiais, nuskausmindami vaistais, specialiai kirpdami, siurbdami naujagimį. Kaipgi visa tai vyktų namų sąlygomis. Todėl Saulės paskaitos, atrodė, tebuvo galimybė informacijai sukaupti bei dvasiškai sustiprėti.

Tačiau pasirodo, kad nėštumas – ne liga. Tai natūralus vyksmas, toks, su kokių medicina daugiau ir nesusiduria. Teko būti gimdymo palapinėje liudininku. Keista – nieko panašaus į tai, kas vyko ligoninėje. Nieko, kas sukeltų „operacinės sindromą“: kai nesupranti, kas vyksta, ir kai nuo tavęs niekas nepriklauso.

Pagimdžius pirmąjį, aišku, kad gimdymo patologija mažai tikėtina gimdant antrąjį, rizika teoriškai sumažėja. Antra vertus, kitas kūdikis visada yra „naujas“, niekas nespėjama. Apskritai ir išnešioti, ir gimdyti gali būti pavojinga.

Svarstant, kur gimdyti antrą kartą, buvo aišku, kad galimybė rinktis buvo sumažėjusi: Jokūbo ligoninės panaikinimas, demografinis augimas Lietuvoje, toks mėnuo, kada pagal statistiką daugiausia gimdymų. Svarstėme iki paskutinės savaitės, tačiau užtikrintumo nedaugėjo. Kalbėjomės su keliais gydytojais, apžiūrėjome porą ligoninių. Bet kažkas buvo vis ne taip.

Tokioje nerimo būsenoje nusprendėme – gimdysime namie. Ir palengvėjo. Nusprendėme „pasitarti“ su Saule. Jai iš akių matyti, ar esame pasiruošę gimdyti namie. Gal ji sakys – eėė, kažin... O ji kaip visada – jai viskas puiku. Saulės palaikymas ir buvo ta trūkstama detalė. Dabar viskas buvo aišku.

Sąrėmiai prasidėjo ritmingai, kaip aprašyta vadovėlyje. Dar pagalvojau: negi tikrai – jau? Pamatavus – septynių centimetrų atsidarymas. Buvo vienuolika valandų, kai sąrėmiams stiprėjant perėjome į vonią. Ir ten trečią valandą jau susilaukėme kūdikio. Kaip viskas įvyko, prisimenu tarsi pro rūką.

Natūralaus gimdymo – be skatinamųjų – negalima lyginti su ligonine. Tad nieko panašaus negalėjau įsivaizduoti. Pamenu, kaip lipau ant vonios, kad prilaikyčiau Liną. Į 1,5 metro ilgio vonią tilpome: gyvatukas, aš, Lina, Saulė bei praustuvo spintelė (ji užstoja dalį vonios). „V tiesnotie, da nie v obidie“.

Tačiau nuostabiausias laikas prasidėjo gimus kūdikiui ir „sutvarkius“ mamą. Mes buvome namie, niekur neskubėjome, po gimdymo iš karto pradėjome gyventi kasdieninį gyvenimą. Man tai padarė didžiausią išpūdį. Nebuvo jokio „naujumo“ jausmo, jaučiausi taip, tarsi jau seniai būtume kartu. Labai smagu: nekasdieniška kasdienybė. Tai labiausiai įsiminė.

Tėčio Gyčio kelionė, 2001 m.

Kadangi praėjo jau 16 dienų nuo to nuostabaus įvykio, kai kurios detalės, ypač kurias sunku nusakyti žodžiais, jau pradeda išblėsti atmintyje, ir šitas mano pasakojimas gali pasirodyti kiek atitrūkęs nuo esminių dalykų, nuo tikrųjų išgyvenimų. Iš tikrųjų taip nėra, išpūdžiai dar gyvi ir, esu tikras, išliks iki mano gyvenimo pabaigos.

Prisimindamas gimdymą ir gimimą galiu tvirtinti, kad tai buvo stipriausias išgyvenimas, kokį kada nors yra tekę patirti. Viskas prasidėjo staiga, šiek tiek netikėtai, ir turėjo praeiti apie porą valandų, kol iš pradžių žmona, o vėliau ir aš neypatingai drąsiai vienas kitam pradėjome sakyti: taip, tai jau prasidėjo.

Kas yra tas t a i? Galima parašyti daug ir nieko nepasakyti. Man tai buvo dvylikos valandų atotrūkis nuo įprastinio gyvenimo ir (tai ne šiaip sau žodžiai) prisilietimas prie kito būties lygmens, kuriame atsiskleidžia gyvybės pradžios ir kažkuria prasme pabaigos paslaptys. Negaliu pasakyti, kad viską supratau ir kitą kartą žiniosiu viską, kas vyksta. Nieko panašaus. Tas dvylika valandų būdamas su žmona aš nieko nesvarsčiau, tiesiog buvau gimimo stebuklo liudininkas, milžiniškos moters jėgos pasireiškimo liudininkas. Gimdymui pasibaigus ji vėl pasislėpė mano žmonoje ir laukia kito karto.

Jausmas pamačius, kaip mano vaikas išplaukęs iš motinos juda vandenyje, buvo nuostabus ir daugialypis. Pirmiausiai tai buvo didžiulis palengvėjimo pajautimas, kuris išsiliejo ašaromis. Taip pat – dėkingumo, meilės ir pasididžiavimo savo žmona jausmas. Ir dar – didelės atsakomybės už savo gimusį vaiką jausmas, užgimęs kartu su vaikučiu ir suvoktas šiek tiek vėliau.

Tai buvo esminis dalykas, kad baigiasi vienas gyvenimo tarpsnis, prasideda kitas, nuo šiol esu tėvas ir privalau rūpintis šeima – savo žmona ir vaiku. Pasijutau labiau subrendęs. Dar vienas dalykas: kartu išgyvenant gimimo stebuklą, išnyko visi iki tol buvę nesutarimų ir nuoskaudų pėdsakai. Galiu tvirtinti, kad gimdymas suartina vyrą su žmona (jau nekalbant apie tai, kad tą padaro naujai gimusi gyvybė, rūpesčiai, tenkantys abiem tėvams).

Išvada viena: gimdymo ir gimimo akte, net jeigu daug ko nesupranti, net jeigu beveik nieko nesupranti, vyrui dalyvauti verta. Išgyventas patyrimas tikrai praturtina, suartina su žmona ir gimusiu vaiku, pagaliau – palengvina tapimą tėvu. O tai yra labai daug. Tai aš galėčiau pasakyti gimdymo namuose galimybę svarstantiems tėvams.

Elzytės tėtis

...kai Skirmutė pasakė, kad nutekėjo vandenys, taip nekantavau, kad kuo greičiau viskas prasidėtų. Bet mes tuo

metu dar buvome ir nelabai pasiruošę. Prieš grįžtant Skirmantei, išsilyginau marškinius, nublizginau batus, išploviau vonelę.

Manydami, kad gimdymas greitai neprasidės, kad pailsėsime, atsigulėme miegoti. Prieš tai perspėjau namiškius, kad gimimas čia pat ir visi būtų pasiruošę palikti mus „ramybėje“ – tik niekas nesitikėjo, netgi mes patys, jog viskas vyks jau tą naktį.

Pailsėti neišėjo, mat Skirmutei sąrėmiai jau buvo kas 5–6 min. Jie dar nebuvo tokie stiprūs, tačiau miegoti jau nesimiegojo. Tačiau nebuvo jokio nusivylimo, o atvirksčiai – džiaugsmas ir ramybė. Uždegiau žvakutes... tarp sąrėmių vis kviesdavausi Šventąją Dvasią, kad būtų mūsų vedlė ir globėja. Stengiausi atsiverti šventajai Dvasiai, kad užlietų mūsų širdis. Ir užliejo nepaprastas lengvumas, pasitikėjimas ir švelnumas: buvo lengva... ir taip iki pat gimimo.

Per visą laiką, net kai pasirodė, kad jau galėjo gimti, bet ne, – net tuomet viską gaubė ypatinga dvasia. Skirmantė neleido įtarti, kad kažkas yra ne taip, kad skausmas jau per didelis. Ji nuostabiai laikėsi ir buvo be galo graži? Žavėjauisi ja viso gimdymo metu. Ir tik gimus mūsų mergaitei, supratau (ir, deja, tik tiek, kiek vyras gali suprasti gimdančią moterį), kaip jai buvo sunku ir kiek jai teko išverti. Myliu tave – tu esi nuostabi mama!

Ir, žinoma, Saulė... jos ramybė ir pasitikėjimas, buvimas kartu labai stiprino mus. Jinai buvo kaip geroji Dvasia, kuri visa sutvarko ir lieka nepastebima. Vienas iš ženklų, jog tas virsmas buvo patikimose rankose.

Viskas vyko maždaug taip, kaip buvo galima įsivaizduoti (nors tai vis tiek pralenkia visus lūkesčius), tačiau Elzytės pasirodymas buvo tai, ko niekaip negalėjau įsivaizduoti: iš niekur – šast sau ir plaukioja vandenuke. Nuostabu!

Taip smagu buvo visiems trims užmigti...

Elenutės tėtis Raimundas, 1995 m.

Aš manau, kad vyras turi būti ne tik duoną uždirbantis. Jis turi turėti dvasinį ryšį su visa šeima. Ne tik būti namuose pamaitintas ir apskalbtas. Jis turi pagalvoti ir apie kitus dalykus. Ir pats į save labiau įsiklausyti, ir pajusti, ko trūksta šeimai. O gimdymo metu aš dariau tai, ką pribuvėja sakė: svarbiausia tau laikyti, kad žmona neplyštų. Kadangi vyro rankos tvirtesnės, tai ir laikai tarpvietę, kad nesuplyštų. Tai toks didžiausias techninis darbas.

Aš visą laiką jutau, kad vyras gimdyme turi būti ne aktyvus dalyvis, o daugiau pasyvus, neturiu kištis į tuos procesus, kurie vyksta moters viduje. Manau, kad gimdymo metu priėmėjas vis dėlto turėtų būti ne vyras. Aktyvi gimdyme turėtų būti dvasinė akušerė. Aš jutau, kad visko ant savo pečių negaliu prisiimti. Aš galėjau būti kaip ramstis, kaip padėjėjas. Jaučiau, kad ir skaitęs literatūrą, išėjęs kursus, aš negaliu komanduoti žmonai: negerai tu kvėpuoji, kvėpuok kitaip. Arba – va gulk, aš tau tuoj padarysiu masažą. Žinoma, aš norėjau visame šitame procese dalyvauti. Būtinai. Tik likti neutralus. Aš tai pajutau dar anksčiau, dar prieš prasidedant. Jeigu aš būčiau jautęsis stiprus, gal ir būčiau pasakęs, kad mes gimdysim dviese ir mums nieko nereikia.

Mes gyvenam tokioj šaly, kur neįmanoma gyventi be problemų – užsidarei ir daugiau niekas neegzistuoja. Ji, aš ir mūsų vaikai. Vis tiek slegia nuolatinės problemos, ką

valgyti, kaip uždirbti. Ir esi toli nuo to, kad jau tuoj tuoj turi ateiti į šitą pasaulį nauja gyvybė. Mes pasišnekėdavom atvirai, kokie visi už ir prieš, ir aš sakydavau: jaučiu, dar nėra tokio gilaus ryšio, aš nesu tiek pasiruošęs, kad mes dviese galėtume tą vaiką priimti. Gal mums reikėjo užsidaryti nuo viso pasaulio?

Tėtis Algirdas

Aš labai nesukau galvos dėl to, kas turi įvykti. Tikėjau, kad viskas įvyks be mano pastangų, tikėjau visagale valia. Nesitikėjau, kad man teks dalyvauti, tikėjausi „nusi-plauti“, kaip tai tikriausiai darė mano protėviai, kaip dariau aš pats, kai gimė kiti vaikai. Bet likus keliems mėnesiams iki gimdymo Ramunė užsiminė apie gimdymą namuose, vandenyje. Ji jau pažinojo pribuvėją. Aš mėginau ramiai paaiškinti, kad gali būti pavojinga namuose, bet supratau, kad Ramunė turi vidinį norą, giliau suvokia. Ne aš gimdysiu, o ji, tad ramiai patylėdavau, palikdamas konkrečią kalbą vėlesniam laikui. Skaičiuodavome savaites, dienas, buvome nuėję susitarti į gimdymo namus...

Gyvename senamiestyje, trečiame aukšte. Laiptai siauri, sakau, jei bus problemų, tai aš tavęs neišnešiu į mašiną lemiamu momentu. O Ramunė ramiai atsako, kad viskas įmanoma: ji bijo gimdyti gimdymo namuose, nes ten negalima su vilnonėmis kojine, o tuo metu gal šals kojos – tad aš tyliu arba juokauju. Mylintis vyras turi saugoti ne tik vaiko, bet ir mamos sveikatą bei gyvybę, tad jei atrodė, kad tarp gydytojų gimdyti saugiau, vadinas, turėjau kategoriškai protestuoti prieš gimdymą namuose...

Antradienį, 11 val. vakaro, pradėjo nubėginėti vandenys, bet ryte viskas dar taip pat. Ramunė juokauja. Bėga diena, kita, trečia. Praėjo vos ne savaitė (vaikelis gimė šeštadienį apie 10 val. vakaro). Pažįstama akušerė iš provincijos apsilankė pas mus kitą dieną po vandenėlio bėgimo pradžios ir ji jau pradėjo panikuoti, kodėl mes nevažiuojame į ligoninę. Paskambiname pribuvėjai. Ji mus ramina, paaiškina situaciją ir sako, kad reikia ramiai laukti toliau.

Kovo 3 d. po pietų grįžome iš bobutės gimtadienio ir jau prasidėjo tikri sąrėmiai... kas 6 min., kas 5. Galvoju, lauksim, kol bus kas 3 min., ir važiuosim į ligoninę. 17 val., 17.30, 18 val. skambinu pribuvėjai. Sako, kol nebus ilgi – nieko tokio. Pribuvėjos ramybė mums suteikia tvirtumo. 18.30 Ramunė sako: jau važiuok, atvežk pribuvėją. Aš atsakau, kad nepaliksiu jos vienos, tegul pribuvėja atvažiuoja. Taip, jau vykstant sąrėmiams kas 3 min., atvažiuoja fejė-pribuvėja su baseinu. O pas mus „boilerinis“ vandens šildymas. Baseino nėra kaip panaudoti. Jos eina į vonią numalšinti skausmo, o aš vaikštau iš vieno galo į kitą virtuvėje. Net kavos pasidariau!

Ant popieriaus žymiu dejonų laiką. 19.22, 19.25, 20.40, 20.43, 20.46, 20.47, 20.49, 20.50, 20.57, 21.00, 21.11, 21.13, 21.16, 21.17, 21.20, 21.22, 21.25, 21.27, 21.32, 21.35, 21.36. Riebūs taškai reiškia smarkias dejonas. Aš laikiu apimtas euforijos!!!

Atsidaro vonios durys ir pribuvėja mane pakviečia. 21.36... Aš turiu vonioj rankomis iširemti į sieną, o Ramunė laikosi už mano rankų riešų... Tai trunka apie 15 min. Aš suprantu, kad ilgai taip neišlaikysiu. Esu kietas, bet rankos slysta žemyn... Įtampa nežmoniška – galėčiau pats gimdyti... Pribuvėjos buvimas įkvepia pasitikėjimo ir jėgų. Jau matosi galvytė, ir pribuvėja man sako: „Paliesk“ – o mano rankos suspaustos Ramunės

pirštų... Aš matau, aš šiek tiek matau, nes visa mano energija sutelkta rankoms laikyti delnus įrėmus į sienos plyteles. Kad jos neslystų žemyn ir Ramunė galėtų į jas remtis... (Kaip nepasiruošta – juk galėjau padaryti tam konstrukciją anksčiau ir ramiai stebėti!!!) Pribuvėjai vadovaujant, Ramunę paguldome išilgai vonios. Ji siaura, tai paimu vieną koją ir skečiu jausdamas, kad ten reikia vietos... Jau mažio galvelės pusė mato... pauzė... Pribuvėja viską supranta ir ramiai sako: „Jis kvėpuoja per virkštelę, neuždus...“ Paskutinis įkvėpimas... Ramunė sugeba!!!!!!! Ir vaikelis, tas mažylis... išplaukia į vandenį...

21.51 GIMĖ

Tiesiai į mūsų Fėjos rankas!

O kai iškilo į orą ir rėkti pradėjo... fantastika!

Ir jokių komplikacijų...

Aš rašau detalai, ir nors tų detalėlių daug, jums gal verčiau jos negu tuščia filosofija. Juk gimdant reikia tikėti ir žinoti, žinoti ir tikėti, kad viskas bus gerai...

Apie Rose gimimą

Rose pamažu augant ir formuojantis Agnieškos pilve, mūsų, jos tėvų viduje, augo ir stiprėjo noras priimti ją mūsų gyveniman kaip įmanoma natūraliau, kitaip sakant, su pagarba gyvenimo paslapčiai ir saikingu smalsumu. Nuo dukters Siuzanos atsiradimo žinojome, kad tai įmanoma. Jeigu nebūtume susitikę šitos pribuvėjos, toks mūsų noras būtų pradingęs tarp smulkmeniškų medicininių rūpesčių, nereikalingų vizitų, streso – mūsų noro nebūtų paisę žmonės, kuriuos teko sutikti per savo paieškas, jį būtų nustumusi gyvenimo kasdienybė...

Du mūsų pažinties, mūsų suokalbčio su pribuvėja mėnesiai, be abejo, pasiliks ilgam ir labai ryškiai mano atmintyje. Pačią pirmąją „jogos“ pamoką, į kurią mes pavėlavome, pamatėme prieš visas tas apsunkusias moteris klausytojas bei dėmesingus, bet slunkius vyrus stovinčią bekūnę moterį. Moterį idėją, mintančią savo pašaukimu, degančią noru padėti, moterį, kurios lietas panašus į būdą susitelkti ties svarbiausia, ties energija, kurią ji turi duoti kitoms. Iš pradžių – nuostaba ir smalsumas, paskui – įsitikinimas, kad šita pribuvėja yra paprasta griežto ir gilaus intelekto, gilių jausmų ir tvirtos moralės moteris.

Ir Rose gimimas – taip paprastai išgyventas, toks gražus, toks ramus.

Vienas konkrečių giliausiai mano atmintyje įstrigusių dalykų yra tai, ką pavadinau „dvigubu Agnieškos balsu“ (iš tikrųjų visos šio gimimo akimirkos įstrigo mano atmintyje; tai netgi nėra intelektualiai atmintis, o kažkokie neracionalūs atgarsiai – nauja ir tarsi pažįstama, akivaizdu ir tarsi iš naujo atrasta).

„Dvigubas Agnieškos balsas“ buvo tai, ką išgirdau pačioje pabaigoje, kai Rose galva jau buvo pasirodžiusi, tačiau ji dar nebuvo atlikusi jokio savarankiško judesio, akimirka prieš jai iškišant petukus. Agnieškos riksmas sklido iš vidaus, jis buvo gyvuliškas, kimus ir galingas, – Siuzana, išsigandusi to balso, išbėgo lauk, nors sunkiausia akimirka jau buvo praeityje. Tuomet Agnieška nutraukė savo aimaną, sklindančią tarsi iš kito pasau-

lio, ir pašaukė Siuzaną pačiu švelniausiu, maloniausiu balsu: „Ateik, nebijok, ji jau čia“. Tarsi joje būtų dvi skirtingos būtybės, tiksliau – atsivertų du skirtingi laikai: paslapties, tolimo pasaulio laikas ir dabar egzistuojančios, guodžiančios, mylinčios šeimos laikas.

Tėtis Tomas

Nors artėjo ta diena, gana ilgai nežinojau, ką nuspręs Rūta. Kai tapo aišku, kad gimdysime namie ir pasišnekėjome su pribuvėja, nurimau. (Tiesą sakant, nesu tikras, ar ramus buvau tuomet, ar tik dabar, jau viskam praėjus, tą ramybę įžiūriu...) Bet į ligoninę išties nesinorėjo: tebeprisiminiau tą juokingą „kepalušą“ ant galvos ir visokius pamokymus („Juk jūs suprantate, kad prieš imant kūdikį ant rankų, jas reikia plauti su muilu?...“) Tebeprisimenu, kaip džiaugėmės vaikelium, bet svetimoje vietoje ir mums taip daug kas trukdė...

Sąrėmių sulaukėme važiuodami į turgų... Suklusome: ar tai jau tikrai pradžia...? Paskui abejonių neliko. Turbūt gerai, kad buvo baseinas ir man teko lakstyti su kibirais, – labai aišku, ką veikti, ir nėra kada nerimauti. Kai atvažiavo Saulė, baigėsi mano pasiruošimas. Tada jau stengiausi dalyvauti... Tačiau koks tas vyro dalyvavimas gimdyje? Tiesiog būni. Jei gali kaip nors padėti – padėdi. Ir vėl būni...

Su Saule ramu. Veda pirmyn pagarbiai, net, sakyčiau, švelniai. Ir užtikrintai. Veda – gal ne tas žodis? Gal – lydi? Šįsyk viskas įvyko labai greitai. Kai namie – taip lyg ir kasdieniškai. Paprasta: pagimdėm ir tiek...

Tėtis Linas

Geras buvo gimdymas. Lyginant su pirmuoju kartu, viskas vyko kur kas lygiau ir ramiau. Vienintelis kaitinantis kraują įvykis buvo lėkimas automobiliu Vilniaus gatvėmis naktį nežinant, kokiam savo kelio posūkyje yra Raimonda su mūsų naujuoju vaiku.

Aš ilgam įsiminiau dukros veidą tuo metu, kai ji pasirodė. Įsiminiau stipriai užmerktas akis. Atrodė, kad ji neįtūpė jokios įtampos keliaudama iš saugių mamos įsčių.

Labai daug reiškia namai. Jaučiausi lyg tvirtovėje, į kurią niekas neturi teisės įžengti be mano leidimo – nei kaimynai, kuriems ant galvos liejasi vanduo, nei kokia nors smalsi tetulė, net mama.

Tėtis Tomas apie Anastazijos gimimą

Visą laiką nuo pirmųjų sąrėmių iki dukrytės pasirodymo šiame pasaulyje buvau šalia žmonos. Atrodė, kad laikas sustojo. Mačiau tik nepaprastą žmonos pastangas padėti naujai gyvybei atsirasti šiame pasaulyje. Jai buvo labai sunku. Tą akimirka norėjosi būti žmonos vietoje ir iškentėti tą patį, ką ir ji kentėjo. Gimdymas namuose yra puiki galimybė dar kartą įsitikinti, kad vyras ir žmona yra tvirta grandinė – ji ne tik nenutruks, o dar labiau sustiprės.

Herkaus tėtis Dalius, 2000 m.

Dabar, kai pradėdu rašyti šį pasakojimą apie kol kas svarbiausią įvykį mano, Herkaus ir Lauros gyvenime (bent jau per tą laiką, kol visi trys esame kartu), jau labai daug

kas įvyko. Nuo tos dienos, kai būsimasis laikas pasikeitė į esamąjį („turėsime“ vaiką į „turime“) praėjo dvi paros, jis – Herkus – jau spėjo pramokti žįsti, tris kartus plūduriavo labai nedaug už jį didesnėje vonelėje (taip mes jį maudėme), vieną kartą išsprūdo iš rankų ant lovos, trumpam atsistodamas ant galvos, ir visa tai priėmė kur kas ramiau negu mes – du suaugusieji (ar staiga suvaikėję) asmenys.

Jei visas nėštumas, o ypač antroji jo pusė, buvo maloni srovė, kuri kažkur nešė, tai baigėsi jis audringais sūkuriais – gimimu, kuriems atsidavėme nesitverdami į krantą – mūsų medicinos įstaigas, – o vairalazdę patikėdami patyrusiai moteriai, atliekančiai pribuvėjos darbą. Savo patirtį ji buvo įrodžiusi užsiėmimuose, kuriuose tris mėnesius lankėmės du kartus per savaitę. Ne tik tuo, kad besibaigiant trijų valandų trukmės užsiėmimui galvoje nebetilpdavo jos lūpų pateikta informacija (o ji pati atrodydavo nė kiek nepavargusi), tačiau ir tuo, kad atsakymų net į pačius tiesmukiausius klausimus ji nieškojo žvalgydamasi į lubas ir nevaizdavo žinanti daugiau negu žino (o vėliau, jau gimdymo metu, dar ir nesistengė „nuveikti“ daugiau negu reikia).

Teisingiausia būtų sakyti, kad iki sūnaus gimimo gyvenome tamsoje, apgraiбомis, o jam gimus viskas išniro į dienos šviesą. Gal kiek simboliška, kad ir gimimas, prasidėjęs naktį, baigėsi vakarop. Jis truko 12 valandų, ir nedaug gyvenime buvo valandų, kurios truko ilgiau (nors prabėgo labai greitai).

Emanuelio tėtis, 2002 m.

Kažkas dar yra pasakęs, kad vaikai – brangūs mūsų namų svečiai. Reikia žinoti, kaip sutikti svečius. Iš savo draugų sužinojome apie būsimų mamų ir tėvelių kursus, kuriems vadovauja nuostabus žmogus. Nuostabu, kad mes abu su žmona juos lankėme. Žmona dar vaikščiojo ir į pribuvėjos užsiėmimus baseine. Klausimų apie vaikelį, jo nešiojimą, vystymąsi, gimimą, priežiūrą, mankštą, maudymą, mitybą ir t.t. neliko. Gavome išsamius atsakymus į mums iškilusius klausimus, nuoširdžius visa tai išmanančio žmogaus patarimus. Visuomet buvome šiltai priimami.

Baigę kursus buvome pasirengę susilaukti mažylio namuose. Tačiau gyvenome bendrabutyje, tad teko važiuoti į gimdymo namus. Gimdymas praėjo normaliai, mums tikrai pasisekė, nes tą naktį gimdymo namai buvo tušti, galėjome rinktis palatą, gimdymo kambarį, medikai nebuvo pavargę. Tačiau nuoširdaus dėmesio, šilumos gydytojų rankos stokojo.

Kai laukėme antrojo vaikelio atėjimo, mūsų gyvenimo sąlygos buvo pagerėję. Buvome visiškai apsisprendę ir visų svarbiausia dvasiškai pasiruošę susilaukti vaikelio namuose. Gimdymas nebuvo be skausmo, bet svarbiausia – savi žmonės, savos sienos, sava aplinka ir, žinoma, mylinti vaikus ir savo darbui pasiaukojusi pribuvėja. Jos buvimas mums reiškė labai daug, mes jautėmės saugūs žinodami, kokia jos patirtis ir sugebėjimai. Tai reikia patirti, išgyventi.

Kūdikis gimė sveikas. Žmona per gimdymą ir po jo jautėsi nuostabiai. Pribuvėja mums patarnavo tarsi „plautų kojas“. Ji buvo ramybės, nuolankumo, bet kartu – ir dėmesingumo, atsakingumo, pasitikėjimo įsikūnijimas. Pribuvėjos užsiėmimai labai praverčia net ir nusprendus gimdyti ligoninėje. Įsivaizduoju, kiek klaidų mes darytume augindami savo vaikus, jei nebūtume sutikę pribuvėjos.

Džiugo tėtis

Mažylio laukimo laikas praėjo taip greitai, kad rodėsi, jog nespėsiu susikaupti prieš pat gimdymą, jam nusiteikti. Mano laimei, mažylis palaukė, kol aš, grįžęs iš darbo, tariau: darbus baigiau, galime gimdyti. Vėlai vakare ir pagimdėme.

Visą gimdymo laiką (nuo sąrėmių pradžios 18 val. iki gimimo 23.40 praėjo beveik 6 val.) galvoje sukosi mintys: „Viskas tvarkoje, viskas bus gerai. Mes pasitikime Viešpačiu ir pasiduodame jo valiai. Svarbiausia – nepradėti blaškytis“. Tos mintys labai padėjo išlikti visą laiką sąmoningam, blaiviai viską matyti ir vertinti. To negalėčiau pasakyti apie pirmojo vaiko gimimą prieš beveik 2,5 metų. Tuomet buvau pasimetęs, išsiblaškęs ir viską prisimenu kaip pro miglą.

Visą laiką jaučiau Jolantos pasitikėjimą savimi, valią. Aiškiai supratau savo vietą – fiziškai ir morališkai talkinti, pašalinti tai, kas trukdo, globoti mažąją Benediktą. Ji, beje, buvo „auksinis vaikas“. Ir vėlgi – stebėjau visą vyksmo realistiškumu, visa ko aiškumu – to pritrūko per pirmąjį gimdymą. Širdyje buvo daug džiaugsmo, kad šį kartą jaučiaus sąmoningai sutikęs naują šeimos narį.

Viską vainikavo, žinoma, džiaugsmas gimus sūneliui. Visi trys juo grožėjomės – odos lygumu, rausvumu, ir stebėjomės... dydžiu. Nurimę ir sukritę kas ant lovos, o kas šalia, džiaugėmės ramybe – niekur nereikia lėkti, niekas nelenda ir neperša pasenusių technologijų – čia aš apie gydytojus. Taip pat prisiimi visą atsakomybę už naujagimio priežiūrą nuo pat gimimo, o ne pasyviai pasiduodi normoms, kurias propaguoja „balti chalatai“.

Tėtis Nerijus

Pirmojo vaikelio gimimas atvėrė pasaulį iš dar nepatirtos pusės bei atnešė supratimą, jog gimdymas – tai natūralus gamtos procesas, o šį kartą tokio stipraus sukretimo nebuvo. Tačiau antrojo vaikelio atėjimo metu, šalia visų rūpesčių, buvo gera leisti sau įdėmiai stebėti ir įsiminti visą vyksmą – iš pirmojo gimimo atmintyje liko tik atskiri epizodai – bei giliau suvokti/paliesti gimties slėpinį. Be to, šis gimimas atnešė supratimą, jog nors gimdymas ir yra natūralus, tačiau jo metu yra reikalinga gerai išmanančio bei patirtį turinčio žmogaus pagalba ir kad galimybė išgyventi visa tai (ir dar namų aplinkoje) yra didelė dovana.

Tėvystė. Pirmomis dienomis neapleido gilus vidinis džiugesys, tarsi būtų atlikta kažkas tikrai gera ir vertinga. Taip pat apėmė stiprus meilės, sumišusios su dėkingumu savo šeimos nariams jausmas. Pirmosios dienos leido suprasti, kaip svarbu neišleisti iš savo dėmesio vyresniojo vaiko, kuris, dar prieš kelias dienas atrodęs mažas, staiga ima rodytis didelis, beveik užaugęs. Nors ir žinojome tai iš anksto, tai pasirodė nelengva, netgi sunkiau, negu rūpintis naujai atėjusiuoju – juk su pirmuoju vaiku visada yra einama dar nepramintais takais.

Pabaigoje norėčiau padėkoti savo šeimai už galimybę atrasti ir patirti, kaip dabar atrodo, vieną iš didžiųjų gyvenimo džiaugsmų – buvimo šeimoje džiaugsmą ir palinkėti visoms šeimoms kantrybės ir santarvės.

Apie pribuvėją

Ilgais žiemos vakarais ėmėme lankytis pas pribuvėją. Grupė buvo didelė, susirinkdavo apie 20–30 būsimųjų tėvelių. Užsiėmimai trukdavo ilgai (netgi labai ilgai), bet jie tikrai buvo labai įdomūs. Tiesą sakant, pradžioje buvau įtarus, netgi per prisistatymo kalbėlę pabrėžiau, kad esu nusiteikęs šiek tiek skeptiškai to, kas teigiama, atžvilgiu. Tačiau tai nereikšė, kad užsidengiu ausis ir nenoriu nieko girdėti, išskyrus oficialiosios medicinos nuomonę.

Skepsio gana greitai sumažėjo. Pirmiausia pribuvėjos mokykloje sužinojau tikrai labai daug ko, apie ką vyrai ir tėveliai retai susimąsto: pavyzdžiui, kodėl pirmus tris mėnesius moterį dažnai pykina (formuojasi placenta, kuri atmeta visas medžiagas, galinčias pakenkti kūdikiui). Sužinojau, kuo sąrėmis skiriasi nuo stangos (sąrėmiai – tai gimdos kaklelio atsivėrimas, stanga – tai bandymas išstumti vaiką); kad placenta ir virkštelė – tai ne tas pats (placenta – tai didžiulis kraujagyslių darinys gimdoje, kurio tąsa yra virkštelė); kodėl neskauda kerpant virkštelę (nes virkštelėje nėra nervų).

Sužinojau, kas yra gimdymo skatinimas ir kuo jis baigiasi (sąrėmių tankėjimu, kai moteriai nebėra laiko pailsėti, todėl gimdymą pakelti sunkiau); kodėl nebaisu gimdyti vandenyje (todėl, kad pirmas akimirkas vaikas nekvėpuoja, net ir iškeltas iš vandens jis ne iš karto įkvepia); kiek turi atsiverti gimdos kaklelis ir t.t.

Buvo labai daug kalbama apie įvairias su gimdymu susijusias baimes ir būdus, kaip jų išvengti. Buvo rodoma daug filmuotos medžiagos, taip pat ir lietuviškos, kuri leido pamatyti, kaip vyksta natūralus gimdymas. Ateidavo specialistai, pritariantys natūralaus gimdymo idėjai: akušerės, neonatologai, terapeutai, psichologai. Tai nebuvo vien tik pamokos, mes bendravome, – ateina nemažai žmonių, besilaukiančių antro, trečio, ketvirtito vaiko, ir jie papasakoja apie savo patirtį. Dar reikia paminėti mankštą (jogos pagrindu), dainas, šokius.

Tai nebuvo aršios natūralaus gimdymo propaguotojos suburtas ratelis. Tiesiogiai nė karto nebuvo išsakyta nuomonė, kad reikia gimdyti namuose, būtinai tik namuose. Jokio spaudimo, netgi buvo sudaryta galimybė išklausti pačius oficialiausius oficialių ligoninių gydytojus (pvz., gydytoją Juršėną iš Šv. Jokūbo ligoninės). Apskritai šios mokyklos vadovė yra nepaprastai šilta, charizmatinė asmenybė. Tai pat ji – labai tvirta. Be to – nepaprastai, neįprastai tolerantiška.

Nors ir negalėjau dalyvauti visuose užsiėmimuose, su kai kuriais savo pažįstamais, turinčiais vaikučių, pašnekėdavau taip, kad jie tik nustebdavo ir tegalėdavo atsakyti: „iš kur aš žinau, kaip ten buvo?!“

Grižimas iš ligoninės atgal į namų tvirtovę: komentarai tėvų pasakojimams

„Didžioji revoliucija“, kai gimdymas iš ligoninės „atvejo“ vėl virto namų įvykiu ir važiavimo į ligoninę diena virto vaiko gimimo diena, įvyko. Svarstyklių lėkštės viena

kyla, kita – leidžiasi žemyn („Dėl gimdymo namie neišsigandau – pirmiausia sužinojau, kad mūsų draugai taip 'pasigimdė' ir nieko baisaus neatsitiko. Be to, puikiai žinojome, kad ligoninėje gimdyvė iš viso dažnai paliekama likimo valiai, jei ji be dovanėlės (mes ne šykštūs, tiesiog nemėgstame naudojimosi tokiais būdais.“)

Žinios apie sėkmingus gimdymus namie dabar sklinda, plinta, tobulėja gimdymo namuose praktika. Esminės psichologines jo nuostatas, tokias kaip individualus dėmesys moteriai, perėmė oficialioji medicina. Be abejonių, gimdymo namuose sąjūdis buvo vienas paveikiausių veiksnių, lėmusių humaniškuosius poslinkius ligoninių gimdymo skyriuose. Kadangi tai holistinės pasaulėžiūros sąjūdis, jį lėmė sąmoningos intelektualių moterų pastangos, pirmiausia „eretiškoms“ nuotaikoms pasidavė jaunesnio amžiaus gydytojai. Didžiausi poslinkiai yra įvykę „gimdykloje“, bet ne palatoje, į kurią po gimdymo patenka moteris. Dar vienas svarbus dalykas – ši šeimos gyvenimo istorijos puslapis jau tenka rašyti, laikinai nukreipus žvilgsnį nuo gimdančios moters į jai artimiausią asmenį – vyrą ir jo reiškimąsi gimdymo metu. Vyrams buvo pradėta leisti dalyvauti gimdymuose (įdomu būtų nustatyti tą džiaugsmingą datą, kai praėjusį dešimtmetį kurios nors Lietuvos ligoninės gimdymo skyriuje stebėti žmonos gimdymą buvo leista vyrui, ir pažymėti ją kalendoriuje). Jiems daugeliu atveju suteikiama galimybė nebe vien trypinėti po ligoninių langais ir dėl buitinių smulkmenų lakstyti maršrutu: namų virtuvė – gimdymo skyriaus N palata, o dalyvauti svarbiausiame šeimos įvykyje.

Kalbant apie greitą gimdymo namuose sąjūdžių plitimą, galima tai mėginti paaiškinti vyrų pritarimu ir išryškinti vyriškąjį požiūrį. Taip pat galima iš karto pateikti ir jo apibendrinimą: iš anksto nebūdami sukaustyti neišvengiamybės tapti nesuvokiamai veikiančio mechanizmo sraigteliu – o tokia yra oficialioji medicina, – vyrai labai natūraliai įsitraukia į gimdymą. Tokioje situacijoje, kai iš jo pabrėžtinai nereikalaujama reikšmingo veikimo ir atsakomybės, nes šalia yra pribuvėja, vyrai itin noriai persiima visomis kūdikio laukimo, sutikimo, auginimo nuotaikomis.

Susipažinus su vyrų pasakojimais apie tai, kaip jie išgyveno gimtį, akivaizdu, jog jiems lengviau aprėpti visą vaiko atėjimo į šį pasaulį perspektyvą (taip pat ir pažvelgiant į ateitį), nei sutelkti dėmesį į fizinius ir psichologinius gimdymo išgyvenimus: pirmosiomis dienomis po kūdikio gimimo daugybę kartų užduodamas klausimas: „Na, kaip jaunas tėvelis?“, „Kaip jauteisi tuo metu?“ O jam vis dar sunku atsakyti į tą klausimą, pasakyti, ką jautė „tą ypatingą dieną, kai žmonai prasidėjo sąrėmiai, kai ji gimė ir kai pagaliau gimė berniukas“.

Galbūt todėl, kad jiems sunku atsisakyti tvarkos, „logikos“, visiško valdymo poreikio ir pasiduoti šiems dalykams priešingoms gimdymo stichijoms, vyrams sunku reflektuoti tuos išgyvenimus, kurie laikomi viso gyvenimo patirčių kulminacija. Juk šiuo atveju – kalbant apie įvairiausius gimdymo potyrius – jiems tenka persiimti tuo, kas yra moters, kito individo, išgyvenimai. Pasakojimuose apie gimdymą vyrauja dvejopa nuostaba – dėl „stebuklo“ atsivėrimo ir dėl jo atsivėrimo kasdienybėje.

Ką gi, nuoseklią „herojaus“ istoriją, atrodo, lengviau rašyti žvelgiant iš šalies. Šiuo atveju iš atskirų vyrų pastabų, neišvystytų refleksijų galima sudėlioti kur kas sudėtingesnę jų išgyvenimų mozaiką, kuri, kaip buvo minėta, perteiktų vyriškosios pasaulėjautos

specifiškumą. Tik ar iš tiesų tai, už ką teko feministiškai kovoti, jau visiems prieinama tokiu mastu, kad neliko šeimos susvetimėjimo dėl neišvengiamo gimdančios moters atskyrimo problemos?

Kol kas niekas neteikia garantijų, kad vyras tikrai „iki galo“ dalyvaus arba bus tada, kai jo iš tiesų labiausiai reikia, kaip moteriai norėtusi – prieš gimdymą, jo metu ar po jo. Naujos šeima trikdančios pinklės yra ir naujosios reikalaujamos pažymos bei parašai („Gimdyti aš norėjau važiuoti su vyru, tai reišė, kad jis turi turėti dešimt visokių pažymų: rentgenologų, terapeutų... Po to dar mes turėjome eiti į ligoninę ir išsilupti parašą ant kortelės, kad „esant galimybėms“, galima gimdyti su vyru. Mane tai visą likusį laiką trikdė: o jeigu aš nuvažiuoju ir nėra tų „galimybių?“) Labai daug moterų išgyvena netikrumą dėl to „dozuojamo“ vyro dalyvavimo, jis labai greitai pavirsta farsu: kokia tada prasmė „gimdyti su vyru“, jeigu dienomis prieš gimdymą, kai „dėl visa ko į ligoninę paguldyta“ moteris gali jaustis ligoninėje tiesiog bejėgė, sėdėdama palatoje uždaryta viena mąstyti apie pažeistą bet kokį žmoniškumą jos atžvilgiu.

Trumpame elektroniniame laiškelyje pribuvėjai moteris, kuriai dėl itin rimtų sveikatos problemų teko gimdyti ligoninėje, apie vyro nebuvimą šalia pranešė kaip apie esminį dalyką, nemaloniausią prisiminimą: „Pats liūdniausias – Sauliaus neįleido. Taškas. Su visom iš to išplaukiančiom pasekmėm.“

Toks atsargumas – anų laikų liekana, kai buvo susikertama dėl vyrų „aktyvumo“, kuris kelia nerimą ne tik nepageidaujantiems matyti ligoninėje iš tarybinio autoritarizmo išsivadavusius būsimuosius tėvus, bet reikia išvelgti, kad jis būdingas ir konservatyviems Vakarams. Vyrų buvimas ligoninėje juk tikrai nesumažina joje neišvengiamos įtampos, ypač jei ji laikoma visavalde sistema, kuriai visiškai nieko „nereikia“ iš šalies. Antra vertus, ir atsakomybę prisiimantis vyras negalėjo nenusiteikti iš anksto priešiška, nuogaustaudamas, kad su juo nebus skaitomasi, jeigu jis aklaui nesutiks su jam nepriimtinais gydytojų sprendimais žmonos atžvilgiu (sykiu dar neišvengiamai bus sumenkintas ir jo vyriškasis autoritetas).

Anuomet buvo kuriami vienas už kitą įspūdingesni mitai apie „ant drąsos“ paėmusius vyrus, kurie laužiasi per gaisro atvejams skirtas užpakalines ligoninių duris kaip dinosaurai. Atrodė, kad baisu net pagalvoti, kaip tokius būtų buvę galima įsileisti į gimdyklą, – jie galėjo būti sutramdomi nebent balto chalato rankoves pasiraityjusio ir su vyriškiu susigrūmusio paties „vyr. gydytojo“. Tačiau ir šiandien nėra išnykusi „antrojo“ vadovaujančio baimė.

Sovietinės sistemos medikai (žodis, simbolizuojantis žmonių sveikata besirūpinančių, gyvybę išsaugančių asmenų nuvertinimą, visus sulydant į vieno amato siejamą grupę), be abejonų, buvo išvargę ne tik nuo nepakankamai apmokamo darbo pagal pareigas, bet ir to, kad parodžius bet kokį žmoniškumą, jis virsdavo neatlyginama ir su taisyklėmis susikertančia misija, jei buvo tenkinami nors menkiausi individualūs poreikiai (budinti medicinos sesuo negaudavo nė vienos papildomos kapeikos už tai, kad per dieną pateikdavo informacijos apie gimdymus devyniolikai, o gal – devyniasdešimčiai telefonu skambinusių artimųjų; net telefonas iš tiesų buvo tarnybinis ir atsakinėti į artimųjų klausimus medicinos seserims tiesiogiai nepriklausė).

Iš tiesų per gimdymą galima susidurti su vyro išgyvenama fizinio skausmo baimė, susidurti su jo noru apsaugoti nuo skausmo žmoną, pačiam psichologiškai su ja susitapatinant ir paverčiant dalį išgyvenimų bendrais. Tačiau tai pirmiausia rodo, kad vyrams stinga elementariausių žinių, supratimo apie gimdymą, o jo bent kiek įgijus, dažniausiai išvengiama panikos dėl asmenišką negalėjimo keisti situacijos, jos valdyti. Pribuvėjos mokyklėlę baigę vyrai gimdymo metu išlieka jautrūs ir smalsūs stebėtojai („Placenta turbūt labiausiai primena reljefinį žemėlapi. Kraujagyslės atrodo tarsi išsiskleidusi upės delta. Pribuvėja pagal placenta galėjo pasakyti, pvz., kad kažkuriuo metu buvo per daug vartota kalcio (matėsi, kaip kažkuo baltu buvo pasidengusi kraujagyslės atšaka).“)

Ir moterys, ir vyrai lygindami gimdymus namuose ir ligoninėje pabrėžia, kad labiausiai slegia palatos skurdas ir šiais laikais tiesiog absurdiška stoka, apie kurią viešai nekalbama, – kad netenkinami elementarūs šeimos poreikiai, kad begalė smulkių aprūpinimo rūpesčių primesta vyrams. Absurdo teatrui prilygsta tai, kad vyrą, netgi jei jis „sudalyvavo“ gimdyje, po to išprašo namo, bet jam tenka nuolat sukstis ligoninėje. Moteriai juk labiau nei raudonų rožių puokštės reikia padoraus chalato. Apačioje, priėmimo, atsineštąjį iš namų gali atimti, o viršuje, palatoje, iš viso bent kiek padoresnio neduoti („Pirmas mano žygis buvo vėl šliaužti prie telefono ir skambinti vyrui, kuris ką tik parėjo ir parnešė namo chalata, sakyti, būk geras, rytoj atnešk man tą chalata atgal...“) Ligoninėms įgijus teisę teikti kai kurias paslaugas už atskirą mokesį, šeimai gali paskutinę minutę paaiškėti, kad daug ką jie „turi turėti“ patys.

Tapdami vyrų dalyvavimą dozuojančios sistemos dalyviais, vyrai jaučiasi visiškai nuvertinti. Generaliniams direktoriams, žymiesiems menininkams ir patentus įgijusiems išradėjams, jeigu tik jie nebuvo padėję daug pastangų ir viską iš anksto „susitvarkę“, panosėje mosuoti grindų skuduru („pripėduoja čia šitie“) dar tebegali bet kuri slaugė teta Jadzė. Ne vienas vyras pasakodamas apie savo išgyvenimus ligoninėje įterpia kokią nors jį itin traumavusią ir žeminusią detalę, nors atrodytų, kad tai smulkmenų smulkmena: „Tebeprisimenu tą juokingą „kepaluša“ ant galvos ir visokius pamokymus.“ Šis vyras dar po antrojo žmonos gimdymo namie tebeprisiminė, kaip norėjosi tik džiaugtis vaikeliu, bet ligoninėje, svetimoje vietoje, reikšti tą džiaugsmą taip daug kas trukdė.

Buitiškumas viešumoje ypač greitai virsta vyro *ego* užgaunančiomis situacijomis todėl, kad leidžia vertinti vyro socialinį svorį. Nė vienas vyras žmonai gimdant ligoninėje nesijautė nesutrikęs ir kartu – kad jo elgesys nėra vienaip ar kitaip stebimas, vertinamas. Tai, ką jis suteikė krizę išgyvenančiai žmonai, neretai oficialiosios medicinos kontekste sąmoningai nuvertinama, pabrėžiama, kad kūdikio gimimo rezultato galima pasiekti efektyviau, kitomis priemonėmis. Nemaža įtampos sukelia atsilyginimo dilema, juk formaliai daugelis paslaugų yra nemokamos, nors realiai už jas mokama konkreitiems asmenims. Toks formalių-neformalių reikalavimų, pretenzijų, apkalbų malūnas užte užia ir beria sąmoningesniam žmogui tokius atgrasius „smegenų užpuodrinimo“ miltus.

Kokios yra išankstinės vyrų baimės ir, deja, pasitvirtinę nuogaustavimai? Galima tvirtinti, kad tiek, kiek oficialioji medicina išlieka hierarchinė, iškelianti gydytojo autoritetą, tiek ligoninėje gimdančių moterų vyrai jaučiasi medicinos sistemos, kaip keliančios fizinę grėsmę, įkaitai. Ligoninės klaidos negali suluošinti jo kūno, tačiau vyrą pirmiausia

prislegia atsakomybės už žmonos ir naujagimio fizinę egzistenciją našta.

Tebesama tragikomiško „vesterno“ elementų – čia ir, kaip buvo minėta, Vakarų ligoninėse, – kurie bus neišvengiami, kol tebeegzistuos ligoninės ir sistemos neišvengiamai produkuojamas norminių reikalavimų kultas, pačios sistemos palaikymui pirmiausia reikalingas funkcionalizmas: levos tėtis keturias valandas prastovėjo prie inkubatoriaus (kur ji buvo laikoma dvi dienas) glostydamas dukrą, po to beveik be gydytojų žinios atvežė ją dėžę pas žmoną, į palatą. Pasižvalgydamas aplink atidarė ją ir, spjovęs į visus aparatus, ištraukė mažylę ir paguldė ant mamos krūtinės.

Žinoma, kad dar tebeveikiant nepaprasto stiprumo gimdymo išpūdžiams, emocijų išlydžiai tokiais atvejais gali pradėti kibirkščiuoti ir irzlumo, žmonos bei vyro nesuskalbėjimo, priešiško žiežirbomis. Vienas dalykų, kurių neliko gimdant namie – į viešumą perkelta buitinio lygmens, kuris tokiais atvejais pradeda reikalauti išskirtinio dėmesio, neleidžia atsipalaiduoti, pailsėti, mėgautis tarpusavio artumu. Beveik kiekvienuose prisiminimuose apie gimdymą namie pabrėžiama – nebuvo incidentų, netikėtumų, viskas vyko sklandžiai, taip, kad net nėra apie ką pasakoti: „Iš ligoninės grįžom pilni išpūdžių. Šaipėmės iš tenykščių „sterilumo“ ritualų, prisiminėm įtampą ir nepasitikėjimą gydytojais, vyras su pasididžiavimu pasakojo, kaip saugojo mane nuo gydytojų nesupratingumo. Šįkart viskas vyko taip natūraliai ir sklandžiai, kad beveik nėra ką ir pasakoti.“

Vyrų – lygiai taip pat kaip ir moterų – daugiausia aptariamas jaukumas, patikimo buvimo „čia“ ir „dabar“ jausmas, tai, kad vos gimdymui pasibaigus, šis kulminacinis egzistencijos įvykis nutolsta kaip sapnas: gyvenimas nebuvo nutrūkęs, nereikia laiko ir didelių pastangų, kad viskas vėl sugrįžtų į vėžes. Viskas – savo vietoje, tik šalia knerzi naujas žmogus. Kartais atskleidžiamos ir agresyvokos vyro išgyvenamo atsiribojimo, užsisklendimo namuose-tvirtovėje nuotaikos: „Labai daug reiškia namai. Jaučiausi lyg tvirtovėje, į kurią niekas neturi teisės įžengti be mano leidimo – nei kaimynai, kuriems ant galvos liejasi vanduo, nei kokios nors smalsi tetulė, net mama.“

Žinoma, nepamirština, kad „vandeniniai“ gimdymai dar yra (sąmoningai ir įgyvendinant atskirų profesinių grupių interesus) vaizduojami kaip autsaiderių nepritapimas, egoistiškų miesčionių mamyčių „patogumai“, ekstremalus sportas ir sveiko proto žmogui nereikalinga egzotiką. Kategoriško susidorojimo strėlės sminga į vyrus, jiems peržengus namų, į kuruos tebuvo įsileista Dvasinė pribuvėja, slenkstį: „Dabar viską atlaikyti turėjo vyras. Nuvažiavęs į Santuokų rūmus registruoti vaiko gimimo, vyras trumpai paaiškino, kad pats priėmė. Tada jie, matyt, nusprendė, kad jis ginekologas. Tik kai pildydami anketą paklausė, koks išsilavinimas, ir išgirdo atsakymą, kad vidurinis, nustojo rašyti ir taip nužvelgė...“

Trise su pribuvėja

„Į 1,5 metrų ilgio vonią tilpome: gyvatukas, aš, žmona, Saulė bei praustuvo spintelė, kuri užstoja dalį vonios. V tesnote, da, ne v obidie.“ – taip džiugiai vyras rašo apie vieno gimdymo situaciją, kai komiškas buitinis „artumas“ nesutrukdė skleisti dvasiniam artumui.

Esami vyrų pasakojimai leidžia pateikti tam tikras išvadas ir apie psichologinius poros bei pribuvėjos santykius gimdymo namie metu, stipriai įtakojančius jo sėkmingumą, apie giliausias neviešo gimdymo priežastis.

Dauguma atvejų sprendimą apie tai, koku būdu gimdys, priima moteris, ir jos vienas ar kitoks pasirinkimas suteikia palengvėjimą. Gimdymų namuose atvejais dominuoja išankstinio vyro pritarimo moters pasirinkimui modelis. Įdomu, kad vyrų pasakojimuose taip pat, kaip ir moterų, nesama jokios „apsisprendimo dramatos“. Vienos šeimos yra tebeveikiamos oficialiosios medicinos standartų ir pasikliauja laipsnišku jos gerėjimu, kitos taip pat patikliai pasikliauja jau susiklosčiusia gimdymų namuose struktūra (kuri yra iš dalies simbiotiška su gimdymų komplikacijų atvejais reikalingomis ligoninėmis). Pribuvėja Saulė sakydama, kad „pas mane ateina šaunios šeimos, nešaunios neatėina“, iš tiesų išsako tą paradoksalų visuomenės dvilypumą, labiausiai palaikomą oficialiosios medicinos siekimo išlaikyti buvusį statusą.

Vyrus abejonės dėl gimdymo namie nustoja kankinti tuomet, kai būsimosios motinos ramiai priima neįprastą sprendimą. Šitos harmonijos neišsklaido artėjantis „kulminacinis“ įvykis. Tiesiog nuosekliai pradeda ruošti moters kūno paruošimo, namų sutvarkymo, kūdikio kraitelio supirkimo prasme ir – jokio nerimo, jokios įtampos.

Vyrų pasakojimuose trūksta įvardijimų, išsakančių ilgo laukimo išgyvenimus. Savojo kūdikio laukimo, savojo nėštumo, kaip išskirtinio, suvokimas verčia žvelgti į gimdymą kaip į unikalų, siekti jį tokį padaryt. Ta „stebuklo įtampa“ pasakojimuose slypi už konkrečių detalių, jiems būdinga tai, kad moteris pasirodo kaip nenaudojančios iškalbos, mokančios laukti, kol ir vyrams pasirinkimas gimdyti namie taip pat taps natūralus. „Gyvename senamiestyje, trečiame aukšte, laiptai siauri. Sakiau Ramunei, kad jei bus problemų, aš jos neišnešiu į mašiną lemiamu momentu. O Ramunė ramiai atsako, kad tai įmanoma. Ji bijo gimdyti gimdymo namuose, nes ten negalima su vilnonėmis kojine, o tuo metu gal jai šals kojos...“

Gimdymų namuose metu vyrai jaučia didžiulį dėkingumą pribuvėjai, kad ji sukuria situacijas, leidžiančias kūdikiui ateiti į tėvo rankas, tačiau jokių būdu nesiekia paveržti vadovavimo. Jos buvimas apskritai vyrų nesuvokiamas kaip vadovavimas. Nesunku nuspėti, kad visuose vyrų gimdymo liudijimų aprašymuose pribuvėja, kurios autoritetui, dvasingumui, moteriškam asmenybės žavesiui be išlygų paklūstama, yra portretuojama kaip „angelas“, „baltoji fejė“. Nežeidžianti, neįtvirtinanti ją iškeliančios psichologinės hierarchijos, nors su taip gimdymui būtina energija atlapoja duris pagaliau atvykusi ir dar turi jėgų tyliai pašluostyti grindis po to, kai jau supakuotas „skrajojantis“ baseinas: „Su Pribuvėja ramu. Veda pirmyn pagarbiai, net, sakyčiau, švelniai. Ir užtikrintai. Veda – gal ne tas žodis? Gal – lydi?“. Ji tiesiogiai nesumenkina pačių vyrų „aktyvumo“ programos krizės situacijoje, tik paima už rankos vyruką, kuriam toks kaitinantis kraują įvykis buvo lėkimas automobiliu Vilniaus gatvėmis naktį nežinant, kokiam savo kelio posūkyje yra žmona su naujuoju vaiku, ir paprašo tiesiog pabūti šalia.

Būtent pribuvėja didžiąja dalimi harmonizuoja vyro ir žmonos santykius išskirtinėje egzistencinėje situacijoje, jeigu jie pradeda trūkinėti: „Pribuvėja mums patarnavo tarsi „plautų kojas“.“ Pribuvėja vyrui kartu su jo žmona – moteriškumo esmės, paslapties,

kurios atsivėrimo jie laukia gimdant, reiškėja. Šia prasme ji daugeliui pateikia ir netikėtumų: tebeišlikdama lanksčioji moters antrinė, išlyginanti nelygumus ir pažadinanti nuotaikas, išgyvenimus, supratimą, kurio gimdymo metu stokoja, pribuvėja atveria tą sukauptą moterišką jėgą, kurios atsivėrimas gimdymo metu padaro vyrams didžiulį įspūdį.

Vyrai, kurių egzistencijoje netrūksta stichiškumo, agresijos, galios dominavimo, itin nenori to sieti su moteriškumu – ir su gimdymu, kaip moteriškąja dominija. Gimdymo gamtiškumo, stichiškumo apstulbinto vyro pasakojimas atrodo maždaug taip: „Pamažu stiprėjusius sąrėmius dabar galėčiau palyginti su kūne uždarytu besiduodančiu žvėrimi, kurį reikia prijaukinti, kad išleistum laisvėn...“

Kartais vyriškas noras įvertinti situacija su fiziko siekiamu tikslumu turi būti pergaltas moteriško jautrumo ir noro susikurti emocinių išgyvenimų prisodrintą atmosferą. Ne vienas vyras siekia pabrėžti, kad jam persiimant žmonos neštumo nuotaikomis „nu-stoja veikusi“ įprastinė logika.

Pribuvėjos ne kartą buvo pastebėta, kad vyro nerimą padeda išsklaidyti jam pasiūlyta apibrėžta ir tikrai reikalinga veikla (beveik visuose vyrų pasakojimuose apie gimdymą yra „darbų ataskaita“): „Turbūt gerai, kad buvo baseinas ir man teko lakstyti su kibirais – labai aišku, ką veikti, ir nėra kada nerimauti.“

„Apsisprendę“ vyrai prieš gimdymą ryžtingai griebiasi darbų. Dažnai baigiamas statyti namas, remontuoti butas, sutvarkoma vonia. Valomi langai, kabinamos užuolaidos, keičiami marškiniai ir šveičiami batai. Žmonos gimdymui artėjant, vyrams visai tinka imtis ir „nevyriškų“ darbų.

Tenka atskirai pakalbėti apie tuos neštumus, kurių metu moteris jaučia stiprų vidinį neužtikrintumą. Tada neišvengiama yra tai, kad vyrai sėkmingiau susigrąžina savo anks-tesnes dominavimo, programiško veikimo nuostatas. Gimdymo namuose, ne tokio fiziškai išsekinančio gimdymo galimybė gali lemti netgi apsisprendimą turėti dar vieną kūdikį. Įdomu, kad „racionalaus“ sprendimo: gimdyti sunku, bet jei „kitaip“ – tai vis dėlto įmanoma – priėmėjas gali būti ir vyras. („Prieš šešetą metų pagimdžiau trečią mergaitę. Buvo labai sunkus gimdymas. Grįžau namo ir pasakiau vyrui, kad tai mano paskutinis gimdymas, daugiau aš nebegimdysiu vaikų. Vyras tada pajaukavo: nenusimink, sako, vandenyje gimdysim.“)

Tose šeimose, kur vyrui tenka būti stipresne atrama nei įprasta, tik jausdamasis, jog jis pats viską žino, viską išstudijavo, viską iki menkiausių detalių įsivaizduoja, vyras jaučiasi galintis suteikti moteriai jos veiksmų pasirinkimo laisvę. Dar ir dėl šios priežasties vyrų taip pripažįstamas pribuvėjos mokyklėlės veiksmingumas. Pribuvėjos išmintis ir žinojimas užpildo tuštumą, kai santuokoje pristinga moteriškumo. Išgyvenimams ir nuotaikoms harmonizavusis, ir apie kūdikį pradėdama mąstyti kaip apie aktyviai pasirenkantį. Visiškai apverčiama per atmenamą žmonijos egzistavimo istoriją suformuota hierarchija: vyras, po to moteris, po to – vaikas: „Gali būti, kad vaikas ir pats pasako, ko jam reikia, kad būtų lengviau gimti, ir mama – priklausomai nuo to – renkasi patogesnę pozą.“

Sėkmingai klostantis besilaukiančios moters ir jos vyro santykiams, jis be didesnės

kovos užleidžia „visa galinčiojo“ pozicijas. Štai būdingo monologo mintys: „Gimdyme vyras turi nesikišti į tuos procesus, kurie vyksta moters viduje. Aktyvi gimdyme turėtų būti dvasinė akušerė... Aš galėjau būti kaip ramstis, kaip padėjęjas. Jaučiau, kad ir paskaitęs literatūros, išėjęs kursus aš negaliu komanduoti žmonai. Žinoma, aš norėjau visame šitame procese dalyvauti. Būtinai. Tik dar anksčiau buvau pajutęs, kad noriu likti neutralus.“

Ateiti į tėvo rankas

Rinkdamiesi gimdymo namuose teikiamą elgesio laisvę, vyrai tikisi patirti ir išskirtinius tėvystės išgyvenimus. Prakalbinti ir pasiryžę išsakyti savo apmąstymus bei išgyvenimus, vyrai parodo, kad kūdikio gimimą jie visiškai integruoja tik išgyvenę visus konkrečius, net ir nedžiuginančius jo aspektus.

Neretai vyrai kūdikį priima kaip ilgai laukto ir iki tol neįvykusio savojo identifikavimosi apraišką: „Man vaikelis jau buvo gimęs, dar būdamas motinos iščiose. Aš jau įsivaizdavau jį tokį, koks jis yra dabar, prabėgus šiek tiek laiko po gimdymo... Gimimas – tai tik maža kelio atkarpa, susijusi su kelio pradžia, o man tai buvo ir mano paties kelio pusiaukelė.“

Kitas apibendrinimas: „Išvada viena: gimdymo ir gimimo akte, net jeigu daug ko nesupranti, net jeigu beveik nieko nesupranti, vyrui dalyvauti verta. Išgyventas patyrimas tikrai praturtina, suartina su žmona ir gimusiu vaiku.“

„Koks tas vyro dalyvavimas gimdyme?“ – štai hamletiškas visų vyrų klausimas. Gimdymo metu vyras labiau susivienija su moterimi, jei jis suteikia pagalbą, kurią neretai tik jis ir tegali suteikti. Dažnai tokią pagalbą jis vadina „technine“ – tvirtesnėmis rankomis pajėgia išlaikyti suspaustą tą kūno dalį, kuri gali plyšti. Pakelia ir laiko moterį, jei tai reikalinga. Vyrai vertina savo, kaip ir žmonos, konkretų, net „išmatuojamą“ fizinį darbą („Man visą tą vakarą teko masažuoti. Kas 4 minutės. Delnai įkaito, pavargo. Bet buvau labai patenkintas, kad esu reikalingas, žinau, ką daryti, galiu kažkuo padėti.“)

Sunkiai išsakomi yra psichologinio vyrų susitapatinimo su gimdančia moterimi išgyvenimai. Europietiškoji kultūra, kurios pasaulėžiūrinis pagrindas turi nesunaikina- mo patriarchališkumo, yra atskyrusi vyriškąjį ir moteriškąjį polių, paprastai individui nesuteikia antrosios reflektavimo krypties. Tačiau esama ir absoliutaus psichologinio tapatinimosi pavyzdžių: „Tuo metu, kai viskas prasidėjo, aš tarsiu dingau iš šio pasaulio, svarbiausia man visomis prasmėmis buvo žmona. Man rūpėjo tik kaip jai padėti, kaip prisidėti, kad skausmai būtų kuo mažesni, kaip palengvinti vaikiuko atėjimą į šį pasaulį. Jau nebebuvau aš pats, buvau ir žmona, ir begimstantis vaikas, ir visa, kas vyko.“

Vienintelis vyras yra tiesiogiai išsakęs norą „perimti“ fizinį žmonos skausmą: „Visą laiką nuo pirmųjų sąrėmių iki dukrytės pasirodymo šiame pasaulyje buvau šalia žmonos. Jai buvo labai sunku. Tą akimirką norėjosi būti žmonos vietoje ir iškentėti tą patį, ką ir ji kentėjo.“

Galbūt todėl tokie pasiūlymai, kaip padaryti žmonai masažą, jai gali būti nepriimtini – ne „kažkuo“, o dėl jų paviršutiniškumo, psichologinio lėkštumo netinkami. Vyrui tai

gali būti netikėtas dalykas. Jis gali jaustis atstumtas. „Gimtadienio šventė“ gali nutrūkti. Moters kūnas gali tiesiogiai išreikšti netikėtą pasipriešinimą, lemiamą gilios psichologinės nederinės. Tai, kad vyrai gimdymo metu arba tuoj po jo skuba tvarkyti buitį, persiūti naujaisiais „šeimos rūpesčiais“, irgi gali būti ne ta tikroji parama, kuri reikalinga tuo metu.

Tuomet, kai įsitikinama, jog visa, ką daro pribuvėja, yra absoliučiai patikima, gimties procesas netrikdomas ir vyrui pakanka tik būti šalia, jis atsiduoda norui išgyventi ypatingas metafizines akimirkas („toks vidinis vaikiškai tyras džiugesys, kad štai, už lango šviečiant pasišiaušusiam auksinių lapų kilimui, prasideda didysis veiksmas, didžioji misterija“).

Jeigu būsime tėvai siekia išgyventi kūdikio atėjimą kaip išskirtiniausią savo pačių būties akimirksnį, tai visuomet daugiau ar mažiau siejasi su dieviškumo išgyvenimu: „Viskam pasibaigus liko gilus įsitikinimas, kad tai buvo dieviško ir švento įvykio išgyvenimas. Įsitikinome, kad tykų, sklandų gimimą visų pirma užtikrina mūsų pačių tikėjimas (savim ir aukščiausiajame gėrio jėga)... Didžiaja dalimi gimtis yra ne fizinis aktas. Ir visų pirma reikia kalbėti apie metafizinį jos lygmenį. Svarbiausia tėvams bent tarpusavyje šitaip kalbėtis apie gimtį.“

Visą šią pakylėtumo nuo žemės pasaką, kaip ir visas pasakas, nutraukia priartėjimas prie būties lygmens. Gyvenimo rutinos „susiregulavimas“ lietuviai vyrui dar iš tiesų reiškia jo žmonos gebėjimą vėl visiškai aprėpti dabar taip daug kuo pasunkėjusią – jau motinos – buitį: „Pirmą savaitę buvau namie. Gaminau valgi, tvarkiausi, ėjau apsipirkti, prašiau vaiką, keičiau sauskelnes. Atrodo – visą dieną sukiesi kaip voverė rate ir nieko nenuveiki. Nakčia dargi neišsimiegi normaliai – tikrai nebuvau pratęs kas 3–4 valandas keltis. Antrą savaitę pusę dienos ėjau į darbą. Prieš išeinant ir sugrįžus – vėl ta pati rutina. Tos savaitės vidury bendradarbiams pasakiau – galima taip gyventi savaitę, gal dar antrą, bet neišivaizduoju, kad galėčiau ilgiau šitaip tempti. Tai savotiškai įdomu, nepatirta – auginti kūdikį. Bet argi tai normalus gyvenimas? Tikėjausi, kad tai ilgai netruks ir turės palengvėti. Išties palengvėjo. Rima sustiprėjo, pradėjo tvarkytis namie.“

Inteligentiško ir giliau norinčio pažinti būtį vyro siekiamybė yra ir pačiam patirti žemiško šeimyninio gyvenimo metamorfozę, ne mažiau nei žmona pakeisti savąją kasdienybę: „Aš įpratau miegoti tada, kai galima, ir neprivalgyti daug iš vakaro, kad saldžiau miegotųsi. Pradėjau suvokti, kokie vaikelio „įpročiai“. Išmokau, ką reikia daryti, kad neverktų, kad ilgiau miegotų; išmokau tvarkyti savo dieną taip, kad liktų ir man kiek laiko. Dabar jau galiu pasakyti, kad toks gyvenimas šeimoj man patinka.“

Gal tik vienintelis vyras – ne atsitiktinumas, kad jis ne lietuvis (vėl tenka mąstyti apie giliausias kultūros dimensijas), yra išsakęs itin individualių ir gana rafinuotų įžvalgų apie žmonos gimdymą, atveriančių giliausius, laukinės būsenos atmintį siekiančius klodus: „Dvigubas jos balsas“ buvo tai, ką išgirdau pačioje pabaigoje, kai Rose galva jau buvo pasirodžiusi... Agnieškos riksmas sklido iš vidaus, jis buvo gyvuliškas, kimus ir galingas – Siuzana, išsigandusi to balso, išbėgo lauk. Tuomet Agnieška nutraukė savo aimaną, sklindančią tarsi iš kito pasaulio, ir pašaukė Siuzaną pačiu švelniausiu, maloniausiu balsu: „Ateik, nebijok, ji jau čia“. Tarsi joje būtų dvi skirtingos būtybės, tiksliau –

atsivertų du skirtingi laikai: paslapties, tolimo pasaulio laikas ir dabar egzistuojančios, guodžiančios, mylinčios šeimos laikas.“

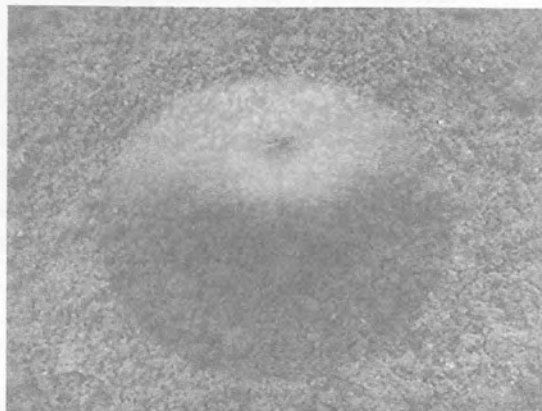
Kuo gi, atrodytų, labiau moterį, sumaniusią komplikuoti medikams saugias gimdymo rutinas, pagąsdinsi, jei ne tuo, kad ši rizikuoja savo pačios seksualumu? Tie milijardai tebeišlikusių vyrų prietarų apie moteris, kurių jie niekada neanalizuoja, apie kuriuos iki šiol, deja, neįsukti jokie pokalbių šou, tiesiog suglumina („Visokios mano giminaitės, kurios iš tikrųjų nėra „tamsios“ moterys ir gimdžiusios pačios, kuo rimčiausiai man įrodinėjo, kad elgiuosi neapgalvotai. Ką tu darai, – tai ne vyro psichikai, vyrai ten alpsta. Ir pagaliau vyras tave paliks po to.“)

Apie gimdymo sunaikinamą seksualios moters įvaizdį atvirai prabylama viename iš vyro aprašytų įspūdžių tekstų. Kadangi tokie pasamprotavimai šmėsteli viename iš palyginti nedidelio skaičiaus tekstų, manytume, jog šis „suskilusio porceliano“ mitui analogiškas mitas vis dėlto tebeegzistuoja (seksualiai nebevertinga nuotaka, jei ji praradusi nekaltbę; seksualiai nebevertinga moteris, kurios gimdymo „scenos“ liko atmintyje: moteryje viskas turi būti porcelianiškai glotnu, emocijos – nuslopintos iki tauraus akmens šaltumo...). Taigi vyras užsimena apie tabu lygmens mėginimus atgrasinti nuo dalyvavimo gimdyme, bet – pabrėžkime tai – tuoj pat juos paneigdamas: „Sako, būna, kad kai vyrai dalyvauja gimdyme, jiems žmona ilgam pasidaro seksualiai nepatraukli. Keista. Gerai gimdymui pasiruošus, jis atrodo natūralus, gražus, viskas – tinkama.“

Vienintelį kartą šmėsteli atviras žmonos grožio išpažinimas, bet vis dėlto šmėsteli: „Ji nuostabiai laikėsi ir buvo be galo graži! Žavėjausi ja viso gimdymo metu.“ Išskirtiniai yra ir vyrų grožėjimosi savo žmonos moteriškąja jėga (kurios akivaizdoje galimos net vyriškos ašaros) aprašymai, tačiau iš vieno sklandaus ir apmąstyto pasakojimo galima būtų parinkti frazių, vertų iškalti akmenyje: „Man tai buvo dvylikos valandų atotrūkis nuo įprastinio gyvenimo ir prisilietimas prie kitokio būties lygmens, kuriame atsiskleidžia gyvybės pradžios ir kažkuria prasme pabaigos paslaptys. Negaliu pasakyti, kad viską supratau ir kitą kartą žinosiu viską, kas vyksta. Tas dvylika valandų būdamas su žmona aš nieko nesvarsčiau, tiesiog buvau gimimo stebuklo liudininkas, milžiniškos moters jėgos pasireiškimo liudininkas. Gimdymui pasibaigus ji vėl pasislėpė mano žmonoje ir laukia kito karto.“

Tokios įžvalgos apie vyro dalyvavimą gimdyme ir tapatinimąsi su juo suteiks pagrindą platesnei vyriškojo humanizmo, jo psichologinių ir socialinių pagrindų, tuo pat metu ir palaikančių arba, atvirkščiai, nepalaikančių šeimos, analizei.

V APIE NUGALĖJIMĄ IR PRARADIMĄ

Po didelių atradimų ir džiaugsmo tyrinėjant žmogaus gimimo paslaptis, neišvengiamai atsivėrė ir antroji gyvenimo pusė – praradimas, išėjimas, mirtis...

Informacinėje visuomenėje žinios apie mirtį yra labai skurdžios ir primityvios. Mums sunku prisiversti kalbėti apie mirtį. Mirtis mus, bejėgius ir išsigandusius, palieka ant tylos slenksčio. Štai kodėl antropologai mano, kad lengviau aprašinėti, kaip miršta kiti, negu iš savo patirties ir kalbos resursų ištraukti pojūtį, „kaip kitų mirtis moko mus pačius, kaip reikia mirti“.

Ruth Behar, *Vulnerable Observer*

Gimstančio kūdikio mirtis mūsų laikais traktuojama tik socialiniu aspektu. Tai laikoma kriminaliniu įvykiu, kuriame visuomet ieškoma kaltų. Be galo keista, kad kūdikio mirtyje visiškai išnykęs dvasinis aspektas. Atrodo, kad kūdikis nebeturi teisės išeiti tada, kada jam reikia... Modernus pasaulis visomis išgalėmis šaukia: gyvenk, kitaip bus blogai tavo tėvams, gydytojams, pribuvėjai... Ta mažytė, trapi būtybė, atėjusi į šią žemę tokiam trumpam laikui, kelioms gyvenimo akimirkoms ar kelioms dienoms, tarsi trumpam pasisvečiuoti, dažnai suvaidina neįtikėtiną vaidmenį. Ji pažadina suaugusius esminiems apmąstymams apie gyvenimo ir mirties prasmę. Daugelis tėvų, kurie neteko mažylių, tai išgyvena kaip didelės meilės ir dvasingumo pažadinimą. Jie prisimena tuos ypatingus dangaus pasiuntinius su giliu dėkingumu.

A. a. pribuvėja Albina paklausta apie kūdikio mirtį mums atsakė labai trumpai: „Jūs negalvokit, jei jam tiek Dievo duota, tiek jis ir buvo. Tas vaikelis pas motina viešnagėj buvo.“

Atleisti, paleisti, netekti...

Buvo pati lapkričio pabaiga, 1990-ųjų viduryje. Mes su Saule nusprendėme surengti pokalbį-meditaciją apie negimusius kūdikius. Buvo mamų, išgyvenusių sunkią krizę, ir joms reikėjo pagalbos. Saulė su mamomis „paleidimo meditacijas“, kaip ji tuos susitikimus vadino, darė periodiškai. Tą kartą moterys mane įsileido su kamera, parodydamos didelį pasitikėjimą. (Labai ačiū jums visoms už tai, kad pasidalijot savo skausmo patirtimi su kitais.)

Filmuodama tas dramatiškas gyvybės ir mirties istorijas staiga susivokiau, kad toms dienomis kaip tik būtų gimęs mūsų antras vaikelis. Deja, jo jau nebebuvo. Jis iškeliavo trečiame nėštumo mėnesyje. Tai buvo labai gilus išgyvenimas mums abiem su vyru. Keletą dienų mes tarsi kybojome tarp gyvenimo ir mirties. Mes įkalbinėjome vaikelį pasilikti ir sykiu leidome jam išeiti. Leidome jam pasirinkti. Mus buvo apėmęs begalinis liūdesys, ilgesys to negimusio dėl to, kad mes jo niekada nepažinsime. Siela mus aplankė lyg lengvas dangaus dvelksmas ir vėl iškeliavo. Prisimenu, kaip labai stengiausi įtvirtinti tą savo nėštumą, siuvausi rūbus, rūpinausi kūdikio daikteliais, nors tuo pat metu nujaučiau, kad jų nereikės...

Tame rate kalbėjome apie prarastus gimusius ir negimusius kūdikius, apie kaltės jausmą, apie vienvėgę tuo metu, kai tenka priimti sprendimą arba kai drama užgriūva netikėtai. Mes nuėjome ilgą kelią, per atvirumą viena kitai, per ašaras, kaltės jausmo įvardijimą atradome šviesiąją praradimo pusę, gilią dievišką išmintį, kuri kartais mus aplanko labai mums netikėtomis ir skausmingomis pamokomis... Esmingam praradimo išgyvenimui ir „paleidimui“ reikalingas saugus, pasiruošusių ne teisti, o suprasti ir užjausti, žmonių ratas. Jei tuo metu esate viena ir šalia nėra nieko, kas galėtų su jumis kartu pereiti per tą skausmo jūrą, į kurią sąmoningai ar nesąmoningai įkritote, neieškokite kaltų, bet pabandykite atleisti sau bent trumpa meditacija. Atleidimas, kaip ir meilė, yra

veiksmas. Pabandykite pažvelgti į viską, kas įvyko, kitaip. Pabandykite pasakyti sau, kad atleidžiate. Kad ir kokia forma įvyktų mirtis, reikia palydėti sielą, atsirišti nuo jos, su ja atsisveikinti. Taip mes grąžiname jai galimybę įsikūnyti kitą kartą.

Sunkiausias praradimas

...aš esu tavo siela. Aš nenoriu gyventi lyg vaiduoklis. Aš nenoriu būti bekūnis pavidalas. Aš esu nemirtinga. Aš negaliu numirti, bet privalau turėti namus. Aš privalau matyti, girdėti, kvėpuoti, ragauti ir jausti, kad augu. Aš privalau įsikūnyti ir atlikti labai svarbią savo užduotį, duotą paties dangaus...

Žiūrint iš socialinio taško, ilgus amžius moterys buvo desperacijoje, kai joms tekdavo gimdyti nenorimą kūdikį. Jei jos bandydavo nėštumą nutraukti, rizikuodavo ne tik savo socialiniu statusu, bet dažniausiai ir gyvybe. Tuo požiūriu ypač sunku buvo netekėjusioms moterims. Be to, žinome, koks nepavydėtinas likimas laukdavo nesantuokinių vaikų, jeigu jie ir išgyvendavo ankstyvąją vaikystę. Ne tik lietuvių, bet ir visos Europos literatūroje netrūksta dramatiškų aprašymų apie nėščias merginas ir jų nesantuokinių kūdikių likimą.

Dar visai neseniai, XX a. pirmojoje pusėje, Lietuvoje abortas taip pat buvo sudėtingas ir be galo rizikingas dalykas. Moterys, pasiryžusios tam žingsniui, žinojo, kad rizikuoja gyvybe. Modernioji medicina jį technologizavo, kaip ir kitas moters vaisingumo sritis. Moterims buvo įdiegta, kad tai saugi, greita, efektyvi operacija. Tada ji tapo nežmoniškais mastais naudojama kontraceptine priemone. Tačiau abortas nėra tik socialinė nelaimė. Abortas tiesiogiai paliečia dvasinius žmogaus gyvenimo pagrindus.

Paklausiau Saulės, ką ji, šimtus vaikų į savo rankas priėmusi pribuvėja, mano apie abortą.

„Norėčiau padėti toms moterims, kurios tai padarė. Reta moteris tai padaro vedama kažkokių savo ambicijų. Labai reta. Paprastai po aborto moteris beveik visada jaučiasi kalta ir ji visą gyvenimą išpirkinėja šitą kaltę. Ir ją dar kartą mušti, visiškai pamirštant tėvą, kuris yra lygiai tiek pat atsakingas už vaiko atėjimą, manau, nėra teisinga. Manau, kad vertėtų toms moterims ištiesti ranką, padėti joms išgyventi pačius sunkiausius savo gyvenime laikus.“

Aš asmeniškai esu prieš gyvybės atsisakymą, bet niekada neteisčiau tų moterų, kurios tai padarė. Įsivaizduoji, dalis jų niekada per visą gyvenimą neišdrįsta niekam apie tai papasakoti. Visą tai slepia savyje. O juk tų nepasakytų žodžių kamuolys ir emocijos tvarko visą jos gyvenimą. Liūdesys ir depresija persiduoda šeimai, vaikams, šalia esantiems žmonėms. Dėl to toms moterims reiktų padėti. Ištiesti ranką, kad jos bent vieną kartą garsiai pasakytų, ką jos padarė. Galbūt po tokio išsikalbėjimo ateis kitas supratimas apie gyvybę, apie mirtį, apie moterį. Tiek.“

Įvairios aborto psichologinio mechanizmo teorijos, aiškinančios apie giliausias psichines ir dvasines aborto priežastis, nurodo dvi psichologinio moters vystymosi stadijas. I-ji stadija yra identifikacija su motina. Mergaitė iš motinos sužino, kas yra moteris ir kaip

ja būti. Motina padeda pagrindus dukros požiūriui į gyvenimą. Teigiamas motinos paveikslas ir geri instinktyvūs judviejų tarpusavio ryšiai teikia moteriai tikėjimą gyvenimu ir norą gyventi. Neigiamas motinos paveikslas ir įtempti santykiai dukrai sukuria baimės, mirties pojūtį. Neturėdama vietos savo motinos pasaulyje, mergaitė neišmoksta pasitikėti savo intuicija, nežino, kiek ir kur ji gali rizikuoti, nedrįsta pasiremti savo instinktyviu žinojimu. Dukra atmeta tokią motiną. Sykiu ji tampa atmetu vaiku. Ji ir save atmeta kaip moterį, atmesdama savo moterišką kūną ir instinktus, juos ignoruodama ir nekęsdama. Kūrėja pereina į Ardytoją.

Jei moteris šių dviejų pradų savyje nesujungia, pereidama II-ą psichologinio vystymosi stadiją, kai ji neišvengiamai prieina atsiskyrimo nuo savo motinos slenkstį, užuot sąmoningai suvokusi savo vidinio vaiko gimimą, ji atsiduoda nevaldomam troškimui turėti tikrą, gyvą kūdikį. Būdama neužtikrinta savimi, nelabai suvokdama, kas ji yra, ir bijodama tuštumos, ji labai nori būti kažkuo – motina su vaiku, tikėdamasi taip išspręsti savo gyvenimo problemas. Tačiau palengvėjimas neateina. Tas kūdikis išsčiose tampa jos kalėjimu, jos pančiais. Sunkus sielvartas ir nevilts prislegia ją ir jos vaisių. Ji viena ir pasimetusi. Kūrėja ir Ardytoja – dvi motinos archetipo pusės gyvena ir nesąmoningai veikia jos viduje. Jų dvikova dažniausiai reiškia mirtį jos išsčių vaisiui. Taip feministinėje psichologijoje aprašomas aborto „mechanizmas“.

Realiam gyvenime, mano supratimu, abortas apima gyvenimą, meilę, mirtį ir auką.

„Abortas, – rašo Marion Woodman, – gali būti tuo slenkščiu, kuris priverčia moterį siekti savo tapatybės. Kūdikis tampa auka, kuri parengia moterį jos pačios gimimui.“¹

Aborto aukos tyrinėtoja Ginette Paris, abortą pavadinusi „širdies plyšimu“, yra pasakiusi: „Moteris negali pasauliui dovanoti gyvybės, jei ta dovana yra netyra“. Netyrą ją padaro pats pasaulis, priversdamas moterį atsisakyti savo tapatybės. „Ar mes auklėjame mergaites, būsimas motinas, taip, kad jos sugebėtų pasakyti „ne“,² – klausia Ginette Paris. Ar mes auklėjame berniukus, būsimus tėvus, taip, kad jie išgirstų tą pasakymą? Jei ne, ar galime būti teisėjais?

Gražiausios gėlės ir žodžiai skiriami mirusiajam. Tai, ko neparodėme jam esant gyvam, mes stengiamės „grąžinti“ mirusiam. Deja, jis ilgėjosi meilės ir gerumo, būdamas gyvas. Negailėk meilės ir tolerancijos gyvajam, net jei tavo pasaulėjautoje abortas yra nusikaltimas. Galbūt ateis diena, kai abortas nebus šeimos planavimo priemonė, kai nesijausi vertesnė už kitą moterį, nes nedarei aborto.

Homeopatinė *Arnica* padeda kūnui prisitaikyti, patyrus traumą ar šoką. Prieš operaciją ar iškart po jos keli lašai skatina kūną sveikti. Ji sumažina ir pogimdyminius skausmus. Visi atsigavimo būdai, kuriais naudojamos nėštumo ar gimdymo metu, tinka ir po aborto. Tai gali būti žmonių paramos grupės, masažas, vizualizacija, kvėpavimo pratimai, meditacija, įvairūs būdai įvaldyti kūną ir susitvarkyti su skausmu, žolių antpilai ir arbatos, homeopatija ir akupunktūra. Po aborto moterys skundžiasi, kad šalta. Karščiui sugrįžti į kūną padeda karštos arbatos, šilti patalai, ramybė, bičiulio ranka.

¹ Marion Woodman, *The Pregnant Virgin: A Process of Psychological Transformation*, Toronto, 1985, p. 119.

² Ginette Paris, *The Sacrament of Abortion*, trans. from French by Joanna Mott, Dallas, 1992, p. 56.

Be žmogiškos paguodos, dar yra Juodoji Madona, kuri mus gali sunkią minutę priglobti. Pagoniškas gimdancios Mergelės Deivės (*virgo paritura*) simbolis, juoda medinė figūrėlė, išliko Druidų grotoje po Šartro katedra. Krikščionybės laikais šis Didžiosios Deivės aspektas, kuris valdo vedybas ir seksą, nėštumą ir gimdymą, atiteko Juodajai Madonai, visų vienišų motinų ir visų apleistų dukterų globėjai. Juodoji Montserrat ar Aušros Vartų Madona su meile ir begaline užuojauta žvelgia į kiekvieną iš mūsų, suklypusią prieš šventą paveikslą ar laukiančią ilgoje eilėje prisiliesti prie juodos medinės skulptūrėlės tam, kad tuo savo veiksmu simboliškai susijungdamos su jos gailestingumu ir atleidimu, tai pažadintume ir savyje. Cheminė kontracepcija, abortai, apsigimimai, skyrybos, nepageidaujami nėštumai, smurtas prieš vaikus ir moteris ją pastatė į centrinę mūsų kultūros vietą.

7 moterų pokalbis apie persileidimus ir abortus

...taigi kambario viduryje supylėme žemių kauburį. Uždegėme daugybę žvakelių. Vieną iš mūsų atsinešė ilgą storą plaukų sruogą, mamos kasą, kurią ji nusikirpo, kai pasidarė abortą. Saulė atsinešė baltų gėlių puokštę, būgną. Susėdome rateliu aplink tas juodas žemes. Kol pasakojomės savo istorijas, po truputį pynėme kasą, degiojome žvakeles. Pabaigoje ant žemių viršaus padėjome mažą „vaikeliuką“ plaukų „gūžtelėje“. Tai buvo išoriniai simboliai, visa kita vyko mūsų viduje...

Pribuvėja Saulė, kaip ritualo vyresnioji, pradėjo mūsų pokalbį:

Aš norėjau pasakyti, kad man pačiai buvo labai svarbu, kad mes susirinktume. Aš norėčiau, kad šis susitikimas būtų ypač reikšmingas tau, Auste, nes tu arčiausiai to išgyvenimo. Tau tai įvyko ką tik. Viliuosi, kad kiekvienas žodis, kurį tu išgirsi iš čia esančių mamų, bus bent nedidelis virpesys, kuris palengvins tavo vidinę būseną.

Aš norėčiau paliūdėti dėl mūsų visuomenės, dėl to, kad ji yra labai aštri ir neteisinga visų mamų, kurios neteko savo vaikų, atžvilgiu. Yra daugybė būdų, kad vaikai neateitų į šitą žemę, ir nesvarbu, koku keliu jie neateina, koku keliu išeina. Daugumai moterų, kad ir kaip tai atsitiktų, yra labai skaudu. Ir ta kaltė tokia didelė. Iš pradžių tu nekenti savo kūno, kad jis nesugebėjo išnešioti vaiko. Ir aišku, visi talkininkauja sakydami, taip, taip, tu esi paliegusi, netikusi...

Kiti vadina visas moteris nusikaltėlėmis. Kaltė gimdo baimę. Tu bijai apie tai kalbėti, visa tai lieka giliai viduje ir visa tai yra toks didelis skausmas. Aš net iš labai artimų draugių labai retai kada išgirstu istorijas, kai negalėjo gimti jų vaikai ir jos pačios išprašė juos iš savo vidaus. Tiesiog matau, kad jos nešneka apie tai. Ir tai yra labai negerai. Šituos dalykus reikia pasakyti ir sau atleisti dėl to, kad vaikas visada atleidžia. Kaipgi toms moterims, kurgi joms dėtis su tuo skausmu, kai jos pražudo iš esmės dalį savęs. Pati save kaltini, o po to dar taip elgiesi lyg norėdama, kad tau ateitų atpildas.

Man atrodo, kad Dievas niekada nekuria šlamšto, ir ta patirtis, kurią mes gauname su šitomis netektimis, yra labai svarbi. Ir aš manau, jog yra nuostabu, kad mes galim susirinkti ir prisiminti savo mažą mergaitę viduje, kuri yra mūsų moteriškumo esmė.

Aš norėčiau šitą susitikimą pavadinti rauda mūsų visų negimusiems vaikams, tiems vaikams, tiems broliams ir seserims, kurių mes neturėjome. Ir kad tai būtų už visas mamas.

Gabija, norėčiau, kad tu pradėtum. Ar tu dar jauti savo viduje liūdesį? Ar vyras tau bent kiek pagelbėjo? Ar tau šita patirtis, šitas vaikas davė ką nors?

Gabija: Kai tai vyko, buvau viena kaip pirštas. Labai džiaugiuosi, kad mes čia sėdim. Kai man paskambino Saulė ir pasakė, ko renkamės, net pagaugai nubėgo. Labai giliai nukišta buvo. Aš per šitas Vėlines nebeuždegiau žvakelių. Visą laiką statydavau žvakeles ant lango. Šios buvo pirmos, kai aš jų neuždegiau. Paklausiau savęs: negi aš paleidau? Galiu drąsiai pasakyti: nepaleidau. Visai nesvarbu, kad tų žvakelių neuždegiau. Tos žvakelės dega čia. Nenoriu pasakyti, kad viskas užsimirš, praeis. Niekas nepraeina, niekas neužsimiršta, aš ir mirdama žinosiu.

Iki šios dienos mūsų šeimoje apie tai nekalbama. Tai yra neliečiama tema, tabu. Ir niekada mes neiškalbėjom tos temos.

Viskas įvyko prieš Kalėdas, gruodžio 19 dieną. Ir kai Saulė pasiūlė susitikimą, aš pagalvojau – vėl gruodis. Kai viskas prasidėjo, sėdėjau namuose ant lovos, sūpavau sūnų ir dariau jam kalėdinę dovaną, ir staiga skausmai ir kraujas. Liko tokie atminties atvirukai, aš juos taip ir vadinu. Du metai praėjo, ir man vis dar nėra švenčių.

Vyro nebuvo, išvažiavęs buvo...

Aš galvoju, kad mano vyras negali to suprasti ir niekada to nesupras. Aš matau jūsų veidus, pradedu kalbėti ir kiekviena jūsų žinot, kaip tai atsitinka, kaip būna. O jie kaip iš kitos tešlos nulipdyti. Aš labai gerai atsimenu jau po visko vyro grįžimą.

Aš sėdžiu namuose, laukiu grįžtančio vyro ir mane visą purto. Cigarečių pakelis padėtas, aš žiūriu į vieną tašką, miegantis vaikas. Aš nežinau, ką daryti. Aš jaučiu begalinį kaltės jausmą prieš vyrą. Aš esu kalta dėl to, kad neišsaugojau to vaiko. Nesvarbu, kad aš sėdėjau namuose, dariau kalėdines dovanas, nejudėjau, nešokinėjau, nekritinėjau, nešlitinėjau, bet tas kaltės jausmas vis tiek yra.

Va tada ir pradėdi galvoti. Kodėl mano kūnas negalėjo išnešioti to vaiko? Man buvo labai sunku. Pirmam vaikui buvo vieneri metai ir aš vėl pastojau. Aš buvau pritrenkta, aš nežinojau, ką daryti. Tai būsena, kai esi šokiruota žinios, kad tu laukiesi vaiko, esi pasimetusi, nežinai, kaip tą žinią priimti, džiaugsmingai, su baime, kaip tai priims aplinkiniai. Tu į viską reaguoji labai jautriai – kaip vyras, ką jis šneka, tu viską matuoji. Ir paskui, kai atsitinka nelaimė, tada prisimeni viską kaip nuosprendį, po kiekvienu sakiniu, po kiekviena mintim yra nuosprendis. Po kiekvienu negeru žvilgsniu yra nuosprendis.

Ir po to pradėdi labai nemylėti žmonių, pradėdi nekęsti pačių artimiausių žmonių, pirmiausia vyro. Be to, kad kaltini save, dar pasidarai labai pikta. Aš labai gerai atsimenu tą jausmą, kai nieko nenorėjau matyti, norėjau užsidaryti namuose, įlįsti į kokią spintą, kad nebūtų tų telefonų skambučių, tų klausimų, tai kaip laikosi mūsų mažiukas, tai kaip – ar storėji? Visi tie klausimai tada varė iš proto. Užuojautos žvilgsniai, palinkėjimai galvomis, o baisiausia buvo vyro grįžimas. Grįžta žmogus į namus, tu atidarai duris, matai žmogaus akis, ir tu jam nieko nenori pasakyti. Kaltės jausmas užgraužia iš vidaus, o drauge prasismelkia nebylus kaltinimas jam. Sėdi žmogus ir sako, papasakok, kaip viskas buvo. Tu pradėdi pasakoti tokia abejinga: statistika, faktai. Tas prasidėjo tada, nuvažiavau tenai, padariau tą, pasakiau tą, papasakoju. Statistika. O paklaust, kas viduj?

O viduj..., kai prasidėjo persileidimas, aš taip norėjau to vaiko.

Viskas vyko kaip kokiam filme. Viskas tarsi plaukė pro mane. Tarytum viskas vyko su manimi, bet kartu – ne su manimi. Iki šiol, kai pamatu tas ligoninės sienas, aš nemoku pasakyti, man visi viduriai išsiverčia.

Aš šventai tikėjau, kad galiu tai sustabdyti. Man atrodė, kad aš tokia stipri, ir viskas taip priklausė nuo manęs, kad aš galiu tai sustabdyti, kad tai yra mano valioje. Mane iš ryto paguldė į ligoninę, prieš tai aš visą naktį kovojau. Aš ėjau prieš gamtą, prieš fiziologiją. Saulė liudytoja, aš nakvojau jos namuose. Stengiausi apie tai negalvoti. Aš maniau, kad jei apie tai negalvosiu, viskas sustos, nurims.

Aš supratau, jog žmogaus valia yra labai stipri, kad aš tą vaikelį lačiau savo valios pastangom. Iš ryto, kai mane paguldė į ligoninę, aš kalbėjau su vaiku. Sakiau, vaikeli, aš tavęs taip noriu, aš tavęs taip laukiu, bet jeigu tau yra geriau išeiti, aš tave paleidžiu, aš tavęs nebelaikau. Kai tik tai pasakiau savo vaikui, jis išėjo. Šlykštus jausmas. Kada subėga visi žiūrėti, ką tu lovoj pagimdei. Ir kai tau sesutė sako: „Ko gi jūs verkiat, viskas jau baigta. Jums labai pasisekė“. Tas gydytojas kažkoks keistas. Kai mane atvežė į ligoninę, jis klausė: „Ko gi tu kvėpuoji, jeigu persileidi?“

Aš kvėpavau lyg gimdydama, man vis atrodė, kad vaikui trūksta deguonies. O po to jau vis tiek. Guli toj kėdėj išrengta, nuoga, ir vaikšto visi aplink. Ir jautiesi tokia išniekinta. Visiems absoliučiai vienodai, kas tuo metu vyksta tavo viduj. Visiems yra svarbus fizinis kūnas, tai, kad jį reikia sutvarkyti. O iš tikrųjų ne ten, kur kraujuoja, yra tikroji žaizda.

Atsibundi... Palatos moterys sakė, kad aš labai klejojau po narkozės. Jos visos gulėjo, kad išsaugotų vaikelius. Aš visoms pasakiau, kas gimė. Aš neatsimenu šito. Jos man po to sakė, tu kaip pranašė gulėjai ir visom sakei, pas tave yra berniukas, pas tave – mergaitė. Ir aš atsitokėjau, kai pasakiau, kad man niekas nebegims. Net ponarkozinėj būsenoj žinojau, kad niekas nebegims, kad esu tuščia. Kai laukiausi vaiko – einu gatve, – matau nėščią moterį iš nugaros, aš ją jaučiu, o po to viskas pasibaigė. Dabar einu gatve ir jau nieko nebematau. Aš pati nespinduliuoju, ir jau nepritraukiu tų spindulių į save.

Aš po to ieškojau pateisinimo: gal vaikui užtenka to trumpo gyvenimo motinos išsčiose? Tą neilgą laiką – tris mėnesius. Gal jam tiek duota? Mes juk niekada nežinome, kada numirsim. Jis irgi gyvena ir nežino, kada jo gyvenimo laikrodis nustos tikėti čia, žemėje.

Ir va, po to parvažiuoja žmogus, žiūri tau į akis ir sako, pasakyk kaip buvo? Kalėdom jis man dovanoja auksinius papuošalus. Žiūriu į tą auksą ir suvokiu, kad tai kaip pakaitalas, kaip kažkoks atpildas už tai, ką iškentėjau. Neapkenčiu aš tų papuošalų ir iki šiol negaliu pasižiūrėti ir jų nešioti. Be galo gražūs, bet jie tokie skaudūs.

Ir dar buvo blogai, kad aš neleidau sau išsiverkti, viską paslėpiau savy. Niekada nekalbėjau su vyru. Man buvo labai pikta. Aš nebenorėjau to žmogaus matyti ir nebenorėjau su juo gyventi, nes galvojau, kad į tokią šeimą, kokia buvo mūsų, galėjo ateiti tik stiprus vaikas, toks kaip pirmasis sūnus. Aš taip laukiau mergaitės, ir aš žinau, kad va buvo būtent mergaitė. Moteris į mano šeimą ateiti negalėjo, nes per žiaurias sąlygas.

Aš turiu du nuostabius sūnus. Lygiai po metų pastojau vėl tom pačiom dienom. Ir lygiai gruodžio 19 dieną buvo trys su puse mėnesio nėštumo. Kaip ir tada. Aš taip bijojau. Aš atsimenu tą baimės, kaltės jausmą, tą gruodžio 19. Mane visą purto iš vidaus, aš

kabinuosi į gyvenimą, aš dirbu, kuriu šventę, darau žaislus, o viduje tūno baimė. Baimė yra griauanti jėga.

Esu be galo dėkinga savo draugei už tai, kad gimė antras sūnus. Už tai, kad tomis dienomis, kada aš labai labai bijojau, kad tai pasikartos, mane „ištraukė“ artimiausi žmonės. Deja, tai nebuvo mano vyras. Savaitę iki gruodžio 19 jis vėl išvažiavo. Jis ruošėsi į kelionę, o mano vidus šaukė: „neišvažiuok, nepalik taip kaip pereitą sykį!“ Bet jis vis tiek išvažiuoja. Kraustausi iš proto. Tas vienatvės jausmas. Nėščia moteris negali likti viena per visą nėštumo laiką. Abu yra atsakingi už vaiko gimimą. Tėvas neša daug didesnę atsakomybės dalį, negu kad mes įpratę manyti. Jeigu tėvas yra silpnas, vaikas gali ir neateiti. Jeigu santykis tarp dviejų žmonių yra silpnas, jeigu santykiuose yra skylės, vaikai to neatleidžia. Labai atsakingai galiu pasakyti, kad vaikai neatleidžia mūsų blogų santykių, nes jie ateina iš mūsų santykių.

Visą nėštumą galvojau, kad persileisiu. Tas baimės jausmas neapleido iki pat pabaigos, o kada pagimdžiau, man atrodė, kad gavau atpildą už tai, kas neįvyko tada. Visa ta nelaimė buvo man. Aš niekada nešnekėjau su savo vyru, kiek ta nelaimė buvo jam. Manau, kad du žmonės privalo apie tai kalbėtis. Ir jeigu jie bijo pasižiūrėti vienas kitam į akis, bijo kalbėti apie savo skausmą, pas juos mergaitės tikrai neateis...

Vaiva: Aš jaučiuosi pasimetusi. Aš nesitikėjau, kad taip susijaudinsiu. Už tai, kad mano istorija vyko prieš septynerius su puse metų. Be to, dar yra toks slidus skirtumas tarp mūsų. Gabijai buvo persileidimas ir ji norėjo išsaugoti vaiką, o aš pati nusprendžiau jį sunaikinti. Ir apie tai niekas nežinojo. Tiksliau, paskutinę akimirką aš nubėgau ir pasakiau savo mamai. Prieš tai niekam nepasakojau. Ir mano vyras nežinojo, kad aš pastojau. Jis irgi buvo išvažiavęs tuo metu. Aš pati viena nusprendžiau, pati viena nuėjau pas gydytoją. Galvojau, kad esu tvirtai apsisprendusi, aš kaip tik tą rudenį turėjau grįžti į akademiją po dviejų metų pertraukos. Aš atsiguliau ant to įtaiso. Ir staiga pašokau ir pabėgau. Mane puolė laikyti: tu ką, tu kur. Aš sakau, palaukit, aš dar pagalvosiu. Pabėgau. Nulėkiau pas mamą. Ji netoliese dirbo. Greitai, trumpai jai išdėsciau: aš laukiuosi, einu daryti aborto, bet jeigu tu sutiksi auginti ir antrą vaiką, tada nedarysiu. Pirmą aš auginau pati, bet man grįžus mokytis – jau buvome taip sutarusios – jinai. Mano mamai ta žinia irgi buvo šokas. Ji pasakė: eik greitai ir pasidaryk. Šiaip mamai aš neturiu jokių pretenzijų, ji man iš tikrųjų labai daug padeda ir nežinau, ką aš be jos daryčiau, bet tuo metu buvo šitaip.

Ir tada aš nuėjau... ir padariau. Prisimenu, ten buvo tikras konvejeris. Man darė mikrošsiurbimą. Vadinas, tave ten šmaukšt – staigiai išvalo. Eik ant kušetės. Ant kušetės turi pagulėti 10 minučių, nes per tą laiką išvalo kitą ir tą kušetę turi jai užleisti, nes daugiau nėra vietos kur gulėti. Ir tu išeini iš to kambario, iš to kabineto kažkokia sugniuždyta ir fiziškai, ir dvasiškai.

Man buvo viskas juoda, aš graibydama už sienų kažkaip išėjau į lauką, įlipau į troleibusą ir prisimenu žmonių žvilgsnius. Jie į mane žiūri pasipiktinę, jie nežino, kas man yra, bet, aš taip numanau, jie galvoja, kad aš arba narkomanė, arba prisigėrusi. Dar kažkas kažkokią frazę mestelėjo, jau neprisimenu turinio. Po to... a, aš vis tiek nuvažia-

vau į darbą pas mamą, nes jaučiau, kad iki namų nesugebėsiu nusigauti. Aš tik įėjau, iš karto visos moteriškos pašoko – ten moteriškas kolektyvas. Nė vienas žodis nebuvo ištartas, bet jos mane pamatė, visos sušoko, greitai sustatė kėdes į eilę ir mane paguldė. Jos visos kažką suprato.

Po to, atsimenu, tris dienas gulėjau kambary ir žiūrėjau į lubas. Nevalgiau, nevaikščiojau, nieko nedariau, su niekuo nebendravau ir vyrui nieko nepasakojau.

Saulė: Ir jis nežino iki šiol?

Vaiva: Jis sužinojo po dviejų ar trijų metų. Aš buvau sakiusi anytai. Bet įprašiau, kad jam nepasakotų. Jis sužinojo, kai mes skyrėmės. Jo mama jam pasakė. Tada jis mane puolė kaltinti: tu kalta dėl mūsų skyrybų, už tai, kad tas abortas galbūt buvo svarbiausias įvykis... Ir tai iš tikrųjų buvo kažkokia riba mūsų tarpusavio santykiuose. Nes aš po to aborto iš karto „nuėjau į kairę“...

Saulė: Tu norėjau kažkaip nuskriausti save?

Vaiva: Taip, kažką padaryti. Mūsų santykiai su vyru ir prieš tai buvo įtempti, bet iki tos dienos, iki tos savaitės jis man buvo vienintelis vyras ir mano pirmoji meilė... Praėjus savaitei po aborto aš jau susiradau meilužį. Praėjus dar mėnesiui, aš jau mylėjausi su kitu. Nors iki tol man atrodė, kad aš negalėsiu šito padaryti, kad santuoka man yra šventa. Kai laukiausi pirmo vaiko, aš savo vyrą labai mylėjau. Prisimenu, kad mano ryšys su tuo vaiku, kurį aš nešiojau tuo metu, buvo neatsiejamas nuo mano vyro. Aš jį suvokiau kaip vyro dalelę manyje. Kai aš pastojau antrą kartą, to jausmo visiškai nebebuvo. Aišku, nors aš pati nusprendžiau, kaltės jausmas buvo didžiulis ir labai ilgai. Aš išsipasakojau ne savo vyrui, papasakojau savo draugams vieną kartą, antrą, trečią, nežinau, kiek kartų papasakojau, kol galų gale ėmė atrodyti, kad ta istorija nuėjo į užmarštį...

Prisimenu, lygiai po metų, tai įvyko birželio 29 dieną, mes buvom praktikoj ir aš gyvenau viena tokioje didžiulėje klasėje, kur buvo daug daug gėlių vazonų. Vakare atsiguliau, bet užmigti negaliu, ir toks jausmas, kad kažkas tose gėlėse yra, kažkas, kas mane baisiai neramina. Ne tai, kad pavojinga, bet keistas nerimas ir iš tų gėlių tarsi kažkas sklinda. Kitą dieną prisiminiau, kad praėjo lygiai metai po to mano aborto. Ir dabar aš retkarčiais susapnuoju savo vaiką, tą, kurio nėra. Pradžioj mažą, o dabar tokį, koks jis turėtų būti. Jis tarytum auga. Tiksliau, ne jis, o mergaitė. Tai būna, tai nebūna kažkoks blogas jausmas tuose sapnuose. Kartais būna jausmas, va, matai, kokia ji būtų.

Be to, kai tu turi kitą vaiką, kuris gyvena, tai bent man kartais ateina tokia mintis – va, jis gyvena. O jeigu aš būčiau su juo tą patį padariusi. Ir jo nebūtų...

(Ilga tyla.)

...Nors aš niekada gyvenime nesiruošiau su juo to daryti. Pamatai bet kurį gyvą žmogų ir pagalvoji, su juo irgi galėjo tai įvykti, ir jo nebūtų, ir tiek daug visko, kas su juo susiję, irgi nebūtų...

Austė: Buvo rugsėjis. Mes sekmadienį susiruošėm pasivaikščioti. Kartu su mumisėjo vyro brolis su žmona, kurie laukėsi vaikelio. Man visada buvo labai keista. Jie dar nebuvo vaiko net pradėję, o jau davė jam vardą. Tai turėjo būti mergaitė. Emilija. Man tai buvo kažkas fantastiško: mes jos norime, ir mes ją prašome, kviečiame. Mes pradedame

tokį vaiką, apie kokį svajojame, kokį nešiojame savo širdy. Aš labai įdomavausi, kaip jiems sekasi nešioti tą vaikutį, kokie nauji pojūčiai?

Kai aš pastojau, mano dukra vis klausdavo, ar jau spardosi? Nes ji nuo pirmų dienų viską žinojo. Sakydavau – kai tik pradės spardyti, tu pirmoji sužinosi. Ir dar ji klausdavo, ar neskauda? Sakydavau, kaip gali vaikutis skaudėti? Jis juk gyvas. Žaizdą gali skaudėti.

Taigi mes vaikščiojom tą dieną Vingio parke. Vakare pajutau, kad negaliu užmigti. Negaliu sušilti. Kažkokios negeros mintys. Pasimatavau temperatūrą – 38. Mama paskambino į ligoninę. Jai pasakė, kad jeigu yra temperatūros, aš galiu prarasti vaiką. Tokia mintis buvo lyg ir nuo pirmos pastojimo dienos. Labai keista mintis. Kad kažkas yra ne taip.

Saulė: O kas tai buvo? Nepameni?

Austė: Visus tris su puse mėnesio mane kankino bloga nuojauta. Buvo tokios dienos, lyg linijos, kuriomis eini, tiesiog kad reikia eiti. Tokios, kai nei valgyt, nei gert, nei gyvent nesinorėjo, nei žiūrėt, nei klausyt. Tokios labai keistos, labai sunkios. Maistas – ne jėgų suteikiantis, o atvirksčiai, apsunkinantis.

Mane nuvežė į ligoninę. Apskritai pirmą kartą mačiau moters iščias per echoskopą, nes kai laukiausi pirmos dukrelės, mane apžiūrėjo jauna gydytoja, bet labai įžūli. Ji nusuko echoskopo ekraną nuo manęs ir pasakė: „Čia man skirta, ne jums!“ O šitas gydytojas detalčiai, smulkmeniškai patenkino mano smalsumą. Nes man iš tikrųjų labai labai rūpėjo. Jis man viską parodė, sako – tavo vaikas yra 9 cm, pėdutė 1 cm. Rankytės, kojytės, galvytė, akiduobės, viską viską mačiau. Sako, vandenų yra pakankamai, dabar jis nori sisiuko. Sakau, aš irgi noriu. Tai va, galit keltis ir eit sisioti. Atrodo, aš pasisiojau ir tas vaikas pasisiojo. Nežinau, kas tai buvo, mergaitė, berniukas, bet aš jį mačiau, sveikas, gyvas, viskas lyg ir gerai.

Pragulėjau pusantros savaitės. Manęs gydytojas klausia, kaip tu jautiesi? Aš taip tiesiai šviesiai sakau, žinot, gydytojau, aš nesitikiu nei gero, nei blogo. Aš nežinau, kaip man elgtis ir ką man galvoti. Aš negirdžiu nei jūsų, nei kitų žmonių. Aš esu viena viena. Aš gyvenu tik dabar. Aš turiu savo likimo drauges palatoje ir mes labai gerai gyvename. Jis sako, tu teisi. Tu pasirinkai gerą kelią. Būk abejinga. Tokia ir buvau. Bet kartais kažkas manyje pratrūkdavo ir aš pradėdavau verkti. Niekas nematydavo, kaip aš verkdavau.

Vieną rytą prabudau puse šešių ir jaučiu, kad labai noriu į tualetą. Nuėjau iki tualetto. Žiūriu, kad aš šlapinuosi, bet man lygiagrečiai dar viena čiurkšlė teka. Galvoju, kažkas ne taip. Sesutei sakau, man dar kažkas teka. Žinot, man atrodo, nueina vandenys!

Aš grįžau į palatą, atsisėdau ant lovos ir nežinau, ką man daryti. Moterys žiūri į mane, o aš sakau, man atrodo, man nueina vandenys, ką man daryti. Tuoj ateis gydytoja ir kas tada bus?

Atėjo gydytoja, išsivedė, apžiūrėjo. Taip, sako, kaklelis atsivėręs, eina vandenys. Atėjo kitas gydytojas, rezidentas. Jis mane apžiūrinėja, ten dar jų krūva stovi. Ir visi kažką matuoja, žiūri į monitorių. O aš galvoju, kas dabar vyksta? Tarpusavy kažką sapalioja, panos žvengia, rezidentės, praktikantės. Kažkokius kinus aptarinėja. Bernai ruošiasi į kažkokią medicinos parodą. Ir jie visi laukia specialisto. Ateina tas specialistas, prisėda

prie echoskopo, kažką sujungia ir sako: „Sausa“. Vadinasi, vandenų nebėra. Jis klausia, kiek nuėjo vandenų. Aš sakau, stiklinės nebuvo. Sako: „Vilties nėra“.

Nežinojau, kur man dingti, kai jaučiau, kad manyje miršta mano vaikas. Dabar. Gerai, kad šalia stovėjo tas vyras, gydytojas, moteriai aš tikriausiai ranką būčiau nutraukusi. Jis mane parvedė į palatą ir pasakė, tuoj skatinsim. Aš nežinojau, kas tai yra. Kad tuoj pagimdytum. Sakau, gerai, aš gimdysiu. Aš žinau, kas yra gimdymas, tai yra nuostabu. Bet ką gimdyti, kam gimdyti, kodėl gimdyti dabar? Šito aš nelabai supratau. Paskambinau vyrui, mamai. Sakau, man jūsų labai reikia.

Man labai reikėjo mano artimųjų, be to, aš labai išgyvenau dėl tų mamų, kurios dar turėjo savo vaikus iščiose. Aš stengiausi susitvardyti, kad jos viso to nepajustų. Mačiau, kad jos verkė, kai manęs nebuvo, kai mane apžiūrinėjo. Man jų buvo taip gaila. Aš taip norėjau jas paguosti ir nežinojau kaip.

Atvažiavo mano mama. Sakau, mama, tik tu manęs neguosk, nes aš praskysiu. Sakau, laikykis kaip nors, tik neguosk. Atvažiavo vyras.

Man pradėjo lašinti vaistus. Ir lašino tuos vaistus devynias valandas. Man paaiškino, kad prasidės normalus gimdymas. Mano pirmasis gimdymas prasidėjo labai ramiai, labai tykiai. Aš maniau, šitas irgi taip prasidės. Viduje nusiteikiau, kad bus taip, kaip gimdant dukrą, tai buvo kažkas fantastiška. Aš apie gimdymą turiu tik labai labai gerus prisiminimus ir labai gerus pojūčius.

Sutemo, atėjo vakaras. Visi sugulė. Man vis laša, laša. Aš lyg snaudžiu ir lyg jaučiu, kad kažkas prasideda. O Saulė, atsimenu, prieš gimdymą mokė – kvėpuok.

Budėjo tokia šauni sesytė. Sakau, sesyte, kaip vaiką veikia tie vaistai. Ji sako, tu neišsigąsk, bet su kiekvienu lašiuku jis miršta.

Ir man tas lašiukas kapt – ir tas vaikelis vis miršta ir miršta, miršta ir miršta. Nes jis gyvas buvo. O kodėl tie vandenys nubėgo, kas ten atsitiko, aš nežinau. Tas ilgas valandas vis laša ir laša, ir vis galvoju, dar gyvas ar jau nebe, ir vis laukiu. Prasidėjo. O kada baigsis?

Aš sakau, gydytoja, ar gali vyras čia būti? Ji sako, ne, negali. Klausiu, kodėl? Ji sako, vyrui nereikia matyti tokių dalykų.

Aš noriu keltis. Ji man sako, tu nesikelk, mes dabar tuoj. Aš sakau, galima, gydytoja, kad vis dėlto vyras ateitų. Ne, sako, vyrui nereikia. Gimdymas yra gimdymas, o šito geriau nereikia matyti. Ji pasakė, mes tvarkysimės pačios. Aš galvojau, kad gimdysiu ir neišsivaizdavau šito be savo vyro, be jo pagalbos, aš buvau pasimetusi ir tokia vieniša...

...paskui pajutau, kad vyras laiko mano ranką. Ir į lovą įkritau kaip į pūkus. Buvo lengva lengva. Mane šnekino. Visai nenorėjau atsigauti. Buvo taip minkšta, gera. Bet kažkodėl verkiau. Visi klausinėjo: tu mane pažįsti? Sakau, aš jus visus pažįstu, bet aš tikrai nenoriu kalbėti. Ir nekalbėjau. Tik verkiau.

Aš įsivaizdavau visa tai kitaip. Norėjau pati gimdyti.

Paskui gydytoja sakė, kad vyras buvo labai pasimetęs. Kai jam pasakė, kad jau viskas sutvarkyta, jis nelabai suprato, kas sutvarkyta. Tik sėdėjo prie manęs, kol aš atsigavau. Jis man tikrai labai daug padėjo. Jis išvažiavo tik tada, kai aš nusiraminau. Bet po kurio laiko aš vėl pradėjau verkti. Tada atėjo draugė. Ji sako, verk, reikia verkti. Ji man

pradėjo kažką kalbėti apie Dievą. Apie tai, kad mes nuolat turim galvoti apie tuos, kurie neatėjo, ir apie tuos, kurie išėjo. Nežinau, kokiū būdu, bet jai pavyko mane nuraminti. Šiaip aš esu netikinti, bet jai pavyko mane nuraminti ir aš užmigau. Ir nieko nesapnavau. Ir man nieko neskaudėjo. Tik iš ryto moterys pasakė, kad aš labai dejavau.

Aš pati galvoju, kad mane nubaudė. Kas nubaudė, aš nežinau. Arba tiesiog man buvo leista pasirinkti, bet kaip nuosprendį. Mano svajonė buvo turėti daug vaikų. O vyrui, jis iš daugiavaikės šeimos, daug vaikų kažkaip nelabai prie širdies. Taigi jis nenorėjo dar vieno vaiko. Aš labai myliu savo vyrą. Ir aš viena nusprendžiau, kad atsisakysiu to vaiko. Tam, kad nebūtų kažkokių skaudžių pasekmių paskui. Kad mano vyrui tai nebūtų našta, o man kažkokia nevilties apraiška. Nuėjau pas gydytoją ir pasakiau, kad aš esu nėščia, bet norėčiau pasidaryti valymą. Ji sako, dabar aš negaliu nustatyti, ar tu esi nėščia, nes dar labai mažas nėštumas. Pasidaryk testą. Pasidariau vieną rytą, testas neigiamas, bet aš žinau, kad esu nėščia. Darausį kitą testą kitą rytą. Jis teigiamas.

Gydytoja išrašė receptą vaistams nuo uždegimo, nes jutau, kad nuo pat pirmų pastojimo dienų atsirado kažkoks uždegimas. Dar pasakė, tu gerai pagalvok ir nuspręsk, ir paskambink man, jei kažkas keisis. Bet jau buvo paskirta diena ir laikas.

Grįžau namo. Dar turėjau keletą dienų, skirtų išsigydyti tam uždegimui. Ir aš pasakiau vyrui, kad esu nėščia ir su juo skiriuosi. Sakau, aš nenoriu gyventi su tavim. Ir kadangi aš su tavim skiriuosi, aš darausi valymą, nes nenoriu, kad šitas vaikas gyventų be tėvo.

Jis sako, ar tu pagalvojai apie tą, kuris jau yra vaikas. Sakau, taip, bet, man atrodo, taip bus geriau. Tada jis pasakė, žinok, kad ir kur tu bėgtum, kad ir ką darytum, aš visur eisiu paskui tave, nes aš tave myliu. Ir sako, prašau, nedaryk to valymo. Auginkim mes tą vaiką, ir jį mylėsime, ir duosim viską, ką galėsime. Parodysim jam savo meilę, šilumą, dėmesį, rūpestį ir vargą mes jam parodysim. Bet nesiskirkim, gyvenkim kartu.

Aš jam sakau, gerai, bet mes esam ant liepto galo. Tai paskutinis mūsų pasirinkimas. Ir tiesiog nuo tos akimirkos mūsų šeimoj įsiliepsnojo kažkokia ugnis. Mūsų santykiuose, bendravime... Mes suvokėm, kad esam vienas asmuo. Mūsų šeima – tai yra vienas asmuo, kuris ir jaučia, ir valgo, ir gyvena viską vienaip, vienu pojūčiu. Ir tai taip vienijo, jungė. Ir visi santykiai buvo tokie, niekada nemaniau, kad tokie gali būti, nebent tik svajojau ir sapnavau apie tai. Ir visas tas laikas buvo kažkoks neįprastas, kažkoks malonus, labai vieningas.

Bet prie viso to jungėsi ir nuojauta, kad kažkas yra negerai. Aš galvoju, kad mane ir vyrą tas neatėjęs arba tas išėjęs vaikas nubaudė. Jis mums parodė, kokie mes vis dėlto esam žiaurūs ir negailestingi ateinančiai gyvybei. Mes abejojame. Mes nepasiruošę. Tam reikia ruoštis. Apie tai reikia galvoti dar prieš pradėdant ją. Tai didžiulė pamoka. Aš žinau, kad tas vaikas kažkur yra. Aš jo nesapnuoju, bet jis yra. Ir aš visą gyvenimą jausiu kaltę prieš jį. Kaip aš galėjau, norėdama turėti daug vaikų, šitaip daryti? Vardan ko? Vardan meilės savo vyrui? Vardan jo patogumo ir gerovės? Vardan jo realistinio požiūrio į gyvenimą? Vardan to, kad sunku gyventi, sunku pragyventi? Ten kur vienas, ten ir antras užauga. Kaip aš galėjau šitaip pasirinkti? Man atrodo, aš sau niekada neatleisiu. Mūsų santykiai iki šiol tebėra tokie geri, tokie fantastiški, tokie, kokie buvo nėštumo metu.

Ir aš manau, kad būtent šio vaiko praradimas mums atvėrė akis į naują gyvenimą. Būtent jis mums parodė kelią. Nes aš to vaiko pradėjau labai norėti, kai vyras pasakė tokius žodžius. Ir aš mačiau, kaip jis jo nori. Kaip apie jį svajoja. Kaip jis atsargiai elgiasi. Niekada jo tokio nemačiau iki tol. Jis nebent taip su savo darbo įrankiais elgiasi. Su tokia meile, su tokiu begaliniu rūpesčiu, su tokiu atsidavimu. Jis drožia šaukštą, jis jį gimdo...

...tuos tris su puse mėnesio, jis gimdė mintį apie tą vaiką. Jis jį išsvajojo. Atsivėrė naujas kvėpavimas, kuris mums suteikė viltį, tikėjimą. Aš dabar negalėčiau pabloginti santykių šeimoje, nes aš prarasčiau to vaiko pasitikėjimą. Aš esu dėkinga tam vaikui.

Mano vyras klausė, ar jis gali čia ateiti? Ne, sakau, čia bus tikrai mamos. Bet, sako, juk ir man skauda. Ar tu man papasakosi, kai grįši? Sakau, taip. Jis dar nelabai suvokia, kas įvyko. Jis mato, kad aš neskaltiu, netvarkau mažų rūbėlių, bet vėl juos pakuoju į maišus. Jis mato, kad aš vėl pasidariau negraži, sulysusi. Ir kad aš nepilnėju. Kai grįžau namo, verkiau ir verkiau. Ir nesupratau kodėl. Ir negalėjau žiūrėti į mažus vaikus. Gimė ta Emilija, kai aš gulėjau lignoninė. Kvietė eiti lankyti, o aš negalėjau prisiversti net paskambinti ir pasiteirauti, kaip ji jaučiasi. Negalėjau žiūrėti į mažus vaikus, o tuo labiau į Emiliją. Kai „Lėlės“ teatre aš juos pamačiau, aš net prieiti negalėjau. Mane kažkas nutempė lyg girtą. Brolienė su Emilija ant rankų man atrodė lyg svetima, lyg būtų kažkokia pasipūtusi pamaiva. O iš tikrųjų manyje tūnojo viena mintis: ji turi, o aš neturiu.

Iš tiesų šitas jausmas man irgi pažįstamas. Po persileidimo aš labai ilgai negalėjau žiūrėti į mažus vaikus. Kaip tik tą vasarą gimė mano draugės Olgos antra dukrelė. Protu aš aiškiausiai suvokiau, kad būtų labai gražu ją pasveikinti, aplankyti, bet niekaip negalėjau prisiversti. Kai susitikome per Pribuvėjos dieną, man buvo didžiausias išbandymas, prieiti prie jos, apkabinti, pažiūrėti į jos mažylę. Tiek mažylių buvo aplinkui ir tarp jų niekada nebus manojo...

Austė: Tai toks skausmas, toks skausmas...

Kaip gerai, kad mes čia esame. Turi būti tokia vieta ir tokie žmonės, kurie priimtų ir išklausytų. Man nebuvo problemų, kad mane išklausytų ir išgirstų, kad aš neturėčiau kam pasipasakoti. Dėl to man nebuvo sunku. Mano sunkumas yra mano baimė pradėti naują gyvybę ir aš dėl to čia.

Gabija: Kai aš gimdžiau antrą vaiką, supratau, jeigu vaikui tikrai lemta ateiti čia, pas tave, jis ateis per visas tavo baimes...

Austė: Aš labai dėkinga, Saule, tau. Tu kaip žaibas iš giedro

dangaus. Ir tada, kai aš ruošiausi dukrelę gimdyti, ir dabar. Tu ir laimėj, ir varge padedi.

Saulė: Oi, padainuoti norisi... Atrodo, jie kiekvieną dieną yra šalia, tokia kasdienybė, tokia įprastybė. O iš tikrųjų juk galėjo jų ir nebūti...

Medeinė: Prisiminiau, kad mano močiutė nesakydavo „nėščia moteris“, bet „prie vilties“...

Ne. Mes nelaukėm to vaiko. Bet nieko nesiruošėm daryti. Negalvojau, kad reikia juo atsikratyti. Mes jo tiesiog nelaukėm. Buvo praėję tik metai po pirmojo gimimo. Aš visus tuos metus tiesiog paniškai bijojau pastoti. Bijojau, bijojau ir prisibijojau. Šiaip aš pragmatiškas žmogus, visą laiką nors skaičiuoju, tai pinigus, tai dar ką nors. Naudinga ar nenaudinga, galėsiu ar negalėsiu? Ar turėsiu sveikatos, kur gyvensim? Aha, pirma – buto nėra, tada mes dar nuomavom butą, antra – mes čia, Vilniuj, neturim artimų žmonių, kurie galėtų mums padėti auginti vaiką. Mūsų abiejų tėvai toli.

Galvojau, kokia gėda. Kokia aš kvaila, necivilizuota moteris. Ką apie mane pagalvos žmonės. Vienam dar tik metai, jau antras pakeliui. Bijojau net kam nors pasakyti. Tai buvo savotiškas vienišumo jausmas. Nelabai su kuo galėjau pasišnekėti. Tiesiog gėdijausi, kad taip atsitiko.

Kažkodėl visi vyrai išvažiuoja tada, kai pastoji. Mano vyras buvo išvažiavęs į komandiruotę. Ir, kaip tyčia, į tokią ilgą, kad aš jo laukiau, laukiau, nesulaukiau.

Paskambinau mamai, galvojau, kaip jai reikės pasakyti. Jos reakcija buvo maždaug tokia: „O siaube, o Dieve, kas dabar bus!“

Mama, sakau, nusiramink. Aš tikėjaisi, kad ji man pasakys: nusiramink. Bet aš jai turėjau sakyti: mama, nusiramink, tu nesijaudink, mes kaip nors. Galvojau, nemyli manęs, tai ir nereikia. Pasidarysiu viską pati. Vaizdavau save labai stiprią. Suėjo lygiai septynios savaitės. Tą vakarą grįžo vyras iš tos savo komandiruotės. Pasidarė lengviau. Mes ilgai šnekėjomės. Man pasidarė lyg šilčiau, jaučiau. Bandėm save nuraminti, kad tai nėra nei taip baisu, nei taip tragiška, nei tas skirtumas toks mažas, nei ta materialinė padėtis mūsų tokia jau labai bloga. Na, visaip pasitaiko.

Mane paguldė į ligoninę. Aišku, rado, kad mano kaklelis blogas, silpnas. Mat pirmą gimdžiau namuose, todėl „sugadinau“ kaklelį... Kraujavau visą laiką. Pragulėjau turbūt tris dienas. Pirmą parą dar sąrėmių nebuvo, antrą parą sąrėmiai prasidėjo ir tęsėsi visą trečią parą. Gimdžiau. Aš negailėjau to vaiko, bet man buvo gėda, kad tokia kvaila situacija.

Iki tol maniau, kad persileidimai būna labai retai, kad turi būti kažkoks ypatingas atvejis. Nemaniau, kad taip paprastai gali prasidėti persileidimas. Ir jis vyko, vyko.

Rytą gydytoja sako, na, mes čia nieko gero nesulauksim. Kaklelis šiek tiek prasivėręs... Mane nuvežė į operacinę, gydytoja apsimovė pirštines ir atsistojo į karatė pozą priešais mane. Dar kartą viską gerai apžiūrėjo. Pirštai tvarkoj, pirštines vietoje. Toks, suprantate, profesionalas. Superprofacionalas.

Tuo metu pagalvojau, Jėzau, kaip aš nenorėčiau pas tokį profesionalą gimdyti. Aš draugės noriu, man nereikia profesionalo. Ir užmigau...

...buvau geros nuotaikos, nes sąrėmiai praėjo, nebeskaudėjo. Išleido mane namo. Ir

buvo ne tiek skaudu, kad aš nebeturiu to vaiko, bet tiesiog buvo labai gėda, kad nemokėjau saugotis. Aš supratau, kad tas vaikas negimė dėl mūsų kaltės. Galbūt būčiau laukusi jo kitaip, jei ne tokia aplinkinių reakcija, kai aš pasakiau, kad vėl esu nėščia. Man buvo gėda, kad aš, suaugęs žmogus, 23 metų moteris, taip kvailai elgiuos. Aš juokavau savo vyrui: na ką, mes daugiau nesusitiksim, kai numirsim, nes tu eisi į dangų, o aš į pragarą. Labai ilgai galvojau, kad manęs į dangų nepriims, o vyras čia niekuo dėtas...

Paskui atsirado dar visokių baimių. Pirmą mintis buvo – gal negalėsiu daugiau turėti vaikų. Galvojau, tai man bus bausmė. Paskui ėmiau galvoti, kad tas mano kaklelis gal iš tikrųjų labai blogas. Labai supykau ant savęs, kad esu niekam tikusi. Išdalinau vyresnio vaiko drabužėlius. Pasakiau, ne, daugiau viskas, jokių vaikų. Neracionalu, nenaudinga, nieko gero neduoda tie vaikai. Apskritai moteriškas gyvenimas yra kvailas. Pradėjau trumpai kirptis plaukus. Norėjau būti panaši į vyrą. Dar ilgai galvojau, kad mane šitaip nubaudė ir už sekso malonumus... daugelį kartų man taip atrodė, kad jeigu man pavyksta atsipalaiduoti ir nors kiek geriau praleisti vakarą, kitą dieną man būtinai kas nors atsitiks. Kaip taisyklė. Mama išsiveža sūnų sveiką. (Kai jis trupučiuoką paaugo, mama pasiimdavo jį kokiais savaitei.) Kai tik mes likdavom dviese, po dviejų dienų skambina mama ir sako: vaikas kosėja. Ačiū, sakau.

(Moterys juokiasi.)

Medeinė: Aš vėl laukiuosi ir džiaugiuosi, nes maniau, gal aš niekada nebegalėsiu turėti vaikų. Dabar aš džiaugiuosi, kad manęs per daug stipriai nenubaudė...

Saulė: Tu mane, kad tai bausmė?

Medeinė: Taip, aš maniau, kad tai bausmė. Aš nenuėjau ir nepasakiau, kad aš noriu aborto, bet iš tikrųjų aš buvau visiškai nepasiruošusi tam vaikui. Man tai buvo smūgis, ir aš sureagavau labai stipriai, netgi kažkaip agresyviai. Aš nedariau jokių realių žingsnių, bet kai tau septynias savaites nerimas drasko krūtinę ir nuolatos skauda širdį, ne šiaip skauda, bet nuo jausmų atsiranda širdies skausmas, kai tau norisi šaukti, rėkti, aš manau, tai turi poveikį. Tuo metu aš tai priėmiau kaip tragediją. Jam nebuvo palikta vietos mano gyvenime, nebuvo jam nieko šviesesnio, nė mažyčio džiaugsmelio.

Man labai sunku patikėti, kad vyrui tai yra labai svarbu. Jie tiesiog, kaip tu sakei, yra iš kitokio molio.

Gabija: Nesurandam mes takelio vienas kitam pasipasakoti. Aš ilgai galvojau, kad tik mūsų šeimoje taip, kiekvienas kenčiam atskirai...

Medeinė: Aš negaliu sakyti, mes iš tikrųjų apie tai pasikalbėjom ir ne vieną kartą. Vyras pasakė, kad taip pat jaučiasi kaltas ir kad jam nemalonu, kad šitaip viskas įvyko. Bet aš nesu visai tikra, kad jam tai iš tikrųjų svarbu. Aš pasakau aiškiai. Jis pasako labai švelniai ir manęs neįtikina. Aš dabar galvoju, jeigu būčiau dar stipresnė, aš viena pagimdyčiau. Kad man nieko nereikėtų prašyti... manau, kad tas kartas mus šiek tiek atitolino. Ir dabar noriu kuo mažiau prisiminti tai, kas buvo. Dabar yra šitas laukimas...

Aš jau sakiau, kad labai norėjau būti civilizuota moteris. Taigi aš nuėjau pas ginekologę, ji man išrašė kontracepcijos. Aš ją išgėriau, naktį tris kartus vėmiau, paskui visą parą man makalavosi širdis ir tada aš nutariau, kad nebebūsiu civilizuota moteris. Ir išnyko baimė...

Austė: Kai pagalvoji, kokios tos civilizuotos moterys su tokiom silpnom širdim...

Laima: Dabar iš didesnio atstumo gal blaivesnė esu ir galiu visa tai įvertinti. Po trijų su puse metų galiu pasakyti, kad tai buvo vis dėlto didesnis atradimas negu praradimas. Kad tas mažas angelėlis, aplankęs mane, buvo mano naujo kelio pradžia. Jis atvėrė mano akis. Jis man davė daugiau, negu kad gyvas ir augantis vaikas gali duoti mamai. Jis buvo toks didelis Mokytojas, kokio aš niekada neturėjau. Man labai gera, kad aš turiu savo mažą angelą, kuris man gali padėti, kuris būna su manimi, mane pasaugo, kuris man parodo kelią. Arba jeigu jis tyli, aš žinau, kažkas yra ne taip. Aš irgi ilgai galvojau, kad mane baudžia. Maniau, kad žinau už ką, kodėl taip atsitiko... Dabar aš supratau, kad Dievas nebaudžia. Dievas myli. Aš supratau, kad tai yra jo meilė, parodyta man, jo dėmesys. Reikėjo vieną kartą gerai mane papurtyti, kad išgirsčiau, pamatyčiau, suprasčiau. Kaip skaudžiau, kaip aiškiau gali parodyti moteriai jos problemas, jei ne per tai, kas jai iš tikrųjų yra labai asmeniška, labai jos – kūdikis. O antrą dovaną gavau tada, kai gimė kitas vaikas. Aš supratau, kad aš viską darau gerai. Aš jiems daviau vienodus vardus. Dabar aš turiu juos abu. Vieną laikau rankose, kitas kažkur šviečia. Aš dėkoju jam. Aš labai jį myliu.

Milda: Gal ir keista, bet aš nesijaučiu nei kalta, nei turiu priežastį, dėl ko galėčiau save kaltinti. Net ir gerai paieškojusi negalėčiau rasti. Kodėl tas vaikelis išėjo? Aš galvoju apie prasmę, kurią nešė tas vaikelis. Kokią prasmę turėjo jo apsilankymas man, vyrui, seneliams, mūsų dukrai?

Aš galvoju, kad niekas pasaulyje nėra toks laimingas kaip moteris, bet niekas pasaulyje nėra taip smerkiamas, mušamas, kankinamas, niekinamas kaip moteris. Aš galvoju, kad mūsų visas gyvenimas yra ištisinis aukojimas – aukojame savo karjerą, savo jaunystę, savo kūrybingumą. Pagaliau mes aukojame vaikus. Ir jeigu mes juos aukojame, tai turėtume juos aukoti vardan didesnio savo moteriškumo. Ne kažkokio užsispyrimo, tvirtumo ar didvyriškumo, o vardan didesnio artumo su savo kūnu, su savo vidiniu „aš“, su savo vidine mergaite.

Visas tas dienas, sąžiningai gulėdama suspaudusi kojas ir besąlygiškai vykdydama visus nurodymus, galvojau apie šituos dalykus. Tos mintys labai palengvino mano išgyvenimus ir, žinoma, buvo daug lengviau, kad visa tai vyko namie, ramiai. Ta neišvengiamybė neatėjo staiga, netikėtai. Vaikelis išeidinėjo ramiai, tyliai, taip, kad aš spėčiau suvokti, kas vyksta. Trys dienos buvo mažyčio kraujavimo, trys dienos šiek tiek didesnio. Daugybė moterų persileidžia ir persileisdavo iki manęs, ir nemirdavo, todėl, aš galvojau, taip pat nemirsiu. Jaučiau, kaip sunku yra vaikui išeiti, kaip jo siela iš lėto, palengva atsisveikina ir aš nenorėjau nei jo skubinti, nei lėtinti. Jaučiau, kad jeigu kas nors įsikiš iš pašalies, tai sujauks visą tą procesą. Tiek atėjimo, tiek išėjimo kelias yra labai trapus, unikalus ir subtilus ir, ko gero, išorinis įsikišimas labai prisideda prie kaltės jausmo sustiprinimo. Aš nenorėjau gyventi su kaltės jausmu.

Į visą šitą atsisveikinimo, išėjimo procesą buvo pašvęstas ir vyras. Tas kelias dienas iš tikrųjų mūsų santykiai buvo tokie, kokie, aš manau, turėtų būti santykiai tarp vyro ir

žmonos. Bet tokiems santykiams reikia pastangų, netgi talento, tam reikia, kad kažkas nuolat tarp tų žmonių vyktų, kada kalbama ir suprantama jau ne žodžiais, kada abu žmonės suvokia vienas kitą, tarsi matytų ir jaustų vienas antro gimimą. Aš mačiau, kaip atgijo moteriškoji vyro sielos pusė. Jis pradėjo suvokti mano išgyvenimus ir jausmus, juos priimti, ir praradimą jis išgyveno kaip savo paties, tarsi ir jis nešiotų tą vaikelį.

Kai viskas artėjo į pabaigą, taip atsitiko, kad porai valandų vyras būtinai turėjo išvažiuoti, ir aš likau viena. Manęs aplankyti atėjo draugė. Ji irgi išėjo, ir aš supratau, kad dabar aš pagimdysiu tai, kas dar liko nepagimdyta. Taip ir buvo. Aš ramiai paėmiau tą mažą gumulėlį, įdėjau į gražų indelį, uždengiau rankšluostėliu, uždegiau žvakelę, paverkiau. Kai parbėgo vyras, jis viską suprato akimirksniu. Mes prasėdėjome kartu gal porą valandų, o gal penkias, laikas tuoj metu išnyko, o kai pajutome, kad jau atsisveikiname su tuo neatėjusiu vaikelium, paskambinome savo gydytojai, kad viskas baigėsi, ir nuvažiavome pas ją. Jei viskas vyksta ramiai, be sumaišties, yra didelė tikimybė, kad medicinai beveik nieko nereikės daryti. Kūnas pats susitvarkys. Gamta nėra kvaila. Ji gerai surėdė moters kūną. Mums tas vizitas buvo greičiau profilaktinė priemonė, apsidraudimas. Mano gimda išsivalė be jokių papildomų intervencijų. Kraujavimas greitai liovėsi. Po dviejų savaitių prasidėjo menstruacijos. Jokių fiziologinių, fizinių problemų nebuvo. Problemos, kurios kyla fiziniame kūne, dažniausiai ateina iš mūsų dvasinio pasaulio. Aš galvojau apie dvasines problemas. Tuo metu buvau gerokai prislėgta kitų moterų kančios. Pirmomis savo nėštumo savaitėmis įrašinėju didelį interviu su išprievartautomis merginomis, ir tų mergaičių, jaunų moterų kančia man atrodė tokia didelė, tokia baisi. Negalėjau abejingai klausytis tų istorijų. Taip pat kaip girdžiu kiekvienos jūsų istoriją ir negaliu sulaukyti ašarų...

Tas vaikelis mus pamokė labai svarbių dalykų ir išėjo. Vaikas yra mūsų ryšys su gamta. Galbūt tam vaikeliumi reikėjo daugiau gamtiško, laukinio moteriškumo. Juk visais laikais daugiausiai gimdė jaunos moterys, kurios savyje dar turėjo daug laukinės gamtos. Aš nežinau, ar dar norėčiau gimdyti. Pradžioje visiškai taip pat, kaip pasakojo Austė, man buvo nepakeliamai sunku matyti svetimus vaikus. Dabar man atrodo, kad su ta patirtimi aš išsiplėčiau, atsivėriau pasauliui taip, tarsi visi vaikai būtų ir mano vaikai, aš džiaugiuosi už kiekvieną žmogų, atėjusį į šią žemę ir bandau suprasti, kokį uždavinį jis čia atlieka ir, jei jam reikia mano pagalbos, padėti. Ir ramiai palydžiu kiekvieną neatėjusį.

Saulė: Jeigu jis turi planą čia ateiti, tai jis ras plyšį ir ateis...

Milda: Taip, jeigu vaikelis ateina, tai tu jo neišvarysi.

Saulė: Jokia kontracepcija nepadės.

Milda: Jeigu jis svyruoja ir abejoja, jis ras plyšį išeiti.

Persileidimas ir abortas nėra tokios tolimos sąvokos, kaip jas suvokia visuomenė. Mes pačios jaučiam, kad tai pati netektis.

Vaiva: Viena mano pažįstama, jauna 19 metų moteris, neseniai pagimdė vaiką, bet prieš tai turėjo du abortus. Ji pati man tai pasakojo. Tas jos draugas, nuo kurio tie vaikeliai, mano geras pažįstamas. Jis man aiškino, kad ji pati nusprendė ir jam pasakė, kad atseit čia ne tavo reikalas, tu nesirūpink, čia mano problema, aš su ja susidorosiu pati. Ir jis kaifavo nuo tų žodžių: „O, čia tai moteris, o, čia tai aš suprantu...“ Nuo to laiko mano

požiūris į jį sušlubavo...

Laima: Švelniai tariant...

Gabija: Matyt, visos panašius jausmus pajutom...

Sėdėdama šitame rate prisiminiau savo mamą. Noriu papasakoti apie ją, o paskui dar ir apie save. Mama man kažkada pasakė: galėjau turėti ne tik jus dvi. Po Rūtos, mano sesers, buvo dar keturi nėštumai. Mama net nevadino to abortais, tai buvo vadinama mėnesinių sureguliuavimu. Mūsų motinos iš tos kartos, kur buvo aiškinama, kad tai mėnesinių sureguliuavimas.

Aš jai sakau, bet tu supranti, ką tu darei? Mama, tu įsivaizduoji, aš turėčiau dar keturis brolius ir seseris. Ji sako, mes nebūtume jūsų išmaitinę. Sakau, būtumėt, mus juk dvi užauginot. Ir kai pagalvoji, kad šitiek man artimų žmonių dar prašėsi į pasaulį, man kartais taip gaila pasidaro."

Saulė: O gal koks vienas būtų buvęs bjaurus broliūkštis, kuris tave gniūžtėm apmėtytų...

Gabija: Dabar pasakysiu dar vieną dalyką. Kai man buvo 18 metų, aš patyriau lygiai tokį pat malonumą, kaip ir tu, Vaiva. Aš buvau labai jauna. Dar abitūros egzaminų nebuvau laikiusi. Aš žinojau, kaip atsiranda vaikai, bet niekada negalvojau, kad taip būna iš tikrųjų... Kai aš klausiau tavęs, aš galvojau, kad turiu dvigubą patirtį. Žinau, kas tai yra pačiai nueiti ir pasiprašyti, ir žinau, kas tai yra, kai tu nenori, kad tai įvyktų, ir saugaisi. Bet, kai man buvo 18 metų, aš iš viso nežinojau, kur aš einu, ką aš darau. Aš nuėjau į ligoninę. Pinigus laikau suspaudusi saujoje. Į tavo būsenas ten nesigilina...

Jis nebuvo mano vyras. Jis man pasakė labai konkrečiai: „Ką, koksai vaikas!?", kai aš pasakiau, kad man prapuolė mėnesinės. Reakcija buvo tokia, kad atrodė nėra jokio pasirinkimo:

„Kiek reikia pinigų?“

„Aš nežinau.“

„Sužinok, kiek.“

Viskas, kalba buvo tokia. Tai buvo žmogus, su kuriuo aš bendravau du metus. Tik tada aš jį pamačiau dar ir iš kitos pusės. Žinoma, po to jau nebegalėjo būti jokio bendravimo. Aš ėjau viena. Taip kaip tu. Nuėjau pas pirmą pasitaikiusią gydytoją. Sakau, man reikia... Keturiasdešimtmetė moteris žiūri į mane ir sako, vaikelį, vaikelį, ar tu žinai, ką darai? Sakau, man būtina reikia. Ir aš negaliu likti ligoninėje per naktį. Man reikia tą pačią dieną grįžti namo. O mano nėštumas jau buvo padoriai didelis – 2 mėnesiai...

...Toks keistas šaltas jausmas. Sienos šaltos. Mane paguldo. Sesutė glosto galvą. Sako, kokia ilgaplaukė. Tokie prisiminimai. Kai atsibudau, palatos lubos. Žiūriu aš į tas lubas. Moterys palatoj guli sulaikymui. Jos į mane labai priešiška žiūri. Žiūri dėl to, kad aš esu ta, kuri pati atsisako, o jos laiko. Laiko taip stipriai, kaip mes visos laikėm. Į mane žiūri kaip į paskutinę paskutinę... Man taip norisi gerti po narkozės, ir aš įsitikinusi, kad nė viena nepaduos puodelio. Aš atsistojau iš lovos ir terkšt bala kraujo, nes kaip atveža iš operacinės su tais marškiniiais, tai taip ir paguldo. Ir man pradeda baisiai svaigti galva. Viena moteris, atrodo, ji už mane jaunesnė, prieina prie manęs ir paduoda stiklinę. Sako: „Nuo ryto liko mano kompotas. Išgerk“. Aš išgeriu tą stiklinę ir krentu atgal į lovą. Po to

vėl keliuos, nušliaužiu iki tualetu, priropoju iki budinčios stalėlio ir sakau, išrašykite mane namo. Į mane žiūri nesuprantančiom akim, sako, reikia gydytoją pakviesti. Sakau, man reikia namo, dabar. Ultimatumas. Aš pasirašau visus popierius, nes aš turiu tučiuojau iš čia išeiti. Ir aš išėjau. Gydytoja man pasakė, po valandos aš tau skambinu į namus, jeigu tu per tą laiką neatsidursi namuose, aš keliu aliarmą. O kaip vakare man pareiti į namus, kai ten yra mama, tėvas? Aš išeinu iš ligoninės ir einu šlitinėdama. Taip, kaip tu pasakojai. Į mane spokso žmonės. Aš atsiremiu į medį prie šv. Jokūbo ligoninės. Pereinu į kitą gatvės pusę. Aš žinau, kad man reikia pasigauti taksi. Aš vėl atsiremiu į medį. Eina du bičiai, vienas sako: „Žiūrėk, kaip prisigėrė, kad šalia medžio pastovėti negali“. O aš pasisuku į juos, manyje net apmaudo nėra, vieną stveriu ir sakau: „Sustabdyk man taksi. Man labai reikia“. Jis į mane žiūri, sako draugui: „Ji negirta“. Jis sustabdo taksi. Važiuoju ir atsime nu tą kelią savo kūne. Duobė. Kai mašina šokteli, mane toks skausmas nutvilko, kad aš tik įkvepiu oro ir mane išpila prakaitas. Aš parvažiuoju namo ir turiu įeiti taip lyg niekur nieko. Atsigulu į lovą. Guliu ir negaliu pasikelti. Žinau, kad man reikia kažką suvaidinti. Visų pirma nėra jėgų, o visų antra nėra vidinio noro vaidinti. Viduje taip bloga, kad man nusispjauti, ką jie pagalvos. Nebėra savisaugos jausmo. Ir tada mama pradėjo manęs klausinėti – tau negera, tau bloga? Ir aš jai pasakiau tiesą. Sakau, aš dabar esu visa išdraskyta, kalbėtis apie tai nenoriu ir apskritai nenoriu, kad tu man gyvenime apie tai primintum. O to žmogaus aš daugiau nebemačiau. Taip baigėsi graži dviejų metų draugystė. Aš tada buvau piemenė, o tas žmogus buvo žymiai vyresnis už mane...

Tai tokia mano dviguba patirtis. Nuo to laiko aš visuomet degiojau žvakeles. Nuo 19 metų. Aš žinojau, kad turiu tokią nuodėmę. Ir kad aš turiu kam uždegti žvakelę. Man buvo keista, kad per šitas Vėlines nebeuždegiau žvakelių. Šiaip degdavau dvi žvakeles, vienam, kurio pati nenorėjau, kitam, kurį laikiau ir nesugebėjau išlaikyti.

Saulė: Mes paaukojom šitiems vaikams savo kasas, savo jaunystę. Kiek daug, aš įsivaizduoju, moterų po to kirposi plaukus, kad nesijaustų tokios kaltos. Už tai, kad neišsaugojo, kad pasidavė. Aš norėčiau paverkti už savo mamą, už savo močiutes. Už tai, kad esu viena ir neturiu nei brolių, nei seserų. Už tai, kad mano mama irgi nusikirpo plaukus, kad jai irgi be galo skaudėjo. Ir už tavo vaikus, Gabija, ir už tavo, Vaiva, ir už tavo, Auste, ir už tavo, Laima, ir už tavo, Medeine, ir už savo, ir už tavo, Milda. Taip norisi paraudoti. Tegu šitas kauburėlis dega mums visiems.

Medeine, norėčiau, kad tavo vaikelis, kurį tu dabar nešioji, neišsigastų, kad jis susitkęs tuos visus vaikus tenai viršuje, debesėlyje, jiems pasakytų, kad yra daug mamų, daug kūnų, daug indų, į kuriuos galima ateiti. Kad mūsų kūnai tokie geri, tokie dideli, tokie meilūs ir draugiški.

Galvoju, kad jokios meditacijos negali atstoti to, ką mes šiandien visos kartu išgyvenome. Aš tiesiog labai noriu užsidengti ir tiesiog pabūti...

(Moterys užsidengia galvas juodomis skaromis.)

Saulė (sudejuoja): Oi, jūs neatėję...

Grįžusios iš savo vidinės kelionės moterys paima didelį padėklą su įvairiais vaisiais ir dalijasi juos, glaudžia juos, tokius vėsius ir glotnius, prie įkaitusių nuo ašarų ir emocijų skruostų.

Šypsosi. Didelis palengvėjimas.

Austė: Aš nesikirpsiu plaukų, aš juos auginsiu...

Saulė sugrįžusioms iš ritualinės kelionės sako pasveikinimą: Kad mes visos būtume vaisingos, turtingos savo mintimis, savo meile, savo vaikais ir kad mūsų kūnas iš tikrųjų būtų gražus indas. Dabar mes jį ir pamaitinkime.

Kūdikio mirtis

Noriu pateikti pasakojimą apie jauną šeimą, apie kurią išgirdau iš gydytojos pribuvėjos Vidmantės. Tai istorija apie orią mirtį ir mūsų gyvųjų priedermę išeinantiems.

„Pas mane jie atėjo iš klinikų. Ten jiems pasakė, kad kažkas yra blogai su jų vaikieliu ir kad reikėtų nutraukti nėštumą. Jie atsisakė tai daryti ir gydytoja jiems liepė ateiti, kai prasidės gimdymas arba nustos jausti vaiko judesius.

Jie atėjo pas mane, tokie jaunučiai, jiems abiem buvo vos po 19 metų, bet labai tvirti ir subrendę savo viduje. Mama pasakė: tai ką, mano vaikas kaip koks išbrokuotas viščiukas iš inkubatoriaus, kad jį galima būtų taip paimti ir išmesti. Aš pasižiūrėjau echoskopu ir iš tikrųjų pamačiau, kad beveik nėra vaisiaus vandenių. Supratau, kad vaikieliui nesivysto inkstai. Atsargiai jiems pasakiau tą žinią, bet jie jau buvo apsisprendę nešioti ir gimdyti.

Mes retkarčiais susitikdavome. Antroje nėštumo pusėje moteriai gerokai pakilo kraujospūdis. Aš tada tikrai labai išsigandau, kad neprasidėtų nėštumo komplikacijos. Ji kaip tik išėjo į dekretines, jie išvažiavo prie jūros, ir kai grįžo, viskas buvo tvarkoje. Jai, matyt, tiesiog jau reikėjo poilsio ir ramybės.

Kai prasidėjo gimdymas, jie nuvažiavo į Klinikas ir labai norėjo, kad aš irgi dalyvačiau. Tą dieną kaip tik buvo sekmadienis ir aš su vaikais viešėjau pas draugus. Kai jie man paskambino, mano draugai, patys auginantys tris vaikučius, parodė neįtikėtiną supratimą ir solidarumą su ta visiškai nepažįstama šeima. Jie pasiliko mano vaikus visai dienai pas save, kad aš galėčiau laisvai būti tiek, kiek man reikės. Kai aš atėjau pas juos, pasirodė, kad vaikelis eina sėdinytė ir jiems siūlė daryti cezarij. Bet vaikelis buvo toks silpnutis. Jis iščiose augo tokiomis sunkiomis sąlygomis, aš pagalvoju, kad jis galbūt ištvėrė tik neišpasakytos savo tėvų meilės ir begalinio tikėjimo dėka. Bet koks sudėtingumas gimdymo metu gali baigtis jo mirtimi. Jie irgi norėjo gimdyti patys. Jai iš tikrųjų labai skaudėjo, buvo labai sunku. Gimdymas vyko palengva, ramiai. Gydytojai po kurio laiko ėmė rūpintis, kad gal jau reikėtų pradėti skatinti, susiruošę lašinti oksitociną. Aš sėdėjau šalia mamos ir jos paklausiau, ar tu žinai, ką jie ruošiasi tau daryti? Gydytojai planuoja leisti skatinamuosius. Ji nustebo, nes niekas jai nieko neaiškino. Ji nedvejodama pasakė: aš atsisakau bet kokių vaistų, nes nenoriu, kad bent kas pakenktų vaikieliui. Tada ėmėme kalbėtis su gydytoja ir prašyti neskatinti. Atsivėrimas vyko tvarkingai, po centimetrą per valandą. Gydytoja, priiminėjusi gimdymą, man nerimastingai ėmė šnibždėti, ar jie supranta, kad mes tokių naujagimių negelbėjame?

Kai mažylis užgimė, jis negalėjo kvėpuoti, nes buvo išsivystę tik trečdalis plaučiukų, bet atėjo neonatologė ir jį iš karto prijungė prie deguonies aparato.

Apie neonatologus reikėtų papasakoti atskirai. Jie iš tikrųjų yra ypatingi žmonės, nepraradę atjautos ir meilės. Jų dėka mažylis išgyveno net šešias valandas. Buvo labai galia, kad iš karto po gimdymo mamai prasidėjo kraujavimas, nes natūraliai neatsidalino placenta ir jai teko skubiai duoti narkozę ir išimti placenta. Per tą laiką tėtis buvo prie mažylio. Kai ji atsibudo po narkozės, pirmas klausimas buvo, ką veikia mūsų mažiukas? Ar tu užmovei jam kojinytes? Ar jam nešalta?

Tėtis sakė: tu žinai, jis buvo atsimerkęs ir į mane pasižiūrėjo. Paskui pajudino rankytę.

Mama labai išgyveno, kad nepabučiavo savo mažiuko iš karto po gimimo. Kai tik ji pajėgė atsistoti, iš karto nuėjome pas vaikelį. Pradžioje buvo ašarų lietus, o paskui mama ėmė šypsotis ir kalbėtis su juo. Taip, iš tiesų kalbėtis su juo. Mes dažnai gėrimės ir grožimės sujaudinti ką tik įvykusi gimimu, sakom vieni kitiems: oi, koks puikus mažylis, kokia stipri ir graži mergytė, oi, koks stiprus buvo išgyvenimas, bet retai kalbame tiesiogiai su užgimusiu kūdikiu. Ji su juo kalbėjosi, vadino gražiausiais žodeliais, glostė, ir kai vaikelis vis labiau merdėjo, ji jam kartojo būk stiprus, būk stiprus, viskas bus gerai. Tu pamatysi, viskas bus gerai. Visi gydytojai ir seselės aplinkui verkė. Per tą laiką tėtis nuvažiavo į katedrą ir atsivežė pažįstamą kunigą, kuris vaikelį pakrikštijo. Žilas senučiukas kunigas irgi verkė ir maldas kalbėjo pašnibždomis. Visi aplinkui kalbėjosi pašnibždomis. Manęs tėvai paprašė pabūti krikšto mama. Kiekvienam savo priimtam vaikieliui įduodu į rankelę mažą dovanėlę, tarsi mažą talismaną, ženklą, palydėjimą į gyvenimą. Man labai patinka skaidrumo ir šviesos akmuo – ametistas. Tada irgi kišenėje turėjau gabalėlį ametisto. Aš įdėjau tą akmenėlį į jo miniatiūrinę rankelę.

Man toptelėjo į galvą mintis, kad reikėtų jiems visiems trims nusifotografuoti. Paskambinau tiems savo draugams, pas kuriuos buvau palikusi savo vaikus ir paprašiau atvežti fotoaparata. Jie atvežė ne tik aparatą, bet ir kamerą. Mes nusifotografavome ir nusifilmavome. Labai įdomu, kad fotoaparate buvo likę gal kokie penki kadrai, o kameroje gal pora minučių laisvos juostos. Tarsi tam žmogui tik tiek ir tereikėjo. Paskui jis ramiai iškeliavo. Per tas šešias valandas mes jautėmės nugyvenę didžiulį, ilgą gyvenimą kartu su tuo naujai užgimusiu ir čia pat išėjusiu žmogumi.

Mama, nepaisydama savo tėvų draudimo, ramiai dalyvavo laidotuvėse. Ji sakė, aš pati turiu viską padaryti iki galo – tik tada būsiu rami.

Ta jaunutė moteris nėra kažkaip ypatingai apsiskaičiusi ar labai išprususi. Atrodė, kad ji elgiasi vedama kažkokio ypatingo žinojimo, kažko didesnio už visas knygas ir artikuluotą išmintį. Atrodė, kad ji savo išmintį semia iš kažkokios amžinos ir begalinės motinstės taurės.“

Noriu pridurti, kad labai svarbu žmogui leisti oriai gimti ir oriai numirti. Nesvarbu, kiek laiko jis gyvena. Toks išgyvenimas mus pačius labai sustiprina ir priartina prie dvasinės pasaulio kokybės.

*Mes save apibrėžiame tuo, ką bendrai atsimename,
ir tuo, ką bendrai užmirštame.*

Aleida Assman

Baigiamieji apmąstymai: Moterų istorijos kūrimas

O ar yra tik viena atmintis ir viena užmarštis? Ne. Dvi atmintys ir dvi užmarštys. Viena oficiali, atstovaujanti vyraujančios visuomenės dalies požiūriui, o kita – „pamiršta“ atmintis.

Ką moterys veikė įvairiais istorijos tarpsniais? – Retai kuri iš jų kariavo, buvo kunigaikščio ar karaliaus žmona, o dar rečiau – karalienė ar kunigaikštė, todėl ir jų istorinio vaidmens tarsi nebuvo jokio. Ilgą istorijos tarpsnį moterys buvo nušalintos nuo dalyvavimo viešame gyvenime, todėl apie jas niekas nerašė. Net ir aktyvioms visuomeninėje scenoje moterims nebuvo palikta vietos oficialioje istorijoje, kurią iš pasirinktų faktų sudėliojo išimtinai vyriškos lyties žmonės. Moterų istorijos buvo išmestos iš oficialios atminties ir liko tik fragmentiški, pagal tautosakos žanrų taisykles perkonstruoti pasakojimai...

...Kai gimiau, abi mano močiutės jau buvo mirusios. Neprisimenu, ar vaikystėje jutau, kad man jų trūko, prisimenu tik, kad vaikams pavydėdavau jų turimų giminių... Nugyvenusi beveik 40 metų, pagimdžiusi savo vaikus, pradėjau skausmingai suvokti, kad su senelėmis negrįžtamai išskeliavo didelė dalis žinių, žinojimo, atėjusio per šimtmečius, išsikristalizavusio iš daugelio kartų gyvenimiškosios patirties, bendravimo etikos, pasakų ir pasakojimų, istorijų ir meilės... Su jų mirtimi dalis gyvosios, žodinės atminties, kuri būtų galėjusi mane jungti su praeitimi, išsityrynė negrįžtamai.

Per pirmuosius savo susitikimus su Dzūkijos pribuvėja Marija 1992–1994 metais, jutau kaip mano praeitis tarsi susijungia su manimi. Tai buvo labai stiprūs išgyvenimai. Bendraudama su Marija pradėjau suvokti savąją kultūrą kaip gyvą fenomeną, matyti jos raidą, dinamiką, pasikeitimus. Man norėjosi fiziškai prisiglausti prie tos svetimos močiutės, paliesti jos seną, išdžiūvusią ranką, suprasti, kas yra senatvė, kokia seno žmogaus kūno šiluma ir kaip pulsuoja kraujas jo gyslomis, kai senas žmogus pasakoja apie savo ilgą ir vingiuotą gyvenimą... Apie gražią jaunystę, meilę, šešis laimingai gimusius vaikus, septintą gimusį negyvą, pokarį, per kurį žuvo jos vyriausias gražuolis sūnus, apie savo, vyro ir vaikų baisius vargus Sibire. Apie tai, kaip ir taigoje reikėjo jos pagalbos gimdančioms moterims...

Galima sakyti, kad iki XX a. antrosios pusės Lietuvos moterų istorija kaip atskira istorija, žinoma, be tokio įvardijimo, egzistavo tik žodinėje, iš kartos į kartą perduodamoje, atmintyje. Apsiginklavę detektyvo kantrybe ir sumanumu, surasime šiek tiek laiškų, vieną kitą dienoraštį, keletą trumpų užuominų kokiame nors valstybiniame leidinyje.

Nuo 1970 m. prasidėjo sąmoningos moterų istorijos studijos Vakaruose. Feministinėmis nuostatomis pagrįsta moterų istorijos perspektyva buvo būtina, nes įprastinė istorija ignoruoja moteris ir moterų įnašą į ją.

Ar įmanoma objektyvi istorija? Moterų istorikės vienareikšmiškai gali atsakyti – ne. Istorijas rašo žmonės su visais savo netobulumais ir visos istorijos yra pilnos sąmoningų

ir nesąmoningų klaidų. Ar moterų istorija galėtų būti labiau nešališka dėl to, kad analizuoja moterų vaidmenį? Ne. Visi istorikai ir visos istorijos yra šališkos. Svarbu yra atskleisti, atpažinti, suvokti tuos šališkumus.

Iš pirmo žvilgsnio keista, bet netgi daugelis feministinių tyrinėjimų suvedami į ekonominių ir socialinių moters problemų aprašymą – tuomet akivaizdi tampa paties feminizmo būtinybė. Tačiau nedaug tėra studijų, kuriose būtų vykusiai pažvelgta į moters vidaus pasaulį.

Feminizmą pirmiausia pradėjome pažinti kaip tokį, kuris iškelia vakarietes – išsilavinusias, modernias, emancipuotas ir sąmoningas, kontroliuojančias savo kūną ir seksualumą bei turinčias visišką laisvę priiminti sprendimus ir įvardijančias tai kaip laimės ir pilnatvės sąlygas moteriai. Vakariečių feminisčių požiūris į trečiojo pasaulio moteris pirmiausia buvo kaip į jų pačių priešpriešą – aukas todėl, kad, jų manymu, neišsilavinusi, skurstanti, suvaržyta tradicijų namų šeimininkė, teturinti ir tebranginanti vaikus, vyrą, visiškai negali savęs atskleisti ir jaustis laiminga.

Reikia nemažai išgyventi ir suvokti pačiai, kad liautumeisi, remdamasi geriausiomis Vakarų feminisčių tradicijomis, mąstyti apie kitų moterų, sakysime, tų, kurios, skirtingai nuo tavęs pačios, nėra turtingos, nedaro sėkmingos karjeros, nesididžiuoja savo motinyste, „klaidas“ ir nepradėtum aiškinti, koks yra prasmingas „sąmoningos“ moters gyvenimas. Kuomet senosios – neišsilavinusios daugiavaikės kaimietės – pribuvėjos pasakojo apie savo sunkaus gyvenimo nuoskaudas, neišsipildžiusius lūkesčius, jos tai darė su niekam nieko neįrodinėjančia ironija. Jos itin gyvai mąstė, kritiškai žvelgė ir į pačias save ir, svarbiausia, visai nelaikė savęs aukomis... Jų gyvenimas mums atrodė labai prasmingas ir realizuotas, galintis ne tik suteikti žinių, bet ir spinduliuojantis puikią sąmonę.

Kviečiame prisijungti prie apmąstymų, kurie patraukė dėmesį skaitant šią knygą, taip pat aprašyti savąją patirtį ir atsiųsti pasakojimą elektroniniu adresu klausk@vaikas.lt

Jūsų pačių kalbėjimas apie savo išgyvenimus, susijusius su vaikų atėjimu, gimimu ar praradimu galėtų prisidėti prie tolimesnių gimties tyrinėjimų.

Mūsų interneto svetainė www.vaikas.lt

Turinys

<i>Pratarmė</i>	7
<i>Įvadas: kaip gyvenimas virsta kokio nors pasakojimo tekstu</i>	11
I dalis. Pribuvėjystės fenomenas	15
<i>Pribuvėjystės istorijos aspektai</i>	16
Pribuvėjos ir intervencijos.....	18
Kas užkrėsdavo gimdyves?.....	19
Gimdymo virtimas bedvasiu gamybos procesu.....	22
Lietuviškos pribuvėjystės bruožai.....	23
Moderniosios akušerijos atsiradimas Lietuvoje po I-ojo Pasaulinio karo.....	27
Senosios pribuvėjystės saulėlydis Lietuvoje.....	29
Sovietinis laikotarpis: materialistinės medicinos įsigalėjimas.....	33
Apie lietuvišką gimdymų namuose judėjimą XX a. pab.....	34
Natūralaus gimdymo judėjimai pasaulyje.....	39
<i>Kas yra pribuvėja?</i>	41
Nuo kulto figūros iki moderniosios medicinos akušerės.....	44
Pribuvėjos pašaukimas.....	46
Pribuvėjos ir raganos.....	47
Pribuvėjų darbo įvertinimas.....	48
<i>Dvasinė pribuvėja</i>	49
Dvasinės pribuvėjystės atsiradimo prielaidos.....	53
Naujųjų pribuvėjų santykiai su oficialiąja medicina.....	55
Dvasinė pribuvėja motinų akimis.....	57
II dalis. Pribuvėjų balsai	61
Saulė. Iš pokalbių su dvasine pribuvėja.....	65
Marija. 100 „anūkų“ bobutė.....	73
Vidmantė. Iš pribuvėjos gydytojos biografijos.....	81
Aurelija. Akušerės kelias nuo ligoninės iki namų.....	85
Michalina. Žolininkė ir žiniuonė.....	88
Albina. Pribuvėjų giminės tęsėja.....	98
Mažos moterų bendruomenės istorija.....	106

Paulina. Mažo kaimelio pribuvėja	110
Pribuvėjystės kelių įvairovė: antroposofinė pribuvėjystė	116
III dalis. Gimdymo kelias	121
<i>Laukimo savimonė</i>	122
Motinystės ir tėvystės pradžia. Bendravimas su kūdikiu iki pradėjimo	123
Žmogaus sielos ir kūno susijungimas. Ankstyvoji sąmoninga motinystė ir tėvystė	126
Vaisiaus kūno kalba	128
Dialogas su kūdikiu	130
<i>Gimdymo kultūra</i>	132
Nuo vizijos prie žinojimo – pagrindinės sąvokos:	132
- gimdymas namuose	133
- gimdymo su pribuvėja principai	134
- gimdymas vandenyje	134
- natūralus gimdymas	136
- švelnus gimdymas	136
- ambulatorinis gimdymas	137
- programuotas gimdymas	137
- kvėpavimas	138
- riksmas	138
- pojūčiai	138
- epiziotomija	139
- epidūrinė nejautra	140
- cezario pjūvis	141
Cezario vaikai	143
Placentos laidojimas – gimdymo kelio pabaiga	145
<i>Pradžia slypinti kiekvienoje moteryje</i>	147
Pirmąpradė gimdymo jėga	147
Kūno atmintis	149
Gimdymo skausmas – ar tik prakeikimas?	151
Motinos ir dukters	153
Motinystės dvilypumas	156

<i>Vyro dalyvavimas gimtyje</i>	159
Tėvo vaidmens prisiėmimas istorijoje	161
Apie „naująjį“ tėvą	166
<i>Apeigos ir moterų bendruomenė</i>	171
Kas yra ritualas?	171
Archetipinė atmintis ir kultūrinė ritualų adaptacija	176
Kūno ir dvasios vientisumas	179
Iniciacija į motinystę	181
Draudimai / tabu	183
IV dalis. Motinų ir tėvų balsai	189
<i>Motinų balsai</i>	191
<i>Tarp gimdymo ir gimimo: komentarai moterų pasakojimams</i>	252
„Kaip gera, kai nėra didelių iš baimės ir nežinojimo akių!“	253
Iniciacijos ritualo privatumas	254
Metafiziniai pojūčiai, kurie yra šio virsmo esmė	256
Individuali gimdymo patirtis ir gimdymo krizės	258
„Šį kartą norėjome gimdyti dar gražiau“	260
<i>Tėvų balsai</i>	262
<i>Grįžimas iš ligoninės atgal į namų tvirtovę: komentarai vyrų pasakojimams</i>	274
Trise su pribuvėja	278
Ateiti į tėvo rankas	281
V dalis. Apie nugalėjimą ir praradimą	285
<i>Atleisti, paleisti, netekti...</i>	286
Sunkiausias praradimas	287
7 moterų pokalbis apie persiledimus ir abortus	289
Kūdikio mirtis	304
<i>Baigiamieji apmąstymai: moterų istorijos kūrimas</i>	307

Kiškūnė, Laimė

Ki226 Gimdymas ir gimimas : šiandieninės patirtys pribuvėjystės istorijos kontekste / Laimė Kiškūnė, Rima Pociūtė. - Vilnius : Dialogo kultūros institutas, 2005. - 312 p. ISBN 9955-545-24-0

Tai antropologinė knyga, skirta gimdymo ir gimimo kultūrai Lietuvoje. Joje pasaulio ir Lietuvos pribuvėjystės bei akušerijos istorijos kontekste pateikiama autentiška etnokultūrinė medžiaga, atspindinti senąsias mūsų tautos pribuvėjystės tradicijas, moterų gimdymo patirtis, su gimdymu ir gimimu susijusius ritualus. Greta – ir šių dienų pribuvėjų bei mamų ir tėčių patirtys, atveriančios kitokią gimdymo sampratą nei ta, kuri būdinga moderniajai visuomenei ir medicinai, atmetusioms senųjų tradicijų išmintį ir pasitikinčioms tik naujomis technologijomis.

Knygoje daug informacijos apie natūralaus gimdymo judėjimus Lietuvoje ir pasaulyje, jų dvasingumą, paneigiančios mitus apie natūralaus gimdymo namuose ar gimdymo vandenyje grėsmes. Siekis prisiimti asmeninę atsakomybę už savo gimdymą ir kūdikio gimimą bei išnaudoti nėštumo ir gimdymo būseną savo dvasiniam augimui čia pateikiamas kaip neišvengiama alternatyva, vyraujant požiūriui į gimdymą vien kaip į materialų reprodukcijos procesą, kuriam svarbiausia užtikrinti medicininę priežiūrą, visiškai nepaisant dvasinių dalyvaujančiųjų gimtyje poreikių.

UDK 392+398.3](474.5)(091)+618.2/.7

1980 metais baigusi Panevėžio J. Balčikonio vid. mokyklą dar visą dešimtmetį paskyriau įvairioms studijoms: nuo farmacijos Kauno medicinos akademijoje iki filologijos Vilniaus universitete, teatro režisūros Muzikos akademijoje ir vizualinės antropologijos seminarų bei konferencijų Suomijoje ir Estijoje.

Kai 1988 m. pradėjau kurti filmus, ėmiau kryptingai domėtis ir moterų pasakojimais, susijusiais su tautosakos liudijimais. Kitas žingsnis buvo gyvenimo istorijų filmavimas moterų sąmoningumo grupėse.

1992 m. pradėjau filmuoti ir tyrinėti sąmoningos motinystės ir tėvystės judėjimą. Visus tuos metus daug dėmesio skyriau dar gyvoms „senosioms“ empirinėms pribuvėjoms, kaip tradicinės Lietuvos kaimo moterų bendruomenės gyvenimo ir etikos liudininkėms, gimdymo ir gimimo socialiniams ir dvasiniams aspektams, pribuvėjystės tradicijos integracijai į šiuolaikinę visuomenę, dvasinės pribuvėjystės reiškiniai.

Esu dviejų vaikų – dukros Algės-Julijos ir sūnaus Gabriėliaus mama.

Laimė Kiškūnė

Apie 20 metų turiu interesų ir rašau straipsnius, kurie leidžia man prisistatyti kaip kultūrologei. Toje plačioje srityje yra klausimų, kurie man tapo aktualūs po magistratūros studijų Centriniam Europos Universitete (1996-1997 m.), – tai su lyčių tarpusavio sąveika, moterų socialine tapatybe susiję klausimai.

Šiuo metu esu Liuksemburgo „Euroscripto“ Baltijos šalių grupės anglų-lietuvių kalbų vertėja. Tikiu, kad Europos Sąjungos erdvės susikūrimas bus aplinkybė, kuri palengvins šios knygos pasirodymą ir bent viena labiausiai paplitusių Europos kalbų. Juk Europa išsiplės ne priimdama Rytų Europos valstybes, o tautų, etninių grupių ir žmonių patirtį.

Drįstu įvardinti, kad esu feministė (man feministė ta, kuri pasiryžusi prisidėti prie moterų problemų, kurių pati asmeniškai ir neturi, sprendimo). Visuomet stengiausi būti avangardinio, daugiau intelektualaus feminizmo atstovė.

Labai branginu savo tradiciškiausią moters vaidmenį, tai, kad esu septyniolikmetės Ievos mama.

Rima Pociūtė

Redaktorė Daina Parulskienė

Dialogo kultūros institutas
Vilniaus 39-403, LT 01119 Vilnius, dki@delfi.lt
Užsakymas 5.494. Tiražas 2000 egz.
Spausdino AB spaustuvė „Spindulys“
Gedimino g. 10, LT - 44318 Kaunas